

Veszprémi

Szemle Könyvek

15

Földesi Ferenc

ERŐS HIT – ERŐS AKARAT

Magyar Királyi Veszprém-jutasi
Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet

1924-1944

Veszprém

2024

A növendéki épület keleti oldala
Kinizsi Pál és Szent László szobrával

VESZPRÉMI SZEMLE KÖNYVEK 15.

Földesi Ferenc

ERŐS HIT – ERŐS AKARAT

Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző

és Nevelőintézet

1924–1944

Földesi Ferenc

ERŐS HIT – ERŐS AKARAT

Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző

és Nevelőintézet

1924–1944

Veszprém, 2024

2. bővített és átdolgozott kiadás

Kiadja:

a Veszprémi Szemle Várostarténeti Közhasznú Alapítvány
8200 Veszprém, Baláca sor 10.
alapitvany@veszpremiszemle.hu
www.veszpremiszemle.hu

Felelős kiadó:

Faa Judit, a kuratórium elnöke

Szerkesztette:

Földesi Ferenc

Technikai szerkesztő:

Klesitz Róbert

A kötet megjelenését támogatta
a Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata

ISBN 978-615-80904-8-3

ISSN: 2060-6109

Nyomda:

OOK Press Kft., Veszprém

Felelős vezető: Szathmáry Attila

A borító képei:

Címlapon: A M. Kir. Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet zászlajának Madonnás oldala (Forrás: LDM–TFGy 69.3636)

2. oldal: A növendéki épület keleti oldala Kinizsi Pál és Szent László szobrával

3. oldal: A növendéki épület Jutasi úti oldala a szökőkúttal

Hátul: A M. Kir. Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet zászlaja Madonnás oldalának Nagy Sándor által készített tervrajza
(Gödöllői Városi Múzeum)

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ – PORGA GYULA.....	11
AJÁNLÓ – BENKŐ TIBOR.....	13
BEVEZETÉS.....	15
A JUTASI ALTISZTKÉPZŐ HITVALLÁSÁRÓL.....	20
AZ ALTISZTI KÉRDÉS AZ ÚJJÁALAKULÓ NEMZETI HADSEREGBEN.....	22
A JUTASI ALTISZTKÉPZŐ ISKOLA MEGALAKULÁSA.....	27
Jutas és/vagy Örkénytábor?.....	35
AZ ALTISZTKÉPZÉS ÁTALAKÍTÁSA, VÁLTOZÁSAI.....	43
Altiszt és/vagy tiszthelyettes.....	73
VESZPRÉM ÉS AZ ALTISZTKÉPZŐ.....	75
Az új katonakórház.....	75
Az iskola épülete.....	82
A város felajánlásai.....	91
Apróhirdetések – Ajánlati felhívások – Hirdetmények: Jutastól.....	99
A NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI CÉLOK.....	105
Pályázat és felvételi vizsga.....	105
A tan- és nevelőtestület kiválasztása.....	108
Az altiszttel szemben támasztott követelmények.....	111
Oktatás, kiképzés az iskolában.....	113
A testnevelés szerepe a kiképzésben.....	118
A napirend.....	119
KAPCSOLATOK.....	120
Zászlószentelés.....	120
A csapatzászló átadása és felszentelése.....	121

A csapatzászlóról	127
Egyéb ünnepek	145
AZ ALTISZTKÉPZŐ ÜNNEP- ÉS HÉTKÖZNAPJAI.....	149
Évzáró ünnepek	151
1928/29. tanév	151
1929/30. tanév	153
1938/39. tanév	154
Kinizsi-émlékünnepek.....	159
FLÍGEROSZTÁLY A KINIZSIN 1943/44-BEN	163
A JUTASI ÉPÍTŐSZELLEM.....	168
A balatonszőlősi templom építése.....	168
Az altisztképző kápolnáinak építése.....	177
A jutasi iskola katolikus kápolnája	177
A jutasi iskola új protestáns imaterme	179
Rab Mária-forrás és kegyhely.....	182
Ünnepek a Rab Máriánál.....	190
A Rab Mária-forrás újrafelfedezése.....	194
AZ ALTISZTKÉPZŐ ÉS NEVELŐINTÉZET ELNEVEZÉSEI.....	199
AZ ALTISZTKÉPZŐ ÉS NEVELŐINTÉZET PARANCSNOKAI.....	203
Vajtafy (Vasek) Ottó alezredes.....	203
Csillag Viktor ezredes	204
Matherny Ödön ezredes	206
Beöthy Dezső ezredes.....	208
Kiskéry (Komornik) Lóránt ezredes.....	209
Vitéz Markóczy János vezérőrnagy	210
Vitéz Tóth Imre ezredes.....	214
TANÚSÁGTÉTEL JUTASRÓL	217
Növendékek képeslapra írt sorai az altisztképzőből.....	217

Bernhardt János: Jutas (1926).....	222
Karácsonyi Gyula: Jönnek a jutasiak (1926).....	223
Bernhardt János: Jutasi fiaink (1927).....	225
Asbóth István vf. szakaszvezető: Apáink határozatok! (1927).....	226
Pálfy Mihály főmester: Búcsú Jutason felavatott tiszteseiktől (1929).....	227
Pálfy Mihály számv. főmester:	
A jutasi konvédaltishti kaszinó története (1931).....	229
Szűcs Sándor nyugállományú főhadnagy(1932)	234
Pálfy Balázs nyugállományú őrmester (1933).....	237
Bertalan Gyula huszár tiszthelyettes(1934)	238
Németh Imre nyugállományú őrmester(1938).....	240
Bangó Bálint szakaszvezető:	
A csapataltiszhképző iskola tüzérosztálya (1940)	243
Illy József alezredes (1941)	248
Olasz Ernő őrmester: Sportélet a jutasi altiszhképző iskolában (1941) ...	250
A jutasi iskola új kápolnája (1941)	256
Csala János szakaszvezető: Mit kaptam Jutastól (1942)	257
A jutasi iskola új protestáns imaterme (1942)	261
Almási Mihály főtörzsőrmester: Jutas megtanított (1943)	263
Jutas (1943).....	267
Csirke János: A jutasi építőszellem (1943).....	271
Tóth Imre ezredes (1944.).....	275
Koppányi Sebestyén főhadnagy:	
A magyar királyi „Kinizsi Pál” honvéd tiszthelyettesképző iskola.	279
Kiképzés az iskolánál	281
1944. március 19.....	283
Áttérés a karpaszományos tisztiképzésre	286
Csikós Gábor: A poznańi csata	289
Áttérés a karpaszományos tisztiképzésre	290
Harcok a Balaton térségében	291

Az iskola kitelepítése Németországba	292
Utazás Poznańba	293
A poznaí csata 50. évfordulójára	296
Dankházi Árpád szakaszvezető	297
Papp Sándor Ferenc őrmester	299
Hegedűs Ferenc őrmester: Huszárból lett harcokszó	301
Jutasi Karpaszományos Iskola – a katonai szigor felsőfoka	306
Fogkefével takarítottak	306
Jöttek az oroszok	307
Amerikai fogságban	308
Gazdag Ferenc főtörzsőrmester	309
Vitéz Káplán György ny. alezredes, oktató	310
Jutásra helyeznek	310
Az utolsó hónapok Magyarországon	312
Háború és béke	313
Áttelepülés	316
Kalandozások a Harmadik Birodalomban	317
Fehér zászló: 1945. április 23.	320
„Jutásról elmenni lehet, – de elszakadni soha!”	322
Fekete Pál	354
Pardi Attila őrnagy	356
BEFEJEZÉS	359
IRODALOMJEGYZÉK	363
Levéltári források	363
HM HIM Hadtörténelmi Levéltár	363
MNL Veszprém Vármegyei Levéltára	365
Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár	366
Felhasznált irodalom	366

MELLÉKLETEK	373
1. számú: Markóczy János ezredes (szerk.): Kiképzési segédlet (részlet)	373
Általános kiképzési támpontok.....	375
A kiképzés módja általában	378
Harckiképzés	384
Zártrendű alaki kiképzés.....	391
Erkölcsei nevelés.....	397
Belrend.....	422
Elszállásolások, táborozások	425
Anyaggondozás	426
Tisztessarj kiképzése	428
Karpaszományosok kiképzése.....	435
Altisztek kiképzése	436
2. számú: A „Kinizsi Pál” Csapatalisztképző Iskola felállítása, szervezése és feladata.....	440
A.) Általános intézkedések	440
B.) Az iskola belső szervezését.....	443
C.) A csapatalisztzi iskola feladata.....	444
D.) Tananyag általában	445
E.) Tanmódszer	447
G.) Részletes kiképzési és tancélok.....	448
3. számú: Szervi határozványok és szolgálati utasítás.....	455
4. számú: A Veszprém Megyei Levéltár avatása.....	498
Földesi Ferenc: A Jutasi Altisztképző és a Levéltár	498
Somfai Balázs: Új lakó a laktanyában: Levéltár	500
Dióssy László polgármester: Mementó – A veszprémi katonahősök emlékére	507

5. számú: Rainer Pál: Adalékok a m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapat-tiszthelyettesképző iskola könyvtára és emléktárgyai 2. világháború utáni sorsáról.....	510
6. számú: A M. Kir. Veszprém-jutasi Kinizsi Pál Honvéd Tiszthelyettesképző Iskola pecsétje.....	516
KÉPMELLÉKLET.....	519
Az Altisztképzőről.....	519
Csapatzászló és emléktárgyak.....	535
Tervek és építkezések.....	549
A „vezérszobrok”.....	568
Évzárók és ünnepek.....	574
Altisztavatás: Veszprém 2014.....	582

ILLUSZTRÁCIÓK:

Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest; Kálmánfi Gábor, HM Zrínyi Nonprofit Kft, Budapest; Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém; Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár, Budapest; Balogh Gyula képeslap-gyűjteménye, Káplán György családi fotógyűjteménye, Révay Máté családi fotógyűjteménye, Varsányi István hajmáskéri táborkutató, magángyűjtemények

* * *

A szerkesztő köszönettel tartozik segítő támogatásukért:

- a Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár,
- a Laczkó Dezső Múzeum,
- az Eötvös Károly Megyei Könyvtár,
- az MNL Veszprém Vármegyei Levéltár munkatársainak,
- Rainer Pál történésznek, Lőrinczi Ferencnek, Varsányi Istvánnak és Révay Máténak.

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Az Erős hit – erős akarat című könyv a Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet történetét dolgozza fel az 1924–1944 közötti időszakban.

Ki ne hallott volna már anekdotába illő történeteket a legendás Jutasi Örmesterről? A szigorú, ám igazságos altisztról, akinek alakja jelképpé vált az idők során, és mélyen bevésődött kollektív emlékezetünkbe, miközben a magyar katonafolklor elvitathatatlan részévé vált.

Hosszú évtizedekkel a jutasi altisztképző bezárását követően is hallhatunk katonatörténeteket, amelyeknek főszereplője a Jutasi Örmester nevezetes figurája. Az altiszt, aki megannyi hús-vér, jutasi nevelésű katona mintája alapján vált a magyar virtus megtestesítőjévé, a beosztottjai által méltán tisztelt örmester jellegzetes alakjává.

E kötet nagyszerű erénye, hogy a Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet történetét a tudományosság igényével és módszereivel dolgozza fel. Miközben megelevenednek lapjain a hazai katonavilág száz évvel ezelőtti hétköznapi és szereplői.

A szerző, Földesi Ferenc könyvének 2. bővített és átdolgozott kiadását a Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány bocsátja közre, Faa Judit felelős kiadó gondozásában. Köszönet illeti őt és minden közreműködőt, aki – visszaemlékezőként vagy történészként, szerkesztőként – részese lehetett e nagy érdeklődésre számot tartó könyv elkészítésének.

A Jutasi Örmester a Jutasi Altisztképző Intézet működése idején vált fogalommal – és még évtizedekkel az ottani altisztképzés megszűnését követően is az maradt. Az emlékezetes, azóta kissé talán feledésbe merült katona-típus eszményképe ő, aki máig hatással van az altiszti karra, a magyar katonaság iratlan hagyományainak eleven részét képezi.

Veszprém katonaváros. Az államalapító Szent István királyunk által építtetett várak egyike a miénk, s az ódon várfalakkal együtt a magyar honvéd hagyományt is magunkénak valljuk.

A Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet nem csak egyfajta hungarikum a maga sajátos módján, de Veszprém történetének, az itteni katonáskodásnak is elválaszthatatlan, a mai napig meghatározó része.

A legendás intézet négy évfolyamába 14 és 18 év közötti fiatalokat vettek fel. Ők személyes katonai tapasztalatot csak az 1921-ben életre hívott leventeintézmény keretei között szereztek.

A jutasi altisztképző később áttért a két évfolyamos képzésre, és a legalább néhány évet szolgált tisztesek továbbképzését tűzte ki célul. Ekkor már 240 fővel működött az intézmény. A honvédelmi miniszter rendeletében meghatározta, hogy a kiválasztott altiszti „sarjadék” három évi csapatszolgálat után kerülhet két évre Jutasra, ezt követően pedig őrmestereként a csapatokhoz. Az új rendszerű képzés 1934. október elsejétől kezdődött. Ekkortól az altisztképző új neve Kinizsi Pál Csapataltisztképző Iskola lett. Az intézményből kikerült altisztek hamarosan a magyar honvédcsoportok gerincét alkották, hozzáértésükről és hősiességükről számtalan alkalommal adva tanúbizonyosságot, hátországi és harctéri körülmények között egyaránt.

Tisztelt Olvasó!

Nagy örömmel és büszkeséggel ajánlom minden érdeklődő figyelmébe Földesi Ferenc Erős hit – erős akarat című könyvét, amely nem csupán tudományos igényű leltárhelyrehozott dokumentum, de érdekfeszítő, letehetetlen olvasmány is egyben.

Új ismeretekben bővelkedő, élményekben gazdag olvasást kívánok mindazoknak, akik e kötet lapjain keresztül nyernek bepillantást egy régen letűnt világba, amelynek eszményei azonban örök érvényűek, s helyük van ma is a katonai erények hosszú sorában.

*Porga Gyula
polgármester*

Komjáthy László polgármester – a városi tanács élén – felajánlja az Intézet részére ajándékozott zászlót. Forrás: LDM-TFGy 69.3680

AJÁNLÓ

Kedves Olvasó!

Amikor még nem ismerjük, hogy e könyv címe „ERŐS HIT – ERŐS AKARAT” mire utal, a szerző milyen üzenetet szeretne közvetíteni az olvasó számára, vagy egyáltalán miről szól az írás, akkor is megfogalmazódik bennünk, hogy e rövid cím mögött egy elhivatott, az elszántságot és lojalitást alapértékként értelmező emberi jellemet tudhatunk. Az ilyen emberi tulajdonság bár jó lenne, de nem velünk született adottság, hanem sokkal inkább tudatos és kitartó neveléssel, fejlesztéssel, felkészítéssel, az érintett részéről a feltétel nélküli elhivatottsággal, az alázat iránti elkötelezettséggel alakítható ki. Egy olyan kívánatos és nagyon is természetes jellemvonás ez, amely szükséges mindennapjaink kihívásainak legyőzéséhez, divatos, újszerű kifejezéssel élve, életünk és sorsunk menedzseléséhez. Megismerve ennek a rövidített címnek az eredeti, teljes tartamát, miszerint az „Erős akarat minden akadályt legyőz – Erős akarat csak erős hitből fakad”, – igazi, vitathatatlan, katonás jellemvonás – még inkább megerősödik bennünk az előző gondolat.

A könyvet elolvasva, megismerhetjük a történelmi helyszínt, az altisztképző intézet mindennapjait, az intézet elnevezésének változásait és volt parancsnokait, a kiképzési alapelveket és eljárásokat, amelyek egész életükre meghatározták az ott szolgált katonák gondolkodásmódját és emberi tartását. Olvashatjuk azon személyek visszaemlékezéseit, akik ennek a jelmondatnak a szellemében éltek és készültek hazánk mindenkori védelmére. Őket, akik megfogadták és cselekedeteikkel bizonyították, hogy hazánkat – ha a helyzet azt kívánja –, akár életük feláldozásával is védelmezik.

A könyv által bepillantást nyerhetünk a trianoni békediktátum utáni altisztképzés újjászervezésébe és fejlesztésébe. Megismerhetjük a társadalom és a honvédelmét ellátni hivatott katonaság, azon belül Veszprém város és a kiképző intézet kapcsolatát, a város által adományozott csapatzászló, koránt sem szimbolikus jelentőségét. Megfigyelhetjük, hogy a társadalmi és emberi kapcsolatok mennyire fontosak voltak a múltban, amelyek elengedhetetlenek napjainkban is.

A leírtak hűen tükrözik, hogy az altisztképző intézet milyen hatékonyan és maradandót alkotva tudta felkészíteni az altiszteket a hazaszeretetre, a haza és a magyar nép iránti lojalításra, valamint hűségre, a hősiességre, a bátorságra és bajtársiasságra. Nem véletlen, hogy 2014-ben, a jutasi altisztképző nyomdokain

haladva és tapasztalatait feldolgozva, az altiszti kar, – amely célkitűzéseink szerint a Magyar Honvédség gerincét kell, hogy képezze –, a vezénylő zászlósok vezetésével, megalkotta az Altiszi Hitvallás XXI-ik századi változatát, amelynek kezdő mondata így szól: „Honvéd Altiszt vagyok, Hazám védelmezője!”

A több száz esküt mondó altiszttól hallva ezeket a magasztos gondolatokat, felemelő, egyben megható érzés kerítette hatalmába az eskün résztvevőket, köztük engem is. Elismerés és köszönet katonáink számára a haza szolgálataért, de köszönet illeti a szerző történelemfeltáró és hagyományápoló munkáját is, amellyel segít irányt mutatni a ma élő nemzedék számára.

*Dr. Benkő Tibor ny. vezérezredes
Magyarország volt honvédelmi minisztere
Honvéd Vezérkarfőnök (2010–2018)*

Az intézet tüzérhallgatóinak bemutató gyakorlata Horthy Miklós előtt

*Az altiszt, mint a Haza hatalmas legénységi táborának feje
és közvetlen előjáró feljebbvalója,
büszkélkedjék abban a megtiszteltetésben,
mely őt eredeti hivatásának betöltése mellett
méltán megillet és tényleg körül is vesz.*

Markóczy János ezredes: Kiképzési segédlet

BEVEZETÉS

A Magyar Honvédség a társadalom szerves részeként – a XX. század első évtizedében – folyamatos átalakuláson, változáson ment át. A korábbi években a több lépcsőben végrehajtott átalakítások lényegesen érintették a tömeghadse-regekre jellemző szervezeti felépítést. Átalakult a gazdálkodás rendszere, megváltozott a személyi állomány összetétele, jelentősen csökkent a vezetési szintek száma.

A Magyar Honvédségben 2002-ben egy újabb haderőreform vette kezdetét, ami jellegét tekintve is mérföldkőnek számított. A kormányprogramban alapelveként fogalmazódott meg, hogy 2006-tól a katonai szolgálatot békeidőben csak önkéntes vállalás alapján, hivatásos vagy szerződéses viszonyban lehet ellátni.¹ Ennek alapját az az országgyűlési határozat képezte, mely szerint erősíteni kell a hadsereg hivatásos jellegét, a korábbinál nagyobb jelentőséget kell kapnia a tiszthelyettesi és a szerződéses legénységi állománynak. Ezt a célkitűzést a tervezett időnél korábban, 2005. január 1-től sikerült megvalósítani, amit a 2004 decemberében elfogadott új honvédelmi törvény² is megerősített.

Az új, a még „csak hivatásos”, de 2010-től már a professzionális haderőben egyre jelentősebb szerepet kapnak a tiszthelyettesek – az altisztek –, akik az új szellemű Magyar Honvédségnek a gerincét kell, hogy képezzék. De nem volt ez másképp hadtörténelmünk korábbi esztendeiben, különösen a II. világháborút megelőző években sem. Nem véletlen, hogy Trianon után tanulmányok sora jelent meg, amelyek az altisztek szerepét, hivatásukat, valamint kiképzésüket elemezte.

Az altisztképzésről – története, oktatás, nevelés – a közelmúltban már több, igen színvonalas tanulmány is megjelent.³ Magáról az altisztképzés helyszínéről

---

¹ Kormányprogram – Magyarország 2002–2006., Complex jogtár, Kerszöv, 2002. május.

² A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény

³ ESZÉNYI 1994., BARNA 1993.

– Veszprémről – már csak utalások, széljegyzetek, esetleg újságcikkek készültek. Pedig Veszprém sokat tett az altisztképzőért és sokat adott az altisztképzőknek. E kiadványban elsősorban Veszprém város és az altisztképző kapcsolatát és szerepét, illetve a trianoni békediktátum utáni altisztképzés újjászervezését, majd fejlesztését kívánom bemutatni.⁴

És most vissza Jutasra, Veszprémre és az altisztképzésre!

Jutas (Jutaspusztá) kicsiny település, aminek helyét a Tisztelt Olvasó a térképen talán nem is találja meg azonnal, de azért tudja, hogy „azon a helyen” valami történt. Igaz, hogy kicsiny település, mégis nagy múltra tekint vissza, történetének kezdete a honfoglalás korától eredeztethető. Bár nem kapcsolódik szorosan a könyv témájához, de meg kell említeni, hogy 1871-ben a jutasi vasútállomás építéskor értékes római leleteket, illetve 1905-ben és 1913-ban kiterjedt avar kori sírmezőket tártak fel.⁵ Gutheil Jenő kanonok Veszprémről szóló könyvében írja: „Helyneveink bizonyítják, hogy Ösbő és Szalók nemzetség veszprémi birtoklása csak átmeneti lehetett. Veszprém ura kisajátítás vagy más birtokrendezés útján talán már Árpád életében az ő nemzetsége, a fejedelmi Megyer törzs lett. Árpád fiának, Jutasnak a nevét őrzi Jutaspusztá, míg Jutas fia Fajs, a Veszprémtől délnyugatra fekvő Fajs községnak adott nevet.”⁶

Egy jelentős ütközet is lezajlott Jutasnál, a Séd-patak völgyében. István király a Bakony rengetegén áttörve a mai veszprémi vasútállomás, valamint az attól délre elterülő Táborállás közötti területen megsemmisítő vereséget mért a lázadó Koppány csapataira.⁷

De nevezetes arról is, hogy a Veszprém környéki települések közül Jutaspusztáról maradt fenn a legtöbb középkori – összesen 141 – birtokviszonyról, tulajdonjogról, adózásról rendelkező oklevél is. Ugyanakkor az írásos emlékek szerint Veszprémből Jutaspusztára vezető ún. „Jutasi út” – melynek mentén épült a későbbiekben részletesen ismertetett altisztképző –, a legrégebbiről elnevezett közút, amit 1275-től használnak.

⁴ A kutatásokat a Veszprém Megyei Levéltárban, a veszprémi „Laczkó Dezső” Múzeumban, a Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár- és Levéltárban, és a HM HIM Hadtörténelmi Levéltárban végeztem. Sajnos, a Hadtörténelmi Levéltár jutasi altisztképzőre vonatkozó iratanyaga rendkívül hézagos. Az altisztképzőre vonatkozó irat csak elvétve található az Elnöki A, a 9., a 11. és más osztályok iratanyagai között. Igen sokszor kerültem abban a helyzetbe, hogy az átolvasott más tanulmányokban, a hivatkozott irodalomjegyzékben felsorolt több HM-rendelet a Hadtörténelmi Levéltárban nem volt előtalálható.

⁵ KOVÁTS 1998. 5. o.

⁶ GUTHEIL 1977.

⁷ Uo. 41. o.

Mint látható, Jutaspuszta nevét híressé tette Árpád vezér fia, de, – hogy a szorosán vett témánál maradjak –, híressé tette a XX. században a közelében létesült és működött Európa-hírű Altisztképző Intézet is.

Ha egy társaságban szóba kerül Veszprém neve, két dolog biztosan eszébe jut mindenkinek: az egyik „*A királynék városa*”, a másik, hogy Veszprém katonaváros, ahol valamikor (egészen a 2000. év derekáig) igen sok laktanya volt. A város régebbi lakóiban mindez párosul a büszkeséggel is. Büszkék városukra, amely önzetlenül, hazafias indíttatásból sokat tett a honvédségért, a honvédelemért. Röviden: Veszprém szerette a katonákat, de igaz ez viszont is: a katonák szerették Veszprémet.

De nem maradhat el még egy – talán már közhelynek is számító – megjegyzés (főleg ha a társaságban „katonaviselt” férfiak beszélgetnek katonaeleményeikről), a „*jutasi őrmester*”, ami mára már fogalomná vált. Az idősebb férfiak számára – főleg ha a második világháború alatt teljesítették katonai szolgálatukat –, az igazi katona eszményét képviselte a jutasi altisztképzőben végzett tiszthelyettes.

Sajnos, a jutasi őrmester képe sokszor úgy él az emberek emlékezetében, mint faragatlan tuskó, bakafaló vadállat, pedig ez így nem helytálló. Éppen a követelménytámasztás, a katonás fellépés, a fegyelmezettség jellemezte az iskolából kikerülő altisztet.⁸ Az altisztképzőt oktatási-nevelési-kiképzési színvonal alapján Horthy Miklós kormányzó „az ország egyetlen mintaszerű intézetének” minősítette. Történetek megemlékezések a „Jutasi Őrmesterekről”, az iskoláról, az ott folyó képzésről több tanulmány is megjelent. Azonban a jó hírnevük, katonabecsületük visszaállításáról csak néhány kezdeményezést ismerek.⁹ Az altisztképző udvarán állt egy emlékmű, melyen a világháborúban elesett altisztek neveit örökítették meg. Valamikor valakik lerombolták, kitörölve az emlékezetből azokat a „Jutasi Hősöket”, akik életüket áldozták a beosztottaikért, a bajtársaikért, az elveikért, a hazáért.

---

⁸ Jellemző, hogy a jutasi őrmestert tartásáról, fellépéséről még 80–90 éves korukban is felismerhető. Káplán György ny. őrnagy így emlékezett vissza egy ilyen találkozásra. „*Kórházi kezelésem voltam, amikor a kórterembe egy új beteg érkezett. Feltűntek az idős ember mozdulatai, majd amikor a ruháját levette, hajtogatta és akkurátusan a helyére rakta, bevillant: »Úristen, ő egy jutasi őrmester.« Beszélgetni kezdtünk, és sejtéseim beigazolódtak, a kórteremben egy volt jutasi őrmesterrel hozott össze a sors.*”

⁹ Dr. Tompa János dandártábornok, a szentendrei MH Altiszt Akadémia előkészítő törzsének parancsnoka kezdeményezésére 1999-ben emléktáblát avattak Szentendrén, az alakuló tiszthelyettes-képző iskola területén. Az emléktábla-avatással egy időben kiállítás is szerveztek a volt Veszprém-jutasi Altisztképző Iskola életéből.

Az ezredforduló után már több örömteli esemény is történt, ami a Jutasi Altisztképzőre irányította a figyelmet. Szentendrén – az utód tiszthelyettes képző iskolán 2003 májusában az újjászervezett Tiszthelyettes Szakképző Iskola felvette a Kinizsi Pál nevet, egyben zászlószentelésre és emléktábla-avatásra is sor került. A következő évben megkezdődött a veszprémi épület felújítása, amelyben a Veszprém Megyei Levéltár (2024-től MNL Veszprém Vármegyei Levéltára) kapott helyet. 2004. november 8-án (kezdeményezésemre) emléktábla-avatás történt a veszprémi épületnél, amit az altisztképzés magyarországi újraindításának 80. évfordulójára állított a szervező MATASZ [Magyar Tartalékosok Szövetsége] megyei szervezete, a Veszprém megyei Hadkiegészítő Parancsnokság, valamint a Veszprém Megyei Levéltár.¹⁰

A szentendrei Altiszti Akadémián felállított emléktábla

Jutással kapcsolatos egyik örömteli és hangsúlyos esemény 2005 augusztusában történt, amikor az eredeti pompájában felújított volt Veszprém-juta-

¹⁰ Napló, 2004. nov. 7. Az erős akarat minden akadályt legyőz. 1., 3. o.

si Altisztképző Intézetbe beköltözött a Veszprém Megyei Levéltár. Az épület avatásával egy időben – Veszprém városa ajándékként – a hősi halált halt jutasi iskolát végzett altisztek és oktatóik emlékére emlékművet állított a hálás utókor.

Emléktábla az épület falán, az Altisztképző alapításának 80. évfordulójára

2014-ben újabb, meghatározó eseményre került sor Veszprém-ben, a Szentháromság téren. Először a Veszprém-jutasi Altisztképző Intézet megszűnése óta itt tartotta meg az MH Altiszi Akadémia a 106 végzős altisztjének az ünnepélyes eskütételét. Mindezt abból az alkalomból, hogy 90 éve indult el a képzés a Veszprém-jutasi Altisztképző Intézetben.

A JUTASI ALTISZTKÉPZŐ HITVALLÁSÁRÓL

„Erős akarat minden akadályt legyőz
– Erős akarat csak erős hitből fakad”

Amikor 2010-ben a *Veszprémi Szemle Könyvek* sorozatában megjelent a jutasi altisztképzőről írt kiadványom,¹¹ nem sejtettem, hogy az általam készített, és a könyv címének választott rövidített jelmondat az „Erős hit – erős akarat!” közkedvelt lesz, elterjed, majd az MH Altishti Akadémia is használja fogja.

A könyv címének alapja az „Erős akarat minden akadályt legyőz – Erős akarat csak erős hitből fakad” iskolai jelmondat. Persze, azon lehet diskurzust folytatni, hogy a Jutasi Altisztképző sokat idézett, és katonaberkekben szerencsére már ismert alap jelmondatot ki alkotta és használta először. De az szinte biztos, hogy az iskola falára 1941-ben helyezték el, akkor, amikor Markóczy János ezredes (később altábornagy) volt az intézet parancsnoka.

A már idézett jelmondatot minden bizonnyal részeiben már használták mások, más időben és más összefüggésben, szövegkörnyezetben. Például egy lovászpatonai (Veszprém megye, pápai járás) ifjúsági összejövetel szervezők erőfeszítéseit méltatták az „*erős akarat minden akadályt legyőz*”¹² jelzővel. De ugyan így említhetném Farkas Emőd 1922-ben megjelent tárcájában írtakat is, amikor – Farkas írása szerint – egy francia varga meg akarta látogatni Kossuthot, aki Marseille mellett egy hajón tartózkodott. A vízbe ugrott, úszva megközelítette a hajót, majd feljutva Kossuth elé vezették. Mikor figyelmeztették veszélyes tetterre, a varga csak annyit mondott: *Erős akarat nem ismer akadályt*. Kossuth – amikor elmondta családjának az esetet – gyermekeinek már így tanította: *Erős akarat minden akadályt legyőz*.¹³

A jelmondat második részére is érvényes lehet a feltételezés, hogy már használták, azonban így összetetten e jelmondat megalkotójának személyére talán – ha nem is megdönthetetlen – bizonyíték, de mindenképpen meghatározó Mar-

¹¹ Első kiadás: Földesi Ferenc: *Erős hit – erős akarat. A Magyar Királyi Veszprém-Jutasi Altisztképző Intézet 1924–1944*. Veszprém, 2010. Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány. 192 old.

¹² *Pápai Lapok*, 1881. jún. 26. Levelezés. 2. o.

¹³ *Kis Ujság*, 1922. márc. 23., 2. o. és márc. 25. 2–3. o. Farkas Emőd: Jön Kossuth. A történetre Kollár László főtörzszászlós hívta fel a figyelmemet.

kóczy ezredes¹⁴ által 1939-ben szerkesztett *Kiképzési segédlet* című könyvében foglalt megállapítások: „*Tanítsuk meg katonáinkat arra, hogy minden helyzetben, legyen az bármily kétségbeejtő, segítsünk magunkon, mert **bizalom és erős akarat minden akadályt legyőz.***” Majd később: „*A leendő tiszt is tanulja a megdönthetetlen igazságot — „**Erős akarat minden akadályt legyőz!**” — a gyakorlatban keresztülvinni. Tartsuk szem előtt, hogy **csak felelősségteljes munka mellett fejlődhet a hit, az önbizalom, melyek nélkül parancsnoki állást eredményesen senki sem tölthet be. A hit és önbizalom termeli azután a tehetségeket.***” Végül a parancsnok végrehajtására ekként figyelmeztet: „Parancsok végrehajtása előtt ne azon tündödjék az ember, hogyan »nem lehet« a parancsot végrehajtani, hanem azon, hogyan lehet minden akadály ellenére is a parancsnak eleget tenni, mert »**erős akarat minden akadályt legyőz!**«” [A kiemelések tőlem.]

Számomra ezeket a gondolatokat olvasva – és a Markóczy-könyv egészét is figyelembe véve – egyértelműnek tűnik az iskolai jelmondat alkotója, az ismert formában: Markóczy János iskolaparancsnok.

Markóczy János a különböző alkalmakkor mondott beszédeiben is minden esetben beleszótta ezt a jelmondatot. Egy, a családok ünnepén is felszólalt, ahonnan a tudósító a következő beszámolót küldte: „A díszgyűlés kimagasló pontja volt vitéz Markóczy János ezredes, a jutasi Kinizsi Pál csapataltisztképző iskola parancsnokának előadása.

Azt kérdezhetnék – kezdte beszédét Markóczy ezredes – mit keres a katona a családoknak, a szeretetnek, a békének ünnepén? A katona, aki mindennel szembeszálló, a haza javáért mindent áldozni tudó, erős akaratú férfiakat akar nevelni? Megfelel rá az altisztképző jelmondata: erős hitből fakadhat az az erős akarat, amely minden akadályt legyőz.”¹⁵

---

¹⁴ A szövegben említett katonaszemélyeknél a rendfokozatot minden esetben az adott időpontban viseltet tüntettem fel.

¹⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1941. okt. 29. Csak erős hitből fakadhat erős akarat. 1. o.

AZ ALTISZTI KÉRDÉS AZ ÚJJÁALKULÓ NEMZETI HADSEREGBEN

Az I. világháborút lezáró békekötés után a Magyar Honvédség újjászervezését, majd szervezetét új alapokra kellett helyezni. Magyarország csak „zsoldos” hadsereggel rendelkezhetett, a katonai szervezetek kiegészítését kizárólag önként jelentkezés útján lehetett végrehajtani. Hivatásos tiszt, tiszthelyettes, illetve katona csak az lehetett, aki legalább 12, illetve 20 évre vállalt katonai szolgálatot. Meg kellett újítani a tiszt-, valamint az altiszti képzést is.

A honvédség szempontjából a kiképzés rendszere – így az altiszteké is – minden időszakban fontos kérdés volt. Az első világháború előtt az altisztképzés végrehajtása elvileg három rendszer szerint történhetett: a) altisztek kiválasztását és a képzést a csapat végezte; b) a kiválasztás és a képzés központilag történt; c) a kiválasztást, majd az első kiképzést a csapat végezte, az altiszti kiképzés viszont már központilag történt.

A Nagy Háború előtt a hivatásos altisztek kiképzése és továbbképzése nem jelentett problémát. A csapattestek maguk végezték a kiválasztást, bőven és nyugodtan válogathattak a rendelkezésre álló újoncjutalékok anyagában. A békeidőszak négy, három, illetve két évi tényleges szolgálata pedig bőven nyújtott támpontot arra, hogy a legmegfelelőbbeket kiválasszák. A szellemi színvonal iránt nem voltak magas követelmények, mert a harcéljárások lényegesen egyszerűbbek voltak, a hadsereg még nem volt a technika áldásaival annyira behálózva, a fegyvernemek egymásra utaltsága nem volt oly tudatos, az altiszti hivatás egyszerűbb volt s a vele járó felelősség is kisebb. Az akkori viszonyok hosszú tényleges szolgálati ideje mellett tehát sokkal kevesebb volt a követelmény, amit irányukban támasztani kellett, szemben a világháború és a trianoni szerződés után megnövekedett követelményekkel.

A Nemzeti Hadsereg 1919-es megalakulása után a vezérkari csoportnál szervezett tanfolyamok keretében képezték az altiszteket. A hadsereg vezetése a kényszerítő körülmények hatására (trianoni békediktátum), valamint a világháború tapasztalatai alapján úgy döntött, hogy az altisztképzést a kor követelményei alapján átszervezi. Kényszerítő körülményként hatott az a tény is, hogy a békediktátum minimális tiszti létszámot engedélyezett.¹⁶

¹⁶ „A magyar hadsereg katonai erőinek összessége nem haladhatja meg a 35.000 főt, beleértve a tiszteket és a

Ennek következtében megnőtt a hivatásos altiszti kar szerepe a kiképzésben, a legénység nevelésében. A harcjeljárások módosulása, a harcvezetés bonyolultsága miatt megnőtt az alsó vezetési szint jelentősége is. Ugyanakkor hatalmasat fejlődött a haditechnika, számos új támadó- és védőfegyverrel gazdagodott a hadsereg arzenálja. A kiképzési ágak megszorodtak, ami a kiképző személyzet számának növelését, a kiképzés színvonalának emelését is szükségessé tette. Megszületett a hivatásos altiszti kar gondolata.

Révy Kálmán megfogalmazása alapján a hivatásos altisztnak a következő szempontoknak kell megfelelnie:

- a) A hivatásos altiszti karban a tisztikarnak önállóan és felelősséggel is alkalmazható munkatársat kell kapnia.
- b) Alkalmos legyen arra, hogy a jelenleg még a tisztikart terhelő sok részletmunka jó részét átvegye.
- c) Erkölcsileg és szellemileg közelebb kell állania a tisztikarhoz, mint a legénységhez.
- d) A tisztikar felé tökéletes megbízhatóságot – a legénység felé pedig erkölcsi és szellemi fölényt kell mutatnia.
- e) Minden tagjának egyformán alkalmazhatónak kell lennie úgy a csapat, mint iroda-szolgálatban.¹⁷

Egy 1919-ben a Honvéd Vezérkarnál készült, az altiszti kérdés megoldásával foglalkozó tanulmányban az altiszt szerepét a következő hasonlattal jellemezték: „Ha a hadsereget az emberi testhez hasonlítjuk és az agy szerepét a tisztikarnak, a test szerepét a legénységnek juttatjuk, akkor az altisztekre az idegrendszer fontos hivatásának betöltése hárul, hogy az agynak minden akaratát a test legkisebb részecskéjébe átültesse és a test minden érzését, a testet ért belső és külső behatásokat az aggyal közölje”.¹⁸

A hadsereg már nem elégedett meg a „derék altiszt” sémával, kinek tudása sem sokkal haladta meg a legénységét. A fegyelem és belrend fenntartása, parancsok végrehajtásának részletekbe menő ellenőrzése, anyagkezelés és

---

pótkeretek csapatait is. A magyar hadsereg egyes alakulatait Magyarország az alábbi korlátozások mellett tetszése szerint határozhatja meg: a tisztek arányszáma, ideértve a törzsek és különleges szolgálatok személyzetét is, a ténylegesen szolgálók összlétszámának huszadrészét, az altiszteké pedig ennek tizenötöd részét ne haladja meg” 1921. évi XXXIII. törvénycikk (...) 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről: *A magyar hadsereg létszáma és tagozása: 104. cikk.* Ennek megfelelően a tisztek létszáma 1750 fő, az altiszteké 2333 fő lehetett.

¹⁷ RÉVY 1935. 38–39. o.

¹⁸ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) Honvédelmi Miniszter (továbbiakban HM) 21.938/Eln.35.-1919.

karbantartás voltak az altiszt fő feladatai. Az altiszt mint kiképző, nem került számításba, jelentéktelen szerepet töltött be az alaki kiképzésnél. Harcvezetésben csak mint rajparancsnok; mint önálló vezető – a Nagy Háború előtti időszak felfogásainak megfelelően – csak igen kivételesen, különös egyéni rátermettség esetén jutott szóhoz. A harcvezetés akkori egyszerűsége az altiszttól különleges felkészültséget nem követelt meg.

Az I. világháború után a helyzet megváltozott, ami szinte átmenet nélküli ugrást jelentett az altiszt kérdésben. A háborúban szerzett tapasztalatok alapján azt a következtetést is le kellett vonni, hogy a jövő háborúja a legalsó vezetőktől – sőt ezen túlmenően az egyes embertől is – messzemenő önállóságot követel. Az I. világháború tapasztalatai a haditechnika hatalmas fejlődését jelentették. Az egyes ember kiképzése tehát sokkal többoldalúvá vált, a kiképzési ágak rendkívüli módon megszorodtak.¹⁹

Hogy az altiszt ennek a megváltozott és minőségében újszerű hivatásának eleget tudjon tenni, ahhoz megfelelő elméleti tudással (iskolai végzettséggel), műveltséggel és gyakorlati tapasztalattal kellett rendelkeznie. Az altiszttel szemben a követelmények megnövekedtek: vezetőnek, kiképzőnek és nevelőnek kellett lennie, mindezek mellett és ezek révén biztosítani kellett a társadalom megbecsülését is.

Milyen tulajdonságokkal rendelkezzen az altiszt? A Honvéd Altiszt Folyóiratban így ír erről Szabó Sándor tizedes: „Legyen erős lelkű. A leghevesebb rázkódtatások közepette se veszítse el lelkierejét; válságos pillanatokban és helyzetekben önuralmát tartsa meg, hogy biztosítva legyen az értelem működése; tettereje erélyesen nyilvánuljon meg.”²⁰ Vagyis: legyen szilárd jellemű, tudjon engedelmeskedni, tudjon akarni, tudjon parancsolni és tudjon követelni.

Világos volt, hogy – a tisztéken kívül – a „hasznavehető hivatásos altiszt kar képezi a hadsereg gerincét”.²¹ A honvédelmi miniszternek készített 1921 májusi előterjesztésben Willerding Rezső gyalogsági tábormok²² hadsereg főfelügyelő megállapította: „Bármilyen alapon is legyen a jövőben a nemzeti

¹⁹ CSÁSZÁR 1939. 70. o.

²⁰ SZABÓ 1935. 76–77. o.

²¹ HL HM 16.771/Eln-10-1921., HL HM 1921/1211 doboz

²² Willerding Rezső gyalogsági tábormok (Budapest, 1866. 01. 01. – Sopron, 1928. 08. 28.) a Nemzeti Hadsereg, majd a m. kir. Honvédség első főparancsnoka. Életrajzát lásd: SZAKÁLY 1998 1–22. o. és HEGEDŰS 2008. 452–459. o.

hadsereg megszervezve (...) mindenestre törekednünk kell olyan keret létesítésére, és alapos kiképzésre, amelyek alkalmasak lesznek arra, hogy a népzömét is vezessék és azt már béke idején a katonai szolgálatra előkészítsék. Fentiek alapján azonban csakis minden tekintetben kiváló altiszti karral oldhatjuk meg.”²³

A honvédség vezetése az altisztképzést egy nevelőintézet keretén belül tervezte megoldani, amit még a Szövetségi Ellenőrző Bizottság sem kifogásolhatott. Az előterjesztésben foglaltak szerint azoknak a magyar állampolgárságú férfiak jelentkezésére számítottak, akik betöltötték a 17. életévüket, továbbá testi, szellemi és erkölcsi alkalmassági vizsgálaton megfelelnek.

Három, illetve négy éves iskolai képzés szerepelt a tervezetben, melynek során a hallgatók megfelelő katonai és különleges kiképzést kapnak, valamint az esetleges iskolai és általános műveltségi hiányokat is pótolják. A képzés befejeztével szakasziparancsnoki végzettséget kapnak. A hivatásos altiszti kar szolgálati idejének 10–12 év szerepelt, amely idő leteltével a kiszolgált altiszteknek megfelelő polgári állást biztosítana a hadsereg, elsősorban a népoktatásban, valamint az állami közigazgatásban. Ezt azzal kívánták elősegíteni, hogy a szolgálati idő befejezése előtt 1–2 évvel az altiszteknek – elsősorban a hadsereg költségén – polgári szakképesítést biztosító tanfolyamokat szerveztek.

Az altisztképzés fontosságáról írt naplójában Schvoy Kálmán²⁴ is, aki 1923-ban a honvédfőparancsnok szárnysegédje volt. Mint írja, a Főparancsnokság megállapította, hogy igen nagy szükség van – ugyanakkor nagy hiány is van – jól képzett altisztekre, akik – főleg a délutáni foglalkozások során – leveszik a terhet a tisztek válláról. Ezért a Főparancsnokságon javaslatot dolgoztak ki egy altisztképző iskola felállításáról. Az iskolába 14–16 éves fiúkat vennének fel, akik 4 évig tanulnak. A képzés befejezésekor nemcsak katonai ismereteket szereznek, hanem tanítói oklevelet is kapnak. Az iskola elvégzése után csapatgyakorlaton bővítenék szakmai ismereteiket, parancsnoki-vezetési jártasságot szereznének. Majd 1–2 éven belül megkapnák az

---

²³ HL HM 16.771/Eln-10-1921., HL HM 1921/1211 doboz

²⁴ SCHVOY 1983. Szakály Sándor írta a könyv recenziójában: „*Sajnos Shvoy Kálmán »naplóját« csak részben tekinthetjük forrásértékűnek, adatait csak részben és fenntartásokkal fogadhatjuk el hiteleseknek, mivel a munka szerzőjének számos megállapítása ellentmond a tényeknek és sok esetben saját korábbi bejegyzéseinek is.*” SZAKÁLY 1983. 362. o.

első, az őrmesteri rendfokozatot. Így meglesz a tudásuk arra, hogy a századoknál egyes tiszt feladatokat is átvegyenek.

Az elképzeléssel sokan egyetértettek – írja Schvoy Kálmán – „csak a vezérkarfőnökség, elsősorban Werth nem, avval az érveléssel, hogy ezekből soha nem lesz jó csapatot”²⁵ Végül úgy döntöttek, hogy Jutason mégis felállítják az altisztképzőt, az oktatás 2–3 éves lesz, de a végzetek nem kapnak tanítói diplomát.²⁶

Az Altisztképző kertje. Forrás: Az EKMK gyűjteményéből

²⁵ SCHVOY 1983. 93. o.

²⁶ Schvoy Kálmán a naplójában arról írt, hogy az első évfolyam oktatása 1923. őszén megkezdődött, amiben tévedett, hiszen csak 1924 végén kezdődött el az oktatás. Ugyanakkor naplójában megemlíti, hogy 1924 szeptemberében a honvédfőparancsnok kirendelte – mint a 9. honvéd gyalogezred parancsnokát – a német 1. hadtest zárógyakorlatára. A gyakorlat során találkozott Seeckt vezérezredessel is, aki „hosszasan beszélt velem, minden felől érdeklődött, és nagyon elismerőleg nyilatkozott a jutasi altisztképző iskoláról. Irigylük tőlünk – mondta.” Uo. 100. o. Schvoy Kálmán ebben tévedt. Az 1924-ben alapított altisztképző még nem bizonyított olyan szinten, hogy annak eredményeit „irigyelni” lehessen.

A JUTASI ALTISZTKÉPZŐ ISKOLA MEGALAKULÁSA

Az I. világháború igazolta, hogy a fegyveres küzdelem a gépi korszakba lépett. Új fegyvernemek, új harci eszközök jelentek meg. Ez szintén megkövetelte a korszerű háború követelményeinek megfelelő és alapos tudással rendelkező altisztek képzését.

A csapatoknál végzett altisztképzés már nem felelt meg a kor követelményeinek. A békeszerződés által engedélyezett hadseregben zömében olyan altisztek vállaltak hivatásos és tovább-szolgálatot, akik megjárták az I. világháború poklát. Nagyon megbízható katonák voltak, de nem rendelkeztek azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket a katonai vezetés megkövetelt: legyen jó vezető, kiképző, nevelő és társadalmi megbecsülést vívjon ki. Lényeges szempont volt még az aránylag kis létszámú tisztii állomány tehermentesítése a napi fárasztó, kiképző és nevelő munka alól.

Ebben az időszakban – 1920 és 1924 között – a képzésre szóba jöhető állományt a jelentkezett tisztesekből válogatták ki. Az altisztek képzése a csapatokra volt bízva. Ennek a módszernek voltak ugyan előnyei is, de inkább hátrányai adódtak. Ez abban nyilvánult meg, hogy a kiképzést nem központi terv szerint hajtották végre, így a hadsereg altiszti ellátottsága nem volt megfelelő. Továbbá az oktatás is nagyon alacsony – eltérő – szinten folyt.

A katonai vezetés látva a hibákat, az egységes hivatásos altiszti kar létrehozása érdekében – első lépésként – 1924-ben megszervezte a központi altisztképző iskolát.

Császár László tanulmányában az iskola célját így írta le:

- 1) Szellemi és gyakorlati felkészültségben olyan altiszteket neveljen, akik katonaevényeket megőrizve, háborúban – annak minden nehézsége ellenére is – szaktudásával, mint szakaszparancsnok önállóan is megfelel.
- 2) Békében, a belszolgálat ellátásán túl, mint oktató, újoncképzést teljes értékűen, rajkiképzést szükségszerűen, önállóan tudjon vezetni, képes legyen az alantos tiszteket úgy háborúban, mint békében ideiglenesen helyettesíteni, a legénység nevelésében a tisztikart hatékonyan támogassa.
- 3) A fentiekben felsorolt feladatai elvégzésére oly általános műveltséggel rendelkezzen, amivel tekintélyét alárendeltjei és saját társadalmi köre előtt fenn tudja tartani és saját társadalmi körének kiemelkedő, irigylésreméltó tagja legyen.²⁷

²⁷ CSÁSZÁR 1939. 72. o.

A Honvédelmi Miniszter 1924. május 20-án adta ki rendeletét²⁸ az altisztképző és nevelőintézet felállításáról. Mint a rendeletben megfogalmazódott, a „Kormányzó Úr Ő Főméltósága folyó évi V/14-én kelt magas elhatározásával hozzájárult ahhoz, hogy a m. kir. honvédség altiszt karában beálló fogyatékok pótlására megfelelő sarjadék altisztképző- és nevelőintézetben neveltessék.”

A rendeletben foglaltak szerint az intézet megalakításának időpontja 1924. szeptember 1., a megalakulás helye Örkénytábor. Elnevezése: „Magyar királyi örkényi honvéd altisztképző és nevelőintézet”. Az intézet parancsnoka csapatparancsnoki hatáskörrel rendelkezett és a honvédség főparancsnoka útján a honvédelmi miniszternek volt alárendelve. Az intézet „gazdasági hivatallal ellátott külön számadótestet képzett”, a pénzügyi igénylése, elszámolása közvetlenül a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozott. Önálló ruházati – és közétkeztetési gazdálkodást folytatott. A növendékek részére a ruházatot a Honvédelmi Minisztérium biztosította, illetve az intézet önálló szabó- és cipésműhellyel is rendelkezett. Az altisztképző intézet elhelyezésével kapcsolatos részletes intézkedéseket az 1. budapesti vegyesdandár-parancsnokságnak kellett megtenni, amely – egyebek mellett – felelt az intézet működtetéséért is.

Az intézeti altisztképzés indulásakor a pályázati felhívásban csak egy évfolyam indítását határozták el, aminek fokozatos, négy évfolyamú fejlesztését tervezték. Az évfolyamok számának növelését az elkövetkező három évben a kiképzés fegyvernemenkénti szétválasztásával szándékoztak megoldani. A tervezet szerint az első növendékeket 1924. október elsejével kellett felvenni, létszámuk a 154 főt nem léphette túl.

Katonai szervezet	Létszám	Össz. létszám
Gyalogoszászlóaljanként	2	84
Kerékpáros zászlóaljanként	2	14
Lovasosztályonként	1	8
Ütegenként	1	25
Aknavető századonként	1	7
Utászászlóaljanként	3	9
Összekötő századonként	1	7
Összesen		154

²⁸ HL HM 8773/Eln.1-1924.

Az intézet állandó állománya 6 fő tiszt (1 ezredes, 2 őrnagy, 3 százados), valamint 6 fő közigazgatási alkalmazott (3 fő roska és 3 fő ronka²⁹), továbbá 12 fő segédszemély volt. Az érintetteket a HM, illetve más megszűnő táborfelügyelőség (pl.: Táborfalva) állományából vezényelték. Ugyanakkor minden vegyesdandár-parancsnokságnak 2 évre vezényelni kellett 1–1 fő nőtlen altisztet szolgálatvezetői és felügyelői beosztásokba.

A rendeletben a honvédelmi miniszter meghatározta a felvételi követelményeket is. E szerint azokat a magyar állampolgárokat lehetett felvenni növendéknek:

- akik 14. életévüket betöltötték, de még nem érték el a 18-at;
- 6 elemi, vagy 2 polgári iskolai végzettséggel rendelkeztek;
- kifogástalan erkölcsi magaviseletűek;
- testi alkalmassági vizsgálaton megfelelték;
- a törvényes gyám hozzájárul, hogy az iskola elvégzését követően a növendék 12 év kötelező katonai szolgálatot vállaljon.

A növendékek – a békeszerződés által meghatározott létszámokat figyelembe véve – a csapatok rendfokozat nélküli állományába tartoztak. Ennek megfelelően a honvédelmi miniszter intézkedett, hogy a csapatok a felvett növendékek létszámával megegyezően nem tölthették fel a táblázatban feltüntetett beosztásokat.

Az altisztképzőt megalakító HM rendeletre hivatkozva a HM 9. osztálya szeptember 2-án kiadott távmondatában a szolgálatvezetők és felügyelők vezénylését még úgy szabályozta, hogy a vegyesdandárok által kijelölt altiszteknek szeptember 10-én Örkényben kell jelentkezniük. Bár voltak bizonytalanságok is, amit a szegedi 5. vegyesdandár-parancsnokság távirata is jelzett. Ebben pontosítást kértek az altisztek bevonultatásra, mivel a „rendeletből nem vehető ki, hogy mikor és kinél kell az altisztnak jelentkeznie.”³⁰

Elhelyezési és infrastrukturális problémák miatta azonban hamar kiderült, hogy az örkényi tábor nem alkalmas az altisztképző számára. A HM építési – 11. – osztálya 1924. június 21-én felmérte³¹ az Örkénytáborban tapasztalható elhelyezési és egyéb körülményeket, az esetleges javításokat, azok szükségességét. A jegyzőkönyv felvételénél jelen voltak a HM 9. osztálya részéről Koós Dezső

---

²⁹ A megnevezések a rejtés időszakában a tisztek ROSKA: „Rangosztályba sorolt közalkalmazottak”, és az altisztek RONKA: „Rangosztályba nem sorolt közalkalmazottak” megnevezését fedte.

³⁰ HL HM 40.066/Eln.9-1924. (5. hvddr 3945/el.n.-1924)

³¹ HL HM 12401/Eln. 11-1924.

alezredes, a területileg illetékes 1. vegyesdandár részéről Falkay Gyula vkszt. [vezérkari szolgálatot teljesítő] alezredes, Magerl Alajos építési aligazgató, Harnisch Henrik főelőadó, a táborfelügyelőséget Hadnagy Gyula főtanácsnok és Eperjesy Viktor tanácsnok képviselték.

A tábor alkalmasságának felmérésekor a HM képviselője tájékoztatta a bizottságot azokról a pedagógiai és nevelésügyi szempontokról, melyeknek Örökénytábornak az intézet felállítására meg kell felelnie. Ezek a következők voltak:

Elhelyezés a növendékek részére (154 fő):

- 2–3 hálóterem.
- A bennük elhelyezett növendéki létszámnak megfelelő és a hálótermek közvetlen közelében elhelyezett mosdók.
- Ugyancsak a hálótermek közvetlen közelében, azoktól legfeljebb folyosó által elválasztott kisebb árnyékszékek.
- A felügyelő altisztek számára lakás a hálótermek közelében.

Tantermek:

- A tanítás, bár megkövetelné, hogy egy-egy tanteremben 30–35 növendéknél több ne legyen, ettől helymegtakarítás céljából – kísérletképpen – a bizottság szerint el lehet tekinteni és így elegendőnek látszik 50 főnyi osztályokra számítva 3 rendes tanterem, melyek közelében az évfolyamban tanító tanárok számára 1 kisebb helyiség, mint tanári szobának lenni kell.
- Egy 50 főnyi létszámra számított különleges tanterem – rajz, tereptan, vegegytan, természetrajz stb. tanítására – feltétlenül szükséges.
- Ezen különleges tanterem közelében az említett tantárgyak tanításához szükséges szertárak számára szintén kijelölendő 1–1 helyiség.
- Ezen különleges tanterem megvilágítási viszonyaira fokozott súlyt kell helyezni.

A 154 fős első évfolyam indításához szükséges elhelyezési feltételeket és a meglévő állapotok vizsgálata után a bizottság megállapította, hogy az altisztképző Örökénytábornak való megnyitása után „...az intézet még ez évben felállítandó I. évfolyama is a tábor jelentékeny részét foglalja el, miért is a tábor már 1925-ben csak legfeljebb 2 zlj [zászlóalj], 1 üteg vagy 1 lovas szd [század] kihelyezésére lesz alkalmas. (...) előreláthatólag 1926. nyarától csapatok a táborba egyáltalán nem lesznek már kihelyezhetőek.” Igen sok pénz

emésztene fel a tábor lakhatóvá tétele és az oktatás követelményeinek megfelelő átalakítása. Az előzetes számvetés szerint ez mintegy 140.000 aranykoronát tenne ki. Ez az összeg a Kincstár részére nem állt rendelkezésre. De vajon melyek is lehettek ezen „*elhelyezési és infrastrukturális*” problémák?

A trianoni békeszerződés végrehajtására kiadott szervezési intézkedésben³² az Örkénytábor parancsnoka létszám-megerősítést kért az alábbi indokok miatt: „Örkénytábor teljesen vízszintes területen fekszik, csatornázva nincs. Emésztőgödrök a talajvíz magasságában állandóan teltek, eső, zivatar esetén mindent elönt a fekália. Ugyanakkor a felgyülemlt szemét elszállítása is gondot jelent a kevés létszám miatt.”³³ Emellett az ivóvízellátó rendszer teljesen használhatatlan volt, gyökeres átépítésre szorult. Továbbá az altisztképző megalakítását elrendelő miniszteri rendelet 8. pontja azt is előírta az 1. vegyesdandár-parancsnokság számára – amely felelt az altisztképző működtetéséért is –, hogy biztosítsa „a tábor egyéb részei hasonlóan mint eddig, a budapesti és szegedi dandárok céljaira, esetleges kihelyezéseikre akadálytalanul kihasználhatók legyenek.”³⁴ Így véleményem szerint ezek az ismertetett problémák miatt is kellett új helyszínt keresni az altisztképző számára.

Várható volt, hogy az iskola elhelyezését más módon oldják meg, ami 1924. szeptember 16-án történt meg. A honvédelmi miniszter a szervezést egyenlőre felfüggesztette: „F. évi 8189/el. ok. 924 számú s az Örkény tábori alt. képző intézet elhelyezésére vonatkozó felterjesztése, miután az alt. képző intézet máshol való elhelyezése vétetett tervbe – egyelőre tárgyaltan.”³⁵

Vagyis gyakorlatilag az oktatás megkezdése előtt a HM vezetése már megkezdte az alkalmasabb hely keresését. A honvédelmi miniszter egy bizottságot rendelt ki,³⁶ amely az altisztképző intézet Jutason történő elhelyezési lehetőségeit vizsgálta. A bizottság tagjai voltak: a HM 9. osztálya részéről Koós Dezső alezredes, a 11. osztály részéről Csécsy Andor főelőadó, a székesfehérvári vegyesdandár részéről Karner Árpád, az építési osztály vezetője, a veszprémi állomásparancsnokságról Salamon Béla, az altisztképzőt – a már kinevezett –

---

³² HL HM 16.000/Eln.1-1921.

³³ HL HM 8773/Eln.1.-1924.

³⁴ HL HM 8773/Eln.1.-1924.

³⁵ HL HM 12401/Eln. 11-1924. 2. számú betétív.

³⁶ A rendelet – 226.021/Eln.9.-1924. számú – nem található meg a HL-ban. Csak a 40.066/Eln.9-1924. számú rendeletben található rá utalás.

Vasek Ottó alezredes, iskolaparancsnok³⁷ és Gorzó István főelőadó képviselte. A kiszemelt terület bejárására, majd a jegyzőkönyv³⁸ felvételére szeptember 15-én került sor. Ebben kijelentették, hogy:

- A bizottság a tábor területét bejárva az összes épületeket megszemlélte és megállapította, hogy az altisztképző nevelőtestületnek f. évben felállítandó I., II., és III. évfolyama (150+50+50 fő) számára ideiglenes elhelyezésül a tábor elegendő.
- Nagyobb szabású átalakítási munkálatokra pillanatnyilag szükség nincs, azonban az egyes barakképületek tetőzetét a legrövidebb időn belül ki kell javítani.
- A tábor területén csak egy, 6 óra elegendő nagyságú istálló áll rendelkezésre, ami már az intézet első föllállításnál is kevés. (...) A kibővítés mérvére vonatkozólag a bizottság javaslatot nem tehet, mert megközelítőleg sem lehet megállapítani, hogy az intézet lóállománya mennyi lesz.
- A fűthetőség biztosítására kb. 100 db kályhára van szükség, melyből a helyszínen – bár javításra szoruló állapotban – 40 rendelkezésre áll. Tekintettel a vidék zord klímájára és a barakk-építkezésre, a fűtőanyag-járandóságot annak többszörösére célszerű felemelni.
- Az intézet Jutason történő elhelyezése esetében – tekintettel a hely elszigeteltségére – a bizottság véleménye szerint fokozott gondot kell fordítani a tisztikar kényelmére, ezért a tisztí étkezőt (kaszinó) – megfelelő átépítéssel – a Jutas tábor nyugati részén lévő kis beteg pavilonban ajánlatos elhelyezni.
- Tisztí és altisztí lakások részére elegendő hely áll rendelkezésre a Jutas tábor nyugati részén. A növendéki elhelyezési körletben (keleti rész) csupán megfelelő elválasztások szükségesek, hogy a túlságos nagy termek kisebb szobákká legyenek átalakítva.
- Szükség lenne továbbá Radányi Károly és Kelemen Béla alezredesék, valamint Katona Gyula az épületkezelőséghez beosztott polgári alkalmazott által elfoglalt lakások kiürítésére, amire a bizottság kéri az intézkedést.

³⁷ Vasek Ottó alezredes (aki a névmagyarosítási mozgalom hatására a Vajtafy nevet vette fel) az altisztképző intézet első parancsnoka volt. Schvoy tábornok szerint kadetiskola-szerű intézményt csinált az iskolából.

³⁸ HL HM 40.076/Eln.9.-1924. A jegyzőkönyvet kézzel és ceruzával írták, az aláírások is ceruzával történtek és eredetiek.

A felsoroltakon kívül a bizottság megállapítása szerint javítani kell a barakkok mennyezetét, bővíteni szükséges a fűtési kapacitást, a mosdók számát. A tábor víz- és villanyellátása megoldott, azt a veszprémi vízművek és villanytelepei biztosítják. Végül a bizottság megszabta, hogy az építési osztály vezetője szeptember 20-ig tegye meg a HM 11. osztályának az átalakítási és karbantartási javaslatát.³⁹

Ha csak a további HM rendeleteket vesszük figyelembe, akkor is egyértelmű, hogy az altisztképző intézet 1924-ben nem Örkénytáborban, hanem Jutason nyitotta meg kapuit. Erre utal több, e tárgyban később kiadott HM intézkedés is. Így a szeptember 17-i, melynek tárgya⁴⁰ az altisztképző intézet új tan- és nevelőtestület állományának meghatározása volt. Ebben a tanári állomány létszáma megegyezett az eredeti (8773/Eln.9-1924) HM rendeletben meghatározott létszámmal. De már itt olvasható: „A honvédelmi miniszter úr őnagyméltósága IX/10-én közölte az osztállyal azon rendelkezését, hogy az altisztképző intézet **egy évfolyama helyett három állítandó fel** [A kiemelés tőlem.] azonnal olyképpen, hogy a III. évfolyam 2 év alatt kiképeztessék.”⁴¹ Majd a továbbiakban az intézet tanári állományának emelésére tesz javaslatot, ami az eredeti létszám hat fő tiszti és 12 fő r.o.s.k.a. állománnyal való emelését jelentette. Ezzel együtt emelni tervezték a vezényelt altisztek számát is. A javaslat véleményezésre átkerült az Elnöki 1. osztályhoz, ahol jelezték, hogy az altisztképző „esetleg más helyre (Jutas?) való elhelyezése t. ban egy kormányzói jóváhagyásra van szükség. A kormányzói előterjesztést a kiadandó rendeletervezettel együtt az osztály 1685/titkos1-1924 szám alatt elkészítette”. Majd megjegyzi, a megemelt vezénylésre tervezett létszám „az osztály nézete szerint a kormányzói elhatározás beérkezése előtt már vezényelhető”. A vélemények beérkezés után a 9. osztály a tervezetet (a javaslatokkal együtt) a honvéd főparancsnokhoz terjesztette fel. Ebben úgy foglalt állást, hogy az „áthelyezések, valamint (...) a vezénylések olyképpen volnának foganatosítandók, hogy az összes személyek f. évi október hó 12-vel Jutas-táborba beérkezzenek”.

³⁹ Ettől az időponttól kezdve – vagyis szeptember 15-től a jegyzőkönyv felvételének időpontjától – már semmilyen iratban nem található utalás Örkénytáborra, az esetleg megkezdett, vagy az ott folyó oktatásra. A továbbiakban minden ezzel a témával foglalkozó iraton az altisztképző intézet helyének Jutas van feltüntetve.

⁴⁰ HL HM 40.074/Eln.9-1924

⁴¹ HL HM 40.074/Eln.9-1924. 3. oldal. Az utolsó mondat pirossal aláhúzva!

A honvéd főparancsnok egyetértett a javaslatokkal, amit bizonyított több kiadott intézkedése is, melyek szerint október 12-re Jutas táborba vezényelte⁴² a vegyesdandárok által kijelölt altiszteket.

Szintén a Jutason megnyíló intézetre utal – ami egybecseng az előzőekben ismertetett rendelettel – egy 1924. szeptember 30-i „Igen sürgős” jelzéssel ellátott távirat,⁴³ melynek címzettjei a vegyesdandár-parancsnokságok és a „Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet parancsnokság Jutas tábor” voltak. Ebben az altisztképző megalakítását elrendelő HM rendeletben előírt altiszti létszámon felül további altiszteket (összesen 5 fő: tüzér, lovas, gyalogos, műszaki) kell vezényelni az altisztképző számára.⁴⁴ A távirat befejező részében elrendeli, hogy „Nevezettek olyképp indítandók útba, hogy október 12-én Jutason a táborban megalakuló altisztképző és nevelőintézet parancsnokságánál jelentkezzenek.”

Továbbá a Jutason való megalakulást támasztja még alá a 9. osztály által készített előterjesztés⁴⁵ is, amiben az osztály az 1924. szeptember 15-i jegyzőkönyvre hivatkozott. Ebben úgy foglaltak állást, hogy lehetségesnek tartják az intézet október 20-i megnyitását és az I. évfolyam behívását. A zökkenőmentes indításhoz azonban sürgős döntést vártak, amely vonatkozott az orvosi vizsgálatokra, a tantervre, az intézet belső tagozódására, a fegyvernemek szétválasztására. Azonban az előterjesztés készítője itt is hangsúlyozta, hogy az intézet Jutason történő megnyitása csak ideiglenes lehet. Végleges elhelyezésre javasolták az esztergomi gyalogsági laktanyát, valamint Pápát.

Végül a honvédelmi miniszter 1924. szeptember 27-i dátummal a következő döntést hozta:

- az intézet ideiglenes elhelyezésére Jutas tábort kell felhasználni;
- a pályázókat október 20-ra kell behívni Jutasra;
- az orvosi vizsgálat lefolytatására az intézet orvosain kívül Veszprémből is ki kell rendelni egy fő orvost, hogy egyszerre 2 bizottság tudjon működni;
- a soproni reáliskolai nevelőintézetből kirendelt Bálint Antal pszichotechnikus végezze a képességvizsgálatot;
- a képességvizsgálatokat alapul véve kell felvenni az I. évfolyamba 150, a II-ba 50, a III-ba 50 főt.

⁴² HL HM 16.845/Eln.1-1924 és a 1701/Titk1.-1924

⁴³ HL HM 16.815/Eln.9.-1924.

⁴⁴ Ez valószínűleg összefügg azzal, hogy a 150 fővel induló első évfolyam mellett további 50–50 főt hívtak be a II. és a III. évfolyamra. A kiválasztás feltételeiről, a képzésről azonban pontos utalást nem találtam a HL-ban.

⁴⁵ HL HM 40.076/Eln.9.-1924.

A felvett II. és III. évfolyamos növendékek közül 8–8 főt a tüzérséghez, a III. évfolyambeliek közül ezen felül 5 főt a lovassághoz kellett kiképezni.⁴⁶

A megnyitáskor meg kellett alakítani:

- a parancsnokságot teljes létszámmal;
- a növendékszázlóját 2 századdal és a lovasszakasz keretét 5 lovassal;
- a műszaki osztály növendék üteg-keretét, 16 tüzérrrel;
- gazdasági hivatalt teljes létszámmal.

A tanévet 1924. október 26-án kellett megnyitni,⁴⁷ amelyet felosztottak téli és nyári időszakra. Az előbbi április 15-ig, az utóbbi a tanév befejezéséig tartott. A gyakorlati időszak a tanév kezdetétől december 20-ig, illetve július 1-től 31-ig tartott.

*

Jutas és/vagy Örkénytábor?

Visszatérve erre a hosszú ideig téves álláspontra,⁴⁸ az előzőekben is felsorolt indokok mellett milyen egyértelmű bizonyítékai vannak az altisztképző jutasi megnyitásának, hiszen sokáig tartotta magát az a megállapítás, hogy az altisztképző 1924-ben Örkénytáborban nyílt meg. Ez a hibás vélekedés szerintem abból eredhetett, hogy több szerző az altisztképző történetét feldolgozva „megragadtak” annál a könnyen fellelhető pályázati felhívásnál, ami 1924-ben több napi és hetilapban is – a Honvédségi Közlönyön kívül – megjelent. E szerint az első iskolai év az eredeti tervben és az eredeti (első) pályázati felhívásban is szereplő helyen nyílt meg, kezdődött.

⁴⁶ Az oktatás 3 évfolyammal való megnyitását több tény is alátámasztja. Így az altisztzi kérdés megoldására készült HM előterjesztésben olvasható: „kiválasztott növendékek 1926-ban 2 évi, 1927-ben 3 évi, 1928. évtől kezdődően pedig 4 évi intézeti kiképzés után, elég fiatalon – egyesek 17 éves korban – kerültek, mint hivatásos altisztzi sarjadék a csapathoz” (HL HM 108968/Eln. 1-1931), valamint az 1927. évi évről jelentés. Ebben az iskola parancsnoka Csillag Viktor ezredes azzal magyarázta a kikerült tisztetek hiányos kiképzettségét, hogy a képzés időtartama csak 2 év volt. De bizonyítja még az 1926. évi zászlószentelés is. 1926. augusztus 8-án Horthy Miklós kormányzó az intézetet meglátogatta és részt vett az intézet zászlószentelési ünnepélyén, annak egyik mozzanata volt a végzős növendékek – 2 év után – eskütétele is.

⁴⁷ Ha hihetünk a korabeli sajtónak, az oktatás megkezdését 1924. november első hetére teszi. A *Veszprémi Hírlap* 1924. október 26-i számában ír a Jutason megnyíló új altisztképzőről. Ebben bemutatja az építkezéseket, a felvételi korhatárt és a felvételi követelményeket. Megismertet Vasek Ottó alezredessel, az intézet első parancsnokával, aki tájékoztatja az olvasókat arról, hogy előképzettség szerint három osztály lesz és az „az előkészítő munkálatok befejezésével már a jövő héten meg is akarja kezdeni az előadásokat”.

⁴⁸ Még 2024-ben is így említette egy rendezvény szónoka: Örkényben kezdődött el a képzés, de az infrastruktúrával kapcsolatban újra felmerülő problémák miatt új helyszínt kellett találni.

Az első pályázatban a következő szerepelt:

9145/eln. 9. 1934. számú körrendelet.⁴⁹

Tárgykivonat: Pályázati hirdetés az Örkényi m. kir. altisztképző és nevelőiskola 1. évfolyamába az 1924/25. tanévre.

Budapest, 1924. május 14-én.

A korabeli lapok ezt a miniszteri pályázatot ismertették június első hetében, például a *Nemzeti Ujság*:

„*Felvételek a magyar királyi honvédaltisztképző és nevelő Intézetbe*⁵⁰

A négy évfolyamos Örkényi magyar királyi altisztképző és nevelőintézet első évfolyamában, október 1-én, százötvennégy teljesen díjmentes és teljesen ingyenes ellátást nyújtó államköltséges helyet töltenek be. Pályázhat minden magyar állampolgár, aki tizennegyedik életévét már betöltötte, de tizennyolcadik életévét még nem haladta túl és legalább hat elemi osztályt vagy a középiskolák első osztályát elvégezte.”

Ebből a megjelent pályázati hirdetésből „következett” az örkénytábori helyszín, amit a későbbi tanulmányokban a következőképpen vezettek le: „A katonai vezetés látva a hibákat, az egységes hivatásos altiszti kar létrehozása érdekében, 1924-ben megszervezte az első központi altisztképző iskolát Örkényi Magyar Királyi Altisztképző és Nevelő Iskola elnevezéssel. Az első évfolyamra pályázat útján lehetett jelentkezni. Az iskola csak egy évig működött Örkényben” – írta 1972-ben a magyar altisztképzést bemutató tanulmányában Gyimesi Gábor. Majd megállapította: Az 1925–1926-os kiképzési év már Jutason kezdődött a Magyar Királyi Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelő Intézetben.⁵¹

Később ezt ismételte meg a *Honvédségi Szemle* 1988/3. számában Eszényi József,⁵² és végül az 1994-ben⁵³ megjelent könyvében is.

Az természetes, hogy hivatkozási alapnak veszik a különböző tanulmányok szerzői az eredeti pályázati felhívást és a már említett publikációk megállapításait, csak hiányzik a forrás ellenőrzése.

⁴⁹ *Honvédségi Közlöny*, 1924. jún.15. 168. o.

⁵⁰ *Nemzeti Ujság*, 1924. jún. 3. 8. o.

⁵¹ GYIMESI 1972.

⁵² ESZÉNYI 1988. 27. o.

⁵³ ESZÉNYI 1994.

Tehát ahhoz, hogy pl. akár a már említett adatot, vagyis az altisztképzőben az oktatás megkezdését, illetve annak helyét ellenőrizzem, nem kellett volna mást tenni, mint fellapozni a korabeli újságokat. Így többek között a már idézett *Veszprémi Hírlap*-ot, ami ugyan helyi kiadvány és így nehezen hozzáférhető, de a kutató is minden akadályt legyőz. De ugyanígy lehetett volna az országos lapokat is forgatni, mint például az alábbiakat: *8 Órai Ujság, Egyetértés, Uj Nemzedék, Nemzeti Ujság*. stb. Ezek az idézett lapok elég nagy terjedelemben írtak a Jutasi Altisztképző megnyitásáról – tehát volt róla pontos információ. Ezekből az újságokból – időrendben – néhány gondolatot idézek:

„*Új iskola Veszprémben*”⁵⁴

A jutasi országút mellett fekvő katonai épületeket az állam a most szervezett altisztzi iskola céljaira adta át.

Már egy hónap óta folynak az előkészületek és átalakítások. Megérkezett már az új intézet igazgatója Vasek Ottó alezredes, a budapesti Ludovika Akadémiáról, akinek tervei szerint építik át és rendezik be az iskolát. Itt vannak már a tanárikar tagjai is, s most érkeznek a növendékek, akik először orvosi vizsgálaton és felvételi vizsgán esnek át. Felvételre az elemi 6. vagy a polgári és középiskola 2. osztályától kezdve lehetett jelentkezni. Előképzettség szerint azután három osztály lesz az iskolában: I., II., III. évfolyam. A felvételi vizsgálat – mely több soproni reáliskolai tanár közreműködésével történik –, teljesen a modern tapasztalati lélektan alapján folyik, s fő célja a jelöltek szellemi képességeinek, s a gondolkozásmód fejlettségi fokának megállapítása. Különböző társadalmi osztályokból nagy számban jelentkeztek tanulók, s az előkészítő munkálatok befejezésével jövő héten [vagyis 1924. október 27–31 között – Földesi] már meg is akarja kezdeni az igazgató az előadásokat. Vasek igazgató nagyon meg van elégedve az iskola helyével, s igen megfelelőnek tartja a kijelölt célra. Ugyanő már el is készítette a tantervet s kijelölte az intézetben működő tanerők munkaterét, s nagy lelkesedéssel indítja meg annak az új intézetnek életét, melynek célja intranszigenz hazaszeretetre nevelni, s alaposan kiképezni a nemzeti hadsereg leendő altisztjeit. A m. kir. Altisztképző Nevelőintézetben 250 növendék lesz, 150 az I. évfolyamon, 50–50 a II. és III. osztályban. Az országút másik (a városból kiindulva bal) oldalán is folynak az építkezések, javítások. Itt lesznek az igazgató s a tanárok lakásai s hamarosan megindul a tisztí étkezde is.”⁵⁵

⁵⁴ *Veszprémi Hírlap*, 1924. okt. 26. 3. o.

⁵⁵ Ezek az épületek jelenleg üresen állnak, miután az ott települt Veszprém Radarezred megszűnt.

Majd egy hirdetés, ami ugyancsak a Jutason való megnyitást bizonyítja: „Gépíronő felvétetik azonnal a m. kir. honvéd altisztképző és nevelőintézet parancsnokságnál Jutason. Jelentkezés egész nap a segédtisztnél.”⁵⁶

Az október 28-án megjelent lapok majd’ mindegyike foglalkozott – rövidebben, vagy hosszabban – az intézet megnyitásával.

„*Altishti Ludovika nyílt meg*”⁵⁷

Budapest, október 27. Ma reggel nyílt meg Jutason az altishti Ludovika Akadémia. Csáky gróf honvédelmi miniszter kijelentette, hogy a jutasi intézménynek a Ludovika Akadémia után a hadsereg legfontosabb nevelőintézetévé kell válni. Az intézetbe 254 növendéket vettek fel. Az iskola növendékeinek kiválogatásánál az első ízben alkalmazta a magyar hadsereg a felvételi vizsga helyett a képességi vizsgát.”

„*Megnyílt a honvédség első »altiszképző intézete«*”⁵⁸

A honvédelmi minisztérium hosszabb előkészületek után Jutason, Veszprém mellett fölállított egy, a honvédség továbbfejlesztése és harcképessége szempontjából rendkívül fontos intézményt: a honvédség altiszképző intézetét. A Vasek Ottó alezredes vezetése alatt álló intézetbe 254 növendéket vettek föl és pedig nem felvételi vizsga, hanem képességvizsgálat alapján. E vizsgálaton a honvédelmi minisztérium képviselőjében részt vett Koós Dezső alezredes, Hampfner Leó ezredes, a soproni Rákóczi Ferenc reáliskolai nevelőintézet igazgatója és tanári kara és Bálint Antal budapesti pszichotechnikus.”

„*A jutasi katonai altiszképző intézet megnyitása*”⁵⁹

A jutasi országút mentén lévő volt katonai barakk-kórházat néhány héttel ezelőtt teljesen átalakították, hogy az így átalakított épületeket átadhassák a legújabban létesített altiszképző intézet céljaira. Az intézetbe egyelőre 150 (sic!) növendéket vesznek fel és kizárólag katonai altiszteknek 14 évesnél idősebb gyermekeit. A hosszas átalakítási munkálatok után ma adták ünnepélyesen az intézetet rendeltetésének. A jutasi országút mentén jobboldalt épültek fel a tiszti és altishti tanároknak a lakásai, míg baloldalt az intézet egyéb épületei. Értesülésünk szerint az altiszképző ezen elhelyezése csak ideiglenes, mert a honvédelmi minisztérium azt véglegesen Párára akarja helyezni.”⁶⁰

⁵⁶ *Veszprémi Hirlap*, 1924. okt. 26. 4. o.

⁵⁷ *Egyetértés*, 1924. okt. 28. 1. o.

⁵⁸ *8 Órai Ujság*, 1924. okt. 28. (kedd), 5. o., *Magyarság*, 1924. okt. 28. 8. o.

⁵⁹ *Az Ujság*, 1924. nov. 8. 7. o.

⁶⁰ Ebben a tudósításban több félrevezető információ is szerepel: nem találtam arra adatot, hogy az altiszképző

„Az új katonai altiszti iskola,⁶¹

... melyre még oly csekély létszámú hadseregnél is szükség van, amilyen most a magyar honvédség, a napokban nyílt meg Jutason, Veszprém mellett. Itt volt egy ideig elhelyezve az egykori pécsi honvéd hadapródiskola is, amikor annak Pécsről el kellett menekülnie. A jutasi altisztképző iskolát, mely a Ludovika akadémiának is előképző iskolája, Csáky Károly gróf honvédelemügyi miniszter avatta föl,⁶² aki kijelentette, hogy a jutasi intézménynek a Ludovika akadémia után a hadsereg legfontosabb nevelőintézetévé kell válni. Az intézetbe 254 növendéket vettek fel. Az iskola növendékeinek kiválogatásánál első ízben alkalmazta a magyar hadsereg a felvételi vizsga helyett a képességi vizsgát (!).”

*

A Honvédelmi Minisztérium a döntés véglegesítése után pályázatot írt ki a „154 teljesen díjmentes államköltséges hely”⁶³ betöltésére, amit a későbbiekben minden évben megismételt.

Az első, az 1924 augusztusában megjelenő pályázatban a képzés helyének még Örkénytábort jelölték meg. A többi pályázaton a képzés helye már minden esetben Jutas volt. Az intézet négy évfolyamú, a felvettek 14 és 18 év közötti ifjak voltak, akik „katonai tapasztalatot” legfeljebb csak az 1921-ben életre hívott leventeintézmény keretei között lefolytatott katonai előképzés során szereztek. Bárhogy is fogalmazunk, gyerekek voltak még, akik igyekeztek katonaként viselkedni. Élményeiről és az altisztképző fiatal növendékeiről számol be Bernhard János az *Őrszem* 1926. márciusi 20-i számában. „Lassan haladok az úton, amíg fel nem tűnik a jutasi altisztképző és nevelőintézet bejárója. Már messziről meghallom az őr kemény, katonás lépteit. Mikor azonban odaérek, mosoly fut arcomra, mert az őrszem egy pöttyöm kis emberke, aki végtelenül komolyan végzi feladatát, s be sem engedne a viláért sem, kellő igazolás nélkül.” Mint írja, a végtelenül komolyra erőszakolt arcon még látható a gyermekvilág mosolya, ugyanakkor „Keresem rajtuk a gondtalan élet mosolyát – de nem találok.”

Hasonlóan látja a ezt a kettősséget, csak más megközelítésből a veszprémi (pontosabban jutasi) Schreiner Károly is. Ő versbe szedte érzéseit, gondolatait a

---

pápai elhelyezése akár csak szóba került volna. A kizárólag altisztek gyermekeinek felvétele csak annyiban pontos, hogy előnyt élveztek a hadiárvak, valamint a nehéz körülmények között élő, „érdemes szülők” gyermekei.

⁶¹ *Pécsi Lapok*, 1924. okt. 30. 3. o.

⁶² A híradás hibás, mivel semmi nem utal arra, hogy az avatáskor Veszprémbe lett volna a honvédelmi miniszter.

⁶³ *Honvédelmi Közlöny*, 1924. év 15. melléklete

„kicsi katonákról”. A vers nem éppen egy veretes irodalmi alkotás, de jól érzékelteti a jutasi növendékek korát.

Schreiner Károly dr.: A jutasi kiskatonákhoz⁶⁴

Március idusán néztelek Bennetek
Kicsi katonáink, honvéd növendékek,
Amint széledtetek a város terein
Mi magyar szívünknek kedves kis vendégek.

Szabad napotok volt, hozzánk bejövetek,
Üdvözlétet írni hegyes városunkból,
Valahányszor jöttök, alig látszatok ki
Szívünk mélyéből s a komoly kis bakancsból.

Látunk, már bennetek, menetelve szépen,
Harcedzett vitézek friss kommandójára,
Láttunk utunk mentén, kaputok őrségén,
Fegyveretek kézben, ott feszesen várva.

Láttunk, amint léptek színház feljáromján,
Nagy magyar időknek ünnepelesére,
Ott látni Bennetek, ott van a helyetek,
Hol csak gondolhatunk a magyar jövőre.

Kicsiny termetetek, hosszú kis nadrágotok,
Kinőttök ti abból szép szál legényekké;
Mint ahogy felnőttek Jutas puszta fáin,
Határt jelző, őrző sudár jegényékké.

Ti kis katonáink, szülőföldem népe,
Jutas pusztának ti nevet fogtok adni,
Bizony nem lesztek ti pusztába' kiáltok,
Nem fogtok ti ott az út mellett maradni.

⁶⁴ Veszprémi Hírlap, 1926. márc. 28. 1. o.

Csak szívjátok be a Bakony levegőjét,
Addig nézitek a kéklő hegyek alját,
Míg egyszer hangotok, harci riadótok.
Kéklő határokon, hegyen túl is halljátok.

Én, ki ott születtem azon a kis pusztán,
Kérve kérlek, áldlak valamennyiőtök:
Váltsátok valóra szép magyar álmaink,
Mit fekhelyetekon alkonyattájt szőtök.

Nézzetek arcába, aki hozzátok szól,
Egész a szívéig kísérvétek szemmel,
S ha rossz vón szándéka, a szemébe nézvén,
Oltárképetekhez hozzányúlani nem mer.

Mutassatok példát reményvesztett népnek;
Dobogjon a kicsi férfi-kebeletek,
Akik odavittek titek' e pusztára,
Bízunk Öbennük és bízunk tibennetek!

A „kiskatonák” a felszerelés és a körlet karbantartása, rendezése közben

E kitérő után folytatva, megállapíthatjuk, hogy ennek a kiválasztásnak és az oktatási formának előnye volt, hogy a kiképzés nem terhelte még jobban a csapatok amúgy is leterhelt tisztii állományát, valamint egységes cél- és követelményrendszer alapján történt az oktatás. Hátránya volt viszont, hogy a növendékek serdülőkorban, tapasztalatok és csapatszolgálat hiányában kerültek az intézetbe. De az idősebb, a háborút megjárta altiszti kar tagjai sem „lelkesedtek” a jutasi altisztképzőből kikerült fiatal tiszteseikért, leendő altisztekért. A csapatnál szolgáló idősebb, iskolát nem végzett altisztek előítéletekkel fogadták az iskoláról kikerülő igen fiatal és iskolázott altiszteket. Félítették beosztásukat, félítették állásaikat. Emellett lenézték is őket, mivel attól tartottak, hogy a tapasztalatlanságukból adódó baklövéseikkel lejáratják az altiszti kar tekintélyét. A gyakorlati tapasztalat, amivel az idősebb altisztek rendelkeztek, lehetővé tette számukra, hogy nehéz helyzetbe hozzák a fiatal altiszteket a legénység előtt. Az utóbbiak jobb elméleti tudásuk birtokában más területen járatják le az idősebb kollégáikat.

A régebben szolgáló idősebb altisztek, ha nem is kimondottan, de „száműzték” a fiatal altiszteket az altisztek társadalmi egyesületeiből (kaszinó, könyvtár, dalárda stb.). Erről ír a 19 éves Asbóth István vf. szakaszvezető az *Őrszem*-ben.⁶⁵ „A polgári társadalom éppúgy mint katonai előjáróink elismerik, hogy a hivatásos altiszti kar szellemi színvonala rohamosan közeledik ideális hivatásához, (...) nehéz munkával sikerült az altiszti karnak jogos helyet biztosítani magának a társadalomban.” De hogyan tovább? A kapun kopogtatnak a gyermekek, tele fiatalos lelkesedéssel, de „hol az altiszti kar, melybe mi beléptünk? Mivel végettünk oly nagyot, hogy észre sem vesznek bennünket, hogy – vagyunk? (...) Ha nem vagyunk méltók arra, hogy az altiszti kar magáénak valljon bennünket, úgy ne halasszák a tiltakozó szó kimondását: Nem kell altisztnevelés, ezek nem méltók hozzánk!” Az altiszti kar közömbössége oda vezet majd – véli Asbóth vf. szk. – hogy „a fiatalságában magára hagyott »jutasi tiszt« a környezettől eldurvul, szellemi nívója alacsonyabbra száll”.

⁶⁵ *Őrszem*, 1927. máj. 20. 6. o. A vf. (véglegesen felvett) altisztjelölés a hivatásos altisztet jelentette. A többi altiszt – bár 12 évre aláírta a „kötelezőt” – nem töltötte ki a 12 évet, pl.: idő előtt tartósan szabadságolták.

AZ ALTISZTKÉPZÉS ÁTALAKÍTÁSA, VÁLTOZÁSAI

Az első, az 1926-ban felavatott altisztek kikerültek a csapatokhoz, ahol – ha nem is árgus szemmel –, de figyelték és értékelték tevékenységüket, fellépésüket, amely tapasztalatokról a vegyesdandár-parancsnokságok részletes jelentést terjesztettek fel a honvédelmi miniszternek. Ezt összegezve a Honvédelmi Minisztérium államtitkára Álgya Pap Sándor kérdéseivel kiegészítve megküldte Csillag Viktor ezredesnek, az intézet parancsnokának is. Megállapította, hogy az 1926-ban felavatott tiszteseknél „a hiányok legnagyobb része a tisztések gyakorlati alkalmazhatóságával van összefüggésbe.”⁶⁶

– Főparancsnoki intézkedésben van lefektetve – figyelmeztetett Álgya államtitkár – a csapatnál történő tiszt és altisztképzés követelményei, amelyek – főleg ami a gyakorlati kiképzést illeti – a központi altisztképzőre is mérvadóak! Vagyis a növendékeknek a gyalogság könnyű fegyverein kívül a géppuska kezelésében is teljes jártasságot kell szerezniük, s egyben géppuskás rajparancsnokká is ki kell őket képezni. Majd meghatározta, hogy a parancsnokságnak jelentenie kell a géppuskával való ellátottságot, a felszerelési hiányokat.

– A tüzér kiképzésben részesülő növendékeknek a hajtó és kezelő szolgálatban a legapróbb részletekig ki kell képezve lenniük. Ezért a lovaglásban és a hajtásban fokozni kell a két felső évfolyamnál a kiképzést, akár a II. évfolyam képzésének a rovására is.

– Az összegzett értékelés szerint hiányos volt az arcvonal előtti megjelenés. „Egyes kikerült növendékek arcvonal előtti fellépésében hiányzott a megfelelő határozottság és erély, ami az alárendeltekre és előljárókra nem tett kedvező benyomást.” Ezért az államtitkár elrendelte, hogy a növendékeket a II. évfolyam befejezésekor vizsgálják felül, és aki az arcvonal előtt nem az elvártak szerint teljesít, el kell bocsátani. Ugyancsak felül kell vizsgálni azokat a növendékeket is, akik bár az arcvonal előtt határozottak, de testi fejletlenségük miatt nem alkalmasak a megerősített szolgálatra. Őket a III. évfolyam elvégzése után speciális kiképzésre kell vezényelni, amit befejezve elsősorban irodai alkalmazást jelentett.

Az államtitkári feladatszabást is figyelembe véve Csillag Viktor ezredes részletes értékelést készített, amit az évváró jelentésében a honvédelmi miniszternek

⁶⁶ HL HM 40163/Eln. 9-1927

1927. október 15-én felterjesztett. Ebben Csillag ezredes alapos elemzést készített az egyes fegyvernemeknél bekövetkezett hiányosságokról, illetve javaslatot tett azok kiküszöbölésére is. „Az intézet parancsnokság teljes tudatában volt annak – írta Csillag ezredes –, hogy a kikerülendő növendékeknel a csapatnál való alkalmazhatóságuk felülbírálásánál (...) fognak hiányok mutatkozni.”⁶⁷ Ezek a hiányosságok különösen a 1) géppuskás; 2) a híradó; 3) a közelharc kiképzés; és 4) a löoktatásban mutatkozott.

A hiányosságok okait az intézet parancsnoksága abban látta, hogy a kikerült tisztetek **csak 2 éves kiképzésben részesültek** [Lásd az 1926. évi altiszti avatásról szóló beszámolót. A kiemelés tölem.], továbbá hiány volt a kiképzőkben és a kiképzési eszközökben is. Majd jelentésében rátért az említett hiányosságok részletes taglalására, egyben javaslatot téve azok megszüntetésére. E szerint (a már idézett évváró jelentésből):

Géppuskás (gp.) kiképzésről:

„A mai napig – amikor is a málhásállatokat (8 db) az intézet megkapta –, legjobban érezhető volt a málhásállatok hiánya.

Ezen kiutalással megkezdhető lesz a növendékek gp. kiképzése málhásállatokkal és így most már elérhető a kikerülendő növendékek géppuskás rajparancsnokokká való kiképzése.

Az eddigi gp. létszám sem volt elegendő ahhoz, hogy minden növendék teljes jártasságot sajátítson el a gp. kezelésében, alkalmazásában, valamint annak használatában beálló üzembzavarok elhárításában. Kívánatos lenne, hogy minden alosztálynak legyen saját géppuskája, amellyel csak gyakorlatozik – tehát szét-szedné, összerakná, málházná stb. – és azon géppuskája, amelyet csak lövészetre használna. Ily módon teljes mértékben megóvatnék a géppuskák löszabatossága, amelynek eredménye úgy a lövészetbeni fejlődés, mint a növendékek önbizalmának és ambíciójának növekedésében mutatkozni is fog.

Tehát a gp. kiképzés fokának további emelésére szükség van több géppuskára, valamint előgondoskodás arra nézve, hogy 1928/29 évre újból kapjon az intézet 8 málhásállatot, hogy végeredményül fokozatos kiegészítéssel elérhető legyen 1 teljes gp. század felállítása. Ez azért szükséges, hogy a növendékek be tudjanak illeszkedni a századkötelékbe, valamint azon körülmény folytán is, hogy a szervezési javaslatban a növ. [növendék] zászlóalj 4-ik alosztályául a gp. század felállítását javasoltam, továbbá az is, hogy a létszám növekedésével a gp. kiképzésre a 8 málhásállat kevés.”

⁶⁷ HL HM 40184/Eln. 9-1927

Híradó kiképzésről:

„Az összes növendékeknek csapattávbeszélő kiképzésben való alapos részesítésének az volt az akadálya, hogy az alosztályok nem rendelkeznek saját távbeszélő anyaggal. Ami ugyanis az intézetnél jelenleg megvan, az csaknem teljes mértékben a híradós növendékek kiképzésénél használtatik fel, s a többi növendékek a híradó anyaghoz a csapattávbeszélő órán jutnak hozzá, vagy egyes különleges alkalmakkor (lövészet, együttes gyakorlat stb.) de az nem volt keresztülvihető, hogy az egyes alosztályok, annak kiképzésén belül saját anyagukkal állandóan gyakorlatozhattak volna, s így az alosztályok kiképezhették volna növendékeiket az összes összekötő eszközök használatában.

Híradókiképzés az intézetben

Hogy ezen cél eléressék, szükséges, hogy minden alosztály elláttassék híradó anyaggal, hogy amit elméletileg megtanultak a csapattávbeszélő órán, azt gyakorlatilag is állandóan alkalmazni tudják.”

Közelharc kiképzés:

„A közelharcos kiképzésbeni hiány okát először abban látom, hogy az újonnan megjelent utasítások még nem mehettek át teljesen a növendékek vérébe és másodszer pedig abban, hogy nem áll ma sem rendelkezésre közelharcos versenypálya, mely a közelharcos kiképzés alapja.

Közelharcos kiképzés

Szükséges tehát egy ezen célra alkalmas területnek a megszerzése, akár bérlet, vagy megvétel útján. Ha ezen terület rendelkezésre áll, úgy annak felépítését saját hatáskörben fogantatom s akkor a közelharcos kiképzés kifogásra többé nem fog okot szolgáltatni.

Ezen terület megszerzése céljából a székesfehérvári építészeti osztállyal érintkezésbe léptem azon célból, hogy azt lehetőleg még az ez idei költségvetési évben az intézet részére rendelkezésre álljon.”

Lőkiképzés:

„A lökiképzésbeni hiányosság oka az intézet létszámviszonyainak, megfelelő elemi lőtér hiánya és a lőfegyverek elhasznált állapota, mivel az intézet felál-

lításakor kiutalt fegyverek nem a legjobb állapotban voltak, valamint az, hogy csak a fegyvermester és hiányos felszerelésű fegyvermesteri javítóműhely áll rendelkezésre.

Amíg az elemi lőtér el nem készül, addig mindig hiányos lesz a lőkiképzés (géppuska is) mivel a rögtönzött lőtér csak részben oldja meg az elemi lőtér hiányát.

Az elemi lőtér elkészítése a legsürgősebb munkálatok közé tartozik, ami előreláthatólag az idei költségvetési évben el is fog készülni.

A lőkiképzés emelésére javaslom, hogy minden növendék részére 100 levente tölteny, mint évi lőszerilletmény állapíttassék meg az éles lőszer kiszabaton kívül.

A közelharcos versenypálya területének megszerzésével kapcsolatosan szükség van még egy oly területre, ahol

- a) műszaki minta gyakorlóter;
- b) hajtóiskola, akadálykert;
- c) házilőtér is elhelyezést találna.

Kívánatos lenne, hogy ezen terület az intézethez közel legyen, hogy sok idő kárba ne vesszen a ki- és bejárással.

Műszaki kiképzés az intézetnél

Ezen célra – szemrevételezés után – a veszprémi nagy-gyakorlóteret tartom alkalmasnak melynek megszerzése érdekében a székesfehérvári építészeti osztállyal érintkezésbe léptem.”

Ezek után rátért az oktatási év rövidege-, a kiképzők- és a kiképzési eszközök okozta hiányosságok vizsgálatára, illetve azok kiküszöbölésére.

A két éves kiképzési év:

„Még az esetben is, ha a szükséges kiképzési eszközök az intézetnek rendelkezésére állottak volna, még akkor is mutatkoztak volna hiányok, mivel a kikerült tisztetek csak 2 évi kiképzésben részesültek.

Jelen esetben pedig, amikor a kiképzési eszközök hiányához még a megrövidített kiképzési idő is hozzájárult, nyugodt lelkiismerettel lehet mondani, hogy az elért eredmény kiváló volt. Ha majd a 4 év kiképzési idő mellett az oktató és a kiképzési eszközök is elegendő mennyiségben fognak rendelkezésre állani, akkor lehet csak elvárni, hogy a csapat kívánságai minden téren kielégíthessenek.”

A kiképzők hiánya:

„A gyalogos alosztályok legtöbbször alantos tiszt nélkül állottak. (tanfolyam, stb.)

Az oktató tisztetek tevékenységét a mai továbbszolgáló altisztetek pótolni nem tudják, nemcsak szellemi téren, hanem testi törődöttségüknel fogva, főleg nagy hiányok mutatkoznak az arcvonaltól való katonás és erélyes fellépés megkövetelésében. Ez irányban elfogadható eredmény csak akkor biztosítható, ha az alosztályok legalább is 2 állandó és megszakításoknak ki nem tett lelkes és önfeláldozó alantos tiszttel rendelkeznek. Az a hiány, ami ezáltal a csapatnál beállana, bőven megtérülne oly módon, hogy a csapat igazán használható és a követelményeknek teljes mértékben megfelelő altiszteteket kapna.

Az alantos tisztetek beosztását az alábbi adatok mutatják.

Jelenleg rendelkezésre áll: Bieber fhdgy., Ozoray fhdgy. (jelenleg szabályzat ismertető tanfolyamon), Pados fhdgy. (aki a tornát és vívást tanítja heti 36 órában), Hatházy ea. (a gp. és közelharcos kiképzés tanítja heti 19 órában), Erdős ea.

Marad a 4 századra 2 alantos tiszt 16–16 órával.

Hogy ily megterhelés mellett az alosztály tiszteti szolgálat mintaszerű ellátására kevés idő marad, az természetes. Még fokozottabb mértékben lép fel ez a hiány a különleges fegyvernemeknél és pedig:

- 1.) A vonat-kiképzésnél,⁶⁸ hol 1 tiszt van a II–IV. évfolyamra, kinek megbetegedése esetén az osztag tiszt nélkül marad.
- 2.) A híradó kiképzésnél is, ahol csak a rádió oktatása 1 külön tisztet vesz igénybe.
- 3.) A lovasszázadnál, égetően szükség van a lovas géppuskás szakasz felállítására, ami 1 második tiszt vezényleését elkerülhetetlenné teszi, mert amint egy újonnan kikerülendő növendék lovas géppuskás századhoz kerül, rögtön nyilvánvalóvá válik az ebbeni hiányosság,
- 4.) Az ütegnél amennyiben a rendszeresített tiszt létszám teljes, az oktatásra altisztek csak kivételesen vehetők igénybe, mivel az intézethez vezényeltek legtöbbször maguk is oktatásra szorulnak, arra pedig a századparancsnokoknak nincs idejük, hogy őket a saját száójuk szerint kiképezzék.”

A kiképzési eszközök hiánya:

Bár nem tárgyi eszköz, de jelentős volt az intézet „lovasításánál” tapasztalható lóhiány. Ez kezdetben a tüzérkiképzéseknél mutatkozott, hiszen a fogatolt tüzérség igen nagy számú lóállománnyal kellett, hogy rendelkezzen. A jelentés szerint:

„A lovas kiképzésnek legnagyobb kerékkötője a lóhiány, amit a szervezési javaslatban már kértem, ugyanazt kérem most is. És pedig kívánatos lenne az, hogy:

- Minden lovas növendéknek meglegyen a maga lova.
- A tüzér növendéki létszám fele után (tehát 2 növ. után 1 háttas ló). A hatos fogat, hogy a hajtásban a legapróbb részletekig ki legyenek képezve a növendékek, ami 2 hatos fogattal nem lehetséges.
- A vonat-növendékek kiképzéséhez rendelkezésre álljon 1 fogatolt vonat-részleg 6 kocsiival.

Az összes anyahiányt a mellékelt táblázatok mutatják, de külön kiemelem, hogy igen sürgős szükség van még 1 tábori ágyúra és 1 tábori tarackra, hogy a növendékek foglalkoztathatók legyenek, mert különben nem jutnak a löveghez és így nem azzal foglalkoznak amire szükségük lenne, hanem azzal, amivel

---

⁶⁸ Vonat, vonatcsapat: békében rendeltetése, hogy saját tényleges állományából a vonatszemélyzet hadi szükségletének részben való fedezésére tiszttekből, altiszttekből és vonatkatonákból álló törzset katonailag kiképezzen s hogy a hozzá beosztott háttas és háttas lovakat (málhás állatokat) idomítsa. Háborúban a vonat mindenféle felszerelések, élelmező oszlopok, hadihíd-készletek, utasszertartatók és ostromló tüzéranagnak szállítására, az országos fuvarok katonai vezetésére és a futólagos tábori vasutaknak fogatolt való ellátására s még több más szolgáltatásra van hivatva. Forrás: Pallas Nagy Lexikona.

lehet. Tehát nem a szükségesség, hanem a kényszer szabja meg a foglalkozás anyagát. (...)”

A katonai fellépés elbírálásáról és az arcvonal előtti magatartásról az alábbi észrevételt tette Csillag ezredes:

„A katonai fellépés elbírálását a II. évfolyam végén még korainak tartom, mert addig a növendékek nem kerültek abba a helyzetbe, hogy ott már gyakorlatilag is megfelelhetnének.

A rendelet értelmében a jelenlegi III. évfolyamot felülbíráltam, de figyelembe vettem azt, hogy a II. évfolyam végéig mily kevés alkalmuk kínálkozott, mint parancsnokok szerepelni és így az eredményt kielégítőnek találtam, úgy hogy e tekintetben nyugodtan jelenthetem, hogy a még hátralévő 2 év alatt az arcvonal előtti határozott fellépés a szükséges mértékben el fogják sajátítani. Ezen kiképzés érdekében a gyakorlati kiképzés tervét oda módosítottam, hogy a rendelkezésre álló nagyon kevés gyakorlati kiképzési időből az alosztályok minden kiképzési félnap (3) utolsó félóráját a kikerülendő tiszteseeknek arcvonal előtti fellépésének gyakorlására fordítsák.

(...) Ezekből kifolyólag javaslom, hogy a növendékek arcvonal előtti elbírálására ne a II. hanem a III. évfolyam végén eszközöltessék, mert ez az időpont, amikor mint rajparancsnokok is már alkalmaztattak.

Más elbírálás alá esnek azok a IV. évfolyambeli növendékek, kik katonai, tanulmányi és erkölcsi tekintetben a mértéket teljesen megütik, de a fejlődésben való visszamaradottságuknál fogva mint csapataltisztek nem felelhetnek meg. (pl. 153 cm. magas és 40 kg. súly). Ezekre nézve javaslom, hogy hűsvétra a polgári iskolai tárgyakból lezárassanak és a még rendelkezésre álló 4 hónap az írno ki szakkiképzésre fordítottassék.”

A jelentést is figyelembe véve a HM illetékes osztálya az intézet által megküldött állománykönyv alapján javaslatot tett az intézet növendéki létszámára, amit 1927. november 30-án – tájékoztatásul – megküldte a honvéd főparancsnoknak is. Ekkor már az intézet négy évfolyammal működött az alábbi létszámok szerint:⁶⁹

⁶⁹ HL HM 227821/Eln. 9-1927

	I. évfolyam	II. évfolyam	III. évfolyam	IV. évfolyam	Összesen
gyalogos	171	66	70	55	362
lovas	–	9	10	12	31
tüzér	–	27	35	17	79
műszaki	–	20	22	19	61
híradó	–	10	5	4	19
gépkocsizó	–	10	5	3	18
vonat	–	10	4	5	19
összesen	171	152	151	115	589

Az előzőben ismertettet évről-évről jelentés több hibát is feltárt, amihez még társult a szintén említett és idézett „nemzedéki” ellentét okozta feszültség is.

A honvédelmi vezetés is érzékelte ezt a problémát, amit kezdetben úgy próbált orvosolni, hogy tervbe vette az intézetbe felveendő növendékek felvételi korhatárának felemelését. A HM 9. (Tiszti és altiszti nevelési ügyek) osztálya az 1929 szeptemberében készített tervezete szerint az eddigi 15–17 évi felvételi korhatárt 16–18 évesre kívánta felemelni. Ezt a rövidesen meginduló „K” toborzással⁷⁰ indokolta, amikor is 20 éves, vagy annál idősebbek is bevonulnak. A 10. (Legénységi ügyek) osztályon a tervezet támogatottsága vegyes volt. Egy része támogatta, mivel „... erősebb emberanyag kerülne az intézetbe...”, illetve egy vélemény szerint nincs összefüggés a „K” toborzottak és az altiszti növendékek életkora között. De már ekkor megfogalmazódott a 10. osztály véleményében: „célszerű megfontolás tárgyává tenni azt, hogy a Veszprém-jutasi Altisztképző Intézetbe a „K” toborzással kapcsolatban a jövőben kizárólag csak a csapatok állományából eszközöltessék a felvételt”.⁷¹ Majd a döntés „Ág”⁷² szignóval: „Addig, még elég 16–17 éves van, 18 évesre nincs szükség. Ezek már régen elhagyták az iskolát, csavarogtak – sokon mentek keresztül, így kevésbé kívánatosak.”

⁷⁰ „K”-toborzás, vagyis kényszertoborzás, amit a katonai vezetés a gyakorlatban alkalmazott az egyre nagyobb hiányok pótlására. Nyíltan nem lehetett a békeszerződés határozatait megsérteni a kötelező katonai szolgálat bevezetésével, így minden helyhatóságnak meghatározták (kötelezővé tették), hogy hány főt kell „betoborozniuk”, hogy a szükséges katonalétszám biztosítva legyen.

⁷¹ HL HM 109436/Eln. 9 – 1929. A javaslat mellett ceruzával a következő feljegyzés olvasható: „Nem fog bevélni, mert követelmény nagyobb – Toborzott ember kijött a tanulásból.”

⁷² Az „Ág” szignó székeljudvarhelyi Ágotha Árpád tábornoké, akinek ebben az időben a nyílt beosztása a Vallás- és Közoktatási Minisztérium V/B osztályán főtanácsos, a rejtett beosztása HM 9. osztályán osztályvezető.

Ágotha Árpád főtanácsos – ülő sorban, balról a hatodik – szemléje Jutason

Azonban az altisztképzés ellentmondásai egyre nagyobb gondot és esetenként súrlódásokat okozott a fegyvernemen belül képzett, és a jutasi altisztképzőben végzett altisztek között. Ugyan az altisztképzést összevonták egy intézetbe, de továbbra is fenntartották az altishti kar kiegészítését a betoborzott és a csapatoknál arra érdemesek kiválasztásának kiképzésével.

1930-ban a honvédelmi miniszter leadta a véglegesen felvett (vagyis a hivatásos) altisztek felvételét, elbírálásának, előléptetésének jogát a vegyesdandár-parancsnokságoknak,⁷³ azonban az eljárást egységesítette. A kiadott irányelvekben leszögezte:

„Az altiszt mondhatni állandóan együtt él a többi legénységgel, tehát ismeri annak gondolkozásmódját, lelki és érzelmi világát, összekötő kapocs a tiszt és a legénység között; a tiszt távollétében annak helyettesítésére hivatott, kell tehát, hogy mindazon tulajdonságokkal rendelkezzen, amelyek ezen hivatásának betöltésére őt képessé teszik.

Az altiszttól az egyéb követelmények mellett teljes erkölcsi értéket annál is inkább meg kell követelni, mert a tisztak helyettesítésére tapasztalat szerint csak

⁷³ Lásd a HL HM 100596/Eln.-1930 HM rendelet

erkölcsileg teljesen szilárd, az összesség érdekét a saját előny mögé helyező altisztek alkalmasak. Ilyen tulajdonokkal nem rendelkező altisztek a jelenlegi magas erkölcsi értékkel bíró honvédségben nem szolgálhatnak.

Elvül szolgáljon, hogy a vf. altiszti kar rendfokozataiba csak teljesen kifogástalan, egész erkölcsi és katonai fegyelmi értékkel bíró egyének juthassanak. Meg kell követelni tőlük, hogy elméleti tudás tekintetében is, a Kinizsi Pál altisztképző és nevelőintézetet végzett növendékekkel egy színvonalon álljanak (4 középiskola elvégzése).⁷⁴ (...)

A kiválasztásnál a parancsnok sohase tartsa szem előtt az illető személyes érdekét, hanem mindig a honvédség érdeke legyen az irányadó. (...)

A továbbiakban a honvédelmi miniszter részletesen szabályozta a jogköröket, meghatározta a felvételre számba jöhető helyek betöltésének irányelveit is, azzal a megkötéssel, hogy a költségvetésben meghatározott altiszti létszám nem léphető túl. Ezen túlmenően előírta:

„Mivel az altisztek rendszeresített létszámában beálló természetes fogyatékok oly csekély, hogy az a Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelő intézetből éventént felavatóra kerülő növendékeknek 1–1 rendszeresített altiszti helyre való beosztását nem biztosítja, mindazon csapatok és alakulatok, melyeknél altiszti állomány van rendszeresítve, ezen rendszeresített altiszti létszám 10 %-át nem tölthetik be.”

A csapatoknál szolgáló altiszteknek végleges (hivatásos állományú) felvételre csak több feltétel teljesítése esetén volt lehetőség:

– akik 1930-ban már 5 éve megszakítás nélkül katonai szolgálatot teljesítettek;

– magyar állampolgárok;

– erős nemzeti érzésűek, kipróbált becsületességük, szilárd jellemük, mintaszerű kötelességérzetük, elméleti, de főként gyakorlati katonai ismereteiknél fogva a legénység nevelés és kiképzés, valamint a szolgálat teljesítése körül a tiszteknek megfelelően segédkezni képesek;

– harmincadik életévüket nem töltötték be;

– rendezett anyagi viszonyok között élnek;

– a nők igazolják házasságuk állászerűségét.

Intézkedésében a honvédelmi miniszter előírta, hogy őrmesteri előléptetéseket csak a fennálló hiányok pótlására lehet végrehajtani. Továbbá: „Az ör-

---

⁷⁴ Az előírás a csapatoknál véglegesen felvett (hivatásos) altisztekre vonatkozott.

mesteri előléptetésre a Kinizsi Pál altisztképző és nevelőintézetet végzett és hasonló elbánásban részesülő szakaszvezetők szintén név szerint vétetnek fel (...). A Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézetet végzett növendékek részére a csapattest rendszeresített őrmesteri helyek 10%-a minden esetben fenntartandó.

Őrmesteri és tisztesi rendfokozatokba való előléptetésnél elsősorban a Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézetet végzett növendékek, azután a REMOSZ [Repülőgép és motorszerelő iskola] iskolát végzettek, majd a kp.-ok [központok], s végül a volt hadapród és katonai főreáliskolások, a saját nevelésű sarjadékot mindenkor megelőzik.”⁷⁵ Ennélfogva – olvasható az intézkedésben – az altisztképzőt végzett tiszteseket ha a követelményeknek megfelelnek, minden más nevelésű tisztest okvetlenül elő kell léptetni.

Kitűnt, hogy egyre több érv szólt amellett: meg kell újítani az intézeti altisztképzést. Az oktatás átszervezésében, a képzési idő tervezett csökkentésében minden bizonnyal szerepet játszottak az évről-évre jelentések is – elsősorban azok, melyek ebben az átmenetinek nevezhető időszakban készültek –, melyeket az iskola parancsnoksága állított össze, jelezve benne azokat a hibákat, anomáliákat, melyek gátolták a színvonalas képzést, továbbá nehezítették a frissen végzett altisztek beilleszkedését az altiszti karba, a csapatok közösségébe.

Jól érzékelteti a gondokat a Matherny Ödön ezredes iskolaparancsnok által készített 1931/32 képzési év értékelése, a jelentés megállapításai. A beszámolóban vizsgálták az általános kiképzés állapotát, eredményességét, a tanulmányi eredmények alakulását, bemutatták az erkölcsi nevelés tapasztalatait, részletes kimutatást készítettek a növendékek egészségügyi állapotáról, a tan- és a nevelőtestületéről. Részleteiben ez a következőket jelentette:

Az általános kiképzés állapota:

A gyalogsági gyakorlati kiképzés harcelfjárság általában az adott körülményeket figyelembe véve jó eredménnyel befejezést nyert.

II. évfolyam tökéletes csatárrá való kiképzésben elért eredmény jó.

III. évfolyam rajparancsnoki kiképzése megfelelő.

IV. évfolyam mint rajparancsnok (raj. pk.) jó, mint szakaszparancsnok-helyettes (szpk. h.) elméletileg jó, gyakorlatilag általában szükségszerűen megfelel.

⁷⁵ Az idézett bekezdéseket lásd: Horthy kori parancsnokságok 1. doboz.: Decentralizáció folytán a vf. altisztek ügyei (Sz. n.).

Lovasszázadnál a gyakorlati kiképzés a raj harceljárásig megfelelő eredménnyel végződött. Az egyes évfolyamok kiképzési céljai csak általánosságban volt elérhető.

II. évfolyam tökéletes csatárkiképzése, szükségszerűen megfelelő.

III. évfolyam rajpk. helyettesi kiképzése, valamint a

IV. évfolyam rajpk. és szpk. helyettesi kiképzése a kiképzési anyagok hiányában csak szükségszerűen megfelelő eredménnyel fejeződött be.

A növendék üteg elméleti kiképzése jó, gyakorlati kiképzése általában megfelelő eredménnyel fejeződött be. A IV. évfolyamot végzett növendékek irányzó tisztek, lövegvezető, figyelő és kezelő altiszt, TÁCS pk. teendőiben jól, az önálló és kötelékben levő lövegszakasz pk-i felderítő és fogatostiszt és altiszt szolgálatban általában szükségszerűen ki vannak képezve.

A jövő évben felavatásra kerülő növendékek mint irányzó tisztesek, szükségbeli lövegvezető, lovas küldönc tisztesek, csatárok, hajtótüzérek, távb. áll. pk.-ok [távbeszélő állomásparancsnok], szükségbeli gp. irányzók és rajparancsnokok jól megfelelnek.

A műszaki század kiképzési foka jó. A híradó osztag gyakorlati kiképzését jó eredménnyel fejezte be. A vonat osztag gyakorlati kiképzése általában jó eredménnyel végződött, a III. évfolyam növendékei mint vonatrész parancsnokok igen jó eredménnyel zártak.

A gyalogságnál a vörösberényi hat hetes kihelyezés a kedvező időjárás miatt is az időkihasználás teljes volt, eredményesen használták. Előnyös volt a Balaton közelsége, mivel a növendékek pihenő idejükben látogathatták a balatoni strandot. A gyalogság kiképzésénél is hátrányos volt viszont az újoncok hiánya, mivel nélkülük nem volt lehetőség az oktatók kiképzésére.

További hátrány volt a lovasszázad gyakorlati kiképzésére a lóállomány ősztől–tavaszig tartó kiegészítése, a gsz.-val és gp-val [golyószóróval és géppuskával] történt késői felszerelése, a nyitott lovardák primitív állapota és a fedeles lovarda hiánya, aminek következtében a téli időszak alatt a lovas kiképzés hátrányt szenvedett.

Az üteg gyakorlati kiképzésre előnyös volt a kádártai legelőnek gyakorló-térként használatának lehetősége, teljes létszámú lóanyag, új hajtási területek feltárása, valamint a 3 hetes hajmáskéri kihelyezés, ami az éles lőgyakorlatok lebonyolítását lehetővé tette. Hátrányos volt még a polgári iskolai tantárgyak sokasága, szemben a tüzér szakmáiban nagy követelményekkel.

Az intézet növendékeinek szellemi színvonala általában megüti azt a mértékét, hogy belőlük négy évi kiképzés és nevelés után használható és értelmes altisztek válhassanak. Az intézeti nevelésbe felvett növendékek különböző iskolai végzettsége az alsóbb évfolyamok oktatását hátrányosan befolyásolták. A különböző fegyvernemek és évfolyamok szellemi színvonala jó és megfelelő, a gyalogsági II. évfolyamé, valamint a III. évfolyami vonatosztagé igen jó.

A növendékek az egyes tantárgyakban általában egyformán jó eredményt értek el. A növendékek érdeklődése különösen a sport és a különleges kiképzések iránt nagyobb volt, mint az elméleti oktatás iránt, ahol egyes osztályokban és évfolyamoknál gyakran fásultságát is lehetett észlelni. Ennek oka talán a tantárgyak sokaságában és a növendékekkel szemben támasztott nagy követelményben kereshető. Általában a IV. évf. elméleti képzettsége túlhaladja a 4 polgári iskolát végzettek színvonalát. (...)

Az 1931 karácsonyán az intézetben maradt növendékek megismerték Veszprém város történelmi nevezetességeit, annak múzeumát, a városi villanytelepet és a közvágóhidat. A lovasszárad 6 napig tartó kihelyezése alkalmával megtekintette kisbéri és bábolnai állami méneseket, ahol a méneskari tisztek szolgáltatták a felvilágosítást, valamint a cseszneki várromot és zirci templomot.

A növendékek részére a tanévben több vetített-képes ismeretterjesztő előadásokat tartottak az intézet előadói. A 15 előadáson összesen 3235 fő jelent meg, ami előadásonként átlag 215 főt jelentett.

Kertész Árpád növendék⁷⁶

⁷⁶ Kertész Árpád (Rózsahegy, Liptó vm. 1912. szept. 22. – Veszprém, 1985). A fotón jól látszik paroliján a tanulmányi eredményt jelző függőleges két sáv gomb. A bal váll szalagján a három keresztpánt pedig az évfolyamot jelzi. Kertész Árpád 1931-ben végzett Jutason. Forrás: Schnitzer fotó, Kecskemét. Rainer Pál gyűjtése.

Az intézet értékelt az erkölcsi nevelés állapotát is. Megállapította, hogy a „növendékek erkölcsi értéke a jelenlegi tanév végével az év közbeni nem idevaló elemek elbocsájtása következtében magas fokra emelkedett. A IV. évfolyam erkölcsi értéke kiváló.” A jelentésben megállapították, hogy a növendékeket általában komoly felfogás, jó igyekezet, a hivatás fiatalos lelkesedésével átértzett tettekésség jellemzi.

Az „emberanyagot” is értékelték, megjegyezve, hogy a növendékek nevelésére kihatással vannak a családi körülmények is. A nem rendezett viszonyok között élőknél időnként – főleg szabadság után – visszaesés tapasztalható.

A szülők a nehéz anyagi viszonyok miatt csak elvétve érdeklődtek személyesen gyermekeik iránt, azonban leveleikben állandóan szorgalomra és kitartásra buzdítják őket, aminek eredménye a jobb érzésű növendékek előmenetelén észlelhető is volt

A földműves családok gyermekei, kik a munkát már otthon is megszokták, a legjobb anyagnak bizonyult. Kissé lassú, de megbízható és szorgalmas. Iparos családok gyermekeinél erkölcsi vonatkozásban bizonyos lazaság, kevés tiszteltetés és nagyobb igények észleltek. Hadiárvák úgy testileg, mint szellemileg visszamaradtak, nevelésük és kiképzésük eddig nem sok eredménnyel járt, általában a középosztályba tartozó szülők gyermekeivel együtt nem valók altiszteknek. Az intézet nevelésében már csak elvétve vannak ilyen növendékek, kik közül egyesek látszólag beilleszkedők, azonban családi viszonyaiknál fogva megelégedettek soha nem lesznek.

Pozitív változást jelentettek a növendékek egészségügyi állapotáról. Mint a jelentésben olvasható „A növendékek egészségügyi állapota az előző esztendőkhöz viszonyítva annyira kedvező, hogy azokkal össze nem is hasonlítható. Ennek oka egyrészt a téli időszak alatt is bevezetett több szabadbani foglalkozás, másrészt pedig az, hogy az intézeti kórház céljának teljesen megfelelt. A növendékek testi kondíciója igen jó, munkabírásuk koruknak megfelelő. A testileg alkalmatlanok az év folyamán az intézet állományából felülvizsgálat útján eltávolítottak.”

A növendékek testi fejlődésére vonatkozó adatok:

		Év elején			Év végén		
		II. évf.	III. évf.	IV. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.
Legkisebb	Magasság (cm)	155	156,5	156	158	157,5	156,5
	Mellbőség (cm)	73	77	75	78	78	77
	Testsúly (kg)	43,5	47	48	50	50	50
Legnagyobb	Magasság (cm)	182	178,5	184,5	183	178,5	184,5
	Mellbőség (cm)	96,5	99	107	103	103	107,5
	Testsúly (kg)	73	79	85,5	76	82	85,5

Külön értékelte Matherny ezredes a tan- és a nevelőtestület munkáját. Megállapította, hogy – kevés kivételtől eltekintve – a tanárok munkája kifogástalan. A tanárok leterheltek a délelőtti foglalkozásokkal a növendékek délutáni nevelését elsősorban a század tisztjeit terheli. Munkájukat fokozni már nem lehet, azonban e nehéz és felelősségteljes munkájukat jutalmazásokkal, dicséretekkel, esetenként pénzjutalommal kell elismerni.

A jelentés kitért az elhelyezési és lakhatási körülményekre is. A nős tisztnek egy része Jutason, a táborban, másik része Veszprémben lakik. A jutasi elhelyezés úgy a nősök mint a nőtlenek részére szükséglakásokkal van biztosítva. A nőtlen tisztnek lakásai csak a legprimitívebb követelményeknek felelnek meg és tömeglakásoknak minősíthetők.

Egy rendes tiszt lakóépület mielőbbi felépítése már azért is fontos, mert a várostól 3 km-re kihelyezett tisztnek a lakásánál úgy sincsen itt egyebe.

A jelenlegi elhelyezési viszonyok mellett állandó lesz a tisztikarban az áthelyezési törekvés és az idehelyezéstől való tartózkodás.

Az intézet részére kiutalt autóbusz az eddigi viszonyokon lényegesen javított, mert ezáltal a városban lakók nagy anyagi megterheléstől és a naponkénti kétszeri be- és kigyaloglástól mentesítve lettek, míg a Jutason lakók gyermekeiknek iskoláztatása és a szükséges bevásárlások lehetősége megoldást nyert. Azonban a viteldíj oly magas árban lett megállapítva, hogy a fenntartása csak bajtársi alapon lehet, vagyis olyanok is fizetnek a busz használatért, akik különben csak ritkán veszik igénybe.

A jelentésben – még ha csak mondat erejéig is – de kitértek az elhelyezési körülményekre is. Így megállapították, hogy az új épületek állapota megfelelő,

a régi barakképületek és az újonnan épült tornatermek és altiszti lakások roska-
dozók. Múlthatatlanul szükségesnek tartja az intézet parancsnoksága egy külön-
álló lőszerraktár és egy növendéki létszámnak megfelelő, különálló fürdőépület
felépítését, valamint egy állandó kerítés megépítését az intézet és a tisztii tábor
határán.

Végül megállapították, hogy „az intézet tisztii kaszinója a tisztii állományhoz
mérten túl kicsi, úgy, hogy még a nőtlen tisztieknek sem nyújt megfelelő kényel-
met. Az egész tisztii bajtársi összejöveleinek (az éttermet is beleértve) nem
felel meg. Reprezentatív célokra egyáltalán nem alkalmas.”

A nem egységes képzési forma, az altiszti karon belüli súrlódások egyértel-
műen a reform irányába mutattak. Napirendre került az altisztképzés átszerve-
zése, reformja. Az átszervezés előtt a HM 1/a osztálya részletes tanulmányt⁷⁷
készített a létszámviszonyokról, valamint az új oktatási rendszerről. Ebben nem
csak azt vizsgálták, hogy milyen létszámmal működjön az altisztképző intézet,
hanem az is a vizsgálat tárgyát képezte: milyen legyen a jövőben az altisztek
aránya a csapatoknál, a honvédségnél?

A javaslatban az olvasható, hogy a jutasi altisztképző a jövőben térjen át a
4 évfolyamos képzés helyett a 2 évfolyamos képzésre. Továbbá a kiképzetlen
14–18 éves ifjak felvétele helyett át kell térni a katonai szempontból értékes,
kiképzett és legalább 3–4 évet kiszolgált tisztiek vezénylésére, azok képzésére.
Az 1934/35-ös tanévtől kezdődően – amit átmeneti évként javasoltak beállítani
– a honvédfőparancsnok által javasolt 320–340 fő helyett csak 240 fő hallgató
vezénylését tartották célszerűnek. Ez a létszám összefüggésben volt az altiszti
utánpótlási szükséglettel is.⁷⁸

A honvédelmi miniszter – aki ebben az időben Gömbös Gyula volt –
elfogadta a javaslatot és előterjesztést⁷⁹ készített kormányzói jóváhagyásra,
melyben részletesen megindokolta az altisztképzés régi rendszerének meg-
változtatását, illetve az új képzési rend bevezetésének szükségességét. Ér-
demes az előterjesztést részletesebben megismerni, hiszen olyan elveket fo-
galmazott meg, amelyek a mai altisztképzés megszervezésénél is megállják
a helyüket.

---

⁷⁷ HL HM 108881/Eln. 1a-1934.

⁷⁸ A honvédség altiszti létszáma ebben az évben 2542 fő volt, amit HM 1000 fővel kívánt csökkenteni. A csök-
kentés mellett ugyanennyivel kívánta megemlíni a tisztiek létszámát. Így a javaslat szerint a csapatoknál
az alosztályonkénti 3–4 fős csapataltiszti létszám 1–2 főre csökkenne, a tisztiesi létszám pedig 5–6 fővel
emelkedik.

⁷⁹ HL HM 108968/Eln.1-1931. melléklete a 2003/K.I.-1931 HM előterjesztése az altiszti kérdés megoldásra

Előterjesztésének bevezetőjében részletesen elemezte az 1924-től működő rendszert. Ebben megállapítja: „az intézet növendékei közvetlenül a polgári életből előzetes fölvételi vizsga alapján választottak ki. A fentiek szerint kiválasztott növendékek 1926-ban 2 évi, 1927-ben 3 évi, 1928. évtől kezdődően pedig 4 évi intézeti kiképzés után, elég fiatalon – egyesek 17 éves korban – kerültek, mint hivatásos altiszti sarjadék a csapathoz.”

Az intézeti altisztképzés és utánpótlás mellett és ennek kiegészítésére továbbra is fenntartott az a rendszer is, hogy a csapat az állományában lévő és általa erre alkalmasnak talált betoborzottakból maga is végez hivatásos altiszti kiképzést és utánpótlást és ugyanezt a különböző közigazgatási szolgálati ágazatok is folytatták.

Ez a jelenleg is fennálló rendszer, amikor úgy a jutasi intézet, mint a csapat (közigazgatási ágazat) is képeznek ki altiszteket, arra vezetett, hogy ma altiszti karunk nem homogén.

A jutasi intézet működésével kapcsolatban szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy a hivatásos altiszti kiképzésnek és kiegészítésnek mai vegyes rendszerre nem vált be. Mert:

1. A jutasi intézetbe a pályázók mindig túl fiatalon vették fel. Koruk, hiányos gyakorlati tudásuk és a csapatéletnek részükre teljesen idegen volta miatt nincs meg az alárendelt legénység előtt a tekintélyük és a bizalmuk.
2. Az intézet végbizonyítványa polgári iskolai végzettség IV. osztályának végbizonyítványával egyenlő értékű, így sok olyan tantárgyat is felőlelni kénytelen, amelyekre az altiszti szolgálatban nincs szükség. A gyakorlati élet azt mutatja, hogy a jutasi altisztképzőben az oktatásnál a főszó inkább a polgári irányú tárgyak oktatására terelődik át, így az intézet katonai szakiskolai jellege elhomályosodik.
3. A hivatásos altiszti rendszer általános követelményeivel nem egyeztethető össze, hogy oly 18–20 éves fiatalok éretlen, ki nem forrott korban az altisztek csoportjába véglegesen felvétessenek.
4. A 12 év tényleges szolgálat teljesítése után lehetőség van átmenni közigazgatási szolgálatba, így amikor az intézetbe belépnek, a tisztviselői rendfokozat elérését tűzik ki életcélnak, a csapatszolgálatot szükséges rossznak tekintik.
5. A jutasi intézetbe bekerültek magasabb életszínvonal közé kerülnek, ami megszokottá válik, olyan igényeket támasztanak, ami a csapatéletben nem teljesíthető.

6. A jutasi intézetből kikerültek a csapatnevelésű tisztesi és altiszti sarjadékkal szemben úgy kor-, mint rang szempontjából jelentős előnyben vannak és így kiküszöbölhetetlen ellenszenv keletkezett közöttük, továbbá,
7. Az altiszti sarjadék előléptetése majdnem teljesen megakadályozza a csapatnál nevelt altiszti sarjadék előléptetését. Ezért az altiszti sarjadékok közül a csapatnál nevelt és kiválóan alkalmas része inkább leszerel.
8. A csapatnál nevelt altiszti sarjadék fentebb említett háttérbe szorulása a „K” toborzás életbeléptetésével ama hátrányos következménnyel fog járni, hogy a „K” legénység jobb és katonailag értékesebb, tisztesképzésre alkalmas eleme vissza fog riadni attól, hogy tovább-szolgálatra jelentkezzen.

Az eddigi vegyes kiegészítési rendszerrel szakítva a jövő leendő altisztjeit az új központi altisztképző iskola kizárólag Jutason képezné ki, és egyedül a csapat választaná ki a maga nevelte és gyakorlatban már minden tekintetben bevált, a hivatásos altiszti pályát élethivatásul választott olyan tisztesekből, kik a következő feltételeknek kell, hogy megfeleljenek:

- 3 évi összefüggő csapatszolgálat az alosztálynál;
- tisztesiskola megfelelő elvégzése;
- szigorú orvosi vizsgálaton megfelelés, előreláthatólag több évtizedig tartó csapatszolgálatra alkalmas fizikum;
- erkölcsi tekintetben kifogástalanok;
- megfelelő szellemi képesség és legalább 2 polgári iskolai végzettség.

A kiegészítés ily új rendszere a múlttal szemben a következő előnyöket mutatná:

- katonai érték tekintetében még el nem bírálható gyermekek helyett érett korú, katonailag teljesen kiképzett, kész tisztesek kerülnének az altisztképző iskolába, akik a gyakorlati életben már beváltak és katonai értéküket már bebizonyították;
- miután az altiszti sarjadékokat a csapat maga választaná, meg is volna hozzájuk a bizalma;
- az által, hogy már kész, megfelelő elméleti és gyakorlati tudással bíró és csapatéletről ismerő tisztesek kerülnének az iskolába, az altisztté váló továbbképzés nemcsak könnyebb és eredményesebb, de maradandóbb értékű is lenne, s így az altiszti kar belső értéke is emelkedni fog;
- az iskolából kikerülő altisztek, kik a csapatéletről előzőleg megismerték, s az altiszti hivatást – mert erre hivatottságot éreztek – életpályául választották, a csapathoz való visszatérésük alkalmával nem új, hanem megszokott,

teljesen ismerős viszonyok közé kerülnek vissza. A befektetett fáradtság és pénz idő előtti kiválás által nem vész kárba;

- az iskola hallgatói békében karhatalmi és belbiztonsági szempontból felette értékes erőtöbbletet jelentenének;
- az egyenlő kor, csapatszolgálat és katonai előképzettség megszüntetné azokat az ellentéteket, amelyek a jelenlegi kétféle származású altiszti karban épen az egységesség hiánya miatt keletkezett és a szellemre eddig felette hátrányosan hatottak.

Az összes hivatásos altisztek – beleértve a vámőrséget és folyamőrséget is – kiképzése a jövőben a honvédségen belül egységesen a jelenlegi jutasi intézetből megalakuló új központi altisztképző iskolában történék, melyben a kiválasztott tisztetek 2 éven át úgy elméletileg, mint gyakorlatilag teljes értékű altisztekké képezetnének ki.

Az iskola megfelelő eredményes elvégzése után, mint kész altisztek az őrmesteri rendfokozatba lépnének ki a csapathoz és ott szolgálati idejük első felében csak csapataliszti minőségben teljesíthetnének szolgálatot, míg a szolgálati idő előrehaladása, illetve testi törődöttségük a közigazgatási altisztek csoportjába való áthelyezésüket szükségessé nem tenné.

Az új központi altisztképző iskola elsősorban katonai szakiskola lenne. Ennek következtében az iskolának az lenne a feladata, hogy hallgatóinak elsősorban megfelelő katonai gyakorlati szaktudást és kiképzést nyújtson, valamint az altiszt jelöltek jellemét, katonai erkölcsét és szellemét a legmagasabb fokra fejlessze. Másodszorban a hallgatóknak általános katonai ismereteket nyújtana oly mérvben, mint azt az alosztály belső szolgálata megköveteli, hogy ezáltal az altisztek a legénység nevelése és kiképzése körül a tiszteteknek megfelelően segédkezni képesek legyenek.

A hallgatók megítélésénél azonban döntő fontosságú a katonai kiképzésben elért eredmény. A tervezett új kiképzési rendszer a múlttal szemben a következő előnyöket nyújtana:

- az altisztek általános és speciális szaktudása bővebb, alaposabb és marandóbb, főleg azonban egységes lenne;
- az által, hogy a polgári életből felvett, kiképzésének ideje alatt (...) a jutasi növendékek 4 évi intézeti kiképzése a kincstárnak fejenként 78.000 P kiadást okozott és ezzel szemben az új rendszerű altisztképzés 2 évi kész altisztekké való kiképzése fejenként csak 42.000 P-be kerül.

„A fentiek szerint tervezett új központi altisztképzés alól kivételként a különleges szakismereteket, illetve előképzést igénylő légierőnek-, fegyvermeste-

ri- és patkolómesteri szakágazatoknak altisztjei, kik nem a központi altisztképző iskolában, hanem a csapatnál képeztetnének ki. És pedig:

- a légi erő összes altisztjeit a repülőgép és motorszerelő iskola képezné ki;
- a honvéd – zenekarok összes – a műmesteri, fegyvermesteri és patkolómesteri, közigazgatási ágazatok altisztjeinek pedig 80%-a továbbra is a csapatnál, illetve a megfelelő szakágazatoknál nyerné altiszti kiképzését.

Az említett kivételektől eltekintve a jövőben mindennemű hivatásos altiszti kiképzés a csapatnál megszűnne és a hivatásos altisztek pótlása kizárólag csak a központi altisztképző iskolát elvégzett altisztekből történék.

Az előbb kivételként nem említett különböző közigazgatási szakágazatok (számvevő, írnok, nyilvántartó stb.) altiszti szükséglete kizárólag a csapatszolgálatban megrokkant altiszteknek e szakokra való átképzése és beosztása útján fedeztetnének. (...) így az altiszti kar zöme 40 évig a tényleges szolgálatban megtartható lenne.”

Horthy Miklós kormányzó a javaslatot elfogadta és a honvédelmi miniszternek megadta a felhatalmazást az átszervezés végrehajtására. A felhatalmazás alapján a Gömbös Gyula a kiadott rendeletében meghatározta, hogy a kiválasztott altiszti sarjadék – kiket a csapat maga választ – 3 évi csapatszolgálat után 2 éves központi altisztképző iskolába kerül, amely mindenek előtt katonai szakiskola. A 2 éves központi altisztképző iskola elvégzése után mint őrmesterek kerülnek ki a csapathoz, s ott szolgálatuk első felében kizárólag csapatszolgálatra lehet alkalmazni őket. Egyúttal a csapatnál jövőben a hivatásos altisztképzés megszűnik (kivételek: légierő, zenész, műmester, patkolómester).

Az új rendszerű képzés az 1934/35-ös tanévtől (pontosabban 1934. október 1-től) kezdődik, egyben az altisztképző új neve „*Kinizsi Pál Csapataltisztképző Iskola*”⁸⁰ lett. Az iskola parancsnokát csapattestparancsnoki hatá- és jogkör illette meg. Az átállás érdekében úgy rendelkezett, hogy az 1931/32-es tanévtől „1–2 évig a csapatnál torlódott altiszti sarjadék altisztté való kineveztetése érdekében új föl vétel a központi altisztképző iskolába ne legyen. A jelenleg jutasi 4-ik évfolyam teljes értékű altiszti sarjadéknak számíttassék.”⁸¹

---

⁸⁰ Az intézet elnevezését Horthy Miklós kormányzó 1929. december 18-tól engedélyezte „*Magyar királyi Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet*” néven. Forrás: *Honvédségi Közlöny*, 1930. jan. 15. 14. o.

⁸¹ HL HM 108968/Eln.1-1931. melléklete a 2003/K.I.-1931 HM előterjesztése az altiszti kérdés megoldására

Év	I. évfolyam	II. évfolyam	III. évfolyam	IV. évfolyam	Összesen
1932	–	180	172	147	499
1933	–	–	171	167	338

Ennek megfelelően az altisztképzés átszervezése, nemkülönben takarékosági okok miatt az altisztképző intézet I. évfolyamában az 1931/32. tanévtől a felvétel szünetelt. A IV. évfolyamot végzett növendékeknek az 1932. évben a csapatokhoz történt áthelyezésével az 1931/32. tanévben az intézetnek már csak III. és IV. évfolyama működött.⁸²

Ennek az átmeneti éveknél eredményeit, tapasztalatait ismerhetjük meg Matherny Ödön ezredes 1932/33. tanév értékeléséhez a HM illetékes osztálya által készített összegzésből:⁸³

„A jelentésből megállapítható, hogy az intézet rendeltetésének az elmúlt tanév folyamán is teljes mérvben megfelelt. A növendékekkel az elméleti és gyakorlati kiképzés terén elért eredmények általában jók, erkölcsi értékük és magatartásuk pedig igen jó.

Az intézet tisztikara nehéz szolgálati viszonyok és nagy megterhelés mellett elismerésre méltó módon teljesített szolgálatát.

Erkölcsi tekintetben az altisztekkel szemben sem merültek fel kifogások, azonban egy részük az intézetben irányukban támasztott követelményeknek (segédoktatók) nem tudott megfelelni. Az intézet polgári munkásai kiválóan megfeleltek.

A növendékek kiképzését kedvezőtlenül befolyásolta azon körülmény, hogy felvétel hiányában újoncok kiképzésre nem álltak rendelkezésre. Ezen hátrány folyó évben, két évfolyam hiánya révén, még fokozódni fog,⁸⁴ s a megkívánt oktatói készség megszerzését szinte lehetetlenné teszi.

A fedeles lovarda hiánya, a jutasi zord időjárási viszonyok mellett, a lovas kiképzést és a kívánalmaknak nem megfelelő elemi lőtér pedig a lőkiképzést igen megnehezítette. E két – ismeretes – hiány orvoslására jelenleg mód nem áll rendelkezésre. A növendékek egészségügyi állapota az elmúlt tanév folyamán feltűnően jó volt.

⁸² Kormányjelentés és statisztikai évkönyv – 1932. 132–133. o.

⁸³ HL HM 6945/Eln. 9.-1932

⁸⁴ Az aláhúzott szövegrészlet az eredetivel megegyezik.

A növendékek igen nagy kedvvel és a lehetőséghez mérten igen jó eredmény-nyel sportoltak, az önművelődés iránt pedig (előadások, könyvtár, énekkar, stb.) nagy előszeretettel tanúsítottak.

A gyakorlati kiképzéssel, kihelyezéssel kapcsolatban jelentettek tudomásul szolgálnak, s a most folyó tanév kihelyezésének elrendelésekor, figyelembe fog-nak vétetni.

Ugyanezen alkalommal nyer majd elintézését a gyakorló és jelző töltény bősé-gebb kiutalására vonatkozó igénylés is.

Az intézet növendékeinek 2. rend zsávolyrúhával való ellátása (...) már meg-történt. A növendék lovasszázad részére 2. pár csizma kiadása nem lehetséges és az intézet leépítése (létszámcsökkentés) folytán, mellőzhető.

Az intézet gazdasági (kertészet, sertéstartás, tehenészet, méhészet) az in-tézet kifogástalan ellátásának biztosításánál, igen eredményesen és hasznosan működtek közre és a növendékek ez irányú ismereteit is bővítette.

Az építkezésekre vonatkozó javaslatok (altiszti lakások, kaszinó, stb. stb.) bármennyire sürgősek és indokoltak azok (lőszerraktár, intézet bekerítése) a je-lenlegi költségvetési helyzetben, nem valósíthatók meg.”

Árnyalták az összegzett véleményt a különböző fegyvernemi szemlélők értékelése. A lovassági szemlélő észrevétele szerint a lovassági kiképzés alá eső növendékek gyenge tanulmányi eredménye a kiképzési eszközök hiánya miatt volt. A tüzérségi szemlélő az üteg „megfelelő” szellemi színvonalát igen rossznak tartotta, aminek okát abban látta, hogy a növendékek és az oktató személyzet túlterhelt volt. Kérdéses szerinte az, hogy a kiképzési cél így elérhető-e?

A HM kiképzési osztály osztályvezetője szigorúbban értékelte az eredménye-ket: „Az altisztképző iskolát végzett növendékek az iskola elvégzése után a csa-patokhoz kerülve ott kiváló oktatók kellene, hogy legyenek. A fenti eredményt véve alapul, ennek a követelménynek természetesen nem felelhetnek meg. Kül-önösen a hír. egységnél, ahol a hír. kiképzés három évre oszlik el, sokkal több eredményt kellett volna elérni.

A gyenge eredmény oka ismeretlen. Talán a nem megfelelő kik. tervezet és a helytelen időbeosztásra vezethető vissza.”

Bár az előzőekben ismertetett jelentésben leírtak árnyalták az altisztképző addigi eredményeit, a tervezett új rendszerben már „benne volt” a kor kívánal-mainak megfelelő altisztek képzése, nevelése.

Az új csapataltisztképző iskolának célkitűzései messzemenően igazodtak a kor hadsereg-szervezési elveihez, a haditechnika fejlődéséhez. E hármas célkitűzés a következő volt:

- olyan altisztek nevelése, akik háborúban és békében szaktudásukkal mint szakaszpáncsnokok önállóan is megfeleljenek;
- békében mint oktató az újonckiképzést teljes mélységében, a rajkiképzést szükségszerűen önállóan vezetni tudja. Képes legyen a beosztott tiszteket helyettesíteni a legénység nevelésében;
- feladatainak elvégzéséhez, tekintélyének fenntartásához általános műveltséggel rendelkezzen.

A honvédelmi miniszter rendeletében⁸⁵ – melyben a Kinizsi Pál Csapataltisztképző Iskola felállításáról és feladataira intézkedett – külön felhívta az altisztképző parancsnokának és tanári karának a figyelmét arra, hogy az iskolán belüli nevelés során különös súlyt helyezzenek arra, hogy a hallgatók részére az iskolában eltöltött időszak semmilyen vonatkozásban sem jelentsen eltávolodást a csapatélettől és csapatszellemtől. E követelményeknek úgy az iskolai belszolgálat kezelésében, valamint a hallgatókkal való bánásmód útján kellett megfelelnie.

Rögzítette a hallgatók rangsorolását is. A hallgatók a 2. iskolai évfolyam befejeztével elméleti tanulmányi, valamint katonai kiképzési értékelésüket egybevetve kellett rangsorolni. E rangsorolás a hallgatók fegyvernemére, csapatnemére, stb. való tekintet nélkül egységes rangsorban történt. A rangsorolásnál a katonai értékelésen volt a hangsúly. A rangsorolás gyakorlati végrehajtásának elveit a következők adták:

- Általános és katonai erkölcsi érték.
- A saját fegyvernembeli gyakorlati és elméleti tudás értékelése.
- Általános katonai ismeretek értékelése.
- A polgári ismeretek értékelése.

Az iskola befejezése a 2. évfolyam elvégzésével, mindenkor augusztus 20-án volt. Az iskolát elvégzett hallgatók kivétel nélkül eredeti csapattestjeikhez vonultak be és onnan a képzés befejezését követő 3 éven belül elvileg nem lehetett őket áthelyezni.

A csapataltiszti iskola feladatait – összegezve – a következők szerint határozta meg:

- Az altisztképző iskola általános feladata az összes fegyvernemek részére (légi erő kivételével) a csapataltisztképzés.

⁸⁵ HL HM 119641/Eln.1a-1934. Részletesebben lásd a 2. számú mellékletben.

- A csapat altiszti kar az a testület, amelyben minden csapattiszt úgy a béke csapatszolgálat minden vonatkozásában mint különösen háborúban egyik legszámottevőbb támaszát ne csak keresse, de meg is találja – a legnehezebb viszonyok között is. E testület bizonyos fokú általános szellemi alapok mellett reális erkölcsi értékeknek, magyaros becsületességgel párosult izzó hazaszeretetnek, katonás szerénységnek, istenfélelemnek és emberismeretnek, valamint általános – a löfegyvernek sajátosságait felölelő tudás mellett a saját fegyvernem oly mérvű gyakorlati ismeretének kell jellemeznie, amely e testület minden egyes tagját megbízhatóan képesíti saját fegyvernemén belül az alantos tiszt kötelmeinek rövidebb tartamú, teljes értékű, önálló ellátására.
- Az iskolán belüli nevelést illetően különös súlyt helyezzenek arra, hogy a hallgatók részére az iskolában eltöltött időszak semmilyen vonatkozásban sem jelentsen eltávolodást a csapatélet és csapatszellemtől.
- Felhívom a figyelmet arra – szögezte le a honvédelmi miniszter –, hogy az altiszti kar nevelésével és oktatásával megbízott közegekre igen nagy és felelősségteljes feladat hárul. A honvédség érdekében elvárom, hogy e téren az iskola minden tekintetben rendeltetésének feleljen meg.

Az altisztképzőbe 240 fő tisztet vezényeltek, amelyek évfolyamonként megoszlása a következő volt:

Fegyvernem	Létszám	Megjegyzés
Gyalogos	70	testőrség, egészségügyi, páncélos, határőr stb.
Lovas	8	
Tüzér	14	
Műszaki	10	
Híradó	6	
Vonat- és gépkocsivezető	4	
Folyamőr	8	
Összesen	120	

Az előzőekben ismertetett rendelet alapján a csapataltisztképző rendeltetése az volt, hogy a vezényelt tisztetek fegyvernemüknek megfelelő alapos elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzése mellett, általános és egységes katonai ismereteket is szerepeljenek.

retekre tegyenek szert. Ezzel egyidőben a két polgári iskolai végbizonyítványt is megkapták.

Az iskola szervezete a fegyvernemi kiképzés követelményeit szem előtt tartva a következőképpen alakult:

- Parancsnokság:
  - parancsnok;
  - parancsnokhelyettes (számadótest-parancsnok);
    - Törzsosztály:
      - alosztályvezető (laktanyagondnok);
      - beosztott altiszt;
      - beosztott legénység (mesterek, lóápolók stb);
  - Segédtsztek;
  - Lelkészek;
  - Orvosok;
  - Gazdászati tisztek;
  - Állatorvos;
  - Az alosztályokhoz be nem osztott tisztek (tanárok);
  - Segédszemélyzet;
  - Gazdasági hivatal;
  - Közvetlen alosztályok:
    - lovas osztag;
    - tüzér osztag. Ennek keretében a tábori- és légvédelmi tüzérség hallgatói nyertek kiképzést. Az osztag Hajmáskéren működött;
    - műszaki osztag;
    - híradó osztag;
    - vonat (gépkocsizó) osztag;
- Gyalog zászlóalj
  - zászlóalj-parancsnok;
  - segédtszt;
  - beosztott altiszt;
  - puskás-század (2)
    - századparancsnok;
    - szolgálattételre beosztott tisztek;
    - segédoktató altisztek;
    - arányosan elosztott I. és II. évfolyamos hallgatók.

- gyalogos gépkeret alosztály (1)
  - kiképzést vezető tisztek;
  - segédoktató altisztek;
  - géppuska, aknavető, kerékpáros, távbeszélő alakulatokhoz esetenként csoportosított I. és II. évfolyamos hallgatók.

Természetesen ezeken felül az intézet még rendelkezett az önálló működés feltételeit biztosító egyéb szervezetekkel, valamint a kiképzést segítő eszközökkel, berendezésekkel is.

Ennek a megreformált csapataltisztképzésnek, azon belül a kiválasztásnak és elsősorban a vezénylésnek óriási jelentősége volt. Az altisztképzés egységesítésének folyamatában ezzel az új rendszerű képzéssel már valóban megteremtődött az egységes altiszt képzés. Az egységes képzéssel – ti. el kellett sajátítani minden fegyvernem alkalmazásának elveit, ismerni kellett azok fegyvereit, valamint a kötelező csapatszolgálat – lényegesen magasabb értéket képviselő altisztek kerültek a honvédség kötelékébe. „Az egységesség révén (...) a rendszer lehetősége, hogy a kiképzés bevégzése után hosszú évekig mindenkinek a csapatnál kell szolgálnia, magával hozza azt az óriási erkölcsi értéket, ami katonai szempontból a legfontosabb, hogy minden altiszt elsősorban katona lesz, s átesvén a hosszú csapatszolgálaton, azt megtanulja becsülni”.⁸⁶ – írta egy katonai szakíró 1935-ben.

A csapatok a lehető legnagyobb gondossággal válogatták a tisztesek közül leendő altisztjeiket, hiszen az iskola elvégzése után ugyanazokat kapták vissza. Átérezték, hogy az egységes altiszt kar az alapja „*a csapat helyes szellemének és eredményes munkájának*”.⁸⁷ Emellett az sem elhanyagolható, hogy az altiszt utánpótlást a fegyvernemek igényei szerint tudták kezelni.

A Horthy-rendszer revíziós elképzeléseinek megvalósítása érdekében a háborúra való készülődés üteme felgyorsult. E célból hirdette meg 1938-ban a Darányi-kormány az úgynevezett „Győri Programot”, amely 1 milliárd pengőt irányzott elő a hadsereg fejlesztésére. A modernizálás és az átszervezések megkövetelték az altiszt létszám felemelését.

Mintegy háromezer fős hiányt kellett pótolni, viszonylag rövid idő alatt. Az altisztképző iskola nem volt felkészülve ilyen nagy létszám kiképzésére, csak évi 120–160 fő végzős hivatásos altiszt kibocsátására volt képes.

---

⁸⁶ RÉVY 1935. 41. o.

⁸⁷ Uo. 45. o.

A tiszti és altiszti hiányok pótlására 1939-ben új irányelveket adott ki a honvédelmi miniszter.⁸⁸ Az irányelvek szerint a hivatásos altiszti állományba fel lehetett venni azokat, akik ugyan nem végezték el a Kinizsi Pál csapataltisztképző intézetet, de megfeleltek az előírt követelményeknek, vagyis:

- tényleges és tartalékos továbbszolgáló tisztesek és altisztek;
- eredményesen elvégznek egy 6–8 hónapos tanfolyamot;
- keresztény vallásúak;
- rendezett anyagi viszonyok között élnek;
- fegyelmi ügyük nem volt, nem voltak fenyítve;
- 4 éves egybefüggő csapatszolgálattal rendelkeznek;
- a 34. életévüket nem töltötték be;
- nem voltak 5 évnél hosszabb ideig tartalékos viszonyban;
- egészségügyi alkalmasságuk megfelelő;
- eredményesen átestek a képességvizsgálaton.

Gyarmati János főrm. gépjárművezetői igazolványa⁸⁹

⁸⁸ HL HM 62650/Eln.-10-1939

⁸⁹ Az igazolvány-fotón Gyarmati főrm jobb zsebe felett jól látható az állományilletékességet jelző Kinizsi-címeres jelvény. Ezt az ún. állandó állomány viselte, bevezetésére 1941 végén vagy 1942 elején került sor.

1941 elején a Honvédelmi Minisztériumban megkezdték az altisztképzés újabb átszervezését, hogy a megnövekedett igényt a jutasi iskola biztosítani tudja. Több javaslatot is kidolgoztak. Így többek között az 1x1600 fős, valamint a 2x800 fős hallgató létszámú változatot, amely utóbbi esetben az iskola kettéosztását tervezték. Azonban a Huba-III hadrend-tervezet jelentős csapataliszti szükséglettel számolt, így ezt figyelembe véve végül az egy éves képzési időtartamú és 1600 fős hallgatói létszámmal megalakuló iskola tervezetét⁹⁰ fogadta el a honvédelmi miniszter. Ebbe a létszámba beletartozott még az altiszti tanfolyam mintegy 250 fős létszáma is. Az új rendszerű képzést 1941. november 1-től kezdték meg.

Az átszervezés az iskola minden területét érintette. Ennek megfelelően:

- 1) A hallgatók létszámának megkétszereződése folytán az iskola személyzete általában 80–100%-kal emelkedett. A tisztek létszáma 34 vagy 39 fővel volt emelhető, attól függően, hogy mely beosztást lehetett kettős beosztással minősíteni (gáztiszt, sporttiszt). A hivatásos altisztek létszámát 41 főben állapították meg. A sorlegénység létszámát – elsősorban a gyorsosztály szervezése miatt is – 192 fővel emelték.
- 2) Az iskolán belül felállítottak 2 gyalogzászlóaljot, 1 gyorsosztályt, 1 tüzérosztályt, 1 műszaki századot, 1 híradószázadot és különböző keretszázadokat.
- 3) Fegyverzet, ló és járműállomány az új szervezés alapján került kialakításra.

A Honvédelmi Minisztérium illetékes osztályai is úgy ítélték meg, hogy a csapatalisztképző iskola megkétszereződése igen nagy anyagi áldozatokkal fog járni. De ha nem kapnak meg minden anyagot és személyzetet, az iskola rendeltetésének nem tud megfelelni és a nyomasztó altiszti hiányt nem tudják megszüntetni.

„Nem engedhetjük meg azt, hogy anyagiakon bukják meg a tervezett hadrendfejlesztés, melynek alapját feltétlenül a tiszt és altiszti hiányok pótlása és a tiszt és altiszti kar jövőbelátó állományemelés és kiképzése képezi.”⁹¹

Az 1941/42. évre kiadott szervezési intézkedés már a gyors ütemű létszám-növekedést, így az altisztek számának emelését is szolgálta. A kiadott 41000/Eln.1a-1941. számú honvédelmi miniszteri rendelet szerint: „A megnövekedett csapataliszti utánpótlás következtében a csapatalisztképzés az 1942. és 1943. naptári évben, eltérőleg az eddigi kétéves rendszertől, átmenetileg egyéves lesz.

---

⁹⁰ HL HM 18122/Eln.1a.-1941.

⁹¹ Uo.

Ennek folytán 1942. és 1943. évben évente 1000–1000 fő kerül altiszti kiképzésre.” E létszámban a nem tényleges viszonyból a hivatásos állományba már végleg átvettek is beletartoztak, akik a tényleges állományból felvettekkel azonos kiképzésben részesültek.

A honvédelmi miniszter a csapatok tehermentesítése céljából az iskola állományába 1000 fő továbbszolgáló szakaszvezetőt vezényelt mint hallgatót. A felemelt iskolai létszám elhelyezése zömmel Jutason, a tüzérosztály továbbra is Hajmáskéren települt.

1943-tól Jutasra helyezték a repülő tiszthelyetteseket kiképző századot is. Továbbá az állományban lévő nagyfokú hiányok pótlására a katonai vezetés továbbképzéseket és tanfolyamokat szervezett a hivatásos tisztesek, tiszthelyettesek, valamint a póttartalékosok, karpaszományosok részére.

A következő változást az 1942/43. évi szervezési intézkedés⁹² hozta, amikor a honvédelmi miniszter az iskola parancsnokának beosztási rendfokozatát tábornokira változtatta, illetve az iskola elnevezését Csapattiszthelyettes-képző Iskolára módosította.

Az egyéves kiképzés mellett lehetővé vált egyes továbbszolgáló és tartalékos tisztesek és altisztek számára, hogy minden katonai előképzetség nélkül bekerüljenek a hivatásos altiszti karba.

A gyors létszámnövekedésre jellemző, hogy 1939/40-ben 7553; 1941/42-ben már 12533 tiszthelyettes szolgált a honvédségben.

⁹² HL HM 42000/Eln.1a-1942

Altiszt és/vagy tiszthelyettes

Ördög László írta tanulmányában: A középkori hadseregekben, így nálunk is csak két állománykategória volt, legénység és tisztek. A zsoldos hadseregek tették elengedhetlenné az alparancsnoki – altiszti – szerepkör létrejöttét, ami a mai rajparancsnoki beosztás őse, káplár (tizedes) elnevezéssel. Igazi felértékelődés az I. Világháborút követően történt meg, ami összefüggött a technikai valamint a megnövekedett kiképzési fejlődésnek, feladatoknak.

A magyar haderőben egészen 1921-ig az altiszti rendfokozatok a tizedesnél kezdődtek, és az őrzetű nem számított altisztnak. A trianoni békediktátum után alakult ki a ma is használt állománykategória: a „tisztesek” és az „altisztek”.⁹³

A Jutason létrehozott iskola a nevében is viselte: altisztképző. A képzés során az intézetből kikerülők voltak az altisztek, akik büszkék voltak katonai rendfokozatukra (nem rangra, ami „civil” kifejezés) és státuszukra. Igen ám, csak ebben az időben altisztnak hívták a polgári életben dolgozó alárendelt tisztviselőt is, aki jól meghatározott szabályok szerint látta el hivatali feladatit (pl.: vasúti altiszt, postás altiszt, stb.).

Az idősebb altiszti kar tagjaiban egyre jobban kialakult a vágy, hogy legyenek külsőségekben is megkülönböztetve az ún. hivatalszolgáktól (altisztektől), elnevezésük fejezze ki: ők a m. kir. honvédség tagjai, valójában a tisztek helyettesei.

Az *Őrszem* 1927. évi lapszámában ennek a törekvésnek hangot is adtak: az altiszti kar külső formában is megkülönböztető elnevezésben részesüljön, hogy a kiváló magyar tisztikarnak kiváló segítőitársai lehessenek. Tudva, hogy feletteseink megértik törekvéseinket – fogalmazta meg Schneider irodamester⁹⁴ mindannyiuk vágyát –, bizton számíthatunk arra, hogy a „tiszthelyettesi kar” elnevezés méltánylásra talál.

Megfogalmazása szerint az új elnevezés előnyei:

1. Az új elnevezéssel mi nem sorolhatnánk többé egy kategóriába a hivatali szolgálával, kézbesítővel, pályőrrel s egyéb közalkalmazott szolgálával.
2. A mai „altiszt” kifejezés – már a fentiek miatt is – nem fejezi ki a mi hivatásunkat; az új elnevezés azt szabatosan kifejezi
3. Az altiszti kar egységessé válna.

⁹³ ÖRDÖG 2006. 40. o.

⁹⁴ Az *Őrszem*, 1927. júl. 20. Schneider Rezső irodamester: Tiszthelyettesi kar. 2–3. o.

Majd azzal a kéréssel fordul minden olvasójához, a különböző besorolású altiszthez: Kérem, tekintsük összes bajtársainkat egynek. Ne tegyünk hivatás-különbséget őrmester, törzsőrmester, tiszthelyettes, rangosztályba nem soroló havidíjas és hivatásos altiszt között. Hiszen az új elnevezéssel éppen azt óhajtjuk elérni, hogy az egész hivatásos honvéd altiszti kar rangosztályba nem soroló havidíjas legyen, vagyis már az őrmester is – hivatásánál fogva – kiemelkedjen szolgai állással való egyenrangúságból, így mi a tisztikarhoz hasonlóan egységes testületté válnánk.

Az új tiszthelyettesi karban 3 fokozatot javasolt bevezetni: őrmester (történelmi tradíciók okán is), törzsőrmester és alhadnagy. Ezzel együtt a külsőségekben is változást javasolt: az össz-tiszthelyettesi kart ún. félfinom ruházattal kellene ellátni és rendezni kell az állomány illetményét.

A megfogalmazott „vágyhoz”, javaslatához el kellett telni 14 évnek, mire a honvédelmi vezetés rendezte a kérdést.

A Honvédségi Közlönyben megjelent új Szolgálati szabályzat⁹⁵ rendezte az altiszt-tiszthelyettes kérdést. A rendeletben az altiszt elnevezést tiszthelyettesire változtatta, ami megjelent az intézet elnevezésében is. Az állománycsoportban a tiszthelyettesek rendfokozatai: alhadnagy, főtörzsőrmester, törzsőrmester és őrmester lettek.

Káplán György volt jutasi páncélos oktatótiszttel elmondta: mi valóban a tisztek helyetteseit képeztük.

*Tisztesek Jutason, 1938. Buri János
(első sor, jobbról a második) őrm hagyatékából*

⁹⁵ Honvédségi Közlöny, 35. szám. 1941. júl. 29. Szabályrendeletek. 50.000/Elnöki oszt. – 1941. A Szolgálati Szabályzat I. rész új 1. sz. mellékletének kiadása. A rendelet 1941. július 11-én lépett hatályba.

VESZPRÉM ÉS AZ ALTISZTKÉPZŐ

Az új katonakórház

Az iskola épülete eredetileg katonai kórház volt, amely a Veszprém város által adott területen 1915–1916-ban épült. Így indokolt, hogy erről az előzményről is szót ejtsünk.

Veszprém rendezett tanácsú város közigazgatási területén a honvédelmi tárca ebben az időben (1914-től) már rendelkezett katonai szükségkórházzal, melynek parancsnoka dr. Zuber György ezredorvos volt. Az I. világháború során, a harcok előrehaladtával azonban egyre több sebesült érkezett a városba, akik elhelyezése már gondot okozott a kórház vezetésének. Többeket a közeli településeken lévő kórházakba, így Zircen, Balatonfüreden, illetve 1915. január 17-től Hajmáskéren⁹⁶ helyeztek el. Emellett a könnyebb sebesülteket magánházaknál, illetve 50 fő sebesültet az Angolkisasszonyok zárdájában gondoztak.⁹⁷

Már 1914-ben, de főleg a következő évben elindultak a tárgyalások a város és a Honvédelmi Minisztérium között egy új kórház építésére, illetve a meglévő bővítésére. A korabeli sajtó⁹⁸ arról számolt be, hogy Veszprém r. t. [rendezett tanácsú] város vezetése vegyes-bizottságot jelölt ki a tárgyalások lefolytatására. A bizottság a vasútállomásnál lévő üres földterületet jelölte ki – az újság értesülése szerint – egy 1000 lábadozó beteg katona befogadására alkalmas barakk-kórház építésre. A Honvédelmi Minisztériumot a 1. sz. Pozsonyi cs. és kir. Katonai Parancsnokság képviselte.

A korabeli veszprémi újságok nagy teret szenteltek az eseménynek, részletesen tájékoztatták a közvéleményt a tervezett építkezésről. Külön megemlékeztek a kórházparancsnok dr. Zuber Györgyről. A katonakórház építésének kezdetéről így számolt be:⁹⁹

Veszprémből Jutas állomás felé haladva, pár száz lépésnyire Jutas állomáson innen terül el Veszprém város kis fenyves erdeje. A múlt évben, amikor a po-

⁹⁶ *Veszprémmegyei Újság*, 1915. jan. 17. Hírek a katonakórházból. 4. o.

⁹⁷ Veszprém r.t. város 1914. októberi közgyűlésén Óvári Ferenc napirend előtti felszólalásában felszólította a polgármestert: kérje a honvédelmi minisztert, hogy ne alakítsák át az Angolkisasszonyok zárdáját katonakórházzá. A város inkább ajánljon fel más középületeket a sebesültek elhelyezésére, így pld: a legényegylet épületét. *Veszprémmegyei Újság*, 1914. okt. 18. Városi közgyűlés Veszprémben. 2–3. o.

⁹⁸ *Veszprémmegyei Újság*, 1915. jan. 28. Lábbadozó katonák barakk-kórháza. 3. o.

⁹⁹ *Veszprémi Hírlap*, 1916. jún. 25. Az új katonakórház. 2. o.

zsonyi cs. és kir. katonai parancsnokság elhatározta, hogy Veszprémben katonakórházat építtet, egyrészt, hogy a helyőrség honvéd csapata, a környék közös és honvéd tüzérezredeinek betegei, másrészt a harctérről betegen vagy sebesülten érkező katonák elhelyezhetők legyenek, gyakran lehetett látni azon az úton a veszprémi katonakórházak parancsnokát dr. Zuber György ezredorvost, aki majd a jutasi úton, majd a vasúti sínek mentén Jutas állomás felé haladva szemlélte a vidéket, az erdőt, hogy hol lenne a legjobb és legalkalmasabb hely egy modern katonakórház építési céljára. Mikor aztán megtalálta a legszebb helyet és erről, valamint Veszprém város részéről tapasztalt páratlan áldozatkészségről és előzékenységről, mellyel a kórház építését támogatta és ingyen telket bocsátott rendelkezésre, jelentést tett a katonai parancsnokságnak, röviddel azután kezdetét vette a terep szabályozása, az építési anyag szállítása.

Jutasi katonakórház 1917-ben. Az ágyon sérült olasz hadifogoly fekszik

A Honvédelmi Minisztérium Veszprém város területén egy 304 ágyas tartalékkórházat és egy 150 ágyas járványkórházat tervezett építeni favázis barakkrendszerben. A város vezetése örömmel vette a terveket, hiszen ebben az időben tárgyalt a képviselő-testület egy városi fertőző kórház építési terveiről is. A HM

terveit megismerve úgy döntöttek, „hogy a város hajlandó áldozatokat is hozni, ha ezen építkezések nem ideiglenes jelleggel barakkszerűen, hanem akként építtetnek, hogy az épületek állandó jelleggel téli tartózkodásra is használható módon nem favázás, hanem szilárd fallal (...) eternit palával fedetten építtetnének és a hadi állapot megszűntével az összes épületek az azokban elhelyezendő betegek felgyógyulása után, de legkésőbb a hadiállapot megszűnésétől számított egy év alatt, az összes tartozékokkal együtt Veszprém r.t. város tulajdonába átadatnak.”¹⁰⁰

A város részéről a tárgyalásokat dr. Komjáthy László polgármester vezette, részt vett a bizottságban dr. Csete Antal főügyész és dr. Rósenberg Jenő városi főorvos, a Veszprém városi kórház részéről pedig dr. Csolnoky Ferenc kórházigazgató főorvos. Az 1. sz. Pozsonyi cs. és kir. Katonai Parancsnokságot Freller Jenő hadnagy építőmester, a katonai barakk-kórházat dr. Zuber György ezredorvos, kórházparancsnok képviselte. Pontosították, hogy a város mivel hajlandó hozzájárulni az építkezéshez, majd ennek ismeretében dr. Komjáthy László polgármester és Freller Jenő 1915. július 3-án a város polgármesteri hivatalában aláírta a megállapodást.

A megállapodás értelmében a Katonai Kincstár Veszprém város tulajdonát képező ingatlannak – melynek építési területét a város díjtalanul átadja a Kincstár részére – a jutasi vasúti állomásra vezető út jobb oldalán épít egy 304 ágyas kórházat minden tartozékaival együtt. Továbbá ugyanennek az ingatlannak az út bal oldalán megépít egy 150 ágyas járványkórházat, szintén minden tartozékaival együtt. A polgármester kijelentette, hogy amint a kórházi épületegyüttes a város tulajdonába kerül, úgy azt csak kórházi, katonai rokkantak és ezek árvái ápolására, vagy hasonló jellegű közcélokra használja. Ugyanakkor biztosítja az építkezésekhez a szükséges murvát, homokot, kiépíti a telek határáig a vízvezetékét,¹⁰¹ a telek fásításához ingyen biztosítja a facsemetéket, segédkezik a betegek vasúttól a kórházig történő szállításában, az elhunyt katonák részére ingyen sírhelyet biztosít. Mindezekon felül Veszprém városa a kórház átvételekor a Katonai Kincstár részére még 35.000 koronát is fizet.

---

¹⁰⁰ MNL Veszprém vármegyei Levéltár (a továbbiakban: VemL) Veszprém város polgármester iratai, V.173.b. 15.714/1917.

¹⁰¹ A szerződésben foglaltaknak megfelelően Veszprém városa a vízvezetékét a kórház átadásáig kiépítette, illetve a kórház működésének időtartama alatt ingyen biztosította a vízellátást. A villanyvilágítást csak 1918-ra tudta a kórház megoldani, amit ifj. Stern Sándor készített. A villanyvezeték a Kossuth Lajos utca és a Jutasi út sarkán lévő transzformátortól indult (ami akkor a város széle volt) a jutasi országút mellett a vasútállomás előtt lévő jobb- és baloldali kórházcsoporthoz. Ennek hossza kb. 2,5 km volt. Természetesen a város a villanyáramot is ingyen biztosította a kórház részére.

A megállapodásról lelkendezve számolt be a *Veszprémmegyei Újság*¹⁰² is: „A Katonai Kincstártól Veszprém mintegy 600.000 korona értékű kórházat kap a város jutasi erdejében. Ez – azon felül, hogy biztosítja a betegek részére a szak-szerű és kényelmes elhelyezést – megindul a város fejlődése Jutas puszta felé is. Hiszen – írja az újság – a tervek szerint itt fog épülni a város új tüzéraktanyája is.” A város új kórházát 1916. június 14-én adták át ünnepélyes keretek között.¹⁰³

Bár a kórház mindennapjainak története nem tartozik szorosan az altisztképző históriájához, azért a *Veszprémi Hírlap* krónikája nyomán nézzük, hol is épült fel a katonakórház, milyen volt a kórház egy napja.¹⁰⁴

„A város felől Jutas állomás felé haladva jobb oldalon találjuk a kórházat, baloldalon, a kocsi úttól mintegy 100 lépésnyire, benn az erdőben a katonai járványkórházat. A kapuk előtt éjjel-nappal fegyveres katona áll őrt. A kórházépület a kocsiuttól kb. 50 lépésnyire kezdődik, előtte igen szépen elkészített nagy park, oldalt sok virággal. A kaputól az épületig széles út vezet.

Az egész kórházépület 8 pavillonból áll, melyek közül négy a folyosó jobb, négy a folyosó bal oldalán van és pedig 2–2 a konyhán innen, 2–2 a konyhán túl. Minden pavillonban 2 betegszoba, egyenkint 19 ágygal. Minden két szobához egy fürdőszoba tartozik, továbbá egy szoba a betegszobákba beosztott ápolók részére. A nyolc pavillon 16 betegszobájában tehát 304 beteg nyerhet elhelyezést.

Az épületbe belépve találjuk a kórházparancsnok, a gazdasági tiszt és az ügyeletes orvos irodáját. Másik ajtón belépve találjuk a várótermet. Nagy tágas helyiség, ide jut először minden felvételre kerülő beteg. Ezen szobából balra nyílik a felvételi iroda.

Ezen helyiségeken kívül van a kórháznak saját gőzmosódája, laboratóriuma. Az épülettől távolabb istálló két pár ló számára, melyek a kórházhoz beosztott tiszték és orvosok fuvarozására, a betegeknek a városból vagy a vasúti állomásról a kórházba való szállítására, továbbá a kórház részére érkező küldemények szállításához szükségesek.

A 16 betegszoba közül 10 szobában sebkezelést igénylő betegek, 6 szobában pedig belső bajban szenvedő betegek vannak elhelyezve.

Az út baloldalán van a járványkórház, mely négy, egymástól teljesen elkülönített, különálló pavillonból áll. Míg a másik kórházban az egyes pavillonokat a hosszú folyosó köti össze, melyen át az összes betegek a mütöbe vagy a kötöző

¹⁰² *Veszprémmegyei Újság*, 1915. júl. 18. Hírek a katonakórházból. 2. o.

¹⁰³ HOGYA 1983. 84. o.

¹⁰⁴ *Veszprémi Hírlap*, 1916. jún. 25. Az új katonakórház. 2. o.

helyiségekbe juthatnak, anélkül, hogy az időjárás viszontagságainak ki lennének téve, addig a járványkórháznak minden egyes pavillonja teljesen el van különítve egymástól, nehogy az egyes betegek a más pavillonokba levők által fertőzések legyenek kitéve. A kapun belépve külön épületben van a felvételi iroda, az orvosi szoba, ezek mögött a kórház konyhája. A négy pavillon közül háromban vannak a ragályos betegek, a negyedik — melynek rendeltetése, hogy az esetleges kiütéses tifuszos betegek befogadására szolgáljon — egyelőre az ápolónők lakóhelyéül szolgál”.¹⁰⁵

A kórháznak az I. világháború után a város tulajdonába kellett volna átmenni, de még 1921. április 1-én is mint kórház működött.

1922-ben már a Honvédelmi Minisztérium megkezdte a jutasi barakk-kórház felhasználásának tervezését. Kórháznak már nem tervezték igénybe venni, majd egy elképzelés szerint a pécsi dandár egyes alakulatainak kihelyezésére használnák. Igaz, ekkor még a soproni katonai reálgimnázium települt a barakk-kórházba, de az iskolát hamarosan visszahelyezték Sopronba. De már ekkor más célra tervezték felhasználni, hiszen az 1922. július 22-i távirat szerint a pécsi vegyesdandár-parancsnoksággal a HM közölte: „Jutas barakk-kórházban jelenleg Sopronba áthelyezett főreáliskola van áthelyezve. Később tisztii üdülőtelepnek van kiszemelve, egyelőre tehát még a jutasi barakk-kórház a vegyesdandár rendelkezésére át nem adható.”¹⁰⁶

Ugyancsak 1922 júliusában Pintér Aladár őrnagy veszprémi katonai állomás-parancsnok jelentést és javaslatot készített a székesfehérvári 2. hv. vegyesdandár-parancsnokságnak a jutasi barakk-kórház felhasználására. Javaslatát alapján „A főépületben elhelyeztetnék a géppuskás század és mosoda, míg a járvány kórháznak használt rész, mely már most lakásokká lett átalakítva, 4–5 családostaltiszt lenne benne elhelyezve.

Tekintve, hogy a gp. századnak rendszeresített 13 darab lóva a jutasi barakkokban 7 drb lóra épített istállóban elhelyezhető nem volna, az ott rendelkezésre álló melléképületekből lenne e célra helyiség házilag átalakítva, tehát ez sem képezne akadályt.

Tekintettel arra, hogy a jutasi barakkokban a gp. század elhelyezése után is több helyiség maradna üresen. Mivel a helybeli csendőrség, mely jelenleg szín-

¹⁰⁵ A kórházról továbbiakban lásd: Dr. Burai Géza o. alez.: Egy hadikórház működése az első világháborúban (1914–1918). *Honvédtörvos*, 1989/4. 291–307. o.

¹⁰⁶ HL HM 84.798/Eln.11–1922. Jutasi barakk-kórház kihasználása

tén a Komakuti laktanya¹⁰⁷ egy részében van elhelyezve, értesítettet a Komakuti laktanya felhagyásáról és felszólított arra nézve, hogy nem-e kívánja alakulatait a tárgyban említett helyiségekben elhelyeztetni. Már most rövid úton vett értesítés szerint véleményük is akaratum az lenne, hogy részükről a Komakuti laktanya teljesen bérbe vétetnek, úgy részükről a jutasi barakk csak abban az esetben vétetnek számításba, ha a Reviczky örökösökkel nem tudnának meg-egyezni.

Javaslatom további része az lenne, hogy ha a századok a rendszeresített létszámra kiegészítenének, úgy még egy gyalog század kerülne a jutasi barakk-kórházba való elhelyezésre, illetve 2 század maradna az Almádi úti laktanyában.”¹⁰⁸

1924. év elején mozgalom indult, hogy az ingatlan kerüljön az Országos Munkásbiztosító Pénztár tulajdonába, hogy a Pénztár a rászorulókat ott gondozni tudja. A *Világ* hetilap erről a következőképpen számolt be:¹⁰⁹ „A Bakony alján, Jutas község közelében fenyveserdő tisztásán hatalmas épület áll. Katonai üdülőtelepnek építették még a háború alatt és fölszerelték gondosan, jól. Téglából emelték a falát, berendezték egyik szobáját műtőteremnek, a közelében fertőtlenítőtelepet létesítettek és megadtak minden jót annak a háromezer betegnek, akinek a nagyszabású telepen hely jutott. Csend és nyugalom borul ma a telepre lenn a Bakony tövében, de annál nagyobb a harci zaj az aktákban és hivatali írásokban, amelyek a jutasi üdülőtelep további sorsáról szólnak. Mert hárman is vannak ez idő szerint, akik magukénak szeretnék az üdülőt.

Az akták az Országos Munkásbiztosító Pénztárból indultak útjukra. A pénztár – amelynek bajairól a *Világ* már többször írt – az utóbbi időben egyre súlyosabban érzi, hogy a betegek gyógyítása körül hiba van. Az orvosi kezelésre, kórházi ápolásra szorulóknak száma – a rossz gazdasági viszonyok folytán is – egyre meg egyre szaporodik, az elhelyezésük pedig folyton nehezebbé lesz. Éppen ezért körülnéztek, nem lehetne-e valahol olyan épületet találni, amelyben a pénztár igényeinek megfelelő kórházat tudna berendezni. Mikor tudomásukra jutott, hogy a jutasi volt katonai üdülőtelep 3000 ággyal berendezve, tökéletesen fölszerelve, üresen áll, kérvényt adtak be a népjóléti minisztérium útján a honvédelmi

¹⁰⁷ Az épületből 1892-ben lett laktanya, amikor azt a város bérbe vette Kopácsy Árpádtól. Eredetileg a ház egykori tulajdonosa volt az épület névadója, ahogy az akkoriban szokás volt. Kopácsy-laktanyaként emlegették. De már akkoriban elterjedt a veszprémiek szóhasználatában a Komakúti-laktanya elnevezés is a kút közelsége miatt. Később a ház tulajdonjoga – házasság révén – a Reviczky család birtokába került. Az épület helyén ma részben a Szakorvosi rendelő épülete áll. Bővebben lásd: MOLNÁR 2019. 13–17. o.

¹⁰⁸ HL HM 84.798/Eln.11–1922

¹⁰⁹ *Világ*, 1924. szept. 7. H. E.: A jutasi üdülőtelepből nem lesz munkáskórház. 8. o.

minisztériumhoz, hogy adják a hatalmas telepet az Országos Munkásbiztosító Pénztárnak, amely ezer meg ezer dolgozó ember egészségéről tudna a gyönyörű helyen fekvő telepen gondoskodni.

A honvédelmi minisztérium elutasította a kérelmet azzal, hogy a telepet katonai célokra tartja fenn. A kitűnő szociálpolitikai terv tehát hajótörést szenvedett a honvédelmi minisztériumban, amely eddig különféleképp használta fel a jutasi telepet.

Annak idején a soproni kadétiskolát helyezték oda, majd a nyugat-magyarországi kérdés elintézése után ez az iskola visszakerült Sopronba és azóta csupán egy igen kis létszámú katonai őrség használja a telepet. A háromezer ember részére épített épületben ma alig lakik több, mint amennyi az épület őrzéséhez szükséges.

A honvédelmi minisztériumban azt mondják, hogy ez csak átmeneti állapot, a minisztérium valódi célja az, hogy Jutason tiszti üdülőtelepet állít fel. Míg a pénztár és a honvédelmi minisztérium aktái váltogatták egymást, jelentkezett egy harmadik reflektáns is: Veszprém városa.

Az üdülőtelep ugyanis Veszprém birtokán épült és most Veszprém városa azt vitatja, hogy a telek tulajdonképpen az övé, jogot tart rá és kéri, hogy mielőbb adják át az ő tulajdonába.

Így folyik a hivatalos írásokban az áldott nyugalommal övezett üdülőért a vita és míg a felek egyforma ambícióval iparkodnak a telepet megszerezni vagy megtartani, üresen és használatlanul áll az üdülőtelep, ahol pedig nagyon sok beteg ember nyerhetné vissza az egészségét. Annyi bizonyos, hogy a Munkásbiztosító nem kapja meg a jutasi üdülőt, pedig a statisztikai adatok szomorú számokat sorakoztatnak egymás mellé arról, hogy a tüdővész – amelyre jutason akart gyógyulást adni a pénztár betegeinek – milyen rohamosan terjed Magyarországon.

Ennek az évnek első negyedében 7384 lélek pusztult el tüdővészből, 431-el több, mint a múlt év hasonló időszakában. Az üdülőtelep sorsáról különben érdeklődtünk az Országos Munkásbiztosító Pénztár vezetésénél, ahol a következő felvilágosítást kaptuk: – A pénztár szeretne volna megszerezni a jutasi üdülőtelepet és felettes hatósága, a népjóléti minisztérium révén kérte azt. A kérelmet azonban elutasították azzal, hogy a telep kell a katonaságnak. Természetesen ezek után mi nem számíthatunk a telepre. Nagyon nagy szükségünk volna egy olyan megfelelő épületre, ahol kórházat tudnánk létesíteni, mert hiszen annyi pénzünk nincs, hogy építkezni tudnának. Ezért volna alkalmas egy már meglévő épület. Most is keresünk, kutatunk, de sajnos, eddig még nem találtunk alkalmas helyet vagy épületet.”

Veszprém az ingatlan átadásában partner lett volna, hiszen éppen a veszprémi kerületi pénztár vezetője és a város polgármestere hívta fel a Munkásbiztosító Pénztár figyelmét a kihasználatlan épületekre. De szorgalmazta más okból is, hiszen megfogalmazásuk szerint „Arról értesültünk, hogy a honvédelmi minisztérium nem hajlandó a Veszprém város tulajdonát képező és attól bérelt jutasi üdülőtelepet az Országos Munkásbiztosító Pénztárnak munkáskórház céljára átengedni.”

Végül maradt a Honvédelmi Minisztérium kezelésében, miután – a már ismertetett – az 1924. szeptember 15-én felvett jegyzőkönyv szerint a Honvédelmi Minisztérium a jutasi tábort az altisztképző intézet céljaira használta fel.

Az iskola épülete

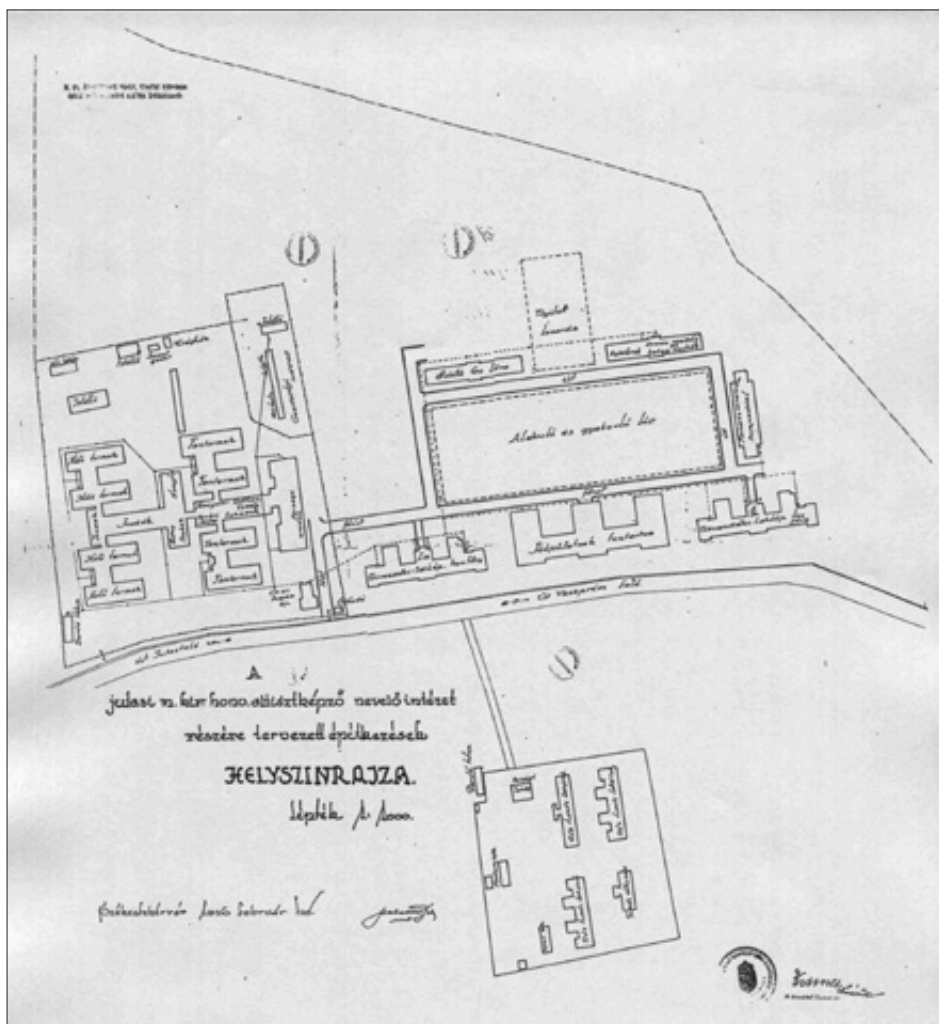
A tábor területét – a rajta lévő ingatlanokkal – szeptemberben az intézet céljaira birtokba vették. Az ott lakó tiszteket ideiglenesen egyelőre meghagyták lakásukban, azonban ha szükségessé vált, egyes helyiségeket az altisztképző parancsnoksága igénybe vehette.

Amint az altisztképző intézet birtokba vette az épületegyüttest, szinte azonnal átalakítási-bővítési munkákba fogott. Az átalakítási és építési munkákat a székesfehérvári m. kir. Államépítészeti Hivatal, kincstári építmények építési és karbantartási osztálya (vezetője Czverli Ernő okl. mérnök volt), illetve a m. kir. 2. honvéd vegyesdandár-parancsnokság építési osztálya koordinálta.

1925 augusztusában az altisztképző megkezdte a hálótermek, tantermek, az istálló, valamint az akkori főépület átalakítási, bővítési munkáit. Az építési vállalkozó Gyökeres János „képesített kőműves mester” volt, aki azonban késve, 1925. július 23-án adta be építési-átalakítási engedély kérelmét. A városi tanács az 1925. augusztus 1-i tanácsülésen határozott arról, hogy az engedélyt ugyan megadja, hiszen a munkálatokat gyakorlatilag befejezték, de egyúttal határozott arról is, hogy minden felelősség az építtetőt, illetve a kivitelező Gyökeres Jánost terheli.¹¹⁰

Az építkezés során a meglévő négy hálószoza mellé (egyenként 32–32 főre), kialakítottak 4 hálószozát, egyenként 20–20 növendék elhelyezésére, közöttük vizesblokkokkal. Ezek mellett a különböző szakágak és raktárak elhelyezésére kilenc kisebb méretű helyiséget építettek. Megépítették a kétszárnyú, szárnyanként 30–30 lóállású istállót a szükséges kiszolgáló helyiségekkel.

¹¹⁰ MNL VeML V.177, 9478/1925. Építési tervekkel.

Tervezett építkezések Jutason

Az építkezésekről a városi lapok is tudósítottak. Az augusztus 30-i lapszám-ban már a bokrétaünnepélyről közöltek híradást: „Mint ismeretes, Jutason nagy építkezések folynak. Az altisztképző iskolát bővítik. A meglévő barakkok tol-dásában épül 11 szárny. E városunkra is nagy fontossággal bíró építkezés nagy lépésekben halad előre. Alig négy heti szorgos munka után a napokban tartot-ták meg a szokásos bokréta ünnepélyt, melyen Karner Árpád alezredes, Stra-

szer Ferenc őrnagy az építést ellenőrző Simon Károly százados, Szabados Béla főhadnagy jelentek meg. Az építkezéseket Gyökeres János katonailag kinevezett építőmester végzi nagy szaktudással. Figyelemre méltó, hogy az összes szak- és ipari munkákat csupa helybeli emberek látják el.”¹¹¹ A városi képviselő-testület az 1925. szeptember 30-i közgyűlésén arról hozott döntést, hogy az altisztképző kápolnájának építéséhez 5 öl bányakövet juttat.

A következő évben, november 26-i dátummal már új épületek építésére kérések és kaptak engedélyt.¹¹² Az épületek tervezője Szabados Béla, a kivitelező mesterek Gyökeres János és Kürthy László voltak. Hat épületet kellett megépíteni a tábor északi oldalán: négy általános, altiszti lakóépületet, egy kápolnát, egy tornatermet, valamint növendéki konyhát pincével. Az építmények barakk-szerűen épültek. A tornateremmel egy épületben volt a fizikai előadó és a szertár is. A katolikus kápolnával egy épületben volt – annak sekrestyéje és raktára mellett – az ún. kézimunka terem és annak raktára is.

Az említett épületeken kívül a Veszprém-jutasi Altisztképző és Nevelőintézet részére az 1926. évben egy iparvágány épült.¹¹³

1927 októberében engedélyt kértek és kaptak a városi tanácstól a növendéki konyha-, konyharaktár-, valamint a tornaterem átalakítására és bővítésére.¹¹⁴ Az építkezések kivitelezésére a székesfehérvári Bakos, Fröschl és Leisz mérnökök és építőmestereket bízta meg az építkezések felelős kivitelezője. Még ugyanabban a hónapban megkezdték a tábor déli oldalán az új löveg és járműszín¹¹⁵ építési munkálatait, amit a hajmáskéri Volentik Géza építész és építőmester végzett. Az új épületek használatba vételét Komjáthy László polgármester 1927. december 17-vel engedélyezte.

Ugyancsak az 1927-es évben Gyökeres János és Kürthy László építőmesterek felépítettek egy új, III. számú és 26 ló elhelyezésére szolgáló istállót, valamint egy patkoló műhelyt

A következő évben, 1928. áprilisban Ebele János veszprémi kőműves építette fel az intézet téhenistállóját.

Az altisztképző jellegzetes, ma is látható épületének felépítését 1928-ban kezdték meg. 1928-ban több versenytárgyalási hirdetés jelent meg országos

¹¹¹ *Veszprémi Hírlap*, 1925. aug. 30. Bokréta ünnepély. 3. o.

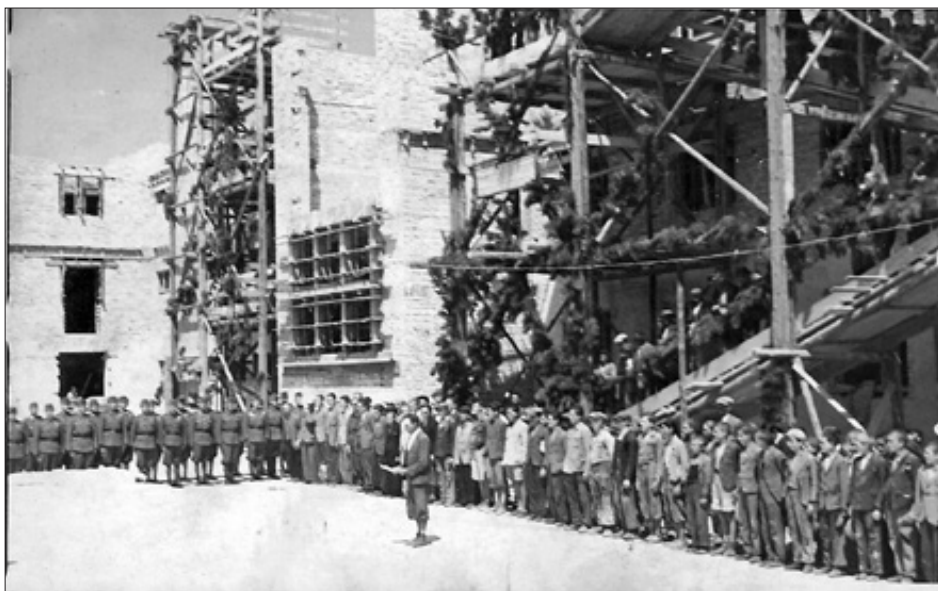
¹¹² MNL VeML V.177, 15602/1926. Építési tervekkel.

¹¹³ *Kormányjelentés és statisztikai évkönyv*. 1926. év. 152. o.

¹¹⁴ MNL VeML V.177, 14219/1927. Építési tervekkel.

¹¹⁵ MNL VeML V.177, 14256/1927. Építési tervekkel.

és természetesen veszprémvármegyei napilapokban is. Az elsőt július 1-én¹¹⁶ a föld-, a kőműves-, vasbeton-, tetőfedő stb. munkák végzésére, majd október 18-án a burkoló-, szobrász-, villamosberendezési-, szobafestő-mázoló stb. munkák végzésére „nyilvános egységáras írásbeli versenytárgyalás”¹¹⁷-t tartottak.

A növendéki épület bokrétaünnepsége

A versenytárgyaláson továbbra is érvényesült az a megállapodás, hogy a veszprémi vállalkozókat előnybe kell részesíteni, ha egyébként megfelelnek a versenytárgyalás kiírási feltételeinek.

Az I. sz. növendéki épület különféle munkáira a Honvédelmi Minisztérium 1928. október 18-án tartotta a versenytárgyalást Budapesten. Ennek megfelelően az I. számú növendéki épület munkáiban – amely a Honvédelmi Minisztérium tí-

¹¹⁶ *Veszprémi Hirlap*, 1928. július 1. 11. o. A felhívást többször is megismételték.

¹¹⁷ *Veszprémi Hirlap*, 1928. szept. 30. A versenytárgyalási hirdetményben olvasható: „Veszprém és Jutas község között fekvő m. kir. Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet elhelyezésére szolgáló I. számú növendéki épület: VII. Burkoló, VIII. Műkő, IX. Kőfaragó, X. Szobrász, XI. Asztalos, lakatos és mázó, XII. Vívezeték, csatornázás és egészségügyi berendezés, XIII. Villamosberendezési, XIV. Üveges, XV. Keményfapadozati, XVI. Vaskályha, XVII. Vászonedőny és XVIII. Szobafestő, XIX. Teherfelvonó munkáira folyó évi október hó 18-án délelőtt 10 órakor a m. kir. Honvédelmi minisztérium 11. (építési) Osztályában (I. Vár, \ Dísz-tér 18. sz. I. emelet 47. ajtó) nyilvános egységáras írásbeli versenytárgyalás tartatik.” *Veszprémi Hirlap*, 1928. szept. 30. 9. o.

pusterve alapján készült – a következő veszprémi iparosok vettek részt: a veszprémi városrész meghatározó épületét Gyökeres János és Kürthy László építette a következő kikötéssel: az épület vonalától – az engedély szerint – a „*törvényhatósági út tengelyétől számítva 6 méter útestre, 3 méter járdára és 5 méter előkertre elhagyandó*”.¹¹⁸ Merchala Nándor az asztalosmunkák egy részére 5639, részben lakatosmunkára 6613, Hajdú Gyula és Hoffmann Géza az asztalos munka egy részére 2841, részben lakatos munkára 3038, Paksi Gyula a lakatosmunka egy részére 12.783, Márki József a mázolómunkára 9299.50, a szobafestő munkára 384 és Braun Gyula üvegezési munkákra 6622 Pengő értékben.¹¹⁹

Az altisztképző jellegzetes ún. „vezérszobrai” is ekkor – 1929-ben, illetve 1930-ban – kerültek az épületre. Az 1928. májusban dátumozott típusú szoborfülkékben „állnak” a szobrok, bár azok csak jelzésértékűnek kell tekintenünk, mivel hasonlóságot nem mutattak a jelenleg is láthatóakkal. Minden bizonnyal a Honvédelmi Minisztériumnak határozott elképzelése volt arról, hogy kik legyenek az altisztképző új épületének „őrzői”, ki az a négy magyar vezér, akik jelenlétükkel is lelkesíthetik a leendő altiszteket.

A négy „vezérszobor” közül kettőnek ismerjük a készítőjét. A homlokzati – Jutasi úti oldal – részt Árpád vezér és IV. Béla¹²⁰ őrzi. A szobrok készítője Krausz (1934-től Krasznai) Lajos szobrászművész. A lapok pályázati eredményhirdetéseiben neve nem szerepelt. Viszont egy kiadott igazolásban olvashatjuk: „*Ezenel igazolom, hogy szobrászművész úr [Krasznai] mintázta és kőből faragta ki a m. kir. Honvédelmi Minisztérium megbízásából a Veszprém-Jutasi altiszti intézet homlokzata részére Árpád vezér, IV. Béla király három méter magas kőszobrai. Művét meglelégedéssel vettük át és megjegyezzük, hogy megbízatását sikeres szűkebbkörű pályázat útján nyerte le pályaműve alapján. Budapest, 1935. szeptember 7. Zombory József tervező műépítész, építészmérnök.*”¹²¹

A főbejárat két oldalát – a jelvények és fegyverek alapján azonosítva – Kini-

¹¹⁸ MNL VeML V.177, 14564/1928. Építési tervekkel.

¹¹⁹ *Vállalkozók Lapja*, 1928. dec. 5. 15. o.

¹²⁰ Krasznai Lajos (1934-ig Krausz Lajos) (Budapest, 1884. július 5. – Budapest, 1965. november 20.) szobrász, oltárépítő, egyházművész. Krasznai Lajos Vasadi Ferenc, Emil Schrödl (1896–1903), majd Radnai Béla (1919–1920) tanítványa volt. Szerzte az országban több százra tehető műveinek száma. A Honvédelmi Minisztérium megbízásából készítette el Árpád vezér és IV. Béla szobrát. Forrás: Magyar Katolikus Lexikon https://www.krasznailajos.hu/v/videki_alkotasok/Veszprem/Jutas+laktanya/

¹²¹ Révay Máté szíves közlése alapján, aki Krasznai Lajos dédunokája. Ezúton is megköszönöm önzetlen és hathatós segítségét. Révay Máté beszélgetését nagyanyjával Krasznai Lajosról, Krasznai Hajnalkával lásd: *Rab Mária Híradó*, 2012. Krasznai Lajos egyházi szobrászművészről. Beszélgetés Krasznai Hajnalkával, a művész lányával. 8–11. o.

zsi Pál és Szent László király szobra ékesítette és ékesíti ma is. Készítője a szobroknak jelenleg nem ismert. A *Vállalkozók Lapja* 1928. október 24-i lapszámában közli, hogy az altisztképző intézet I. számú növendéki épületének különféle munkálataira kik pályáztak, de eredményt ekkor nem közöltek. Az viszont ismertté vált, hogy a szobrászmunkára dr. Medgyessy Ferenc és Horváth Géza szobrászművészek adtak be ajánlatot,¹²² de a december 5-i eredményhirdetésben nevük nem szerepel. László Gyula Medgyessy Ferenc életművét feldolgozó kiadványában is megemlíti egyik pályázatát: „1928. év: IV. Béla király. Terv. (gi) 50 cm. Pályázat a honv. min. részére, nem nyert. 100 p.”¹²³ Minden bizonnyal ekkor nyerte el a megbízást Krasznai Lajos.

Az I. számú növendéki épület építésére az engedélyt 1928. augusztus 29-én adta ki Veszprém polgármestere. A véghatározat kelte – melyben a terveken feltüntetett helyiségekből álló épület használatát engedélyezi 1929. szeptember 14. Ebből úgy tűnik ki, hogy azt az impozáns és méreteiben is jelentős épületet egy év alatt készítette el a Gyökeres János és Kürthy László mesterek által irányított csapat.

Még ugyanebben az évben (1928) építi fel az intézet gyalogsági lőterén Hungler Kálmán kőműves a robbanószer raktárt. A következő, 1929. évben az Esső és Társai cég megépítette és átadta az I. számú növendéki épületben az

Árpád vezér elkészült szobra a szobrászművész műhelyének udvarán.

Forrás: Révay Máté családi fotógyűjteményéből

¹²² *Vállalkozók Lapja*, 1928. okt. 24. 19. o.

¹²³ LÁSZLÓ 1972. 15. o.

elektromos hajtású 4 személy, vagy 320 kg teherbírású személy- és teherfelvonót.¹²⁴ Majd szintén 1929-ben egy új, a III. számú istállót építette fel Gyökeres János veszprémi építési vállalkozó.

1930-ban Ebele János kőművesmester és a székesfehérvári Székes Károly építőmester kivitelezésében „a Táborállási erdőben lévő telepen a kórház épületéhez 1 szoba, 1 szélfogó és 1 mellékhelyiségből álló toldalék építésére”, ami a fertőző betegek elhelyezésére szolgált.¹²⁵ Szintén az 1930-as évben készült el a központi gazdasági épület,¹²⁶ amit Dávid János és Fia építőmesterek készítettek. Ez a szintén jellegzetes épületben – ami az I. számú növendéki épület és a később megépített növendéki épület között van – kapott helyet a konyha is.

Az 1940-es évtől hatalmas iramú volt a fejlődés. A gépkocsiszínt bővítették,

Az elkészült központi gazdasági épület az I. számú növendéki épület mellett

a könyvtárat felújították, rajz-termet építettek az oktatáshoz szükséges falitáblákhoz. A régi benzintárolók helyére nagyobbak kerültek. Újjáépült a katolikus kápolna, melynek felújításában a hallgatók tevékenyen részt vettek. A kápolnát

¹²⁴ MNL VeML V.177, 2811/1929. Építési tervekkel, és számításokkal.

¹²⁵ MNL VeML V.177, 5780/1930. Építési tervekkel.

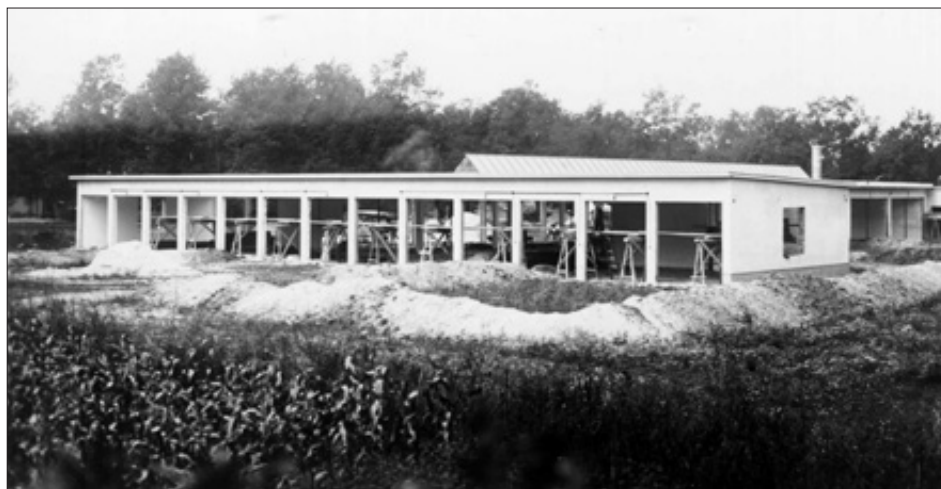
¹²⁶ MNL VeML V.177, 7645/1930. Építési tervekkel, és számításokkal.

1941-ben dr. Haász István római katolikus püspök szentelte fel. A protestáns imaterem¹²⁷ is elkészült 1941-ben. Ezt dr. Soltész Elemér protestáns tábori püspök áldott meg. Sorra került a hallgatói konyha és az étterem felújítása, valamint az egész épület belsejének csinosítása.

1943-ban épült meg ifj. Takács János építész mérnök, építőmester vezetésével a parancsnoki lakás, a tisztai étkezdé, valamint az őr- és fogdaépület. A parancsnoki lakás öt szobás, teljes komfortú lakás volt, előtérrel, előszobával, fürdőszobával, cselédszobával, a szükséges vizesblokkal, mosókonyhával.¹²⁸ Kialakítottam még egy 4 szobás lakást, a parancsnok segéd tisztje számára is.¹²⁹ A használatbavételi engedélyt 1944. május 24-én adta ki dr. Hornyák Miklós polgármester.

Az építkezések, bővítések nem álltak le. Egymás után készült el a gyorsfegyvernem gépkocsijai részére a deszkából épült gépkocsiszín, majd a nőtlen tisztai épületrész átrendezésével új fürdőszobák és társalgó épültek. A könyvtár is megújították, ezzel együtt tisztai és tiszthelyettesi olvasó és társalgó létesült. Helyet kapott a rajzterem is, ahol az oktatáshoz szükséges szemléltető falitáblák és rajzok, valamint az iskola felújítási tervei is készültek.

A főépület földszintjén, a raktárak helyén tanári szoba létesült. Az iskola mú-

A készülő gépkocsiszín

¹²⁷ Bővebben a „Jutasi építészellelem” fejezetben

¹²⁸ Az épületet később ún. honvédségi óvodaként hasznosították, majd hosszú ideig üresen állt. A toborzó rendszer kiépítésekor egyik szárnyában kapott helyet az új toborzó iroda.

¹²⁹ MNL VeML V.177, 2208/1943; Építési tervekkel.

zeuma is átalakult, illetve új helyet kapott.

1941-ben a főépület magasföldszintjén elkészült az iskola díszes címerfala, rajta az iskola jelmondatával:

**„Erős akarat minden akadályt legyőz
– Erős akarat csak erős hitből fakad.”**

A címerfalat Horthy Miklós és Kinizsi Pál olajfestményű képmása és a vízszacsatolt területek címerei díszítették.

Ugyancsak az 1941. évben megkezdődött az új hallgatói épület építése. Ettől az időtől a megnövekedett hallgatói létszám miatt ezt az épületet is igénybe kellett venni, noha 1943 elején még korántsem volt befejezettek tekinthető.¹³⁰ Sok erőfeszítéssel azonban 1943. januárban az épület lakhatóvá vált. Kivette részét ebben a munkában az iskola minden tisztje, tiszthelyettese és legénysége.

Jutas a hősi halottainak emlékét is méltóképpen örököltette meg. 1943-ban bizottság alakult, melynek feladata volt a jutasi hősök emlékének ápolása, a hozzátartozók segítése és Jutas hírnevéhez méltó emlékmű emelése. A munkálatok az eplényi kőbányában kezdődtek. A készülő emlékmű – melyről csak egy fénykép maradt – leírását olvashatjuk a *Honvéd Altiszti Folyóirat*ban. E szerint: „egyszerű lépcsős alapból égnek törő, hatalmas erőt jelké-

„Jutasi hőseink”.

Az elesett jutasi altisztek emlékoszlopa

¹³⁰ Az épületet ma „Kossuth Laktanya” néven a Magyar Honvédség használja, mint ahogy a korábbi, már említett gazdasági épületet is. A gazdasági épületben kapott helyett 1966-tól veszprémi Helyőrségi Klub. Bővebben lásd: HOGYA 1989. Később a laktanya klubhelyiséget, illetve kápolnát alakítottak ki az épületben. 2024-ben Markóczy János altábornagyról nevezték el a klubszobát, amit emléktáblával jelöltek.

pező hasáb, melynek három oldallapján márványba vésett aranyba fogják az utókornak hirdetni a hősi halottak áldozatos hősi szellemét”.¹³¹ A „Jutasi Hősök Emlékét ápoló bizottság” felhívása olvasható a *Honvéd Altiszti Folyóirat* 1943/9. számában, melyben közölték, hogy az emlékmű felállítását 1943. október hónapban tervezték és egyben kérték, hogy akinek tudomása volt valamikori jutasi altiszt haláláról, azt feltétlenül közölje a bizottsággal.

A régi hallgatói főépület sarkánál teljes befejezést nyert az új őrépület¹³² és a sportpálya mellett két hatalmas, szétszedhető fabarakk, valamint itt helyezték el a különböző tantárgyak oktatásához beszerzett taneszközöket is.

A város felajánlásai

Veszprém városa több alkalommal is igen nagy áldozatot hozott az altisztképző bővítésére.

Az átadott területekről részletes felsorolás található egy 1931. június 14-i „Ajándékozási szerződés”-en. A szerződést Veszprém város részéről dr. Berky Miklós polgármester, dr. Nagy László, dr. Tekerés Lajos, a Magyar Királyi Kincstár részéről Köller Albert írta alá. A szerződés szerint „Veszprém megyei város közönsége áthatva attól a tudattól, hogy a honvédelem érdekeinek szolgálása minden polgárnak és minden közületnek hazafias kötelessége (...) hazafias áldozatkészségből ajándékba adja a Magyar Kir. Kincstárnak a M. Kir. Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet fejlesztésének és ennek keretében három különálló épületből álló kórház építésének céljára”¹³³ az 1998/a/1/a/1/c hrsz-ú ingatlanából 44 hold 842 négyszögöl, továbbá 3621 négyszögöl, valamint 2 hold 1103 négyszögöl kiterjedésű földterületeket. Ennek értéke az átadás időpontjában 504.200 P volt. Az épületegyüttes használatáért, illetve az azok után járó adókat és közterheket a m. kir. Kincstár (HM) 1924. január 01-től viselte.

Veszprém város közönsége kikötötte a következőket:

a.) Az ajándékozott fél köteles az átadott ingatlant teljes egészében tetszetős

¹³¹ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1943/7. Jutas. 58. o.

¹³² A Jutasi út melletti épületben – amit átépítettek és kibővítettek – jelenleg egy cukrászda, valamint különböző boltok vannak, külső megjelenését megváltoztatták, jellegtelemné változtatva azt.

¹³³ Uo. A szerződés a HM HL 845/Eln-11/1932. szám alatt található. A Veszprém megyei levéltárban az 1942. július 01-i hitelesített másolata található.

és szilárd kivitelű, s az építési engedély feltételeinek megfelelő kerítéssel körülkerített a szerződés jóváhagyásától számított 3 éven belül.

- b.) Az Átadott területeken levő fák tulajdonjoga a város közönségét illeti, az altisztképző parancsnoksága az átadott területen levő élőfákat kímélni tartozik, és ha mégis valamely elkerülhetetlen okból a fák kivágása válna szükségessé, az ekként nyert faanyag a város részére át kell adni. Beépíteni nem tervezett területen valamely nyomós ok folytán kivágott fa helyett az intézet parancsnokság facsemetét köteles ültetni, gondozni, azonban ez ily módon ültetett és kitermelt fa az intézet tulajdonát képezi.
- c.) Az átadott területen termő tölgy- és csermakkot a város közönsége az intézeti rend sérelme nélkül és ez intézeti Parancsnokság által meghatározandó időben és módon városi közegekkel, vagy munkásokkal összegyűjtetheti és elszállíttathatja.
- d.) Az intézet déli részén levő dűlőutat meg kell szüntetni, azonban az intézetnek a terület keleti oldalán a főúthoz csatlakozó, forgalmi célra alkalmas új utat kell készíteni, a megszüntetett út melletti villamosvezetékét a saját költségén át kell telepíteni.
- e.) Az átengedett területen végzendő építkezéseknél és az intézet részére szükséges bármily irányú beszerzéseknél veszprémi iparosokat, kereskedőket vagy vállalkozókat lehetőleg előnybe kell részesíteni, ha ajánlatuk hasonló, vagy egyéb szabályzatokban engedélyezett százaléknál nem nagyobb összeggel pályáznak.

Az ajándékozási szerződésekben minden alkalommal szerepelt az a városi kívánság, hogy pályázatoknál a város pályázói (mesterek, kereskedők, stb.) azonos ajánlatok esetén előnyt élvezzenek. Emellett az intézet elnevezésében 1927-től már szerepelt a „Veszprém” jelző is. Horthy Miklós kormányzó 1929. decemberében megváltoztatta az intézet elnevezését, kihagyva belőle a „veszprémi” megjelölést. Az 1931. március 11-i városi közgyűlésen – a döntés után több, mint egy évvel – kisebb izgalmat okozott a honvédelmi miniszter leirata. Ebben tájékoztatja a városi közgyűlést, hogy törli az intézet elnevezéséből „a veszprémi” szót, valamint azt az ajándékozási szerződésben vállalt kitétel, hogy a veszprémi iparosok és kereskedők előnyt élvezhessenek. A közgyűlés vita nélkül azonnal megszavazta egy bizottság küldését a honvédelmi miniszterhez a polgármester vezetésével. Tagjainak kinevezte Suly László, dr. Karsay Sándor, Vety Miklós, Wolfram János képviselőket. Meghagyták, hogy ragaszkodjanak a megnevezés változatlanságához, de különösen a veszprémi iparosok és kereskedők előnybe

részesítéséhez.¹³⁴

Már hosszabb vita fejlődött ki az 1931. június 21-i városi közgyűlésen a jutasi altisztképző részére való telekajándékozási szerződés körül, miután a kiküldött bizottság beszámolt a tárgyalás eredményéről, de inkább eredménytelenségéről. Tájékoztatták a közgyűlést, hogy a Honvédelmi Minisztérium nem egyezett bele abba, hogy az építkezéseknél a veszprémi iparosok **feltétlenül** előnyben részesüljenek, hanem csak abba, hogy azok **lehetőleg** előnyben részesüljenek [A kiemelések tőlem.]. A képviselők nem látták elégséges garanciának a «lehetőleg» kifejezést. Többek hozzászólása után a közgyűlés szótöbbséggel végül úgy határozott, hogy elfogadja a Honvédelmi Minisztérium által ajánlott «lehetőleg» kitételt, mivel más megoldás nem kínálkozott.¹³⁵

Az 1941. június 11-i közgyűlésen a városi képviselő-testület ismét elhatározta, hogy a csapataltisztképző intézet fejlesztésére – térítés mentesen – újabb területeket ad át. Az átadott területeken az intézet óvóhelyeket tervezett létesíteni. A közgyűlési határozat végrehajtására készült ajándékozási szerződésben foglalt feltételek gyakorlatilag ugyanazok voltak, mit a már korábban készített szerződésben olvasható volt. Kikötötte még, hogy az átadott erdőterület besorolása továbbra is erdőként kell, hogy szerepeljen, valamint azt, hogy ha a várost az átadott erdőterület pótlására köteleznék, annak költségét az intézet fenntartója viseli, holdanként 360 aranypengő értékben.

Majd egy 1942. április 2-i közgyűlési határozattal – szintén díjtalanul – újabb 2300 négyszögöl területet adott át a kincstárnak fejlesztés és építkezés céljára. Ebben a véghatározatban Veszprém város képviselő-testülete már kikötötte, hogy az átadott terület és a meglévő tiszti lakások között 30 öl szélességben a városnak joga van parcellázni lakóházak és üzlethelyiségek céljára, mivel Veszprém természetes fejlődése ebbe az irányba esik.¹³⁶

Minden alkalommal a földterületek átadásakor a képviselő-testülete meghatározta, hogy építéseket, bővítéseket csak a város építési hatósága engedélyével végezhetnek.¹³⁷ Cserébe a térítés nélkül átadott földterületekért a különböző ipa-

¹³⁴ *Veszprémi Hirlap*, 1935. márc. 15. Részleges tisztújító és rendkívüli városi közgyűlés. 2–3. o.

¹³⁵ *Veszprémi Hirlap*, 1935. jún. 21. Városi közgyűlés. 8. o.

¹³⁶ MNL VeML, V. 173.b. 244/1945, 96 kgy. 510/6-1942. szám. Véleményem szerint az Altisztképző megnyitása, majd a nagy iramú és jelentős építkezések – az ezzel is járó nagy katona-létszám, a vasútállomás, valamint a beépítetlen és másra nem igen használható földterület – meggyorsították Veszprém Jutas irányába történő kiépítését, fejlődését.

¹³⁷ A „szabályok arra valók, hogy megszegjék”, mint ahogy ez 1942-ben történt. Veszprém város mérnöki hivatala jelentést készített az altisztképzőnél folyó engedély nélküli építkezésről. Ebben megállapítja, hogy

rosmunkák végzésére kiírt pályázatok elbírálásakor – ha a feltételeknek egyébként megfelelnek – továbbra is előnybe kell részesíteni a veszprémi vállalkozókat.

Egy 1943 áprilisi előterjesztésen olvasható: „Veszprém megyei város a honvéd tiszthelyettesképző intézetnek eddig 52 és ½ kat. hold erdőterületet engedett át ingyen, tisztára hazafias szándékkal, az átadás időpontjában kb 600.000 P. értékben”.¹³⁸

1943. március 30-án az intézet parancsnoksága újabb területátadási igénnyel lépett föl, ez esetben gyümölcsösökteret szándékozott létesíteni az átadott területen. Markóczy tábornok jelezte, hogy hamarosan 800 darab gyümölcsfa érkezik az intézetbe, ami az ő kezdeményezésére történt. Célja ezzel – mint azt a parancsnok kifejtette – „Az ország egész területéről idevezényelt honvéd tiszthelyettesi sarjadék – a honvédség legénységi állományának színe-java – ismerkedjék meg a gyümölcsstermeléssel is. A mintaszerűen berendezni tervezett gyümölcsös fáiinak gyakorlati ápolása során szemléltetően elméleti oktatásban is részesülnek. A gyümölcsstermelésre jusson több tér a tábor és közvetlen közelsége területén is.” Szerinte a kísérlet és a gyümölcsfák telepítése jó példával hatna a város kísérletező kedvű lakosaira is. Majd megjegyezte: „A honvéd tiszthelyettesképző iskola mint hazánk egyetlen ilyen intézménye előreláthatóan nagy fejlődés előtt áll. Korszerű épülettömbök sora fogja kiszorítani az eddig be nem épített belterületeket. Így ezek területén való gyümölcsfásítás nem haladna a jövőbelátással párhuzamban.”

Az altisztképző parancsnoka vitéz Markóczy János vezérőrnagy 1943. április 12-én arról értesítette a város vezetését, hogy a HM – tekintettel a tiszthelyettes képzés fontosságára – az iskola fejlesztését, bővítését rendelte el.¹³⁹ Az intézet tüzértagozatát Hajmáskérrel Veszprémbe szándékozta áthelyezni, ezért a külső-pályaudvar és a már 1928-ban felépített épület közötti területen kétemeletes laktanyát (a már meglévőhöz hasonló), továbbá „U” alakú gépkocsiszínt, raktárt és istállót kívántak felépíteni. Ez a „Jutasi műút – Veszprém külső-pályaudvar – altisztképző intézet északi határa – Csomai téglagyár – Veszprém északkeleti határa” által körülzárt területet jelentette. Úgyszintén igénybe kívánták venni az

---

a jutasi altisztképzőnél a honvéd kincstár „egy nagy három emeletes új épületet és egy nagy garage-épületet épített.” Az építkezést még ősszel megkezdte a kivitelező, Takács János veszprémi építészmérnök. A város az engedély nélküli építésért 100 pengő büntetést rótt ki rá és kötelezte a tervek bemutatására. MNL VeML, V. 173.b., 244/1945, 435 m.h. szám. 1942.

¹³⁸ MNL VeML, V.173.b. 244/1945

¹³⁹ Uo. 3256. szám/gt. 1943.

intézet jelenlegi keleti határa és a Győr-balatoni műút közti területet is. Ez több mint 50 kat. hold erdő, illetve erdősítendő területet jelentett.

A további bővítésekhez szükséges területek átadása fejében Veszprém r. t. város közgyűlése már térítési igénnyel lépett fel. Ezt azzal indokolta, hogy eddig is erdőterületének már 60–70 %-át átadta a telepített ipartelepek részére. Az altisztképző intézet részére igényelt terület forgalmi értéke 150.000 P, de a hatályos rendelet szerint a városnak új erdőtelepítést kell végrehajtani, ami újabb 100.000 P megterhelést jelentene a város költségvetésének. Ugyanakkor gondot jelent a megnövekedett vízigény biztosítása is. Új vízvezeték a nagy költségek miatt a város már nem képes kiépíteni.¹⁴⁰ A közgyűlés még be sem fejezte a fenti igény megtárgyalását, amikor a HM Építési Igazgatósága újabb igénylést nyújtott be. E szerint a kincstárnak (vagyis az altisztképző intézetnek) szüksége lenne még a Győr-veszprémi út által határolt területből közel 70.000 négyszögöl nagyságú területre. Az átirat már nagyon rövid és egyértelmű: „(...) felkérem a Polgármester urat hadd hasson oda, hogy a város képviselő-testület (...) a jelzett területeket a honv. kincstár részére költség, per és tehermentesen, illetve 15.000 négyszögöl területet pedig ingyenesen átengedni szíveskedjen.”¹⁴¹ Már kevés szó esett a hazafias felajánlásról. A kincstárnak szüksége volt a területre, mert a tervezett építési program elsőrendű honvédelmi érdek, és többmillió pengő beruházás keretében valósult meg, közölte az igény előterjesztője.

Veszprém részéről a tárgyalásokat dr. Nagy László polgármester vezette. Arra való hivatkozással, hogy a szerény anyagi körülmények között élő veszprémi polgárság az előző években hazafias érdekből nagy értékű hozzájárulást vállalt a honvédelem érdekében, ellenszolgáltatást vár az átadott területekért. Ez 723.200 pengőt jelentett a mintegy 73.000 négyszögöl területért. Ezen felül kérte még, hogy a kincstár fizesse meg a kivágott faállomány értékét, illetve 50% erejéig járuljon hozzá a vízellátás kiépítési költségéhez is.¹⁴²

Hosszas tárgyalás után dr. Nagy László polgármester 1943. december 11-én olyan előzetes megállapodást írt alá a HM képviselőivel, amely alapján a város a kért területet 25 évre bérbe adja az altisztképző intézet céljaira, amely bérlet 1944. január 1-én kezdődik. A bérleti díj egy vagon szabvány minőségű

---

¹⁴⁰ Uo. 2761/1943. szám

¹⁴¹ Uo. 4068. szám. eln.ép.ig-1943.

¹⁴² MNL VeML, V.173.b., 244/1945, 177. kgy. 3011/8-1943. szám. Ebben megemlíti az altisztképző, két hadianyaggyár, a honvéd repülőtér részére, illetve a hadi-értéket szolgáló Budapest–Grác műút részére átadott területeket.

búza, budapesti értéktőzsdei közepárának megfelelő összeg, melyet minden év november 1–5. között kell fizetni. Ezen felül az intézet csak Veszprém város által szállított villanyáramot használhatja, illetve megtéríti a vízvezeték bővítési költség 50%-át.¹⁴³

A „rohamtempóban” végzett építkezéseknek, beruházásoknak voltak árnyoldalai is. 1943. október 1-én a HM 11. osztálya az iskola továbbfejlesztési programjának megtárgyalására értekezletet hívott össze Jutason. Az iskolát Markóczy János vezérőrnagy képviselte, a HM illetékes osztályai részéről jelen voltak Kozár Elemér ezredes, Pápay László ezredes, valamint az építési igazgatóság részéről Benkhard Ágoston építészmérnök és Misánhegyi István építész.

Az addigi építkezésekről Markóczy tábornok lesújtóan nyilatkozott. Mint a jegyzőkönyvben olvasható: „Az iskola parancsnok az eddigi építkezésekről igen éles hangon és elítélőleg nyilatkozott. Részletesen az alábbi kijelentéseket tette:

„A legénységi épület homlokzata nem alkalmazkodik a meglévő épület homlokzatához, alacsony, hosszúkás ablakai istállószerű benyomást keltenek.

A parancsnoki lakás lakhatatlan, annyi az ajtó és ablak, hogy az ottani időjárási viszonyoknak nem felel meg és bútor nem helyezhető el a szobákban. A kamra túl kicsi.

A tisztai étkezdé ablakai túl nagyok, a mosogatóból szétáradó bűz az egész épületben elterjed. A középre helyezett tűzhelyek miatt mozogni nem lehet, irodahelyiség nincs, italmérő helyiség, söntés hiányzik.

A most épülő kórház és parancsnoki iroda épületeknél is az ablakméreteket csökkenteni kívánja, mert azokat mindenütt túlzottaknak tartja.” A megoldás előtt már kívülálló építészmérnökök bevonásával újabb egyeztetést terveztek tartani.

1944. május 31-én újabb tárgyalásra került sor a HM és Veszprém városa között. A honvédelmi tárca ragaszkodott a terület átadásához, de a bérleti szerződésben foglaltakat nem fogadta el, mivel az építendő területek olyan hatalmas értéket képviseltek, hogy arról a kincstár nem mondhatott le 25 év után. Így a Honvédelmi Minisztérium a kisajátítás mellett döntött azzal a kitételrel, hogy a

---

¹⁴³ Uo. Jegyzőkönyv. A tárgyalásokon a HM-t dr. Noszlopy-Mihály Géza miniszteri tanácsos, vitéz Lakos Imre ezredes, Venghardt Ágost építészmérnök, Hortobágyi Károly százados, Demény Géza tisztviselő, a FM-t Forster István főfelügyelő, a tiszthelyettesképzőt Dettrich Kálmán alezredes és Krudy Géza százados képviselte. Veszprém város részéről jelen volt többek között Csomay István, Csomay Pál, Csernák László dr. Szigethy Miklós főjegyző, dr. Tekerés Lajos helyettes polgármester, aki már a végeleges megállapodást mint polgármester írta alá. Lásd még a 1. jkvi. 3011/21-1943 és a 226. kgy. 3011/21-1943. számú véghatározatot is.

város még 3 évig használhatja a kisajátított területen lévő 2 holdnyi csemetekertet, valamint az intézet biztosítja az altisztképző melletti Rab Mária-kegyhelyhez a város lakosainak kijutását.¹⁴⁴

A kincstár az építkezéseket már a tárgyalások közben megkezdte. Veszprém város mérnöki hivatala 1944. szeptember 16-án jelentést készített a polgármester részére, melyben jelentik, hogy az altisztképző a területeket birtokba vette. Több helyszínen az építkezés befejezés előtt áll, másutt megkezdtek a földterület előkészítését. Egy 300 négyszögöl területre megépítettek egy óvóhelyet a tisztai családok részére. Vannak olyan területek, melyet mezőgazdasági művelés alá vontak. Ugyanakkor a város használatában lévő csemetekertből is önhatalmúlag birtokba vettek mintegy 600 négyszögöl területet, ahol kutat fűrtak, illetve művelték.

Az építkezések és a kiképzések gyakorlatilag az intézet megszűnéséig folytak. Igaz ekkor már „futószalagon gyártották” a frontra menő csapatok részére az altiszteket. A világháború eseményei, a harcok egyre közelebb kerültek Veszprémhez, így 1944 december első hetében megkezdtek a jutasi altisztképző kitelepítését, majd december 26-án vitéz Tóth Imre ezredes parancsnok vezetésével „Veszprém-külsőről kigördült a jutasi iskola negyedik szerelvénye (...). Jutas, mint a magyar tiszthelyettesképző bázisa, a fogalommal vált intézmény (...) megszűnt létezni.”¹⁴⁵

A harcok előrehaladtával 1945 januárjától márciusig az épületben a német 501. SS hadikórház működött. Az itt meghalt SS katonákat a Temetőhegy (ma Dózsaváros) városrészben lévő temető nyugati végén kialakított SS Hősi Temezőben hantolták el.¹⁴⁶

A II. Világháború befejeztével az Altisztképző épületei nem szenvedtek nagyobb károkat. Hamarosan elkezdődött a honvédségi laktanyák átnevezése is. A Honvédségi Közlönyben olvasható: „*A demokratikus honvédség birtokában lévő épületek elnevezését az alábbiakban változtatom meg: Veszprémben: Régi honvédségi laktanya helyett Szt. István laktanya. Jutasi tiszthelyettesképző inté-*

¹⁴⁴ Uo. 214/8-1944. szám. A HM részéről jelen volt többek között dr. Lipóczy Miklós, Pápay László ezredes, az altisztképzőt Bitay István alezredes, Hárskuthy Lajos őrnagy, nemes Krudy Géza százados képviselte. Veszprém város részéről jelen volt dr. Tekerés Lajos polgármester, dr. László János városi ügyész, dr. Horváth Ferenc aljegyző, Bokrossy Jenő mű. tanácsos, Husvéth Márton városgazda.

¹⁴⁵ Káplán György: *Nyugatos voltam, Egykori m. kir. pc. főhadnagy majd, PW-310-3807635 sz. amerikai hadifogoly naplója. 1944. decemberétől – 1946. márciusáig.* Budapest, 1999. Kézirat. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Írószövetség által meghirdetett irodalmi pályázat nívódíjas pályamunkája.

¹⁴⁶ Az elhaltakat 1992-ben áthelyezték a Vámosi úti temetőben kialakított német katonai parcellába. Veress D. Csaba feljegyzése alapján.

zet Kinizsi Pál elnevezése marad.”¹⁴⁷

Az altisztképző épületei napjainkig sok megpróbáltatáson mentek keresztül. A II. világháború után szovjet csapatok települtek a laktanya területére, majd 1951-ben megalakult 15. honi légvédelmi tüzér hadosztály, melyet a Jutasi úti laktanyában helyeztek el.

Az 1956-os forradalom után újra szovjet csapatok települtek a volt altisztképző épületeibe. Bontások és építések jellemezték ottlétüket. Lebontották az eredeti kerítést, helyette „betonkaramot” építettek. Tiszti lakásokat, kultúrházat építettek, de, hogy valójában mi történt a zárt területen belül, nem lehetett tudni.

1989-ben Veszprémet és a volt altisztképző intézetet is elhagyta az utolsó orosz katona. A kiürített laktanya átadásáról a veszprémi *Napló* is beszámolt. Az épületegyüttest – ami 23,5 hektáron terült el és 49 épületet foglalt magába – Silov altábornagy, a szovjet déli hadseregcsoport parancsnokhelyettese adta át Horváth László városi tanácselnök-helyettesnek. A kulcsin tetszetős volt, azonban „Mint öregasszonyokon a smink, olyan friss a festés a falakon. Ám a máz alatt hullik a vakolat. Hiába, az ideiglenes ittlét évtizedei a falakat is megvisel-ték.” – írta a *Napló* tudósítója.¹⁴⁸

Ugyan az épület kulcsait – szimbolikusan – Veszprémnek adták át a kiköltözéskor, az ingatlanok kezelői joga a Pénzügyminisztérium Zárolt Állami Vagyont Kezelő és Hasznosító Intézményt (ZÁVKI) illette meg. Egy rövid ideig az egyetem hasznosította, majd 2003-ban a Megyei Levéltár tulajdonába került.

Ekkor kezdődött meg az épület átalakítása, felújítása. Az átalakítás nem érintette a „kulcsint”, csak a belső tereket. A munkálatokkal azt célozták meg, hogy eredeti formája, szépsége megmaradjon, eredeti pompájában legyen újjávarázsolva. Aki ma megtekinti az épületet, láthatja, talán szebb, mint újkorában volt. Az épület felébredt csipkerózsikai-álmából!

Apróhirdetések – Ajánlati felhívások – Hirdetmények: Jutastól

¹⁴⁷ *Honvédségi Közlöny*, 1945. nov. 15. 1. o. Szabályrendeletek. 41.946/Elnökség–1945. Laktanyák elnevezésének megváltozása. Budapest, 1945. november 6.

¹⁴⁸ *Napló*, 1990. jún. 5. Isten veletek magyarok. Kovácsi Miklós és Tóth János képes tudósítása. 3. o., *Napló*, 1990. jún. 6. Tóth János: Most kezdődnek az igazi gondok. 3. o. A Városi Tanács 1990. jún. 9-iki lapszámában egy „Felhívást” tett közzé, amiben a laktanya újrahazsnosítására kerestek vállalkozókat. A kivonulásról készült fotósorozatot lásd még: https://adt.arcanum.com/hu/view/NepszavaSajtofotok_1990_06-1/?pg=76&layout=s és https://adt.arcanum.com/hu/view/NepszavaSajtofotok_1990_06-1/?pg=134&layout=s

Amikor a Sziklay János Asztaltársaság összejövelelein az altisztképzőről beszélgettünk, több alkalommal is felmerült a kérdés: milyen térmértékű nagyságrendet képviselt az altisztképző? Több hektár felhasznált területről volt szó, de valójában milyen kiterjedésű volt az elfoglalt terület a város határában? A létszámokról is tettünk említést, de mivel lehetne érzékeltetni az iskola méretét? A különböző években megjelentetett hirdetések, ajánlatkérések választ adhatnak a kérdésekre – vagy legalábbis segítenek érzékeltetni az intézet „szürke mindennapjait”.

Az építkezésekkel kapcsolatos versenyfelhívások, ajánlattéli hirdetéseket a jutasi építkezéseknél mutattam be. Azokból is kitűnt, hogy rendszeres és jelentős építkezések voltak az intézet által birtokolt területen. Megítélésem szerint ezek a rendszeres és kiterjedt építkezések is hozzájárultak ahhoz – de inkább megerősítette a városrendezési elképzelést –, hogy Veszprém elkezdett terjeszkedni észak, a jutasi vasútállomás felé.

De most nézzük a kisebb tételű, a mindennapokkal kapcsolatos „aprókat”, melyek talán közelebb hozzák az iskola mindennapi életét!

Az iskola megnyitása utáni első hirdetésben polgári munkaerőt kerestek: GÉPÍRÓNŐ felvétetik azonnal a m. kir. honvéd altisztképző nevelőintézet parancsnokságnál Jutason. Jelentkezés egész nap a segédtisznél.¹⁴⁹ Ami azt jelentette, hogy megkezdődött az oktatás, a napi munkák végzéséhez már kellett a „kisegítő személyzet” is.

Az 1924 októberi megnyitás után néhány hónappal Kosovits István, az iskola gazdasági hivatal-főnöke már felhívással fordult a termelőkhöz: Az m. kir. honvéd altisztképző nevelőintézetnek Jutason heti, körülbelül 250 liter tejre van szüksége, így várják az ajánlattevőket.¹⁵⁰ 1925-ben már a folyamatos tej és tejtermékek szállítására kértek ajánlatokat,¹⁵¹ valamint ismét egy gépirónőt is felkívántak venni. Majd – ismét a szeptember 13-i lapban – földbérletet kerestek, lehetőleg közel az intézethez. Ez összefüggött azzal a tervvel, hogy az altisztképző önellátó legyen.

Miután folyamatosan „termelődött” a hulladék, a helyi lapokban rendszeresen jelentek meg hirdetmények az eladásra váró „melléktermékekről”. Így 1927-ben eladásra kínált az intézet gazdasági hivatala több vagon lótrágyát, valamint

---

¹⁴⁹ *Veszprémi Hirlap*, 1924. okt. 26. 4. o.

¹⁵⁰ *Veszprémi Hirlap*, 1925. márc. 8. 5. o.

¹⁵¹ *Veszprémi Hirlap*, 1925. szept. 13. 8., 9., 10. o.

10–12 mázsa¹⁵² használt patkót, továbbá ugyanannyi különféle ócskavasat.¹⁵³ Az, hogy az utóbbi „miből termelődött”, nem részletezte a hirdetmény. Az év novemberében már ajánlattételi hirdetmény, felhívás jelent meg: Az intézet közétkeztetési bizottsága az 1928. évi hús, zsír és további hentesáru biztosítására hirdetett pályázatot. A hirdetésben nem szerepelt a mennyiség, azt az élélmezési altisztól lehetett megtudni.¹⁵⁴

Pontos adat ugyan nem szerepel az 1928. évi felhívásban, de az intézet jelezte, hogy nagyobb mennyiségű árpa- és zabszalmát fog vásárolni.¹⁵⁵ Erre az intézet nagyobb létszámú lóállománya miatt is szükség volt, de indokolhatta a tetemes mennyiséget a növendékek által használt szalmazsákok nagyobb száma is.

A *Veszprémi Hirlap* 1929. évi lapszámában¹⁵⁶ a következő ajánlati felhívás jelent meg: Az m. kir. Veszprém–jutasi honv. Altisztképző és Nevelőintézet gazdasági hivatala az intézet részére az 1928–29. tanévre az alábbi növendéki fehérnemű mosására pályázatot hirdet és pedig:

- 650 db kalikó¹⁵⁷ ing,
- 650 db kalikó gatya,
- 650 pár kalikó kapca,
- 650 db zsebkendő és
- 650 db törülköző.

A munkálatok tartama: 1929. évi május hó 15-től 1929. évi szeptember hó 15-ig tartott, amibe beletartozott a javítás, a mángorlás és a szállítás is. Ez a felhívás ezután hasonló szövegezéssel többször is, évenként megjelent, amiben csak a darabszám változott.

Ugyanebben a lapszámában egy másik hirdetést is közöltek.¹⁵⁸ Ebben az intézet étkezés-gazdálkodásánál összegyűjtött kb. 250 kocsi istállótrágyát kínáltak

¹⁵² Mindez azt is jelentette – ha egy patkót az átlagos súllyal mérjük, ami 1,13 kg –, hogy ekkor mintegy 850–1100 darab elhasznált patkó került „piacra”.

¹⁵³ *Veszprémi Hirlap*, 1927. jún. 26. 6. o.

¹⁵⁴ *Veszprémi Hirlap*, 1927. nov. 6. 8. o.

¹⁵⁵ *Veszprémi Hirlap*, 1928. okt. 14. 9. o.

¹⁵⁶ *Veszprémi Hirlap*, 1929. ápr. 21. Ajánlati felhívás. 10. o.

¹⁵⁷ A kalikó egy síkszövéses textilanyag, melyet gyakran fehérítetlen, leginkább nem teljesen feldolgozott gyapotból készítenek. A megmunkálása sokkal kevésbé igényes, mint a muszliné, de kevésbé durva, mint a vászon vagy a farmervászon. Az anyag mindkét oldalán sima, a szövet matt felülettel rendelkezik, csillogás nélkül.

¹⁵⁸ *Veszprémi Hirlap*, 1929. ápr. 21. 14. o.

eladásra.

Jutason ezekben az években nagyszabású építkezések zajlottak. Rengeteg faanyagot használtak állványzatra, gerendák kifaragására. Egy ilyen nagyobb szabású építkezés után jelent meg az a hirdetés, amiben visszamaradt építési anyagokat kínáltak eladásra: deszkák, épületfák, gerendák, szarufák.¹⁵⁹ Mindezeket jutányos áron kínálta az intézet.

1929. augusztusban ismét egy nagyobb tételt tartalmazó versenytárgyalási hirdetmény jelent meg a helyi lapokban. A m. kir. Veszprém–jutasi honv. altisztképző és nevelőintézet nyilvános versenytárgyalást hirdetett az alább felsorolt cikkek szállítására:¹⁶⁰ mosószappan, mosdószappan, borotvaszappan, mosópor, fekete box cipőkenőcs, sárga box cipőkenőcs, tehénbőr, talpbőr, plankbőr,¹⁶¹ sós-bőr, sarokfoltnak való, fa talpszeg, vas talpszeg, tex-szeg,¹⁶² drótszeg,¹⁶³ szeghegy, sarokpatkó szegekkel, cipészfonál, szurok, csiriz, üvegpapír, politór, tintapor, varróspárga, méhviasz. Az intézet gazdasági hivatala a különböző termelési ágak köréhez tartozó cikkekre külön-külön várta az ajánlatokat.

Szintén ebben az évben jelent meg az intézet 1929/30-as tanévre szükséges kemény tűzifa és kőszén vásárlási ajánlattételi hirdetménye. A körülbelüli szükséglet a jelzett időszakra 400 köbméter tűzifa, valamint – kizárólag hazai – 30 darab 15 tonnás vagonnyi kőszén.¹⁶⁴

1930-ban már egy egész oldalas, pontosan körülírt versenytárgyalási hirdetmény jelent meg a városi lapokban.¹⁶⁵ A m. kir. Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet gazdasági hivatala az intézet növendékeinek hajvágása, borotválása stb., illetve az intézethez tartozó összes alkalmazottjának a borbély és fodrász szakmába tartozó összes munkálatok elvégzésére nyilvános versenytárgyalást hirdetett. A szerződés tartama 1930. március 1-től 1933. február 28-ig terjedt. A szerződött borbélymester köteles volt az intézet növendékeinek haját az intézet parancsnoksága által meghatározott előírás szerint havonként egyszer géppel lenyírni. Továbbá köteles volt az intézethez tartozó összes személyek és alkalmazottak hajvágása,

¹⁵⁹ *Veszprémi Hirlap*, 1929. júl. 7. 10. o.

¹⁶⁰ *Veszprémi Hirlap*, 1929. aug. 11. Versenytárgyalási hirdetmény. 10. o.

¹⁶¹ Finom marhabőr.

¹⁶² Kézi tex, melyet főleg cipőtalpaláshoz használnak.

¹⁶³ Acélhuzalból készült, géppel gyártott különféle hosszúságú és vastagságú szeg. A cipész apró drótszeget használ.

¹⁶⁴ *Veszprémvármegye*, 1929. aug. 18. Hirdetmény. 9. o.

¹⁶⁵ *Veszprémi Hirlap*, 1930. febr. 2. Versenytárgyalási hirdetmény. 11. o.

borotválása stb. A borbély és fodrász szakmába tartozó munkálatokat az intézetben és üzlethelyiségében kellett végezni. A mester felfogadhatott segédeket is – amit be kellett jelenteni –, azonban nőket nem volt szabad alkalmazni. Egyedi volt a térítési díj kiszámítása is, amit az étkezési létszámhoz igazítottak: „A növendéki létszám annak ingadozó voltánál fogva a kérdéses hónap étkezési létszámának átlaga alapján állapítatik meg. Pl. Ha a kérdéses hónap létszáma összesen 7160 adagot tett ki, akkor ezen összeg 31/30 nappal elosztva 240 fő után lesz a kereseti összeg kiutalva.” A borbélyműhely berendezését az intézet biztosította.

Honvédségnél munkát vállalni mindig is vonzó volt a polgári személyeknek: kiszámítható munkahelyi előmenetel és bérezés. Nem véletlen, hogy ebben az időben is az esetleges polgári személyekkel is feltölthető munkakörökre pályázatokot hirdettek. 1930. augusztusban változott a helyzet, miután az altisztképző a következő értesítést jelentetett meg: „A m. kir. Kinizsi Pál honv. altisztképző és nevelőintézet gazdasági hivatala értesíti mindazokat, akik az intézetnél alkalmazást nyerni kívánnak, hogy az intézetnél szakmunkás, lovász vagy bármilyen más minőségben alkalmazható polgári egyén sem most, sem a jövőben többé alkalmazást nem nyerhet. Ily irányú kérvények már nem lesznek elfogadva és sem az intézetparancsnokság, sem a gazdasági hivatalfőnök érdeklődőket nem fogad és felvilágosítást nem ad.”¹⁶⁶

Szintén egész oldalas hirdetésben kértek ajánlatot az intézet 1930/31. tanévére köszén szállítására.¹⁶⁷ A tanévre az iskolának körülbelül 3500 mázsa köszénre volt szüksége. Kikötés volt, hogy csak belföldi köszén szállítható, amit az ajánlatban a bányászati hely megjelölésével kellett igazolni. Előnybe részesültek a saját köszénbánya-tulajdonosok, amennyiben más ajánlattal megegyező díjat számoltak fel. Pontosán meghatározták a darabos, vagy kocka-, továbbá a brikett szén minőségét és fűtőértéket is. Külön hirdetésben kerestek szállítót – hasonló feltételekkel, mint az iskola esetében – az intézet állományába tartozó tisztek, altisztek és polgári alkalmazottak részére szüksége hazai köszén szállítására. Ez esetben a szükségletet 500 mázsában határozták meg.

Bár nem hirdetés, de adalék az altisztképző mindennapjaihoz a '30-as évek ínségakcióikor: A m. kir. Kinizsi Pál honvédaltisztképző és nevelőintézet parancsnoksága az ínségakció kezdete óta naponta 10 adag ebédet oszt ki a szegény

¹⁶⁶ *Veszprémi Hirlap*, 1930. aug. 10. Értesítés. 9. o.

¹⁶⁷ *Veszprémvármegye*, 1930. szept. 28. Hirdetmény. 8. o. *Veszprémi Hirlap*, 1930. szept. 28. Hirdetmény. 11. o.

sorsú családoknak.¹⁶⁸

1938-ban a következő hirdetés jelent meg – ami a továbbiakban rendszeresen ismétlődött – a *Veszprémi Hirlap*ban: Kb. 3 vagon – 10–15 tonna – gombatermelésre alkalmas lótrágya eladó.¹⁶⁹ Majd később (ismét): Az m. kir. Kinizsi Pál honvéd csapatalisztképző iskolánál kb. 4–5 mázsa ócska lópatkó eladó.¹⁷⁰ Az ajánlatokat Jager g. századosnak kellett leadni.

1939-ben újfent pályázatot írt ki az intézet közétkeztetési bizottsága az 1939. november 1-től 1940. december 31-ig tartó időszakra, ami hús, zsír és egyéb hústermékekre, valamint ugyanezen időtartamra a szükséges tejszükségletre vonatkozott. Ez esetben már közzétették a havi szükségletet is. A kiírás szerint a havi mennyiség húsból és a húsneműekből: 6000 kg marhahús, 2000 kg sertéshús, 1000 kg zsír, 1000 kg füstölt hús és egyéb termékek. A tejből a havi szükséglet 5000 liter volt. A pályázatot Legény Béla alezredeshez, a közétkeztetési bizottság elnökéhez, valamint Jager József százados élrelmezőtiszthez kellett benyújtani.¹⁷¹ Ezt a pályázati felhívást ismételte meg 1940-ben Marzsó százados bizottsági elnök. Az időszak a következő tárgyévre, vagyis 1941. január 1-től 1941. december 31-ig terjedt. A korábbi mennyiséget kiegészítették – növekedett a létszám – 1000 kg füstölt szalonnával, 600 kg kolbásszal, 600 kg nyári szalámmal és ezen mennyiségnek megfelelő egyéb hústermékekkel. A tej mennyisége is növekedett, az igény 6000 liter lett.¹⁷² A pályázati hirdetmény egyébként meg lehetett tekinteni a városi hirdetőtáblán, az ipartestület székházánál, valamint a Horthy Miklós úti (jelenleg Almádi út) laktanya kapuján is.

A következő évben az 1940. szeptember 1. és 1941. augusztus 31-ig terjedő időszakra szükséges tüzelőre írtak ki versenytárgyalást. Erre az időszakra szállítani kellett kályhatüzelésre 2.600.000.000 kalória szükségletnek megfelelő mennyiségű brikettet és kazánfűtés céljára 1.120.000.000 kalória szükségletnek megfelelő mennyiségű rostált daraszenet.¹⁷³ Mi volt az oka, hogy kalóriában adták meg a szükséges mennyiséget, nem szólt sem a hirdetés, sem más adat.

Megtörtént a lehetetlen is, amikor arról kaptunk tudósítást – ez most nem pályázati hirdetmény –, hogy betörték a jutasi altisztképző kintinjába, egy, a ka-

¹⁶⁸ *Veszprémi Hirlap*, 1933. jan. 15. Adományok az inségakció részére. 7. o.

¹⁶⁹ *Veszprémi Hirlap*, 1938. jan. 16. 10. o.

¹⁷⁰ *Veszprémi Hirlap*, 1938. aug. 28. 11. o.

¹⁷¹ *Veszprémi Hirlap*, 1939. okt. 8. Pályázati hirdetmény. 6. o.

¹⁷² *Veszprémi Hirlap*, 1940. nov. 10. Pályázati hirdetmény. 5. o.

¹⁷³ *Veszprémi Hirlap*, 1940. jún. 28. Versenytárgyalási hirdetmény. 6. o.

tonák által is őrzött területen, bár arról nincs tudomásunk, hogy a kintin melyik épületben volt. A tulajdonostól – özvegy vitéz Gosztonyi Béláné, aki minden bizonnyal férje révén jutott a tulajdonhoz – elraboltak 700 pengőt és 1200 pengő értékben árut.¹⁷⁴ Miután lejárt a bérleti jog, az 1942-ben megjelent pályázati hirdetményben – most már – a csapataltisztképző iskola meghirdette a „markotányos helységeinek” és az azokban gyakorlandó ital és élelmiszer eladási jogát 1942. június 1-től 3 évi időtartamra.¹⁷⁵ A szerencsés (?) nyertes nevét nem közölték. Ugyancsak júniusban hirdették meg ismét az intézetben lévő borbélyműhely bérleti jogát szintén 3 éves időtartamra.

Az intézet lóárverést még nem tartott – vagy inkább nem volt meghirdetve –, az elsőről szóló híradás 1943-ban volt. Ekkor a már mint tiszthelyettesképző iskola bocsátott licitre januárban 4 kincstári lovat – az árverés február 5-én volt –, majd júliusban egy kiselejtezett lovat, amit a Szent Imre herceg téren tartottak július 16-án 10 órakor. A lovakat a legtöbbet ígérő nyerte el.¹⁷⁶

Ugyan még 1930-ban olyan közleményt adtak ki, hogy polgári személyeket nem alkalmaznak többé, 1943-ban mégis hirdetést adtak fel, keresve képesített gépészt az intézetnél használt alacsony nyomású fekvő kazán kezelésére.¹⁷⁷

Légifelvétel az Altisztképző Intézetről 1960-ban. A kép felső részén a Jutasi út, a főépületek az alakulótérrel.

Forrás: www.fentrol.hu 1960-0751-3882 (részlet) Lőrinczi Ferenc gyűjtése

¹⁷⁴ Veszprémi Hírlap, 1940. nov. 20. Betörés. 3. o.

¹⁷⁵ Veszprémi Hírlap, 1942. ápr. 26. Pályázati hirdetmény. 4. o.

¹⁷⁶ Veszprémi Hírlap, 1943. jan. 31. Lóárverés. 4. o. és júl. 7. Lóárverés. 3. o.

¹⁷⁷ Veszprémi Hírlap, 1943. febr. 14. Hirdetmény. 4. o.

A NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI CÉLOK

Pályázat és felvételi vizsga

Az iskola nagyon hamar országos hírnévre tett szert. A „*Pályázati Hirdetmény*”¹⁷⁸ tényszerűen tartalmazta a jelentkezési feltételeket. Megfogalmazta az altisztképzés célját és rendeltetését, mely szerint a cél: „a katonai szolgálat terén gyakorlati és elméleti kiképzés – az általános műveltség terén elméleti kiképzés révén biztos alap megteremtése ahhoz, hogy a növendékekből igen jól használható, derék csapataltisztek váljanak és idővel a honvédség közigazgatásában mint tisztviselők is alkalmazhatók legyenek. A hazafias és valláserkölcsi alapon való nevelésre különös gond fordítottatik.”¹⁷⁹

Az 1924. szeptember 27-i HM rendeletben¹⁸⁰ részletes intézkedés olvasható a tanév beosztásáról, valamint az oktatási rendről. A tanítandó tárgyakat csoportba sorolták: a rendes és gyakorlati tantárgyakra. Ennek során a növendékek továbbhaladására döntő tárgyakat oktattak, míg a rendkívüli tantárgyak a növendékek rangsorolását volt hivatott eldönteni. Az elméleti tárgyak száma, elosztása és oktatása, valamint osztályozása a polgári fiúiskolákban szokásos formában történt. Ennek megfelelően a tankönyvek is megegyeztek a fiúiskolákban használtakkal. A kiadott tanterv szerint az elméleti képzéseket a téli időszak alatt hajtották végre.

A gyakorlati időszak alatt történt – amely elsősorban a nyári tanidőszakot foglalta magába – az újonckiképzés, ekkor hajtották végre a táborozási gyakorlatokat valamint a nagyobb gyakorlatokat.

Az altisztképző iskolába a jelentkezés kérelem benyújtásával történt. A kérelmet a „Nagyméltóságú Honvédelmi Miniszter Úrhoz”¹⁸¹ kellett benyújtani. Felvételi követelmény volt az elemi iskola hatodik, vagy valamely középiskola, (gimnázium, reálgimnázium, polgári iskola) I. osztályának legalább elégséges osztályzata. Az életkort 15–17 évben állapították meg.

¹⁷⁸ HL HM 40.060/Eln. 9. o. – 1928.

¹⁷⁹ HL, Honvédségi Közlöny 1924/15. melléklete, Pályázati hirdetmény (Az altisztképző és nevelő intézet I. évfolyamába)

¹⁸⁰ Uo.

¹⁸¹ M. Kir. Kinizsi Pál Honvéd Altisztképző és nevelőintézet, 1928/ 1. doboz (HL)

A növendékek felvételénél először alkalmazták a képességvizsgálatot. Erről a tényről az iskola megnyitásakor a napilapok is beszámoltak. Az *Uj Nemzedék*¹⁸² kiküldött tudósítója részletes beszámolót is küldött:

„A mi kicsiny, de szívünkhöz nőtt hadseregünk, nagy fontosságú intézménnyel lett gazdagabb. Veszprém város dolomit szikláit befedő fenyves erdőjében, közvetlenül a jutasi vasútállomás mellett megnyílt az első altiszti iskola. Németországban és Franciaországban már a háború előtt is volt altisztképző intézet, amely különösen továbbszolgáló altisztekkel látta el a hadsereget. Csáky gróf honvédelmi miniszter kijelentette, hogy a jutasi intézménynek a Ludovika Akadémia, után a hadsereg legfontosabb nevelőintézetévé kell válnia. Az iskola megnyitásáról kiküldött tudósítónk a következőket jelenti:

Az altisztképző intézetbe, amelynek élére a honvédelmi minisztérium nagy körültekintéssel Vasek Ottó alezredest választotta ki, 254 növendéket vettek fel. **Az iskola növendékeinek kiválogatásánál az első ízben alkalmazta a magyar hadsereg a felvételi vizsga helyett a képességvizsgálatot, amelynek lefolyását száz és száz szülő a legnagyobb érdeklődéssel nézte végig és ma már büszkén beszélnek az ország minden részében, hogy fiaik egyéni kiválóságai és nem külső pártfogók segítségével kerültek be az intézetbe.** [A kiemelés tőlem.]

A képességvizsgálat, amelynek jelentőségét Kapustyák Károly altábornagy,¹⁸³ Sárkány Jenő altábornagy¹⁸⁴ és Kovács tábornok ismerték fel legelőször, öt napot vett igénybe. A honvédelmi minisztériumot Koós Dezső alezredes képviselte. A munka oroszlánrésze a soproni Rákóczi Ferenc reáliskolai nevelőintézet tanári karára esett, amely Hümpfner Leó ezredes intézeti igazgatóval az élén jelent meg. A vizsgálatot a minisztérium megbízásából Bálint Antal budapesti pszichotechnikus vezette.

»Mi nem félünk!«

¹⁸² *Uj Nemzedék*, 1924. okt. 28. Ma reggel nyílt meg Jutason az „Altiszti Ludovika Akadémia”. 6. o.

¹⁸³ Kapustyák Károly altábornagy (1870–1944). Az I. világháború után nyugállományba helyezték. 1920 szeptember havában újból tényleges szolgálatra hívták be és kinevezték tábornokká. Ugyanezen év decemberében a honvédelmi minisztérium II. csoport főnöke, 1922 augusztusában altábornagy, 1922 decemberében pedig a minisztérium közigazgatási főcsoport főnöke lett. 1924. szeptember hó 1-én betöltött 38 évi szolgálat után nyugalomba vonult. 1924. december havában kinevezték a honvéd nyugdíjárulék-alap elnökévé. Forrás: SZENTMIKLÓSSY 1930.

¹⁸⁴ Sárkány Jenő altábornagy (1869–?) A Nemzeti Hadseregben előbb mint nevelésügyi felügyelő működött, majd a Honvéd Főparancsnokság beosztott tábornoka volt. 1921–22-ben budapesti honvéd-körletparancsnok, 1922–23-ban a legfelsőbb honvédtörvénytörvény elnöke, 1924-ben nyugalomba vonult. Forrás: SZENTMIKLÓSSY 1930.

A képességvizsgálat egyik legkedvesebb esete a figyelem erősségének mérése közben adódott. A fiúk minden igyekezetükkel húzgálják keresztül egy nyomtatott papírlapon a megjelölt betűket. Közben eldurran egy vaklövés. Mindenki felkapja a fejét. Egy-két ceruza a földre hull. Egy kis katonajelölt hirtelen az asztal alá bújik. De pár pillanat alatt az egész társaság visszanyeri lélekjelenlétét és újra továbbdobják. A próba befejezése után megkérdezte a vezető:

– Hát megijedtetek-e?

– Nem! Mi nem félünk! – felelték helyeikről felugrálva a gyerekek!

A szülők körülfogták Vasek Ottó alezredes iskolaparancsnokot és úgy hálálokdokt nekik az igazságos és pártatlan felvételért.”

Az *Uj Barázda* című lap szintén kiemelte az egyéni képességek alapján történt válogatást, megjegyezve: „Ez az egyéni képesség szerinti felvétel lehetlenné tesz minden ajánlást, úgy, hogy a jövő katonai altisztek valóban »katonának születtek« köréből kerülnek ki. Maguk e szülők is hálájukat fejezték ki a kiválogatást végző bizottságnak a pártatlan igazságosságért, amelyről személyesen győződhetek meg.”¹⁸⁵

Az 1934/35-ös tanévtől az altisztjelölt növendékeket már a három évet csapatnál szolgált hadkötelesekből válogatták ki. A pályázóknak szigorú orvosi vizsgálat után, elméleti és képességi vizsgán is meg kellett felelni.

Az elméleti vizsga a következőkből állt:

- ✓ Magyar nyelv (egyszerű szöveg leírása tollbamondás után, rövidebb szöveg elolvasása és teljes előadása,);
- ✓ Számtan (négy alapművelet, fejszámolás ezerig);
- ✓ Képességi vizsga:
  - Látás (szemmérték, látás terepen éjjel);
  - Figyelem (helyzetkép, betűkihúzás, stb.);
  - Emlékezés (alakra, formákra, számokra);
  - A test ügyessége (hajlékonyság, kitartás).

A jelentkezők közül a teljes árvaságra jutott és félárva polgárok előnyben részesültek. A felvett növendékek teljesen díjtalanul kapták a teljes ellátást, ruházatot és a tanszereket. Igen nagy vonzóerő volt még, hogy az iskola 1934-ig négyéves képzésben működött és négy polgárinak megfelelő végbizonyítványt adott. Ugyanakkor 12 év szolgálat után biztosította a polgári pályára való átállást is: „A polgári pályákra való előkészítés nyújtson oly teljes értékű szakkiképzett-

¹⁸⁵ *Uj Barázda*, 1924. október 29. A Katonai altisztképző intézet nyílt meg Jutason. 3. o.

séget, hogy az elhelyezkedést megnyugtatóan biztosítsa, s a képzettség foka a polgári életben elérhető képzettséggel egyenértékű legyen.”¹⁸⁶

Az ország súlyos gazdasági-szociális helyzete miatt a katonai pálya elismertsége, szociális juttatásai döntő mértékben járultak hozzá a jelentkezők magas arányához. A megnövekedett jelentkezésről írt 1929-ban az *Őrszem* című altiszti folyóirat is. A 200 felvehető helyre 1929. július 15-ig 1469 fő felvételi kérvénye érkezett be. A sok pályázó közül „gondos mérlegelés után a kétnapos felvételi vizsga letételére 1929. szeptember 9–10-re 462 növendékjelöltet hívtak be.”¹⁸⁷ A behívott jelöltek közül végül 202 főt vettek fel. De ugyanez volt a jelentkezési arány a többi években is.

Az altisztképző iskola – elsősorban a kezdeti oktatási rendszerben – főleg a szegényebb népréteg gyermekeinek biztosított felemelkedési lehetőséget.

A felvételizők származási megoszlása (1929–1930)				
Földműves	Iparos	Egyéb altiszt	Katonai altiszt	Tisztviselő
536 fő	368 fő	272 fő	124 fő	66 fő

A felvételi vizsgán a testi erőnlétet és a gyakorlatiasságot helyezték előtérbe, ezért a földműves családok gyermekei bizonyultak a „legjobb emberanyagnak”, hiszen a munkát, a nélkülözést otthon már megszokták. Ettől függetlenül, alkalmatlanság miatt kb. 30% kihullott a pályaalakalmassági vizsgálat során.

A tan- és nevelőtestület kiválasztása

Az oktató tisztek létszámát, név szerinti, iskolához való beosztását, a honvédség főparancsnoka javaslata alapján a honvédelmi miniszter határozta meg. „Tekintettel arra, hogy a növendékek oly korban jutnak az intézetbe, midőn a példanyújtás egészen különösen mély hatással van, továbbá arra, hogy a növendékek abból a néprétegből származnak, kiknek mondhatni nyelven kell tudni beszélni, a tanári változások alkalmával súly helyezendő a tanár fellépésére, várható átadóképességére, jóakarató, durvaságmentes, szigorú egyéniségére.”¹⁸⁸

¹⁸⁶ HL HM Titkos I. o. – 1927.

¹⁸⁷ *Őrszem*, 1929. okt. 20. 3. o.

¹⁸⁸ HL HM 6945/Eln. 9. o. – 1928.

Az oktatókkal szembeni követelmények

Az altisztképző nevelési eszköze, elve a saját példaadás volt. Saját példaadásal igyekeztek befolyásolni a hallgatók magaviseletét, megszerezni bizalmukat, ragaszkodásukat. „Rideg szigorúság eredményre nem vezet.” olvasható az intézet *„Szervi határozványában és Szolgálati utasítás”*-ában.¹⁸⁹ Ugyanakkor ebben az utasításban az eredményes oktatás érdekében követelményeket is megfogalmazott. Ezek:

- türelem (a hallgatókkal szemben): mert e nélkül eredményt elérni nem lehet. A fellobbanó heveskedés igazságtalanságokhoz vezet;
- nyugodtság, határozottság: ez az erény növeli a tiszt (tanár) személyes befolyásának hatalmát valamennyi hallgatóra;
- önuralom: ebben nyilvánul meg a magasabb fokú értelmi és lelki műveltség, mely a tiszt (tanár) hatásos befolyását a hallgatóra biztosítja;
- igazságosság: ez legyen a hallgatókkal szembeni követelménytámasztás, a bánásmód és a hallgatók megítélésének alapja;
- pontosság: amit nemcsak a hallgatókkal, hanem a tiszt (tanár) magával szemben is gyakoroltasson.

Az iskolán tanító oktatóknak kezdetben nem volt pedagógiai képzésük, de kiváló tisztak voltak. Átadták harctéri tapasztalataikat, példamutató viselkedésükkel, magatartásukkal nevelték, oktatták az ifjakat. Pedagógiai képzésük hiányát többségük lelkiismeretes munkával ellensúlyozta és eleget tett annak az iskolaparancsnoki intelemnek, miszerint: „(...) tévúton van az a tanár, ki hivatását kimerítve látja abban, hogy tanórait megtartja és ezzel munkáját befejezte. A tanár hivatása két részből áll: oktatás és nevelés.”

A parancsnokok megkövetelték az oktatóktól, hogy hivatásuk ne csak az óradásból álljon, hanem ismerjék meg növendéküket, éljenek velük együtt, formálják jellemüket.

„Az az oktatótisz, aki nem felelt meg a követelményeknek, a délutáni gyorsal utazhatott haza eredeti alakulatához.” – emlékezett vissza vitéz Káplán György nyugállományú őrnagy,¹⁹⁰ volt jutasi oktatótisz.

¹⁸⁹ HL HM 102722/Eln.1a.-1936.

¹⁹⁰ Káplán György 1920. október 1-én született Budapesten. Apja, Káplán Károly főhadnagyként végigharcolta az I. világháborút az orosz, majd az olasz fronton, ahol hadifogságba esett. Anyja Ágoston Margit. Jeles eredménnyel érettségizett 1938-ban, majd jelentkezett és felvették a Ludovika Akadémiára. 1941. augusztus 20-án avatták hadnaggyá. Első beosztását a frissen alakult 51. páncélvadász zászlóaljnál kapta. Zászlóalja 1942. április 11-én indult az orosz frontra, ahol a célállomás Sztarij Oszkol volt. Kérkezésük után 1942. július 18–20-án már részt vettek az első

Az iskola képzési–nevelési célkitűzései

Az altisztképző nevelő oktatási célkitűzései szintén az intézet „*Szolgálati Utasítás*”-ában fogalmazódtak meg. Összefoglalva: „A nevelő-oktatás olyan jellembeli tulajdonságoknak, erkölcsi érzésnek és testi kiválóságnak legyen szülője, amely mindenkinek dízére válik és a férfi értékét megalapozza.”¹⁹¹

- **Erkölcsei nevelés:** az önként jelentkezett növendékeket jellemében, erkölcsben és testben olyanná kell nevelni, hogy azok jövő hivatásuk becsületes, áldozatkész ellátása mellett hazánk vallásos, keresztény, hazaszerető polgárai legyenek.
- **Katonai nevelés:** a fenti célok szolgálatában a növendéket a szükséges általános műveltség megadása mellett, katonai szakképzettségre és olyan szellemi önállóságra nevelni, mellyel jövő hivatásuknak közmegelegedésre meg tudnak felelni.
- **Testi nevelés:** az erkölcsi-, szellemi és a testi nevelésnek karöltve kell járni, mert csak ép testű és az ezzel együtt járó katonai ügyességnek birtokában lévő növendékekből lehetnek az arcvonal előtt biztos fellépésű, a legénység tanítására és nevelésére alkalmas altisztek.

Később az átszervezés folytán az iskola célkitűzései is változtak. Ezeket már a háborúra való felkészülés követelményei határozták meg, vagyis olyan altisztek képzése:

- akik háború esetén mint szakaszparancsnokok, önállóan meg tudják oldani a rájuk bízott feladatot;
- akik békében az újonckiképzést önállóan tudják vezetni, képesek az alosztálynál a szolgálatot teljesítő tiszteket helyettesíteni és a legénység nevelésében a tiszteket támogatni;

---

urivi csatában. Októberben fertőző májgyulladását kapott és a kórházvonattal visszazállították Budapestre. Felgyógyulása után 1943 májusában Jutasra helyezték, ahol páncélos kiképző tiszttel. Az iskolával 1944 decemberében Németországba került, ahol 1945 áprilisában amerikai hadifogságba esett. Hadifogsága 1946 elejéig tartott. 1949-ben behívták főhadnagyi rendfokozattal a MH Szabályzatszerkesztő Csoportfőnökségre. 1953-ban tartalékállományba került. Leszerelése után a Vörös Csillag Traktorgyárban helyezkedett el, mint technológus. Közben elvégezte a Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskolát, majd 1961-ben diplomázott az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki karán. 1961 végétől közel három évtizeden át a Trefort Ágoston szakközépiskolában oktatott. 1980-ban nyugdíjazták. 2006. október 1-vel nyugállományú alezredessé léptették elő. Tevékeny szerepe volt a Ludovika hagyományok felélesztésében és ápolásában. Helytállásáért megkapta a Signum Laudis és a Tűzkereszt kítüntetéseket, valamint a Kiváló Munkáért kítüntetést. Számos cikk, kézirat szerzője, amiért irodalmi nívódíjat is kapott. Káplán György 2016. március 6-án 95 évesen halt meg. Életrajza bővebben: KECSKEMÉTHY 2012.

¹⁹¹ HL HM 102722/Eln.1a.-1936. 36. o.

- akik rendelkeznek a feladatok ellátásához szükséges általános műveltség-gel;
- akik a fizikai fáradságot, nélkülözést elviselni tudó katona képzését végre tudják hajtani;
- akik hivatásukat mind békében, mind háborúban be tudják tölteni.

A nevelési célok:

- hűség a „Legfelsőbb Hadúrhoz”, a hazához, a tisztikarhoz, a feltétel nélküli áldozatvállalás;
- engedelmesség, a parancsok kritika nélküli végrehajtása.

Az altiszttel szemben támasztott követelmények

A csapat altiszti karral szemben támasztott követelményeket a honvédelmi miniszter az altisztképző átszervezését elrendelő intézkedésében a következőképpen határozta meg: „A csapataltisztikar az a testület, amelyben minden csapattiszt úgy a béke csapatszolgálat minden vonatkozásában, mint különösen háborúban egyik legszámottevőbb támaszát ne csak keresse, de meg is találja – a legnehezebb viszonyok között is. E testület bizonyos fokú általános szellemi alapok mellett reális erkölcsi értékeknek, magyaros becsületességgel párosult izzó hazaszeretetnek, katonás szerénységnek, istenfélelemnek és emberismeretnek, valamint általános – a lőfegyvernek sajátosságait felölelő tudás mellett a saját fegyvernem oly mérvű gyakorlati ismeretének kell jellemeznie, amely e testület minden egyes tagját megbízhatóan képesíti saját fegyvernemén belül az alantos tiszt kötelmeinek rövidebb tartamú, teljes értékű, önálló ellátására.”¹⁹²

Az altiszti kar feladata: ¹⁹³

- önálló alkotó munka a saját hatáskörön belül;
- tisztikar helyettesítése;
- szervező, összefogó, összetartó, ellenőrző munka a tisztikar utasítása szerint;
- bajtársiasság ápolásával egy olyan egység kialakítása, mely hatalmas erőtényezőt képvisel az esetleg kívülről ható romboló befolyás ellen, végül;

---

¹⁹² HL HM 119641/Eln.1a-1934

¹⁹³ MARKÓCZY 1939. 449. o.

– az altiszti kar arra hivatott, hogy társadalmi egységbe összeforvra a polgárság hasonló rétegeiben a honvédség érdekeit képviselje és együttműködését a haza érdekében megalapozza.

A tisztikar és legénység közötti kapcsolatról vitéz Markóczy János így ír: „A tisztikar elgondolásainak, parancsainak érvényre juttatása a legénységnél, különösen akkor, amikor a tiszt nincs jelen. Az altiszt fegyelmező ereje óriási, ha helyesen kezeli a legénységet. Egy jó altiszt sok mindent tapasztalhat a legénység lelki életéből, amiről a tisztnek nem lehet tudomása és amit kiválóan értékesíthet.”¹⁹⁴

„Viszont a tiszt is becsülje meg altisztjét, és ennek adja jelét is a legénység előtt. Elvárandó, hogy az altiszti kar társadalmilag is egy egységet alkosson. (...) Érintkezésben az altiszt tanúsítsa azt a rátartiságot, mellyel hivatása tekintélyéhez tartozik, de óvakodjék a gögtől. Büszke lehetsz honvéd altiszt a hazafias társadalom kialakítására gyakorolt fontos szerepedre. Becsüld meg az étellel nehezen küzdő polgártársaidat is, hogy ők viszont becsülhessenek Téged!”¹⁹⁵

Hogyan emlékszik mindezekre vissza Káplán György?

„Jutason az alapvető célkitűzés az volt, hogy jól képezzük ki a tisztek helyetteseit, akik összekötő kapocsként szerepeltek a tisztek és a legénység között. Markóczy vezérőrnagy mint parancsnok, szigorúan meg is követelte és be is tartatta ezeket az irányelveket. Mindenre kiterjedt a figyelme, a beosztottokról, a növendékekről, a legénységről való hallatlan gondoskodásról, de ugyanakkor vasfegyelmet követelt.

Az altiszteknek békében a belszolgálat irányítása és az újoncképzésben való aktív részvétel volt a fő feladatuk. Rendelkezniük kellett általános műveltséggel, erős akaráttal, ugyanakkor legyen határozott és tisztelettudó. A harctéren kapott feladatokat pedig legjobb tudásának megfelelően oldja meg. A kitolás, a káromkodás tilos volt.”

Az erkölcsi nevelésnek is nagy jelentőséget tulajdonítottak. Erről így ír vitéz Markóczy János vezérőrnagy iskolaparancsnok az idézett könyvében.

„Ne akarjunk tehát erkölcsöket csak nevelni, hanem teremtsünk a csapattestben - illetve a ránk bízott alakulatban - azt a megfelelő talajt, melyben az erkölcsök természetesen, észrevétlenül, tudat alatt fejlődhetnek. Harcosnak születik az ember ősi ösztöneivel: katonává a beléje nevelt erkölcsi tényezők teszik. Az

¹⁹⁴ MARKÓCZY 1939. 451. o.

¹⁹⁵ Uo. 453. o.

az igazi, erkölcsileg erős ember és katona, aki a rászabott feladatokat ellenőrzés nélkül és tökéletesen végrehajtja.”¹⁹⁶

A Jutason folyó képzés és nevelés ezeknek a szempontoknak tökéletesen megfelelt.

„Az itt végzett tiszthelyettesek a harctéren (Don-kanyar) is bizonyították rátermettségüket, bajtársiasságukat, haza iránti szeretetüket. Igazi katonák voltak a szó szoros értelmében.” – mondta Káplán György

A parancsnokokkal szemben támasztott követelményről Markóczy János álláspontja: „A parancsnok és oktató nemcsak „KATONA”, hanem „EMBER” is legyen. Ennek alapfeltétele: kérlelhetetlen erős akarat az egyik oldalon, emberismeret, megértés a másik oldalon.”¹⁹⁷

Az iskolában minden szintű parancsnoktól, oktatótól szigorúan megkövetelték a személyes példamutatást, a pontosságot, precizitást, hiszen nevelni csak személyes példaadással lehet. Az iskola szellemiségét nagyon jól tükrözi az 1930–31-es félévi főértekezlet parancsnoki értékelése. „Legyenek az Urak szigorúak és következetesek, de jóakaratók. Az ügyszeretet jellemezze minden cselekedetüket úgy a nevelésben, mint az oktatásban. Elnézőek nemcsak az oktatás szempontjából nem lehetünk, hanem a nevelés szempontjából sem. Ezért szükséges, hogy a növendék minden egyes cselekedetét elbíráljuk, és a célnak legjobban megfelelő eszközökkel engedékenység nélküli és következetesen, a fejlődő jellemet helyes útra tereljük.”¹⁹⁸

Oktatás, kiképzés az iskolában

Az oktatásban a cél kétirányú volt. Egyrészt az általános műveltség emelése a polgári iskolákban szerepelő tananyag oktatásával. Másrészt katonai, melynél a kitűzött cél az volt, hogy a honvédség altiszti karának színvonalát emelje, a hallgatókkal általában mindazon katonai elméleti és gyakorlati ismereteket elsajátíttasson, melyekre mint leendő altisztekre szükség van. Vagyis:

- Oktatóvá való kiképzés. Ez magában foglalta az egyes ember- és részben a rajkiképzővé való kiképzést.

---

¹⁹⁶ Uo. 345. o.

¹⁹⁷ Uo. 14. o.

¹⁹⁸ HL HM 15.579/Alt. 9. o. – 1931.

- Vezetővé való kiképzés. Magában foglalta a rajparancsnoki kiképzést és az önálló szakasparancsnoki kiképzést.
- Belsőigazgatás, anyagkezelés és anyagkarbantartás végrehajtására való kiképzés.

Az oktatás során igyekeztek megteremteni a fegyvernemek közötti összhangot, valamint törekedtek az egységes és egyöntetű kiképzésre. A kiképzésben a gyakorlati szempontok érvényesültek. Különösen nagy figyelmet fordítottak arra, hogy a hallgatók a tűzfegyverek kezelését és használatát tökéletesen elsajátítsák. A fegyvernemi hallgatók tűzvezetői kiképzést is kaptak. Követelmény volt, hogy a fegyvernemen belül rendszeresített minden fegyvert kezelni tudjanak. Így pl. a puskás alosztálynál tanuló hallgatók a gyalogsági fegyverismertekben — mint kezelők, oktatók és tüzmeisterek — tökéletes és alapos kiképzést kaptak. A gyalogsági nehézfegyverekhez (géppuska, aknavető, páncéltörő ágyú stb.) mint kezelők, kifogástalan kiképzést nyertek, sőt szükség esetén a nehézfegyverek kezelésének oktatásánál mint oktatókat is fel lehetett használni őket. Arra is törekedtek, hogy a különböző harceszközök megismertetésével megadják a fegyvernemi együttműködés alapját raj-, illetve szakaszkötelékben.

A kiképzés teljesen gyakorlatiasságra épül. Az oktatásnak igen egyszerű volt az alapelve: „*Sok gyakorlat, kevés elmélet*” – mondta Móri János nyá. dandártábornok,¹⁹⁹ volt oktató. Az embereket olyan helyzetbe kellett hozni, amelyben igazi harcfeladatot a szabad elgondolásuk szerint felelősséggel megoldhatták. Ez fejlesztette az önbizalmat, munkakedvet és öntevékenységre nevelt. Az oktatók kötelessége volt, hogy mindig feladatok elé állítsák az embereket. Ugyanakkor „Az oktatásnál meg kell tiltani hosszabb elméleti fejtegetéseket és párbeszédet. A kérdéseket az egész csoporthoz kell intézni, gondolkodási időt adni és azután egy embert felszólítani a válasz megadására. Meg kell tiltani a körmondatokban való oktatást. Csak olyan egyszerű vagy rövid bővített mondatokkal szabad oktatni, amilyen egyszerű mondatokban az újonc beszélni szokott.” – határozta meg az oktatók feladatait Markóczy János iskolaparancsnok.

A növendékeket a feladatok végrehajtásában nem lehetett zavarni, hanem a gyakorlat után kellett az oktatóknak értékelni a végrehajtott feladatokat és rámutatni a hiányosságokra.

Az oktatás (kiképzés) fő célja volt a bemutatás. Mindig bemutatták a helyes, illetve a rossz végrehajtást. Ennek az oktatási módszernek óriási előnye volt,

¹⁹⁹ Móri János nyá. dandártábornok volt oktató, aki 2 évig volt az intézet tanára. „*Büszke vagyok, hogy ennek az elsőrendű intézménynek a tanára lehettem*” – említette egy beszélgetésünk alkalmával.

hiszen érzékeltette mindkét végletet. Például a fegyver szétszerelésénél bemutatták a helyes és a helytelen szerelési, illetve összerakási sorrendet is, amely a hallgatók számára gyakorlatiasabbá tette a feladat végrehajtását. Az elméletre csak annyi időt fordítottak amennyi szükség volt és a gyakorlat elsajátítását segítette elő. Az oktatás alatt szigorúan tilos volt a sértő, lekicsinylő gorombáskodás, a kiabálás és a káromkodás. Az oktatónak mindig hajszálpontos, tiszta kérdéseket kellett feltenni. Kerülni kellett a hosszú, végletekbe nyúló fejtegetéseket.

A jutasi iskolának legfőbb oktatási irányelve volt: „Tanítsuk meg katonáinkat arra, hogy minden helyzetben legyen az bármily kétségbeejtő, segítsünk magunkon, mert bizalom és erős akarat minden akadályt legyőz.”²⁰⁰

Ilyen szempontok szerint folyt az oktatás és kiképzés, amely alapvetően téli és nyári időszakokra tagozódott. A téli októbertől márciusig tartott. Ez idő alatt tantermi foglalkozások voltak az általános katonai tantárgyakból, illetve a polgári iskola anyagából. De nemcsak tanteremben, hanem terepen is tartottak foglalkozást a gyakorlatiasság elsajátítása céljából. A nyári kiképzési időszak áprilistól augusztusig tartott. Tulajdonképpen ekkor történt meg az igazi szakaszparancsnoki, valamint az oktatóvá és nevelővé való képzés.

„A kiképzési időszak komplex gyakorlattal zárul. A nyári kiképzés befejezésével a Ludovika akadémiásai és a jutasi iskola hallgatói közös gyakorlaton vettek részt. Az egyik intézmény a kék fél, a másik a piros fél tevékenységét alakította.” – említette Káplán György.

Ezeknek a gyakorlatoknak igen sok előnye volt, mert megismerték egymást a tiszt, illetve altiszti hallgatók, valamint a terepen való tájékozódást is megtanulták.

Az iskolának voltak saját kiadású tankönyvei, melyet az iskolán tanító tanárok írtak. Ilyen volt pld.: dr. Rácz Béla: *Kinizsi Pál*,²⁰¹ Horváth Andor: *Tereptan a csapatiskolák számára*,²⁰² valamint Szatlmayer János könyvei a magyar nyelv

²⁰⁰ MARKÓCZY 1939. 354. o.

²⁰¹ Dr. Rácz Béla: *Kinizsi Pál*. Katonai Hagymányok Gyűjteménye I. füzet. Jutas, 1940. Rácz Béla művében az altisztképzés és Kinizsi kapcsolatát így fogalmazta meg: „... A magyar nemzeti hadsereg megalakulása kezdetől fogva kapcsolatos volt ezeréves történelmi múltunk gazdag hagyományainak ápolásával. A honvédség csapatai megosztva egymással a hagyományápolás szép munkáját, főként a csapat -, vagy honvédtiszti intézmény nevével, eszményképei felé fordították történelmi érdeklődésüket. Hazánk egyetlen csapataltisztképző iskolája, amelyben a magyar nép arra érdemes derék fiai tanulják a katonai tudományokat, hogy mint hivatásos altisztek szolgálhassák a jobb magyar jövőt, hallgatói elé eszményképnek a nép fiai közül katonai érdemei alapján kiemelkedő Kinizsi Pált állította oda. Kötelességünknek éreztük tehát, hogy az érdeklődők kedvéért összeállítsuk az ő életrajzát...” 5. o.

²⁰² Horváth Andor főhadnagy (összeáll.): *Tereptan a csapatiskolák számára*. Veszprém, 1942. 216 oldal.

oktatásáról.²⁰³ Ezek a veszprémi Egyházmegyei Könyvnyomdájában készültek, közérthetőek, szemléletesek voltak. A kiképzés érdekében műszaki és közelharc-pálya, táviró és távbeszélő géptermekek, fizikai és természettani szertár, lovardák álltak a növendékek részére az elméleti és a gyakorlati tudás elsajátítása céljából.

Az intézetben egyes évfolyamokra pontos, precíz kiképzési terv állt rendelkezésre. Arra is törekedtek, hogy a kiképzési tervezetek ne legyenek merevek. A „tanterv” konkrétan tartalmazta a tancélt, az óraelosztást, az általános pedagógiai követelményeket. Például a hallgatóknak meg kellett tanulni a szakmai ismeretek mellett, a csapatpedagógia tantárgyat is, mely tartalmazta a legénységgel való gondoskodást, helyes bánásmódot, a tisztek távollétében az alárendeltek vezetését.

A növendékeknek igen sok tantárgyuk volt, melyből külön kiemelendő a szépírás, az illetmen és a vezetővé való kiképzés arcvonal előtt és harcban. Az olvasható írásnak óriási jelentősége volt, térképek, vázlatok, jelentés készítése-

²⁰³ Szatlmayer János (összeáll.): *Magyar nyelvoktatás Jutason*. M. kir. „Kinizsi Pál” honvéd tiszthelyettesképző iskola. 2. kiad. Veszprém, Egyházmegyei Ny., 1944. 76 o., Szatlmayer János: *Magyar nyelv, helyesírás és olvasás*. M. kir. „Kinizsi Pál” honvéd tiszthelyettesképző iskola. Veszprém, Egyházmegyei Ny., 1943. 155 o.

kor. A vezetővé való képzés pedig az alakzat előtti vezénylést, illetve a harcászati gyakorlatokon történt parancsnoklást tartalmazta, melyet szigorúan osztályoztak. Az illettan oktatása is fontos volt a társadalmi érintkezés szempontjából.

Az évfolyamrang megállapítása és jóváhagyása a főértekezlet feladata volt. Ezen részt vett az iskolaparancsnok, valamint a tan- és nevelőszemélyzet állománya. Az értekezleten személyre szólóan minden növendéket értékelték, javaslatot tettek az elbocsátásra, pótvizsgára, illetve a parancsnok útmutatást adott a következő félév feladataira vonatkozólag. Nem ragaszkodtak minden növendékhez, aki nem felelt meg a követelményeknek, elbocsátották, vagy visszaküldték eredeti alakulatához.

„Téves hit az, hogy ha valaki az intézetbe fel van véve, annak azt el is kell végezni. Ha évek folyamán oly jellem és testi tulajdonságok fedeztetnek fel a növendékeknél, melyekkel az intézet céljának nem tudnak megfelelni és neveléssel sem küszöbölhető ki, akkor az intézeti nevelésben való meghagyása csak az ügy kárára van.”²⁰⁴

A magaviselet- vagy szorgalomhiány miatt bejelentett növendéket az iskolaparancsnok kihallgatáson figyelmeztette. A megrovás módszerét is alkalmazták, melyet a tan- és nevelőszemélyzet előtt hirdettek ki. A kizárás határideje rossz magaviselet esetén 3 hónap, gyenge tanulmányi eredmény esetében a legközelebbi osztályértekezletig tartott. Ha szakmai tantárgyból volt gyenge a növendék, átirányították a gyalogsági fegyvernemhez. Amennyiben a megrovás nem hozott pozitív eredményt, a honvédelmi miniszterhez felterjesztették az elbocsátási javaslatot. Természetesen alkalmazták a fenyítés más módszereit is, pl.: fogság, szünetidő elvonás. Ezeket a növendékek „*Büntetési jegyzőkönyv kivonat*”-a tartalmazta, amely az „*Osztályozási kivonat*” része volt.

Az iskola parancsnoka minden év októberében felszólította a hallgatókat: amennyiben nem éreznek kellő hivatástudatot, azt december végéig jelentsék. Ez volt az ún. „csendes eltávolítás”. A parancsnok megkövetelte, hogy az elbocsátási javaslat nagyon megfontolt legyen, „nehogy lelkiismeretünket a félbeszakadt egzisztenciák átka terhelje”.²⁰⁵

A főértekezlet határozata alapján készült el minden év végén a „rangsorozati jegyzék”. A jegyzék évfolyamonként alfabetikus rendben készült, a végén szerepeltek azok a növendékek, akiket pótvizsgára, illetve elbocsátásra javasolt a parancsnok. A tanulmányi eredménynek fontosabb szerepe is volt – az avatási

---

²⁰⁴ HL HM 15.579/Alt. 9. o. 1931.

²⁰⁵ HL HM 15.579/Alt. 9. o. 1931.

rendfokozat megállapítása.

A rangsorolás – különösen az 1934/35. tanévtől kezdődően – a hallgatók fegyvernemére, csapatnemére való tekintet nélkül egységesen történt. A rangsorolásnál a katonai értékelésen volt a hangsúly. A rangsorolás gyakorlati végrehajtásának elveit a következők adták:

- általános és katonai erkölcsi érték;
- a saját fegyvernembeli gyakorlati és elméleti tudás értékelése;
- általános katonai ismeretek értékelése;
- a polgári ismeretek értékelése.

Az osztályozó értekezleten még külön súlyt kapott a századparancsnok minősítése az iskolából kikerülő végzős hallgatókról. Ebben „helyes és találó leírást” kellett készíteni a hallgató jelleméről és magatartásáról. Ez a leírás is szerepet játszott a rangsorolás megállapításában.

Az altisztképző és nevelőparancsnokság az „osztályozási jelentést” félévente felterjesztette a honvédelmi minisztérium felé. Ez tartalmazta évfolyamonként az osztályzatokat, illetve az elégtelen eredményt elérő növendékek névsorát és a parancsnokság javaslatait a nem megfelelő teljesítményt nyújtó hallgatókkal szemben.

Végzett növendékek száma:²⁰⁶

1928	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1937	1938
114	91	146	147	108	167	161	121	141

A testnevelés szerepe a kiképzésben

A katona fizikai állóképesség nélkül semmit nem ér. Háborúk sokasága bizonyította be, hogy a katonának mindent el kell viselni: a hideget, a meleget, a nélkülözést stb. A gyenge fizikumú ember könnyen kiesik a harcból. Az iskola nagy hangsúlyt fektetett a testnevelésre, szakképzett oktatók segítségével folyták az atlétika, lovaglás, közelharc, stb. kiképzések, de gyakran rendeztek sport és katonai versenyeket, illetve meghirdették a „legjobb sportoló – tanuló” címet is. Előszeretettel rendeztek sport- és katonai terepversenyeket. Így rengeteg olyan

²⁰⁶ ESZÉNYI 1994. 30. o

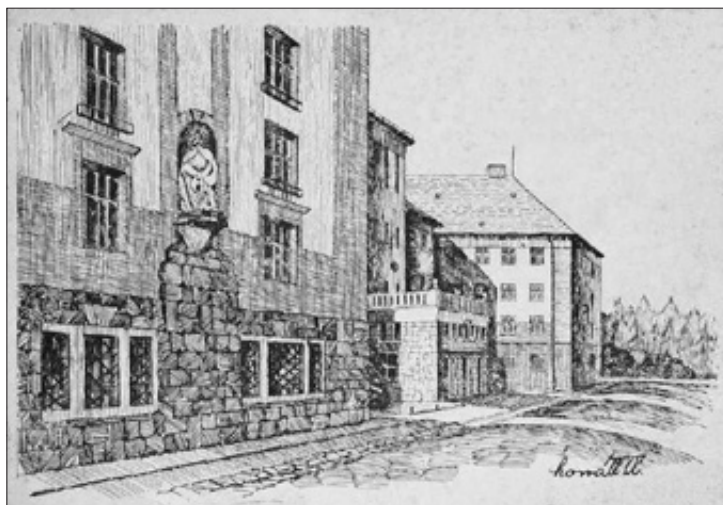
altiszt került ki a jutasi iskolából, akik nem ismerték a fáradtságot és a nélkülözést.

A napirend

A napirend is szorosan hozzátartozott a katonai kiképzéshez, neveléshez, fegyelmezett életvitelhez. A hallgatónak szinte minden perce be volt osztva. Külön ki kell emelni az un. „pajtásági vizsgát”, ami tulajdonképpen a reggeli rajszemlének felelt meg. Ekkor ellenőrizték a katona felszerelését, gázárcát, általános megjelenését, stb.

Az istentiszteleten vasárnap 9.00, illetve 11.00-kor kötelező volt részt venni (még a fenyített állományoknak is). Az a növendék, aki tanulmányi okból fenyítés alatt állt, vasárnapi kimenő helyett a tananyag ismétlésével foglalkozott.

A tanítási órák 50 percesek voltak, 10 perces szünetekkel. Az utolsó 8. tanóra 17.00-kor ért véget. Utána 18.00-tól egyéni tanulás, (kötelező ismétlés) vacsora, majd 21.00-kor takarodó. A napirendben szerepelt az énekkari gyakorlat (szerdánként), illetve katona és menetdalok tanulása, melynek nagy jelentősége volt a bajtársiasság érzésének kialakításában, illetve az egészséges életmód fejlesztésében.

Horváth Andor főhadnagy ceruzarajza az Altisztképző Intézetről

KAPCSOLATOK

A jutasi altisztképzőt több szál fűzte Veszprém városához. A város vezetése, túl azon, hogy bizonyos gazdasági érdekek is szerepet játszottak a kapcsolatokban, érzelmileg is kötődött az intézethez.

Az évek során az intézet rendezvényein többször is vendégül látta a város lakosságát. Kedvelt városi kiránduló hely volt Rab Mária-kegyhely, amit az intézet növendékei 1937-ben felújítottak és az intézet megszűnéséig gondozták.

Bensőséges kapcsolat alakult ki a Veszprémi Püspökség között is. Dr. Rott Nándor és dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspökök több alkalommal is részt vettek az altisztképző által rendezett ünnepségeken és misét mondtak. Dr. Rott Nándor püspök megjelent az intézet legnagyobb ünnepén, a zászlószentelésen is.

Zászlószentelés

A csapatzászlót Veszprém városa adományozta, amivel bizonyította, hogy minden területen magáénak vallja az altisztképzőt.

Minden katonai szervezet tagjainak – legyen az harcoló alakulat vagy tanintézeti – a zászló különleges jelentőséggel bírt és bír napjainkban is. A zászló védelmezése minden harcosnak szent kötelessége, a katonának pedig harci dicsőségével egybeforrott legszentebb jelvénye. A lényeg a zászló belső értéke.

1938-ban az ifjúság nevelésére kiadott kézikönyv a következőképpen fogalmazott: „A zászló a hazaszeretnek és a hűségnek jelképe és egyúttal dicső záloga annak a bizalomnak, melyet a Haza és a Legfelsőbb Hadúr harcosainak vitézségébe vet.”²⁰⁷

A jutasi altisztek tetteikkel bizonyították hűségüket a csapatzászlóhoz. Az alábbi mondatokban nagyszerű megfogalmazást olvashatunk a zászló iránti hűségről. Ezekben a mondatokban sűrítve olvasható mindazon magatartás, tulajdonság, amely a jutasi altisztek döntő többségét is jellemezte.

„A zászló iránti hűség: a katonabecsület talajából fakadó áldozatkészség, hűség az államfőhöz, az előljárókhöz, a teljes katonaközösséghez, a HAZA földjéhez és népéhez, a nemzeti és katonai hagyományokhoz. A zászló iránti hűség olyan fokú áldozatkészséget követel, amilyen az általános hűség keretében csak

²⁰⁷ KÉZIKÖNYV 1938. 39. o.

kivételesen várható el. A katonának az élete árán is hűségeseznek kell maradni. Mindez elméletileg rá van írva a zászlóra. Ha a katona föltekint rá, lelki szemei előtt ezt kell látnia, illetve ezt kell éreznie. Föltétel nélküli betartásuk jelenti a zászló iránti hűséget.”²⁰⁸

A zászlóadományozás, valamint a zászlószentelés különleges esemény egy katonai szervezet életében. A jutasi altisztképző jelentőségét, kiemelt helyzetét mutatja az a tény is, hogy a zászlószentelési és adományozási ünnepélyen Magyarország kormányzója Horthy Miklós, valamint felesége Horthy Miklósné Purgly Magda és több, a honvédség vezetéséhez tartozó személy is megjelent.²⁰⁹ A zászlót Veszprém városa adományozta, a zászlóánya Horthy Miklós felesége volt.

A csapatzászló átadása és felszentelése

A zászlószentelési ünnepségen készült albumban több fényképfelvételen is látható a csapatzászló, rajta a jelmonddal: SOK SZENVEDÉS UTÁN JOBB JÖVŐT REMÉLVE...

A veszprémi lapok közül a *Veszprémi Hírlap* írt egy rövid tudósítást a jelmondat eredetéről most mégis egy országos lapból idézek:

„Veszprém város jelmondata.”²¹⁰

Veszprém város tanácsa egy zászlót készíttetett, amelyet a futáson székelő veszprémi honvéd altisztképző és nevelőintézetnek fog ajándékozni. A tanács Rhé Gyulát, a várm. múzeum tudós igazgató-örét kérte fel egy alkalmas, esetleg hagyományban gyökerező jelmondat megállapítására, amit aztán az ajándékozáslóra hímezhetnek. Az igazgató talált is ilyet kutatásai során és pedig a Veszprém várost rommá lövő Heister osztrák tábornok idejéből. Amikor ugyanis a pusztítás után egy, az embertelenségek beszüntetését kérelmező küldöttséget vezetett a Péthen táborozó generális elé a veszprémi székeskáptalan nagyprépostja, így kezdte szavait: »Sok szenvedés után jobb jövőt remélve...« Tovább nem

²⁰⁸ DAMÓ 2001. 85–87. o.

²⁰⁹ Horthy Miklós ezzel a látogatásával már – egymást követő években – másodszor tüntette ki az altisztképző intézetet. Első látogatására 1925. május 24-én került sor. Ekkor felavatta Veszprémben a Veszprémvármegyei Múzeumot Klebesberg Kúnó kultuszminiszter kíséretében. A jutasi altisztképző intézetet 9 óra körül látogatta meg Nagy Pál altábornagy, dr Magyar Károly főispán és dr Rott Nándor veszprémi püspök társaságában. „A legteljesebb elismerés hangján emlékezett meg a nagyszerű rendről és kitűnő fegyelemről, melyet az intézetben látott.” írta a *Veszprémi Hírlap* tudósítója a lap 1925. május 31. számában.

²¹⁰ *Városok Lapja*, 1926. márc. 1. 48. o.

beszélhetett, mert az osztrák katonák puskatussal bevágták a száját, reárohantak s úgy összevissza verték, hogy sérüléseibe belehalt. Ez a félben maradt mondat lesz most a város jelmondata, amit méltó helyre alkalmaz a hazafias szellemben nevelt altisztnövendékek zászlajára: Sok szenvedés után jobb jövőt remélve...”

E rövid ismertető után vissza a zászlószentelési ünnepségre.

A korabeli veszprémi lapok lelkendezve számoltak be erről az eseményről.

„Méréteiben impozáns, hatásában örökbecsű ünnepélyek színhelye volt az elmúlt vasárnap Veszprém városa. A jutasi Altisztképző iskola zászlószentelési ünnepélye és a MOVE országos sportversenyei zajlottak le az elmúlt napokban”²¹¹

A zászlószentelés programja a következő volt:

- zenés ébresztő 5 órakor;
- a Kormányzó fogadása;
- tábori mise;
- zászlószentelés;
- eskütétel;
- sportünnepély.

Minderről a *Veszprémi Hírlap* a következőképpen számolt be: „A gyönyörű fekvésű jutasi katonai tábor a legfőbb Hadúr várásában ünnepi díszet öltött. (...) A tábornok reggel ötkor zenés ébresztő költi fel. Még az utolsó simítások következnek és a vitézeink készen állnak a fogadásra. Elsőnek József főherceg érkezik. (...) Megjelentek a megyei és városi hatóságok fejei és képviselői, dr. Magyar Károly főispán, dr. Komjáthy László polgármester, Keczer Imre alispán helyettes, Kránitz Kálmán felsz. püspök, Strausz Antal plébános-kanonok, Csajághy Károly kúriai bíró, Horváth Károly miniszteri tanácsos, Czövek István tanácsos, Hanitz Gáspár műszaki tanácsos, dr. Horváth Béla, Bokrossy Jenő, Rozsos Károly, Szigethy Ferenc városi tanácsnokok, dr. Tóth Béla tisztii főügyész, dr. Kiss Ernő kir. ügyész, dr. Szentés Anzelm zirci perjel, Witz Béla a Cserkész szövetség országos elnöke, dr. Pusch Ödön főgimnáziumi igazgató, hogy részt vegyenek annak a művészi kivitelű zászlónak felszentelésén, melyet Veszprém városa adományozott az altiszti iskolának.”²¹²

²¹¹ *Veszprémi Hírlap*, 1926. aug. 15. Az eseményről beszámolt a Magyar Világhíradó is: <https://filmhíradokonline.hu/watch.php?id=8529> A zászlószentelési ünnepély 1926. augusztus 8-án volt.

²¹² A zászlószentelésről az országos lapok is beszámoltak: *Budapesti Hírlap*, 1926. aug. 10. Zászlószentelés Jutason. 4. o., *Nemzeti Ujság*, 1926. aug. 10. Zászlószentelés és altisztavatás Jutason. 2. o., *Egri Népujság*, 1926. aug. 10. MOVE olimpiász Veszprémben. 2. o., *Új Barázda*, 1926. aug. 10. Altisztavatás Jutason. 2. o., *8 Órai Ujság*, 1926. aug. 10. A kormányzó jelenlétében nyitották meg a MOVE veszprémi sportversenyét.

A katonaság és a polgári hatóságok képviselői a zászló-díszbe öltöztetett jutasi állomásra vonultak a Kormányzó Úr és a zászlóanyai tisztséget betöltő Kormányzóné Főméltóságos Asszony fogadására. Kevéssel 10 óra után futott be méltóságteljesen a Turán vonat, melyből a magas vendégek és a kíséret szálltak ki a közönség lelkes éljenzése közben. A kormányzó ellépett Kozdelka százados vezetése alatt kivonult díszszázad előtt, majd dr. Magyar Károly főispán lépett eléje és a következő beszéddel üdvözölte:

– Hódolattal köszöntöm Főméltóságokat nemes Veszprémvármegye nevében, hogy minket magas látogatásukkal kitüntetni kegyesek voltak. Amikor Főméltóságod először lépett a vármegye területére, még ítéletidő volt, még a nyitott sebek folytán lehetetlen volt az élet megmozdulása. Azóta néhány esztendő telt el csak és a Bakony aljának népe, követve Főméltóságod útmutatását, igyekezett a romokat eltakarítani, s örömmel jelenthetem, hogy a villámsújtott fa, a magyar nemzet újra csodát művelt és az üszkös törzsből új hajtások fakadnak. Ezek az új hajtások a jutasi altiszti nevelő és a MOVE²¹³ ifjúsága. Ezek a magyar fiúk óhajtanak Főméltóságod előtt bemutatkozni és adja a magyarok Istene, hogy Főméltóságod atyai szíve örömét lelje bennük, csekély kárpoztulásul azon áldozatokért, melyeket Főméltóságod a magyar nemzetért hozott.

A főispán után Komjáthy polgármester a következő beszéddel köszöntötte a Kormányzó Urat:

– Ősi Veszprém város közönségének nevében mély hódolattal és alázattal üdvözlöm Főméltóságú Kormányzó urat és Főméltóságos hitvesét és legmélyebb hálánkat tolmácsolom azon legmagasabb kegyért, hogy szerény városunk legfelsőbb megjelenésükkel kitüntetni kegyesek voltak.

Feledhetetlen ünnepnapjaink azok a napok, amidőn Őfőméltóságát körünkben fogadhatjuk, mert mindegyik nap olyan intézménynek megvalósulását jelenti, amelyből a Jövő biztató fénysugarai áradnak szét. Isten hozta, Isten éltesse a Kormányzó Úr Őfőméltóságát és Főméltóságos Asszonyunkat

A Kormányzó Úr a következőképpen válaszolt:

– Mikor egy évvel ezelőtt itt voltam, múzeumot avattunk fel. A vármegye és Veszprém város közönsége ekkor a múltnak hódolt. A mai nap ünnepe a jövőnek, az új magyar nemzedéknek szól. Mindkét eset, ami idehozott, azt bizonyítja,

---

4. o., *Uj-Somogy*, 1926. aug. 10. A kormányzó Veszprémben. 1. o., *Az Est*, 1926. aug. 10. A Kormányzó a jutasi altisztavatáson és a veszprémi sportünnepen. 2. o.

²¹³ MOVE: Magyar Országos Véderő Egylet. 1918. novemberében alakult Gömbös Gyula elnökletével. 1919. februárjában feloszlatták, majd az év végén újjászervezték.

hogy a vármegye és a város közönsége ifjúságunk törekvéseit dicséretreméltó szeretettel támogatja. Ezt, és ezt a kedves fogadtatást szívből köszönöm!

A beszédek elhangzása után Erdős Ilike lépett a Főméltóságos asszony elé és pompás élő virágsokrot nyújtott át.

A magas vendégek és a közönség ezután kocsiba ültek és az intézet kapujához hajtottak. Itt a katonai nevelésügyek vezetője fogadta a kormányzói házaspárt vitéz Vajtafy Ottó alezredes, az intézet parancsnoka kíséretében.

A kormányzó megszemlélte a kivonult csapatokat, a Főméltóságú Asszonynak az Intézet nevében két növendék virágsokrot nyújtott át. A magas vendégek elfoglalják helyeiket a részükre felállított dízsátorban, megszólal a volt 31. gyalogezred ezüstkürtje — a város ajándéka — és kezdetét veszi a tábori mise, melyet a gyönyörű oltárnál dr. Rott Nándor megyéspüspök pontifikál. Mise alatt a katonazenekear, a veszprémi aranyérmes Dalegyesület és a gimnáziumi énekkar templomi énekeket és a Himnuszt adják elő. A dísztüzet az Intézet kistüzérei adják.

Mise után Komjáthy polgármester a városi tanács élén felajánlotta a Kormányzó Úrnak Veszprém város képviselő-testülete által az Intézet részére ajándékozott zászlót. A közgyűlés ezen tényével kifejezésre akarja juttatni azt a jó viszonyt, mely a polgárságot a katonasággal összefűzi, de a tény egyszersmind a mélységű hála jele akar lenni, hogy e katonai intézmény a város területén létesült.

A Kormányzó Úr elfogadása után a Főméltóságos Asszony nemzetiszínű szalaggal övezett koszorúval díszíti fel a zászlót, amelyet az oltárhoz visznek, hol a megyéspüspök felszenteli azt. A szertartás után a szegbeverés vette kezdetét.²¹⁴ [Az ezüst szegeket a zászlórúdba verték] dr. Rott Nándor megyéspüspök az isten dicsőségére három szeget vert be. Utána a sorrendben: a katolikus tábori püspökség képviselőjében Árvai Nagy Bálint esperes, a protestáns püspökség képviselőjében vitéz bátorkeszi Kiss Sándor, a Kormányzó Úr, a Kormányzóné, mint zászlóanya *'Hazádnak rendületlenül...'* — jelmonddal, József főherceg *'Magyarország feltámadásáért!'* jelmondat kíséretében.

Következtek az előírt rendben és számban az egyes katonai és polgári hatóságok képviselői, akik az erre az alkalomra készült díszalbumba beírták neveiket. A szegbeverés szertartása alatt az említett két dalárda alkalmi énekekkel gyönyörködtette a hallgatóságot. Igen nagy tetszést keltett Nováky József honvéd

²¹⁴ A zászlószentelés ceremóniájában is leszegeznek valamit. A felsőbb hatalom elkötelezésének gondolata helyébe – a zászlószentelések szegbeveréseinek hatására – egyfelől valami, még eszmei önelkötelezést, másfelől pedig a tisztán anyagi áldozat megpecsételését és nyomatékosá tételét gondoljuk a szegezéssel éreztetni.

*Horthy Miklósné Purgly Magdolna,
a zászlóanya beveri az ezüstszeget a zászlórúdba. Forrás LDM-TFGy 69. 3661.*

huszár főhadnagynak hazafias mély érzésű ódája, melyet a zászlószentelésre írt 'Lobogj magasan hófehér zászló!' Ezt dr. Keller Lajos főgimnáziumi tanár zenésített meg és a veszprémi kegyesrendi főgimnázium énekkara énekelte.

Árvai Nagy Bálint kath. esperes, vitéz bátorkeszi Kiss Sándor tábori lelkész mondtak magasan szárnyaló szentbeszédet, mely után a Kormányzó Úr rövid beszéd kíséretében átadja a zászlót az intézetnek, méltatván a zászló jelentőségét.

A végzett növendékek a felavatott zászló elé vonulnak és leteszik az esküt. Az egész ünnepélynek talán ez a legmeghatóbb része. A tisztek kivont karddal állnak körben, háttérben löveg és a növendékek feszes állásban, felemelt kézzel mondják el az eskü harsányan felolvasott szavait. E szertartás lebilincselő ünnepélyességét pompásan egészítik ki vitéz Vajtafy Ottó intézeti parancsnoknak a felavatott növendékekhez intézett szavai. Keményen, katonásan pattog a beszéd, tele intellemmel a kötelesség terhes jövő iránt, tele szeretettel a szárnyukra kelő, végzett növendékek iránt. Kicsendült belőle a kötelességtudóan végzett nehéz munkásság bátor, férfias öntudata.²¹⁵

Az egyes alakulatok díszmenetben vonultak el a Kormányzó előtt. A vármezei vitézeket, a világháború eme megkülönböztetett, kipróbált harcosait vitéz

²¹⁵ Bár a tudósítás nem említette, a válaszbeszédet Fülöp Lajos felavatandó növendék mondta el. – olvasható az *Őrszem* 1931. június 20-i visszaemlékezésében.

Érdy Kálmán ezredes, vitézi székkapitány vezette. A Kormányzó a derék harcosokhoz külön beszédet intézett.

Horthy Miklós kormányzó beveri az első ezüstszeget a zászlórúdba.

Forrás LDM-TFGy 69. 3660.

Rövid szünet után program szerint a sportünnepély következett. Amit látunk, az több mint sportünnepély, bíráló szemek a lebilincselő látványt bátran nevezhetik tanulságtételnek. A növendékek itt adtak számot az elvégzett munkáról. Páratlan fegyelem, nagyszerű ügyesség, csodálatos összhang jellemezték a gyakorlatokat. Az oktatók büszkék lehetnek munkájukra, melynek nyomán a szakértőben és laikusban egyaránt az a meggyőződés válik úrrá, hogy az intézet növendékei a képzett, bátor nemzeti hadseregnek komoly, megbízható tagjai lesznek. Impozáns méretű szabadgyakorlatokat, pompás lovasmutatványokat, precíz, kiválóan alapos tüzérgyakorlatokat, nehéz kerékpár mutatványokat, fejlett technikájú rádió gyakorlatokat, érdekes vonatcsapat hajtást és a tüneményes gyorsaságú bámulatos hídépítési (9 perc alatt készült el)) kiválóan szakszerű vezetéssel mutatták be a növendékek. Élőkép zárta be az ünnepélyt.

A gyönyörű gondolatú, kiválóan stílszerű rendezésű életkép a csonka ország feltámadását szimbolizálta és a hatása annyira megkapó volt, hogy nem egy embernek könny szökött szemébe.”

A csapatzászlóról

Rainer Pál főmuzeológus 2020-ban derített fényt a zászlóterv készítőjének személyére. Tanulmányában – ahol az intézet zászlajának történetét is felvázolta, valamint más szempontok szerint is bemutatta az ünnepséget – több fontos, eddig nem ismert részletre is kitért:²¹⁶

A zászló adományozása, felszentelése – írta Rainer Pál – minden korszakban és minden hadseregben kiemelt jelentőségű esemény az adott alakulat vagy intézet történetében, hiszen a csapatzászló a katonai becsület jelképe. Nem volt ez másként Veszprémben, illetve Jutason sem.

Az ekkor már csaknem két esztendeje működő intézet zászlaját, Veszprém város adományát, 1926. augusztus 8-án szentelték fel a kormányzó és számos más országos és helyi katonai, egyházi és civil notabilitás jelenlétében.²¹⁷ A csapatzászló adományozásáról először az 1925. szeptember 30-i képviselő-testületi ülésen esett szó. Ekkor határozták el, hogy „A honvéd altisztképző és nevelőintézet részére a város zászlót adományoz. A terv elkészítésére Nagy Sándor hírneves festőművész, földinket kéri fel a polgármester.”²¹⁸ A zászló készítéséről február 21-én,²¹⁹ a zászlószentelésről először augusztus 8-án adott rövid hírt a veszprémi sajtó,²²⁰ majd augusztus 15-én²²¹ hosszadalmasan és részletesen is beszámoltak az eseményről, amelyről némi késéssel a korabeli filmhíradó is megemlékezett.²²²

A zászlószentelés és a kapcsolódó ünnepségek a sajtó és a fényképek alapján az alábbiak szerint rekonstruálhatóak.

A jutasi tábornak a jeles napon – amely vasárnapra esett – hajnali 5 órakor zenés ébresztő keltette fel. Megtörténtek az utolsó simítások. Elsőként Habsburg-Lot-

---

²¹⁶ Rainer Pál tanulmányának kibővített változata a Gödöllői Városi Múzeum Nagy Sándor konferenciáján, 2019. nov. 22-én hangzott el „Nagy Sándor megvalósult zászlótervei Veszprémben” címmel. A zászlóterv megvalósulását említi: ÖRINÉ NAGY 2019. 11–12. o. színes ábrával. Az itt idézett részlet megjelent: RAINER 2020.

²¹⁷ FÖLDESI 2010. 56–61. old. leírása, 56., 61., 173–175., 185. old. ábrái.

²¹⁸ *Veszprémi Hírlap*, 1925. okt. 4. Városi közgyűlés. 2. o.

²¹⁹ *Veszprémvármegye*, 1926. febr. 21. 3.

²²⁰ *Veszprémi Hírlap*, 1926. aug. 08. A jutasi altisztképző intézet zászlószentelése. 3. o.

²²¹ *Veszprémi Hírlap*, 1926. aug. 15. Veszprém város ünnepe. A jutasi m. kir. Honvéd Altisztképző Iskola zászlószentelése. A MOVE országos sportünnepélye. 1–3. o.

²²² Magyar Híradó 140. 1926. október. A m. kir. Jutasi Honvéd Altisztképző- és Nevelőintézet zászlószentelési ünnepélye.

haringiai József kir. herceg, tábornagy,²²³ az I. világháború legendás hadvezére érkezett meg (feleségével²²⁴ és fiával, József Ferenc kir. herceg, huszárszázadossal,²²⁵ valamint feleségével²²⁶), akiket az intézet bejáratánál fogadott annak parancsnoka, vitéz Vajtfay (Vasek) Ottó alezredes.²²⁷ (A megmaradt felvételeken csak József főherceg érkezése és jelenléte követhető nyomon. Elképzelhető, hogy fia és menyé végül nem vettek részt az ünnepségen. – R. P.)

*József kir. herceg, tábornagy szárnysegédeivel megérkezik az altisztképzőbe.
Forrás: LDM–TFGy 69.3639.*

²²³ Habsburg-Lotharingiai József (Aicsút, Fehér vm., 1872. aug. 9. – Rain bei Straubing, Bajorország, 1962. júl. 6.) főherceg, m. kir. herceg, hivatásos katonatiszt, 1918-tól osztrák–magyar, majd magyar tábornagy, az I. világháború hazánkban egyik legnépszerűbb hadvezére. HOFMANN–HUBKA 1943. 39–42. o. arcképpel; HAMANN 1988. 191–192. o. arcképpel; SZÍJJ–RAVASZ 2000. 318–319. o.

²²⁴ Wittelsbach Augustza (München, 1875. ápr. 28. – Regensburg, 1964. jún. 25.) 1893-óta volt József kir. herceg felesége. HAMANN 1988. 58. o. fotóval.

²²⁵ Habsburg-Lotharingiai József Ferenc (Brünn, 1895. márc. 28. – Carcarelos, Portugália, 1957. szept. 25.) főherceg, kir. herceg, huszárszázados. HAMANN 1988. 193. o.

²²⁶ Anna szász kir. hercegnő (Lindau, 1903. máj. 4. – München, 1976. febr. 8.) 1924-óta volt József Ferenc kir. herceg felesége.

²²⁷ Vajtfay (1925-ig Vasek) Ottó (Budapest, 1882. okt. 11. – Budapest, 1967. febr. 15.) hivatásos katonatiszt, alezredes. 1924–1926 között a Jutasi honvéd Altisztképző Intézet első parancsnoka. Életrajza: FÖLDESI 2010. 78–79. o. arcképpel.

Az ünnepségen jelen voltak: Magyar Károly, Veszprém vármegye főispánja,²²⁸ Komjáthy László, Veszprém város polgármestere,²²⁹ Keczer Imre alispán helyettes, Kránitz Kálmán nagyprépost, felszentelt püspök,²³⁰ Szentes Anzelm zirci ciszterci perjel,²³¹ Strausz Antal veszprémi kanonok plébános,²³² Csajághy Károly kúriai bíró,²³³ Horváth Károly miniszteri tanácsos, Czövek Imre tanácsos, Hanitz Gáspár műszaki tanácsos, dr. Horváth Béla,²³⁴ Bokrossy Jenő,²³⁵ Rosos Károly,²³⁶ Szigethy Ferenc városi tanácsosok, dr. Totth Béla vármegyei tisztii főügyész,²³⁷ dr. Kiss Ernő kir. ügyész, Witz Béla, a cserkész szövetség országos elnöke,²³⁸ dr. Pusch Ödön veszprémi kegyesrendi (piarista) főgimnáziumi igazgató.²³⁹

²²⁸ Magyar Károly (Kamond, Veszprém vm., 1869. júl. 24. – Szombathely, 1931. máj. 21.) ügyvéd, gazdasz, 1922–1926 között Veszprém vármegye főispánja. 1927-től felsőházi tag. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel, VARGA 2014. 658. o.

²²⁹ Komjáthy László (Veszprém, 1876. szept. 2. – Veszprém, 1930. aug. 30.) ügyvéd, 1911–1929 között (kivéve a Tanácsköztársaság idejét, amikor eltávolították tisztségéből) Veszprém város polgármestere. Életrajza, működése: HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel; HOGYA 1998.; CSISZÁR 2014.; FÖLDESI 2014.; MIHÁLYFI–RUPERT 2017. 72–73. o.

²³⁰ Kránitz Kálmán (Zalaapáti, Zala vm., 1841. júl. 1. – Veszprém, 1935. júl. 12.) r. k. pap, 1907-től cyme címzetes püspök, 1922–1935 között veszprémi nagyprépost, általános püspöki helynök. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel; PFEIFFER 1987. 146–147. o.

²³¹ Szentes (1890-ig Svetics) Anzelm (Szentgrót, Zala vm., 1857. ápr. 7. – Zirc, 1933. dec. 30.) ciszterci szerzetes. 1873-ban lépett be a rendbe. 1880-ban szentelték pappá. 1911-től zirci plébános. 1912–1931 között zirci prior. Életrajza: Magyar Katolikus Lexikon 2007. 12:959. o.

²³² Strausz Antal (Nagylengyel, Zala vm., 1872. ápr. 2. – u. ott, 1935. júl. 5.) r. k. pap, 1923–1930 között veszprémi kanonok plébános. Életrajza: PFEIFFER 197. 200. o.

²³³ Csajághy Károly (Csajág, Veszprém vm., 1873. nov. 13. – Veszprém, 1961. szept. 6.) bíró, 1922-től a veszprémi kir. törvényszék elnöke. A Veszprémi Dalegyesület elnöke. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929.; VARGA 2009. 117. o.

²³⁴ Horváth Béla (Zirc, Veszprém vm., 1878. jún. 16. – Veszprém, 1945. okt. 25.) ügyvéd, 1911–1920 között Veszprém város főjegyzője és helyettes polgármestere, 1920-tól városi tisztii főügyész. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel. Sírja az alsóvárosi temetőben található.

²³⁵ Bokrossy Jenő (Veszprém, 1882 – Veszprém, 1968) mérnök, t. mérnök hadnagy, 1917-től Veszprém város műszaki tanácsnoka. Később a városi mérnöki hivatal vezetője. Városrendezői tevékenysége máig is meghatározó Veszprémben. Sírja az Alsóvárosi temetőben található. HAHN–ZSADÁNYI 1929.; JÁKÓY 2010. 40., 43–45. o. fényképekkel; NAGYNÉ–SZABÓNÉ 2014. 18. o. (a vonatkozó részt Jákóy Bernadett írta).

²³⁶ Rosos Károly (Zirc, Veszprém vm., 1874. márc. 4. – Szentkirályszabadja, Veszprém m., 1951. aug. 1.) jogász, 1922-től Veszprém város közigazgatási tanácsnoka, 1927-től a városbírói hivatal vezetője. 1935–1941 között Veszprém város polgármestere. HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel; VARGA 2009. arcképpel.

²³⁷ Totth Béla (Hegyesd, Zala vm., 1883 – ?) ügyvéd, 1925-től Veszprém vm. tisztii főügyésze. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929.

²³⁸ Witz Béla (Zsablya, Bács-Bodrog vm., 1889. febr. 28. – Esztergom, 1962. jún. 23.) r. k. pap, kanonok, 1922–1930 között a Magyar Cserkészszövetség országos elnöke.

²³⁹ Pogor (1934?-ig Pusch) Ödön (Budapest, 1887. febr. 24. – u. o. 1950. okt. 18.) piarista szerzetes. 1903-ban lépett be a rendbe. 1910-ben szentelték pappá. 1920–1928 között a veszprémi piarista gimnázium igazgatója. LÉH–KOLTAI 1998. 302. o.

A katonai és polgári hatóságok képviselői a jutasi MÁV állomáson várták a kormányzót, testőrségét²⁴⁰ és kíséretét hozó Turán vonatot, amely délelőtt 10 óra után futott be. A kormányzó a tömeg éljenzése közepette szállt ki a vagonból, majd ellépett a Kozderka László százados²⁴¹ vezényelte díszszázad előtt. (A díszszázad valószínűleg a Veszprém helyőrségét alkotó 4/III. gyalogzászlóalj állományából került ki.)

Ezután Magyar Károly főispán és Komjáthy László polgármester²⁴² üdvözlötték rövidebb beszéddel a kormányzót, aki szintén röviden válaszolt:

– „Mikor egy évvel ezelőtt itt voltam, a múzeumot avattuk fel.²⁴³ A vármegye és Veszprém város közönsége ekkor a múltnak hódolt. A mai nap ünnepe a jövőnek, az új magyar nemzedéknek szól. Mindkét eset, ami idehozott, azt bizonyítja, hogy a vármegye és a város közönsége ifjúságunk törekvéseit dicséretméltó (sic!) szeretettel támogatja. Ezt, és ezt a kedves fogadtatást szívből köszönöm.” (A megmarat fényképek szerint – a sajtóhírtől eltérően – Komjáthy polgármester nem a vasútállomáson, hanem a jutasi táborban mondott beszédet a kormányzó előtt. Esetleg elképzelhető, hogy már a vasútállomáson is üdvözölte őt, de erről nincsenek fényképek.) A beszédek után Erdős Ilke nyújtott át pompás virágcsokrot a kormányzónénak. Innét a vendégek a közeli altisztképző intézet kapujához hajtottak. Itt a katonai nevelésügyek vezetője és az intézet parancsnoka fogadta a kormányzói párt.

A kormányzó megszemlélte a kivonult csapatokat. (A csapatok díszöltözetet viseltek. A sorban és sorban álló növendékek csertölgylevéllel díszített rohamsisakot, a gyalogosok pantallóval, a huszárok és tüzérek csizmával. Tisztjeik az 1924 M (meglehetősen anakronisztikus és túlzottan színpadias és ezért közutálatnak örvendő, Lohengrin-sisaknak csúfolt) alumínium dísz sisakot,²⁴⁴ fém bogláros 1924 M

²⁴⁰ A fényképek tanúsága szerint a kormányzót kísérő testőrséget 1920–1927 közötti parancsnoka görgői és toporczy Görgey György (Kassa, 1882. jan. 10. – Budapest, 1958. márc. 12.) hivatásos katonatiszt, 1935-től tábornok vezényelte. Életrajza: BANGHA 1990. 273–274. arcképpel. A fényképeken megfigyelhető, hogy a testőr legénység az 1895M Mannlicher puskával mellett még ismétlőpisztolyt is viselt. Ez később elmaradt a felszerelésükből.

²⁴¹ Kozderka László (Nyitraudvén, Nyitra vm., 1890. dec. 13. – Veszprém, 1960. ápr. 11.) hivatásos katonatiszt, ezredes. 1909-ben avatták fel zászlóssá a budapesti cs. és kir. Gyalogsági Hadapródiskolában. 1913. okt. 30-tól hadnagy a cs. és kir. 86. (szabadkai) gyalogezrednél. 1915-ben már főhadnagy ugyanott. 1942-ben ezredes, a m. kir. 17. (nagykanizsai) honvéd gyalogezred parancsnoka az orosz fronton. 1942. nov. 1-jén helyezték nyugállományba. Komjáthy László veszprémi polgármester vője (Erzsébet leánya férje). Hagyatéka az LDM-TGY-ben ltsz. 2015.184.4.–2015.184. 20. Közös sírban Komjáthy Lászlóval az alsóvárosi temetőben.

²⁴² Az ekkor készült fényképek alapján Komjáthy már inkább a zászlószentelés helyszínén, a jutasi táborban beszélhetett, bár az is elképzelhető, hogy mindkét helyszínén. A vasútállomáson készült felvételt nem ismerem.

²⁴³ A Veszprémvármegyei Múzeum új épületét 1925. május 24-én avatta fel a kormányzó. A Veszprémvármegyei Múzeum Megnyitása. *Veszprémi Hírlap*, 1925. máj. 31. 1–2. o.

²⁴⁴ BARCY 1991. 236–237. o., 239. o.; TÓTH 2007. 8–9. o., 48. színes fotón a sisak tábornoki változata (a könyvet Bacsoni Tamás írta); CS. KOTTRA–KREUTZER–BACZONI–TÖLL 2000.; BACZONI 2012. 66–67. o. több színes fotóval.

Vajtafy Ottó alezredes, az altisztképző intézet parancsnoka fogadja a kormányzót az intézet bejáratánál. Forrás: LDM–TFGy 69.3640.

díszövet²⁴⁵ és csizmát. A kormányzó környezetében volt tisztek rendben és soron kívüli díszben: darutollas Bocskai-sapkával, rendjeleikkel és kitüntetésekkel, vállszíjas bőr derékszíjjal, karddal, pantallóban, félcipőben jelentek meg. Csak József kir. herceg, tábornagy viselte bőr derékszija helyett az 1924 M díszövet.) A Főméltóság asszonyának az intézet nevében két növendék virágcsokrot nyújtott át.

Miután a magas vendégek elhelyezkedtek a díszsátorban, megszólalt a volt m. kir. 31. veszprémi honvéd gyalogezred ezüst díszkürtje, és kezdetét vette az ünnepség.²⁴⁶ A szentmisét Rott Nándor veszprémi püspök celebrálta.²⁴⁷

²⁴⁵ BARCY 1991. 236–237., 239. o.; TÓTH 2007. 9. o., 48. színes fotó (a könyvet Baczoni Tamás írta).

²⁴⁶ Veszprém város a kostanjevicai ütközetben (X. isonzói csata) 1917. máj. 23–25. között tanúsított helytállásáért (48 óra alatt 17 ellenséges rohamot vertek vissza) a csata első évfordulóján egy-egy ezüst díszkürtöt ajándékozott a város két háziezredének (m. kir. 31. honvéd gyalogezred, m. kir. 7. honvéd táborigazd. ezred). A 31-esek díszkürtjét az 1. világháború után 1921. jún. 28-ig a 4/III. gyalogzászlóalj parancsnoksága, 1921. jún. 28-tól 1932. febr. 16-ig a Veszprémvármegyei Múzeum, 1932. febr. 6-tól a 4/III. gyalogzászlóalj parancsnokság (illetve az ezredmúzeum) őrizte. 1945-ben nyoma veszett, feltehetően elpusztult. HERCZEGH 1936. 272., 312. o.; RAINER 2017. 75–84. o.

²⁴⁷ Rott Nándor (Bodenstadt, Morvaország, 1869. dec. 23. – Veszprém, 1939. márc. 3.) r. k. pap, 1917–1939 között veszprémi püspök. Életrajza: HAHN–ZSADÁNYI 1929. arcképpel; PFEIFFER J. 1987. 47–50. o.

Horthy Miklós kormányzó és környezete: jobb oldalán a kormányzóné, a kormányzónétól félig takarva Jánky Kocsárd lov. tbk., a m. kir. Honvédség főparancsnoka, vele szemben József kir. herceg, annak jobb oldalán Görgey György testőr ezredes, a testőrség parancsnoka az ünnepség kezdete előtt. Forrás: LDM–TFGy 69.3649.

A mise alatt a Veszprémi Dalegyesület és a kegyesrendi gimnázium énekkara templomi énekeket és a Himnuszot adták elő. A dísztüzet az intézet tüzér növendékei adták.

A mise végétével Komjáthy polgármester felajánlotta a kormányzónak a Veszprém város képviselő-testülete által az intézetnek ajándékozott zászlót. „Ezen tényével – hangsúlyozta – kifejezésre akarja juttatni azt a jó viszonyt, mely a polgárságot a katonasággal összefűzi, de a tény egyszersmind a mélységes hála jele akar lenni, hogy e katonai intézmény a város területén létesült.”

Miután a kormányzó elfogadta a felajánlást, az oltárhoz vitt zászlót a zászlóanya tisztségét betöltő Purgly Magdolna, a kormányzó felesége, nemzetiszínű szalaggal övezett koszorúval díszítette fel, a megyéspüspök pedig felszentelte azt.

*Rott Nándor püspök papi asszisztenciával a tábori oltárnál.
A növendék díszőrök fegyverrel tisztelegnek. Forrás: LDM–TFGy 69.3644.*

*A kormányzóné felkötözi zászlószalagját a zászlóra.
A díszsátor előtt testőrök állnak őrségben. Forrás: LDM–TFGy 69.3654.*

Következett a zászlószegek beverése az előírt sorrendben és számban. A megyéspüspök az Isten dicsőségére 3 szeget vert be. A katolikus tábori püspökség képviselőjében árvai Nagy Bálint r. k. tábori esperes,²⁴⁸ a protestáns tábori püspökség képviselőjében bátorkeszi Kiss Sándor ref. tábori lelkész,²⁴⁹ a kormányzó, a kormányzóné zászlóánya („*Hazádnak rendületlenül...*” jelmonddal), József kir. herceg, tábornagy („*Magyarország feltámadásáért!*” jelmonddal), majd következtek a többiek, köztük Vajtafy alezredes, iskolaparancsnok, Görgey György ezredes, testőrparancsnok és Komjáthy László polgármester is.

A zászlószegek beverői beírták a nevüket az ezen alkalomra készített díszalbumba. A szegbeverés alatt a két dalárda alkalmi énekekkel gyönyörködtette a hallgatóságot. Sikert aratott Nováky József honvéd huszárőhadnagy „*Lobogj magasan hófehér zászló!*” című alkalmi ódája, amelyet Keller Lajos főgimnáziumi tanár zenésített meg, s a gimnázium énekkara énekelt.

A szegbeverés után árvai Nagy Bálint tábori esperes és bátorkeszi Kiss Sándor tábori lelkész mondtak beszédet,²⁵⁰ majd a kormányzó rövid beszéd mellett (méltatva annak jelentőségét) átadta a zászlót az altisztképző intézetnek.

²⁴⁸ Árvay Nagy Bálint hivatásos tábori lelkész, tábori esperes (alezredes), pápai prelátus. 1920-ban a tábori püspökség állományában szolgált százados lelkészként. 1926-ig a 2. (székesfehérvári) vegyesdandár vezető lelkésze. Zadravecz István r. k. tábori püspök lemondása után és Révész István r. k. tábori püspök kinevezése előtt, 1926–1928 között a r. k. katonalelkészi hivatal (VKM I. B osztály) vezetője. BOROVI 1992. 145., 205., 279.

²⁴⁹ Vitéz nemes bátorkeszi Kiss Sándor (Szentkirályszabadja, Veszprém vm., 1890. dec. 1. – ?) ref. lelkész, hivatásos tábori lelkész, 1942. szept. 30-óta m. kir. tábori főesperes (ezredes). Az I. világháborúban a m. kir. 3. (debreceni) honvéd gyalogezred zászlósaként kitüntették az Arany- és az I. oszt. Ezüst Vitézségi Éremmel. 1923-ig Veszprém-ben volt hitoktató lelkész. 1924-ben vitézzé avatták. 1924–1926 között Köveskálón lelkész. 1926-tól a Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet tábori lelkésze. 1939–1944 között a Ludovika Akadémia lelkésze. 1942. dec. 5-én kitüntették a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével. 1944. nov. 1-től – miután Soltész Elemér prot. tábori püspök a Szálasi-puccs után betegeget jelentett – a Kőszegre települt prot. tábori püspökség irodai igazgatója volt püspökhelyettesként. 1946. jún. 16-án még a prot. tábori püspökség állományában szolgált. 1947 decemberében még felszentelte a budapesti őrszázalaj csapatzászlaját Dinnyés Lajos jelenlétében. A honvédelmi miniszter 1949. február 1-gyel nyugállományba helyezte. Vitézek albuma 1939. 256.; RAINER 1944. 363. Nr. 75., 368.; BOROVI 1992. 217. (arcképe), 218., 238., 296.; RADA 1998. 378 (alsó kép), 441., 522., 524., 528., 534., 642.; S. LACKOVITS 2001. 192. *Magyar Nemzet*, 1947. aug. 15. 1. *Honvédségi Közlöny* 1948. dec. 6. 547.

²⁵⁰ Érdekes kérdés, hogy vajon hogyan viszonyulhatott a Szűz Máriás zászlóhoz bátorkeszi Kiss Sándor ref. tábori lelkész? 1920-ban pl. Zadravecz István apostoli tábori helynök, c. püspök választott jelmondata (Pro regno Mariano = Mária országáért) és címere (Magyarok Nagyasszonya) többszörös támadási felületet és feszültséget okozott a katolikus és protestáns katonalelkészek között. BOROVI 1992. 144., 150–151.

*Komjáthy László polgármester beveri a zászlószeget a zászlóba.
A zászlótartó és a polgármester között – háttérben – Vajtafy Ottó alezredes áll.
Forrás: LDM–TFGy 69.3678.*

A zászlóavatáson közreműködő tábori lelkészek: balra Nagy Bálint r. k. tábori esperes, jobbra a beszédjét tartó Kiss Sándor ref. tábori lelkész. A zászló mellett (csizmában) Vajtafy Ottó alezredes, iskolaparancsnok. A zászló másik oldalán álló főhadnagy szabálytalanul pantallót visel cipővel, csizmanadrág és csizma helyett. Forrás: LDM–TFGy 69.3650.

Horthy Miklós kormányzó méltatja a zászló jelentőségét.

Forrás: LDM–TFGy 69.3652.

A zászlóátadás után következett a negyedéves növendékek eskütétele levett rohamsisakkal, esküre emelt kézzel, miközben a tisztek kirántott karokkal álltak. Vajtafy alezredes iskolaparancsnok rövid beszédben figyelmeztette a végzős hallgatókat kötelességeikre.

A végzett növendékek eskütétele. Jobbszárnyon pantallóban, karabéllyal a gyalogosok, balszárnyon csizmában, karddal a huszárok és tüzérek.

Forrás: LDM–TFGy 69.3684

Ezután a kormányzó megszemlélte a megyei vitézeket. Utána a növendékek alakulatai és a vármegyei vitézek (utóbbiak Érdy Kálmán ezredes, megyei vitézi székkapitány vezetésével) díszmenetben vonultak el a kormányzó és kísérete előtt.

A kormányzó megszemléli a vármegyei vitézeket. A vitézek jobb szárnyán egy csendőr-, bal szárnyán egy rendőrtiszt áll. Forrás: LDM–TFGy 69.3688.

Az ünnepséget a növendékek fegyelmezett és rendkívül impozáns katonai és sport bemutatója (szabadgyakorlatok, lovas mutatványok, tüzér, kerékpáros, rádió, hajtó, hídépítő (mindössze 9 perc alatt készült el a hadihíd) gyakorlatok, végezetül a csonka haza feltámadását jelképező élőkép zárta.

Az ünnepséget záró, Magyarország feltámadását jelképező irredenta élőkép. Forrás: LDM–TFGy 69.3692.)

Az egy órákor kezdődő díszében elsőként vitéz bulcsi Janky Kocsárd lovassági tábornok, a m. kir. honvédség főparancsnoka²⁵¹ köszöntötte fel a kormányzót.

A délután folyamán a vendégek Veszprémbe mentek, ahol a MOVE²⁵² sporttűnnepélyén vettek részt.

Az újságírók meglehetősen részletesen számoltak be az eseményekről, viszont sehol nem említették meg, hogy a zászlót Nagy Sándor festő és iparművész²⁵³ (Németbánya, Veszprém vm. 1868. május 18. – Gödöllő, 1950. március 14.), a gödöllői művésztelep²⁵⁴ jelese tervezte. Ez csak a közelmúltban derült ki, amikor Őriné Nagy Cecília, a Gödöllői Városi Múzeum művészettörténésze megküldte Nagy Sándor egy olyan zászlótervének a rajzát a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumba, amelyen, a zászlólapon lévő Patrona Hungariae alak háttérben a veszprémi Vár ábrázolása is látszik, gondolván, hogy mi esetleg pontosan tudjuk, milyen zászló lehet ez.²⁵⁵

Sipos Anna művészettörténész kollégám hozzám fordult segítségért. Bár először nekem sem sikerült az azonosítás, de miután Gödöllőn előkerült Komjáthy László veszprémi polgármester a zászló ügyében Nagy Sándorhoz írt levele (1926. febr. 28.),²⁵⁶ amelyben az „altishti zászlót” említette, egyértelművé vált, hogy a Jutasi Honvéd Altisztképző zászlajáról van szó.

A zászló feltételezhető mérete kb. 140×160 cm lehetett, mindkét oldala fehér színű volt, szabad oldalait vörös és zöld farkasfogak szegélyezték. A két hosszoldalt 8–8, a szabad rövid oldalt 7 db. Bal oldalán Magyarország Védasszonya állt a holdsarlón, glóriás fején a magyar Szent Koronával, jobbjaiban kettős kereszt-

²⁵¹ Janky Kocsárd, bulcsi (Déva, 1868. febr. 11. – Debrecen, 1954. okt. 20.) hivatásos katonatiszt, lovassági tábornok, 1925–1930 között a m. kir. Honvédség főparancsnoka. HOFMANN–HUBKA 1943. 156–158. o.; SHVOY 1983. 11., 61–62., 68–69., 71., 74., 76., 79., 81–82., 84–87., 89., 92., 94–96., 98., 100–105., 107–108., 121., 128., 288., 339–340. o.

²⁵² MOVE = Magyar Országos Véderő Egyesület. 1918. nov. 15-én a világháború frontjairól hazatérő hivatásos és tartalékos tisztek által alapított irredenta, fajvédő, félkatonai szervezet. 1919. febr. 22-én a kormány működésüket betiltotta. Ezután illegálisan működtek, majd a kommun bukása után betiltásukat hatálytalannították. 1920-tól katonai érdekvédelmi szervezetként tevékenykedtek 1944-ig. Az egyedüli szervezet volt, amelyet a német megszállás (1944. márc. 19.) után sem számoltak fel. SZÍJJ–RAVASZ 2000. 478. o.

²⁵³ Nagy Sándor életéről, tevékenységéről: RÉVAI 1916. 14: 184. o., 1935. 21: 618. o.; ZÁDOR–GENTHON 1967. 3: 422. o.; RUZSA 1974.; R. GELLÉR 1978.; ARADI–NÉMETH 1981. a névmutatóban megjelölt oldalakon; V. FODOR 1994. 17–25. o.; GÉCZI–GOPCSA 1999. stb.

²⁵⁴ A gödöllői művésztelepről: GELLÉR–KESERŰ 1987.; GELLÉR–G. MERVA–ŐRINÉ NAGY 2003.

²⁵⁵ Mindkét veszprémi zászlótervrész közlésének engedélyezését a Gödöllői Városi múzeum munkatársainak, Kerényiné Bakonyi Eszter igazgatónak és Őriné Nagy Cecília művészettörténésznek köszönöm.

²⁵⁶ A levelet említi: ŐRINÉ NAGY C. 2007. 40. o.

tes ország almával, baljában a kis Jézussal. Hosszú, kibontott haja derékon alul leért, alakjából fény sugárzott a lábai mögött hátul, K-felől látszó veszprémi Várra.²⁵⁷ Szűz Mária alakja alatt volt olvasható a zászló jelmondata: „SOK SZENVEDÉS UTÁN JOBB JÖVŐT REMÉLVE”. A zászló jobb oldalán egyenes állású, csücsköstalpú pajzsban Magyarország Szent Koronás színes kiscímere volt látható. Bár csak a Madonnás oldal tervrajzát ismerjük, de a Szent Koronából sugárzó fénysugarak erősen emlékeztetnek a Szent Szüzből áradó fénysugarakra,

A M. Kir. Veszprém-jutasi honvéd Altisztképző és Nevelőintézet zászlajának magyar címeres oldala. Jól látszanak a zászlószalagok is.

Forrás: LDM–TFGy 69.3635.

így feltételezhető, hogy a címeres oldalt is Nagy Sándor tervezhette. A Madonnás oldal tervrajza nem a teljes zászlólapot, hanem csak Mária alakját tartalmazza, a zászló szélén található farkasfogak nem kerültek ábrázolásra. Ezért állhatott elő az a sajátos és némileg suta helyzet, hogy a szűz glóriája felül vízszintesen lecsapott (nyilván itt már a farkasfogakkal számolhatott a művész). A zászlóhoz – fényképek tanúsága alapján – legalább két zászlószalag tartozott. Egy nemzeti színű,²⁵⁸ az egyik ág fehér sávjában „*Hazádnak rendületlenül...*”, a másik ág fehér sávjában „*Horthy Miklósné*” felirattal (a kormányzóne adománya) és egy fehér, Veszprém város színes címerével²⁵⁹ (Komjáthy László polgármester adománya).²⁶⁰

²⁵⁷ A Várbeli székesegyház természetesen már az 1907–1910-es Aigner Sándor-féle átépítés utáni külsejét mutatta. A székesegyház átépítéséről: KARLINSZKY–VARGA 2010.; KARLINSZKY–VARGA 2011.

²⁵⁸ 1938 után nemzetiszínű zászlószalagot csak az államfő adományozhatott. CS. KOTTRA 2012. 94. o.

²⁵⁹ Veszprém város címeréről: FÖLDESI 2015. 1938 után a zászlószalagokon nem szerepelhetett az adományozó címere. Kivételt képezett 1942-től az ún. Kormányzói zászlószalag, amelynek egyik ágát a „*Hazáért Mindhalálig*” felirat és Magyarország kiscímere, másik ágát „*Vitéz nagybányai Horthy Miklós*” felirat és kormányzó családi címere ékesítette. Ezt a harctéren kitűnt alakulatok kaphatták meg. CS. KOTTRA 2012. 94. o.

²⁶⁰ FÖLDESI 2010. 56–60., 173., 175. o. több az eseménykor készült fotóval, valamint a kötet borítóján a zászló Szűz Máriás oldalának fényképével.

A zászlószentelés fotóiból fényképalbumot állítottak össze, 63 db felvétellel. Ennek egyik példányát a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum őrzi.²⁶¹

A fényképek a katonák mellett az ünnepség civil résztvevőit is megörökítették, ám Nagy Sándort sehol nem látjuk közöttük. Valószínűleg nem vett részt a zászlószentelésen. Művészekre jellemző módon, vélhetőleg nem érezte volna jól magát a számára idegen környezetben.

A zászlószentelési ünnep civil résztvevői a szentmise alatt.

Forrás: LDM–TFGy 69.3645.

A zászlószentelési ünnep többségében civil résztvevői.

Forrás: LDM–TFGy 69.3646.

²⁶¹ A m. kir. Jutasi Altisztképző és Nevelőintézetnek 1926. VIII. 8-án megtartott zászlószentelési ünnepélye. Az album mérete: 25×35,7 cm. LDM–TFGy 69.3635–69.3698. (Szerzeményi Napló II. (1923–1936) 28. oldal, Veszprém város 13 565/1926. számú letétje, 1926. okt. 12.). Az albumban a fényképek sorrendje nem mindig követi az ünnepség időrendjét!

Ezek után próbáljuk meg elhelyezni, beilleszteni a zászlót a korszak hazai katonai zászlói közé.

Az 1919-es tanácsköztársasági időszak lezárultával – amikor természetesen a zászlókon sem lehetett nemzeti jelképeket használni – a Nemzeti Hadsereg (1922 januárjától újra m. kir. Honvédség) zászlóhasználatát sajátos kettősség jellemezte. Az ország katasztrofális anyagi helyzete nem tette lehetővé, hogy a hadsereg alakulatait és intézeteit új zászlókkal lássák el. Ezért részben az 1918 előtti honvédség 1869 M csapatzászlóit²⁶² használták továbbra is. Jóllehet ezek a zászlók Magyarország közép címereit (tehát a társországek címereit is, viszont még Fiume címere nélkül) és I. Ferenc József király névbetűjét hordozták, amely ábrázolások már nem feleltek meg az új hatalmi, politikai állapotoknak. Ráadásul a zászlók többsége a több évtizedes használatától már meglehetősen megviselt, elrongyolódott állapotban volt. Másrészt lehetővé tették azt is, hogy az egyes csapatok helyőrségük szolgált települések, illetve azoknak lakói zászlókat adományozhassanak az alakulatoknak. (Természetesen ilyenkor az adományozók viselték a zászlókészítés és adományozás összes költségeit).²⁶³

A fővezérség 1919-es határozata alapján a közönség által felajánlott zászlók nagysága a volt hadseregnél használatoshoz hasonló.²⁶⁴ A zászló alapja fehér selyem, szegélyét 10 cm széles sávban piros-fehér-zöld, egymásmellé „háromszög alakban kidolgozott csíkok” (a csíkokat utóbb pártázatra javították) alkotják. „A zászló egyik oldalán Szűz Mária képével és a szokásos jelmondatokkal díszítendő, a másik oldalon mindaddig míg az államforma mellett a nemzetgyűlés nem döntött üresen hagyandó.” A zászlórúd hossza 2,90 m, átmérője 3,5 cm volt. A zászlócsúcs alakját és nagyságát, továbbá a zászlószalagok méretét és az azokon szereplő jelmondatok megválasztását a közönség tetszésére bízták. (A rendelet azon kitétele, amely a zászlókon szokásos jelmondatokról szólt, már a téma feldolgozójának, Cs. Kottra Györgyi muzeológusnak is szemet szűrt, hiszen a XIX. századtól kezdve sem a cs. (és) kir., sem a m. kir. honvéd hadizászlókon semmiféle felirat, jelmondat nem szerepelt, ezeknek a helye ugyanis hagyományosan a zászlószalagokon volt.)²⁶⁵

²⁶² Az 1869 M csapatzászlóról: BERKÓ 1928. 27–28. o. a kötet borítóján zászlótartó őrmester színes ábrájával; KERÉKES 1971. 116–120. o., 14. ábra; CS. KOTTRA–KREUTZER–BACZONI–TÖLL 2000.; SÁGVÁRI 2010. 98–103. o. több fekete-fehér és színes ábrával.

²⁶³ CS. KOTTRA 2003.

²⁶⁴ A m. kir. Honvédség 1869 M csapatzászlójának mérete 1,32×1,55 m volt. CS. KOTTRA 2003. 211. o.

²⁶⁵ CS. KOTTRA 2003. 210–211. o.

Miután az adományozható zászlók külalakját a fenti határozat csak főbb vonalakban rögzítette, természetesen az adományozásra került zászlók eléggé tarka képet mutattak. Egyes zászlók teljesen eltértek az irányelvektől. Ilyen volt pl. a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének szegedi csoportja adományozta Szegedi (későbbi 9.) honvéd gyalogezred 1920-ban készült zászlaja. Ezen fecskefarkú(!) brokát zászló előlapján babér és tölgy koszorúban „MAGYAR NEMZETI HADSEREG” felirat, hátlapján hasonló koszorúban „PRO PATRIA” felirat volt látható.²⁶⁶ A Tolnai gyalogezred 1921-es fehér színű, lángnyelvekkel díszített zászlaján csak a hátlapon volt ábrázolás: Szent István király felajánlja a koronát Szűz Máriának (ez egyben Tolna megye címerképe is volt)²⁶⁷ és „MAGYAROK NAGYASSZONYA KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK” jelmondat.²⁶⁸

A szabályozásnak többé-kevésbé megfelelő zászlókon egyaránt alkalmazták a kis és középcímer. Középcímer volt az 1. budapesti,²⁶⁹ a 2. budapesti (1923),²⁷⁰ a 6.²⁷¹ a 10.²⁷² és a 14. egri²⁷³ honvéd gyalogezredek zászlain. Kiscímer a ceglédi (1920),²⁷⁴ a 11. debreceni (1920),²⁷⁵ a 13. miskolci²⁷⁶ (1920) honvéd gyalogezredek és a m. kir. Testőrség²⁷⁷ zászlain. Egyes zászlókon az adott tájegységre jellemző mintakincs is megjelent, pl. a 2. honvéd gyalogezred Szolnok város hölgyeitől kapott zászlaján a kalocsai hímzés, a 13. honvéd gyalogezred mezőkövesdi járástól kapott zászlaja szélein a Mezőkövesd vidéki saktáblaszerű nemzetiszínű hímzés. A debreceni 11. hajdúezred zászlaját Patrona Hungariae alak helyett a református többségű Debrecen város címerével (zászlós Isten báránya, amely lényegében megegyezik a Tiszántúli Református Egyházkerület

²⁶⁶ CS. KOTTRA 2003. 212. o.

²⁶⁷ Tolna vm. címeréről: CSÁKY 1995. 50. o. színes ábrával; HOPPÁL 2001. 126–127. o. egy fekete-fehér és egy színes ábrával.

²⁶⁸ CS. KOTTRA 2003. 213. o.

²⁶⁹ CS. KOTTRA 2003. 214., 216. o. három fotóval.

²⁷⁰ CS. KOTTRA 2003. 214. o.; REIDER 2012. számos fotóval.

²⁷¹ CS. KOTTRA 2003. 213. o.

²⁷² CS. KOTTRA 2003. 213. o.

²⁷³ CS. KOTTRA 2003. 213. o.

²⁷⁴ CS. KOTTRA 2003. 213. o.

²⁷⁵ CS. KOTTRA–KREUTZER–BACZONI–TÖLL 2000. a zászló Debrecen város címerével ellátott oldalának színes fotója; CS. KOTTRA 2003. 214–215. o.

²⁷⁶ CS. KOTTRA 2003. 214–215. o. a zászló címeres oldalának fotójával.

²⁷⁷ CS. KOTTRA 2003. 214. o.

címerével, sőt a Magyarországi Református Egyház 1933-óta használt címerével is)²⁷⁸ díszítették.

Mindezek ellenére az adományozott zászlók összességükben nagyjából megfeleltek az elvárásoknak és nem lépték túl a jó ízlés határait sem. Ráadásul sikerült ezeket megkímélni a korabeli közhangulat divatos (és esetenként „túlhajtott”) irredenta jelképeitől is. A zászlókon egyedül a középcímer, mint igénycímer utalt esetenként finoman, de egyértelműen a meglévő revíziós törekvésekre.

A zászlók feliratai között pl. a következőket találjuk: „GYŐZELEM KÍSÉRJE, DICSŐSÉG KOSZORÚZZA” (ceglédi gyalogezred), „KERESZTYÉN MAGYAR HAZÁÉRT” (11. honvéd hajdúezred) „MINDENT A HAZÁÉRT – MEZŐKÖVESD JÁRÁS KÖZÖNSÉGE” (13. honvéd gyalogezred), „NAGY ASSZONYUNK, HAZÁNK REMÉNYE” (14. honvéd gyalogezred). Jól illik ebbe a sorba a Jutasi Altisztképző zászlájának „SOK SZENVEDÉS UTÁN JOBB JÖVŐT REMÉLVE” jelmondata is. A jelmondatot Rhé Gyula régész²⁷⁹ választotta, állítólag eredetileg Kecskeméty Mihály veszprémi nagyprépost²⁸⁰ szavai voltak, aki ezekkel a szavakkal kért kegyelmet Veszprém városának a várost (Rákóczi hadainak korábbi megvendéglése miatt) elpusztítani készülő Siegbert Heister császári tábornagtól, a császári vezér péti táborában, 1704 májusában.²⁸¹

Hazai katonai tanintézetek közül a m. kir. Soproni Honvéd Főreáliskola (1898)²⁸² és a m. kir. Honvéd Ludovika Akadémia (felszentelve 1901. máj. 8.)²⁸³ zászlait ismerjük. Mindkettő fehér színű, vörös-zöld pártázatos szegélyű zászló, Magyarország középcímerével, de kivitelük egyes részletekben némileg eltért a

²⁷⁸ SZABADI 2018. 292. o. Debrecen és a Magyarországi Református egyház címereinek színes ábrájával.

²⁷⁹ Rhé Gyula (Tiszaeszlár, Szabolcs vm., 1871. nov. 9. – Veszprém, 1936. nov. 16.) 1895-től vasúti tiszt, 1921-től felügyelő, 1910–1921 között jutasi MÁV állomásfőnök, régész, 1932–1936 között a Veszprémvármegyei Múzeum igazgatója. FETTICH 1963.; PALÁGYI 1991.; KÓPHÁZI 1994, 37–41. o.; BODÓ-VIGA 2002, 743–744. o.; RAINER 2017. 57–60. o.

²⁸⁰ Kecskeméty Mihály (Kecskemét, 1646. szept. 29. – Sopron, 1710) r. k. pap, 1696–1710 között veszprémi nagyprépost és püspöki helynök. Életrajza: PFEIFFER 1987. 132–133. o.

²⁸¹ *Veszprémvármegye*, 1926. febr. 21. 3. o. A cikk adatai némileg pontatlanok. Kecskeméty nagyprépostot nem a péti táborban, hanem a veszprémi székesegyházban verték össze a császári katonák, de nem ölték meg. – Erre a cikkre Földesi Ferenc barátom hívta fel a figyelmemet. Segítségét megköszönöm.

²⁸² KERÉKES 1971. 121. o.; SÁGVÁRI 2010. 102–103. o. A zászló egyes részleteiben eltért az szabványos 1869 M zászlóktól. Mérete csak 98×138 cm volt. A középcímer tartalmazta Fiume címerét is. Zászlórúdja nem vörösré, hanem fehérre festett volt.

²⁸³ BACHO 1930. 633–649. o. több ábrával; RADA 1998. 117. o. a felszentelést ábrázoló festmény képe, 727–784. o. számos ábrával, kimerítően tárgyalja a zászló (főleg 1945 utáni emigrációbeli) történetét is; SÁGVÁRI 2010. 98. o. a zászlóavatásról készült festmény fotója, 102–103. o. Ez a zászló is eltért némileg a szabványostól. A középcímer itt is tartalmazta Fiume címerét, oldalai nem voltak káréjosak, az angyalok nem lebegő, hanem álló helyzetűek voltak.

szabványostól. A Jutasi Altisztképzőnek a tisztképző iskolák azonban legfeljebb csak igen-igen távoli rokonai lehettek, hiszen 1918 előtt, de a Horthy-kor elején is 1924-ig az altiszti sarjadék nevelése, kiképzése kizárólag a csapatoknál folyt, központi altiszti iskola nem létezett.

A Horthy korszakban – eltekintve az 1920 M lovassági zászlótól, amelyet a huszárezredekén kívül a tábori tüzérosztályok is használtak²⁸⁴ – csak 1938 decemberében rendszeresítették az első (1938 M) csapatzászlókat, amelyek 1945-ig maradtak használatban. A fehér alapszínű, szélein vörös-zöld farkasfogas²⁸⁵ zászló, bal oldalát a földgolyón álló, Patrona Hungariae alakja (a reálsan ábrázolt magyar királyi koronázási jelvényekkel: Szent Korona, jogar, országalma, utóbbi a Mária bal karján ülő kis Jézus fogta a bal kezében), jobb oldalát Magyarország 1915-ös (angyalok tartotta, koronás) középcímere díszítette. A zászlók három szabad oldalát nemzetiszínű zsinór szegélyezte, két szabad sarkukon nemzetiszínű bojt lógott. A zászló többféle méretben készült, a gyalogságnak 120×140 cm, a lovasságnak, tábori tüzérségnek 80×80 cm, a kerékpárosoknak, gépkocsizó lövészeknek, majd a gépvontatású és légvédelmi tüzegeknek, a páncélosoknak, a műszaki csapatoknak is 40×40 cm méretben. A legkisebb méretű zászlókat egy „G” alaphangú ezüst kürtre felszerelve hordozták.²⁸⁶ A gyalogsági zászlókat nem csak a gyalogezredek és önálló zászlóaljok, hanem – Cs. Kottra Györgyi zászlótörténész szerint – a Ludovika Akadémia, a honvéd főreáliskolák és a csapataaltisztképző iskola (Jutas – R. P.) is megkapták.²⁸⁷ Ez a megállapítás további problémákat vet fel. Közismert, hogy a Ludovika Akadémia 1938 után is eredeti, 1901-ben felavatott zászlaját használta egészen a háború végéig. Ezt követően a zászló megjárta a nyugati emigráció számos stációját, majd 1992. augusztus 17-én hazakerült a Hadtörténeti Múzeumba.²⁸⁸ Nagy valószínűséggel

²⁸⁴ KERÉKES 1971. 129. 268. jegyzet; BARCZY 1991. 235. o.; KATKÓNÉ BAGI-ORBÁN 2003. 96. o. Nr. 67. 1920 M lovassági zászló 1938 utáni példánya 3 színes fotóval; CS. KOTTRA 2012. 94–95. o.

²⁸⁵ A gyalogsági zászló hosszoldalain 12–12 db, szélességi oldalain 10–10 db farkasfogat találunk, a többi zászlón mindegyik oldalon 9–9 darabot. KERÉKES 1971. 129. o. 273. jegyzet.

²⁸⁶ Az 1938 M csapatzászlókról: KERÉKES 1971. 129–130. o.; BARCZY 1991. 235. o.; CS. KOTTRA–KREUTZER–BACZONI–TÖLL 2000.; TÓTH 2007. 91. o. és a hátsó borítón a kürtzászló színes ábrája; CS. KOTTRA 2012. 94–95. o.

²⁸⁷ CS. KOTTRA 2012. 94. o.

²⁸⁸ RADA 1998. 727–784. o. Az *Új Idők* (szerk. Herczegh Ferenc) XLVI. évf. 21. számában (1940. máj. 19.) az 526. oldalon megjelent egy fénykép, „Zászlószentelés a Ludovika Akadémián” felirattal, minden további információ nélkül. A képen egy 1938 M gyalogsági csapatzászlóra köt nemzetiszínű zászlószalagot a kormányzó, a kormányzó jelenlétében. A zászló nagy valószínűséggel nem a Ludovika Akadémia, hanem valamilyen más csapattest számára készülhetett.

állíthatjuk, hogy a Jutasi Altisztképző sem kapott 1939-ben új zászlót (1926-ban adományozott zászlajuk ekkor még csak 13 éves volt), legalábbis egyelőre nincs tudomásunk ilyenről.

A Horthy korszak katonai zászlóinak tervezőiről, kivitelezőiről nem ismerünk biztos forrásokat. A Honvédség általában az Oberbauer céget (Budapest, IV. Váczi utca 41.) javasolta a zászlók kivitelezésére.²⁸⁹

A Jutasi Altisztképző zászlójának tervezőjét azonban most sikerült azonosítani Nagy Sándor festő és iparművész személyében. A gödöllői művésztelep jelese pályafutása alatt rendkívül sokféle anyaggal és technikával dolgozott. Bár talán művészetének ez az egyik legkevésbé feltárt területe, már az eddigi kutatás is ismert néhány általa tervezett zászlót: 1.) Veszprémi Dalegyesület zászlaja (1909),²⁹⁰ 2.) a Gödöllői Iparos Ifjúsági Önképzőkör zászlaja (1924 után),²⁹¹ 3.) Országos Cserkész Zászló (1927),²⁹² 4.) Országos Levente Zászló (1927).²⁹³ Közülük az Országos Cserkész Zászló és az Gödöllői Iparos Ifjúsági Önképzőkörének zászlaja ma is megvan. Előbbi a Magyar Nemzeti Múzeum Textil Gyűjteményében, utóbbi a Gödöllői Városi Múzeumban (ltsz. 2007.2.) található. Az általa tervezett zászlókhoz mostantól kezdve már hozzáisorolhatjuk a Jutasi Altisztképző intézet zászlaját is.

Egyéb ünnepek

Az altisztképző parancsnoksága, oktatói valamint a növendékek igyekeztek jó kapcsolatot kialakítani nemcsak Veszprém város vezetésével, lakóival, hanem a környező településeken élőkkel is. Minden évben ünnepeket rendeztek, melyre meghívták a város lakosságát is. Egy ilyen ünnepről számolt be az 1925. június 14-én megjelent *Vasárnapi Újság*. Tudósításában írja, hogy június 11-én az „*az árnyas szép fenyvesben*” rendezték meg a Jutasi Altisztképző és Nevelőintézet majálisát, amely reggelig tartott. A növendékek műsoros esetet rendeztek, ahol volt szavaltat, ének, bohócjelenetek, lampionos felvonulás. Az

---

²⁸⁹ CS. KOTTRA 2003. 217. o.; CS. KOTTRA 2012. 95. o.

²⁹⁰ *Magyar Iparművészet* 12. évf. 8. szám (1909) 328–329. o. 337–338. ábra és VII. (színes) melléklet; RAINER 2018. (megjelenés alatt).

²⁹¹ ÖRINÉ NAGY 2007. 79. o. Nr. 126., 80. Nr. 141., 119. o. színes ábrával és a zászló tervrajzával.

²⁹² FERENCZYNÉ SEDLMAYR 2002. 423., 424. o. 6. (színes) kép, ÖRINÉ NAGY 2007. 40., 119. o. a zászló színes fotójával.

²⁹³ ÖRINÉ NAGY 2007. 40. o.

altisztképző vezetésén kívül részt vett dr. Rott Nándor püspök, Zadravec István tábori püspök, dr. Magyar Károly főispán, Kránitz Kálmán püspök, vitéz Schamschula Rezső tábornok, dr. Komjáthy László polgármester valamint Pintér Aladár Veszprém városi parancsnok is.

Bár nem a nagyközönség jelenlétében zajlott, de szintén sikeres volt a növendékek részére Jutason rendezett Borbála-ünnep.²⁹⁴ A rendezvényt a az intézet tüzérüteg növendékei szervezték a következő programmal: 1. Szent Borbála ünnepének méltatása. Elmondta: Kastner Róbert százados, ütegparancsnok. 2. Tüzérinduló és jelige. Énekelte: Az üteg énekkara. 3. Szent Borbála legendája. Szavalta: Barják Antal IV. évi. növendék. 4. Szent Borbála üteg. Komoly színjáték a háborúból 1 felvonásban. Szent Borbála szerepében Pálfi Irén, Pálfi M. számv. főmester leányát látta a közönség. 5. Talajtorna: Bemutatta 17 ütegbeli növendék. 6. Megy a juhász számaron Énekelte az üteg énekkara, 7. A.+B. Egy lusta Jani tragédiája 1 felvonásban. 8. Zeneszámok: Induló, keringő charleston, hallgató, csárdás. A műsort összeállította és betanította Kasztner Róbert és Mayer Kálmán századosok. A tudósító külön kiemelte Pálfi Irénkét, ki a darabban Szent Borbálát alakította.

Az 1927. évi XXXI. törvénycikkkel március 15-e hivatalos nemzeti ünnep rangjára emelkedett. Ezt a napot 1929-ben – két évvel március 15. nemzeti ünnepé való nyilvánításától – az altisztképző is megünnepelte, ami a következőképpen zajlott:

Csillag Viktor ezredes napiparancsban szabályozta az ünnepen való részvételt: A Veszprém város által rendezett ünnepekre a felekezeti templomokban megtartott istentiszteletre a Veszprémben lakó összes tisztet és altiszteket kirendelte. Este 7 órakor a Petőfi Színházban megtartott ünnepélyre a Veszprémben lakó tisztet és altiszteket és az intézetből 40, az osztálytól 20 növendéket rendelt ki, melyre az altiszteket és növendékek dísztollal, tisztet soron és renden kívül díszatillában jelentek meg.

Az intézetben megtartott ünnepekre a következő intézkedéseket tette: Reggel ébresztőkor a nemzeti színű zászlót az őrségnél kítűzték, mely este a takarodóig maradt. A Jutason lakó tisztet, továbbá az összes altiszteket, növendékek, szolgálatmentes lovászok és polgári alkalmazottak az intézet feldíszített tornatermében megtartott ünnepélyen jelentek meg, úgyszintén a tisztet és altiszteket hozzátartozói is. ½ 11 órakor az összes vallásfelekezetűek részére Isten-

²⁹⁴ Az *Őrszem*, 1929. jan. 20. Borbála ünnep Jutason. 13. o. December 4-e, vagyis Szent Borbála napja nemcsak a bányászok, hanem a katonáknak – tábori és a pánccéltörő tüzéreknek – is jelentős ünnepe.

tisztelet volt. Istentisztelet után az ünnepi műsor a következő volt: 1. Magyar hiszekegy... Énekelte a növendéki énekkar. 2. Talpra magyar. Szavalta: Lestyán Mihály III. évi. növendék. 3. Március 15-ének méltatása. Tartotta: Halassy Nándor főelőadó. 4. Magyar ének 1919-ben. Szavalta: Bodor Imre IV. évf. növendék. 5. Talpra magyar. Énekelte a növendéki énekkar. 6. Él a magyarság. Szavalta: Csizmadia Ferenc IV. évf. növendék. 7. Himnusz. Énekelte a növendéki énekkar.

A nemzeti ünnepre való tekintettel az Csillag ezredes a növendékek részére általános kimenőt engedélyezett. A növendékek részére e napon feljavított étkezést szolgáltak ki. Délben a tisztí étkezde dísztermében tiszték részére, az altiszték részére pedig az altiszti kaszinó helyiségében bajtársias ebédet tartottak, melyen az összes tiszték és altiszték részt vettek. Az altiszték ebédjén Csillag Viktor ezredes, intézeti parancsnok mondott emlékbeszédet.²⁹⁵

Szintén városi eseményszámba mentek az altisztképző által rendezett sportünnepségek is. Egy ilyen nagyszabású eseményre került sor 1931. május 30-án. Mint ahogy az újságíró fogalmazott, a veszprémi közönség annak a sportünnepélynek a színpompás képéhez és fényéhez méltó ünnepséget látott, ami az intézet felavatásakor a kormányzó jelenlétében annak idején zajlott.²⁹⁶

A külső szép kép, a mozgások harmóniája, a bemutatott gyakorlatok pontossága, változatossága és tökéletessége tekintetében az ünnepély és a növendékek teljesítménye katonai akadémikusok teljesítményeihez volt hasonló színvonalú. – olvashatjuk a tudósításban. Az a fegyelem, előzékenység és szolgálatkésztség, ami a belépőt már a kis rácsos kaputól kezdve fogadja és tovább kíséri, a nevelőintézet szellemét, s az a csinos és eleven díszítés, ami a barakktelepnek a sportpályához kigyózó útjait teszi olyan megkapóvá, a katonai rendezés ízlését dicséri. Az öreg cserfák hűsen hajlongó ágai alatt elhelyezett tribünökről a lengő lobogókkal élénk erdei tisztás, mint a természet kezéből átvett és kőralakban kiszélesített szabad nagy sportpálya képe magában ünnepies hangulatot kelt. Körülötte a régi szépségében hűsölő zöld erdő, innen tűnnek elő és vonulnak fel rendkívül kellemes hatással a csoportonként különböző dresszekbe öltöztetett növendékek, akikből mint katonai újdonság ugrik félkörbe az intézeti nagy énekkar [...].

A világoskék égbárpit felemelő szemléletében különösen esztétikusan hatnak a vezényszó nélkül, csupán csattogó jelre végrehajtott szabadgyakorlatok. A kerékpárosok karusszelformációi, az egy időben eleven ütemben végbemenő

²⁹⁵ Az Őrszem, 1929. ápr. 3. Március 15-ike Jutason. 11. o.

²⁹⁶ Veszprémi Hirlap, 1931. jún. 7. (s. k.): A jutasi altisztképző sportünnepélye. 7. o.

atlétikai versenyek (itt futók ugranak ki a karabélylövésre, amott kalapács repül a levegőben és diszkosz csattan a földre) pompásan ülő fiatal lovasok díjlovaglása, az ötletes és mulattató ló és asztaltorna változatosan töltik ki a szünet előtti első felét az ünnepélynek. [...]

Számok közt és szünet alatt egyre szól a kellemes katonazene, sorrendet és eredményeket megafon hirdeti a fák törzséről. Szünet után igen szép ún. gördülő szertornában van részünk, amit a tűzérfogatok harcszerű felvonulása, mint hajtógyakorlat követ, utána mulatságos talajtorna, majd lovasjáték következik.

A sportünnepély utolsó száma a szép díjugratás. A meghívott tribün-közönségtől jobbra lelkes csapat osztja a tapsokat a kortársaknak; középiskolások azon csoportja ez, amely az ünnepségről tudomást szerezhettek. Amikor az intézet parancsnokságának, tisztikarnak köszönetet s a növendékeknek legteljesebb elismerést nyilvánítunk, nem hallgathatjuk el azon hő óhajunkat, hogy a jutasi intézet ezen gyönyörködtető és tanulságos ünnepe a jövőben is már a nagy közönség részére is hozzáférhető lesz.”

*Az Altisztképző Intézet Jutasi út melletti parkrésze.
Fotó: Vitéz Mészáros, 1930.*

AZ ALTISZTKÉPZŐ ÜNNEP- ÉS HÉTKÖZNAPJAI

Az altisztképző működésének megkezdése után, annak tisztikara – különösen Veszprémben –, de főleg a növendékek azonnal a figyelem középpontjába kerültek. Elsősorban a városi újságok tudósítottak minden olyan eseményről, ahol a növendékek és az intézet tisztikara, parancsnoka megjelent. Vizsgálva az intézet megalakítása utáni első évet, elmondható, hogy minden esemény, ami kapcsolatos volt a honvédség új és egyedi szervezetével, a kölcsönös ismerkedés/megismerés jegyében zajlott.

Az első ilyen tudósítás az oktatás megkezdése utáni második hónapban már meg is jelent, amikor Veszprémben megemlékeztek a limanovai ütközetről. A tudósítás szerint: „A jutasi altisztképző iskola is képviseltette magát tiszti és altiszti küldöttséggel és egy díszszázaddal Uher Ernő százados parancsnoksága alatt. A nagy hideg dacára a fiatal katonák – kiknek ez volt az első nyilvános szereplésük – várakozáson felül mutatkoztak be Veszprémben. Az öröm és lelkesedés tüze ragyogott szemükben, hogy ilyen magasztos emlékünnepen részt vehetnek. Katonás, fegyelmezett magatartásuk nagyon jó hatást keltett a szemlélőkben, s ezen első megjelenés után is nagy reményeket fűzhetünk az ifjú intézet jövőjéhez. A Szentháromság téren egy század gyalogság, egy szakasz huszár, egy üteg tüzérség állott fel. Szentmise alatt a tüzérség dísztüzet adott.”²⁹⁷

Az intézet azonnal bekapcsolódott a városi sportéletbe is, hiszen a megalakításuk utáni évben „május hó 9-én d. u. 5 órakor mérte össze erejét a főgimn[ázium]. és a jutasi altisztképző iskola futballcsapata. A mérkőzés mindvégig érdekfeszítő és izgalmas volt. A jutasiak különösen az első félidőben fölényben voltak, de a főgimn. szép technikájú csapata kiegyenlítette az addig elért eredményt. A játék végén a gólarány 2:2 volt.”²⁹⁸ E nyitó mérkőzés után a városi sportegyesületek és az altisztképző növendékei között rendszeres sportkapcsolat alakult ki, melyekről rendre tudósítottak a városi lapok. A „futballcsata” állandó volt, s a lapok többször közölték: a főgimnázium csapatának elsőségét egyedül a jutasi altisztek veszélyeztették.

²⁹⁷ *Veszprémi Hirlap*, 1924. dec. 21. Limanova emlékezete. 2. o.

²⁹⁸ *Veszprémi Hirlap*, 1925. máj. 17. Sport. 3. o.

*Az altisztképző és a főgimnázium futballcsapata*²⁹⁷

Veszprém közönsége nem csak a hivatalos kapcsolatok révén tájékozódott az intézetben folyó munkáról, az altisztképző mindennapjairól. 1925 májusában néhányan meglátogatták az intézetet. A beszámoló szerint „Veszprém város néhány notabilitása a napokban ellátogatott a kies fekvésű jutasi honvéd altisztképző nevelőintézetbe, s az intézet parancsnoksága az őszinte meglepedés és hazafias öröm hangján vehette tudomásul és tapasztalta azt a meleg érdeklődést, mely ezt az ifjú intézetet minden oldalról körülveszi. A megjelent vendégek közül Nagy Péter kir. közjegyző, kormányfőtanácsos 1,000.000 K., Bodor Ferenc kir. közjegyző 500.000 K., Felszeghy János m. kir. főügyész 100.000 K. és dr. Papp Sándor árvaszéki ülnök 200.000 K-val járultak hozzá egy, a jeles növendékek megjutalmazására szolgáló alap létesítéséhez, melynek kamatjaiból az intézet önképzőkörének legjobb előmenetelű növendékei évről-évre jutalomban részesítendőek. Ezen adományokhoz legújabbban a Nemzeti Szövetség veszprémi elnöksége 1,000.000 K-val járult hozzá.”³⁰⁰

²⁹⁹ A képeplap hátuljára írt megjegyzés: 1925. május 9. Fotball-mérkőzés [sic!] 1925. május 9-én d. u. 5 ó MOVE pályán. A m. kir. jutasi altisztképző nevelőintézet növendékei és a főgimnázium között. Eredmény 2:2. Bíró: Szép József.

³⁰⁰ *Veszprémi Hírlap*, 1925. máj. 24. Köszönet. 5. o.

A város lakossága és az intézet között – dacára az intézet és a város közötti, az akkori nagy távolságnak – igen hamar jó és minden tekintetben is gyümölcsöző kapcsolat alakult ki. 1925-ben már közös majálist rendeztek, és mint olvasható: „Pompás szórakozásban volt része Veszprém úri társadalmának 11-én délután Jutason. Az altisztképző intézet parancsnoksága az árnyas szép fenyvesben műsoros programmal vezette be az ünnepélyt. Volt szavalat, ének, bohócjelenet, lampionos felvonulás stb., mely után reggelig vidám hangulatban maradt együtt a közönség. A közönség soraiban megjelentek dr. Rott Nándor megyéspüspök, Zadravecz István táborigazgató, dr. Magyar Károly főispán, Kránitz Kálmán felszentelt püspök, vitéz Schamschula Rezső tábornok, dr. Komjáthy László polgármester, Pintér Aladár helybeli katonai parancsnok is.”³⁰¹

Majális után ismerkedési est, mint arról szintén a városi lapban olvashattunk. „A jutasi altisztképző intézet tisztikara f. hó [december] 28-án ismerkedési estélyt rendezett a Korona összes termeiben, melyre a város több vezető funkcionáriusa hivatalos volt. A megjelentek a legjobb hangulatban töltötték a kellemes estét.”³⁰²

A következő években már nem volt olyan év, de inkább hónap, hogy a városi lapok ne számoltak volna be az altisztképző életéről, mindennapjairól. Megszokott és kiemelkedő napirendi pont volt – főleg a katonai ünnepélyeken – az altisztképző díszegységének, alegységének megjelenése. Minden esetben a „katonás”, a „férfias”, vagy az „erőtől duzzadó” kifejezést alkalmazták a tudósítók. És ez volt a jellemző rájuk a fogságba esésükig.

Évzáró ünnepségek

1928/29. tanév

Az évzáró ünnepségek különleges és nevezetes eseményei voltak az altisztképző intézet életében. Ezen a napon avatták a végzett növendékeket, adták át a legjobbaknak – a rangelsőknek – az arany, illetve az ezüst Kinizsi-emlékgyűrűt. Az ünnepség jó alkalom volt arra is, hogy szorosabbra fűzze a kapcsolatokat a város, a megye egyházi és világi vezetése valamint az intézet tiszti- és hallgatói állománya között. Egy ilyen évzáró ünnepélyről tudósított a *Veszprémi Hírlap* újságírója *A veszprémi altisztképző intézet ünnepe*³⁰³ címmel.

---

³⁰¹ *Veszprémi Hírlap*, 1925. jún. 14. A jutasi altisztképző majálisa. 4. o.

³⁰² *Veszprémi Hírlap*, 1925. dec. 6. Ismerkedési est. 3. o.

³⁰³ *Veszprémi Hírlap*, 1929. aug. 4., A veszprém-jutasi altisztképző intézet ünnepe. 2. o. *Veszprémvármegye*, 1929. aug. 4. Bérálás és avatás a jutasi altisztképzőben. 3. o.

„Bérmálás és a végzett növendékek eskütétele.

Vasárnap, [1929.] július 28-án folyt le a jutasi altisztképző intézet katolikus növendékeinek bérmálása és a végzett növendékek eskütétele. Ezen alkalomra ideérkezett dr. Haász István tábori püspök és Kéhler István tábornok.

A tábori püspök dr. Rott Nándor megyés püspök vendége volt. Július 27-én este a székesfehérvári katonazenekar szerenádot adott a tábori püspök tiszteletére, aki meghatott szívvel mondott köszönetet és tetteiben megnyilvánuló hazaszeretetre buzdította a püspöki palota előtt nagy számban összegyűlt közönséget.

28-án d. e. 10 órakor érkezett a tábori püspök a megyéspüspök négyesfogata a jutasi iskolába. Dr. Weber Pál veszprémi püspöki iroda igazgató, Wlassits Géza őrnagylelkész, tábori püspöki titkár és dr. Langmár Lipót püspöki titkár kíséretében. Az intézet kapujában Kéhler tábornok, Csillag Viktor ezredes, iskolaparancsnok, Érdy Kálmán ezredes, a vitézi szék kapitánya, Schlemmer Ödön őrnagy, helyőrségi parancsnok és a segédpapság fogadta.

Az intézet udvarán végzett tábori mise után – mely alatt a zenekar egyházi énekeket adott elő – a püspök mintegy ötven növendéket részesített a bérmálás kegyelmében, majd gyönyörűen felépített, megkapó példákkal illusztrált beszéddel buzdította az ifjúságot a lelki harcra, ami sokkal nehezebb a külső ellenséggel szemben folytatandó küzdelemnél, de amely lelki harcban kivívott győzelem záloga és biztosítéka a harctereken megszerzendő győzelemnek. Az ifjak nevében az egyik megbérmált lépett a püspök elé, hogy köszönetet mondjon a bérmálás kegyelmének kiosztásáért.

Az egyházi ünnepséget a végzett negyedévesek eskütétele követte. Az eskü szavainak elhangzása után a tábori püspök fejtegette az eskütétel nagy jelentőségét, s buzdította az új altiszteket, a magyar hadsereg reménységét, a haza iránt tartozó hűsége, s ha kell, életet és vért áldozó szeretetre. Kéhler tábornok a kormányzó üdvözlését tolmácsolta, majd Csillag ezredes az intézet tanári kara nevében megható szavakkal vett búcsút távozó növendékeitől. Válaszbeszédében az egyik növendék mondta: (...) a csapatot növelni akarjuk abban a szellemben, melyben bennünket itt valláserkölcsi, humanisztikus és katonai tekintetben emberekké neveltek. Nemcsak altisztképző volt és iskola részünkre, hanem az emberré levés fontosabb iskolája is. A görögöknek a szép ember kellett, a rómaiaknak a jó szónok, a közép-kornak a lelkiség túlsúlya; a mai embertípus a sokoldalú, a gépember. Akaraterő, lelkierő nélkül a gépek is megállnak és mi itten az erdő koszorúzta táborban lelki és technikai felkészültséggel megyünk ki az életbe, hogy magunk is, meg az általunk nevelendő legénység is át legyen hatva öntudatos, fontos kötelességtudástól.

– Köszönjük Ezredes úr, Parancsnok urunk velünk szemben mindenkor és mindenben tanúsított atyai szeretetét. Ha nem is mondta, hallottuk jó szándékú szívének-lelkének mondatait, melyekkel javunkat akarta; éreztük a melegséget, mely az atillán keresztül is sugározta a szeretetet; tapasztaltuk bölcs intézkedéseiben, még a fenyítéseiben is megnyilatkozó és javunkat célzó szeretetét.

A beszédek után az intézeti növendékek díszfelvonulása következett, majd az intézet tisztikara a tisztí étkezőben bankettet rendezett a tábori püspök és a vendégek tiszteletére.

A tábori püspök külön kifejezte háláját és elismerését Csillag Viktor ezredesnek, Horváth Dénes intézeti tanár, tábori főlelkésznek s az egész tanári karnak, hogy az intézetet oly szép szellemben vezetik.

E dicsérethez Veszprém város egész közönsége elismerését fűzi, mert mindnyájan büszkék vagyunk a jutasi altisztképző intézetre, annak vezetőségére és növendékeire.”

1929/30. tanév

Szomorú volt az évzáróünnepély az 1930. év befejezésekor. Ebben az évben az intézet parancsnoka, Csillag Viktor ezredes váratlanul elhunyt. Erről a *Veszprémi Hírlap* is megemlékezett, részletes tudósítást közölve az eseményről, az elhunyt parancsnokról:

„Váratlan tűzként terjedt el vasárnap a megdöbbentő hír, hogy Csillag Viktor ezredes, a magyar érdemkereszt III. osztályának, az ezüst és bronz signum laudisnak a kardokkal, stb. tulajdonosa a Jutasi m. kir. Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet parancsnoka meghalt.

Csillag ezredes Appán százados esküvőjére utazott Hegyesdre, onnét visszatérőben a tapolcai úton rosszul lett, s mielőtt még kocsija elérte volna a tapolcai kórházat, szívszélhúdás következtében meghalt, életének 52. évében.

Szerdán e hó 23-án szállították keresztül holttestét Veszprémen, ahol a Szent Imre téren³⁰⁴ búcsúzott el szeretett parancsnokától az altisztképző és a helyőrség

---

³⁰⁴ Az 1930. március 26-án tartott városi közgyűlésen utcanév-változtatásról is döntöttek. A szent Imre jubileumára alakított bizottság indítványára a Jutasi utat Szent Imre útnak nevezték el. A bizottság egy térnek szent Imréről való elnevezését is kérte, azonban a városi együttes bizottságokban két terv is merült fel s így kikéri arra vonatkozólag a Szent Imre bizottság véleményét. Az egyik terv szerint a Veszprémi Takarékpénztár – Suly-ház – Alapítványi Pénztár s Pósa ház előtti újonnan aszfaltozott teret neveznék el Szent Imre-térnek, míg a másik terv szerint a Buzapiac teret. Végül az utóbbi mellett döntöttek. *Veszprémi Hírlap*, 1930. márc. 30. Városi közgyűlés. 4. o.

tisztikara és az altisztképző növendékei. Fél 9 órakor érkezett meg a holttestet szállító teherautó a Szent Imre térre, ahol tisztelegéssel fogadta a vörösberényi táborozásából hazatért ifjúság szeretett parancsnokának holttestét s megkoszorúzás után el-elcsukló kűrtharsogás mellett indult az autó Szegedre, ahol a családi sírboltba helyezik örök nyugalomra.

[...] Az ifjúság nevelésének nemes gondolata töltötte el hivatásában, megható volt szeretetének megnyilvánulása egy-egy ünnepélyesebb alkalommal, amikor az intézet végzett növendékeitől vett évente búcsút, a kemény katonának könny csillogott szeretetei sugárzó szeméből.

Nemcsak a katonai nevelőintézet, de a Magyar Honvédség is egyik legértékesebb és legkiválóbb törzstisztjét vesztette el Csillag ezredesben, aki Veszprém társadalmi életében is nagy tiszteletnek és közbecsülésnek örvendhetett.

A jutasi altisztképző intézet tisztikara külön gyászjelentést adott ki, amelyben a következő meleg szép szavakkal búcsúzott el szeretett parancsnokától: »Katonai hivatása iránti törhetetlen ragaszkodás, alantosai iránt viseltetett atyai szeretete, fennköltlen úri gondolkodása, bensőséges jóindulata eszményi magasságban fog előttünk mindig tündökölni«.

A tapolcai beszemelésen részt vett Kéhler tábornok, a jutasi altisztképző intézet, a veszprémi honvédség, a hajmáskéri tüzérség és kerékpáros zászlóalj tisztikara.”³⁰⁵

Pálfy Mihály jutasi számvevő főmester ekként emlékezett meg parancsnokáról, a halálesetről: „A jutasi gyászba borult zölderdőbe a reggeli nap sugara hívogatta a vendégeket, akik sorakozva vonultak fel a sporttérre, hogy július 27-én – az intézetparancsnok váratlan elhalálózása folytán – szomorú keretek között megtartott ünnepélyes avatáson részt vegyenek.”³⁰⁶

Az 1930. évi ünnepség 10 órakor vette kezdetét. A honvédelmi minisztert Matherny Ödön ezredes (a későbbi parancsnok) képviselte.

1938/39. tanév

Hasonlóan nagyszabású évzáró-ünnepségről tudósít Horváth Endre tűzmeszter a *Honvéd Altiszti Folyóirat* 1939. októberi számában.³⁰⁷

³⁰⁵ *Veszprémi Hirlap*, 1930. júl. 27. 4. o. Csillag Viktor temetéséről beszámolt a *Délmagyarország*, 1930. júl. 25. Csillag Győző ezredes temetése. 6. o.

³⁰⁶ *Őrszem*, 1930. szept. 20., 3–5. o.

³⁰⁷ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1939. október. 58–62. o.

„A jutasi iskola évváró ünnepélye

A m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapataltisztképző iskola az évváró ünnepélyt és iskola emléknapot folyó évben július hó 30-án tartotta.

Leírásomban igyekszem hű képet adni arról a felejthetetlen, gyönyörű napról, amelyen minden tiszt, altiszt és hallgató szereplésével és magatartásával az iskola jó hírnevét csak fokozta és a közismert »jutasi szellem« ragyogó példáját állította a nagyközönség elé. Az ünnepély tulajdonképpen már július hó 29-én kezdetét vette, amikor a Magyar Rádió helyszíni közvetítést adott a záróünnepély főpróbájáról.

Július hó 29-én zenés takaródó volt. A m. kir. Szent István 3. honvéd gyalogezred menet-zene-osztaga a főépület előtt játszott, majd körüljárta az iskolát. Mindenki boldog izgalommal várta a holnapot.

Gyönyörű, napsütéses időre virradtunk július hó 30-án a zenés ébresztő patogó indulóira. Mintha még a jó öreg nap is kedvezni akarna, ragyogóan küldötte tüzes sugarait a tiszta kék égről. Lázás készülődés töltötte be az egész iskolát. A hozzátartozók nagy számban sétáltak az árnyas utakon. Szinte ki lehetett olvasni szemükből a büszke örömet.

Az ünnepélyt 8 órakor vallás szerinti istentisztelet vezette be. Az istentisztelet után 10 órakor kezdetét vette a díszkivonulás. A kivonult csapatok Sárosy Ödön alezredes úr parancsnoksága alatt keményen tisztelegtek a Himnusz hangjai mellett először az iskola zászlója, majd a hivatalból megjelenő legmagasabb előljáró, vitéz Zalay Károly tábornok úr öméltósága, a 7. gyalogdandár parancsnoka előtt. Fogadás után az iskola segédtisztje az emelvényre lépett és felolvasta az »Iskola emlék-napiparancs«-ot.

Az emlék-napiparancs 1. pontja a Felvidék és Kárpátalja visszacsatolása alkalmával hősi halált halt volt jutasi hallgatók emlékének áldozott, akiknek neveit az iskola parancsnokság emléktáblán fogja megörökíteni. A kivonult csapatok és a megjelent közönség egy néma, imádságos percet szentelt a magyar feltámadásért küzdeni és meghalni tudó hős jutasi hallgatók megdicsőült emlékének.

Az emlék-napiparancs 2. pontja a honvédelmi miniszter úrnak a II. évfolyamot végzett hallgatók hivatásos állományba való felvételét elrendelő rendeletét tartalmazza, majd azt az utat jelöli meg, amelyen minden hallgatónak hazafiúi hűséggel tántoríthatatlanul haladnia kell, amelyet az isten, a haza, legfelsőbb hadurunk és a magyar becsület kijelölt mindannyiunk részére.

A 3. pont az iskolaparancsnok úr elismerését tartalmazza a tiszt és altiszt karnak, valamint a II. és I. évfolyambeli hallgatóknak a fáradságos, minden

akadályt leküzdő munkásságért, majd név szerint kiemeli azokat a hallgatókat, akiknek általános magatartása és munkája az átlagot is felülmúlta.

A 4. pontban a II. évfolyamot rangelsőnek végzett Csirke János szakaszvezetőnek arany, az alosztályok osztályelsőinek végzett Pribélyi Pál, Németh Imre, Pánczél Béla, Horváth Ferenc és Bartal Imre szakaszvezetőknek ezüst Kinizsi-emlékgyűrű adományozását tartalmazza.

A Kinizsi-emlékgyűrű

Az 5. pont a folyó tanévben megtartott sportversenyek eredményeit közli.

Ezután az emlék-napiparancsban felolvasottak és a sportversenyek alapján tiszteletdíjban részesülő hallgatók és csapatbajnokságot szerzett csapatok alosztály parancsnokai a díjakkal feldíszített asztal elé léptek és Kiskéry Lóránt ezredes úr, az iskola parancsnoka átadta részükre a tisztelet- és vándordíjakat.

A díjak kiosztása után Kiskéry Lóránt ezredes úr a feldíszített emelvényre lépett és fennkölt szellemű, magas-szárnyalású beszédben búcsúztatta a II. évfolyamot végzett hallgatókat és átadta a rangelsőnek végzett Csirke János szakaszvezetőnek az arany Kinizsi-emlékgyűrűt.

Az iskolaparancsnok úr búcsúszavaira Csirke János szakaszvezető válaszolt, megköszönve a tiszti és altiszti karnak fáradozását. Beszéde végén felhívta a II.

évfolyambeli hallgató bajtársait az ünnepélyes fogadalomtételre, mely fogadalmat a II. évfolyambeli hallgatók „Ígérjük, megtartjuk!” felkiáltással pecsételték meg.

Csirke szakaszvezető beszéde után vitéz Zalay Károly tábornok úr intézett buzdító beszédet a hallgatókhoz.

A beszéd után a kivonult csapatok díszmenethez alakultak és Sárosy Ödön alezredes úr parancsnoksága alatt lélekemelő, kemény és feszes díszmenetben vonultak el a zene pattogó indulóira a közönség lelkes ünneplése között a díszmelvény előtt.

A záróünnepségen Zalay tábornok és Kiskéry ezredes fogadja a díszmenet tisztelgését. Forrás: Képes Pesti Hírlap, 1939. aug. 2. 2. o.

12 óra 30 perckor altisztek és hallgatók részére közös díszbéd következett, melyen részt vett vitéz Legény Béla alezredes úr zászlóaljparancsnok, Gaál Iván őrnagy úr ütegparancsnok és alosztályonként 1–1 tiszt. Itt vitéz Legény Béla alezredes úr felköszöntötte a Kormányzó Úr öfömméltóságát, Csirke János szakaszvezető az iskola tiszti és altiszti karát, majd a legidősebb I. évfolyambeli hallgató, Olasz Ernő szakaszvezető búcsúzott az I. évfolyambeli hallgatók nevében a távozó II. évfolyambeli hallgatóktól.

A délutáni sportünnepélyre, mely 16 órakor vette kezdetét, már 14 órakor özönlött a környékről a nép. Veszprémből végeláthatatlan sorban kígyózott a tömeg. Mindenki igyekezett magának jó helyet biztosítani és a rendezők fáradságot nem ismerő munkája lehetővé is tette, hogy a mintegy 7–800 főnyi érdeklődő zavartalanul élvezhette a minden kritikát kiálló, igen magas színvonalú sportünnepélyt.

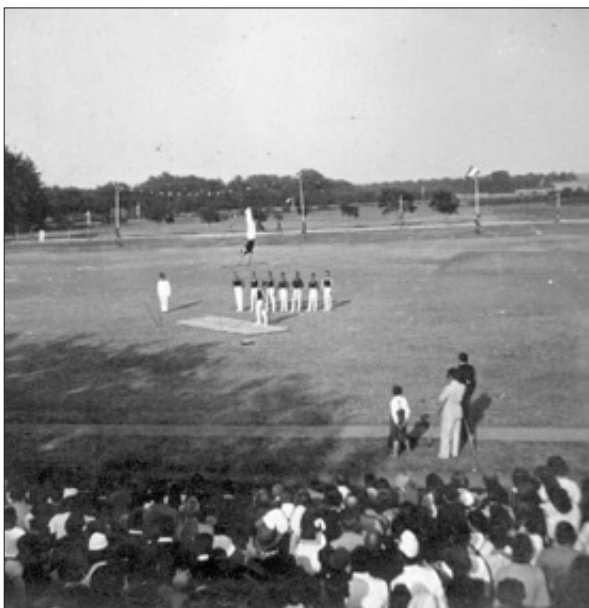
A sportünnepélyen megjelent Kánya Kálmán úr öngagyarméltósága, Magyarország volt külügyminisztere és még más számos polgári előkelőség.

Pontban 16 órakor megérkezett vitéz Zalay Károly tábornok úr és a Himnusz ünnepélyes hangjai után kezdetét vette a sportünnepély. (...)

(...) A megjelent közönség egy gyönyörű nap emlékével, a magyar honvédet, ha lehetséges még jobban a szívébe zárva, távozott az ünnepély színhelyéről abban a biztos és felemelő tudatban, hogy a jutasi iskola kiváló altiszteket nevel a dicső magyar hadseregnek”.

Hasonlóan terjedelmes beszámolót közölt az augusztus 6-án megjelent *Veszprémi Hírlap* is.³⁰⁸ A tudósító kiemelte, hogy a Szent István 3. hv. gyalogezred zenekara az Erzsébet ligetben kedveskedett a veszprémieknek, majd este 7 órakor Kiskéry Lóránt iskolaparancsnok lakása előtt ünnepélyes zenés takarodó volt.

A másnapi ünnepélyen a díszemlényen helyet foglalt dr. Mesterházy Ferenc főispánt, Beöthy Dezső ny. tábornokot, az iskola korábbi parancsnokát, Rosos Károly polgármestert, Serák József prépost-kanonokot.

Az altisztképző tornaegyletének bemutatója.

Forrás: Buri János őrm hagyatékából

³⁰⁸ *Veszprémi Hírlap*, 1939. aug. 6. R. T.: A Kinizsi Pál altisztképző iskola évváró ünnepe. 1–2. o. (fotóval)
Friss Ujság, 1939. aug. 2. Fényesen vizsgáltak a jutasi altisztképző iskola növendékei. 1. o. (fotóval)

A délutáni sporteseményen – a tudósító szerint – rendkívül nagy volt az érdeklődés, elsősorban Veszprémből jöttek a látogatók. Becslése szerint – miután az előkészített 2000 fős ülőhely gyorsan elfogyott, kb. 7200 ember nézte végig a sporteseményt. Ez esetben is felsorolta a megjelent országos és városi előkelőségeket: Kánya Kálmán ny. külügyminiszter, Zalay Károly tábornok, Németh József vk. ezredes kiképzési osztályvezető, Matterna ezredes, a 10. osztály vezetője, kisbarnagi Farkas Ferenc ezredes, a Ludovika Akadémia parancsnoka, Renczenberger Viktor ezredes, tüzér térparancsnok, Beöthy Dezső ny. tábornok, dr. Mesterházy Ferenc főispán, dr. Berky Miklós alispán, dr. Simon György kanonok, felsőházi tag, Váry ezredes Veszprém vármegye katonai parancsnoka, Rosos Károly polgármester, Wéber Pál, Beöthy István, Gutheil Jenő, Langmár Lipót kanonokok, Szentiványi Károly rátóti prépost.

A tudósító ezután részletesen leírja a sportbemutató minden gyakorlatát, kiemelve azoknak a tiszteknek az érmeit, akik mindezt megszervezték és vezették: Kiskéry Lóránt ezredes, iskolaparancsnok, Legény Béla alezredes, Miltényi Árpád százados, Szücs András és Botond Béla főhadnagy.

A bemutató és az évzáró ünnepély annyira különleges volt, hogy később a mozivetítések előtt, a Magyar Világhíradó levetítette a csapataltisztképző évzáró ünnepélyét bemutató felvételt.³⁰⁹

Kinizsi-emlékünnepek

Az ünnepek sorában különleges helyet foglalt el az iskola névadójának, Kinizsi Pál emlékére rendezett ünnepek. Külön kultusza volt Kinizsi Pálnak, a csatát soha nem vesztett hadvezérnek és a molnárlegényből országbíróvá lett nemzeti hősnak. Tünelmes pályafutását mindenkor az iskola hallgatói elé állították, igazolva az erős akarat és erős hit szerepét. Egy ilyen ünnepről tudósított a *Honvéd Altiszti Folyóirat* 1940-ben.³¹⁰

„A m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapataltisztképző iskola 1939. november hó 29-én ünnepelte névadójának emlékét, legendás hírű nemzeti hősnök halála napjának évfordulóján. Az emlékünnepe során az ünnepi beszédet dr. Rácz Béla protestáns főlelkész mondta, melyben Kinizsi Pál legendás életét méltatta, hal-

---

³⁰⁹ *Veszprémi Hírlap*, 1939. aug. 20. Mozi hírek. 4. o. Elérhető: <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=3405>

³¹⁰ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1940. ápr. VII. évfolyam. 78–82. o. és *Veszprémi Hírlap*, 1939. dec. 3. R. T.: Megemlékezés Kinizsi Párról. 1–2. o.

hatatlan emlékét példaképpen állítva az iskola hallgatói elé.

A Kinizsi-ünnepély keretében 10 óra 30 perckor indult a Hajmáskér-Nagyvázsony között rendezett kegyeleti staféta. A stafétát Hajmáskértől Jutasig a tüzérsztály lovasai lovagolták, Jutason kerékpárosok vették át és folytatták Nagyvázsony keleti szegélyéig, onnan pedig gyalogos staféta a Nagyvázsony-i hősi emlékműig, ami egyúttal Kinizsi emlékmű is. Párhuzamosan két staféta futott, az egyik Kinizsi Pál emlékének, a másik a Nagyvázsony-i hősöknek adózott kegyelettel, a hősi emlékművön elhelyezett stafétakoszorúval.

A staféta befutása Nagyvázsony községbe ünnepélyes keretek között történt. Az ünnepélyhez az iskola részéről díszszázad vonult ki, az iskola zászlójával. Langyos, ragyogóan szép őszi napsütéses időben Nagyvázsony község ünnepi díszt öltött, a házak fellobogózva és bár hétköznapi volt, a község apraja-nagyja ünneplőbe öltözve várta a jutasi vendégeket. A község vezetői, a frontharcosok, lövészek, leventék, tűzoltók zászlóik alatt felsorakozva gyülekeztek össze a hősi emlékműnél rendezett ünnepélyhez. Jelen volt gróf Zichy Pál, Luka József főjegyző, Németh Gábor ny. plébános, a Kinizsi-kultusz életben tartója, Molnár György plébános.

A jutasi díszszázad 11 órakor érkezett gépkocsi szállítással, példás és feszes rendje méltó tetszést váltott ki a község lakosságában. 11 óra 15 perckor fogadta a díszszázad az iskola parancsnokát, Kiskéry Lóránt ezredest, akit ezután a község főjegyzője üdvözölt. Kiskéry ezredes a díszszázad tiszteletadásában helyezte el a csapat altisztképző iskola koszorúját a hősi emlékművön. (...) majd a csapat altisztképző iskola részéről vitéz Varrházy Oszkár százados mondott emlékbeszédet.

Az emlékbeszéd után

A jutasi díszszázad Kinizsi Pál szobra előtt

Váriházy Oszkár százados

a Hiszekegy eléneklése közben futott be a staféta, melynek Kinizsi koszorúját az évfolyamelső Olasz Ernő szakaszvezető helyezte el az emlékművön”.

Az 1941. évi évzáró ünnepség – a *Veszprémi Hirlap* tudósítójának fogalmazása szerint – kettős volt: az évzáró ünnepséget összekötötték az újjáépített intézeti templom felszentelésével.³¹¹ „Most, amikor körülöttünk dübörög a föld, a levegő a repülő hangjától zajos (...) – fogalmazott Sz. J. monogramú tudósító – hagyjuk ott a mindennapi életet néhány órára és keressük fel azt a helyet, ahol kizárólag csak örömet és boldogságot, szépet láthatunk az emberek arcáról felénk sugározni! Lépünk vidám arccal a jutasi iskola körletébe, amelynek udvarát a legnemesebb elgondolás nyo-

mán a kertész keze és az isteni Gondviselés valóságos rózsaligetté varázsolta. A gyönyörű magyaros főépület szobrai az ezeréves magyar múlttól beszélnek.”

A kettős ünnepen megjelent vitéz Horváth Sándor tábornok, aki Werth Henriket a m. kir. honvéd vezérkar főnökét képviselte. A vezérkari főnök 5. osztálya részéről megjelentek Ibrányi Mihály vezérkari ezredes, vitéz Kocsis László és vitéz Vastagh György alezredesek, a Honvédelmi Minisztérium 10. osztálya képviseletében Goreczky Sándor alezredes. Majd érkezett dr. Czapik Gyula megyéspüspök, dr. Endrédy Vendel zirci apát, dr. Langmár Lipót kanonok, dr. megyesi Schwartz Róbert pápai kamarás, püspöki titkár, Takáts Károly succentor, Szemes József és Szabadhegy Szabolcs udvari papjainak kíséretével.

A jutasi növendékek és tisztjeinek munkájával újjáalakított templomot Czapik Gyula megyéspüspök szentelte fel. A templomszentelés után Czapik püspököt és kíséretét, valamint a meghívott vendégeket az iskolaparancsnokság villásreggeli látta vendégül.

A templomszentelés után került sor az iskolai év ünnepélyes bezárására. A rendezvény az intézet főépülete előtti téren, egy ideiglenesen felépített dísztribün előtt volt. „Az emelvény előtt sorakoztak két arcvonásban a gyönyörűen fegyverezett, fegyvernemenként csoportosított hallgatók századai festői alakzatban. Jobb szárnyukon egy testőrszakasz, amely Jutason nyert rövid időn át gyakorlati

³¹¹ *Veszprémi Hirlap*, 1941. jún. 2. Sz. J.: Kettős ünnep a Kinizsi Pál Honvéd Csapattisztképző Iskolában. 1–2. o.

kiképzést. Szemet, lelket örvendeztető látvány a honvédség altisztjeinek és altiszt sarjadékának ez az erőteljes, fiatalságtól, férfiaságtól duzzadó tömege.

Vezényszavak harsannak. Elül a közönség moraja. Vitéz Markóczy János ezredes, az iskola parancsnoka lovagolja le az arcvonalat, majd rövid várakozás után kúrtszó jelzi a honvéd vezérkar főnökének személyét képviselő vitéz Horváth Sándor tábornoknak megérkezését. A tábornok megszemléli a kivonult alakulatokat.

A fogadás után az iskola kiváló, rátermett parancsnoka, vitéz Markóczy János ezredes lép az arcvonal elé és szól az iskola második évfolyamát végzett, búcsúzó hallgatóihoz. (...)

A katonalék és a bajtársiasság hirdetőjeként az iskola parancsnoka a II. évfolyamot végzett hallgatók rangelsőjét arany, az egyes alosztályok fegyver- és csapatnemek képviselőit ezüst Kinizsi-emlékgyűrűvel ajándékozza meg.”

Boldogh József törm. Kinizsi-emlékgyűrűje

FLÍGEROSZTÁLY A KINIZSIN 1943/44-BEN³¹²

Az iskola hosszú és eseményekben bővelkedő múltjával több hadtörténeti és katonapedagógiai munka, tanulmány és cikk foglalkozik, amelyekből azonban szinte teljesen hiányzik egy rövid ám a tanintézet történetét színező motívum: a jutasi kiképző-repülő tiszthelyettes század krónikája.

Markóczy János vezérőrnagy, iskolaparancsnok parancsnoksága alatt működő katonai tanintézményben az 1942/43-as tanévben állították fel a repülő-tiszthelyettesi kiképzőszázadot. Az alegység felett haderőszerkezeti alá-fölérendeltségi viszonyrendszer alapján, a M. Kir. Honvéd Légierő parancsnoka, az 1. M. Kir. Repülő Hadosztály-parancsnokság parancsnoka valamint az M. Kir. Repülő Kiképződandár parancsnoka rendelkezett szemlejjel.

Szolgalatba lépő repülő-tiszthelyettesek

³¹² Hangodi László: *Flígerosztály a Kinizsin 1943*. (A Jutasi „Kinizsi Pál” Csapat Tiszthelyettesképző Iskola repülőszázada), Veszprémi hadtörténeti barangolások 3. Adatközlők: A Jutasi „Kinizsi Pál” Csapat Tiszthelyettesképző Iskola repülő-tiszthelyettesi évfolyamának volt növendékei közül Aradi Gyula repülő őrmester – Szombathely, Arató Ernő repülő őrmester – Tapolca, Dér Ferenc repülő őrmester – Gógánfa, Ternyei József repülő törzsőrmester – Szombathely, Tulipán Ernő repülő őrmester – Tapolca, Vadas Károly repülő őrmester – Tapolca. Továbbá Dóra Ambrusné (Dóra Ambrus repülő őrmester-pilóta hozzátartozója) Tapolca. Az adatközlőkkel 1985–1993 között készített interjúk hangszalagjai, az archív fotók és az archív fotók reprodukciói a szerző légierő-hadtörténeti gyűjteményében találhatóak.

A századparancsnok Nyárády Lajos repülőszázados, helyettese Tóth Kálmán repülőfőhadnagy volt, eredetileg mindketten repülőgép-vezetők. A kiképzőszakaszok élén Górnagy Jenő repülő hadnagy, Regős Pál repülőzászlós és Tóth Jenő repülőzászlós álltak. Korábban mindhárman pilótaként szolgáltak, Górnagy hadnagy és Regős zászlós mint DRT-sek a Délolasz Repülő Tábor növendékeiként, 1938-ban a Taranto közeli Grottaglie-ben kaptak pilótakiképzést és nyerték el az olasz aranyaszt, azaz a büszkén viselt repülőgép-vezető jelvényt a magyar koronás aranyas mellé.

Ternyei József repülőgép-vezető

ben szolgált hallgatói korábban a 4. nehézbombázó-ezred II. osztálya 4/3. „Sárga vihar” és 4/4. „Buzogány” repülőszázadainak voltak a katonái. Több tiszthelyettest vezényeltek ide a szomszédos Zala vármegye tapolcai repülőteréről akik ezt megelőzően ugyanezen bombázóezred I. osztályának 4/1-es „Isten nyila” és 4/2-es „Isten kardja” századainál teljesítettek szolgálatot. A veszprémi és tapolcai repülősök azelőtt Junkers Ju-86-os kétmotoros bombázókon repültek vagy e típus földi kiszolgáló személyzetének voltak a tagjai. Távolabbról érkeztek azok a beiskolázott tiszthelyettesek akik korábban a debreceni 3/5. „Boszorkány” illetve 3/6. „Úz Bence” olasz Caproni Ca-135-ösökön repülő bombázószázadoknál katonáskodtak, de jöttek Szombathelyről a REGVI (Repülőgépvezető Iskola) egyes oktatószázadaitól s még több más hely egyéb repülő csapatteitől.

A kiképzőszázad szolgálatvezető számvivője Szigethy Lajos repülőfőtörzsőrmeister volt, az öt kiképzőraj rajparancsnoki karát pedig a pápai M. Kir. Honvéd 1. „Vitéz Bertalan Árpád” Ejtőernyős Zászlóalj tisztesei alkották: Bánkúti Lajos ejtőernyős szakaszvezető, mesterugró, F. Tóth János ejtőernyős szakaszvezető, Magyar István ejtőernyős szakaszvezető, mesterugró, Musza Károly ejtőernyős szakaszvezető és Oszlánszky Ferenc ejtőernyős szakaszvezető, mesterugró.

A század személyi állományát különböző repülő alakulatok földi-és hajózó részlegeiből vezényelték Veszprémbe, az ország területéről szinte mindenhonnan. A kiképzőszázad eredetileg is Veszprém-

A kiképzést megkezdő hallgatói állomány rendfokozati szempontból szinte teljesen homogénnek mondható: egy-két repülő szakaszvezetőként szolgáló katonától eltekintve mindenki repülő őrmesteri rendfokozatban volt, tehát senki sem számított már újoncnak a saját fegyverneménél. A többség már több, mint öt éve viselte az egyenruhát s a kamgarn zubbonyokon ott fénylettek az országgyarapítási emlékérmek: a Felvidék egy része, Észak-Erdély és Székelyföld valamint a Délvidék visszacsatolását eredményező hadműveletekben való részvétel látható jeleiként. Az emlékérmek sorát többeknél az egyenruhában töltött évek számát jelző szolgálati jelek keresztjei egészítették ki mint beszédes dekoratívumok. Mivel a hallgatók között voltak olyanok, akik 1941-ben már éles harci tapasztalatokat is szereztek a Szovjetunió ellen folyó keleti fronti harcokban, néhányan magyar és német harctéri kiténtetések birtokosai voltak, mint például a Nagyezüst Vitézségi Érmes Vadas Károly repülőőrmester, a tapolcai 4/2. „Isten kardja” bombázószázad hajózó rádiós-lövésze valamint a Másodosztályú Német Vaskeresztet elnyert szintén tapolcai Porkoláb Miklós repülőőrmester, hajózó szerelő-lövész és egy repülőgép-vezető őrmester: Székely Sándor.

Útépitésre vonul a kiképzőszázad

A tanévet megkezdő, változatos összetételű kiképzőszázad elméleti és gyakorlati képzésben részesült. A tantermi foglalkozások mellett gyalogsági harcászat, lögyakorlatok, tereptani gyakorlatok és fizikai erőnlétfejlesztés volt a

jellemző mindennapi tevékenységi forma. A gyalogsági harcászaton belül külön hangsúlyt kapott a saját harcokcsikkal támogatott, kombinált lövészpáncélos harcászati eljárások begyakorlása. A lökiképzés és lögyakorlatok során a Magyar Királyi Honvédségen belül rendszeresített valamennyi lőfegyver és nehéz lőfegyver kezeléséről meg használatáról kaptak kimerítően alapos oktatást. Szemléletesen jellemezte mindezt néhai Tulipán Ernő repülő őrmester – aki korábban a tapolcai nehézbombázó-osztálynál szolgált földi beosztásban a fegyver-és bombaszerkezelőknél – miszerint: „*a kiképzés végén a Schwarzlose géppuskával már 800 méterről ellőttük a verebet a faágról*”.

A harcászati oktatások kevésbé látványos, de annál izzasztóbb etapjai voltak az állás- és fedezéképítési munkafoglalkozások, amelyeken a fegyvereket ásóra, lapátra és csákányra cserélve Veszprémben a mai Házgyári út és az északi városszél közötti bokros, helyenként gyéren ligetes gyakorló pályán lőállásokat és futóárkokat mélyítettek a hallgatók a kemény, dolomitszikkal talajba. E terepfoglalkozásokat időnként útkarbantartó és útjavító feladatok egészítették ki a gyakorlótér területén és környékén, valamint a repülőtér felé eső terepszakaszokon.

A menetgyakorlatok és a teljes harcászati felszerelésben végrehajtott erőltetett menetgyakorlatok a fizikai állóképesség fokozását célozták, melyek fő irányai a Bakony környékbeli vonulatai és a keleti Balaton-felvidék voltak.

A kiképzési-tanulási feladatok teljesítése mellett a hallgatók az iskolakomplexum területén rendszeres kül- és belszolgálatot adtak, ideértve a fegyveres őrszolgálatot is. Ha azt mondjuk, hogy ez az egy rövid tanév, amely alatt a repülő tiszthelyettesi osztály egy igazi színfolt a Jutasi Tiszthelyettesképző történetében, akkor a hajdani iskolai mindennapoknak is szokatlan színfoltjai voltak a Bocskai-honvédsapkás, bakancsos hallgatói tömegben, őrszolgálatra vonuló repülő tiszthelyettesek: elegáns kamgarn zubbonyban, jellegzetes fekete váll-lapokkal, nyakkendősen, élére vasalt pantallóban, félcipőben, kifényezett rohamsisakkal a fejükön s 35 M. Mannlicher-Schönauer puskákkal a vállukon.

A kevés szabadidő eltöltésére katonáembernek kellemes lehetőségeket kínált Veszprém városa, de a városkörnyék is a maga természeti szépségeivel. A fliegerosztály hétvégeken gyakran indult gyalogtúrákra a környéken: vagy a Bakonyba vagy a Balaton felé, Csopakra, Tihanyba.

A bajtársias szellemű, lelkes és kitűnő minősítéseket nyert repülő tiszthelyettesi évfolyam a kiképzési év elteltével búcsút intett Veszprémnek, búcsút intettek egymásnak és mindenki más-más repülő alakulatnál folytatta katonai szolgálatát és a háborút.

A következő év többeknek az utolsó életévé lett, mely sajnálatos módon éppúgy vonatkozott a tanári karra, mint a volt hallgatókra. A háború hadieseményei elérték először Magyarország légterét, majd a frontvonal ért mind közelebb keleti irányból. Akik a honi légvédelmi vagy frontrepülő alakulatokhoz kaptak beosztást, azok soraiból kerültek ki az első repülő hősi halált halt tiszthelyettesek. Közülük is első az elsők közt a korábban Tapolcán szolgált Kuthy István őrmester, hajózó rádiós lövész.

A Magyarország elleni első nagy amerikai légitámadás napján, 1944. április 3-án a tököli repülőtéren állomásozó, Budapestet védő vadászernél, Nagy Kornél főhadnagy-pilóta Messerschmitt Me-210-esének rádiós lövészeként szállt fel a nyomasztó túlerővel szembeni légi harcra. Ennek során súlyos találatokkal kényszerleszállást kellett végrehajtaniuk és a már földön lévő harcképtelen gépre a lecsapó amerikai vadászgépek céllövészetet rendeztek. A pilóta sebesülten még el tudta hagyni a záporozó lövések közben gépének roncsát, Kuthy őrmester azonban a lövészkabinban lelte halálát. Sümegi származású lévén, később ott helyezték végső nyugalomra és sírja mindmáig megvan a kisváros temetőjében. A volt tanári karból Nyárády Lajos repülő százados halt hősi halált 1944 nyarán. Mint repülésvezető, a veszprémi repülőtér elleni július 8-i pusztító erejű amerikai légitámadásban vesztette életét. Sírboltja az Alsóvárosi temetőben, a Mártírok útja felőli főbejárattól balra őrzi hamvait.

A Jutasi „Kinizsi Pál” Csapat Tiszthelyettesképző Iskola repülő-tiszthelyettesi évfolyamának nem volt folytatása: egy rövid, de megörökítésre méltó iskolatörténeti fejezet az intézménytörténeten belül. Egy napon talán emléktábla is jelzi majd a napjainkra levéltárként újjászületett épület falán ezen „repülő osztály” egykori létezését.

A JUTASI ÉPÍTŐSZELLEM

A balatonszőlősi templom építése

Az iskola jelmondatának szellemében – vagyis nincs olyan akadály, amit erős akarattal nem lehet legyőzni – végeztek különböző közmunkát az iskola növendékei, tanári kara, parancsnoka. De hogyan is támadt a különböző munkák megindításának gondolata?

Az iskola alosztályait a kiképzések során – kihelyezések alatt – környező falvakban szállásolták el. A jutasi szellem megkövetelte azt, hogy még abban az esetben is, ha a falu házaiban csak egy napra vagy csak órákra vannak is elhelyezve, az elhelyezési körlet mindenképpen méltónak kellett lenni az iskola hírnevéhez. Ez természetesen munkával járt. A ház udvarán lévő jármű, gazdasági eszközök, kő- és farakások elrendezése, az udvar felsöprése, általában a körlet lakályossá tétele. Ezt munkát minden egység kötelességszerűen végezte el. Így, ha a kihelyezett század napokig maradt egy faluban, akkor természetesen megismerkedett a falu népével is.

Az iskola egyik százada 1941. szeptemberében egy Balaton melletti községben, Balatonszőlősen volt elszállásolva. A falu tekintélyes része katolikus vallású volt, azonban templomba egy távol eső szomszéd faluba jártak. Ugyanennek a falunak volt egy düledező, tanításra alkalmatlan iskolája. Ez a körülmény adta a gondolatot a századnak, hogy – mivel az iskola kérdése más módon is megoldható volt – az iskola helyébe egy templomot építsenek.³¹³ Az iskola bontásáig, illetve az új templom építéséig Fodor Gyula és Fodor Imre által felajánlott Mária-szobrot a meglévő harangláb közé helyezték imahelynek.

Még az 1941. évben, karácsonykor is meglátogatta az altisztképző növendékcsoport a falut. Az iskola énekkara és küldöttsége Markóczy ezredes vezetésével

³¹³ Egy visszaemlékezés szerint a templom építésének kezdete a következőképpen zajlott. A kihelyezett század a gyakorlat befejezésekor díszszemlét tartott a falu főterén. A díszszemlét az intézet parancsnoka, Markóczy ezredes tartotta. A kemény jutasi legények földet megremegetető díszmenetben vonultak el parancsnokuk előtt, aki fogadta a tisztelgést, és – valljuk be – büszke is volt fiaira a falu apraja-nagyja előtt. Közben a díszmenet alatt egy idős néni somfordált a parancsnok mellé, majd rövid tépelődés után megjegyezte: „Szép, szép ez a parádé tiszt úr, de sajnos nekünk nincs katolikus templomunk!” Markóczy ezredes talán még jobban megmerevedett. „Hogy-hogy nincs?!” Ott, azonnal döntött: a falunak jövőre állni fog a temploma. Még pihenésre sem hagyott időt. Azonnal megindult a tervezés, majd az építés. A következő évben állt a templom. Persze ezt nem hagyhatták a reformátusok sem, akik felbátorodva az eseten, megkeresték Markóczy ezredest. Nekik a megrongálódott templomukat és az iskolát újították fel a jutasi őrmesterek. Vitéz Káplán György visszaemlékezése alapján.

karácsony másnapján kiutazott Balatonszőlőse, ahol a düledező, régi épületben dr. Justh István felsőörsi prépost mondott szentmisét. A szentmise után a falu iskolás növendékei karácsonyi színdarabot adtak elő a jutasi vendégek tiszteletére.³¹⁴

Mivel a munka a kiképzési érdekek szem előtt tartása mellett folyt, 1941-ben a század csak az iskola lebontásáig és az alapkövő letételig jutott el. Az új iskolaévi kezdetével új hallgatók, új századok folytatták a munkát. Ez most már az egész iskola szívügye volt. Az iskola parancsnoka vitéz Markóczy ezredes személyesen is ellenőrizte a munkát. A századok felváltva dolgoztak az építkezésnél. A templom terveit az iskola tanára Horváth Andor százados készítette. A munkákat meglátogatta dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök, Haász István tábori püspök, Grósz József szombathelyi megyéspüspök is.³¹⁵

A *Veszprémi Hírlap* terjedelmes írással³¹⁶ emlékezett meg a templom felszenteléséről. A templomszentelésen rész vettek a jutasi iskola növendékei, a környező falvak és természetesen Balatonszőlős lakossága is. „A közönség lassan gyülekezik.,, – írja a *Veszprémi Hírlap* – „, a katonák felvonulnak és sorakoznak a templom melletti téren, megérkezik az ifjú menyasszony, akit itt, az új templom felszentelése után vezet oltárhoz Kürti László őrmester, aki templomépítés munkáját nagy lelkesedéssel végezte.”

Megérkezett vitéz Markóczy ezredes is, majd az egyház képviselői: dr. Niszler Theodor panonhalmi perjel, dr. Gidró Bonifác tihanyi apát, veszprémi megyéspüspök képviseletében dr. Megyesi Schwarcz Róbert püspöki titkár és Szemes József udvari káplán.

A templomot a tihanyi apát áldotta meg, majd a szentmise után került sor az esküvőre Kürti László őrmester és Horváth Ilonka között.

Kürti László őrmester

³¹⁴ *Veszprémi Hírlap*, 1941. dec. 31. A balatonszőlősiek karácsonya. 5. o.

³¹⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1942. szept. 2., Épül a balatonszőlősi kápolna. 1. p.

³¹⁶ *Veszprémi Hírlap*, 1942. okt. 28. Egy kis falu nagy ünnepe. 2 p. Lásd még: *Napló*, 2014. júl. 19. Toldi Éva: Tekintsünk fölfele! 4. o.

Az esküvő után vitéz Markóczy János ezredes mondott beszédet: „Ezt a templomot nem téglából, nem betonból, nem kőből építettük, hanem jutasi szellemből, akaratból! És erős akarat csak erős hitből fakadhat! Jelszavunk a segítség és a jutasi katona ott segít, ahol tud.”

Az ünnepi napiparancsában megemlékezett az építést vezető Kürti őrmesterről és a terveket készítő Horváth századosról, majd emlékérmeket és okleveleket adott át a munkálatokban résztvevő növendékeknek. Végül a templom kulcsát átadta Fodor Gyulának, a község polgármesterének.

Igen részletesen számol be az eseményről a Balatoni Szövetség Hivatalos Értesítője, a *Balaton* 1942. novemberi lapszámában Krónikás³¹⁷ nevű tudósító:

„Bensőbb, szorosabb kapcsok aligha kötnek össze két községet, mint e kettőt. Jutas másfélezer katonája, még pedig a legjavából, élükön vitéz Markóczy János ezredessel, a jutasi m. kir. Kinizsi Pál honvéd-tiszthelyettesképző iskola kitűnő parancsnokával és jeles vezetők és oktatók tisztikarával, 1942 október 25-én örök szövetséget kötött egy becsületes magyar, de szegényes eddig magára hagyatott balatoni községgel, Balatonszőlőssel. A testvéri szövetség megkötése egy új róm. kat. templom megáldásával volt kapcsolatos.

De ennek története is van.

A jutasi tiszthelyettesképző iskola gyakorlatozás közben eljutott többek között Balatonszőlős kisközség határába is. Pihenés közben végignézték a kis magyar falut. Megállnak egy omladozó épületrom mellett, melyhez egy, gyöngegségében rendeltetését már nem teljesítő harangláb támaszkodott. Sajnálatos látvány! Mi ez? Ez volt a katolikus iskola, itt húzták meg a kis harangot nagy ünnepeken... De most már néma mind a kettő. Temploma meg nem is volt. Azon a balatoni tájon, ahol a letűnt századok vallásos életének hirdetőiként 28 templom romjaira akadunk!

A gondolkodó katona magyar nemes érzését elhatározás és ezt tett követi. A parancsnok ismeri embereit.

A legszentebb közös feladatot felismerve a nagy munkára egybeforr akaratban parancsnokával a tisztikar és másfélezer derék katona. Ezekből az iskolárokokból mi felépítjük az új templomot. Mérnök, pallér, kőműves, ács, lakatos, asztalos, stb. szakmunkás kerül ki a derék sereg soraiból, munkába állnak, el-takarítják a romokat, lerakják az alapot, emelkednek a falak és ez év [1942]

³¹⁷ *Balaton*, 1942. november/11. szám. Krónikás: Jutas–Balatonszőlős. 1–2. o.

Az épülő templom bokrétaünnepsége

augusztus 14-én a torony tetején bakonyi szellőtől lengetett zöld lombok hirdetik a bokrétaünnepet.

A munka talán még buzgóbban folyt az egész község lelkesedése közben megtartott bokréta ünnepély után.

»Erős hit és erős akarat« jelszava a jutasi iskolának, mely a kereszt és kard együttes nagy munkáját nemcsak vallja, hanem meg is valósítja.

Csodálatosan szép napra virradt ez év október 25-én Balatonszőlős lakossága. Már a kora hajnali órákban végigdübörögtek a jókedvű katonákkal megtelt hatalmas gépkocsik, visszhangzott a Bakony őszi pompájának erdő koszorúzza hegylánca, a község felé vezető utakon közelből-távolból meghívottak és érdeklődők serege igyekezett a ritka ünnepségre.

Katonák sorfala között indult Fodor Gyula balatonszőlősi birtokos házából a papság hosszú sora, élén Gidró Bonifác tihanyi apátúrral és Niszler Teodor pannonhalmi perjellel a lélekemelő szertartás végzésére.

A pápai himnusz lelkes zenéje kíséretében haladnak a nemzeti zászlókkal és fenyőgallyakkal díszített úton végig a templomtérre. A templom körül a hívek ünnepi serege, az 1400 katona fegyelmezett, szinte beláthatatlan emberfala tisztjeikkel élükön. Szent csend a meghatottság és ünnepi érzés külső kísérője.

Napsugár özönében áll előttünk a minden vonalában, nemes egyszerűségében is szívet-lelket gyönyörködtető bájos falusi templom: az »erős hit és erős akarat« alkotása.

A templom avatása 1942. október 25-én

Felhangzik Niszler pannonhalmi perjel könnyeket fakasztó ünnepi beszéde, majd a templom megáldásának imái és a kísérő zsoltár felemelő énekei, mire a templom kapui megnyílnak. Már a templom belsejében folytatódik a szertartás, majd a szentfalak megáldása után megkezdődik a főpapi mise. Hogy a legszen-
tebb áldozat első bemutatása alatt, amikor a katonák énekében és a katonaze-
nekar játékában felváltva hangzottak el a lelkek mélyéig ható magyar egyházi
énekek, hogy ekkor mit éreztek a templom létrehozói és a résztvevők, annak
leírására az ünnep krónikása már nem vállalkozhatik.

Hálatelt szívvel térdre borult hívek és katonák ezrei fogadják a főpapi áldást.

A szentmise után a templomban mozgás és a bajtársak sorfala között egy ifjú pár vonul az oltár elé – az építómunkát vezető Kürti László őrmester-pallér és bájos menyasszonya – és abban a templomban, annál az oltárnál rebegik el a holtomiglan-holtodiglant, melynek létrehozásában nekik is részük volt.

Vége az ünnep egyházi részének. A hatalmas templomtérén valószínűleg zászlóerdőktől körülvéve a másfélezer katona és óriási lelkes résztvevő tömegek előtt fenyőgallyakkal díszített emelvényen előttünk áll a szép alkotás vezére és lelke – vitéz Markóczy János ezredes iskolaparancsnok. Legelső szava a harctéren küzdő katonáinké... Majd elhunyt hőseinkről emlékezik meg, imához vezényel egy sor kürtös harmonája, az új templom harangszava és ágyúdörgések közben ezernyi szempárból hulltak a megemlékezés könnyei...

Az elkészült templom, oldalán az altisztképző címerével

Az ezredes-parancsnok lelkes beszédben vázolta a templomépítés történetét, majd katonás hangon felolvasta a napiparancsot, melyben köszönetet mond elsősorban Horváth Andor főhadnagynak, aki a templomot és művészi berendezését tervezte és az építési munkát mindvégig vezette, azután köszönetet mond dolgozó katonáinak, kiket elismerésképpen a jutasi iskola emlékérmével és díszoklevéllel tüntetett ki. Külön kiemelte Fodor Gyula, balatonszőlősi gazdálkodó egyházközségi elnök érdemeit és a kulcsok átadásával gondjaira bízta a jutasi bajtársak alkotását.

Elrendelem – szólott tovább a napiparancs –, hogy a mai naptól kezdve minden jutasi katona, aki e községbe jön, el ne menjen némán és érzéstelenül e templom mellett, hanem küldjön egy fohászt a Mindenhatóhoz a község lakosságáért és édes Hazánkért.

Örömkönnyegek csillogtak a szemekben, kétség nélküli bizalom szállta meg a lelkeket, mert – mint Fodor Gyula a község nevében elmondott köszönő szavaiban hangoztatta – amíg ilyen parancsnok alatt nevelődnek derék katonáink, amíg ily kölcsönös megértés, szeretet és megbecsülés fűzi össze a katonaságot és polgári lakosságot, addig egy szebb, boldogabb jövő feltétele csak az összefogó becsületes munka és a kitartás!

A templom szentélye

Nagy napja volt ez a nap Balatonszőlősnek! De egyben ritka és gyönyörűséges megjelenése az igaz lovagi magyar léleknek! Templommá összehordott kövek hirdetik az önzetlen, másokon segíteni akaró munka eredményét! S íme, most boldog Balatonszőlős lakossága, van már kedves szent helye, ahol elsírhatja bánatát, ahol vigaszra talál, ahonnan újult erővel és bizalommal telve távozik, de talán még boldogabb az a jutasi katona, aki munkájának szeretetadományával boldoggá tette katolikus magyar testvéreit, kik békében és háborúban kérik jótevőikre az Úr áldását. Úgy érezzük azonban, hogy legboldogabb az a jutasi parancsnok, aki a maga nemes elgondolása szerint következetes kemény irányításával és bölcs oktató munkájával a harci rátermettség mellett az erényre, az önzetlen, segítő szeretetre, ily maradandó alkotásban megnyilvánuló felebaráti szeretetre tudta ránevelni bajtársait.

Hazánk ékességének, a Balaton és Bakony vidékének büszkesége és minden magyarnak követendő példája ez a szent kövekben megörökített testvéri szövetség: Jutas–Balatonszőlős.”

Emléktábla hirdette és hirdeti tevékenységüket az iskola falán, valamint a református templomnál is. A katolikus templom és az iskola falán még ma is lát-

Emléklap Gidró Bonifác tihanyi apáttól

ható a Jutasi Altisztképző címere: egy pajzs, amelyen egy szablyát tartó páncélos kard választja el a holdat és a csillagot.³¹⁸

A növendékek a terepgyakorlatok zárásaként nem csak a balatonszőlősi templomot építették, vagy éppen épületeket, iskolát újítottak fel. Ajkarendeken a település hősi emlékművét készítették el. Erről a következő tudósítás olvasható:³¹⁹ „Huszonkét év múlt el azóta, hogy a világháború megszűnt. Most – két évtized múlva – izléses és szép emlékoszlopot állított Ajkarendek németajkú község hősi halottainak.

Az emlékmű felállítása érdekében egy hónappal ezelőtt kezdődött el a mozgalom, amikor a jutasi altisztképző intézet egyik százada a nyáron a községben

³¹⁸ Sajnos az iskola falán elhelyezett emléktáblán már nehezen olvashatók a betűk. A felirat: „Átépitették, megnagyobbították a jutasi hallgatók, Parádi János őrn., Pleva József őrn., Turai Károly őrn., Panák János szkv., Szabó Gyula szkv., Haspel Ernő őrn., Pilók Károly honv. 1943. A református templomot felújító altisztek és tisztesek neveit feltüntető emléktábla – melyet Móri János nyá. dandártábornok, volt intézeti tanár a saját költségén készíttetett – 2009-ben csak a bejárat melletti küszöbön hevert.

³¹⁹ *Veszprémi Hirlap*, 1941. okt. 26. Emléket állított Ajkarendek község a falu világháborús halottainak. 2. o.

Markóczy János vezérőrnagy, Balatonszőlős díszpolgára, iskolaparancsnok köszönetet mond a honvédeknek. Forrás: Tolnai Világlapja, 1943. okt. 6. 3. o.

gyakorlatozott. A jutasi altisztképző növendékei vitéz Szentgróthy százados vezetésével egyes propagandát kezdtek a hősi emlékmű felállítása érdekében.

A község lakossága csakhamar belátta, hogy az emlékmű felállítása hazafias kötelesség s csatlakozott a kezdeményezéshez. Négy hét múlva már áll is a hősi emlékmű.

Vasárnap volt az ünnepélyes leleplezése. A falu apraja, nagyja megjelent a hazafias, kegyeletes ünnepeken. Képviseltette magát a jutasi altisztképző is 40 tagú díszszakasszal.

Az ünnepség szentmisével kezdődött, az ünnepi beszédet az emlékműnél vitéz Szentgróthy százados mondotta. Végül a járás főszolgabírája megköszönte a jutásiaknak, valamint a községnek fáradságát és áldozatkészségét, amivel 23 ajkarendeki hősi halottnak emléket állítottak.”

Az altisztképző kápolnájának építése

A jutasi iskola katolikus kápolnája

A nemzeti hadsereg minden katonai egységénél a szabályzatokban előírt hitélet folyt. Lehetőség szerint mindenütt létesítettek a felekezeteknek megfelelő imahelyiséget, kápolnát. Így volt ez Jutason is. Megalakulása után az iskola területén lévő helyiségekből alakítottak ki imahelyet.

A katolikus kápolna egy, még a világháború alatt hadikórháznak épült, barakk-helyiség volt. 1924-ben, amikor az iskola megalakult, a későbbi kápolna raktár, majd tornaterem volt, egyben vasárnaponként az Isten háza szerepét töltötte be. Tizenhét évig csak 4 kopár fal volt az iskola kápolnája. A kápolnát csinosítani, illetve újraképezni az

A katolikus imaház bejárata

I. világháború utáni nagy anyagi nehézségek miatt nem lehetett. Az iskola közben állandóan bővült. A tiszti és tiszthelyettesi kar, valamint a hallgatók létszáma évről-évre nőtt. 1941. júniusában végül is az iskola parancsnoka: vitéz Markóczy János ezredes kezdeményezésére hozzáfogtak a munkához. A munkálatokat az iskola hallgatói részben szabad és pihenő idejüket is felhasználva végezték. Ki mint kőműves, ki mint szobafestő, ki mint asztalos. Az építés, valamint a belső díszítési munkálatok terveit Horváth Andor főhadnagy, az iskola tanára készítette el.

Az iskola újjáalakított római katolikus kápolnáját – amely a Szent Imre nevet vette fel – 1941. június végén dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök áldotta meg. Erre az alkalomra a püspök oklevelet adott át Markóczy ezredesnek a következő szöveggel:

„XII. Pius pápa uralkodása, vitéz nagybányai Horthy Miklós a legfőbb hadúr kormányzása idején megáldottam Szent Imre herceg e szentélyét, mely vitéz Markóczy János ezredes, iskolaparancsnok kezdeményezésére és hatásos közreműködésével, Horváth Andor főhadnagy művészi tervei szerint, a jutasi altiszt-képző iskola hallgatóinak munkálkodásával Isten nagyobb dicsőségére, a lelkek javára, a magyar lovagias katonai erények ápolására készült.

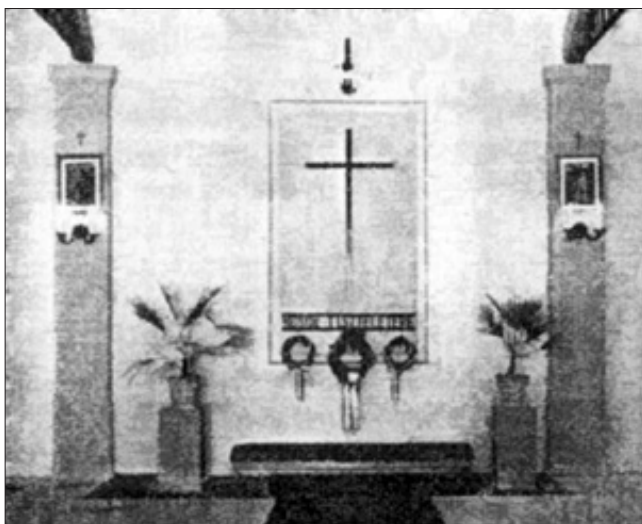
Kelt Veszprémben, az Úr 1941. évében június 28-án.

Dr. Czapik Gyula sk.,
veszprémi püspök.”³²⁰

A *Honvéd Altishti Folyóirat* a következőképpen írja le a kápolna építését:³²¹

„Nehéz volt az idomtalan barakk-falakat, főleg pedig a tartógerendázatokat és vasakat rendbe hozni, illetve eltüntetni. Eme gátoló adottságok ellenére mégis nyugodt, komoly, némileg modern stílust tudott a tervező elérni.

A szentélyt, amely arányos a hajóhoz, komoly diófa-oltár uralja egyszerű, de művészies vonalaival. Az oltárt Szabó Mátyás ht. szkv. készítette el; ez méltó keretet ad az oltárképhez, mely Szent Imrét ábrázolja, akiről a kápolna nevét is viseli. Kétoldalt egy-egy kovácsolt vas kandeláber szórja fényét a szentélyre.

Az imaház szentélye

A szentélyt művészi megoldású kovácsoltvas kerítés választja el a hajótól.

A hajónak a szentély felé eső jobb oldalán Szent Borbála, a tűzérkek védőszentjének képe látható. A sarokban Jézus-Krisztus szobra áll érdekes, rejtett megvilágításban. Emellett Szent László, a gyalogság védőszentjének képe függ. A másik oldalon

³²⁰ *Veszprémi Hírlap*, 1941. aug. 3. Oklevélben örökítették meg. 2. o.

³²¹ *Honvéd Altishti Folyóirat*, 1941. nov. A jutasi iskola új kápolnája. 77–80. o.

Kis Szent Teréz művészi festménye, illetve a sarokban rejtett világítással a Szűz-Anyra szobra. Emellett egy díszes pergamen, amely a kápolna újjáépítését, illetve megáldási aktusát örökíti meg.

A hajót 20–20 kényelmes, sima vonalú padsor tölti be. Ez Csitkei István őrmester munkája. A falakon kovácsoltvas falikarok felett stáció-képek függenek. A hajó tetőzetéről három nagyméretű csillár ontja fényét. A tető vastartói között szintén kovácsolt vasból egy-egy vallásos és hazafias jelige áll, miáltal a tartószerkezet eltűnik, s így az egész kápolna stílszerűvé, harmonikussá válik. Ez utóbbiak Szotyori István ht. szkv. munkái. A hajó hátsó kétharmadában a hősök táblája egy egyszerű vaskereszttel, alatta az írás: »A hősök tiszteletére.« Új karzat zárja be a szentélyt, melyről az iskola négyyszólamú énekkara dicsőíti az Istent.

A bejárat szép tölgyfa-ajtó, fölötte egy tympanon megoldású tetőzettel, kereszttel. Ez Kis Nemes József őrmester munkája. A kápolna külseje különben egyszerű összhangban van a belső részekkel. Az ízléses festői munkálatokat Balogh Tibor őrmester végezte. Az anyagbeszerzést és munkairányítást Nemes Ottó és Sárán László szakaszvezetők végezték nagy odaadással és szaktudással.”

Ez a kápolna hirdetni fogja mindig, hogy erős akarattal és hittel mindent meg lehet oldani. Mutatja ezt minden téglá, minden szeg, minden ecsetvonás, melyet a hallgatók maguk végeztek el. A munka befejezése óta minden vasárnap megszólal a kis harang. Összegyűlik az ájtatos sereg: ki Veszprémből, ki a környező gyárakból, pusztákról stb. Zárt, tömör sorokban jön az iskola sok száz katolikus hallgatója is. Kettőzött örömmel jönnek. Egyrészt, mert Isten házába mehetnek, másrészt, mert a kápolna utolsó vonásig mind az ő munkájuk: a jutasi jövőendőbeli tiszthelyetteseké.”

A jutasi iskola új protestáns imaterme

Újjáépült a közös protestáns imaterem is, szintén az iskola akkori parancsnoka vitéz Markóczy ezredes kezdeményezésére és szintén Horváth Andor főhadnagy tervei alapján.

A protestáns imaterem az iskola megalakulása után szintén az egyik barakknak egy kis része volt. Szegényes, szűk kis terem volt. Berendezése alig állott valamiből. Férőhely alig volt, többnyire álltak benne.

Az építkezéseket 1941 nyarán kezdte meg az iskola harminc hallgatója, akik gyors ütemben, főképp szabad idejükben dolgoztak és az esetleg mulasztottakat

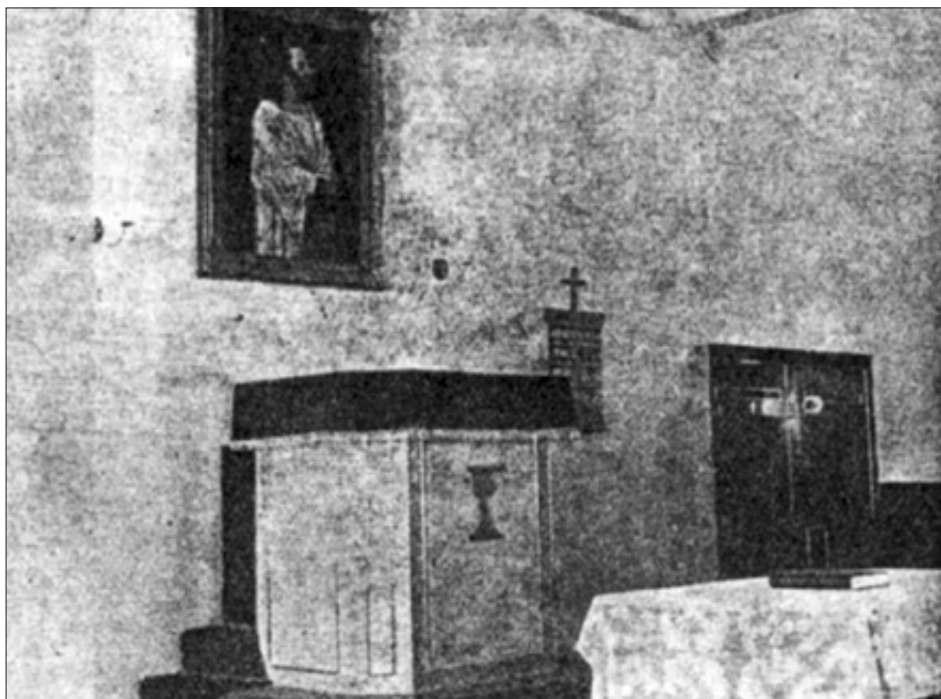
Az imaterem bejárata

külön órákon pótolták. Három hónap múlva kész volt a munka. A közös protestáns templomot dr. Soltész Elemér tábori püspök avatta fel.

Az imateremről szintén a *Honvéd Altiszti Folyóirat* közölt részletes leírást:³²²

„Az építkezés előtt egy harmadrésznyi kis terem állott csak rendelkezésre. Első lépés volt: kivenni a közepén álló falat. Ezt négy-négy sima oszloppal pótolták. Így egy tágas, templomszerű, oszlopos terem kaptak. A terem, melyet a két oszlopsor három részre oszt, komoly, egyenes vonalú szószék uralja, impozáns vonalaival. Ez előtt diófából készült Úr-asztala. Ezt Csillag István ht. szkv. és Németh József őrm. csinálta. Az úrasztalán hatalmas könyv, a képes Sylvester Biblia. A szószék felett majdnem kétméteres Krisztus-kép (Munkácsi: Ecce Homo-jának Krisztus alakja) uralja a terem. A szószéktől jobbra és balra egy-egy papizék, bordó, aranyrojtos szegélyű terítővel. Somogyi József és Szentkereszti Miklós őrmesterek munkája ez.

³²² *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1942. március. A jutasi iskola új protestáns imaterme. 90–92. o.

Az imaterem „Úr-asztala”

A terem 10–10 kényelmes padsor tölti be. A két hosszabbik fal mentén szintén egy-egy padsor teszi lehetővé, hogy minden hallgató leülhessen. A padok Fenyvesi Károly, Rékási István, Köles István és Szilágyi Ferenc őrmesterek munkái. A falakon kovácsoltvas falikarok, a terem közepéről pedig két hatalmas vascsillár ontja fényét. Új karzat zárja be az imatermet. Ez Cserna Mihály, Törő Antal és Zádorfalvi János őrmesterek munkája.

A világos okker fal, az ülőhelyek, az ablakok kis csillagos mintájú homályos üvegei, szép szószék, díszes úrasztal, karzat, ízléses összhangban vannak egymással.

A falak, valamint a bútorkészítés ízléses festését Rozsnyai Ferenc, Tóth Lajos, Szilágyi István és Vidi Vendel őrmesterek végezték.

Az imaterem külseje is teljesen összhangban van a belső részekkel. A bejárat egyenes, modern betonépítmény, melynek minden része erős hitet és akaratot sugároz. A pompás bejárat Lelkes János, Győri György, Kürti László, Magyar József, Szondi József és Tósoki Kálmán őrmesterek munkája. Széles lépcsők ve-

zetnek fel a tölgyfaajtóig, melynek egyik szárnyán a Biblia, a másikon a kehely van.

Emléklap Cserna Mihály őrmesternek

A nagy építkezés belső és külső munkálatainál oroszlánrésze volt Tatai Imre mű. őrmesternek, aki odaadó, lelkes, fáradságot nem ismerő tevékenységével alaposan hozzájárult eme szép imaterem megépítéséhez.”

Rab Mária-forrás és kegyhely

Külön említést érdemel a növendékek azon tevékenysége, amit az iskola közelében és területén lévő forrás és kegyhely megmentésén, majd gondozásán végeztek. Mindez elsősorban az intézet és a lakosság kapcsolatát tette szorosabbá, hiszen a környék lakossága is eljárt a kegyhelyhez, a város vezetése pedig hivatalosan is kérte az intézet vezetésétől, hogy tegye lehetővé lakosai részére a kegyhely látogatását. Az iskola mindig egy kicsit a magáénak is tekintette a

kegyhelyet. Mária tisztelete és a segítségért érzett hála sokak részéről kis emléktábla kifüggesztésében nyilvánult meg. A hallgatók az egész kegyhelyet az idők során átalakították. Magát az emlékművet teljesen átépítették és megnagyobbították, az ott folyó kis ér fölé egy keresztet emeltek, padokkal és kis pihenő lugassal látták el. Az odavezető erdei utakat megnagyobbították és kicsinosították.

A jutasi altisztek munkájával kiépített kegyhely

A Rab Mária-forrás történetét F. A. monogramú szerző a *Veszprémi Hirlap* hasábjain mutatta be:

„Ki ne tudna róla Veszprémben, hogy a fenti cím meghatározása, a jutasi erdőnek az Altisztképző intézet közelében levő szép, regényes helye, amelyet gyakran keresnek fel a kirándulók, hiszen már valóságos kegyeleti helyé magasztosult.

Városunk szívéből kényelmes sétával $\frac{3}{4}$ óra alatt megtehető az oda vezető út s az erdőszélen egy fára függesztve, fekete táblán, fehér betűkkel olvasható: Rab Mária s látható az útirányt jelző nyíl. Az irányt követve, egy domb tövében hamarosan feltűnik néhány fa is, amelyek fel vannak díszítve szentképekkel, szobrocskákkal és feszületekkel. Néhány kis elhelyezett márványtáblán aranybetűs felírások: Hálából, Mária megsegített, Segítségédért hálából.

A feldíszített fák egyikének a törzsén deciméteres nagyságba vésett, de már begyógyult sebhelyű D. J. betűk vannak, míg alattuk egy elég bővizű forrás bugyog fel, amely kis csermelyként folyik Jutas felé tovább s bizonyára a Séd vizét gyarapítja.

A forrás mellett földbe szúrt nyelű fekete táblán szintén fehér betűkkel a felírás: »Ez a hely szent és kegyeletes;« stb. A forrás feletti kis hídon, hitvalló szívek által létesített térdeplő és padok egészítik ki azt a lelki szárnyalásra kényszerítő környezetet, amelyet ha egyszer látott valaki, lehetetlen, hogy többször is fel ne keresne.

Aki itt a szabad természet fel nem szentelt templomában csak egyszer is ájtatos imába merült, úgy távozásakor biztosan érezni fogja a vigaszt, vagy reménykedés lelki megnyugvásait. A lélekemelő buzgó imákat itt a madárcsók kísérik énekszóval s a sűrű lombzat közt beszűrődő napsugár, a forrás vizéből aranykarikákat tükröz föl a lehajtott főben mélyülő szemekbe. Egyébként mindent elül a csend, amit csak néha szakít meg a külső és belső pályaudvart összekötő vasúti sínpáron a vonat zakatolása.

A dombtető fennsíkszerű részén pedig még ott sárgulnak a káptalani uradalom búzakeresztjei s a júliusi napfényben tündökölve fehérlik a legszebb kilátással Gyulafirátót két temploma s a távolban is sötéten kéklenek a bakonyi hegyek.

A »Rab Mária« létesülése, a világháború utáni idők mondáinak kódéba vezet. Érdeklődésünkre sok »azt mondják« sorozatot hallunk hiteles alapok nélkül. Maga a készséggel informáló legilletékesebb egyén, a már közel 2 évtizede Veszprémben lakó fogházfelügyelő sem tud mást mondani mint azt, hogy az egykori közeli rabkertészetből e forráshoz jártak a rabok állandóan ivóvizért.

Az egyik közismert történet szerint – amelyet az altisztképző egy régi oktató-tisztje mondott el – N. Mária nevű rabnő ártatlanul kiszabott büntetését töltötte a veszprémi kir. törvényszék fogházában. Jó magaviseletű, szorgalmas, munkájában elmerülő s a megpróbáltatás keserveit krisztusi példa szerint viselő rab volt.

A fogház már régóta a rabokkal dolgoztatva állíttatja elő konyhakerti szükségleteit, amely sokszor mint felesleg a veszprémi piacra is kerül. A fogházőr így gyakran kísérte már N. Máriát is a kir. törvényszék s a jutasi kertészet közötti útvonalon s az mindig szemlesütve haladt a kényszerült cél felé.

Egy szép májusi nap festőien zöldellő pompájában díszlett a jutasi erdő s a levelek harmatcseppjei mindmegannyi gyémántszemecske csillogott a kora reggeli napfényben, amikor N. Mária a rabok vízszükségletéért kannákkal a kezében a forráshoz indult. Egy közeli bokor sűrűjében madárfészek ringott féltve

rejtett helyén s a párjának gyönyörű trillákkal vallotta szerelmét a hím. N. Mária megszakítva útját, egy fa mögé állt s onnét nézett elmerengve a nászos madárcák felé. Egyszer csak a madárszívek dalos mámorát hirtelen a madársikoltás váltotta fel, rezzent az ág s a ragadozó emlős elkapta a fészken ülő anyát, miközben a mesteri fészket is a földre rántotta. Ijedt döbbenés riasztotta fel a rabnót is elmerült gondolataiból s emlékezett, hisz éppen az évforduló napja volt.

Lelki előtt elvonultak annak a napnak a rémségei, amikor hárman, a barátnő, a közösen szeretett daliás legény és ő, egy kirándulásuk idején a bakonyi hegyek Cuha kísérete szakadékait járták. Igen, akkor a barátnőnek suttogott szép szavakat mindig a legény, aki csak a barátnő barna szemében tükröztette szép arcát s boldog mosolyra is csak benne derült.

A szerelmében mellőzött leány azért semmit sem árult el nagy lelki fájdalomból, miközben a Cuha fölötti sziklás hegyoldal magasságában csokorba szedték a sokszínű bakonyi virágokat.

Lent a völgyben haragosan csobogott az áradó Cuha s indulata a sziklákön fehér habokat tört magának. Egy kiugró sziklán álltak mind a hárman s a barátnő boldogságában gyönyörködve nézte a mélységben kergetődző hullámok habjait. Egyszer csak megindult lába alatt egy szikladarab, amelyen állt s a leány hiába kapott hirtelen utána, a barátnő velőtrázó sikoltással a mélységbe bukott alá, ahol halálra zúzta magát.

A legény észrevette a leány mentő mozdulatát, ámde azt a féltékenységből eredő letaszítás merényletének minősítette. A borzalom hatása alatt aztán e vádaldal illetve, ökölbe szorított kézzel rohant a leány felé, aki ártatlanságát hangoztatva ájultan roskadt össze, mielőtt még lesújthatott volna reá a legény.

A bíróság előtt aztán úgy vádolt, hogy a leányt ártatlansága dacára el kellett ítélniök.

Most újból átélte gondolatban ezt a szörnyű napot, miközben a forráshoz ért. Az egyik fa törzsére egy kis imakönyvbe illő nagyságú Mária kép volt erősítve, amit mint édesanyjától kapott emléket ő már régebben elhelyezett oda. A sűrű lombok közt beszüremelő napsugár igazi glóriával övezte körül a Szűz Anya kis képecskéjét. A rabnő térdre omolva imádkozott a kép előtt, átölelte a fát s kék szeméből pataként omlott a könny s összefüggő gondolatai szaggatott szavakba formálódtak. »Szűz Anyám, Te tudod, hogy ártatlan vagyok. Ne hagyj már tovább szenvedni. Én biztosan hiszek segítségemben«.

Az évforduló napján a legény végigjárta azt az utat, ahol a végzetes baleset történt. Amint közeledik a kiugró szikla felé, látja ám, hogy az a rész, ahol ő állt

egy évvel ezelőtt, már repedezve, leomlóban hajlik a mélység felé. Az önvád maró érzésével gondolt ekkor arra, hogy tán mégis ártatlan lehet a leány. Ez a tudat a lelki fájdalmak özönével töltötte el mindaddig, míg aztán a jóvátétel egy módja meg nem érlelődött benne.

Az altisztképző intézet egy magas rangú tisztje reggeli sétáját tette az erdőben s a zokogástól el-elcsukló, feltörő hangok felé indult. Egy bokor mögé állt, amelynek lombjai eltakarták a rabnő elől, de ő azért láthatta az imádságban megnyugvó szép arcát, könnyes szemeit, a szabályosan plasztikus test karjait, amint megmeríti a kannákat s aztán elindul a munkahely felé. A tiszt követte távolról s a rabok őrzőjétől érdeklődött a rabnő felől.

A Rab Mária-forrás kezdete

Hogyan, hogyan sem, a rabnő mielőtt kiszabott büntetését a fogházban kitöltötte volna, karácsonyra már szabadlábra lett helyezve. Azt mondják, hogy a legelső emlékjeleket a forrás körül hálából a rabnő helyezte el s a szent ünnepek után következő farsangon pedig, abban a kies fekvésű bakonyi községben víg lakodalmat ült a volt rabnő azzal a szép, daliás legénnyel. A Boldogságos Szűz Mária hathatós közbenjárásával pedig a forrás körül elhelyezett emlékjelek szerint, már azóta is sok hozzáfordulónak segített.”³²³

Ez a történet a maga valójában némileg elhalványodott, de a környék hívői lelkében és ajkán megmaradt az erős hit és a Szűzanyába vetett bizalom. Mind többen és többen keresték fel a most már „Rab Mária” néven ismert helyet, melynél kisebb-nagyobb képekkel, emlék- tárgyakkal juttatták kifejezésre hálá-

³²³ Veszprémi Hírlap, 1935. aug. 4. F. A.: Rab Mária ... 3–4. o.

jukat. „*Rab Máriának*” szép kultusza fejlődött ki, eddig azonban senki sem volt, aki a kegyhely felelős gondozója lett volna. Ezt a szerepet vették át az iskola növendékei, akik 1944. végéig gondozták a kegyhelyet.

De vissza a kezdetekhez. Már 1929-ben rendszeres zárandoklatokat tartottak a kegyhelyhez, mint arról Zsittvayné³²⁴ ír a *Veszprémi Hírlap*-ban.

„Múlt, vasárnap a jutasi erdei várost látogattuk meg. Teli tüdővel szívtuk a fenyvesek illatát, szemünk a tisztí lakások, gazdasági épületeket futotta be; megjártuk az épülő 3 emeletes palotát. Ezt mindenki láthatja, nem erről akarok beszélni, hanem a »Rab Mária«-ról.

Vendéglátó gazdánk a jutasi erdő kis ösvényén vezetett: összeboruló lombok, csicsergő madárkák, csevegő patak kísérték utunkon. Egy kis hídon át fára erősített Mária szoborhoz értünk, alatta Nagy-Magyarország térképe fából kifaragva, az altisztképző növendékei ajándéka.

Lejjebb a törzsön márványtábla e szóval: »Hálából«, hívő lélek hálátelt szívéből fakadó emlék. Idejár egy úrnő elmélkedni, imádkozni. Mi a »Rab Mária« története? Egy embertársunk raboskodott éven át, mikor ártatlansága kiderült. Mária szobrot tett szabadulása emlékéül egy fára a jutasi erdőbe, csacsogó patak

A Rab Mária-forrásnál

³²⁴ *Veszprémi Hírlap*, 1929. aug. 11., Zsittvayné: Jutason Rab Máriánál. 5. o.

forrásai mellé. Egy sziklatömbön, vagy kis padon ülve átadhatjuk magunkat valóságos gondolatainknak, önkéntelen felszáll sóhajom: »Magyarok Nagyasszonya, add vissza régi hazánkat!«

A jövő iskolaév kezdetén a jutasi altisztképző intézet növendékei rendezni fogják a forrást és környékét, de most a maga primitívségében, tudva eredetét – így is kedves.”

A forrás 1941-ben újjáépült, így a kegyeletes gondolat újabb lendületet kapott. Az átalakított forrást 1941-ben Kisasszony-napján szentelték fel. Az eseményről részletes beszámoló olvasható a *Veszprémi Hírlap*-ban.³²⁵

„Kedves kirándulóhelye a veszprémieknek már két évtizede a jutasi erdőben az altisztképző közelében lévő forrás. Ismeretes az a jámbor legenda is, ami a forrásnál felállított Mária szoborhoz fűződik. Eszerint az eredeti szobrot egy rab állította, aki ártatlanságának a kiderülését a Szűz Mária közbenjárásának tulajdonította. A szoborról vette a kirándulóhely nevét is: Rabmária. A kirándulóhely akkor indult nagyobb fejlődésnek, amikor a jutasi altisztképző két tisztje Ujházy Zsigmond és Pápai Ferenc gondozásába vette s parkírozta a forrást és környékét.

Nagy érdeme van a kirándulóhely gondozása körül a Veszprémi Ker. Tisztviselőnök Egyesületének és a Szent Ferenc harmadrendjének is.

Ez év augusztusában Szabó László ezredesnek, az altisztképző alparancsnokának vezetésével újból átalakították a forrást és környékét. A szobrot üveg alá helyezték, egy fedett félszert emeltek, hogy a kirándulónak eső ellen védelmet nyújtson.

Vitéz Markóczy János ezredes, jutasi altisztképző parancsnok pedig

*Jutasi altiszt
a Rab Mária-forrásnál*

³²⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1941. szept. 10. Megható ünnepség keretében áldották meg a Rabmária szobrot a jutasi erdőben. 3. o.

elhatározta, hogy Rabmária serleget alapít, a kirándulóhely gondozását átveszi a jutasi altisztképző intézet és minden évben szept. 8-án Kisasszony napján a Rabmária szobornál ünnepséget rendez Szűz Mária tiszteletére.

Az első ünnepség hétfőn volt az altisztképző parancsnokságának, tanárainak, növendékeinek, valamint a tanári kar családtagjainak részvételével. Képviseltette magát ezen dr. Czapik Gyula megyéspüspök is Engelhardt Ferenc kanonokkal.

Ott láttuk az Angolkisasszonyok, az Irgalmas Nővérek növendékeinek egy-egy küldöttségét tanárnők vezetésével, valamint a Ker. Tisztviselőnők Egyesületének és a Szent Ferenc harmadrendjének tagjait. Eljöttek ezenkívül még igen sokan mások is.

Szobor megáldását Pintér János tábori lelkész végezte, aki az áldás elvégzése előtt lelkes, hazafias beszédben ajánlotta az egész Altisztképzőt Mária oltalmába.

Utána vitéz Markóczy János ezredes, az altisztképző iskola parancsnoka mondott lelkes, hazafias beszédet, amelyben azt kérte, hogy a Magyarok Nagyasszonya szabadítsa ki a rabságban sínylődő magyar testvéreinket is, mint ahogy a legenda szerint megszabadította az ártatlanul szenvedő rabot is, aki az ünnepség helyén az első Mária szobrot állíttatta. Ma minden magyar gondolata – mondotta – messze keletre száll, ahol magyar katonák küzdenek hazájukért, hitükért. Ezután ismertette a Rabmária serleget, amelynek felirata az altisztképző jelmondata: »Erős akarat minden akadályt legyőz, erős akarat erős hitből fakad.«

A nagy hatású, szép hazafias és lelkesítő beszéd után dr. Nagy László polgármester a város nevében megköszönte az altisztképző parancsnokságának a buzgóságát a szobor és a forrás környékének parkírozása terén. A magyar haza most is vérzivataros napokat él, amikor ez ünnepélyt üljük, mondotta, mi azonban nem félünk, mert a honvédség védi határainkat. Ez a honvédség tudja, hogy a honszeretet, a vallásosság nélkül nem állhat meg. A magyar hadsereg Szent István nyomdokain halad, amikor a Szűz Mária tisztelettel ápolja. Hisz első szent királyunk az országunkat a Magyarok Nagyasszonyának ajánlotta fel. A polgármester ezután a város közönsége nevében gondozásra átvette a szobrot, amelyre a beszédek elhangzása után virágokat helyeztek el. Végül az altisztképző ének-kara elénekelte a Himnuszt, s ezzel a kedves, meghitt ünnepség véget ért.”

A későbbi tudósításokban megjegyzik: Azóta özönlik ide az ájtatos hívő sorreg, de igen nagy számban látogatják és helyeznek el kegyszereket a hallgatók is.

Ünnepségek a Rab Máriánál³²⁶

Nagyboldogasszony napján, verőfényes ragyogó napsütéses délelőttön a „Rab Máriánál” tartott tábori misén vettek részt a jutasi M. Kir. Kinizsi Pál honvéd csapataltisztképző iskola tisztikara, élén vitéz Markóczy János ezredessel, növendékei és a környék polgári lakossága.

Rab Mária-szobra a sziklaüregből néz reánk, a kis pataknak olyan finoman halk csobogása, mintha abból a szép ezüst serlegből csörgedezne, amely a forrás felett áll – szimbólumaként a magyar katonaszíveknek, melyekből a mise alatt harmónium kísérete mellett a legszebb egyházi ének száll az égre. Boldogasszony Anyánk ... ne feledkezzél meg szegény magyarokról ...

Az iskola tisztikara, növendékei s a polgári lakosság éneke összecseng, a természet ölen közelebb érezzük magunkat a Mindenhatóhoz.

Nagyboldogasszony napi szentmise a forrásnál

Mise után Németh József tábori lelkész felolvasta a kegyhely hiteles történetét. Megilletődve hallgattuk, hogy a Kinizsi Pál honvédcsapat altisztképző iskola parancsnoka: vitéz Markóczy János ezredes és növendékei, egy, már

³²⁶ Veszprémi Hírlap, 1942. szept. 16. Benedek Viktorné: Ünnepségek a Rab Máriánál. 2. o.

szinte legendaszerű eseményben Mária csodatevő segítségét látva, mély tiszteletüket kifejezésre juttatták azáltal, hogy a kis kegyhelyet a mai méltó és áhítatkeltő alakjában megépítették és a környékét megszépítették.

Az emlékbeszéd felolvasása után az intézet növendékei nevében Foltin János őrmester mondott megkapóan szép és figyelemreméltó beszédet. Köszönetet mondott Isten szabad ege alatt az oltár előtt a Magyarok Istenének s azoknak, akik a magyar katona szívében a hazaszeretet mellett hitet is ültetnek: Tanáraiknak s elsősorban vitéz Markóczy János ezredesnek. Az iskola jelszava: „Erős akarat minden akadályt legyőz – Erős akarat erős hitből fakad.”

„Gólyafuttatási” (keresztelési) emléklap

Ma újra harcol a magyar nemzet. A mai magyar katona méltó akar lenni őseihez s az iskola jelszávához s nem lehet hűtlen a Szűz Máriás magyar lobogóhoz. A magyarok Isten győzelemhez segít bennünket, mert: „Erős akarat minden akadályt legyőz, - Erős akarat erős hitből fakad” A Himnusz eléneklése után egy felejthetetlenül szép ünnep emlékével tért haza mindenki.

Hogy milyen nagy vonóereje van Rab Mária-kegyhelynek, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a százakra menő ünneplő közönség, akik szerencsések lehettek folyó hó 8-án, Kis Boldogasszony napján viszontlátni Rab

Máriánál az újra feldíszített oltárt s újra részesülve az ott tartott szentmise kegyelmében.

Mise után meghatóan kedves aktus folyt le az oltár s Rab Mária-szobra előtt: itt keresztelte meg Németh József táborigazgató lelkész Nagy Ferenc százados és neje újszülött leánygyermekét, a kis Emese Máriát. A keresztszülők Palócz György százados és neje voltak.

Vitéz Markóczy János ezredes a boldog szülőket Rab Mária-kegyhely és a serleg alapító okmányával ajándékozta meg és bejelentette, hogy a kis Emese Mária nevét a serlegbe véseti. A forrásból merített s az alapító serlegbe tartott víz hullott malasztként a kis leányka fejére.

Könyörgő ájtatosságokat tartottak 1942. szeptember végén a jutasi erdőben a kegyhelynél a hadbavonult honvédekért, „*ahol derék jutasi honvédeink páratlan áldozatkészségéből áll a kedves ájtatossági hely: a Rab Mária sziklagrottája.*”³²⁷

A háborúban lévő hozzátartozókért minden évben több alkalommal tartottak zarándoklatokat a kegyhelynél. Ezeket minden esetben a Boldog Margit és a Szent László templom plébánosa szervezte.³²⁸ Ami még állandó volt, az altisztképző jelenléte. Évről-évre nagy volt azok

Kőkereszt a Rab Mária-forrásnál

³²⁷ *Veszprémi Hírlap*, 1942. szept. 30. A veszprémiek könyörgő ájtatossága a hadbavonultakért. 1–2. o.

³²⁸ *Veszprémi Hírlap*, 1943. máj. 30. Hősök vasárnapján d. u. 3 órakor indul ... 2. o. és *Veszprémi Hírlap*, 1943. jún. 2. Ezek vettek részt a vasárnapi könyörgő körmeneten. 2. o.

száma, akik kizarándokoltak a kegyhelyhez. 1943-ban az altisztképző növendékei egy keresztet készítettek, melyet Kisasszonynapján állítottak fel ünnepi szentmise keretében.³²⁹

A Rab Mária-kegyhely történetéhez tartoztak – és így teljes – a következő események is: A Veszprémen átvonuló világháborús események – és az orosz katonák is – kárt tettek a Rab Mária-forrás és kegyhelyben. De 1945. végén az Árpád házi Szent Margit plébánosa, dr. Szenes József már egy új Mária szobor átadását tervezi szentmise keretében. Ennek megtartására kér engedélyt³³⁰ – 1945. augusztus 31-i dátummal – dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspöktől.

Mint a kérelmében írja „Veszprém város közönségének kedvelt zarándokhelye a jutasi erdőben lévő ún. »Rab Mária-forrás«, mely az oroszok bejövetelekor ugyancsak sok kárt szenvedett. Kedvelt Mária szobrát darabokra törték, fogadalmi tárgyait pedig megsemmisítették.

Nemrég karrarai márványból Szűzanya szobrot kaptam az üresen maradt grotta részére, melyet szeptember hó 9-én, vasárnap délután ünnepélyes keretek között szeretnék átadni rendeltetésének”.

A megyéspüspök örömmel tesz eleget ennek a kérésnek,³³¹ majd megjegyzi: „Őszinte örömöm az volna, ha veszprémi híveim minél nagyobb számban megjelenének plébániája ezen ünnepségén, mely a Szűz Mária tisztelet elmélyítéséhez ismételt alkalmat nyújt.”

Az engedély kézhezvétele után megindult a szervezés, a templom plébánosa meghívót³³² küld minden templomba, hogy a hívek minél nagyobb számban vegyenek részt az ünnepségen. „Az Árpád házi Szent Margit plébánia rendezésében Veszprém város mindhárom egyházközsége szeptember 9-én vasárnap délután 4 órai kezdettel zarándoklatot vezet a jutasi erdőben lévő úgynevezett Rab Mária-forráshoz” – írja meghívójában dr. Szenes József plébános. A körmenetet Babics Endre kanonok vezette, aki egyben felszentelte az új Mária szobrot is. A szentbeszédet Kerényi József esperes tartotta az egybegyűlteknél. A zarándoklatot felajánlották „fogoly magyar testvéreink mielőbbi sikeres hazatéréseért”. Így – mint a Szent Margit templom plébánosa fogalmazott – „igazság szerint egyetlen férfinak sem szabadna hiányoznia”, ki azért, mert sikeresen visszatért a fogságból, ki azért mert elkerülte azt.

³²⁹ Veszprémi Hírlap, 1943. szept. 12. A jutasi Rab Mária kegyhely gyönyörű ünnepe. 1. o.

³³⁰ Veszprém Érseki Levéltár, Egyházmegyei iratok, 1721/1945.

³³¹ Uo.

³³² Veszprém Érseki Levéltár, Egyházmegyei iktató 1945. évi, 2109/1945.

A Rab Mária-forrás- és kegyhelyről most csak múlt időben beszélhetek. Csupán a terület van meg, a források nagyon gyéren csordogálnak. Ma már a városban nagyon kevesen emlékeznek a forrásra, a jutasi erdőbe szervezett kirándulásokra, az erdős-ligetes csodálatos környezetre.³³³

A Rab Mária-forrás újrafelfedezése³³⁴

2006. január 27-én délután 4 órakor találtuk meg ezt a helyet: a Rab Mária-forrást. Csodásnak nevezem a megtalálás körülményeit, megmondom miért. Hat főből állt az „expedíció”, ami kitartásunk eredményeképpen az „újrafelfedezés” végül sikerrel járt.

De röviden az előzményekről.

Mi a 2005-ben, az első rendezésű Jutasi Örmester túra zárórendezvényén halottunk először a Rab Mária-forrásról vitéz Káplán György egykori oktatótiszttól és dr. Földesi Ferenc ezredestől, a Jutasi Altisztképző történetének a kutatójától. Ez indított arra később, hogy a következő télen megkeressük, hol lehetett az egykori misézőhely? Nagyon nehéz volt a régi térképek alapján elindulni, semmi sem volt úgy, ahogy az 1930-as földhivatali térképen. Már több mint három órán át bóklásztunk a környező csenevész erdőben – de nem találtuk. Egyikünk már fel is adta, elment, amikor a többiekkel még egy utolsó próbálkozást tettünk.

Elindultunk öten 5 különböző irányba – és egyszer csak Sipos Balázs telefonon jelezte, hogy valószínűleg nyomon van. Követtük őt, és leértünk a völgybe. Ez akkor úgy nézett ki – télvíz idején –, hogy a túloldalon egy csupasz domboldal volt, és csak pár faragott kő látszott ki a forrás kőfoglalatából. A megtalálásban volt valami misztikus, valami csodaszerű. Balázs elmondása szerint azért indult el ebbe az irányba, mert két őzikét pillantott meg felugrani, és ebbe az irányba

³³³ Géczy János erről így emlékezett meg: „... A várost körbefogó útgyűrűn, a vasútállomás és a zirci makadám torkolata között, ha az aszfaltig a nyulak kökénybokrok közt vezető csapásán, majd az úttesten átmenet, szeméttel borított puhafaligetben találtam magamat, ahonnan húsvétkor barkát vágtam, a tocsogóból gölyahírt és kakukktormát téptem, és a koranyár vasárnap délutánjai azzal teltek el, hogy a két világháború közt húsz évig működött m. kir. honvéd Kinizsi Pál Csapataltisztképző Intézet, azaz a Jutasi Altisztképző Iskola tanítványai által egykor kedvelt Rab Mária-forrás lassan bugyogó vizéből táplálkozó tócsákban élő, alsóbb rendű, virgonc rákok életét kémleltem. A huszadik század elejéről ismert, a Szűz rabszabadító, fogolykiváltó szerepét tisztelő, majd a második világháborúban a sok hadifogoly miatt látogatott Mária-kegyhely más évszakokban száraz forrásfője körül a földet örökké összetaposták a vadak. A madárhadon, pillangó-, darázsstόμεgen és légyféléken túl többnyire vaddisznók, őzek látogatták, némelykor szarvasok, nyomot hagyva maguk mögött. Nagy állattal azonban ott sosem futottam össze.” Géczy János: Nyom. 1. Jelenkor, 2009. nov. 1. 1185. o.

³³⁴ Rác Katalin: A Rab Mária-forrás száz éves története. 122–132. o. In.: RÁCZ 2023.

A Rab Mária-forrás „újráfelfedezői”.

*Balról jobbra: Sipos Balázs, Jármai Ervinné, Rácz Katalin és Földesi Ferenc.
A csapat tagja volt még Zsámboki Zoltán, aki a fotót készítette.*

szaladni. Ez vezette őt nyomra. Később, más alkalmakkor én is láttam egy őzet, akit megzavartunk a forrás közelében – legutoljára 2008-ban.

A forrás és környéke nagyon lepusztult állapotban volt, tulajdonképpen nagyon reménytelennek nézett ki a helyzet, és nem is nagyon gondolhattunk arra, hogy tudnánk-e vele valamit kezdeni. Annyit tudtunk tenni, hogy a Hét Domb Egyesület által szervezett „Jutasi Őrmester túrán” – amelyet 2005 és 2011 között minden évben májusban rendeztünk meg – ide helyeztünk egy ismeretterjesztő állomást, és a túra címébe is beletettük, hogy „Jutasi Őrmester kŐrtjárata a Rab Mária-forrás fel-élesztéséért”. Célunk ezzel az volt, hogy elkezdjük a forrás, a hely népszerűsítését.

2007-ben egy újságcikk tudósított erről a veszprémi Naplóban,³³⁵ hogy mit vállaltunk föl, mit akarunk itt tenni. Két évig nem történt semmi – csak az évenkénti Jutasi őrmester túra. 2008 januárjában a Magyar Tartalékosok Szövetségével együtt megrendeztük a „Veszprém háborús veszteségei” emlékkonferenciát, aminek a keretében egy közös áhítatot szerveztünk a Rab Mária-forrás megtalált helyén.³³⁶

³³⁵ *Napló*, 2007. július 14. Kutasi Zsófia: A félig elfeledett Rab Mária-forrás. 5. o.

³³⁶ *Napló*, 2008. jan. 31. (mtm): Emlékezés a hősökre. 15. o., *Napló*, 2008. máj. 27. A forrásért túráztak. 9. o.

Akkor még semmi nem volt a kezünkben, csak az a közismert kép, ami 1941-ben készült egy katonai ünnepség után a Rab Mária-forrásnál. Először is a Veszprémi Hétfen közzé tettünk egy felhívást fényképeket keresve a Rab Mária-forrásról. Hárman jelentkeztek, és nagyon értékes fényképeket hoztak a harmincas, negyvenes és a hetvenes évekből. Ugyanakkor a helytörténeti könyvtárban is el kezdtük kutatni a régi helyi újságokat. Találtunk is híradásokat a szentmisékről, zarándoklatokról 1929-től 1945-ig bezárólag. Ezek alapján tettünk egy próbát: meghirdettünk egy ismertető előadást a Művészetek Házában a Rab Mária-forrásról, ahol ezeket a képeket, és a cikkekből összeállt történetet bemutattuk. A legnagyobb meglepetésünkre több mint negyvenen eljöttek, tele volt a terem minden korosztályból. Ennyi embert vonzott a Rab Mária-forrás témája, amelyet – megmondom őszintén – 2006 előtt nem ismertem, nem is hallottam róla az ismerőseimtől, pedig született veszprémi vagyok. Az előadás végén sokan felajánlották a segítségüket akár fizikai munkával is a hely rendbehozására.

2009 május 1-ére, a „munka ünnepére” hirdettünk egy önkéntes munkát a forrásnál, ahol 25 fővel megkezdtük a terepmunkát a Rab Mária-forrás körül.³³⁷

Az 1950-es évek elején készült légi felvételen – amelyen a régi Kádártai-vasútvonal látszik és közel hozzá a Rab Mária-forrás – láttunk egy meglepően nagy, téglalap alakú fehér területet, amihez kitaposott út vezetett. A fehérsége azt mutatta, hogy sűrűn járkáltak erre és még nem nőtte be a növényzet.

Az 1970-es évekből vannak még képek – ezekhez is a felhívásunkkal jutottunk hozzá, ami egy családi kirándulás képei. A hetvenes években még ide jártak kirándulni a város lakosai. A forrás még működött, folyt belőle a víz. A kegyhely sajnos már teljesen lepusztult állapotban volt, a grottának már csak a töredékei látszottak.

Amikor 2006-ban megtaláltuk a Rab Mária-forrás helyét, akkor már nem volt benne víz. Hiába reménykedtünk, próbáltunk vizet „csiholni”, leástunk mélyre, vízügyes szakembereket hívtunk – sajnos ők se tudtak segíteni. Azt mondták, hogy valószínűleg akkor, amikor a környéken bányaműveleteket hajtottak végre, akkor vezetődött el az a víz, ami a forrást táplálta. Korábban egy volt önkormányzati dolgozó említette, hogy a kilencvenes években elárasztotta ezt a völgyet a forrás, mocsár alakult ki, és amikor rendezték, az önkormányzat dolgozóinak a vízfolyás medrét újra meg kellett ásni. De ekkor nem az eredeti medret ásták újra – hiszen az egy kanyart tett meg a völgyben –, hanem attól eltérően

³³⁷ *Napló*, 2009. ápr. 29. Szemétszedés lesz a Tekerés-völgyben. 6. o.

egy rövidebb és egyenesebb medret ástak a régi helyett. A régi képeken látszik, hogy az eredeti patakvonallal közelebb volt a forráshoz, és egy kis kanyart tett meg a völgyben. Viszont az esők után a megnövekedett víz a régi, a természetes irányba próbál visszamenni. Ezért a víz folyamatosan támadja, alámosza az új meder partját. Ezt tetézi még az a körülmény, hogy Veszprém újonnan épített lakótelepeinek csatornarendszerét a kilencvenes évektől bevezették ebbe a kis patakba. Tavasszal, illetve esők után elemi erővel, hatalmas mennyiségű víz zúdul keresztül a mederben. Tulajdonképpen ez tette tönkre ezt a patakot, a medrét és lassan ezt a kis völgyet is.

Amióta 2009-ben elhatároztuk Tóth Zsuzsával, hogy felélesztjük a forrást, elindult egy lassú, építkező folyamat. Megkezdtuk a parkosítást, kereszt- és oltárfelállítást, hídépítést, információs táblák elhelyezését. Kezdeményeztük a rendszeres szentmiséket. Ismeretterjesztésre, közösségépítésre elindítottuk a *Rab Mária Híradó* újságot. 2014 óta rendszeressé vált a Kisasszony napi ünnepi szentmise a veszprémiakkal és szentendrei Altiszti Akadémia résztvevőivel.

Még meg szeretném említeni, hogy kik voltak azok az emberek, akik sokat hoztáttek e hely szellemének a kialakulásához és a Rab Mária-forrás feléledéséhez.³³⁸ Először is a sok névtelen tiszthelyettes növendék mellett vitéz Markóczy János vezérőrnagyot, a Jutasi Altisztképző parancsnokát, aki kiépítette annak idején a misézőhelyet, s aki megálmodta a mindenkori Kisasszony-napi ünnepeket és az alapítólevéllel, valamint az ezüstserleggel az örökkévalóságig kötelezte a mindenkori parancsnokokat az ünnepi mise megtartására. Vitéz Káplán György egykori oktatótiszte, aki a saját személyében hitelesítette a törekvéseinket, hiszen annak idején maga is a Jutasi Altisztképzőben oktatott. Ő segített megismertetni, népszerűsíteni a Rab Mária-forrást, és mindazokat a katonai erényeket, amelyeket a Jutasi Altisztképző a zászlajára tűzött és megtestesített. Lechner Lászlót és feleségét, akik levélben buzdítottak a forrás ügyének felkarolására, s akik később is anyagilag, valamint jelenlétükkel is támogatták a forrás körüli rendezvényeket. Tóth Zsuzsanna Sára tanítónőnek döntő jelentősége volt a munkálatok megkezdésében, hiszen az ő baráti társaságával indult meg a hangulatos munka, a tereprendezés, a rendezvények szervezése, s anyagilag is az ő támogatásának köszönhetően indult el a *Rab Mária Híradó* újság szerkesztése.

³³⁸ A 2006-os újra-felfedezése előtt a Rab Mária-forrásról megjelent híradások: *Napló*, 1989. máj. 2. Hernádi Károly: Emlékezésem „Rab Máriára”. 4. o., *Napló*, 1994. máj. 24. Molnár Jánosné: Madar és fák napja. 8. o., *Napló*, 1996. nov. 8. Ebele Ferenc: Állítsuk vissza a szobrokat. 8. o., *Napló*, 1998. aug. 3. Ebele Ferenc: Hová tűnt el a Rab Mária?. 9. o., *Napló*, 1998. aug. 14. Bontó Józsefné: Régi emlékek között járva. 7. o., *Napló*, 2003. márc. 20. Földesi Ferenc: A veszprémi Rab Mária-forrás. 16. o.

Kővári Teri néni a legelső adandó alkalommal élére állt a kerti munkáknak, és heti rendszerességgel szervezte a csapatot a Szent László templomból. Ő hívta meg Vasáros József atyát, a Szent László templom plébánosát a Rab Mária-forráshoz. Vasáros atya volt az, aki papi tekintélyével a forrás ügye mellé állt, és ő tartotta az első misét 2009 augusztusában, ő áldotta meg az adakozásból felállított keresztet.³³⁹ Vasáros atya anyagilag is hozzájárult a *Rab Mária Híradó* elkészítéséhez, a fahíd felállításához, és meghívott más atyákat is misét tartani Mária-ünnepeken.

2012-től havi rendszerességgel tartjuk a szentmiséket. Ebele Ferenc atya volt, aki 2014-ig átvette Vasáros atyától a lelkivezetői státuszt, majd őt követte Tóth András Sándor atya, Gyulafrátót plébánosa, aki azóta is havi rendszerességgel tartja, szervezi a szentmiséket a Rab Mária-forrásnál.

Meg kell említenem az erősödő kapcsolatainkat a Veszprémben állomásozó helyőrség katonai alakulataival, valamint a Jutasi Altisztképző iskolát jogelődjének felvállaló szentendrei Altishti Akadémiával.³⁴⁰ 2014 óta mindkét intézmény egyre nagyobb részt vállal a Kisasszony napi ünnepség szervezésében és lebonyolításában.

A sornak nincs vége – s reméljük, hogy a Rab Mária-forrás története is folytatódik.

Szentmise a Rab Mária-forrásnál. Fotó: Földesi F.

³³⁹ *Napló*, 2009. szept. 30. Éled a Rab Mária-kegyhely. 16. o.

³⁴⁰ <https://honvedelem.hu/galeriak/szentmise-a-rab-maria-forrasnal.html>

AZ ALTISZTKÉPZŐ ÉS NEVELŐINTÉZET ELNEVEZÉSEI

Szándékosan választottam ezt a címet, mintegy jelezve, hogy csak egy intézetről lehet és kell is beszélni.

Az 1924-ben a Veszprém melletti Jutaspusztán alapított nevelőintézet több átszervezésen és ezzel az együtt járó névváltozáson is átesett. Volt, amikor csak jelezték, hogy a továbbiakban milyen néven kell említeni a hivatalos érintkezésekben, de volt, amikor – a rendelet szerint – a korábbi néven nevezett intézet megszűnik, és mint pl. csapataltisztképző iskola folytatta működését. Ez utóbbi – 1934-től kezdődően – akkor történt, amikor gyökeresen átszervezték mind az iskola növendéki állományának biztosítását, mind annak szervezeti felépítését. De fennállásának 20 éve alatt az alaprendeltetése, valamint a meghatározó célkitűzés nem változott: elkötelezett, kiválóan képzett altisztek/tiszthelyettesek nevelése/kiképzése a Magyar Honvédség részére. Az alapfeladat – dacára a több névváltozásnak – mint említettem, nem módosult. Ez változott meg 1944-ben akkor, amikor Magyarországot megszállták a német csapatok, amikor gyorsított ütemben kellett képezni az altiszti, alparancsnoki utánpótlást, amikor a csapatok már nem tudtak nélkülözni egyetlen katonát sem.

Több visszaemlékezésben is olvasható, hogy 1944-ben az altisztképző intézet megszűnt és átalakult. Tóth Imre ezredes ezt így írta le: „1944. augusztus 1-től a tiszthelyettes képzés megszűnt. Augusztus 1-től másodéves karp-pk [karpaszományosok] szakaszparancsnoki kiképzése folyt. Ugyanekkor karp. újonc és rajparancsnoki kiképzés is kezdetét vette. Ezen kiképzés Németországba való kitelepülésig folyt.”

Hasonlóan írta le Koppány Sebestyén főhadnagy is visszaemlékezésében: „1944. nyarán a Bakony hegység és Pannonhalma térségében az iskola nagy hadgyakorlatot tartott, melyhez a győri helyőrség egységeinek egy része is csatlakozott. Ezzel a hadgyakorlattal gyakorlatilag a tiszthelyettesképzés Jutason megszűnt. Az utolsó kiképzett altisztek visszakerültek csapattesteikhez.

Az utánpótlás biztosítás érdekében első ütemben az un. »Főtiszthelyettesi átképző tanfolyam« beindítására került sor. A tanfolyam 1944 tavaszán indult be. Miután a tiszthelyettesképzés megszűnt, a karpaszományos, »önkéntes«-ek kiképzését kellett gyorsítani. Így 1944 őszén az első rövidített kiképzésre a még kiképzetlen, szolgálatot még nem teljesített póttartalékosok, 24–30 éves korig

kerültek behívásra. A kiképzés valóban »gyorstalpaló« kiképzés volt, és két hónap után már visszakerültek csapattesteikhez.”

Csikós Gábor a poznaí csata leírásában szintén említette az iskola átalakítását: „[...] Az iskolát 1944. december végén elhagyó utolsó csoport legfőbb feladata az volt, hogy a Tóth ezredes úr parancsát végrehajtva a kijelölt tisztek vezetésével az iskola irattárának minden anyagát az udvarra lehordja, máglyába rakja és elégesse. Ezzel is magyarázható, hogy a m. kir. »Kinizsi Pál« honvéd tiszthelyettesképző iskola, majd később hadapród iskola, végül pedig karpaszományos tisztképző iskola működésével kapcsolatban sem a Magyar Honvédség Központi Irattárában, sem pedig a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeumban eredeti iratanyag egyáltalán nem található. [...]” De talán már nem is keletkezett irat.

Végül egy dátum nélküli – minden bizonnyal 1944 végén – képeslapra írt megjegyzés: „Most már nagyon jó dolgunk van. Finom a söprés és egyéb ilyen kellemetlen dolgok. Az iskola feloszlott nagy kan muri közepette, kb. 40-en itt maradtunk a veszprémi zászlóaljnál.”

Változott az intézet elnevezése, és elsősorban az 1944 utolsó fél évében megváltozott az iskola tanmenete, de maradt, ami volt:

Magyar Királyi Veszprém-jutasi Altisztképző és Nevelőintézet.

*

Elnevezések

1924

Örkényi Magyar Királyi Honvéd Altisztképző és Nevelőiskola

A megnevezés csak az intézet megalakítását elrendelő miniszteri intézkedésben szerepelt.

1925–1927

Magyar Királyi Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet

40015/el. 9. 1925. számú körrendelet.

A m. kir. honvéd altisztképző és nevelőintézet megnevezése.

A m. kir. honvéd altisztképző és nevelőintézet hivatalos megjelölése:

»M. kir. jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet.«

A mai naptól kezdve hivatalos érintkezésben ezen elnevezés használandó.
Budapest. 1926. évi február hó 9-én.³⁴¹

1927–1929

Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet

40189/el. n. 9. 1927. számú körrendelet.

A m. kir. jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet elnevezésének megváltoztatása.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1927. október hó 17-én kelt 1797/K. I. 1927. számú legmagasabb elhatározásával megengedte, hogy a m. kir. jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet ezentúl a »M. kir. Veszprém-Jutasi honvéd altisztképző és nevelő intézet« elnevezést viselhesse.

Hivatalos érintkezésben a mai naptól kezdve az új elnevezést kell használni.
Budapest, 1927. évi október hó 28-án.³⁴²

1929–1934

Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet

12184/el. n. 9. — 1929. számú körrendelet.

A m. kir. Veszprém-Jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet névváltoztatása.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1929. évi december hó 18-án kelt 3281/K. I. 1929. sz. legmagasabb elhatározásával: A magyar királyi Veszprém-Jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet elnevezésének, Kinizsi Pálról, »Magyar királyi Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet«-re való megváltoztatását engedélyezte.

Budapest, 1929. évi december hó 24-én.³⁴³

1934–1941

Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Csapataltisztképző Iskola

108881/Eln. 1a–1934. Kinizsi Pál honvéd csapataltisztképző iskolára vonatkozó előzetes intézkedés

---

³⁴¹ *Honvédségi Közlöny*, 1926. márc. 15. 64. o.

³⁴² *Honvédségi Közlöny*, 1927. nov. 15. 196. o.

³⁴³ *Honvédségi Közlöny*, 1930. jan. 15. 14. o.

A »M. kir. Kinizsi Pál honvéd altisztképző és nevelőintézet« 1934. október hó 1-től kezdődően, mint »M. kir. Kinizsi Pál honvéd csapataltisztképző iskola« folytatja működését.

Markóczy János vezérőrnagy 1941. július 31-én kérte a honvédelmi minisztert, hogy az intézet nevét *M. kir. Kinizsi Pál csapataltiszthelyettes-képző iskola*-ra változtassák.

1942–1944

Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Csapattiszthelyettes-képző Iskola
42000/Eln.1a–1942 rendelet

1944. augusztus – 1944. október

**Veszprémi Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Karpaszományos
Tisztképző Iskola³⁴⁴**

1944. november – december

Jutasi Kiképző és Felállító Keret³⁴⁵

*Turan közepes harckocsi, a jobb oldali láncvédőn
a Jutasi Altisztképző címerével*

³⁴⁴ Az elnevezést Csikós Gábor említette visszaemlékezésében.

³⁴⁵ V. Káplán György ny. alezredes feljegyzése szerint.

AZ ALTISZTKÉPZŐ ÉS NEVELŐINTÉZET PARANCSNOKAI

Vajtafy (Vasek) Ottó alezredes

Az intézet parancsnoka: 1924–1926.

Vajtafy (Vasek) Ottó alezredes

- Született: Budapest 1882. 10. 11. anyja: Görlich Franciska, meghalt: 1967.
02. 15. Eltemetve Budapest, Farkasréti temető
- Apja: miniszteri számvizsgáló
- Névváltozás: BüM 231474/IX-1925. (Vasek – Vajtafy)
- Iskolái:
- Gimnázium 1–4 osztály,
- Ludovika Akadémia: 1897–1901.
- Nyelvismerete: német (jó), tót (szolg. nyelv), francia (gyenge)
- Szolgálatának kezdete: 1901. Nyugállományba vonult: 1936. 05. 01.
- Vitézzé avatták: 1925. 08. 15.

Előléptetései:

Hadapród tiszthelyettes 1901. 08. 18.

Hadnagy: 1902. 11. 01.

Százados: 1914. 08. 01.

Őrnagy: 1918. 11. 01.

Alezredes 1923. 09. 01.

Az 1941. október 21-i Honvédségi Közlönyben a Nemzetvédelmi Kereszt adományozásakor rendfokozata: ny. á. c. [nyugállományú címzetes] vezérőrnagy Szolgálati út:

1901. 08. 18-1904. 10. 01. M. kir. Trencsényi 15. Honvéd Gyalogezred század szolgálat,

1904. 10. 01. – 1905. 02. 28. cs. és kir. Katonai vívó tanfolyam hallgató,

1905. 03. 21. m. kir. 15. honvéd gyalogezred század szolgálat.

1918–1922 Ludovika Akadémia tanár,

1919–1923 Ludovika Akadémia akadémikus századparancsnok, tanár

1924–1926. 11. 19. Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet parancsnok

Kitüntetései:

Magyar Érdemkereszt III. osztálya (elnevezése 1935-től Magyar Érdemrend tiszti keresztje); Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem (véltetően a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal); Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Károly Csapatkereszt; Sebesülési Érem 3 sebesülési sávval; Magyar Hősi Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Nemzetvédelmi Kereszt; Légoltalmi jelvény.

Csillag Viktor ezredes

Az intézet parancsnoka: 1926. július 01. – 1930.³⁴⁶

Pancsován született, apja a m. kir. honvédség ezredese volt. A volt. cs. és kir. temesvári hadapród iskolát jó eredménnyel végezte. A hadapród iskolát elvégezve 1899. augusztus 18-án, mint hadapród tiszthelyettest avatták fel és beosztották a Grac-ban állomásozó 7. gyalogezredhez. Hadnaggyá 1900. június 01-én avatták, majd 1903. október 16-án áthelyezték Szegedre a 46. közös gyalogezredhez ezred utásztiszti beosztásba. Közben 1910–1911. között elvégezte

³⁴⁶ HM HL AKVI 34696

a Bruck-i hadsereg-lőiskola géppuska tanfolyamát.

Főhadnaggyá 1907. május 1-én, századossá 1914. május 1-én nevezték ki.

Géppuskás osztag parancsokként 1914. július 27-től az orosz hadszíntéren vett részt az I. világháborúban, majd sebesülése után előbb Szegeden, majd Brassóban pót század parancsnok 1916. április 30-ig. 1916. május 1-től az olasz hadszíntéren század- és védelmi szakaszparancsnok. Ismét megsebesül, újra Szegeden lábadozik, majd felgyógyulása után 1917. február 17-től 1918. szeptember 16-ig újra az olasz hadszíntéren teljesít katonai szolgálatot.

Őrnaggyá 1918. szeptember 1-vel nevezték ki, majd szeptember 16-tól Szegeden pót század parancsnok. 1919. február 1-től a Szegedi 5. honvéd gyalogezred 1. tiszti századának a parancsnoka. Ezt a beosztást tölti be 1920. március 1-ig, amikor áthelyezik Budapestre a IV. Kerületi Karhatalmi parancsnoksághoz karhatalmi osztag parancsnoknak.

Beosztását 5 hónapig tölti be, amikor kinevezik a Hajmáskér-i volt tangyalogezredhez lőtörzstisztnak, majd 1921. február 14-től az inotai gp. tanfolyam parancsnoksághoz parancsnoki beosztásba. 1920. szeptember 1-vel kinevezik alezredessé.

Örkényben a gyalogsági harcvezetési- és lővőiskola nehézfegyverek csoportjának parancsnoka 1925. április 1-től 1925. augusztus 8-ig, majd Várpalotára kerül a csapatgyakorlótér parancsnoksághoz géppuskás szakelődónak. Ezt a beosztását tölti be 1926. július 1-ig, amikor kinevezik az Altisztképző és Nevelőintézet parancsnokának. Közben 1925. május 1-én kinevezik ezredessé.

Közvetlen, egyenes, puritán fellépésűnek, szerény törzstisztnak jellemezték. Kizárólag hivatásának élt.

Az altisztképző parancsnokaként részt vett törzstiszti harcászati gyakorlatokon, illetve 1929-ben tábornoki előléptetését megelőző csapatszolgálaton is. Azonban 1930-ban váratlanul meghalt.

*Csillag Viktor ezredes.
(Forrás: HIRN 1933. 17. o.)*

Kitüntetései: Ezüst Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Károly Csapatkereszt; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya; Katonai Jubileumi Kereszt; 1912/1913-as Emlékkereszt.

Matherny Ödön ezredes

Az intézet parancsnoka: 1930 – 1935.

Szül: Szurcsin, 1882. 10. 26. Anyja: Conrád Dorottya, Apja: Matherny István tanár.

Meghalt: 1955. 03. 29. Sírja Debrecenben, a Köztemetőben található.

Tényleges szolgálat kezdete: 1902. 08. 18. Nyugállományba vonult: 1938. 11. 01.

Nyelvismeret: német, horvát (jó), szlovák (gyenge) francia (jó) magyar (1906-ban már tökéletes)

Iskola: 1–5 gimnázium, Vinkovce, cs. és kir. gyalogos hadapródiskola 2–4 évf. 1899–1902. 08. 18. Kamenitz 1904–1905

Előléptetései:

hadapród tiszthelyettes 1902. 08. 18.

Hadnagy: 1903. 11. 01.

Főhadnagy: 1909. 11. 01.

Százados: 1915. 01.01.

Őrnagy: 1920. 09. 01.

Alezredes: 1921. 11. 01.

Ezredes: 1930.

Tábornok: 1936. 05.01.

A Köztársaság Elnökének 98/1992. (VI. 5.) KE határozatával altábornagyi rendfokozatát „posztumusz” helyreállította.³⁴⁷

Matherny Ödön ezredes

³⁴⁷ Magyar Közlöny, 1992/58. szám. 1983. o.

Szolgálati út:

1902. 08. 18. – 1903. 01. 03. cs. és kir. 26. gyalogezred, század szolgálat,
1903. 01. 03. – 1903. 03. 31. cs. és kir. 26. gyalogezred, altisztképző iskola tanára,

1903. 04. 01. – 1904. 10. 03. cs. és kir. 26. gyalogezred század szolgálat,
1904. 10. 03. – 1904. 11. 28. cs. és kir. 12. gyalogezred póttartalékos újonc szakaszhoz vezényelve,

1904. 11. 28. – 1905. 05. 01. cs. és kir. 12. gyalogezred, Komárom,
1905. 05. 01. – 1906. 05. 01. cs. és kir. 26. gyalogezred század szolgálat,
1906. 05. 01. – 1908. 05. 01. cs. és kir. 26. gyalogezred, 4. tábori zászlóalj, zászlóalj segédtsízt,

1908. 05. 01. – cs. és kir. 34. gyalogezred
1915. 01. 01-től a pótkeret parancsnoka, majd 1917. 02-től zászlóaljparancsnok az orosz fronton

1920. 03. 01. Győr vármegyei katonai parancsnokság, törzs alosztály,

1920. 12. 13. Győri gyalogezred, 8. század,

1921. 01. 31. Győri gyalogezred, 6. század,

1921. 09. 03. 3. gyalogezred, II. zászlóalj törzsbeosztott,

1922. 05. 11. 1. kerékpáros zászlóalj, zászlóalj-parancsnok,

1923. 10. 26. Egyesített csendőriskola,

1925. 10. Budapesti Honvéd közigazgatási tanfolyam harcászati tanár,

1928. 03. Budapesti Honvéd közigazgatási tanfolyam tanulmányvezető,

1930. 07. 01. „Kinizsi Pál” honvéd altisztképző és nevelőintézet parancsnok,

1935. 05. 01. 2. Vegyesdandár közigazgatási vezető,

1936. 04. 15. 2. Vegyesdandár 2. gyalogezred parancsnok, Győr,

1937. 08. 01. Hadilevéltár főigazgató helyettes

1938. 11. 01. nyugállományba kerül

I. Világháborúban arcvonalszolgálat 42 hónap; hadrakelt alakulatnál 6 hónap; mögöttes területen 5 hónap.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend II. osztálya (elnevezése 1935-től Magyar Érdemrend középkeresztje); Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem piros szalagon; Tiszti Ezüst Vitézségi Érem; Károly Csapatkereszt; Sebe-

sülési Érem 1 sebesülési sávval; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Tiszti Szolgálati Jel II. osztálya; 1912/1913-as Emlékkereszt; Porosz királyi Vörös Sas-rend 4. osztálya, Porosz Vaskereszt II. osztálya.

Kitelepítve Dombrádra: 1951. 06. 30.

HM igazoló bizottság 1946. 07. 09-én „rendfokozatának közigazgatási utána való megfosztását rendeli el” 6954/ig.biz-1945.

Szenvedélyes méhésztartó volt, tagja az Országos Magyar Méhészeti Egyesületnek és az igazgatóválasztmányának.³⁴⁸

Beöthy Dezső ezredes

Az intézet parancsnoka: 1935 – 1938.

(Püspökladány, 1885. ápr. 2. – Veszprém, 1956. márc. 11.) katonatiszt. Apja Beöthy Gábor Veszprémben törvényszéki bíró volt. Veszprémben járt középiskolába. 1905-ben végzett a Ludovika Akadémián, majd hadnagyként a munkácsi 11. gyalogezredhez, majd a 17-es honvédekhez került. 1912-től a 31. honvéd (Veszprém) gyalogezred felállításától annak kötelékében szolgált az I. világháború alatt. A 79. menetzászlóalj mint az 1. század parancsnoka szállt harcba az oroszok ellen. Részt vett a II. lebergi csatában (Rawaruska), 1916-ban a Stochod melletti harcokban, az olasz hadszíntéren a konstanjevicai állásharcokban, a 10., 11. és 12. Isonzó-csatákban, valamint a Montellóval szemben lévő frontszakasz harcaiban. Beosztásában volt század, zászlóaljparancsnok, ezred első segédtsiszt és egyidejűleg pótszázad-parancsnok. 1919-től csapattiszt beosztásokat töltött be. 1927-ben a Veszprém-jutasi Altisztképző tanára, 1935–1938 között ezredesként az iskola

Beöthy Dezső ezredes
(a fotón alezredes)

³⁴⁸ 1930 november: „Matherny Ödön méhésztársunk még [1930] július hó folyamán bejelentette, hogy elhurcolkodása miatt a Rákoshegyén lévő megfigyelő-állomását beszünteti, de ugyanakkor megígérte azt is, hogy mihelyt alkalma nyílik, ismét folytatni fogja megfigyeléseit. A véletlen úgy hozta, hogy méhésztársunk jutásra került, honnan Keleti Károly, a régi megfigyelőnk, a múlt hó folyamán elköltözött Ócsra (Veszprém megye). Örömmel üdvözljük mindkét lelkes méhésztársunkat új otthonukban s további munkájukhoz jó eredményt kívánunk.” *Magyar Méh*, 1931. január. Megfigyelő állomásaink. 25. o.

parancsnoka. 1938-ban, tábornoki rendfokozatban nyugállományba helyezték. A Magyar Élet pártjának elnökeként aktívan vett részt a város közéletében, országgyűlési képviselőnek is megválasztották. A 2. világháború után nyugdíját megvonták, kitelepítették Felsőörsre.

Előléptetései:

Hadnagy: 1905. 08. 18., főhadnagy: 1910. 05. 01., százados: 1915. 01. 01., őrnagy: 1921. 09. 01., alezredes: 1926. 05. 01., ezredes: 1933. 05. 01., tábornok (címzetes vezérőrnagy): 1938. 11. 01.

Kitüntetései:

Magyar Érdemkereszt III. osztálya (elnevezése 1935-től Magyar Érdemrend tisztí keresztje); Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Károly Csapatkereszt; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Katonai Jubileumi Emlékkereszt; Porosz Vaskereszt II. osztálya.

Kiskéry (Komornik) Lóránt ezredes

Az intézet parancsnoka: 1938 – 1940.

Ács, 1888. június 02. – Balatonfüred, 1965. október 23.³⁴⁹

Apja: Kiskéry Emanuel (Manó) — uradalmi mezőőr, Anyja: Csernó Melinda. Felesége Rainprecht Judit, dr. Rainprecht Antal volt főispán és Fenyvessy Aranka lánya.

Iskolái: gimnázium 1–4. oszt.; honvéd hadapród iskola 1–4. évf. (1902–1906). Nagyvárad

Nyelvismerete: német (jól), francia (gyengén), orosz (gyengén)

Rendfokozata: hadapród tiszthelyettes 1906. 8. 18.; hadnagy: 1907. 11. 1.; főhadnagy: 1912. 11. 1.; százados: 1915. 7. 1.; ör-

*Kiskéry (Komornik) Lóránt
ezredes*

³⁴⁹ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés (1938–1945), Budapest, 2003. 176. o. Ezúton is megköszönöm dr. Szakály Sándor segítségét, hogy rendelkezésemre bocsátotta feljegyzéseit, segítette munkámat.

nagy 1925. 5. 1.; alezredes: 1932. 5. 1.; ezredes: 1936. 11. 1.; tábornok: 1940. 9. 1.

Életút: 1906 – 1913. 3. 1.: magyar királyi 17. honvéd gyalogezred; 1913. 3. 1. – 1916: magyar királyi 31. honvéd gyalogezred; 1916 – 1920: orosz hadifogság; 1920 – 1921: veszprémi gyalogezred; 1921. 6. 15. – 1922. 6. 27.: II. csendőrkerület beosztott; 1922. 6. 27. – 1923. 4. 23.: Tiszaföldvári járás csendőr-parancsnok; 1923. 4. 23. – 1926. 3. 1.: Zala megyei csendőriskola parancsnok; 1926. 3. 1. – 1928. 10. 15.: ceglédi csendőr gyalogtanosztály parancsnok; 1928. 10. 15. – 1929. 10. 15.: magyar királyi 2. honvéd gyalog ezrednél próba szolgálatos, 1929. 10. 15. – 1936. 10. 1.: magyar királyi „József nádor” 2. honvéd gyalog ezredben.; 1936. 10. 1. – 1938. 8. 1.: I. hők. parancsnok helyettes; 1938. 8. 1. – 1940. 8. 1.: magyar királyi „Kinizsi Pál” csapataltisztképző iskola parancsnok; 1940. 8. 1. – 1942. 2. 1.; VI. hadtest közigazgatási vezető, illetve 6. honvéd kerület parancsnok.; 1942. 5. 1.: nyugállományba kerül.³⁵⁰

1946. 5. 17.: HM áll. igazoló bizottság 506/ig. biz–1946. Igazolt; 1950-ig gazdálkodó; 1950–1957: alkalmi munkás, napszámos; 1957–: éjjeliőr.

Kitüntetései:

Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Magyar Koronás Bronz Érem; Károly Csapatkereszt; Sebesülési Érem; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Tiszti Szolgálati Jel; Katonai Jubileumi emlékkereszt; Osztrák Háborús Emlékérem; Bolgár háborús Emlékérem.

Vitéz Markóczy János vezérőrnagy

Az intézet parancsnoka: 1940. augusztus 01. – 1944. március 01.³⁵¹

Született.: Nagyszeben, 1890. március 17. — meghalt: Zürich (Svájc) 1956. március 26. Felesége Balczer Ilona, akivel Debrecenben, 1927. január 5-én házasodott.

³⁵⁰ Szakály Sándor tanulmányában írta: „Azoknak a tiszteknek, akik a származásuk igazolása alkalmával csak »nem zsidó« vagy »zsidónak nem tekintendő« igazolványokat kaptak, számos korlátozással kellett szembenéznük. Katonai pályafutásuk során legfeljebb az ezredesi rendfokozatot érheték el, nem lehettek csapat- és magasabb parancsnokok, főnökök, vezetők. (...) Ha rangjuk alapján csak parancsnokként vagy vezetőként jöhettek számításba, akkor nyugdíjazták őket, így került nyugállományba Székely János, **Kiskéry Lóránt**, Hunfalvy Elemér tábornok – valamennyien magasabb beosztású parancsnokok –, Déry Ernő folyamőr-főkapitány, a csajkászred parancsnoka és több más tábornok és tiszt.” Forrás: Szakály Sándor: A hadsereg és a zsidótörvények az ellenforradalmi Magyarországon. *Válóság*, 1985. szept. 1. 94–101. o.

³⁵¹ HL HM AKVI 1890/1470

Vitéz Markóczy János vezérőrnagy

Tanulmányai:

Gimnázium 1–4 osztály, hadapród iskola 1904 – 1908. Nagyszeben; cs. és kir. katonai akadémia, Bécsújhely 1908–1911; Hadiakadémia 1920–1921.

Nyelvismerete: német (tökéletes), francia (jól), román (jól), angol (gyengén), olasz (gyengén)

Katonai előmenetele:

zászlós: 1908. 08. 18; hadnagy: 1911. 09. 01.; főhadnagy: 1914. 08. 01.; százados: 1918. 09. 01.; őrnagy: 1928. 11. 01., alezredes: 1934. 05. 01.; ezredes: 1939. 05. 01., vezérőrnagy: 1942. 10. 01. (1942. 09. 29-i rang), altábornagy: 1944. 09. 11. (1944. 07. 01.-i rang)

Beosztásai:

1911. 08. 18. – 1917.: cs. és kir. 69. gyalogezred, 1917. 03. – 1917. 05.: vk. tanfolyami hallgató, Laibach, 1917. 05. 17. cs. és kir. 16. gyaloghadosztály vezérkari tiszt, 1918.–1919. 03. – 05. 06.: 5. székely hadosztály, vezérkari szolgálatot teljesítő százados a székely hadosztálynál; Debrecennél román hadifogság, 1919. 05. 06. – 09. 14: román internálás, 1919–1920.: miskolci hadosztály-parancsnokság; 1920–1921: Hadiakadémia; 1923. – 1924. 08. 30. 6. vadász dandár parancsnokságon beosztott vezérkari őrnagyi helyen; 1925. 09. 01. – 1926. 09. 01. 11. honvéd gyalogezred; 1926. 09. 01. – 1928. 09. 01.: 7. gyalogezrednél;

1928. 09. 01. – 1932. 08. 01.: Ludovika Akadémia I. főcsoport, szolgálati szabályzat tanár;

1932. 08. 01. – 1934. 06. 09.: Vác, m. kir. „Damjanich János” 1. kerékpáros zászlóalj parancsnokhelyettes; 1934. 06. 09. – 1937. 08. 01.: Vác, m. kir. „Damjanich János” 1. kerékpáros zászlóalj parancsnok;

Közben 1935. 05. 07. – 1935. 07. 04. törzstiszti tanfolyam, Franciaország

1937. 08. 01. – 1939. 10. 01: törzstiszti tanfolyam tanára, Budapest;

1939. 10. 01. – 1940. 08. 01. 1. gépkocsizó dandár parancsnokhelyettes

1940. 08. 01. – 1944. 03. 01: Veszprém–Jutas „Kinizsi Pál” honvéd tiszthelyettesképző iskola parancsnoka,

1944. 03. 01. – 1944. 06. 01: Vkf. törzsosztály, megbízva a honvéd kiképzés vezetésével; Közben 1944. 03. 30-tól tartósan vezénylik a 13. gyalog hadosztály gypk-hoz Újvidékre.

1944. 06. 01. – 1944. 10. 01. 24. gyaloghadosztály parancsnoka Ungváron;

1944. 10. 01. – 1944. 10. 16: Budapest, gyalogsági főfelügyelő

1944. 10. 16. – 1944. 11. 15. kinevezik a VII. hadtest parancsnokának és vezénylő tábornoknak.

1944. 11. 16. – 1945. 01. 01. Honvédség gyalogsági felügyelő;

1945. 01. 01. – Áthelyezik a HM és a Honvéd Főparancsnoksághoz. Közben 1944. 11. 15-től a Belügyminisztériumba vezénylik, ahol Németországba való áttelepülési osztályvezető.

1945. 03. – 1945. 09. Németország

1945. 09. – 1945. 11. amerikai hadifogságban,

1945–1956 az Oerlikon gyár katonai tanácsadója, Svájc

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend középkeresztje csillaggal; Magyar Érdemrend tiszti keresztje; Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján kardokkal; Magyar Koronás Ezüst Érem; Magyar Koronás Bronz Érem; Károly Csapatkereszt; Sebesülési Érem 1 sebesülési sávval; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Porosz Vaskereszt II. osztálya; Osztrák Háborús Emlékérem; Bolgár Háborús Emlékérem.

Balatonszőlős díszpolgára a falu javára végzett áldozatos munkájáért. Az átadásról tudósított az 1943. március 3-i Veszprémi Hírlap. Emellett dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök 1942-ben a „Pro Ecclesia et Pontifice”³⁵² pápai kitüntetésre is felterjesztette. Sajnos a háború – illetve a Szentszék semlegességi politikája – megakadályozta, hogy megkapja ezt a kitüntetést.

³⁵² Az Egyházért és a Pápáért (Pro Ecclesia et Pontifice) érdemkeresztet XIII. Leó pápa alapította 1888-ban, aranymiséje alkalmából. A magas rangú kitüntetést azok a 45 év feletti egyházi és világi személyek kaphatják meg, akik az Egyházért, illetve a pápáért végzett szolgálatukkal jelentős érdemeket szereztek.

v. Markóczy János ezredes, „Erdély vajdája”³⁵¹

³⁵³ Forrás: Varsányi István gyűjteménye. A fotót készítette Kollár Adolf. A fotó a m. kir. „Erdélyi kiképző csoport tüzérsztyálja” fotóalbumában található. A kép alatti dátum, 1940. október 10. Az „oklevél” szereplő dátum feltételezhetően 1940. szeptember 30., mivel Borgiai Szent Ferenc szeptember 30-áról október 1-ére virradó éjjel halt meg. Az oklevél adományozására – amit minden bizonnyal egy baráti társaság készített – a honvédség Észak-Erdély-i bevonulása adhatott okot. *Erdélyi bevonulás*, 1940. című könyv ismertetőjében olvasható: „A kormányzó ezen a napon [1940. szeptember 6.] a nagyváradi bevonuláson vett részt, ahova a Túrán különvonattal érkezett meg. A honvédség ünnepélyes díszszemléjét a III. hadtest alakulatai hajtották végre. A Szent László téren elvonult a Markóczy János ezredes vezette »Erdélyi kiképző csoport« is, melynek 5000 fős – a második bécsi döntést megelőző időszakban Magyarországra átmenekült – erdélyi legénységű állományát Jutason, Hajmáskéren és Várpalotán képezték át.” Forrás: *Háromszék*, 2021. szept. 9. Illésfalvi Péter–Szabó Péter: *A honvédség bevonulása Észak-Erdélybe*. Könyvismertető, 6. o.

vitéz Markóczy János vezérőrnagy áthelyezése és **Tóth Imre** ezredes kinevezése közötti időszak alatt **Becsey Dezső alezredes** megbízott parancsnok vezette az iskolát.³⁵⁴

Becsey Dezső alezredes

Vitéz Tóth Imre ezredes

Az intézet parancsnoka: 1944. július 1. – 1945. április 23.³⁵⁵

1889. október 19-én született Gyömörén.³⁵⁶ Apja Tóth Lajos zsellér, anyja Radics Rozália, felesége Nagyegyházi Miklós Dagmar, akivel 1923. október 11-én kötött házasságot.

12 gyermekes zsellér családból származott. Az elemi iskola elvégzése után 16 éves koráig hónapos cselédként dolgozott, majd MÁV pályamunkás volt 21 éves koráig. Munkája mellett végezte el polgári iskola 1–4 osztályát, illetve magántanulóként a felső kereskedelmi iskolát. Közben besorozták és 1911 októberében bevonult a 19. gyalogezredhez mint 3 éves újonc. 1911–1916. közötti katonai szolgálati ideje alatt tette le az érettségit.

A 3 éves békeszolgálat alatt szakaszvezetői beosztást ért el. Az I világhá-

³⁵⁴ vitéz Káplán György nyá. őrnagy, volt intézeti tanár közlése alapján.

³⁵⁵ HM HL AKVI 1890/2564

³⁵⁶ Regényes élettörténetét – irodalmi feldolgozásban, Kara Imre névvel – lásd: Timár Máté: Herodes. *Látóhatár*, 1968/november–december. 971–978. o.

ború alatt őrmester, majd törzsőrmesteri, illetve önkéntes karpaszománnyal zászlós, majd hadnagyi rendfokozatot ért el. Először raj- és szakaszparancsnoki, majd szakasz- és századparancsnoki beosztásokat töltött be. A háborúban tanúsított helytállásáért arany vitézségi érmet kapott. Érettségi után kinevezték zászlóssá, majd hadnagyi és főhadnagyi rendfokozatot kapott.

1917-ben beosztották a háttországban működő pótkeret parancsnoksághoz, majd 1918. márciusától novemberéig a Cattaró-i öbölben (Durazó és Fierinél) partvédelmi századparancsnok.

Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása után csatlakozott a forradalmi megmozdulásokhoz, Győrben század, majd zászlóaljot szervezett a „Kisalföld” gyalogezrednél. Ezzel a megalakított zászlóaljjal 1918 novemberében részt vett a Vend-vidék szerbektől való megtisztításában, majd a Mura mentén védelmi harcokban.

1919 áprilisában zászlóalját a Hajmáskér-i táborba irányították. Rövid kiképzés és hadfelszerelés kiegészítés után 1919. május második felétől a Sajó völgyében a cseh intervenciós csapatok elleni hadműveletekbe vett részt. Vezetése alatt a zászlóalj elfoglalta Torna alját, Pelsőczöt, Rozsnyót, majd a Dobsina mellett Ökörhegyet, ahol megsebesült. Sebesülése után a győri hadikórházban ápták, ahol 1919 augusztusában elfogták és 3 hónapig fogságban volt. Mint arany vitézségi érem birtokosát amnesztiában részesítették és visszarendelték katonai szolgálatra.

1919. november 5-től 1921. május 1-ig a győri honvéd gyalogezrednél teljesített katonai szolgálatot, mint géppuskás szakasz-parancsnok, majd a m. kir. 4. honvéd gyalogezrednél századparancsnoki beosztást töltött be 1934. augusztus 1-ig. 1934 augusztus 1-től a kecskeméti Testnevelési és Népgondozói Kirendeltségen, majd Kalocsán a megyei jogú város testnevelési vezetője 1937. november 1-ig. Ezután Nagykanizsán a 3. határőrkerület parancsnokhelyettese, majd parancsnoka 1939. január 23-ig.

Vitéz Tóth Imre ezredes

1939. január 24-től Nagykanizsán a m. kir. 17. honvéd gyalogezredhez helyezték, ahol a 17/I zászlóalj parancsnoka volt 1940. december 1-ig. Ekkor kinevezték a m. kir. „Kinizsi Pál” Honvéd Altisztképző Iskolába zászlóalj-parancsnok tanárnak. Ez a beosztását töltötte be 1942. november 1-ig, amikor a m. kir. 19. honvéd gyalogezredhez kerül lő- és fegyver törzstiszti beosztásba.

Harcéri szolgálatait mint az ezred parancsnoka teljesítette 1943. április 2-től 1944. július 1-ig. Ekkor megsebesült és július 30-ig kórházi kezelésen volt.

1944. július 1-től 1945. április 23-ig az iskola fogságba eséséig a m. kir. „Kinizsi Pál” Honvéd Altisztképző Intézet parancsnoka.

Rendfokozati előmenetele: főhadnagy 1920. 09. 01.; százados 1924. 09. 01.; őrnagy 1935. 05. 01.; alezredes 1939. 11. 01.; ezredes 1942. 10. 01.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend középkeresztje hadiszalagon kardokkal; Magyar Érdemrend tiszti keresztje hadiékítménnyel kardokkal; Magyar Érdemrend lovagkeresztje (véltetően hadiékítménnyel kardokkal); Magyar Koronás Bronz Érem hadiszalagon kardokkal; Arany Vitézségi Érem; Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya; Bronz Vitézségi Érem; Károly Csapatkereszt; Magyar Háborús Emlékérem rohamsisakkal és kardokkal; Porosz Vaskereszt II. osztálya.

TANÚSÁGTÉTEL JUTASRÓL

Ebben a fejezetben célom az volt, hogy a Jutason végzett altisztek és oktatóik visszaemlékezésein, valamint már megjelent írásos emlékek közlésén keresztül mutassam be az altisztképző szellemiségét, az ott folyó munkát, valamint az altisztek helytállását, valós emberi és katonai tartását.

Az első kiadás előtt (2010) sajnos már nagyon kevés, még élő szemtanút sikerült felkutatnom. Ennek oka az IDŐ. Az idő, amely lassan, de biztosan „tüntette el” azokat az embereket, akik valamit mondani tudtak volna erről a csodálatos helyről. A sikertelenség másik oka abban a rendszerben keresendő, amely évtizedekig nem engedte, hogy a Jutason végzett tiszthelyettesek elmondják élményeiket, gondolataikat. Talán nem túlzás, illetve nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom: bűn volt az, ha valaki jutasinak vallotta magát.

Ez a kevés számú visszaemlékezés is mutatja, hogy mennyire büszkék voltak ezek az emberek, hogy tagjai voltak a Magyar Honvédség ezen egyedülálló, európai hírű és IGAZI KATONÁT nevelő intézetnek.

Legyünk mi is büszkék rájuk.

Növendékek képeslapra írt sorai az altisztképzőből³⁵⁷

1928. szeptember 5.

Édes mama! Túloldali kép mutatja „házamat”. Az x-ek jelölt hely az ablakom. Azt hiszem, pénteken felruccanhatok. Kezeiket csókolja Sanyi.

Dátum nélkül (1928?)

Ha a keresztnél lévő házaknál 10 lépést teszel balra, úgy a hálósobámban vagy.

---

³⁵⁷ A képeslapok Bartalan Gyula gyűjteményéből valók.

Július. 1928. IX. 5.
 Édes Mama!
 Triloldali kép munkája
 "Közösség" h. v. - el je
 köze hely az ablakom
 Acs kinyer, pindkés
 felmuccantatok,
 Kezeikkel szökölje
 Jullus

Válasz: MESZAROS ISTVÁN műterméből,
 Veszprém, Előtoralmáddi.

Magyar Könyvtár tulajdonában
 Nr. 2474-
 VESZPRÉM.
 8
 8

Mr.
 Ö. D. D. D. D. Mihályi
 Thom
 Budapest, I.
 Postamennyi út 33.

1930. október 11.

Kedves Édesanyám! Levelét megkaptam. Én megvagyok. Már a tanulás megkezdődött. Éppen ma kaptam levelet Kádáréktól. Édesanyám, ne haragudjon, hogy nem írok sűrűn, de higgye egész napra van dolog elég, mindig el vagyunk foglalva. De ez itt így szokás. Julis is írt nemrég. Édesanyám ne küldjön semmit. Ezt itt nem jó néven veszik, ennivaló van elég. Csókolok mindenkit Sanyi. Karancsni Sándor, I. évfolyam 4. század.

A képeslap első oldalán az intézet főbejárat felőli látképe: Ez az intézet. De itt csak a hálósobánk van. A tanterem külön épületben van.

1931. november 21.

Címzett vitéz Mészáros István, Veszprém: Tanulni való éppen elég van. De nemsokára itt a karácsonyi szünidő és kipihenjük magunkat úgy-ahogy. December 19-én kezdődik és január 4-ig tart. Ez a hely a kertünkől egy részlet.

1935. február 13.

Kedves Szüleim és testvérem! Most 7.15 és most 1 ¼ órával ezelőtt jöttem be a dermesztő hideg őrsegről és ½ óra múlva ismét kint állok 4 teljes órán át, bőven jut idő, hogy az otthoniak hogylétéről gondolkodhassak. [...] Húsvétra remélhetőleg találkozunk. Itt most nagy a tél, 16–20°, el vagyunk szigetelve a külvilág-

tól, a vonatok sem közlekedtek, autóval nem bírtunk átmenni Hajmáskérre sem. Főparancsnoki szemle is elmaradt, de a tanulás szépen folyik a rendes mederben. Isten velük, Józsi. [A képslapon: Itt most minden csupa havas]

1935. november 16.

[Szabó Ferenc] Tiszthelyettes Úr! Végtelen sajnálom, hogy nem találkoztunk mikor otthon voltam, ezért ezúton kívánok sok szerencsét az új rendfokozatához, a „levét” majd május után intézzük el. Egyébként a tanulás megy nagyszerűen, talán jobban, mint tavaly. Üdv, Baranyai szk

1937. március 11.

Kedves Pista bátyám és Margit néném! Én ígéretemhez híven írok, most még csak egész röviden írok, majd levelet később fogok írni. Igen jól érzem itt magam. Sokkal jobb itt lenni, mint ott, mert itt egész másképp megy minden. Az igaz, hogy itt kell csak igazán katonának lenni, mert itt igen nagy a fegyelem. Még meg kell azt említenem, hogy itt a koszt igen jó. Igen szép a laktanya, mint a kép is mutatja. Jó levegő is van, mert körül erdő veszi körül. Béla. [A képslap első oldalán: Itt ez az épület a mi laktanyánk és az iskolánk. Igen szép itt minden. Az aláhúzott ablakok a mi szobánk.]

1937. május 26.

Kedves Olgám! Ne haragudj, hogy eddig nem írtam. Most kaptam kézhez a leveledet, nagyon megörültem neki. Vasárnap voltunk színházban együtt az egész iskola. Már nagyon szeretnék veled Pesten menni színházba. Legközelebb levelet írok Csók, Sanyi.

1942. január 30.

Kedves Néném! Hiszem a Jóistent, hogy pár sor írásom a legjobb egészségben találja mindnyájukat. Én egyelőre jól érzem magam, remélem maguk is. Kedves Néném, a csomagot, mit küldeni akartam, nem küldöm el, majd húsvétkor viszem magammal. Írjon, illetve írjanak mi újság van Pesten. Én újságot sem olvasok, sokat tanulok. A viszontlátásig csókolva maradok szerető öccse, Dezső. Damanker Dezső hallgató. Jutas, hu. század.

1942. március 8.

Szívélyes üdvözetem Jutasról. Sütörényi Ferenc szakaszvezető, Jutas, 3. század.

Dátum nélkül.

Kedves Ilike! Már több mint egy hete Jutason vagyok hdp. [hadapród] iskolán. Az ország összes gyalogos karpja [karpaszományos] itt van. A szabadidőnk nagyon kevés. Ha több időm lesz, majd levélben fogok egyet-mást írni. 2 km-re vagyunk Veszprémtől s vasárnap meg szoktuk látogatni. Mi újság otthon? Hogy vagytok lányok? Matyinszky, Jutas 2. század.

1944 vége.

Kedves Mária! Levelét, melyet vártam nagy öröömre megkaptam. Mi itt jól vagyunk: Jó magam áthelyeztettem magam ide Veszprémbe, ahol jónak találok a levegőt. Remélem Mária jól mulat. Hogy állunk a franciával? A képről otthon nem tudnak. Most már nagyon jó dolgunk van. Finom a söprés és egyéb ilyen kellemetlen dolgok. Az iskola feloszlott nagy kan muri közepette, kb. 40-en itt maradtunk a veszprémi zászlóaljnál. A Sanyi is itt maradt. A viszont térésig csókolja kezét, Laci. Dr. Filos László kp. c. tiz. Veszprém, 8. század

Bernhardt János: Jutas (1926)³⁵⁸

Előadó körutam legérdekesebb állomására értem, amikor a Pályaudvar homlokzatán ezt a felírást pillantottam meg: Jutas.

Itt, e fenyvesliget szívében, fekszik jövőnk bölcsője, itt feslenek a piciny bim-bók virággá ...

Lassan haladok az úton, míg fel nem tűnik a Jutasi Altisztképző és Nevelőintézet bejárója. Már messziről meghallom az őr kemény, katonás lépteit. Mikor azonban odaérek, mosoly fut arcomra, mert az őrszem egy pöttyöm kis emberke, aki végtelen komolyan végzi feladatát, s be sem engedne a világért sem, kellő igazolás nélkül! Az intézet belső része – jóllehet még csak ideiglenes – szép, parkszerű. Mikor az ügyeleti szolgálatban lévő bajtársam szobámba vezet, kíváncsian lesem, hogy mikor üti meg a fülemet az internátus társas életének ismeretes hangzavara.

Lépteink azonban üresen konganak a hosszú, zárt folyosókon. Síri csend. Ekkor tudom meg, hogy az egész intézet az alig félóránnyira fekvő Veszprémbe rándult egy hazafias előadás meghallgatására. Be kell tehát érni egyelőre azzal, hogy az egyszerű, de a tisztaságtól csillogó háló- és tantermeken menjünk végig. Alig várom azonban, hogy elcsípjek egy növendéket, hogy végre szemtől-szembe beszélhessek eggyel. Nemsokára fel is tűnik egy pozsgás arcú vasgyúró. Megszólítom.

– Hogy hívják?

– Végh Aladár.

– Hány középiskolája van?

– Az ötödik gimnáziumot tavaly sikerrel végeztem.

– Édesapja foglalkozása?

– Selyemtenyésztési felügyelő.

Amíg beszél, katonás, feszes tartásban áll, szemei csillognak, s végtelenül komolyra erőszakolt arcon azonban még ott röpköd a gyermekvilág múltó, de meghalni nem akaró játszi mosolya . . .

Mikor megmondom ki vagyok, miért jöttem és hogy ismerem édesapját, megered beszéde, kiönti elém árva múltját, a jelent pedig e rövid mondatba foglalja össze: Boldog vagyok, hogy itt lehetek.

Másnap reggel ott gyülekeznek az ablakom alatt. Keresem rajtuk a gondtalan élet mosolyát – de nem találok.

³⁵⁸ Az *Őrszem*, 1926. március 20. 1. o.

Hogy is mosolyoghatnak. Hiszen ők most – katonák. Elhangzik a soros növendék kemény vezényszava s az egész iskola négyes sorokban, trombitaszó mellett, elindul templomba.

Templom után a városi színházhoz menetelnek az ismeretterjesztő előadásra.

A forgalmas utcákon végig, százsámra bámulják őket, az iskolásgyermek pedig – mint csóva az üstököst – nyomon követik e látványosságot. A jövő katonái pedig dagadó mellel, emelt fővel menetelnek, mint egy meghódított városba a győző sereg...

Én pedig behúzódok egy ház zugába, hogy ne lássák ujjongó arcomat, pedig úgy szeretnék hozzájuk futni s magamhoz ölelni valamennyit.

Karácsonyi Gyula: Jönnek a jutasiak (1926)³⁵⁹

Fékevesztett gyorsasággal rohan az idő s még csak meg sem pihenhetünk a ma fáradalmi után, máris a holnap munkájába állunk.

Ebben a fokozott munkában, mely teljes odaadást, egész lelket követel, alig vesszük észre, hogy rövidesen egy igen nagy változás előtt állunk, melyre *Az Őrszem* a közelmúltban megjelent száma hívta fel figyelmünket: Jutas!

Nemsokára ki fognak kerülni a jutasi fiúk, akik magukkal hozzák a rajongást, a forró szeretetet pályájuk iránt. Magukkal hozzák a katonai tudást, egy biztos alapot, melyre jövőjüket felépíthetik, Mert a jövő az övéké!

Az időt múlt, jelen és jövőben szokták kifejezni: Most még a miénk a múltnak egy része és a jelen. Nekik még jelenjük sincs; csak jövőjük van.

Ha az ember elképzeli, kissé kegyetlen a sors, mert miért nem élhetünk mi mindnyájan legalább is még annyit, hogy 20 év múlva is válllvetve mutathatnánk katonai mivoltunkat. —Sebaj! ... Végre is örökké nem maradhatunk: fiatalok: Ne restelljük a szót: mi vagyunk az öregek és ők a fiatalok.

Bizonyos tekintetben igazán öregeknek, sőt szülőknék képzeljük magunkat a leendő jutasiak felett, míg ők, mint a tisztességes, jóra való gyermekek, úgy fogják magukat körünkben érezni. Elsőrangú intézeti kiképzésükkel is, mint az a gyermek, ki többet tanult az iskolában saját szülőjénél, mégis tisztelettel tekint az öreg, hivatásos altisztre, ki az élet nagy gyakorlati iskoláját küzdötte végig és ennek hasznos tapasztalati tudásában gazdagabb.

---

³⁵⁹ *Az Őrszem*, 1926. május 20. 5. o.

Így fog összekeveredni a múlt jól kipróbált, érdemes öreg altisztje a tisztán pedagógiai alapon kiképzett altiszti sarjadékkal.

Egészen nyugodtan hajthatja fejét álomra a derék, jó öreg altiszt, hiszen csak most lesz rá a legnagyobb szükség, most, amikor a nagy elméleti tudással rendelkező fiataloknak át kell, hogy adják a még nagyobb gyakorlati tudást, a hófergetegben, vaksötét, vérgőzös éjszakákon szerzett tapasztalataikat. Milyen szép is lesz, ha a fiatal készséggel nyújtja át elméleti tudását a derék öreg altisztnek, akinek ott künn a Doberdón nem volt ideje, nem volt alkalma azt megszerezni s viszont az öreg, mint nagyapó az unokáinak, tanulságos meséket fog mondani a fiataloknak, akik büszkén fogják apáiknak vallani azokat a fényes érdemekkel ellátott katonákat, akiknek a mellén a sok vitézségi érem mindmegannyi hőstettet jelent.

Itt a legfőbb cél, nézetem szerint, az, hogy a friss erők erősítsék az altiszti kart, és semmiesetre sem az, hogy az öregek elbocsátásával gyengítsék azt.

Hozzák a fiatalokat, mert szükség van rájuk és – ezt el kell ismerni – olyan fiatal erőkre van szükség, akik a legelső perctől kezdve állászerű követelményeknek megfelelően vannak nevelve, akik tanulva a szomorú idők tapasztalataiból, előkészítik maguknak azt a helyet, sőt még jobbat a magyar társadalomban, melyet a békebeli jó öregek foglaltak el ott valamikor. Igen, valamikor, mert azok a szomorú októberi idők mindent leromboltak, természetesen az altiszti tekintélyt is. Tehát ennek a visszaállítására is kellene ezek az erőtől duzzadó, izmos, józan gondolkozású magyar ifjak, kiknek, tudom, legfőbb törekvésük lesz, hogy megbecsülve az öregek tanácsait, velük válllvetve dolgozzanak majd azért, hogy feltámasszuk tetszhalálából a tekintélyt, hogy békessé tegyék az öregek jól megérdemelt nyugvó napjait, de addig is, hangsúlyozom, velük válllvetve fognak dolgozni a legszentebb feltámadás, a magyar haza feltámadása érdekében.

No és mi öreg, hivatásos altisztek, végre is nem szolgálhatunk egész életünkön át. Mikor már nem leszünk eléggé erősek, akkor majd nyugdíjtörvényeink értelmében lassankint el-elszállingózunk. Mindenki oda, ahol jobban érzi magát! Aki Csonka-Magyarországon született, jól pihenhet, mert szülőföldje és hazája földjén éli le megmaradt életét. De akiknek ez a jó magyar haza még testvéri szeretetével sem tudja a szülőföldet is pótolni, azok akkor is remélni fogják a nagy feltámadást, amit, fiatal bajtársaink erélyében bízva, várnak. Várjuk is mindnyájan az örök igazságot, az elvesztett szülőföldünket és a régi magyar ezeréves határokat.

Néhány év múlva a fiatalok kijönnek Jutasról. Úgy is mondhatjuk, hogy jönnek a jutasiak, mert ők képezik majd az élő Jutast itt kint. Akkor már jobb idők is lesznek, mint mostanság. Övék a jövő! (...)

Bernhardt János: Jutasi fiaink (1927)³⁶⁰

Talán igaza van annak a Jutasról kikerült tisztnek, aki panaszos hangú levélben fordult lapunkhoz, s elmondja, hogy őt és társait a hivatásos honvédtiszti kar – többé-kevésbé – mellőzni igyekszik, különösen társadalmi érintkezésnél. Ha mi e helyről mindig a bajtársiasságot hirdetjük, talán méltányos is, ha most nyíltan felszínre hozzuk ezt a kérdést: s remélhetőleg véget vetünk a különböző vitáknak.

A Jutason nagy gonddal nevelt honvédtiszti sarjadék olyan katonanyag, amely hivatásul választotta magának a honvédtiszti pályát. Már ez az egyetlen tény magában hordja a kérdésnek egész lényegét. Az egész jutasi intézményt, egy merész hasonlattal talán egy, az altisztek lelkivilágához mért kis kadetiskolának nevezhetnénk. A különbség is körülbelül az, a ma kikerült jutasi tiszt és a ma toborzott tiszt között, mint volt – (ismét egy merész hasonlat) a háború előtti hivatásos állományból és a tartalékviszonyból származó tiszt között. Az előbbi gyermekkorától élethivatásának választotta a tiszti pályát, erre a katonai iskolában hosszú esztendőken keresztül rendszeresen készült, s mikor a Kadetiskolából mint hadapród tiszthelyettes kikerült, a tisztikar örömmel fogadta és emelte magához, mint olyat, aki egész életén át mint tényleges tiszt fogja hazáját” szolgálni.

Sőt, annyira támogatták a fiatal hadapródokat, hogy azok igen sokszor a tisztikar anyagi fedezete mellett étkezhettek a tiszti étkezdében.

Nem mint követendő példát említjük ezt itt meg, csak le akarjuk szögezni ezzel, mint az életből vett példával, hogy egy testületnek erkölcsi kötelességei vannak az egyesekkel szemben, akik ma még a katonai élet küszöbén állnak és fiatal, mosolygó arccal, bizalommal várják, míg az idősebb, a tapasztalt feljűk nyújtja kezét.

Nem indokolt tehát az altiszti kar túlnyomó részének merev magatartása a jutasi altiszti sarjadékkal szemben. Hiszen lehet-e szebb kötelességet elképzelni az idősebb altiszteknek, mint azt, hogy egy nagyszerű anyagból a mi hasonlóságunkra formáljuk a jövőt.

Ha a fiatal altisztjelölteket bajtársainkká avatjuk, ezzel nem mi közeledünk a fiatal tisztsekhez, de őket emeljük magunkhoz mi, akik a szabályzatok paragrafusait gazdag harctéri tapasztalatokkal tudjuk előtte szemléltetőbbé tenni.

---

³⁶⁰ Az *Őrszem*, 1927. márc. 20. 1–2. o.

Ezzel természetesen az is jár, hogy szolgálaton kívül is magunkénak valljuk őket, hogy annál inkább egygé forrtjanak velünk – a jövőre.

És ők itt fogják először érezni, hogy mi az igazi bajtársiasság; ha pedig mellőzzük őket, akkor csalódottan itt fogják először érezni, hogy a bajtársiasságot igen sokan csak – hirdetik.

Asbóth István vf. szakaszvezető: Apáink határozatok! (1927)³⁶¹

Az *Őrszem* márciusi számában a „Jutasi fiaink” című cikk keresetlen, szívhez szóló szavakkal fordul a hivatásos altiszti karhoz, amiért számúzi a jutasi tiszteket az altisztek társadalmi egyesületeiből. (Kaszinó, könyvtár, közművelődési kör, dalárda stb.)

Ehhez az eléggé kényes ügyhöz szeretnék egy pár szerény szóval hozzászólni, *Az Őrszem* nagy nyilvánosságán keresztül az altiszti társadalomhoz.

Az altiszti kar, mint testület, az altiszti kaszinók, közművelődési körök stb. létesítésével nemcsak szellemi látókörét akarta szélesbíteni, hanem bebizonyítani akarta a társadalom előtt, hogy szellemi színvonala lépést tud tartani a társadaloméval, s abban méltó helyet keresett magának. Kétségtelen, hogy ehhez úgy az egyesek, mint a közös munkából részüket jobban kivevő, vezető állásban levő vf. [véglegesen felvett = hivatásos] altisztek nehéz, felelősségteljes, mondhatnám létért való küzdelemmel járultak hozzá. A nagy munkának azonban máris nagy az eredménye. A polgári társadalom éppúgy, mint katonai előjáróink, elismerik, hogy a hivatásos altiszti kar szellemi szintvonala rohamosan közeledik ideális hivatásához, éppoly közel állani műveltségben és szaktudásban a tisztikarhoz, mint emberismeretben a legénységhez. Azt hiszem, ha e nehéz munkával sikerült az altiszti karnak jogos helyet biztosítani magának a társadalomban, nem lehet érdektelen a kérdés előttük; hogy mi lesz később? Gyermekük vajon méltók lesznek-e hozzájuk? Tudnak-e majd azok is önzetlenül dolgozni és fáradni a közös szent célért?

Hát a gyermekek itt állanak! Kezdetén az életnek, kezdetén a katonaéletnek! Még telve vagyunk fiatalos hévvel, lobbanó lelkesedéssel, de ajkunk már-már keserűen panasolja: Hát hol az altiszti kar, melybe mi beléptünk? Mivel vétetünk oly nagyot, hogy észre sem vesznek bennünket, hogy – vagyunk?

³⁶¹ *Az Őrszem*, 1927. máj. 20. 6. o.

Vagy nem vagyunk méltók arra, hogy magukhoz emeljenek bennünket apáink? Törjetekek hát pálcát felettünk! Ha nem vagyunk méltók arra, hogy az altiszti kar magáénak valljon bennünket, úgy ne halasszák a tiltakozó szó kimondani: Nem kell altisztnevelés, ezek nem méltók hozzánk! Ha pedig csak közömbös-ségből nem emelnek bennünket magukhoz apáink, úgy számolniok kell a azzal is, hogy a fiatalságában magára hagyott jutasi tisztas a környezettől eldurvul, szellemi nívója alacsonyabbra száll és kezdhetjük az önnevelést előlről. Annak idején, ami – ismerve a magyar ember szalmalángszerű természetét, t. i. hogy a lassú munkában lelkesedése ellanyhul – nehéz küzdelem lenne. Nem utolsó do-log lenne tehát ennek meggátlására valamit tenni. A mi fiatalos hévvel, hazafias ábrándokkal, szebb jövőbe vetett hittel teli képzeletünk csak úgy tud fölemel-kedni arra a magaslatra, ahonnan már egyszerre lehet látni a kéklő Adriát és a havas Tátrát, ha mögénk állanak apáink és kipróbált tapasztalataikkal segítenek bennünket a magyar élet nehéz göröngyein keresztül.

Ekkor mondhatják majd apáink nyugodt szívvel a költővel:

Hol sírjaink domborulnak,

Unokáink leborulnak.

Mi pedig akkor döröghetjük dacos a trianoni zöldasztal felé: „Rabok tovább nem leszünk!”

*

E sorok egy tizenkilenc éves, szebb jövő utáni vággyal teli szívnek a kitérása azzal a reménnyel, hogy ebben a szívben a hivatásos altiszti kar Jutas tükrét látja meg.

Pálfi Mihály főmester: Búcsú Jutason felavatott tiszteseiktől (1929)³⁶²

Kedves ifjú Bajtársaim!

Amidőn ma esküvel letett fogadalmatok után készültök elbúcsúzni ez iskola falaitól, látom rajtatok, hogy leírhatatlan az az öröm, amely eltöltötte e nagy ünnepélyen ifjú szíveteket. De – kedves ifjú bajtársaim – mielőtt távoznátok Jutasról, az altisztek nevében sok szerencsét és Istennek áldását és segítségét ké-rem titektől. Vigyétek magatokkal szívetekbe zárva e táj képét, akármerre jártok e kicsiny hazában, mindig lelki szemitek előtt lebegjen az, amit itt Isten szabad

---

³⁶² Az *Őrszem*, 1929. szept. 20. 7. o.

kék ege alatt előljáróitok és feljebbvalóitok előtt Istennek, Hazának és Legfelsőbb Hadúrnak esküvel fogadtatok.

Megértem e nagy örömrivalgástokat, hiszen ma Jutason, július hó 28-k napján, a negyedik avatás van. Negyedszer emelkedik magasra az ég felé az altisztek tiszta zászlója, a negyedik csoport fogadja meg ma esküvel e szent oltár előtt azt, hogy a reá nehezedő kötelességét hűségesen teljesíteni fogja.

Búcsúztok Jutastól és búcsúztok annak minden rögétől, szóval mindenkitől, úgy búcsúztok, mint ősszel a fecskék, mikor a megszokott tájat, az eresz alatt rakott fészkeket elhagyni készülnek és fönt az ég alatt csoportosulva, körül járnak-kelnek és énekükkel hirdetik eltávozásukat.

Kedves ifjú Bajtársaim! Azért hasonlítlak titeket is a költöző fecskékhez, mert hasonlóképpen elköltöztök és elszálltok, széjjel édes magyar hazánk területére és onnan fog majd néhány percre lüktető magyar szívetek búcsút inteni vissza, mindazoknak, kik fáradtságot nem ismerve, szakadatlan munkával tanítottak és előkészítettek e nagy feladat elérésére.

Kedves ifjú bajtársaim! Csak úgy lehet a megkezdett úton előre haladni, ha sohasem felejtitek el azt, amire tanítottak. Kettőzött erővel fogjatok hozzá a nagy munkához és szorgalmasan dolgozzatok azért, hogy tudástokat kint az életben is érvényesíthessétek.

Nehéz feladat vár odakint is reátok, kedves fiatal bajtársak, de nem szabad elcsüggedni, hanem törekedni kell idősebb és a harctéren megedzett bajtársatok szeretetét kiérdemelni, hogy egyesült erővel dolgozhassatok előljáróitokkal, mint tisztességes és becsületes magyar honvédekhoz illik, hogy azoknak hűséges segítőtársai lehessetek.

Nehéz feladat ez, kedves bajtársaim!

De csak addig lesz nehéz, míg beléolvadtok a bajtársaitok közé és fiatal szívetek az övékkel egyszerre fog dobanni, akkor majd észreveszitek, hogy a reátok nehezedő súly egyformán oszlik meg. Ha így cselekedtek, akkor eléritek és mindnyájan elérjük a kitűzött közös célunkat, mert Isten is csak azokat az embereket áldja meg, akik egymás között, a kölcsönös szeretetet és megtisztelést megosztják.

Ne hagyjátok az igaz magyar kardot sokáig pihenni hüvelyében, hanem húzzátok ki azt és suhogtassátok meg fejetek felett, mint valamikor ősapáink cselekedtek és sújtsatok az ország négy fájó sebe felé, hogy a sírból kiemelt dicső nemzeti zászlót magasra tudjátok emelni a magyar honvéd hadsereg élén.

Ez a feladat vár titeket, ez vár mindenkire, kedves ifjú bajtársaim, hogy a

tőlünk aljas bitangással elrabolt magyar földünket, amelyet őseink ezer esztendőn át, megtartottak és amelyet annyi hősi halottak vére, kesergő árvák s özvegyek könnyei és dolgozó magyar férfiak verejtékkel áztattak, újra visszaszerezni tudjátok.

Ez a feladat, ifjú bajtársaim, ezt kell végrehajtani, ez vésődjön örökre szívetekbe, ez legyen örökké imádságtokba foglalva, ettől soha ne tágítsatok soha, soha!

Erre készüljetek, ezért dolgozzatok, erre acélozzátok szíveteket, az életnek munkájára és ha kell, a halál hősiességére egyaránt. Tehát azért most nektek is százszoros erővel élni és dolgozni kell, újra nagygyá építeni e kicsiny országot; nem elég imádni és szeretni a szabadságot, hanem azt meg kell tartani, szent hazánkat megvédeni, ha kell, meghalni érte.

A dicső magyar elődeink harcos katonái azok a gyökerek, amelyből ma, a magyar nemzeti honvéd hadsereg fája kihajtott. Ezen a sok vihart állott nemes tölgyön nyugszik ma már egész állami és társadalmi életünk.

Kedves ifjú bajtársaim! Legyetek ti is e szép hazának zöldellő gallyai és viruló levelei a nemzeti honvédség élete fáján és mint zöldellő levelek, legyetek a trikolór hátterei abban a szépnek álmodott virágcsokorban, amelyben Erdély szent László füve, a Felvidék havasi gyopára és a Bánát, Bácska árvalányhaja fogja majd díszíteni a feltámadott Nagy-Magyarország dicső homlokát.

Pálffy Mihály számv. főmester A jutasi konvédaltishti kaszinó története³⁶³ (1931)

Ismeretes igazság, hogy egy nép annyit ér, amennyi a szellemi tőkége. Ez termeli aztán az anyagi javakat; hiánya romlásra, pusztulásra, vezet. Ennek a szellemi tőkének kultúra a neve.

A kultúra azonban kényes növény. Nem a parlagon, vagy a vadvizek táján terem, hanem ott, ahol munkás, dolgos kezek törik számára a földet; öntözik, gondozzák, bajtól, csapástól védve óvják. Ha ilyen palántáló, kertészkedő emberek többen összeállnak, hogy közösen – erejüket, igyekezetüket összevetve dolgozzanak azért, hogy ebből a kényes, de drága termésű növényből minél többet, minél szebbet termeljenek, ott megteremtődik a kultúra melegágya: a társadalmi egyesület.

---

³⁶³ Az *Őrszem*, 1931. jún. 20. 2–3. o.

Egy ilyen gyökérnevelő intézményről szeretnék most beszélni azoknak, akik hasonló munkájukkal belekapcsolódtak abba az immár nagy kultúrközösségbe, amelyet ma, Csonkamagyarország minden részében fennálló honvéd altiszti kaszinók képeznek.

Az első lépés

A Legfelsőbb Hadúr az 1924. évben egy új intézmény – az Altisztképző és Nevelő Intézet – felállítását határozta el. Az intézet eredetileg Örkénybe való felállítása elé akadályok gördülvén, annak végleges elhelyezése tekintetében Jutasra esett a választás, ahol az intézet a mai napig is állomásozik.

A Kormányzó Úr Öfőméltósága az intézet élére vitéz Vajtafy Ottó alezredest nevezte ki, kinek parancsnoksága alatt nagy horderejű működését 1924. október 10-én megkezdette.

Tizennégy altiszt bajtársával jelentkezett e szerény sorok írója ez első kihallgatáson, mikor az új intézet parancsnoka új munkakörüket ismertette; katonás beszédben figyelmeztette szolgálatuk, hivatásuk nehéz, de egyben magasztosan szép voltára.

Nehéz napok következtek ezután; de a nehézségek leküzdésére a hit és az akarat kettőzött erejével indult mindenki s így a szolgálat hamarosan a rendes mederbe lendült. Jó közszellem és egyetértés mellett ez valóban sokkal könnyebb volt, mint eleinte gondolni mertük volna.

Most a nyugodtabb idők távlatából már mosolyogva gondolunk vissza azokra a nehézségekre is, amik akkor például az elhelyezkedés körül támadtak. A lakáskiutalások ezer nehézsége a női altisztek számára bizony sok kellemetlen emléket jelentenek, de a nőtlen bajtársaknak is meg kellett elégedniök irodákban elhelyezett ágyakkal, raktárhelyiségekkel és – bizony, jó idő teltt bele, míg az elhelyezés és az étkezés kérdése úgy, ahogy megoldódott.

Nagy nehezen jutott az altiszti kar ahhoz a kis helyiséghez, amit altiszti étkező céljaira szorított ki az intézet parancsnoka. Ez a helyiség aztán hamarosan két célt szolgált: az étkezde és az altiszti társalgó célját. Az altiszti társalgó már eleve magában hordta a kaszinó felállításának gondolatát, és valóban: a jutasi kaszinó csirája ott – abban a kis étkezdehelyiségben – kezdett kihajtani.

A fejlődés.

A fejlődés azonban igen nehezen indul meg. Anyagi eszközök hiányában még a következő (1925.) évben is csak a kezdet kezdetén áll. Az intézet parancsnoka

az altiszti kar iránt oly gyakran kimutatott jóindulatából immár családi összejöveteleket, kisebb táncesteket is tarthat az altiszti kar, sőt erre egy külön terem is áll rendelkezésükre. Az altiszti étkezde berendezésének költségeire a Honvédelmi Miniszter Úr megfelelő segélyösszeget utal ki. Az altiszti létszám emelkedik és már szűknek bizonyulnak a valóban szerény keretek, egyre sürgetőbb szükségét érzi a jutasi altiszti kar a jól megszervezett, színvonalának megfelelő kultúrintézmény felállításának.

1926 április havában a kar kérelmére kinevezett vitéz Kemény Alajos altanácsonkban kapja az altiszti kaszinó első elnökét. Az új elnök egy hét leforgása alatt összehívja az alakuló közgyűlést, amelyen a jutasi altiszti kar egyhangúan a kaszinó felállítása és fejlesztése mellett foglal állást. Lefektetik az alapszabályok alapelveit, megválasztják az első részleges tisztikart Kovács Lajos ny. főm. alelnök és vitéz Harsányi László tiszthelyettes étkezdegondnok személyében, akik az elnököt mindaddig támogatják a megszervezés munkájában, míg az alapszabályok jóváhagyása megtörténvén, a teljes választmányt megválaszthatja a közgyűlés.

Elhatároztuk azonban ezen alkalommal még egy tekepálya felállítását is. A határozatot tett követte; szép és jó pályánkat már május elsején átadtuk a létesítendő kaszinó tulajdonába. Jól sikerült majális keretében – melyet megjelenésével a tisztikar is kitüntetett – történt a pályaavatás és ez volt a még úgyszólván csak alakulóban levő, de máris cselekvőképes kaszinó első nyilvános társadalmi ténykedése.

A kezdet nehézségein úgy, ahogy, már túl voltunk és az események most már gyorsabb ütemben követték egymást.

Ugyanezen évben ajándékozta meg az intézetet Veszprém városa egy gyönyörű zászlóval, melynek zászlóanyai tisztjét vitéz Nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Kormányzó Urunk neje fogadta el. A Jutasi Altisztképző és Nevelő Intézet növendékeinek első felavatásán avatták e zászlót is fel és ezen a nagyszabású, lélekemelő ünnepélyen a Legfelsőbb Hadúr is megjelent. Fülöp Lajos IV. évfolyambeli felavatandó növendék mondott itt üdvözlő beszédet, melyre Főméltóságú Úr gyönyörű szavakkal válaszolt.

Ezután a szívós, kitartó, csendes munka következett, miközben intézetünk első parancsnokának áthelyezése jelent csak nagyobb zökkenést. 1926 december havában legfelsőbb rendelkezésre Csillag Viktor ezredes került az intézet élére.

Révbe futunk

1927. évben már mozgalmasabb élet indult meg. Megválasztják a teljes tisztikart. Alelnök Pálffy Mihály szv. főm.,³⁶⁴ gondnok Tombor Pál alm., jegyző Kiss Ferenc főm., a vigalmi bizottság elnöke Bódi József főm. lett – az altiszti kar bizalmából. Beszerezzük a szükséges berendezési tárgyakat, hírlapokat rendelünk, a régi építkezések miatt lebontott tekepálya helyett ujjat építtetünk és ami fő: megcsináljuk ennek az évnek a vagyonmérlegét, mely szerint 1517 P 30 fillérről adunk számadást.

Az 1928. év közgyűlésein már rendes tárgyalási alap volt a helyőrségi összejövetelek tartása. Megrendeltük az altiszti kar legjobb barátját és szószólóját: *Az Örszem-et*, végleg elintéztük a tekepálya ügyét és elszámoltunk 1668 P 33 fillér kaszinóvagyonnal.

Tisztújításon alelnökül Harsányi László alhadnagyot, pénztárosul Tóth Gábor őrmestert választotta meg a közgyűlés; jegyző – Stefán József törzsőrmester, könyvtáros Mészáros József őrmester, étkezdegondnok Zaj József vf. [véglegesen felvett] szakaszvezető lett. *Az Örszem* tudósításával Pálffy Mihály számv. főmestert, a kaszinó gondnokságával továbbra is Tombor Béla törzsőrmestert bízták még.

1929-ben elvesztettük szűk helyiségünket is, mivel azt szükség parancsolta okból lakásnak kellett igénybe venni. Helyette egy más, még kevésbé megfelelő kaptunk. Hasznát nem igen vettük, mert télen fűthetetlen lévén, a tartózkodás valóban nem volt kellemes, nyáron pedig ... inkább a szabad természet ölén kerestünk alkalmat a bajtársi társas élet összejöveteleire.

Az 1930. évben az időközben megbetegedett vitéz Harsányi alhadnagy alelnök helyett Gosztonyi Béla alhadnagyot választotta a kaszinó alelnöknek, ugyanez évben kapta meg végre az annyira óhajtott új helyiséget, amivel a legnagyobb gond: az elhelyezés gondja nyert megoldást.

Amíg azonban az egyik kérdés így közmegelegedésre intéződött el, addig a másik oldalon váratlan és súlyos csapás érte az intézetet és vele az altiszti kart is. Csillag Viktor ezredes, az intézet nemes szívé parancsnoka váratlanul bekövetkezett halálával gyászba borult az intézet. Végtelen halálával, vegyes szomorúsággal állunk meg emléke előtt és szívesen törölnénk kaszinóink történetéből az

³⁶⁴ A rangosztály-nélküli közigazgatási alkalmazottak fokozatai: almeister (alm), mester, főmester (főm). A rangosztály nélküli közigazgatási alkalmazottak főmesteri fokozatába tartozók közül a számvivő főmester, nyilvántartó főmester, írnok főmester, fegyverszaki főmester, patkoló főmester, műszaki főmester, intézeti főmester és foglár főmester rangosztályba nem sorolt havidíjasok. Forrás: *Előmozdítási határozványok a m. kir. honvédség rangosztály-nélküli közigazgatási alkalmazottai számára*. Budapest, 1926.

1930-ik esztendő, ha ezzel megtarthattuk volna őt az intézetnek és magunknak.

Ugyanezen évben távozott Kemény Lajos altanácsnok Jutasról és az általa őt éven át vezetett kaszinó éléről is.

Az intézet új parancsnoka Matherny Ödön ezredes lett, ki átvette nemeslelkű elődjétől az altiszti kar iránt érzett igazi jóindulatot is. Ő nevezte ki a kaszinó új elnökét is Kovács Dezső százados személyében. Ez a kinevezés megnyugtató tudattal ajándékozta még a jutasi altiszti kart, mert új elnöke személyében minden biztosíték megvan a kaszinó továbbfejlődésére.

A mai helyzet

A folyó év azután tető alá juttatta a kaszinó és az altiszti étkezde külön elhelyezését. Külön termünk van immár a kaszinó és külön az étkezde számára.

Az ez évben megválasztott tisztikar a következő: alelnök Pécsek Ferenc patk. főm., pénztáros vitéz Kovács József ir. [írnok] mest., könyvtáros Arvolt János tüz. gondnok Lengyel Mátyás tiszthelyettes, jegyző Rusvay László alm., a vigalmi bizottság elnöke Főző István t. őrmester.

A kaszinó készpénz vagyona a legutóbbi rendes közgyűlés elszámolása szerint 445 P 99 Fillér. Hogy a beszerzett ingóságok értéke mily összegre rúg, azt csak egy szaksterű vagyonebecslés útján lehetne pontosan megállapítani.

Ha ismernők azt a számokkal kifejezhető összeget, ami a kaszinó tényleges vagyonát jelentené, bizonyára igen tekintélyes összeget tenne ki s ami igazán semmiből (mert hiszen a kezdet-kezdetén semmink sem volt) teremtdött meg.

De tulajdonképpen nem is ez a fontos, hanem az, ami ennek az anyagi összeget, ami a kaszinó tényleges értéket is képviselő vagyonnak a megeremtéséhez szükséges volt. A bajtársi összetartás ... Ez hozta létre a kaszinó első fillérjétől az utolsó pengőig magát a kaszinót is, hogy ezzel a magyar élni akarásnak – habár csak egy kicsiny téren is – ismét cáfolhatatlan és félreérthetetlen bizonyítékát nyújtsa.

És mert izzó magyar hazafiasság, törhetetlen hit a magyar feltámadásban, – csüggedés nélküli dolgozni akarás hevít ezen a kis társadalmi szigeten kivétel nélkül mindenkit; mert tudnak a jutasi altisztek is – mint máshol többi bajtársaik – együtt dolgozni minden nemes célért, azért kell, hogy örömmel töltsön el mindenkit, ha azt olvassa, vagy hallja, hogy egy ilyen kis egyesület megszületett, küzdelemben megerősödött és virágzik.

Élünk, dolgozunk, haladunk; minden munkánkkal a haza oltárára gyűjtve a virágokat.

Szűcs Sándor nyugállományú főhadnagy (1932)³⁶⁵

Az Ajka melletti Bódén születtem 1914-ben. Heten voltunk testvérek, én voltam a legidősebb. Apám bányászként dolgozott éjjel-nappal, hogy a sok éhes szájat etetni tudja. A hat elemi katolikus iskolában végeztem. A jó tanulók közé tartoztam. Szerettem volna egyházi gimnáziumban továbbtanulni, de mint bányász gyerek, erre nem volt lehetőségem, mert a bányászokat abban az időben kommunistaként tartották számon. Az elemi elvégzése után elhelyezkedtem az ajkai üveggyárban, ahol kitanultam az üvegcsiszoló szakmát. Itt folyton munka nélkül voltunk, előfordult, hogy hónapokig állt az üzem, ebből kifolyólag szinte alig kerestünk valamit. Közben szegénységi bizonyítvánnyal tandíjmentesen elvégeztem a négy polgárit. 1932-ben elhatároztam, hogy valami mást próbálok! Az apám az I. világháborúban törzsőrmester volt, sokat mesélt a katonaságról. Akkor én már sokat hallottam Jutasról, amit 1925-ben alapított a honvédség azzal a céllal, hogy a hadiárvékat ott taníttassa. Ennek az volt a háttere, hogy így az államnak nem kellett az árvek után fizetnie, mert teljes ellátást kaptak, másrészt a tiszthelyettesek utánpótlását is megoldották. Természetesen mindenkit nem vettek fel automatikusan, kemény felvételi követelményeket támasztottak, hogy tényleg csak a legjobbak, a rátermettek kerülhettek be. Az iskolában nem csak hadiárvek tanulhattak. Így kerültem be én is a jegyző közreműködésével. Akkor még négyéves volt az iskola, amit 1936-ban kitűnő minősítéssel végeztem el, tüzér szakon. Szakaszezetőként kerültem Komáromba, az ottani lovastüzérekhez. Rövid idő múlva kiképző őrmester lettem, én irányítottam a gyakorlati kiképzést, de a tantermi foglalkozásokon a tiszteknek is besegítettem a tüzériképzésbe. 1940-ben, a háború miatt visszavezényeltek Jutasra kiképzőnek. Ekkor már csak egyéves gyorsalpaló tanfolyamok voltak, az itt képzett állomány nagy része egyenesen a frontvonalba ment. Két évet töltöttem itt, közben a komáromi alakulatom a fronton harcolt és teljesen szétesett. Győrbe kerültem, ahol összevont tüzériképzés folyt, három megye tüzéreit oktatták.

Én még annak idején Jutason elvégeztem a távbeszélői iskolát is, így rám bízta a híradók, a távbeszélők képzését. Ezen idő alatt a komáromi tüzérek újra felálltak, 1944-ben velük mentem Nyugat-Ukrajnába a frontra. Távbeszélő szakasparancsnokként a parancsnokság közvetlen közelében voltunk elhelyezve. A németektől kapott új híradó eszközöket nem nagyon ismerte rajtam kívül senki,

³⁶⁵ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 2002/1. 44–48. o. Lejegyezte: Hende Zsolt törzsszászlós

így sok időt töltöttem azzal, hogy a tiszteket, tiszthelyetteseket megismertessem ezzel a technikával. 1944 telén az oroszok már annyira előrenyomultak, hogy az Uzsoki hágón kénytelenek voltunk visszavonulni. Nagy nehézségekkel kellett szembenéznünk annak ellenére, hogy a magyar hadsereget kisebb erőkkel támadták, mint a németeket, nyilvánvaló volt, hogy az oroszok előbb akarnak Berlinbe érni, mint az angolok vagy amerikaiak.

A visszavonulást nekem kellett fedeznem egy kisebb osztaggal. Jól, nagyobb áldozatok nélkül végrehajtottuk a feladatot, ezért előléptettek főhadnaggyá. Az oroszok rövidesen elfoglalták Romániát. Már félő volt, hogy átkelnek a Tiszán. Minket levezényeltek a Tiszához, hogy akadályozzuk meg az átkelést, ne tudjanak a magyar csapatok elé vágni. Itt megsebesültem, egy szilánk bement a hátamon, a hátgerincem és több csigolyám megsérült, ráadásul a mellkast és a hasüreget elválasztó rekeszizmokat kiszakította. Csoda volt, hogy egyáltalán életben maradtam. Sebesültvonattal a szombathelyi katonakórházba irányítottak minket, de az oroszok ekkor már szinte egész Magyarországot felszabadították, ezért Bécsen keresztül Bajországba vitt bennünk a vonat. München környékére voltak kitelepítve a magyar katonakórházak.

A háborúban való részvételem és a Jutason töltött idő a továbbiakban is meghatározta életem, hol pozitívan, de 1949-ig negatívan. A múltam miatt nem alkalmaztak sehol. Aztán véletlenül találkoztam Szombathelyen egyik unokatestvéremmel, aki valaha suszter volt, de akkor főhadnagyi rangban a minisztériumban szolgált. Egy hét múlva telefonált a feleségem munkahelyére, hogy menjek be a szombathelyi közraktárba és keressem a személyzeti vezetőt. Másnap elmentem, már vártak. A személyzetis tudott a múltamról, ennek ellenére irodai munkát kaptam, ami meglepett, a fizetésem 200 forinttal több volt mint a többieké. A főnököm azt mondta, hogy megbízik a munkámban, hisz egy jutasi tiszthelyettes mindent tud.

Jutas többet jelentett nekünk egy iskolánál. Abban az időben az volt az irányelv, hogy a hadsereg részére szakmailag és emberileg is kiváló tiszthelyetteseket kell nevelni és képezni. Azt az időszakot igazolja a mai honvédség átszervezése is, most kezdenek rájönni, hogy az elmúlt évtizedekben túl sok volt a tiszt, a tiszthelyettesek pedig alulképzettek voltak, tisztelet a kivételeknek. Jutasra annak idején a legjobbak kerültek. A felvételi vizsgán számot kellett adni logikai ismeretekből, alkotó készségből, memóriából és általános ismeretekből — gyakorlati és elméleti szinten egyaránt. A felvételi, majd a kiképzés is kemény volt, de csak annak, aki nem volt való katonának. Az iskolában nem csak katonai

tantárgyak voltak, ugyanúgy tanultunk mindent, mint egy gimnáziumban, vagy talán még többet. Katonás rend volt, minden percre pontosan működött, napi-rend szerint. Minden fegyvernemnek külön osztálya volt, századparancsnok irányításával. Gyalogsági szakon voltak a legtöbben, három század.

Jutas épületeit egy régi kórházból alakították ki, csupán egy épület volt új, a kórtermekből alakították ki a tantermeket. Napi nyolc óra elméleti oktatást kaptunk szeptembertől márciusig, délelőtt öt órát, délután három órát ültünk az iskola padban. A fegyverismerettől a testnevelésig minden belefért. Ha valaki valamilyen tantárgyból rossz jegyet kapott, az a következő órán automatikusan kérte, hogy javíthasson. Senki sem akarta, hogy kirúgják az iskolából, hisz itt biztosan volt reggeli, ebéd és vacsora. Nem jártunk foltos ruhában, mint előtte. Az akkori viszonyokhoz képest mi nagyon jó ellátást kaptunk, például nem csajkából ettünk, terített asztaloknál költöttük el az étket. Megtanítottak minket a helyes, intelligens viselkedésre is. Miként kell viselkedni étkezések során, asztaltársaságban. mikor lehet rágyújtani, zakót ki- és begombolni. Két hétig például Budapesten voltunk, az állam pénzén jártunk a Városligetbe, éttermekbe, kávéházakba, színházakba. Mindezek mellett rendszeresen jártunk tánciskolába a helyi színházba, amit az iskola fizetett. Megtanított minket Jutas az intelligens életre, olyan embereket nevelt, akik nemcsak a kaszárnyában, hanem azon kívül is megállták a helyüket. Az akkor természetes volt. A katonáembereknek volt presztízsük, megbecsült részei voltak a társadalomnak.

Csapatgyakorlat! Akkor ilyen nem létezett. Nem csapatokhoz jártunk, hanem az elméleti tanulás után, tavasszal vagy kora nyáron kihelyeztek minket, akár a cserkészeket. Különböző iskolákban laktunk, két hónapon keresztül az iskola saját terve szerint gyakorlati kiképzésen vettünk részt. A hallgatók az elméletben tanultakat itt ültették át a gyakorlatba. Felváltva szolgáltunk a különféle parancsnoki beosztásokban, volt gyakorlatvezető, század- és szakaszparancsnok. Sőt a hallgatók közül jelölték ki az döntnököt is. Ez rotációval működött, mindenki megfordult a különböző beosztásokban. A nap végén elmondhattuk a véleményünket egymásról, mit csináltunk jól, vagy esetleg rosszul. Természetesen a századparancsnokaink szava volt a döntő, az ő értékeléseik voltak a mérvadóak.

Kedvezmények és kimaradás? Hetente háromszor, szerdán és vasárnap este tízig, szombaton éjfélig lehetett kimaradásra menni. Ez is, mint minden, nagyon jól meg volt szervezve. Ki-és befelé is buszokkal utaztunk, amelyek a hallgatókat a városba szállították. Abban az időben a kimaradás egészen mást jelentett. Például vasárnaponként a főtéren, sétáló-utcákon a hivatásos és sorállományúak

díszöltözékben korzóztak. Érdekességként mondom el, hogy ha egy kávézóban, étteremben tiszték mulattak, oda tiszthelyettes vagy sorállományú nem léphetett be. A vasárnapok voltak a legcsodálatosabbak. Délelőtt a katonazenekar felvonult a főutcán, indulókat játszva, utána szentmise következett. A tiszték és tiszthelyettesek feleségeikkel, a hallgatók alakzatban jelentek meg. A misén általában a katonai kórus énekelt, és nem is akárhogyan.

A vizsgák! Nem volt külön vizsga, az évek során elért eredményeket összegezték, eszerint kaptuk a bizonyítványt és a rangot. A Jutason tanultak felérték egy gimnáziumi érettségivel. A bizonyítvány kézhezvétele után kerültünk az alakulatokhoz, ahol nagy tisztelettel fogadtak minket. A parancsnokok örültek. ha Jutason végzett tiszthelyetteseket kaptak mert tudták, hogy ők többet tudnak, mint a többiek.

Intelligensebbek voltunk, nem szívtattuk a katonákat, próbáltuk egyszerűen és érthetően megértetni magunkat ezért a katonák is tiszteltek minket. Az alakulatnál jó fizetést kaptunk, mellette megvolt a koszt és a lakás is. Ha valaki albérletbe akart menni, annak kifizették az albérleti díjat. Visszatérve Jutasra, mi voltunk az utolsó fecskék, akik négy évig jártak ide. Aztán átálltak a kétéves képzésre, de ekkor már azokat iskolázták be, akik legalább 3-4 évet leszolgáltak. Az akkori hadvezetés úgy érezte, hogy ezeknek a továbbszolgálóknak szükségük van a jutasi képzésre.

Még utoljára egy történetet: 1940-ben vagy 1941-ben Magyarországon járt a német hadügyminiszter és mielőtt visszautazott, interjút adott az egyik újságnak. Ebben a következőket mondta: „Két dolgot irigylek az önök hadseregétől, az egyik a hajmáskéri tüzérségi lőtér, a másik a Jutason lévő tiszthelyettesképző iskola.”

Pálfy Balázs nyugállományú őrmester (1933)³⁶⁶

Az iskola megalakulásakor a kiképzési idő 4 évben volt meghatározva, és 14–15 éves, legalább 4 polgárit végzett növendékekből tevődött össze. Ezt azért tudom, mert én is jelentkeztem, de nem feleltem meg.

(...) a gyorsosztályhoz tartozott (...) a gépkocsizó lövészsorozat, kb. 40–50 fő. Ez az alosztály a gépkocsizó lövész és a kerékpáros zászlóaljaktól vezényelt hallgatókból tevődött össze. Parancsnokunk nemes Aszalay Bodnár Sándor szá-

---

³⁶⁶ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 2000/3. október. 51. o.

zados úr volt. A kivonulás a gyakorlatra kerékpárral — de ha nagyobb távolságra mentünk, gépkocsival — történt. Az intézet a reá bízott feladatot megoldotta. A hadsereg részére olyan tiszthelyetteseket képzett ki, akik a csapathoz kikerülve a következők szem előtt tartásával végezték munkájukat:

- az általános és önfegyelem megtartása;
- egymás megbecsülése és segítése;
- a parancsok gyors és maradéktalan végrehajtása;
- a beosztottakkal való emberséges bánásmód;
- példamutatás.

Még sorolhatnám tovább a feltételét a katonai nevelésnek. Ezeket a feltételeket a „jutasi” tiszthelyettesekbe szigorúan belenevelték. Az iskolában mindenki viselte a csapattól hozott rendfokozatát, de a kiképzők és a hallgatók megkülönböztetése miatt kétféle jelvény volt rendszeresítve. Az egyik a „Kinizsi” jelvény. Ezt az állományilag az iskolához tartozó kiképzők viselték a zubbonyra kitűzve. A másik a mesterlövészbojt, ezt az iskolához vezényelt kiképzők viselték.

Bertalan Gyula huszár tiszthelyettes (1934)³⁶⁷

(...) Gyökeres változás következett be 1930-ban, mikor a zsoldos huszárok többségét szélnek eresztették. Helyüket a kaszárnyában sorozott fiatalok, főként falusi legények, újoncok foglalták el. Ezt igazolja egyik 1908-ban született meneshelyi férfi, Bertalan Gyula emlékezése. Ő másfél évtizedet töltött a pápai huszárok között, akiket 1938-ban Munkácsra, majd Nagyváradra helyeztek. „Huszonegy éves koromig otthon dolgoztam apám gazdaságában. Mikor besoroztak, a huszárokhoz jelentkeztem. Mi voltunk az első sorozottak. Az előttünk szolgálókat teljesítőket toborzott zsoldos katonák voltak. A mi számunkra a katonai idő öt hónap volt. 1929-ben soroztak bennünket, a bevonulásra 1930. január 20-án került sor. A leszerelés pedig június 20-án volt.”

A fegyverzet a század elejétől a magyar huszárságnál nem sokat változott. Erről így vall Bertalan Gyula egykori huszár tiszthelyettes: „1930-ban rövidcsövű karabély volt a huszár legfontosabb fegyvere. Ezt a hátán keresztbe fektetve vitte még gyalogmenetben is. A huszároknál hátul a derékszíjon volt egy szíj, azzal csatolták a huszár hátához, nehogy lovaglás vagy ügetés közben a hátát a fegyver feltörje. Aki nem jól csatolta fel, annál ez bizony előfor-

³⁶⁷ *Honismeret* 2001/4. Huszár János: A pápai huszárok a két világháború között. 56. o.

dult. Másik fegyverük a kard volt, ezt a nyereg mellé kellett felszerelni. Ennek már abban az időben nem volt harcászati jelentősége. A lövészetet meg kellett tanulni, a kardhasználatot is megtanították. Sor került kézigránátdobásra és kispuska lövészetre is.”

Az első és a második világháború közti korban csak az lehetett altiszt, vagy ahogy később nevezték: tiszthelyettes, aki Jutason tanfolyamot végzett. Ez két-éves volt, de a tehetséges tisztesek gyorsított módon egy év alatt elvégezhették. Főként a fiatalabbakat tartották ott két évig. Erről az iskoláról hiteles képet ad Bertalan Gyula tiszthelyettes, aki ott végzett. Emlékezésében síkra száll azon vád ellen, hogy ott durvaságra, brutalításra nevelték a jövő tiszthelyetteseit: „Közben a katonai szolgálat ideje megváltozott. Az öt hónapból egy év, két év, majd végül három év lett. 1934. szeptember 1-vel Jutasra kerültem. Ekkor állt át a Jutasi Altisztképző Iskola a négyéves tanfolyamról kétévesre. Egyszerre hívták be a létszámot. Az oda bevonulóknak egy része mindjárt másodéves lett, vagyis kétéves anyagot végzett el egy év alatt. A fiatalabb korosztály a kétéves tanfolyamra került. Így ment Jutason egészen 1944-ig, csak akkor történt valami változás.

Ott az élet szigorú volt, kemény volt, de aki szorgalmasan tanult és becsületesen elvégezte a munkáját, annak nem volt problémája. Az elitebb alakulatokra: a lovasságra, tüzérségre, híradósokra egyáltalán nem volt jellemző a durvaság. A gyalogságnál inkább akadt egy-egy durva szolgálatvezető. A kiképző tisztekre csak a legjobbat tudom mondani. Egyikükre név szerint is emlékszem: Variházy Oszkár, a 2. gyalogos iskolaszázad parancsnoka. Ő lett később a Budai Önkéntes Ezred parancsnoka. Vele kapcsolatban személyes élményem is volt. A háború végén én a demokratikus hadsereg 1. hadosztályának vezérkari irodájában voltam irodavezető Pápán. Variházy ezredes ekkor Szergény környékén volt elhelyezve, gyakran bejött Pápára a parancsnokságra. Itt azonnal megismert, s kedvesen elbeszélgetett velem a régi jutasi időkről. Jutason a tisztek mind kifogástalan emberek voltak.

Nem mondom, akadt egy-két durva tiszthelyettes, főként a régiek, a k. u. k. hadsereg volt altisztjei közül, de egészében ott nem nevelték durvaságra az embereket.”

Németh Imre nyugállományú őrmester (1938)³⁶⁸

1924–28-ban itt, Csepregen jó eredménnyel elvégeztem a polgári iskola négy osztályát. Szerettem volna Jutasra kerülni a „JAKI” intézetbe. Kérésemet szépen támogatta iskolám igazgatója, de még nagyobb nyomatékkal cserkészparancsnokom. Kétszer próbálkoztam sikertelenül, de be kellett látni az elutasító döntések igazságos voltát, mert sok volt országosan az I. Vh-s hadiárva, akiknek még elsőbbségi joga volt. Nagyon megértettem. Majd a múltó évekkel elérkezett a sorköteles időszakom.

Pannonhalmáról – ahol belső cseléd, majd idegenvezető voltam – 1936 januárjában a Győr 2/III. határőr zászlóaljhoz kerültem behívásra. Kiképzési előmenetelem alapján, majd a tisztos iskola kiváló elvégzése után júliusban már őrzetető, októberben tizedes, 1937 tavaszán már szakaszvezető voltam. Így megnyílt előttem a jutasi lehetőség, ahol valamikor 1933-tól megszűnt a gyerekiskola, és az ország egész területéről a jelentkező jó minőségű szakaszvezetőkkel folytatódtott az altisztképzés, kétéves kemény tanulással. A két év alatt a polgári iskolák anyagát is el kellett sajátítani és abból levizsgázni.

Jutasi altisztek

³⁶⁸ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 2000/3. Lejegyezte: dr. Szanati József nyá. ezredes

Kemény munka volt. Igaz, úgy tudom, hogy sehol máshol, csak Jutason 50%-kal megemelt ételmezési pénz volt biztosítva, amiből átlagosan 3000 kalória kellett naponta. Ezzel szemben reggel hattól este tízig szinte minden percet ki kellett vagy inkább ki lehetett használni. Bár a takarodó kilenckor volt, vacsora után tíz óráig nem kötelező szabad-foglalkozás volt a tantermekben, s ilyenkor kaptuk a legjobb előadásokat a harcászat, hadászat, hadtörténelem stb. nem is kötelező tantárgyakból – első világháborús élményekkel alátámasztva.

Az egyik tüzér alezredes tanárunk az aknavető és lövegek (ágyú, tarack) löelem képzését mint hadirokkant fél szemmel, de kiváló tehetséggel tanította. A neve: Legényi alezredes úr volt.

A szolgálati szabályzatot egy olyan pedagógiai tehetséggel ellátott alezredes tanította, hogy nála nem tudni nem csupán a hallgató szégyene volt, hanem az egész osztályé. Verést ígértünk annak, aki az alezredes úrnál nem tudott. Itt muszáj volt tanulni és tudni. Az alezredes úr már megjelenésével tekintélyt követelt. Végtelenül tisztelte a hallgatókban az embert. Többes számban mindig csak „emberek”-nek szólította a hallgatókat. Örökké tisztelni fogom, és tisztelik mindazok, akiket tanított. A polgári iskola földrajz anyagát egy vonatos (trén) százados tanította a tanterv szerint. Kérdései azonban mindig a volt Monarchia anyagával foglalkoztak. Például: Fiuméből szállít Csernovitzba. Sorolja fel a legrövidebb vonalon lévő vasúti góccokat. Vagy Linzből Brassóba, Kolozsvárról Terezienstadtba; könnyebb kérdés, például: Újvidékről Lembergbe vagy Prágába.

No, eddig inkább a tanterem, most következzen a katonásdi. Ébresztő hatkor, mint az országban általában. Öt perccel később már az alakulótéren kezdetét vette a reggeli gyakorlat, ami legtöbbször kb. 5 km-es futásból állt a tornatanár úr (főhadnagy volt) által kijelölt terepszakaszon. Hétig még bele kellett férti a szobarendnek, a mosakodásnak, az átöltözésnek és a reggelinek. És hétkor kezdődött az alakulótéren a megjelölt felszerelésben való sorakozás a következő órákra. A kiképzés sorrendjét nem mindig lehetett megérteni, mert a külső gyakorlathoz már csak az „Indulj!” hiányzott, helyette „öt perc múlva tanterem”. Tanterem: számtan, mértan, magyar, földrajz, történelem stb. vagy tereptan, hadtörténelem, szolg. szab.

Esti, nem kötelező továbbképzésnél: napóleoni háborúk, első világháború részletesen, Przemysl, Doberdó, Isonzó, kárpáti harcok, Románia belépése vagy nyugaton Verdun. Aztán ömlesztve görög, római hódítások, Nagy Sándor, majd a magyar ügyek: honfoglalás, tatárjárás, török 150 év, szabadságharc. Közben a

rendes órákon az első világháború részletesen, tanácsköztársaság, Trianon. Az akkori magyar királyi hadsereg tagozódása. A hét vegyes dandár, vagy egy óra közbeni riadó, amelynek végén gázkiképzés. Ki bírja tovább... Sokszor persze az akarat túltette magát az egészség határán és orvos kellett.

A komoly, rázós kiképzés mellett azonban voltak rendkívüli, kivételes, szép dolgok is. Jutas az elsők között ismerkedhetett a haditechnika új eszközeivel. Az első kis olasz „Anszaldó” tankokkal, a Papodtető alatt megjelent kis kétfedelű Fokkerekkel. A Győri Vagongyárban készült „Botond” névre hallgató fantasztikus kis teherkocsival.

Ezek voltak a kiemelkedően szép, emlékezetes napok, de sajnos voltak szomorú eseményeink is.

Valamikor 1938 nyarán. Gyalogos, kerékpáros kiképzés. Feltevés: gyors segítség egy támadó egység megsegítésére. Élraj Bánd falut elhagyva erős tüzet kapott, lejtőmenetben kb. 30 km-es sebességgel vissza. A csatazajra az élszakasz előre, szintén lejtőmenetben sebesen. A Bánd falu melletti horhosban kút itatóvályúval, gazdák és lovak. A szénával megrakott szekerek az országúton és éppen a kanyarban, amiktől nem lehetett látni, és a szekerek mellett 30–40 kerékpáros egymás hegyén-hátán. Sok sebesült, három halott. Gyakorlat lefűjva.

Ugyanezen a napon a tüzérek éleslövészete Hajmáskéren. A világháborús löveg nem bírta tovább. Csőrobbanás, három sebesült, két halott.

A huszárszakasz: menetgyakorlat, Jutas – Komárom és vissza. Délután egy és két óra körül fürdés, lovak mosása a Dunában. Szakaszelső: szívroham, halál. Sötétedett már, mikorra az alakulótéren díszben állt az iskola. Hat halott az ágyútalpon és egy a dobogón. A dolgoknak már a katonai vonalakon híre futott, és Veszprémből, a reptérről, Hajmáskérről már érkeztek tisztek. A jelentések leadása után Beöthy tábornok úr, az iskola parancsnoka köszöntötte az iskolát, tiszteket, tiszthelyetteseket és hallgatókat. Elakadt a hangja és vigyázzállásba merevedve sírtak a hallgatók, a tisztek, tiszthelyettesek, a kisegítő osztagok tagjai. És az istállók fala előtt a polgári személyek, tiszti és tiszthelyettesi családok. Sírt Jutas.

Aztán a korábban kiadott nyári szabadságig még vizsgálatok. A halottakat az anya egységeik hazaszállították. Az élet nem állt meg, és három héttel később már újra az Északi-Bakony déli lejtőin gyakorlatoztunk a Ludovika Akadémia hallgatóival.

Bangó Bálint szakaszvezető: A csapataltisztképző iskola tüzérosztálya³⁶⁹ (1940)

Szeretnék néhány baráti szót intézni ahhoz a leendő tüzéraltiszti bajtársaimhoz, akik élethivatásukat szintén a jutasí csapat-altisztképző iskolában akarják megalapozni. Jelenleg ideiglenesen Hajmáskéren vannak elhelyezve. Talán nem lesz érdektelen számukra, ha néhány pillanatkép formájában előre is betekintést nyernek jövőjük otthonukba, abba az iskolába, ahonnan honvédségünk egyik hatalmas pillére, a magyar altiszt kerül ki.

Jó, ha egy kicsit benézünk és néhány percig szemlélődünk ebben a tüzér birodalomban, vajon hogyan is nevelődik, mit is tanul itt a mi altiszt sarjadékunk? Hogyan készül fel testben-lélekben magas szolgálatára és éri el azt a színvonalat tudásban és szívben is, ami erre őt alkalmassá teszi.

Lépjünk be hát abba a körletbe, ahonnan a legszebb kilátás nyílik a festői Bakonyra, az Öreg Futónéra, meg a Kőröshegyre. Hiszen mind megannyi kedves ismerőseink ezek, annyit találkoznak velük a tüzérellet folyamán, mert úgy vagyunk mi tüzérek Hajmáskérral, mint a hithű muzulmán, aki meggyásolja, ha csak egy évben is nem zárandokolhat el az ő Mekkájába.

Lám, mindjárt észreveszi szemünk, hogy itt katonás rend uralkodik. Bizonyára a szorgos kezű jutasí hallgatók munkája! Mert mi tagadás, ezek még a seprőtől és az ásótól sem riadnak vissza, hogy ezáltal csinos, virágos környezetet varázsoljanak maguk köré, ahol aztán örömmel pihen meg a test és a lélek egyaránt.

Az épület körül zöldellő pázsit hirdeti, hogy itt reményteljes ifjúság honol, aki a komoly katonai tanulmányok mellett a szépet és nemeset is szereti és kész azért dolgozni is, mert „A rend a lelke mindennek” jelszót követi.

A főépület utcai oldalán a rózsafák és virágágyak között szemünkbe tűnik egy nagy pajzs. Iskolánk névadójának címere: egy kardot markoló kar, mintegy éberségre intve unokáját, az örök magyar katonát. Mellette a kőpadon egy lehajtott fejű ifjú ül, kezében könyvvel, nem tudni lelke hol bolyong. Talán a dicsőséges magyar múltnál időzik egy keveset vagy talán azon töri a fejét, milyen rendszerű lehet az a sok aknagránát, amiből a kegyeletes utód Kinizsi-pajzsot hordott össze?

De nézzük csak meg belülről is azt az épületet, amely talán többet is elárul, mint a homlokzatára szegelt „E. 74.”. A postázó, aki alkalmasint szakasz-

³⁶⁹ *Honvéd Altiszt Folyóirat*, 1940. július. 82–86. o.

vezető, feszesen tiszteleg és katonásan jelentkezik. Majd kérésünkre kinyit egy ajtót. Ez a tornaterem, legalább is az iskolából már olyan jól ismert bordásfalak, nyújtó, korlát, kókuszszőnyeg stb. erre engednek következtetni.

Az E74-es számú „CSAKZÓ”, Hajmáskér tábortábor épülete 1940 körül³⁶⁸

Egy másik terem ajtaján tábla hirdeti, hogy ez a tábortábor II. évfolyamának tanterme. Bent az iskolapadokon mintegy piramisszerűen összerakva állnak a hallgatók tankönyvei, írószerei és rajzeszközei. A falakon szemléltető képek a lovakról és a laposékú zárakról. De érdemes közelebbről is megnézni, mit tanulnak itt a hallgatók,

Az egyik könyv címe: Lőutasítás a Tábortábori Tűzérték számára, a másiké Egészségtani Alapismertetek, majd a Lovaglás-hajtás-málhás állat vezetés. Nem hiányzik a logaritmuskönyv sem; de ki győzné mind végignézni, amint békésen megférnek egymás mellett a Gépkocsi-szerkezet, meg az Állat- és növénytan meg a többi katonai szakirányú, valamint polgári általános ismereteket tartalmazó könyvek, jegyzetek, vázlatok. Ezeknek elsajátítása ma már elengedhetetlen követelménye a korszerű hadsereg altisztjének. A polgári társadalomban való

³⁷⁰ A képen az épület déli oldala látható. Bejárat az északi oldal felől, mely a „Kisteleptér”-re néz. A Bangó Bálint tanulmányában közölt fotók Varsányi István hajmáskéri tábortábor kutató gyűjteményéből valók.

elhelyezkedés is megköveteli, hogy az altiszt nemcsak szakember, de művelt társadalmi lény is legyen.

Van azonban a polgári vagy művelődési tantárgyak tanulásának készpénzre felváltható előnye is, nevezetesen az, hogy a két évfolyam elvégzése a polgári középiskola II. osztályának elvégzésével egyen értékű. Erről bizonyítványt kap a hallgató; lényegében azonban ennél jóval többet jelent. Hogy tovább ne menjek, itt van például a logaritmus, a síkháromszögelés-tan (Trigonometria), melyek a középiskolák felsőbb osztályának anyagát képezik. Tehát bőségesen gyümölcsöző talentum az a tudás, amit itt magába szív az altisztjelölt.

Az ami az embernek értéket ad, a tudása. Ezt nem veheti el tőle senki. Csak tudással és a szakma teljes ismeretében állhatja meg helyét az altiszt a megsokszorosozott követelményekkel szemben.

Fogatolt tüzérek felvonulása Horthy Miklós előtt

Most végigmegyünk a folyosón. Örül az ember lelke, látva azt a sok csillogó puskát példás rendben felakasztva. Már is elképzeli az ember, hogy milyenek lehetnek akkor az igazi tüzfegyverek (lövegek), amikben gyönyörködni még lesz módunkban.

Az éttermen áthaladva lelkesítő képek tűnnek szemünkbe. Az egyik falon a már felavatott hallgatók táblái. A másikon, a harmadikon történelmi sorozat nemzetünk nagyjairól. A negyediknek nagy nyitott ablakain a tavaszi friss levegő árad be. Itt látni a tüzelemlékmű és Szent Borbála szobrok kicsinyített mását is.

Kellemes meglepetés, hogy itt láthatjuk a díjlovaglás vándordíját is, ami a lóidomítás és a lovaskiképzés magas fokáról ad bizonyítékot. De a másik oldalon felfedezzük az iskola labdarúgó-vándordíját is, ami meg a sportkiképzés terén elért kiváló eredményekről tanúskodik.

Amíg szemlélődünk, a rádió a politika legújabb eseményeit közvetíti. Mellette a napilapok és az altiszti folyóirat legújabb számai fekszenek. Egy szekrényben különböző szépirodalmi, tudományos és egyéb irányú könyvek sorozata látható.

Aztán tovább megyünk a hálótermekbe. Minden szoba napos, tágas, szellős és csinos. Minden hallgatónak szekrénye van, benne az evőeszközök és aprólékos kézi szerek láthatók. Szinte azt hinné az ember, hogy még a fogkefék is egy irányba néznek Ezeknek a szobáknak mindegyikét a rend és a tisztaság jellemzi. De nem is lehetne ez másképpen. Képzeljük csak el, ha a hallgatók nem maguk vetnék meg ágyukat és nem maguk takarítanák szobáikat, vajon tudnák-e ezt helyesen követelni majd beosztott alárendeltjeiktől? Ugye nem? Mert megtanítani valamit, de még kritikát gyakorolni is csak az tud, aki mesterségének teljesen ura. Így van ez az iparosnál is, hát akkor mennyivel inkább nálunk, ahol a hiányos kiképzés vagy félmunka nemcsak hogy keveset ér, de mindannyiszor meg is bosszulja magát.

M. kir. „Kinizsi Pál” Honvéd Csapataltisztképző Iskola hallgatói. Hajmáskér, 1939. november 16-án

Innen lemegyünk megnézni az istállókat, löveg- és gépkocsi színeket Ezek azonban a kivonulás miatt nagyrészt üres. Csupán a légvédelmi üteg lövegszínében állnak ponyvával letakarva a hatalmas légvédelmi ágyúk, gépágyúk és egyéb műszerek. Mellette a gépkocsi-színben a Pavesi és Hoffer vontatók, valamint néhány gépkocsi. Az egész körletet a rend és tisztaság uralja, de itt különösen szembeűnik az öntudatos anyagszeretet és anyaggondozás. Ezekre a hatalmas és jól karbantartott tűzfegyverekre igazán büszkék lehetnek a hallgatók.

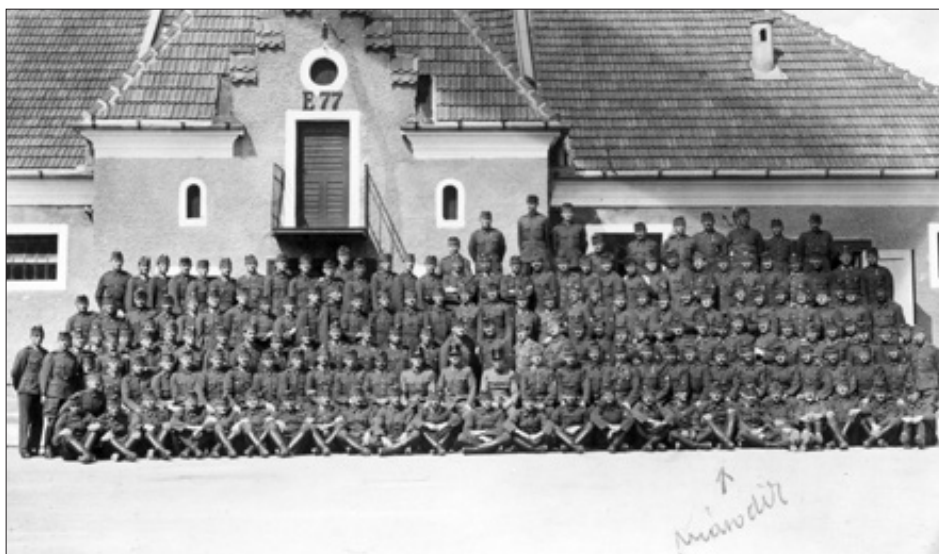
A teletérre most hajt be délelőtti foglalkozásának végeztével a táborig üteg. Önkéntelenül is feltűnik, hogy a tisztii és altisztii beosztásokban is mindenütt hallgatók lovagolnak. De lám a többii helyen is. A parancsnoki szakaszban, a hatosfogatokon, de még a lövegeken is csupa szakaszvezető ül. Ugyan az a kép az üteg végére felzárkózó gépvontatású szakasznál is. Mindegyik arcáról a büszke öntudat és felelősségének érzete tükröződik vissza. Munkájukon és vezényszavaikon az önállóság, a csiszolt agy, az éles látás és a gyors ítézőképesség nyilvánul meg. Tehát ezek az emberek alaposan készülnek a komoly munkára. Itt látszik meg, hogy minden egyes hallgató a kiképzés milyen magas fokát éri el. Nem is lehet a tüzér szakmában olyan munka, olyan beosztás, amelynek minden csinját-bínját tökéletesen ne ismerné minden altiszt, aki innen kikerül. Ennek bizonyítékául nézzük meg csak egy délelőtti lövészetüket, ahol az üteparancsnoki és egyéb parancsnoki beosztásokat, mind hallgatók töltik be. Gyors, határozott és mégis nyugodt elem-meghatározások, intézkedések után biztosan küzdik le a célt.

Ezt a munkát, ezt a nagy átalakítást végzik el rajtuk tisztjeik, tanáraik, szinte önmagukat megfeszítve, fáradságot nem ismerve, tudásukat és sok-sok értékes tapasztalataikat átplántálják ezekbe a magyar fiúkba. Hogy azok úgy állhassanak majd oda szolgálati helyükre, mint aki tudatában van annak, hogy testben-léleken, de főleg tudásban tökéletesen megfelel annak a kötelezettségnek, melyet akkor vállalt, amikor az altisztii pályát választotta élethivatásul.

De nem csupán katona az ember, hanem ember is a katona. Épp ezért a hallgatók számára is eljön minden este, sőt délben is a jól megérdemelt pihenés ideje. Ilyenkor mindenki kipihenheti napi fáradalmaait, de bőséges alkalma nyílik a szellemi felfrissülésre is. Kivehet a könyvtárból egy-egy képességének és egyéniségének megfelelő — akár szépirodalmi, akár egyéb irányú — művet és kiülhet vele ide a kertbe, vagy kísétálhat a Lox-ligetbe. De talál még sok más egyéb helyet és módot is a szórakozásra. Pl. moziba megy, vagy az Altisztii-kaszinóba, ahol a biliárd, a sakk, vagy pingpong és tekepálya áll rendelkezésére. De nem marad el a társadalmi megmozdulásoktól sem. Részt vesz az altisztii

bálok megrendezésében, szerepet kap annak műsorában, de szabadidejében társadalmi életet is élhet,

Ezek után nyugodt lélekkel állapíthatjuk meg, hogy a mi altiszt sarjadékunk a tudásnak és az értelemnek olyan magas színvonalán mozog, melyet elérni a tudni akaró és akarni tudó hallgatóknál is csak a neveléstechnika legkorszerűbb eszközeivel lehet. A tananyag mindent felölel, sokoldalú, párhuzamos gyakorlati kiképzéssel ahol sem a szellem, sem a test nem szenved hátrányt a másikkal szemben, így mind a kettőben meghaladhatja az átlagos emberi teljesítményt.

Hajmáskér tábor csapataltisztképző iskola II. évfolyam 1. üteg hallgatói 1941. április 1-én.³⁶⁹ Fotót készítette: Somogyi Sándor, Hajmáskér

Illy József alezredes (1941)³⁷²

Tekintettel arra, hogy 1938. óta jóformán családommal együtt huzamosabb ideig együtt élni nem tudtam, felkértem bátyámat Illy György ezredest, aki akkor a Honvédelmi Minisztérium beosztási irodájában teljesített szolgálatot, hogy ha egy lehetősége van annak, így helyezzenek át olyan helyre, ahol végre nyu-

³⁷¹ A kép, a „CSAKZÓ” épülettel szemben (északi oldal) található „Kisteleptér”-en készült, az E77-es épület előtt.

³⁷² Mészáros Gyula: *Megszállók és kiszolgálók elleni harc 1944-1956.*, Kézirat, a XX. Század Intézet támogatásával. A szerző jóvoltából.

Illy József alezredes

godtan szolgálhatok. Mivel Jutasra megalakult a gépesített század és oda tisztekre szükség volt, így neki is módja volt ahhoz, hogy áthelyeztetésemet feletteseivel jóváhagyassa. Így a miniszter rendelete alapján 1941. októberével Jutasra helyeztek át. Beosztásaim a következők voltak: 1941. december végéig a gépkocsizó századhoz beosztott tiszt, mivel Lakándy nevű százados vezette a századot addig, s az volt a vélemény, hogy vezesse ő végig az évet. Őt elhelyezték s utána 1942. január 1-től 1943. februárig gépkocsizó századparancsnok voltam. Egyben elméleti oktató számtan, földrajz és történelemtanár. 1943. márciusától 1943. decemberig osztályparancsnok helyettes, mivel a parancsnokot elvezényelték az új parancsnok meg nem volt kijelölve, s a gépesített, kiképzésű tisztek között én voltam a legidősebb. 1944.

januártól 1944. március 15-ig a gépkocsik parancsnoka voltam. Az iskola állományában volt kb. 10 drb. személygépkocsi, 15 drb. Botond gépkocsi (csapat-szállításra), 10 drb. tehergépkocsi, 65 tangépkocsi, 10 drb. motorkerékpár, 8 drb. kisharckocsi, 2 drb. páncélvadász hernyótalpas jármű, 5 drb. páncélgépkocsi, valamint 200 drb. kerékpár. A gépkocsik parancsnokának feladata volt a járművek ellenőrzése, minden tekintetben. Menetlevelek aláírása, üzemanyag fogyasztásának ellenőrzése, kiutalt gépkocsik átvétele, járművek bejáratása, igénylés esetén a jármű rendelkezésre bocsátása. Javításra kerülő járművek ellenőrzése. Valamint a különböző gépjárművek vezetőinek kiképzésének ellenőrzése és a vezető vizsgákon való részvétel. 1944. március hó 18-tól július hó 10-ig beosztottak a Veszprém állomásparancsnok-helyettesi helyre (...) Felsorolt beosztásaimból egyben ténykedéseim is adódtak

Ezenfelül részt vettem társadalmi munkában is. Az iskola hallgatói valamint tisztjeiből alakul brigád önként jelentkezők, és közreműködtünk abban, hogy felépüljön Balatonszőlős község katolikus temploma, renoválva legyen a református templom és tisztességes állapotba kerüljön az ottani általános iskola is. Javaslatomra úgy gépkocsival, mint kerékpáron kirándulásokat rendeztek.

Olasz Ernő őrmester: Sportélet a jutasi altisztképző iskolában³⁷³ (1941)

A honvéd altisztképző iskola sportéletét óhajtom ismertetni.

Azoknak képzeletében ugyanis, akik Jutason nem voltak, akik az altisztképző iskolát csak hírből ismerik, az Alma Mater úgy él mint a száraz szabályzatoknak és az örökös tanulásnak a félelmetes fellegvára.

Igaz, hogy itt van tanulni való is éppen elég, de nem olyan nehéz az, mint ahogy az ember – amíg bele nem kerül – elképzelet. Természetesen dolgozni kell, mert hiszen azért jöttünk ide, hogy tudással és ismeretekkel gazdagodva, mint új, használhatóbb emberek kerüljünk ki a csapatokhoz.

A nehéz munka mellett, azonban sok feledhetetlenül szép része is van az itteni életnek.

Egyik ilyen része a testedzés, amelyre több alkalom talán csak a Spotin és a Testnevelési Főiskolán van.

A sportkiképzésnek a honvédségnél óriási fontossága van, éppen ezért a testedzés nálunk kétszeresen szorzó tantárgy és közvetlenül a harcászat után következik.

Legelőször is meg akarok emlékezni az iskola országosan ismert két kiváló sporttanáráról: Szücs András százados és Botond Béla főhadnagy³⁷⁴ urakról, akik fáradtságot nem ismerve, igazi bajtársi és sporttársi szeretettel és közvetlenséggel oktatnak bennünket, akik akaratot öntenek belénk, mikor úgy érezzük, hogy

³⁷³ *Honvéd Altisztzi Folyóirat*, 1941/6. 95–100. o.

³⁷⁴ Botond Béla 1911. április 24-én született. Nevét 1939-ben Bruderről magyarosította. Sporttanárként és a jutasi tiszthelyettesképző iskolában beosztottai rajongásig szerették. A Ludovika Akadémián 1933-ban avaták hadnaggyá, első alakulata a 4. kerékpáros zászlóalj volt, ahol az 1. század beosztott tisztje lett. 1936. 10. 01-jétől az 1. gyalogezred tanfolyami állományába került, mint a „Toldi Miklós” Honvéd Sporttanár és Vívőmesterképző Iskola hallgatója. Ennek elvégzése után a jutasi „Kinizsi Pál” Honvéd Altisztképző és Nevelőintézetben szolgált mint alosztálytiszt, sporttiszt, 1939-től tanár. 1941-ben felvették a vezérkari tiszteket képző Hadiakadémiára, 1942. 07. 19–08. 20. között a Don-kanyarban harcoló 13. gyalogezred 7. és 9. századának parancsnoka, a 13./III. zászlóalj parancsnokhelyettese és géppuskás századának parancsnoka volt. 1942. 09. 05-éig a 19. könnyű hadosztály parancsnokának összekötő tisztjeként teljesített szolgálatot ottani teljesítményét a II. osztályú Vaskereszttel és a Kormányzói Dicsérő Elismeréssel ismerték el. 1943. 10. 01-jétől vezérkari próbaszolgálatot teljesített a 10. gyaloghadosztály kötelékében, 1944. 03. 15-étől átkerült a vezérkari tisztek állománycsoportjába. 1944. november 7-én a 10. gyaloghadosztály vezérkari főnöki beosztását kapta, ezt megelőzően a hadosztály anyagi ellátásért felelős főszállásmestere volt. Nem sokkal később Debrecenbe került, ahol az újonnan felállítandó 6. gyaloghadosztály vezérkari főnökének nevezték ki. Az NKVD azonban letartóztatta és elhurcolta. 1950. december 3-án engedték haza a fogságból. 1953-ig internálták, ezt követően kitiltották Budapestről. 1990. június 8-án Budapesten elhunyt. (Forrás: <https://www.kitoresnapja.hu/magyar-eletrajzok/botond-bela> Letöltés ideje: 2024. júl. 2.)

tovább már nincs erőnk. Az Ő céltudatos és szakavatott munkájuknak köszönhető, hogy amikor a hallgatók az iskolából kikerülnek, mindannyian lelkes hívei és folytatói a sportszellemelemeknek, mert annak olyan szépségeivel és előnyeivel ismerkedtek meg, amelyekről addig álmodni sem mertek, amíg Jutasra nem kerültek.

A sportkiképzés rugalmasan alkalmazkodik az időjáráshoz.

Ősszel bevonulás után mindjárt nagy az érdeklődés a jó sportolók, különösen a futballisták iránt. A labdarúgásnak Szücs százados úr – mint volt válogatott kapus – igen nagy barátja. A labdarúgó hegemoniáért már az első napon megindul a versengés.

Mindjárt ősszel megkezdődnek az atlétikai versenyek is. Egyelőre csak az osztályzatokhoz szükséges eredmények eléréseért folyik a küzdelem. Az eredményeket pont szerint értékelik, pl. magasugrásban 150 cm 100 pontnak felel meg, távolban 5.70 ér ugyanennyit, súlylökésben: 10.50, 100 m síkfutásban 12 stb. A kiváló osztályzat eléréséhez, atlétikából és szertornából legalább 500 pont elérése szükséges.

Ha ezeket az eredményeket és követelményeket egyenként értékeljük, akkor nem látszanak olyan jelentősnek, mint amilyenek azok valójában. Azonban ha figyelembe vesszük, hogy mi ezt mind csak mellékesen, testünkben a gyakorlati kiképzés és az elméleti tanulás fáradalmaival érzük el és ha tekintetbe vesszük, hogy ezt az eredményt négy torna és hat atlétikai számból kell elérnünk, amelyek mindegyike – ezt minden sportoló tudja – egészen más izomberendezkedést követel, akkor fogalmat alkothatunk magunknak arról, hogy aki a „Kiváló”-t megszerzi, az igazán jó sportember és a csapatnál, mint sportoktató is nagyszerűen megállja a helyét.

Az őszi idényt egy-két mezei futóverseny, sportszerű kerékpár kirándulás, no meg a fenyvesekben tornanadrágban és sportcipőben végrehajtott reggeli gyakorlatok és futások tarkítják. Valóságos áldás a tüdőre és a vérkeringésre!

De az idő hamarosan zordabbra válik, a bakonyi szél üvöltve száguld a fák között. Vége a szép szabadtéri sportéletnek. De a sportban azért nincs megállás. Most kezdődik a tornatermi munka.

Eleinte csak egyszerű talajtorna gyakorlatok: bukfenc előre-hátra a birkózószőnyegen, tigrisugrás, egy kis szertorna és labdajáték folyik.

Akik soha nem sportoltak, azok először idegenkednek, de nemsokára még az ablakon is tigrisugrással akarnak kijutni. Ilyenkor már szinte mérséklőleg hangzik fel az oktató úr sípja, és mindenki sajnálja, mikor az órának vége.

A következő sportórán: sí alapállás! Első alkalommal szinte meggémbered-

nek az izmaink. De csakhamar következnek: Három padot egymásra! Bukfenc keresztül! Ezt sem unhatjuk meg, mert máris: a cselgáncs fogások következnek. Rendőr kézfogás! Egyik másik társunk eleinte fel-felszisszen, de azért nincs komoly baj, hiszen a testedzés mindig derűsen folyik!

1939. november 1-én részt vettünk a Veszprémben megtartott kegyeleti váltófutásban, ahol a Hősi emlékművön hat csapat közül 200 méter előnnyel helyeztem el az Iskola koszorúját.

De térjünk vissza a tornaterembe: Rugódzás, hóekeállásba ugrás, rugódzás, fordulat balra! hangzik, már vagy egy fél órája. De már nincs izomlázunk és mire talán egyhangúvá válna, máris szabad tornát vezényel Botond főhadnagy úr, s kezdődik az adatfelvétel. Korlátlan 26 sas lengés, nyújtón 17 húzóadás 100 pont. Mostantól kezdve azonban már a szereken végzett gyakorlatok is külön pontozva lesznek. No ez igazán nem baj, megy nekünk a kézenállás és a szabadhenger is.

Ilyen feltételek mellett ketten szereztünk 830 pontot az iskolában, ami elég tisztességes sporttudást követel, nem számítva bele a birkózás, úszás és vívás nem kevésbé fontos sportját.

De nem elég csak a sporttudás, a tornaórákra már elméletileg is készülni kell. Bizony Borbála-estén nevetve néztük, amint a hallgató az ágyban magolta az Első napi gyakorlat-csoportból: Láblendítés, előre és taps a comb alatt! De hiába minden, ezt is osztályozzák!

A labdarúgó versengés még mindig dúl lankadatlanul. A jutasi csapattól már az egész környék retteg, mert hiszen nem egy egyesület ellen kétszámjegyű győzelmet arattunk, sőt a Budapest-i HEAC-t is két vállra fektettük, még pedig a saját otthonában.

1939. november 29-én a maga nemében egészen egyedülálló váltót indítottunk a 25 km-re lévő Nagyvázsonyba, Kinizsi Pál emlékművéhez, a halálának 400 éves évfordulója alkalmával.

Hajmáskérről lovasok hozták a botot, majd Jutastól Nagyvázsony határáig kerékpárosok, ott a díszöltözetben, sisakban, puskával felszerelt futók vették át, majd végül századtársammal az iskola névadójának emlékművét, illetve a Hősi emlékművet koszorúztuk meg.

Télen a reggeli tornagyakorlatok helyett szárazföldi sícéltornát folytatunk. Az egész udvar: Kitámasztás jobbra e-egy, ket-tő-től hangos. Csak már mehetnénk legalább sízni. Amint hírlik, a Kárpátokba van tervezve a kihelyezés.

Vívóruhák készülnek, néhányunkat párbajtőrben akar edzeni Szücs főhadnagy úr, hogy az őttusa versenyekben részt vehessünk. Gyönyörű terv, azonban

főhadnagy urunkat vezénylik síoktatónak a Kárpátokba és vége a dalnak, legalább ápriliséig.

De jön a karácsony s mi könyvet, sílécet, sportot feledve rohanunk, hogy egy kissé szétnézzünk a szülői ház körül.

Ennek is vége. De jó volna az az áldott tornaóra, azonban jön helyette kérelhetetlenül a gázvédelmi kiképzés (úgy látszik, a gáz minden alakban kellemetlen). Az elmaradó tornaórákat ugyanis gáz előadás helyettesíti.

Végre elérkezik február 10-e s mi elindulunk síkihelyezésünk színhelyére Zugóra, ahova 13-án 9 órakor érkezünk meg.³⁷⁵

Tisztelgünk a síosztag-parancsnokság által felállított nemzeti zászló előtt, majd délután felvesszük a sífelszerelést. Zugón minden nap 7 órakor kelünk és ½ 9-kor van kivonulás.

Először vízszintes terepen vesszük át azokat a gyakorlatokat, amelyeket két hónap óta szárazföldi sícéltorna címén tanultunk. Kisse bizalmatlankodva tekintünk föl a hegytetőre, de a délelőttöt megússzuk, mert 11 órakor már vége is van a foglalkozásnak.

A délutáni foglalkozás 15 órakor kezdődik, de akkor már nem ismer irgalmat az oktatónk, Kereszthy hadnagy úr, hanem Utánam indulj! kiáltással elindul, hogy a hegy tetején lévő fenyőkhöz meg se álljon.

Úgy látom, egyéb sportbeli képességeinket sokra értékeli – ugyanis ez a csoport válogatott sportolókból állott – mert a sízés alfáját a hóeke lesiklást ezen a meredek lejtőn kezdi oktatni. Bemutatja: egyszer, kétszer, tízszer, de mi úgy vagyunk, mint Arany Toldi-jában a nehéz kő: elindulunk, de ki tudja, hol fogunk megállni. Végül is már bélyeget ajánl a hadnagy úr, hogy írjunk, ha majd megérkeztünk. Ki is kötünk szerencsésen egy-egy fánál, vagy az útszéli árok mentén, végső szükségben meg a nadrágféket alkalmazva a gh. legnagyobb örömére.

Hiába, a lejtőn nem lehet megállni. (főleg kezdő sízőnek.)

A következő napokban már fogott rajtunk valamit a fáradhatatlan és szeretetteljes oktatás, és áttértünk a hóeke ívelésre, úgy, hogy most már mi szabjuk meg az irányt, nem pedig a síléc.

Azonban az esések száma nem igen fogyott, mert itt is, ott is, egy-egy tűzérési becsapódás és hangos kacaj jelezte, hogy a természet úrrá lett az emberen.

Most már 14 óráig tart a foglalkozás, egy óra szünettel (teára és tízóráira.).

---

³⁷⁵ A kiképzésről beszámolt a Magyar Világhíradó is. Megtekinthető: <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=3685>

Nagyszerű ez az időbeosztás.

16. és 17-én már a kitámasztásokat tanuljuk s kapukat készítünk, hogy kénytelenek legyünk ott fordulni. Rengeteg felvételt készítünk, mert a vidék varázsa lenyűgöző. Dél-keletre van tőlünk az 1679 m-es Stoj, Északnyugatról pedig, mintegy a 15 km-ről idelátszik a Pikuj, ahol az orosz határ húzódik.

Vasárnap szabad sízés. Néhányan részt veszünk a görögkeleti istentiszteleten, melyet a most készülő fatemplomukban tartanak.

Most három napon át a sízésből csak kóstolót kapunk, mert filmfelvételeket készítenek rólunk, amelyet azóta már az egész ország végig is nézett.

Most már mindenki a csúcsra törekszik és a kétperces lesiklás kedvéért szívesen mászik egy negyedóráig felfelé.

Általában kellemes időnk van, úgyhogy legtöbbször már 10 óra felé ingben sízünk, sőt gyakran az inget is letesszük, mert hiszen amíg mozog az ember, nem hűlhet meg. Egyébként is már edzve vagyunk, mert -26, -28C hőmérséklet mellett is a Vicsa patak jegén vágott léken keresztül szoktunk mosakodni.

24-én a 14 km-es nehéz terepen kiírt sífutóversenyen mintegy hatvanan indulunk. A pálya célszerűen volt kijelölve, hogy amikor már a vége felé kezdtünk elfáradni, a terep úgy lejtett, hogy sima lesiklással kellett befutnunk a célba.

Elsőnek Papp Jenő szakaszvezető érkezett be 1 óra 02 perces idővel, de még a negyvenediknek sem volt több 1 óra 30-nál az ideje.

Vessük ezt össze egy gyalogos járőr menet-teljesítményével. Nem a hegyekben és méteres hóban, hanem csak sík terepen: legkevesebb másfél óra a különbség; hát még itt hegyek között!

Szinte felesleges is megemlítenem, hogy az volna az ideális, ha sízni minden honvéd tudna.

Másnap, vasárnap tartjuk a lesikló versenyt. Aki nem látta, nem is hinné el, hogy nem egészen két heti szorgalmas és pompásan vezetett munka után társaim milyen szépen kerülgetik a kapukat hegyoldalban.

Itt Németh Kálmán szakaszvezető érte el a legjobb eredményt.

A verseny végeztével a díjakat Szücs András főhadnagyné Őnagysága osztotta ki, majd Szücs főhadnagy úr zárószavaival ért véget a kihelyezés.

Este egy műsoros tábortűz keretében vettünk búcsút a kárpátoroszkóktól.

26-án útnak indultunk és 27-én este érkeztünk vissza Jutasra.

Tavasszal kezdődnek a labdarúgó és kézilabda mérkőzések, melyeknek eredményét a folyóirat a júniusi számban közölte.

Az elméleti oktatás befejeztével következnek a sportdelutánok, ahol célszerű

irányítás mellett egészen szép eredményeket értünk el. Pl. távolugrásban általában mindenkinél mutatkozik 50–60 cm-es javulás, magasugrásban 10–20 cm s néhányan 6.30, illetve 160 körül ugrálunk, ami igazán nem lebecsülendő eredmény.

A tornaszereket: nyújtót, korlátot, kivisszük az erdőbe s ott dolgozunk, a jobbak néha egész héten át.

Az ökölvívást és birkózást a sportdélutánokon tanuljuk. Nagyon kedvelt sport még a kézigránátdobás és akadályfutás is.

Áprilisban megkezdjük az öttusa edzéseket. Az akadály-lovaglás és a párbajtőr-vívás okozott eleinte nehézségeket, de megbirkóztunk vele s mint a júniusi számban megjelent Foglalkozunk az öttusával c. cikkből olvashatták bajtársaink, 3 heti edzéssel egészen jó eredményeket értünk el, mert 22 versenyző közül 3 értékes díjat hoztunk haza. Nem beszélve arról az óriási erkölcsi jelentőségről, hogy mi voltunk az úttörők, akik először vettünk részt olyan versenyen, amelyen eddig csak tiszt uraink küzdöttek, de becsülettel meg is álltuk a helyünket!

Később jönnek hetenként az egész napos járőr versenyek Balatonalmádi és Balatonfüred csodaszép fürdőhelyeire.

Fél napokig is eltartanak a lővész edzések, ahol a jók közt is legjobbak gyakorolhatják magukat.

Egyetlen komoly nehézség csak az úszásbani edzésnél mutatkozott, de az iskola uszodája is valószínűleg hamarosan megépül és akkor az úszás körül sem lesz hiba.

Év végén vannak a sport minden ágában a versenyek, amelyeket az iskola Parancsnoksága gyönyörű érmekkel és értékes tiszteletdíjakkal jutalmaz, amelyek örökszép emlékei maradnak a Jutason eltöltött feledhetetlen időknél.

Sajnos ezek a versenyek most a rendkívüli viszonyok miatt elmaradtak.

Fiatal bajtársaim! Jövendő magyar honvéd altisztek! Ne féljete Jutastól, jöjjetek ide közénk s Ti is tapasztalni fogjátok, hogy az altisztképző iskola, annyi gazdagságot, soha el nem feledhető drága élményt nyújt, amelyhez hasonlót, nincs még iskola, nincs még intézet, amely nyújtani tudna, nem is beszélve a polgári életről, amely az embert a maga kis szülővárosához köti szűk látókörével és korlátolt ismereteivel együtt.

Erről a helyről pedig idősebb bajtársaimat arra kérem, tegyék lehetővé, hogy a Honvéd Altiszti Folyóiratot a tisztesek is megkaphassák és az ehhez hasonló cikkeket a szakasziskola keretében, vagy üres téli estéken ők is elolvashassák, ami az altiszti utánpótlás szempontjából igen fontos lenne.

A jutasi iskola új kápolnája (1941)³⁷⁶

Nemrég áldotta meg dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök úr a jutasi m. kir. Kinizsi Pál honvéd csapat tiszthelyettesképző iskola újjáalakított róm. kath. kápolnáját.

A kápolna egy, még a világháború alatt hadikórháznak épült, barakk-helyiség volt. 1924-ben, amikor az iskola megalakult, a jelenlegi kápolna raktár, majd tornaterem lett, egyben vasárnaponként az Isten háza szerepét töltötte be. Majdnem 20 évig csak 4 kopár fal volt az iskola kápolnája. A kápolnát csinosítani, illetve újjraépíteni a háború utáni nagy anyagi nehézségek miatt nem lehetett.

Az iskola közben állandóan bővült. A tiszti és tiszthelyettesi kar, valamint a hallgatók létszáma évről-évre nőtt. Ez év tavaszán végül is az iskola jelenlegi parancsnoka: vitéz Markóczy János ezredes úr elhatározta, hogy illő hajlékot teremtsen, amely nemcsak vasárnap, hanem mindennap is az Istent szolgálja. Így lett ez év júniusában a gondolat Valósággá. Az ő kezdeményezésére hozzáfogtak a munkához. A munkálatokat az iskola hallgatói részben szabad és pihenő idejüket is felhasználva végezték. Ki mint kőműves, ki mint szobafestő, mint asztalos. Az építés, valamint a belső díszítési munkálatok terveit Horváth Andor főhadnagy úr készítette el.

Nehéz volt az idomtalan barakk-falakat, főleg pedig a tartógerendázatokat és vasakat rendbe hozni, illetve eltüntetni, Eme gátló adottságok ellenére mégis nyugodt, komoly, némileg modern stílust tudott a tervező elérni.

A szentélyt, amely arányos a hajóhoz, komoly diófa-oltár uralja egyszerű, de művészies vonalaival. Az oltárt Szabó Mátyás ht. szkv. készítette el. Ez méltó keretet ad az oltárképhez, mely Szent Imrét ábrázolja, akiről a kápolna nevét is viseli. Kétoldalt egy-egy kovácsolt vas kandeláber szórja fényét a szentélyre. A szentélyt művészi megoldású kovácsoltvas kerítés választja el a hajótól.

A hajónak a szentély felé eső jobboldalán Szent Borbála, a tűzerek védőszentjének képe látható. A sarokban Jézus-Krisztus szobra áll érdekes, rejtett megvilágításban. Emellett Szent László, a gyalogság védőszentjének képe függ. A másik oldalon Kis Szent Teréz művészi festménye, illetve a sarokban rejtett világítással a Szűz-Anya szobra.

Emellett egy díszes pergamen, amely a kápolna újjáépítését, illetve megáldási aktusát örökíti meg.

³⁷⁶ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1941/11. 77–80. o.

A hajó 20–20 kényelmes, sima vonalú padsor tölti be. Ez Csitkei István őrmester munkája. A falakon kovácsoltvas falikarok felett stációképek függenek. A hajó tetőzetéről három nagy méretű csillár ontja fényét.

A tető vastartói között szintén kovácsolt vasból egy-egy vallásos és hazafias jelige áll, miáltal a tartószerkezet eltűnik és így az egész egész kápolna stílszerűvé, harmonikussá válik. Ez utóbbiak Szotyori István ht. szkv. munkái. A hajó hátsó kétharmadában a hősök táblája egy egyszerű vaskereszttel, alatta az írás: „A hősök tiszteletére.” Új karzat zárja be a szentélyt, melyről az iskola négyzólamú énekkara dicsőíti az Istent.

A bejárat szép tölgyfa-ajtó, fölötte egy timpanon megoldású tetőzettel, kereszttel. Ez Kis Nemes József őrmester munkája. A kápolna külseje különben egyszerű összhangban van a belső részekkel. Az ízléses festői munkálatokat Balogh Tibor őrmester végezte. Az anyagbeszerzést és munkairányítást Nemes Ottó és Sárán László szakaszvezetők végezték nagy odaadással és szaktudással.

Ez a kápolna hirdetni fogja mindig, hogy erős akarattal és hittel mindent meg lehet oldani. Mutatja ezt minden téglá, minden szeg, minden ecsetvonás, melyet a hallgatók maguk végeztek el.

A munka befejezése óta minden vasárnap megszólal a kis harang. Összegyűlik az ájtatos sereg: ki Veszprémből, ki a környező gyárakból, pusztákról stb. Zárt, tömör sorokban jön az iskola sok száz katolikus hallgatója is. Kettőzött örömmel jönnek. Egyrészt, mert Istenházába mehetnek, másrészt, mert a kápolna utolsó vonásig mind az ő munkájuk: a jutasi jövődöbéli tiszthelyetteseké.

Csala János szakaszvezető: Mit kaptam Jutastól³⁷⁷ (1942)

Két szóval megmondhatom: – Új egyéniséget!

Az altiszti folyóirat hasábjain már sok bajtársam írta le ezt a szót: – Jutas! – De, hogy mit jelent, mit kell, hogy jelentsen ez a szó a magyar katona lelkében, arról még keveset olvastam.

Annyit tudtam róla, míg meg nem jártam, hogy minden hallgatójelölt tisztesnek lúdbőrözött a háta, amikor Jutas nevét emlegették... Dehát miért? Erre még nem kaptam feleletet.

---

³⁷⁷ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1942. január. 10–13. o.

Engedtetsek meg nekem, hogy szerény írói képességeimmel leírjam, bemutassam a még Jutast nem látott bajtársaknak ezt a szörnyű helyet:

Bajtársaim!

Rend! Fegyelem! Munka! – Összesen Jutas, a magyar katona-paradicsom!

Aki megkapja a menetleveleit, amellyel útba indítják Jutasra, – annak a szívében, lelkében, ott égjen a kikristályosodott szent cél, a nagy elhatározás: – Katona akarok lenni! – Az is leszek! – Tanulni akarok és fogok is! – Ilyen felkészültséggel, megújulás lesz Jutas minden bajtárs számára és minden végzett bajtárs, megújulás a hadsereg számára. Mert nem elég bajtársam, ha bizonyos eltöltött katonaidő után esetleg felvarrhatjuk a hivatásos háromszöget és az ezüstgombokat! Mert azokat tudni kell ám viselni is!

Tehát megérkezik a vonat az új hallgatójelöltekkel a jutasi állomásra. Végtelen szorongás, heves szívdobogás és efféle vegyes érzelmek környékezik a férfiakból ideiglenesen nebulókká vedlett jövődöbéli tiszthelyettes kar tagjait. Hallgatagon cipelik csomagjaikat a tízperces úton végig az iskoláig. A kapuban rögtön körülnézik a szabályos ör helyét. A felszegett fejű éber őrt, akivel bizony nem lehet beszélgetni, vagy tőle cigarettát kérni! Azután, felvezetik őket az elhelyezési körletekbe. És majd csomagjaikat lerakva, az az első: – sorban és sorban az étterembe vonulnak, – ha éjfél van is ... Az étterembe levett sapkával vonulnak be, mint a templomba és meglepetve látják a hatalmas, modern, tiszta éttermet. Abrosszal letakart hosszú asztalokon, rendes kéttányéros úri teríték, kés, villa, kenyérgosárban felszeletelt kenyér, só- paprikatartó, kancsóban tiszta friss víz és mindenkinek ragyogó tiszta üveg pohár.

Ízletes, elegendő étkezés után, az étteremből való kivonuláskor már lehet hallani a suttogást: – Nem is olyan rossz itten! – meg: – Nem is gondoltam volna! stb.

Azután következik a lefekvés: szép, világos, tágas, levegős legénységi szobákban.

Reggel ébresztő után, ha kinéznek az ablakon, szorongás nélkül látják, hogy milyen természet áldotta tündéri helyre kerültek. Alig várják a percet, hogy a déli pihenőidőben „ellóghassanak” körülnézni.

Megállapításuk csak a következő lehet:

Az iskolaépület mellett csodálatosan szép, ezernyi színpompában díszelgő kert van, amelynek útjait vadrózsabokrok szegélyezik. Ezt a kertet, gyönyörű fenyőerdő öleli körül. Különben is az egész iskola területe javarészt fenyő, tölgy és hársfaerdőkkel van borítva, miáltal a levegő nehéz, az ózondús tökéletes egész-

ségtől. Bátran állíthatom, hogy bármely szanatórium nem nyújthat tökéletesebb kellékeket az emberi szervezet megacélozásához.

Kezdődik az élet. Mindenben tetszetős egyöntetűség. Szigorúság! Hogy ez miből áll? Erre kérdéssel felelek: – Mond Bajtárs? – Nagy baj-e az, ha megtiltják Neked, hogy lelógatott fejjel, nadrágzsebekbe sülyesztett kezekkel, lötyögő járással, félreacsapott sapka, kigombolt ruházattal járkálj az udvaron, vagy bárhol? Baj-e ez Bajtárs?... Ha ügyelnek arra is, hogy a drága bakancsot ne csak hetenként egyszer tisztítsd meg, csak azért, mert Te már szakaszvezető vagy; meg aztán, hogy a cigarettavéget ne dobáld szét a folyosón meg a szobában stb. stb. Ugye ez nem baj Bajtárs? ... Hát ha mindezeket a csapatnál szerzett betegségeket sietsz levetni, akkor már nem is érzed a fegyelem szigorát, sőt később sóvárogsz utána.

Az elméleti időszak alatt, azt tapasztalja a hallgató, hogy tanárai, akik tökéletesen képzett, kiváló tanerők, tudásuk minden titkát a legnagyobb odaadással igyekeznek átadni a hallgatóknak s a kérdések bármilyen özönét meghallgatják és arra a legkimerítőbben válaszolnak is.

A gyakorlati kiképzés a létező legkorszerűbb, legtökéletesebb, ami nem is ütközik nehézségekbe, hiszen rendelkezésre állanak az iskola korszerűen berendezett minden szakú gyakorlóterei. Saját kispuska házilövédeje, saját tökéletes hadipuska-lőtere. Sportpályája, nem túlzás, ha azt mondom, hogy az országban, de talán még azon túl is a legszebbek, a legtökéletesebbek egyike. A sportpálya körül, szép sima műút van képezve, amely kiválóan alkalmas a gépkocsiveető hallgatók képzésére, mert van az iskolának nagyszerű külön gépjármű vezető-képző tanfolyama is, a tanterven belül.

Feltűnő a tökéletes, példás bajtársiasság!

Az emberi gyengeségek kiküszöbölése, a társadalmi szokások állandó alkalmazása és ébrentartása magával hozza a tökéletes, tiszta, acélos, ellenálló, megdönthetetlen, a lehető legkevesebb hibával rendelkező férfiideál kialakulását.

Van az intézetnek, egy egyszerű, de meghatóan szép katolikus kápolnája és egy hasonló református temploma, ahol vasárnaponként felekezetek szerinti istentiszteletek vannak, amelyeken szintén kiváló hitszónokok (katonapapok) ápolják a hallgatók hitéletét. Az isten tisztelteken bárki részt vehet, tehát nem egyoldalúak.

A nemzeti érzés magával ragadó! Úgy a tisztai, mint a tiszthelyettesi kar magatartása, példamutatása mindent felülmúló. Ezt rövid példával szeretném bizonyítani:

Kirándulás Badacsonyba, 1941

Az elmúlt télen, december 13-án Luca napján, a foglalkozási tervezet előírta részünkre a gyalogcsatár-kiképzést. Itt megemlítem, hogy én légvédelmi tüzér vagyok. Szörnyűséges idő volt, a hideg -20 C fok körül lehetett, orkánszerű szél fűtyült, mely vonatellátó torlaszokat hordott össze a méteres hóból. Mosolyogva gondoltuk magunkban: – Na, ma nem vonulunk ki, hiszen lehetetlen embernek kibírni ezt az időt... Azonban nagyot csalódtunk. Sorakozó volt, reggel 7 órakor, majd jött a mi atyai idomítónk, a törzsőrmester úr és mosolyogva jegyezte meg: – kitűnő idő van! Ma nagyszerű csatározást csinálunk! ... Elszörnyedtünk: mire azonban magunkhoz tértünk, már kint tapostunk a derékig érő hóban, és amikor azt láttuk, hogy a törzsőrmester úr nemcsak kiabálni és parancsolgatni tud, hanem a századparancsnok úrral együtt, mindenütt előttünk jár és nem rest levágódni a méteres hóban és tíz métereket hason csúszni benne, akkor már a hét poklokon keresztül is utánuk mentünk volna.

Kezünket, lábunkat nem éreztük a hidegtől és biztosra vettük, hogy nagy részünk megbetegszik. De mikor négy és félórai gyakorlat után bevonultunk, kipirult arccal teljes életvidámsággal vitattuk a gyakorlat hibáit, apró ügyetlenségeit. Majd másnap, harmadnap, amikor ugyanilyen időben távbeszélő vonalakat építettünk, kellemes csalódással láttuk, hogy még csak náthás sem lett senki.

Tavasszal eljártunk a Balatonhoz gyakorlatozni és szebbnél szebb élmények halmozódtak bennünk, a hasznos, céltudatos komoly munka keretében és szabadidőnkben is. Ami a kimenőt illeti, abból bizony kevesebb jut, mint esetleg a csapatnál. De a komoly tanulás és a különben is sok érdekességet nyújtó tanulmányi kirándulások, szép gyakorlatok, annyira lekötik az embert, hogy a kimenőkülönbség nem is hiányzik.

Valahogy így nézne ki Jutas(...)

Szabad legyen megjegyeznem, hogy én nem tartozom évfolyamtársaim első soraiba, mert hiszen mindenki első nem lehet, de tudom, érzem, hogy az első egyéves tanév elegendő volt ahhoz, hogy elhozzam a lelkemben, a véremben, a jutasi szellemet, a legendás Kinizsi Pál verhetetlenségét és azt őrzöm és ápolom.

Hidd el nekem kedves Bajtárs, nincs a legcsekélyebb okod félni Jutastól, sőt meleg vonzódással közeledj az „Alma Mater” felé, hogy onnan kikerülve, példaadásod elejét vegye a csapatnál még mindig előforduló kisebb hibáknak is. Mert az mind csak a Te hibád, a Te bűnöd, csillagot viselő tisztas Bajtárs, ha egy honvéd az utcán nem teljesíti a kötelező tiszteletadást, vagy zsebretett kézzel jár az utcán, stb. Az nem megnyugvás, ha ezeket az apróságokat a parancsnokságok fenytetésekkel kénytelenek ellensúlyozni. A megnyugvás az lesz, ha majd, a továbbbszolgáló, hivatásos-jelölt tisztas visszatérve Jutasról elsősorban a személyes példamutatás erejével, kifogástalanul mintakatonákat nevel nemzetének.

A jutasi iskola új protestáns imaterme³⁷⁸ (1942)

A jutasi m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapat tiszthelyettesképző iskolában közös protestáns templomot avatott dr. Soltész Elemér tábori püspök úr.

Jutason katonai élet a világháború alatt kezdődött. Barakkokat építettek az itteni pusztán, zúgó fenyőerdők és terebélyes tölgyfák között, hadikórházak számára. Az iskola 1924-ben alakult. A kórtermekből tantermek, lakószobák, raktárak lettek.

Egyik barakknak egy kis része lett a protestáns imaterem. Szegényes, szűk kis terem volt. Berendezése alig állott valamiből. Férőhely alig volt, többnyire álltak benne.

Az iskola parancsnoka, vitéz Markóczy János ezredes úr, látta ezt a helyzetet. Elhatározta, hogy orvosolja, s az iskola létszámának megfelelő nagy, s istentisz-

---

³⁷⁸ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1942/3. 90–92. o.

teleti célokra méltó hajlékot fog teremteni. A nyáron maga állapította meg, hogy milyen módon lehet megnagyobbítani, s megszépíteni az imatermet.

Elgondolása alapján az iskola egyik tisztje: Horváth Andor főhadnagy úr, részletes tervet készített az építésről. A terv művészi elgondolású volt. Pár nap múlva az iskola harminc hallgatója el is kezdte a munkát gyors ütemben, főképp szabad idejükben dolgoztak és az esetleg mulasztottakat külön órákon pótolták. Három hónap múlva kész volt a munka.

Az építkezés előtt egy harmadrésznyi kis terem állott csak rendelkezésre. Első lépés volt: kivenni a közepén álló falat. Ezt négy-négy sima oszloppal pótolták. Így egy tágas, templomszerű, oszlopos termet kaptak. A termet, melyet a két oszlopsor három részre oszt, komoly, egyenesvonalú szószerű uralja, impozáns vonalaival. Ez előtt diófából készült Úr-asztala. Ezt Csillag István ht. szkv. és Németh József örm. csinálta. Az úrasztalán hatalmas könyv, a képes Sylvester Biblia. A szószerű felett majdnem kétméteres Krisztus-kép (Munkácsi: Ecce Homo-jának Krisztus alakja) uralja a termet. A szószerűtől jobbra és balra egy-egy papiszék, bordó, aranyrojtos szegélyű terítővel. Somogyi József és Szentkereszti Miklós örmesterek munkája ez.

A termet 10–10 kényelmes padosor tölti be. A két hosszabbik fal mentén szintén egy-egy padosor teszi lehetővé, hogy minden hallgató leülhessen. A padok Fenyvesi Károly, Rékási István, Köles István és Szilágyi Ferenc örmesterek munkái. A falakon kovácsoltvas falikarok, a terem közepéről pedig két hatalmas vascsillár ontja fényét. Új karzat zárja be az imatermet. Ez Csernya Mihály, Törő Antal és Zádorfalvi János örmesterek munkája.

A világos okker fal, az ülőhelyek, az ablakok kis csillagos mintájú homályos üvegei, szép szószerű, díszes úrasztal, karzat, ízléses összhangban vannak egymással.

A falak, valamint a bútorkészítés ízléses festését Rozsnyói Ferenc, Tóth Lajos, Szilágyi István és Vidi Vendel örmesterek végezték.

Az imaterem külseje is teljesen összhangban van a belső részekkel. A bejárat egyenes, modern betonépítmény, melynek minden része erős hitet és akaratot sugároz. A pompás bejárat Lelkes János, Győri György, Kürti László, Magyar József, Szondi József és Tósoki Kálmán örmesterek munkája. Széles lépcsők vezetnek fel a tölgyfaajtóig, melynek egyik szárnyán a Biblia, a másikon a kehely van.

A nagy építkezés belső és külső munkálatainál oroszlánrésze van Tatai Imre mű. örmesternek, aki odaadó, lelkes, fáradtságot nem ismerő tevékenységével alaposan hozzájárult eme szép imaterem megépítéséhez.

Az új templom azóta díszben áll a százados fák között. Szeretettel várja vasárnaponként a hallgatókat. És a hallgatók tömör sorokban, példás rendben és tisztaságban vonulnak be a templomukba. Szemük lelkük örül és mosolyog. Jogosan, mert az ő kezük munkája ez a szép protestáns imaterem.

Ez a templom hirdetni fogja mindenkor, hogy a magyar katona, a magyar tiszthelyettes nemcsak vezetni, oktatni, harcolni és meghalni tud Hazájáért, hanem templomot is tud építeni Istennek.

Így Jutason a sok-sok tanulmányi, kiképzési, nevelési, jóléti, egészségügyi, sport, rendészeti és anyagátrolási célokat szolgáló — saját erővel végzett építkezések (melyekről még írni fogunk) élére a két templom került.

Ezeket katolikus és református tisztek, állománybeli tiszthelyettes, hallgatók és törzsalosztálybeli emberek bajtársias együtt-munkálkodással végezték.

Mindegyik közülük egyénileg vallási meggyőződésében sziklaszilárdan áll, de a bajtársiasság az erős hit jegyében a feláldozásig egymás mellett élnek és segítik egymást.

Almási Mihály főtörzsőrmester: Jutas megtanított³⁷⁹ (1943)

Közel húsz évig voltam csapattiszthelyettes. Ez az idő emlékeztet örökké a katonaéletem legszebb napjaira. Különbféle osztályú, de válogatott és egészséges embert nevelni és hadrafogható harcosná képezni, mindenkifelett legszebb élmény a katona számára. Ha visszagondolok az elmúlt húsz éves csapatkiképző szolgálatomra, arra a meggyőződésre jutok, hogy még tovább kellett volna folytatnom.

Mert úgy érzem, hogy az eddig összegyűjtött tapasztalatok, gyakorlatok, valamint az idővel járó komoly alaposágra fektetett tudás, ez idő után adná meg a lehetőséget, az igazi és jó kiképzés eredményesebb gyümölcsötetéséhez.

Azonban egészségi okból kifolyólag a sors úgy döntött sajnos, hogy a csapatszolgálat fársztó, de gyönyörűsége munkáját nem folytathatom tovább. De ennek kárpótlására itt volt Jutas, ahol az utóbb eltöltött nyolc év soha el nem

*Almási Mihály
főtörzsőrmester*

³⁷⁹ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1943. február. 77–80. o.

múló szeretettel és büszke katona öntudattal ajándékozta meg lelkemet. Büszke vagyok, hogy ott lehettem, tanulhattam és taníthattam. Igen, tanulhattam és tanultam, mert úgy akartam.

Az országban az egyedül álló katonaintézmény Jutas, ahol a honvéd nemcsak mint hallgató, tiszthelyettes jelölt, hanem mint kiképző is a legalaposabban fölkészülhet és rögzítheti tudását. A törekvő és tanulni vágyó tiszthelyettes a megengedhető körülményekhez képest törekedjen Jutasra, mert itt az önképzés lehetőségét igen nagy mértékben kihasználhatja. Már pusztán csak az iskolai tanítási rendszer, a honvédség keretéből kiválogatott igen értékes és alapjában véve intelligens jutasi hallgatóval való érintkezés ösztökélője, kényszerítője a kiképző jutasi tiszthelyettesnek az önképzés fokozására.

Boldog voltam, amikor több és különféle beosztást kaptam, ami szintén nagy mértékben elősegítette továbbképzésem többoldalúságát. Talán a legértékesebb tapasztalatokat a szolgálatvezető tiszthelyettesi beosztásomból eredő munkaköröm adta. Itt mindjárt megjegyzem, hogy nem mindegy Jutason, vagy a csapatnál szolgálatvezető tiszthelyettesnek lenni.

Elsősorban is ez volt az igazi munkám. A szolgálatvezetői beosztásban mesternek kell lenni a jutasi szolgálatvezető tiszthelyettesnek. Az alosztályhoz beosztott hallgatók, leendő szolgálatvezetők, kritikus szemmel figyelik minden mozdulatát, ténykedését és lépését. Itt nem lehet fél-, vagy negyedmunkával elütni a dolgot, mert az, aki órabéres és hiányos munkát végez, nem való szolgálatvezetőnek, különösképpen nem Jutason. Az alosztályparancsnok úr és a beosztott tiszt uraknak rendkívüli nagy elfoglaltságuk miatt, akik egyébként is majdnem kizárólag szellemi vezetők, nem igen áll módjukban az alosztály belszolgálati ügyeivel való foglalkozás, ami különben is tiszthelyettesi munka. Őszintén szólva nehéz és kemény munka, amit nyolc éves szolgálatvezető ténykedésem alatt tapasztaltam. Az ör- és ügyeleti szolgálat igazságos vezetése mellett, első helyen áll az anyaggal való gazdálkodás. A G-54. utasítás határozványai szerint, külön-külön és egyénileg, gyakorlatias oktatás keretén belül, meg kell tanítani a jutasi hallgatót a raktár rendre, az anyag előírászerű tisztogatására, raktárolására és anyagkezelésére, nemkülönben pedig a használatra kiadott ruházat és egyéb felszerelési cikkek észszerű, gazdaságos forgatására és megjavítására, a rendelkezésre álló cserekészlet ügyes alkalmazásával.

A szolgálatvezető tiszthelyettes a csontig menő belső rend és a fegyelem megalapozója Jutason. Az ő kemény, igazságos és megértő bánásmódja min-

taképpül szolgál a fiatal hallgatónak. Az ő munkájának az eredményességétől függ a század jó közszellemmel párosult bajtársias élete. A szolgálatvezető készíti fel lelkiileg elsősorban is a sport nemes versengésére a jutasi hallgatókat. Szolgálatvezető nélkül Jutas nem életképes. Jó szolgálatvezető nélkül nincs büszke és keménykötésű hallgató, nincs küzdelem, harc és öntevékeny, az első akadálytól már megtorpanó parancsteljesítő, anyámasszony katonája, amit az Iskolaparancsnok úr is többször hangoztatott a jutasi tiszthelyettesi karnak. Itt nagymértékben fennáll az, hogy az iskola elvégzésével minden egyes hallgató a jutasi szolgálatvezető tiszthelyettesének az egyéniségét tükrözi vissza. Jutason megtanul a tiszthelyettes, sőt meg kell tanulnia felügyelet és ellenőrzés nélkül dolgozni és mintaképpül viselkedni. Mert ellenkező esetben nem való a ma már fogalommá vált nagy hírű jutasi iskola, nevelő és kiképző keretébe, de különben is elbukik, előbb vagy utóbb, ha nem alkalmas e méltó és komoly helyre.

A jutasi szolgálatvezető tiszthelyettes elsajátítja az írnoki teendőket, mert az ügymenet lelkiismeretes elvégzéséért is ő a felelős személy.

A kiképzési rendszer több esetben magával hozza azt, hogy a jutasi szolgálatvezető, vagy kiképző tiszthelyettes, a tiszt urak kivonásával, egész napon át magára hagyatva, a kiképzést zökkenő mentesen kell, hogy vezesse, ami rendkí-

Az iskola altiszi kara

vül emeli önbizalmát, de egyszerismind körültekintést, tudást és öntevékenységet kíván meg tőle.

Mindannyiszor kitüntetve éreztem magam, valahányszor betegség vagy más szolgálati elfoglaltság miatt távollevő tanár úr helyettesítésére, óráinak megtartására kaptam megbízatást. Nem az elbizakodottság, hanem a hivatással járó önértékes katonabüszkeség fogta meg lelkem annak tudatára, hogy különböző tantárgyak elkészülésével, megtanulásával ezúton is gyarapodhat tudásom.

Különösen a terepen végbemenő gyakorlati kiképzés nyújt nagy lehetőséget a vezetés elsajátításához a jutasi kiképző tiszthelyettesnek. Általában mint segédoktató vagy döntnök szerephez jut a harc kiképzésnél, de gyakran megesik az is, hogy az egyik vagy másik félnél parancsnok vagy mint vezető kell, hogy közreműködjön. Kimondhatatlan örömet szerzett számomra az a körülmény, amikor raj- vagy szakasz harcgyakorlatnak a vezetésére kaptam engedélyt. A gyakorlat megtervezése, átgondolása és gondolatban lefolyt végrehajtása, a célnak legjobban megfelelő terepen, élményszerű foglalkozás volt számomra. A gyakorlat beállítása, levezetése és megbeszélése ugrás-szerűen növelte harcászati érzékem kifejlődését, ami a vezetéshez igen nagy mértékben szükséges.

Van aztán Jutasnak minden héten egy lélekemelő napja, a vasárnap. A heti jól végzett munka után e napon van a jutasiak istentisztelete. Az iskolaparancsnok úr saját kezdeményezésére, a maga egyszerűségében, de mégis gyönyörűen berendezett és részben átalakított kápolnában, olyan meghatóan szép katona istentiszteleteken vehet részt a jutasi kiképző s szolgálatvezető tiszthelyettes, ami párját ritkítja az országban. Bátran ki merem jelenteni, hogy én is ott tanultam meg igaz szívből énekelni egyházi énekeket A lelki felfrissülésnek igazi megnyilvánulása tehát a jutasi istentisztelet.

Az istentiszteletek után az ebédidő elérkezéséig kezdődnek az úgynevezett szakasziskolák, ahol igen gyakran a szolgálatvezető tiszthelyettes felügyelete mellett a hallgatók által önállóan választott és az általános tudás fejlesztésére igen hasznos témájukat adják elő. E téren is igen sokat tanulhat a jutasi tiszthelyettes, ha komolyan veszi ezen előadás fontosságát. Nemcsak a hallgatónak, hanem neki is el kell készülni az előadás megtartásához. Még pedig úgy, hogy az előadott témához mint idősebb és tapasztaltabb ember a szükséghez képest kibővítve hozzá is tudjon szólni. Ennek előfeltétele a hallgató által kidolgozott és előadásra szánt anyag előző napi áttanulmányozása.

Az ünnepnap délutánokat sehol sem tudtam olyan kellemesen célravezető hasznossággal eltölteni, mint éppen Jutason. A bajnoki vagy barátságos labdarúgó mérkőzések, vagy más irányú sport versenyek megtartása a legjobb szórakozást nyújtotta számomra. Mindenek előtt ezt találtam a szolgálatmentes idő legmegfelelőbb kitöltésére, úgy a hallgatók, mint a beosztott tiszthelyettesek részére. Az itt lezajló sportverseny nemcsak a hagyományos jutasi jó szellemnek volt alapvető ténye, hanem az összetartozandóság és a bajtársiasság fokozott mértékben való megerősödését is eredményesen elősegítette. Íme, ez tehát Jutas a kiképző és szolgálatvezető tiszthelyettesnek.

Végezetül engedtessek meg, hogy e folyóirat hasábjain át ezúton is búcsúzhassak tanító „mesteremtől” Jutastól, amire mindig örök hálával fogok gondolni.

Jutas³⁸⁰ (1943)

A m. kir., Kinizsi Pál³⁸⁰-honvéd tiszthelyettesképző iskola célja, hogy a tiszthelyettesi sarjból kemény katonákat és igazi férfiakat neveljen, akik mint parancsnokok és oktatók a maguk szerepkörében megállják helyüket. Itt megkapják a tiszthelyettes szakműveltségét és a két polgári iskolai osztálynak megfelelő általános műveltséget.

Magától értetődik, hogy messzemenő követelményeknek csak rátermett emberek felelhetnek meg, ezért már a kiválasztás szigorú mértékkel történik. Az iskolába való vezénylés alapja az önkéntes jelentkezés, ami biztosítja a kiképzés egyik legfontosabb kellékét, a hivatásszeretetet. Szigorú rendelkezések szabályozzák a vezénylés feltételeit.

A csapat az iskola elvégzése után a maga vezényeltjeit kapja vissza, ezért saját érdeke, hogy a jelentkezők közül a legkiválóbbakat hozza javaslatba. A kiválasztott tiszthelyettesi sarjadékot a Központi Képességvizsgáló Intézet, a legújabb elvek és eszközök alkalmazásával, a tiszthelyettesi kiképzésre való alkalmasság szellemi, testi, de mindenek előtt jellembeli előfeltételei szempontjából megvizsgálja.

A m. kir. Kinizsi Pál honvéd tiszthelyettesképző iskola legrégebbi épülete eredetileg katonakórház volt, mely a Veszprém város által adott területen 1915-ben épült. Az építkezést a volt pozsonyi cs. és kir. katonai parancsnokság építési osztálya végezte; vízvezetékét Veszprémből azonnal, villanyvilágítást azonban csak 1918-ban kapott a kórház.

---

³⁸⁰ *Honvéd Tiszthelyettesek Folyóirata*, 1943/7. 56–60. o.

A kórháznak, az első világháború után a város tulajdonába kellett volna átmenni, de még 1921. április 1-ig is mint kórház szerepelt. Ekkor – már kibővített épületekkel – rövid ideig a Nemzeti Hadsereg egyes alakulatainak elhelyezésére szolgált, azután megfelelő átalakítással tiszti üdülőhely lett.

Veszprém városa 1925-ben az egész ingatlant örök tulajdonul átadta a Honvédelmi Miniszter Úrnak az altisztképző intézet számára és hozzája még egy nagyobb területét is csatolt.

Ugyanezen év február 24-én a Honvédelmi Miniszter Úr az összes épületeket és a területet a m. kir. Altisztképző és nevelő intézet végleges elhelyezésére utalta ki.

Rövidesen megkezdődtek a bővítési és egyéb építkezési munkák, amelyek 1935-ig állandóan folytak.

Az 1929. évben nagy lendületet vett az építkezés, amikor elkészült az első időtálló, jelenlegi régi hallgatói épület. Ezt követte 1931-ben az új gazdasági és konyhaépület.

Az 1940. évtől a fejlődés hatalmas iramban halad.

Egymás után készült el a gyorsfegyvernem gépkocsijai részére a deszkából épült gépkocsiszín, majd a nőtlen tiszti épületrész átrendezése fürdőszobák építésével, melyet napfényes társalgó tesz barátságossá. A könyvtárat megújítják, ezzel kapcsolatosan tiszti és tiszthelyettesi olvasó és társalgó létesült. Helyet kapott a rajzterem; itt készülnek az oktatáshoz szükséges szemléltető falitáblák és rajzok, a különféle dicsérő oklevelek, valamint az iskola szépítési tervei is.

A főépület földszintjén, a raktárak helyén, sok kényelmes székkal és asztallal, valamint az előadásokhoz szükséges összes berendezésekkel tanári szoba létesült.

A régi benzintárolók is kicsinynek bizonyultak, ezért – saját erővel – nagyobb benzintárolók épültek.

Az iskola múzeuma is átalakult, majd új helyet kapott és sok muzeális tárggyal bővült.

A sportpálya északi területe nedves, majdnem mocsaras volt, tehát ki kellett szárítani. E munkát gyepesítés és fásítás követte.

Újjáépült a római katolikus kápolna, mely az első világháborúban barakkhelyiség volt, azután raktárul szolgált, majd tornaterem volt, egyben vasárnaponként itt tartották az istentiszteletet. A kápolna ékítésén a hallgatók szabad idejükben készségesen fáradoztak, öröm volt nézni, amit a sok iparos mesterségű és egyéb hallgató egymással valláskülönbség nélkül vetélkedve alkotott.

A kápolnát 1941-ben Haász István dr. római katolikus tábori Püspök úr szentelte fel. A kápolna 1943-ban ismét bővült s jelenleg kb. 1000 hívő befogadására alkalmas. Felszentelése óta minden vasár- és ünnepnapon a kis harang hívő szavára összegyűlik az ájtatos sereg: ki Veszprémből, ki a környező gyárakból, a közeli vasutas épületekből, majorokból stb. Közben zárt sorokban, erőteljes kürtszóval érkeznek egymás után a hallgatói alosztályok.

Alighogy befejeződött a római katolikus kápolna építése, megkezdődött a protestáns imaterem építése, mely szintén barakkhelyiség volt valaha. A munkálatokat itt is a hallgatók végezték.

Az imaterem megáldását 1941 év őszén Soltész Elemér dr. protestáns tábori püspök úr végezte.

Sorra került a hallgatói konyha és az étterem barátságatlan és főleg a nagy létszám növekedés miatt a követelményeknek már nem megfelelő berendezése, valamint az egész épület belsejének kicsinosítása és újjáépítése. Majd a régi barakképülettömb átrendezése, újjáalakítása és főleg lakhatóbbá tétele következett.

Nem feledkeztek meg a most már az iskola területéhez tartozó s *Rab Mária*-forrásról sem. Kicsinosították, újjáépítették és megindították feléje a hívők tömegét.

Rab Mária-forrás története a kommunizmus napjaira nyúlik vissza. Egy asszonyt, hiányos és téves tanúvallomások alapján, életfogytiglani fegyházra ítélték. Az asszonyt a veszprémi fogház kertjében – mely a jelenlegi forrás közelében volt – foglalkoztatták. Lelkét megérintette a hely csendje és ezért különböző ürüggyel naponta erre a helyre szökött imádkozni, kérve a Szűzanyát, hogy derítse ki ártatlanságát. Ez rövidesen be is következett és az asszonyt felmentették.

Mivel nem tudta másként leróni hálóját, fogságban töltött nehéz napjai emlékére, megfestette a Szűzanyához való könyörgését, a képet pedig a jelenlegi kegyhelyen egy fára akasztotta.

Ez a történet a maga valójában némileg elhalványodott, de a környék hívői lelkében és ajkán megmaradt az erős hit és a Szűzanyába vetett bizalom. Mind többen és többen keresték fel a most már *Rab Mária* néven ismert helyet, melynél kisebb-nagyobb képekkel, emléktárgyakkal juttatták kifejezésre hálójukat. *Rab Mária*nak szép kultusz fejlődött ki, eddig azonban senki sem volt, aki a kegyhely felelős gondozója lett volna. A hallgatók 1937-ben a maguk keze munkájával megújították, kicsinosították és időtállóvá tették.

A forrás 1941-ben újjáépült, így a kegyeletes gondolat újabb lendületet kapott. Az átalakított forrást 1941-ben Kisasszony-napján szentelték fel. Azóta

özönlik ide az ájtatos, hívő sereg, de igen nagy számban látogatják és helyeznek el kegyszereket a hallgatók is.

Ugyanebben az időben a főépület magas földszintjén elkészült az iskola díszes címerfala, rajta az iskola jelmondata:

Erős akarat minden akadályt legyőz,

Erős akarat csak erős hitből fakad.

A címerfalat díszíti Legfelsőbb Hadurunk és Árpád vezér szobra, Kinizsi Pál olajfestményű képmása és a visszacsatolt területek címerei.

A régi épületben a parancsnokság várószobája új bútorokat kapott és így az iskolához méltóbbá, kedvesebbé lett.

Az 1941. évben megkezdődött az új hallgatói épület építése. Az utóbbi időben a megnövekedett hallgatói létszám miatt ezt az épületet is igénybe kellett venni, noha 1943 elején még korántsem volt befejezettek tekinthető. Sok erőfeszítéssel azonban 1943 januárban az épület lakhatóvá lett. Kivette részét ebben a munkában az iskola minden tisztje, tiszthelyettese és legénysége.

A Hősi halottainak emlékét is méltóképpen örökítette meg az iskola.

Bizottság alakult, melynek feladata a jutasi hősök emlékének ápolása, a hozzátartozók segítése és Jutas hírnevéhez méltó emlékmű emelése.

A munkálatok az eplényi kőbányában már meg is kezdődtek, az emlékmű egyszerű lépcsős alapból égnék törő, hatalmas erőt jelképező hasáb, melynek három oldallapján márványba vésett aranybetűk fogják az utókornak hirdetni a hősi halottak áldozatos hősi szellemét.

Mint új építkezés befejezeten áll a házilövölde mellett a kb. 100 gépkocsi befogadására alkalmas, szerelő és javítóműhelyekkel ellátott új gépkocsiszín.

Építés alatt áll – a régi mellett – az új tiszti étkeзде tágas, modern és szép épülete, valamint az új ötszobás parancsnoki és a négyszobás segéd tiszti lakás.

A régi hallgatói főépület sarkánál teljes befejezést nyert az új őrépület és a sportpálya mellett két hatalmas, szétszedhető, igen csinos külsejű fabarakk. Itt kapott elhelyezést a különböző tantárgyak oktatásához beszerzett sok taneszköz.

Átrendezett sport- új rohamakadály- és ugrópálya, valamint még igen sok építmény és létesítmény áll Jutason a tiszt helyettesképzés szolgálatában.

A folyton fejlődő sasfészekből évenként tömegével repülnek ki a jutasi sasok, hogy azt a szellemet, amelyet itt szívtak magukba, a csapathoz vigyék ki s ott erős hittel és akarral adják tovább fiatalabb bajtársaiknak. Itt nevelődik a ma honvédtiszt helyettese, aki teljes erkölcsi és jellembeli felkészültséggel, valamint alapos gyakorlati szakképzettséggel támasza hazájának és előljáróinak. Békében

mint teljes értékű kiképző és nevelő, a fegyelem őre, háborúban pedig tökéletes harcos, öntudatos, leleményes, furfangos, rettenthetetlen parancsnok, akitől retteg az ellenség s akit tisztelnek az alárendeltek és akit megbecsülnek az előljárók.

A *Honvéd Tiszthelyettesek Folyóirata* szerkesztő bizottságának régi terve valósult meg, amikor 1943. május hó 11-én meglátogatta Jutason a tiszthelyettesképző iskolát és ott tartotta szokásos havi értekezletét.

Az iskola parancsnoka szemléltető módon ismertette az iskola fejlődését, emelkedését, szervezését, kiképzését, jövő terveit s egész belső életét. A vendégek a tapasztaltak alapján úgy érezték, hogy az iskola a honvédség egyik legszilárdabb alapja, amely tudást, erőt, hitet és akaratot ad hallgatóinak.

Az egész délutánt betöltő és az összes fegyvernemekkel bemutatott oktatási és kiképzési módszerek, valamint harcgyakorlatok meggyőztek mindenkit az iskola kiváló munkásságáról és az elért kiváló eredményről.

Öröm volt nézni a hallgatók nagy lelkesedését, gyakorlatias és elméleti szak tudását és a végén csak azt lehetett érezni, hogy itt azután mindenki igazán érti a dolgát.

Méltán megállapítható, hogy az iskola katonaférfiakat nevel, iskoláz és előkészít a jelen nagy küzdelmeire, miáltal minden fia erkölcsi derékséget, testi teljesítő képességet szerez, hogy a majdan reá háramló feladatokat végrehajthassa.

A szerkesztőbizottság őszinte köszönetet mondott az iskola parancsnokának és minden tagjának a legnagyobb-fokú bajtársiasság jegyében lefolyt igazi magyaros katonai vendégszeretetért és a nagy élményért, mellyel a kapcsolatot személyesen is felvehette a jutasi iskolával.

Csirke János: A jutasi építőszellem³⁸¹ (1943)

Ahol tudsz, segíts! Mutass példát! Ehhez segítséget ad az iskola jelmondata, melyet parancsnokunk vésett az iskola minden tagjának lelkébe: „*Erős akarat minden akadályt legyőz, erős akarat csak erős hitből fakad.*”

Ennek a szellemnek következményeként ma már templomok, kegyhelyek, iskola, lakóház épültek az iskola tagjainak munkája nyomán.

Dolgozatomnak nem célja, hogy az eddigi építkezéseket felsoroljam, hanem csak a munka megindulásával és annak igen jelentős hatásával foglalkozom.

---

³⁸¹ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 1943/12. 59–62. o.

Csirke János

Hogyan is támad a munka megindításának gondolata?

Az iskola alosztályai a kiképzés folyamán – kihelyezések alatt – a környező falvakban szállásolnak el. A jutasi szellem megköveteli azt, hogy még abban az esetben is, ha a falu házaiban csak egy napra vagy csak órákra vannak is elhelyezve, az elhelyezési körlet mindenképpen méltó legyen az iskola hírnevéhez. Ez természetesen munkával jár. A ház udvarán lévő jármű, gazdasági eszközök, kő- és farakások elrendezése, az udvar felsöprése, általában a körlet lakályossá tétele.

Ezen munkát minden egység kötelességszerűen végzi el. Ahol a lakosság hajlamos a lustaságra, ott eleinte ferde szemmel nézik a nagy takarítási munkát – mert egy kicsit talán

a kioktatás ízét érzik – de mikor a hallgatók magatartásából kiáradó közvetlen szeretetét érzik, akkor felmelegszenek.

Ha a kihelyezett század napokig marad egy faluban, akkor természetesen megismerkedik a falu népével, látja annak viszonyait és életkörülményeit. Látja a jót, a helyeset, de látja a hiányosságokat is.

Az iskola egyik százada 1941-ben egy Balaton melletti községben volt elszállásolva. A falu tekintélyes része katolikus vallású volt, azonban templomba egy távol eső szomszéd faluba jártak. Ugyanennek a falunak volt egy düledező, tanításra alkalmatlan iskolája. Ez a körülmény adta a gondolatot a századnak, hogy – mivel az iskola kérdése más módon megoldható volt – az iskola helyébe egy templomot építsenek. A gondolatot tett követte. A század ettől a pillanattól kezdve a templomépítést szívügyének tekintette. Megindult a szervezési munka. Anyagbeszerzés, munkaerő, szerszámszükséglet megállapítása.

A templomépítés természetesen nem ment egyszerre. Mivel a munka a kiképzési érdekek szemelőt tartása mellett folyt, a század csak az iskola lebontásáig és az alapkövetélig jutott el. Az új iskolaév kezdetével új hallgatók, új századok folytatták a munkát. Ez most már az egész iskola szívügye volt. Az iskola parancsnoka személyesen is ellenőrizte a munkát. A századok felváltva dolgoztak

az építkezésnél. Csodálatos volt az a szívósság, amellyel az állandóan tornyosuló akadályokat elhárították.

Ma már áll a templom, sőt ugyanabban a községben az iskola is, melyet szintén az iskola hallgatói építettek.

Az iskola jelmondatának egyik fontos alkotórésze a hit. Ez a hit nemcsak a jutasi lelkekben él, hanem külsőségekben is megnyilvánul. Az iskola létszáma a régi állapotokhoz viszonyítva aránytalanul megnövekedett. Ez adta a gondolatot az iskola templomainak megnagyobbítására. Horváth Andor százados úr terveze mellett a hallgatók saját maguk építették templomaikat, hogy Isten dicsőítése méltóképpen történhessen. Az építés részleteit fényképekkel a Tiszthelyettesi Folyóirat annak idején közölte.

Az iskola közvetlen közelében van a Rab Mária-kegyhely, hová a környék lakossága is eljár. Azonban az iskola mindig egy kicsit a magáénak tekintette. Mária tisztelete és a segítségért érzett hála sokak részéről kis emléktábla kifüggesztésében nyilvánult meg. A hallgatók az egész kegyhelyet átalakították. Magát az emlékművet teljesen átépítették és megnagyobbították, az ott folyó kis ér fölé egy keresztet emeltek, padokkal és kis pihenő lugassal látták el. Az odavezető erdei utakat megnagyobbították és kicsinosították.

A bajtársi kegyelet idáig is gondozta az iskola háborúban hősi halált halt tagjainak emlékét, ma már azonban áll a hatalmas, emelet magas emlékmű, amely minden időknek hangosan fogja hirdetni azt az erőt, melyet a jutasi bajtársiasság jelent. Az építés gondolatát ez az erő adta, a végrehajtást a jutasi erős akarat segítette elő.

Ehhez az építkezéshez már sok pénz, sok anyag kellett. Az iskola tiszt-, tiszthelyettesi kara és hallgatói szeretettel adakoztak. Az iskola kibővítése alkalmával végzett építkezésnél – magánvállalatnál – munkát vállaltak és a munkadíjat a hősi emlékmű alapra adták. A márványanyagot a hallgatók maguk termelték és vésték is ki. Az emlékmű felemelése és a most folyó környék rendbehozatala mind-mind a hallgatók munkája.

A hősi halottak hozzátartozóit az iskola a nagy jutasi családhoz tartozónak tekintti. Róluk mint családfő gondoskodni is akar. A hősi emlékmű alap második célja ez. És amíg Jutas áll, ebbe az alapba mindig gyűlik a pénz, hogy az innen áradó bajtársi szeretet a hősi halott családjának a fájdalmát és az elhagyatottság érzését enyhítse.

Az iskola egyik százada a Duna mellett volt kihelyezésen. Az árvíz egy szegény család lakóházát erősen megrongálta. Mivel a családfő a fronton volt, a

házat a család nem tudta kijavítani. A század bajtársi érzésből indított szeretete itt is segített. A hallgatók pénzt gyűjtöttek, anyagot szereztek és parancsnokuk példaadása mellett kijavították és új tető alá vonták a kis házat.

Ezek után önkéntelenül felmerül a kérdés: Hát Jutason csak dolgoznak az emberek, akkor mikor tanulnak? A válasz erre igen egyszerű. Az iskolánál a kiképzés anyagába éppen úgy beletartozik a közmunka, mint például a tereptan, vagy a Szolgálati Szabályzat. Bizonyos időközökben minden alosztálynak a részére előírt a közmunka. A kiképzés természetesen a többi alosztályok részére tovább folyik.

Az iskola a közmunkával kettős célt ér el.

Először megszeretteti az emberekkel a saját maguk által végzett munkát. Megszünteti azt az ósdi elvet, hogy mindenhez különleges szerszám, szakember, stb. kell. Leszoktatja az embereket, hogy ha parancsot kapnak egy munka elvégzésére, akkor az első dolguk az legyen, hogy arról tartsanak hosszas előadást, hogy ennek a munka elvégzésének mennyi akadály van (nincs aki megtervezze, nincs ember, nincs anyag, nincs szakember és még egy csomó nincs). Megtanítja a csákány, a lapát és egyéb fúró-faragó szerszámok kezelésére azokat az embereket, akik még ezt soha nem csinálták.

Megtanítja az embereket látni. Hogyha kikerülnek a csapattesteikhez, ne menjenek el érzéketlenül olyan rendellenességek mellett (piszkos iskola, szemétdomb utak, lakhatatlan körlet), amelyeket kis munkával, kis akarattal meg lehet javítani.

Másodszor emeli az iskola és a század szellemét azokkal az utókor számára is fennmaradó építményekkel, amelyeket ők maguk építettek.

Sokáig lehetne folytatni ezt a felsorolást, melynek a célját, de különösen az eredményét azonban csak az láthatja, aki azt meg is próbálta, aki maga is kezébe vette már a csákányt és a kalapácsot és maga is élvezte már a munka örömét.

Mi, akik itt az iskolánál teljesítünk szolgálatot és magunk is tevékeny részt veszünk a munkában, érezzük ennek a munkának az eredményét. Sokan, még olyanok is, akik a polgári életükben fizikai munkát végeztek, mint katonák már lealacsonyítóan találják maguk számára a munkát. Pedig itt van az óriási tévedés. A parancsnoknak mindenben jó példával kell előjárni, még a csákányozásban is. Mindjárt másképpen megy a munka, ha az alárendelt látja, hogy az ő tiszthelyettese nem szégyenli kezébe venni a csákányt. A tiszthelyettesnek a század előmunkásának kell lenni.

A munka példaadás annak is aki végzi és annak is, aki végezteti.

A munka, építkezés elvégzése közben mindenkinek az lebegjen a szeme előtt, hogy az az épület, amelyen dolgoznak, nem csak neki készül, hanem mindazoknak, akik azt csak később élvezhetik. Mennyivel másképpen dolgoznak az emberek, ha tisztában vannak ezzel, ha maguk is belátják, milyen öröm lesz az, ha egyszer hosszú évek mulya az meglátnak egy épületet, amelyre azt mondhatják, hogy ennek a felemeléséhez ők is hozzájárultak.

Befejezésül csak annyit: ha munkát végeztetünk, akkor az emberek tényleg dolgozzanak is. Nincs elszomorítóbb látvány, mintegy munkáscsoport, amely csak támaszkodik a szerszámán. A munkavezető időnként adjon pihenőt, de munka közben az ácsorgást, beszélgetést ne engedje meg.

Ha a munkát az elmondottak szellemében végeztetjük, akkor a célt, a munka nevelő hatását elérjük.

Tóth Imre ezredes (1944.)

1944. évi május hó 4-én történt sebesülésem és felgyógyulásom után 1944. augusztus 2-án mint rokkant a Jutason elhelyezett karpaszományos iskolának lettem a parancsnoka. Itt kizárólag kiképzés folyt.³⁸² A kiképzés folytatására 1944. december 4-én a karpaszományos iskolával együtt kb. 2100 fő zárt szállítmánnyal Németországba lettem kihelyezve. (...)

Ebben az időben (...) a helyzet rosszabbodott, mert az iskolához betelepített nyilas propaganda szervek erős agitációt fejtettek ki a célból, hogy önként jelentkezőket gyűjtsenek a Hunyadi magyar SS hadosztály részére, valamint a Dunántúl és Polgárdinál dúló erős harcok megerősítésére. Minthogy az iskolánál a hallgatóknak kb. 30%-a nyilas érzelmű volt, így a jelentkezők száma elég nagy volt. Én ezt azzal ellensúlyoztam, hogy az iskola területéről kitiltottam a nyilas propaganda szerveket, az önként jelentkezőket pedig az első szerelvénnel útba indítottam

1944. aug. 1-től Jutason a thts. képzés megszűnt. Szept. 1-től másodéves karpaszományos szakasparancsnoki kiképzése folyt. Ugyanekkor karpaszományos újonc és rajparancsnoki kiképzés is kezdetét vette. Ezen kiképzés Németországba való kitelepüléséig folyt. Ezen idő alatt a másodéves karp-ok hadapród őrmesterré való előléptetése után részben csapattesteikhez lettek irányítva az 5.

---

³⁸² A visszaemlékezés a HM HL AKVI 1890/2564 alatti „Kérdőív a ME 5000/1946. sz. rendelet végrehajtására” 26. pontja alatt található.

vkf parancsára. A karpok újonc kiképzése tovább folyt a németországi kitelepülésig. Kb. december elején az újonc karpok közül kb. 400 főt az 5. vkf. a Dunaföldvár-Solt hídfőbe akarta bevetni, ezt azonban a kiképzetlenségre hivatkozással megakadályoztam.

1944. december 12-én a HM 5. vkf parancsára az iskolának Németországba való kitelepülését rendelte el. A kitelepülés négy vasúti szállítmánnyal történt, mely szállítmányok december 12-től 1945. január 3-ig terjedő időben indultak Jutasról.

Én az első szállítmánnyal indultam. A szerelvények 1944. december 24. 1945. január 12-ig terjedő időben érkeztek be a wanderni kiképző tábor Gross-Kirschbaumi altáborába. Itt 1945. január 29-ig kiképzés folyt, csekély számú magyar fegyverekkel (rajonként 1 pu. századonként 2 gsz. és zlj-ként 2 gp.). Ezen idő alatt a kiképzésért felelős közvetlen előljáró, a német hadsereg gyalogsági szemléelője volt, aki két ízben is megszemlélte az iskolát és elrendelte január 20-val egy karp-os zászlóalj összeállítását azzal a céllal, hogy Posen térségében bevetésre kerüljenek és egyben elrendelte, hogy az iskolánál lévő 120 hadapród őrmestert a poseni német törzsiskolába útba indítsam. Az újonc karp-osok kiképzetlenségére való hivatkozással sikerült a bevetéstől megmenteni, azonban a 120 hadapród őrmester iskolára vezényléséhez ragaszkodott és elrendelte, hogy egy német tisztet küld ezeknek az előállítására. Én a szemléelő eltávozása után Fürstenwaldba siettem a németországi magyar felügyelőséghez, hogy a hadapródok elszállítását akadályozzák meg, mert benyomásom szerint az ottani harcokba akarják bevetni. Ott a vezérkari főnök és Major vezérezredes azt a parancsot adta, hogy ezeket a követeléseket teljesíteni kell. Saját felelősségre és saját hatáskörömben úgy intézkedtem, hogy a női hadapródokat (kb. 40 fő), mint szükséges kiképzőkeret tagjait megtartottam. A hadapródokért megérkező német százados követelte a teljes létszámra való kiegészítést, de én különböző ürügyek alatt ezt neki nem adtam át, mire ő kijelentette, hogy erről jelentést tesz. Ezen hadapródok parancsnokául Detrich folyamőr alezredest rendeltem ki, kinek olyan utasítást adtam, hogy a bevetés ellen mindent kövessen el és visszavivárgással esetleg vonják ki magukat ez elől, majd további sorsukról nekem távbeszélőn jelentést tegyen megérkezés után. Január 25-én Detrich alezredest nekem távbeszélőn jelentette, hogy az oroszok Posent 7 km-re közelítették meg, majd a bevetést a németek elrendelték. Én parancsot adtam a visszavonulásra, de további részletintézkedést adni nem tudtam, mert a távbeszélő összeköttetés megszakadt. Erre én Kőrös gk. vonat csapatbeli századost egy személygépkocsi-

val útba indítottam azon paranccsal, hogy Detrich alezredessel az összeköttetést vegye föl és adja át parancsomat, hogy a bevetést minden körülmények közt akadályozza meg és vonuljon be az iskolához gyalogmenetben. A százados nem érkezett vissza és ő, valamint a hadapródok további sorsa még a mai napig is ismeretlen

1945. január 29-én éjjel meglepő orosz páncélos támadás érte készületlenül az iskola Gross-Kirschaum-i táborát, melynek oka a német és magyar előljáró parancsnokságok félrevezető és a helyzetet fel nem ismerő utasításai voltak. Ezen meglepő páncélos támadás hatalmas pánikot idézett elő és, hogy a veszteségeket elkerülhessem, ellenállás nélkül az iskolát Malkendorf-Sternbergen át Reppenbe vonultattam vissza. Reppenben lévő SS parancsnokság követelte tőlem az iskola azonnali bevetését, ezt megtagadva letartóztatott és csak hosszas huzavona után sikerült az iskola bevetését megakadályozni. Innen az iskolát Frankfurt am Oderba vezettem, itt ismét bevetésre kaptam parancsot, ennek is ellenszegülve Pilgramba vezettem az iskolát, majd innen hosszú tárgyalás után szerelvényt kapva Grafenwöhr – Westlager-ba lett az iskola irányítva, hova február 5-én érkezett be.

Itt 1945. április 14-ig kiképzés folyt, időnként kikölcsönzött csekély számú német fegyverzettel, mert állandó fegyverzettel való ellátását az iskola megbízhatatlansága miatt a németek nem eszközölték.

Ismeretlen feljelentések alapján a nyilas vezetőség is bizalmatlan volt, amelynek folyamányaként március közepén a Kőszegen állomásozó HM-től egy vizsgáló bizottságot küldtek ki Heszlényi repülő százados vezetésével, aki megállapította, hogy nem folyik hungarista szellemű nevelés az iskolánál és tudomásomra hozta, hogy ezen tényt Beregffy vezérezredesnek jelenteni fogja.

Amidőn az amerikai erők Nürnberg térségét elérték, a XIII. Wehrkreiskomandatur az iskolát április 14-én Nabburg térségébe rendelte, ahol az iskolát a Kossuth hadosztálynak rendelte alá. Kossuth hadosztály-parancsnokság német parancsra az iskolát a Naab folyó védelmi harcába akarta bevetni. Ezen bevetésnek is ellenszegültem és amikor az amerikai erők a Naab folyó környékét megközelítették, az iskolát Niedermurrach faluba és környékére vontam. Itt 1945. április 23-án az iskola minden tagja, anyaga, lóállománya minden ellenállás nélkül a 3. amerikai hadsereg 11. páncélos hadosztályának fogságába került. (...)

1945. április hó 24-én már mint hadifoglyok zárt egységben, családtagokkal együtt Chamba irányítottunk és még aznap oda be is érkeztünk. Cham-ban az asszonyokkal és gyerekekkel együtt amerikai parancsra egy mezőre lettünk tele-

pítve, ahol szabad ég alatt táboroztunk 2 napig. Kérésemre egy amerikai ezredes az asszonyok és gyerekek részére egy házat kiürítettett és őket oda helyezte el.

Az egész iskola tisztikarát és legénységét április hó 27-én reggel a családtagoktól elválasztva a Cham melletti egy másik rétre, a hadifoglyok részére kijelölt helyre irányítottak. Mielőtt ez megtörtént az anyag védelme érdekében az amerikai parancsnokhoz angolul beszélő tolmácsot küldtem ki mint összekötőt, azon rendeltetéssel, hogy a visszamaradt kincstári és magánjavak érdekeit képviselje úgy, hogy ez, mint kincstári és magántulajdon megmenthető legyen. A kincstári javakat képező járműveket, lovakat és egyéb anyagokat zárt tömbben, teljesen rendben hagytam az első településen helyül szolgáló réten. (...) 28-án délelőtt folyamán az összes legénység és tisztek autószállítással messze fekvő táborokba lettünk irányítva.

(...) legjobb emlékezetem szerint, az általunk visszahagyott kincstári anyagot a következőképpen részletezhetem:

– Kincstári ló 32 (hat nehéz Nónius, 4 szürke Lipicai, a többi nagyobbrészt kis Nónius, Gidrán Furioso).

– Saját ló 1 (kis Nónius pej, arabs keverék).

– Fogatolt országos jármű 21 (honvédségi szabvány tartalékanyaggal felszerelve, járművenként 2 ponyva, 6 napi lótáp, 2 napi széna, 3 járművenként 1 tartalék hámszerszám).

– Homokfutó 2 (sárga színűek).

– Hintó 2 (fekete színűek).

– Autóbusz 1 (32 személyes, lengyel származású, honvédségi kocsi).

– Mozgókonyha 1 (rész mozdony nélkül).

– Sebesültszállító országos jármű 2 (tele gyógyszerrel, kötszerrel, műszerrel).

– Motorkerékpár 1 (honvédségi kis gép).

– Nyereg 32 (tishti és legénységi).

– Kincstári sátorfelszerelés, 1 parancsnoki sátor.

– Kerékpár 4.

– Főzőláda 2.

– Írógép 5 kisebb két nagy.

– Rádió 1.

– Mozgó patkoló kovácsfelszerelés 1 készlet.

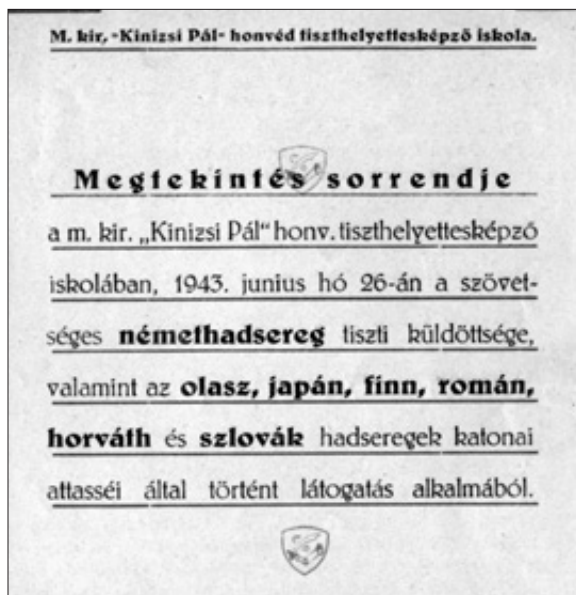
Koppányi Sebestyén főhadnagy:
A magyar királyi „Kinizsi Pál”
honvéd tiszthelyettesképző iskola.³⁸³

1943. májusában kerültem az iskolához. Nehéz-fegyver században nyertem beosztást, az aknavető és páncéltörő egység parancsnoka lettem.

Szükségesnek tartom, hogy miután sz iskolát – különösen a 2.világháborút követő időszakban – mint egy brutális, kizárólag „drill” fegyelemre nevelő és kényszerítő intézményt, tehát kizárólag negatív értelemben jellemezték, abban a megvilágításban mutassam be, mely a kiképzést európai hírűvé tette – nem „hírhedt” – mely körülmény az 1943. évi kiképzés során az iskolánál megjelent katonai attasék tanulmányi látogatását is indokolta.

1943. nyarán bemutatót tartott az iskola – az akkor itt megjelenhető – baráti katonai attasék számára, de ennek a magas fokú katonai kiképzésnek volt az is eredménye, hogy 1944. március 19-n a német megszálló csapatok Veszprémtől északra és nyugatra megálltak, természetesnek vették azt, hogy az iskola riadó-készültségben van.

Ismerték az iskola katonai erejét és csak délután 15 óra után, miután az iskola parancsnoka megkapta a felsőbb Vezérkari Főnöki utasítást a német csapatok átengedésére, kezdték meg a német csapatok a Veszprémen történő átvonulást, akkor is úgy, hogy az útvonal mentén a bekötő utcákat lezáró jutasi egységek között kellett átvonulniok. Noha Veszprémet nem szállták meg, három nappal

³⁸³ HL TGY 3147. Koppányi Sebestyén főhadnagy gp. szdpk. h. (Szül.: 1916. 07. 02.) Szolgálat kezdete: 1939. 08.

később tudomásul kellett venni, hogy egy német páncélos ezred Veszprémben is elhelyezést nyer.

Minden hadsereg alapja a fegyelem, ez nemcsak erkölcsi-morális értékét határozza meg, de megmutatja, hogy a nehéz feladatok végrehajtásánál miként állja meg a helyét. Nem vak fegyelemre az észszerűtlen végrehajtásra nevelte az iskola azokat a katonákat, akik kiképzésre odakerültek, hanem, hogy mindenkor a helyzetnek megfelelően a gyakorlati kiképzés vezetői, a rájuk bízott honvédekről mindenkor helyesen gondoskodó alparancsnokokként működhessenek. Sajnálatos, hogy különösen a háborút követő időszakban sokat jellemeztek úgy, hogy a „hírhedt jutasi iskola tanára” – vagy egyszerűen „jutasi őrmester”. (...)

<p>1.) Fogadás.</p> <p>2.) Tájékoztató előadás Tartja vezér Marbóczy János vezérőrnagy, a m. kir. „Kisvári Pál” honvéd tiszthelyetteséprő iskola parancsnoka.</p> <p>Tárgya: az iskola szervezete.</p> <p>A gyakorlati kiképzés irányainak és módszereinek bemutatása.</p> <p>Vezetője: vezér Marbóczy János vezérőrnagy a m. kir. „Kisvári Pál” honvéd tiszthelyetteséprő iskola parancsnoka.</p> <p>Tárgya:</p> <p>3.) Zártrend, fegyveres gyakorlatok. Bemutatta a 3. szd.</p> <p>4.) Fegyveres gyakorlatok. Bemutatta pc. szd.</p> <p>5.) Lovaglóképzés, békigránátósítás előírás. Bemutatta a hu. szd.</p> <p>6.) Fozatott vonathépzés, hajóiskola. Bemutatta a fog. von. osztály.</p> <p>7.) Sportképzés: Dán és svéd szabadgyakorlatok, talajtorna, szertorna, ugrógyakorlatok, hadtorna, cselgáncs, box, jódó, atlétika. Bemutatta a géphocsió, a repülő és a híradó század a sporttiszti vezetésével.</p> <p>8.) Erődi elleni támadás, rő. sz. és rohambombázó támogatással. Bemutatta a műszaki század.</p> <p>9.) Rohamelőhárító gyakorlatok. Átjutás különböző akadályokon, békigránátósítás gyakorlatok, árokfelmászás lámpákkal és békigránátósítás együzműködésével, közelharc vízpáncélval, roham előhárítás és végrehajtás, testgyógyászati gyakorlatok. Bemutatta az 1. szd.</p> <p>10.) Tereptan: Végvesztésig mutatja be, a tereptan vezetésével.</p> <p>11.) Páncéltrombóló kiképzés. Bemutatta a 3. és a repülő szd. a páncéltrombóló kiképzésvezető tiszttel.</p> <p>12.) Nehézfegyver kiképzés: orosz nehézfegyverek, almarvéd, páncéltörő ágyú és géppuskával. Bemutatta a nehézfegyver szd.</p>

<p>13.) A gyakorlatok új harceljárása támadásban. Bemutatta a 2. szd.</p> <p>14.) Ormai rendszerű lövőde. Bemutatta az 1. szd.</p> <p>15.) Tűrelőállítás váltogatás közben közelharcadás elhárítás. Bemutatta az 1. üteg.</p> <p>16.) Lgv. ágyú és gépágyú ütegek tüzelőállás elmozdítása. Bemutatta a 2. és 3. üteg.</p> <p>17.) Lgv. ágyú és gépágyú ütegek harca földi célok ellen. Bemutatta a 2. és 3. üteg.</p> <p>18.) Gépponttűzés létszáraz harca közelharcánál. Bemutatta az 1. üteg gépponttűzési szabása.</p> <p>19.) Réselethépzés a tüzelőegység: Képzés műszerekkel, irány, zóna előírás és lövés megfigyelési gyakorlatok: Borbála jelentés megállapítása, képzés a lövegekkel, tüzelési és zónaanyagot anyag bemutatása stb. stb. Bemutatta mindhárom üteg.</p> <p>20.) Kezelőpáncél és páncélgépcsovis harceljárása. Bemutatta a géppáncél szd. és pc. gk. szabása.</p> <p>21.) Lovaság harceljárása. Bemutatta a huszári század.</p> <p>22.) Gépcsovis lövészsorozat együzműködése páncélosokkal és kísérelő löveggel. Bemutatta a gépcsovis és páncélos század megerősítésre egy gépponttűzési lövegszabással.</p> <p>23.) Műszaki kiképzés. Erődtűzési munkák, műszaki zárás, szűrés, hírdőzés, táv. v. munkák, tereptan előírás, utánpótlás. Bemutatta a műszaki század.</p> <p>24.) Híradó kiképzés. A híradóeszköz híradó eszközökkel telepítése, fogalmi szolgálat. Bemutatta a híradó század.</p> <p>25.) Hősök emléktáblájának megbeszélése.</p> <p>26.) Elhelyezési körlet bemutatása.</p> <p>27.) Közös vacsora az iskola tisztibizottsági és legénységével.</p> <p>28.) Táborlás.</p> <p>29.) Búcsuzás.</p>

Az 1943. június 26-i attasélátogatás
programja

Kiképzés az iskolánál

A kiképzés az iskolánál általában két irányban történt:

- gyakorlati kiképzés;
- elméleti kiképzés.

A gyakorlati kiképzés az egyes fegyvernemek szakmai felkészítését kellett, hogy eredményezze. Ezen a szinten minden hallgatónak el kellett sajátítani, illetve jelentette a teljes anyagismeretet, a fegyverek stb. tökéletes ismeretét (nemcsak a sokszor szatirizált szétszedős és összerakás) és alkalmazási területe, a terep jelentőségének felismerése, a társeseményekkel való összműködés lehetőségeinek elsajátítása, különös tekintettel a harceljárások függvényében.

Az elméleti kiképzés keretében a:

- gyakorlati szabályzatok;
- harcászati szabályzat;
- tereptan;
- hadseregszervezés;
- szolgálati szabályzat stb.

voltak az elméleti oktatás tárgyai. Természetesen a katonai szaktárgyakon túl a polgári tantárgyak is jelentős szerepet kaptak, mint történelem, irodalom, matematika, földrajz stb. A gyakorlati és elméleti területet egyaránt érintette a sport, magatartás és talán legegyszerűbben kifejezve az illetan oktatása is.

A kiképzésnek eredményeznie kellett, hogy szükség szerint a szakasz, esetleg századparancsnoki teendők ellátására is képes legyen a kikerült tiszthelyettes, általában őrmesteri rendfokozatban.

A gyakorlati és harcászati kiképzés mellett, különösen vitéz Markóczy János vezérőrnagy parancsnoksága alatt különös súlyt kapott a Tereptan kiképzés. Szállóigévé vált: „A Tereptannak négy bunkója van! Térképolvasás, Álláspont meghatározás, Vázlat készítés, Metszetszerkesztés.”

Az előzőekben elmondott egyes részletekkel természetesen csak néhány jellemző adatot mutathattam be. Szeretném megemlíteni, hogy szinte minden parancsnokomnak – bármely csapattestnél, egységnél, vagy iskolánál is – volt valamilyen különösen magasra értékelt témája, melyet kiemelten kívánt kezelni. Így az iskolánál egyik jellemző a tereptan oktatásra vonatkozott az előzőekben elmondottak tükrében.

Nem hanyagolható el annak kihangsúlyozása, hogy az elméleti és gyakorlati szak mellett az általános emberi magatartásra nevelés is különös fontossággal

bírt. A katonai fegyelem nem lehetett ellentétes a kulturált viselkedéssel. Alapműveltséget kellett biztosítani, meg kellett tanulni étkezni, ruházkodni a tisztelyettesnek. A tisztek helyetteseiként kellett társaságban is a követelményeknek megfelelni.

A kiképzést alapjában az egyes század/egység parancsnokai irányították, készítették el a részletes kiképzési terveket. A kiképzési tervek minden időszakra tartalmaztak kihelyezéseket, több napos, esetleg hetes sátor táborozásokat, amikor az egyes századok egymás elleni gyakorlatokat hajtottak végre, vagy a századok önállóan kerültek kihelyezésre.

Minden esetben fel kellett készülni arra, hogy az iskola parancsnoka vitéz Markóczy vezérőrnagy váratlanul megjelenik a helyszínen – még ha a gyakorlat hajnali 3-4 órakor kezdődött is – és az ébresztőtől a gyakorlat lefűvésáig meg szemlélte, a gyakorlat befejeztével pedig értékelte a eredményt. Természetesen ezek a gyakorlatok az összevont iskolai nagygyakorlatoktól függetlenek voltak.

A századok létszáma 120–180 fő között mozgott, így nem minden foglalkozást lehetett az egész egységgel összel végrehajtani. A kiképzésnek éppen a későbbi beosztások, feladatok miatt a csapatkiképzés gyakorlatának kellett megfelelni.

Az iskolának esetenként voltak olyan feladatai is, különleges bemutató gyakorlatok, melyek magának az iskolának megismertetését, módszereinek, oktatási rendszerének ismertetését célozták (...) 1943 őszén Várpalotán megszervezett összefegyvernemi együttműködést, „Tűzösszpontosítást, központi löeljárás” oktató tanfolyam kezdődött. A kiképzés 1943. őszén és 1944. tavaszán (a német megszállás idején néhány napos megszakítással) folytatódott. A tanfolyam résztvevőit két turnusban hadnagytól alezredesig vezényelték a tanfolyamra, köztük Révay Kálmán huszárszázadost, a későbbi Kossuth Akadémia parancsnokát is.

Az erre vonatkozó rendelet megérkezése után, vitéz Markóczy vezérőrnagy parancsára aknavető egységemmel Várpalotára kerültem. Ott a gyakorló egység a löiskolától kiegészült páncéltörő ágyúkkal és géppuskákkal. Én a gyakorlati kiképzést vezetem. A zárógyakorlatot '44. áprilisában Horthy Miklós kormányzó is meg szemlélte, jelen volt a tábournoki kar több tagja is. A gyakorlat igen jó eredménnyel zárult. Befejezésül még be kellett mutatni a jutasi aknavető kezelőkkel az irányzék nélküli, közvetlen irányzással történő tüzelést. A kiképzés olyan fokon volt, hogy a célt a terepen a második, de legalább a harmadik aknagránáttal meg kellett semmisíteni.

1944. március 19.

Talán nem írok le valótlanul, ha azt írom, hogy a német katonai megszállás a tisztikar jelentős részét teljesen váratlanul, meglepetésszerűen érte.

A hír vételekor vitéz Markóczy János vezérőrnagy, az iskola parancsnoka azonnal riadókézsülséget rendelt el, és elrendelte a Veszprémben vezető Bakony-i átjárók lezárását. A német csapatok – ismerve azt a katonai erőt, melyet az iskola képviselt – megálltak és előnyomulásukat nem folytatták.

Délelőtt 11 órakor hírvivő jött az iskola parancsnokságtól és jelentette, hogy az iskola parancsnoka délután 4 órára rendkívüli tiszti gyűlést rendelt el. Délután 3 órakor indultam ki Jutasra és ahogy a Fő utcára leértem, az Angolkisasszonyok zárdájánál láttam, hogy német csapatok vonulnak, ugyanakkor a keresztező utca két oldalán azsalai Bodnár Sándor százados parancsnokság alatt a gépkocsizó század zárja le (A többi keresztutcat a páncélosok, huszárok stb. zárták le) Bodnár századoshoz mentem, hogy megérdeklődjem mit tud? Közölte, hogy őket reggel riadóztatták, menjek az iskolához, 4 órakor az itteni tisztiek is ott lesznek, az alatt a parancsnokságot a tiszthelyettesek veszik át.

A tiszti gyűlésen Markóczy János vezérőrnagy rövid beszédet tartott; (visszaemlékezésem szerint idézem): „Uraim! A német csapatok a mai napon megszállták az országot, ezért riadóztattam egységeinket, hogy adott parancsra a német csapatokkal történő szembenállásra és azok visszaverésére az iskola készenlétben legyen. A nap folyamán a honvéd Vezérkar Főnökétől azonban ezzel ellentétes intézkedés érkezett, az ellenállást meg kell szüntetni és a német csapatokat nem lehet megtámadni, azok átvonulását Veszprémen át biztosítani kell. A német csapatok Veszprémet nem szállják meg, átvonulnak a városon. Az iskola tovább folytatja a katonai kiképzést. Köszönöm Uraim!”

A harmadik napon a Vezérkar Főnöke közölte Markóczy vezérőrnaggyal, hogy egy német páncélos ezred Veszprémben nyer elhelyezést. Tudomásul kellett venni.

A német páncélos ezred parancsnoka bemutatkozó látogatáson megjelent az iskola parancsnokánál. Egyidejűleg bejelentette, hogy a kapott parancs értelmében Veszprémben az állomásparancsnokságon (Markóczy vezérőrnagy a helyőrség parancsnoka is volt), valamint az iskola bejáratánál is – miután a páncélos ezred részben az iskola melletti területen nyert elhelyezést – őrséget kell állítania.

Ez már túlment azon a határon melyet Markóczy vezérőrnagy el tudott viselni. Hívatott – néhány napig nem mehettem vissza Várpalotára, ahol folyamatban

volt a beérkezett tisztek részére a nehézfegyverek ismertetése – és parancsot adott, hogy az iskola ügyeletes tiszti szolgálatot vegyem át és a nehézfegyver század válogatott legénységéből (mind őrmester vagy szakaszvezető) állítsak fel őrséget az iskolánál, éppúgy mint az állomásparancsnokságon, bent a városban. Őrségünkben a legalacsonyabb hallgató is legalább 170 cm volt, keményen kiképzett katona.

Tudjuk, hogy a német megszálló csapatok nem voltak sem jól kiképzettek, sem válogatottak. Legnagyobb részük a megszállt területek, a bánáti és bácskai németajkú lakosságból beöltöztetett utánpótlás volt. Így amikor az örök egymás mellé kerültek – a magyar örök legalább fél fejjel a németeknél magasabbak voltak. Másnap reggel amikor az iskola parancsnoka az iskolához közeledett, az őrség – miután a tábornok és ennél magasabb rendfokozatú tiszt közeledtekor az őrségnek fegyverbe kellett lépnie – fegyverbe lépett, az ügyeletes tiszt és az őrség parancsnoka jelentést tett. A német örök kettesével az udvar felé jártak, de nem tisztelegtek.

Ekkor, ahogy kísértem parancsnokomat, váratlan parancsot adott: „Főhadnagy úr a két őrt tartóztassa le!” Az őrséget utasítottam, hogy a két őrt vigyék a fogdába, a német katonák nem mertek ellenállni. Néhány perc múlva megjelent Markóczy vezérőrnagynál a német őrség parancsnoka, egy Wehrmacht százados. „Nem megfelelő hangot használt!” – közölte velem, hogy ő a helyőrség parancsnoka és a szövetséges csapatok itt előtte kötelesek a magyar előírások szerint jelentkezni. Utasította, hogy azonnal távozzék és jelentkezzen saját parancsnokánál.

Mintegy félóra múlva a német őrséget eltávolították az iskolától.

Hasonlóan alakult az állomásparancsnokságon az őrség sorsa is. A két ór a mozgási körlet két szélén állt fel. Megindultak egymás felé, középen visszafordultak. Ezt folytatva a rendnek megfelelően. De amikor a rendnek megfelelően középre értek és a kemény, mérges képet vágó jutasi lenézett a németre, az egészen hirtelen fordult vissza. Ez a jelenet a lakosságnak is feltűnt és egyre nagyobb csoportok álltak és nézték az örök „sétáját.” A derűtség nőtt, az emberek nevettek és ennek volt természetes következménye, hogy a német őrséget itt is nagyon gyorsan megszüntették.

A városban a hangulat a német megszállás és az egyre gyakoribb légiriadók miatt egyre romlott. Markóczy vezérőrnagy valamilyen formában a lakosságot meg akarta nyugtatni, ezért úgy döntött, hogy a magyar katonai jelenlét reprezentálására helyőrségi díszszemlét rendez. Május végén, csütörtöki ünnepnapon az iskola alakulatait felvonultatta – erre az alkalomra a Hajmáskéren állomásozó

tüzérosztályt is berendelte –, de csatlakozott a Veszprémben állomásozó 4/III. zászlóalj is.

Amikor a német páncélos ezred parancsnoka megtudta, díszszemle készül, jelentkezett Markóczy vezérőrnagynál és kérte, hogy a „lakosság megnyugtatósát célzó díszszemlén” a német páncélos ezred is bemutatkozhassek. Markóczy az engedélyt megadta, úgy, hogy a németek a magyar egységek után tiszteleghetnek előtte.

A németek is mosták, tisztították járműveiket, harckocsijaikat és elvonultak a helyőrség parancsnoka előtt. Ezt követően a németek a városban ritkán voltak láthatók, ritkán és kevesen jöttek a város belterületére.

1944. nyarán a Bakony hegység és Pannonhalma térségében az iskola nagy hadgyakorlatot tartott, melyhez a győri helyőrség egységeinek egy része is csatlakozott. Ezzel a hadgyakorlattal gyakorlatilag a tiszthelyettesképzés Jutason megszűnt. Az utolsó kiképzett altisztek visszakerültek csapattesteikhez.

Új altisztképzés nem indult be, mert a csapatok meglévő tisztes állományukat már nem tudták nélkülözni, az altisztekre szükség volt a csapattesteknél, a harc-
téri események új követelményeket támasztottak.

A több éve tartó háborús cselekmények, a tiszti állományban bekövetkezett nagyarányú veszteségek szükségessé tették a tiszti utánpótlás biztosítását is. Az utánpótlás biztosítás érdekében első ütemben az un. „Főtiszthelyettesi átképző tanfolyam” beindítására került sor. A tanfolyam 1944 tavaszán indult be.

A főtiszthelyettesi átképzésre jelentkezettek a fiatal, kiválóan minősített, jól felkészült és nagy csapatgyakorlattal rendelkező altisztek, általában fiatal törzsőrmesterek. A jelentkezők a továbbképző tanfolyam keretében gyorsított ütemben, természetesen rövidített tananyaggal, a tiszti szolgálat teljesítéséhez szükséges szolgálati és általános ismereti oktatásban részesültek. A tanfolyam tantermi és gyakorlati kiképzésből állt, és ahhoz az oktatógárdát részben az iskola, részben a különböző csapatoktól ideiglenesen az iskolához vezényelt tisztikar szolgáltatta. A tanfolyam végeztével mintegy harminc hallgató a záróvizsgán sikeresen, jó eredményt ért el, akik ennek alapján zászlósi rendfokozatot kaptak.

Áttérés a karpaszományos tiszti kiképzésre

A háborús helyzet folytán a csaptoknál a korábbi gyakorlat szerinti karpaszományos tiszti iskolák megszűntek, a szovjet csapatok az ország területén álltak, így az ilyen jellegű tartalékos, póttartalékos tiszti képzésre összevontan, a jutasi iskola kapott rendelkezést.

A csapatoknál szükség volt – főleg az alacsonyabb beosztásokban – a szakaszparancsnoki állományban bekövetkezett súlyos veszteségek pótlására. Miután a tiszthelyettesképzés megszűnt, a karpaszományos, „önkéntes”-ek kiképzését kellett gyorsítani.

Így 1944. őszén az első rövidített kiképzésre a még kiképzetlen, szolgálatot még nem teljesített póttartalékosok, 24–30 éves korig kerültek behívásra. A kiképzés valóban „gyorstalpaló” kiképzés volt, és két hónap után már visszakerültek csapattesteikhez.

1944. novemberével már a sorköteles karpaszományosok kerültek behívásra. Sokan már egyetemi hallgatók, vagy a polgári életben tisztviselőként dolgozó fiatalok voltak, akik közül sokan már többet láttak az életből és a katonai szolgálatot, különösen a nyilas hatalom átvétel után, rendkívül ellenszenvvel vették tudomásul és nagyon „civiliek” voltak.

Ekkor a növendék állomány mintegy 1200 karpaszományosra növekedett és ez indokolta az iskola szervezeti átalakítását is két zászlóaljra.

Az I. zászlóalj parancsnoka Pásztor Lajos alezredes, a II. zászlóalj parancsnoka: Saáry Endre alezredes, a korábbi törzsparancsnok lett.

És ezzel a gárdával megkezdődött a kiképzés részben a tantermekben, részben a gyakorlati kiképzés a környező dombvidéken, a „Veszprém–Kádárta–Gyulafirátó területén levő kopár dombokon. Az arcvonal már Székesfehérvár–Balaton térségében volt, így a kiképzés már gyakran szovjet-román és amerikai vadászgépek „felügyelete”, illetve géppuska tüze alatt kellett, hogy folytatódjék, amikor még a sivár, kopár területen fedezéket sem lehetett találni. Így szükségessé vált az iskola közvetlen környékén és a gyakorló tereken óvóhely építése és a kiképzés valóban harcszerű körülmények között folyt.

És ezzel a gárdával, ilyen körülmények között kellett felkészülni most már az egy éves kiképzésre, illetve előkészülni a Németországba történő kitelepülésre, hogy a kiképzést német területen folytassuk

1944 novemberében a honvédelmi miniszter elrendelte az iskolák kitelepítését Németországba és a kiképzés Németország területén történő folytatását.

Az iskola tisztikara rendkívül vegyes érzelmekkel fogadta a kitelepítési parancsot, végül is a legnagyobb rész a családtagokkal együttesen történő kitelepítést tudomásul vette. A kitelepülésre az iskolától harctéri szolgálatra vezényelt, vagy közben a harctéren elesett tisztok családjait, özvegyeit is felszólították, hogy az iskolával együtt ők is kitelepüljenek.

A nyilas hatalomátvétel után Beregffy vezérezredes honvédelmi miniszter elrendelte a „Hunyadi” és a „Szent László” hadosztályok felállítását. 1944. november végén megjelent az iskolánál az akkor szervezés alatt állott „Hunyadi” páncélos hadosztálytól (Hadosztályparancsnok vitéz Grassy József vezérőrnagy) Temesváry Gerő ezredes és megkísérelte az iskolától tisztok és tiszthelyettesek toborzását a hadosztály részére. Közölte, hogy a hadosztály a legkorszerűbb új fegyverekkel kerül felszerelésre stb. A kísérlet azonban nem járt a várt eredménnyel, mert se a tisztikarból, sem a legénységi állományból nem akadt jelentkező. Ez jellemző volt az iskola szellemére, amely nem kötelezte el magát a nyilas uralomhoz. Amikor a fellendített karral való tisztelgést rendelte el a honvédelmi miniszter, ez az iskolánál nem vált általános gyakorlattá. Temesvári ezredes közölte, hogy a hadosztályhoz mindenki jelentkezhet, még a katonaszökevények is.

A kitelepítési rendelet az iskola állományába tartozó nehézfegyverek leadását is elrendelte, hogy az akkor már Székesfehérvár-Balaton térségében folyó harcokhoz azokat is a harcoló egységekhez lehessen biztosítani. Így a páncéltörő ágyúkat, aknavetőket a 4/III. zászlóaljhoz adtuk le. Veszprémben a zászlóaljnál folyt a teljes feltöltés. A géppuskákat az iskola megtartotta, azok az egyes szerelvények biztosítására maradtak vissza, valamint a további kiképzésnél kerültek felhasználásra.

Az iskola kitelepítése négy lépcsőben történt. A parancsnokság meghatározta a sorrendet. (Emlékezetem szerint az alábbi megosztásban.)

1. szállítmány: Parancsnokság, törzs alosztály, Gazdasági Hivatal, (első részleg) az ellátáshoz szükséges élelmezés és egyéb anyag. E szállítmánnyal kerültek kiszállításra a családtagok is.
2. szállítmány: Saáry Endre alezredes parancsnoksága alatt a II. zászlóalj két-harmada.
3. szállítmány Avemaria Brunó százados parancsnoksága alatt a II. zászlóalj visszamaradt része és az I. zászlóalj két százada,
4. szállítmány: Pásztor Lajos alezredes parancsnoksága alatt az I. zászlóalj fennmaradt része, a karhatalmi egység és visszamaradt anyag, stb.

Az iskola 1944 novemberében a biztonsági feladatok elvégzésére karhatalmi egységet is alakított ki, melynek parancsnoka – az I/4. század parancsnoki feladatainak elvégzése mellett – lettem. Az első szállítmányból az anyag beva-gonírozása (a családok csomagjaival együtt) Veszprém külső pályaudvaron, Ju-tason történt.

A családokat autóbuszokon és tehergépkocsikon szállították a beva-gonírozási körletbe, Pápa–Nagyimót–Béb-ra, ahova az anyagszerelvény is beérkezett és 1944. december 5-én a szerelvény elindult. A további szállítmányok december végéig kerültek elindításra. A 4. szállítmánnyal 1944. december 22-én indultunk gyalog menetben Pápa térségébe, ahova 23-án beérkeztünk. December 29-én érkezett a parancs, hogy Szanyba meneteljünk, ott 1944. december 31-én bera-kodunk

1945. január 1-re virradóra indult szerelvényünk. Útvonalunk Bécsújhely(Wi-enerneustadt)–Brünn–Olmütz–Breslau (Wroclaw)–Pössen (Poznan)–Schwiebus (Swibodzin)–Meseritz (Miedzyrzeiz)–Wandern–Grosskirschbaum katonai kör-zet. Wandern a német katonai kiképzés, elsősorban a páncélos kiképzés egyik központja volt Frankfurt am Oder-tól mintegy 60 km-re Keletre.

A környező falvak is szinte kiürültek, hogy a kikerkező magyar iskolák, egyéb egységek kiképzéséhez a körletet biztosítsák.

Az iskola utolsó szerelvényével 1945. január 9-n érkeztem Grosskirsch-baumba. Ezt a falut is teljesen kiürítették a németek katonai kiképzés céljára. A Wandern-i központi páncélos iskolához tartozott, parancsnoka Oberst von Bo-denhausen ezredes volt. A korábban ide kitelepült összevont egyesített Hadapró-diskolát Grosskirschbaumból a jutasi iskola elhelyezése érdekében áttelepítették a közép-németországi Harz hegység vidékére, Wetzlarba.

Mindössze a falu végén, keleten maradt vissza egy orosz hadifogolytábor, valamint a termesteri szolgálat ellátására egy Wehrmacht őrmester.

Családom a templom melletti volt paplak első emeletén kapott elhelyezést, és több mint egy hónapi távollét után én is együtt lehettem családommal.

Az iskola a község területén berendezkedett, a nyugati részen az I. zászlóalj, a keletin a II. zászlóalj. Az iskola parancsnokság a templom alatti volt iskolaépü-letben rendezkedett be. Távbeszélő összeköttetés Wandernnel volt, és közvetve a kitelepült egységek németországi főfelügyelőjével, parancsnokával Fürstenwal-deban is meg volt az összeköttetés.

Az iskola újból megkezdte a kiképzést, mindenütt csak elmélet, a terepen is, hiszen a beígért eszközökre, nehézfegyverekre semmiféle kilátás nem volt.(...)

Csikós Gábor: A poznańi csata³⁸⁴

[Jutason] A beérkezések létszámának függvényében alakultak meg a szakaszok, a századok, majd pedig a zászlóaljok. Az iskola létszáma néhány hét múlva elérte az 1000–1200 főt, amikor 1944. október 15. után újabb fordulat következett be az iskola életében.

Természetesen állandó beszédtema volt közöttünk, hogy mikor és hogyan fog számunkra befejeződni a háború, hiszen a szovjet hadsereg folyamatosan nyomult előre és már várható volt, hogy Veszprémet is rövidesen elérik.

[...] Egyébként én a hadapród zászlóalj 2. század 1. szakaszába voltam besorozva a hadapród iskolán. A századparancsnokunk Kremszner Erik hadnagy úr, a szakasz parancsnok pedig Jeney Pál zászlós úr volt. Jeney Pál zászlós úr Poznańban a hadapród zászlóalj 2. századának lett a parancsnoka, ahol szovjet fogságba esett, ahol végig velünk együtt volt.

Az 1944. szeptember hó folyamán – tehát legkorábban – érkezettek részére a kiképzés véget ér és október 13-án a 231. sz. iskolai napiparancsral a hadapród iskolát már elvégzettekkel – köztük engem is – hadapród őrmesterré léptettek elő.

Aztán ettől kezdve az újabbnál újabb események egész sorozata következett be. [...]

Ezeknek a napoknak egyik nagy eseménye volt, hogy egy zászlóaljnyi újdonsült hadapród őrmestert riadóztattak és fegyver nélkül felszállítottak Budapestre az Üllői úti laktanyába, általunk és általuk egyaránt ismeretlen szándékkal.

Ugyanakkor két hadapród őrmester szakaszt a Budai Várba szállítottak, akiknek a sorsát szintén ismerem, de most ezzel itt nem kívánok foglalkozni. Aztán rövidesen kiderült, hogy az eltávozott sok száz hadapród őrmester üresen maradt helyére igen nagy szükség lesz, mivel néhány nap múlva folyamatosan új „beutaltak” érkeznek az immár veszprémi karpaszományos tisztképző iskolába.

[...] Az iskolát 1944. december végén elhagyó utolsó csoport legfőbb feladata az volt, hogy a Tóth ezredes úr parancsát végrehajtva a kijelölt tisztek vezetésével az iskola irattárának minden anyagát az udvarra lehordja, máglyába rakja és elégesse. Ez volt a legutolsó tevékenység, amit a karpaszományos tisztképző iskola utolsó részlege a vonatra szállás előtt elvégzett. A PÖBE tagsága között még ma is vannak jó néhányan, akik ebben a munkában részt vettek. Ezzel is magyarázható, hogy a m. kir. „Kinizsi Pál” honvégtiszthelyettesképző iskola,

³⁸⁴ HL TGY 3386

majd később hadapród iskola, végül pedig karpaszományos tisztképző iskola működésével kapcsolatban sem a Magyar Honvédség Központi Irattárában, sem pedig a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeumban eredeti iratanyag egyáltalán nem található. [...]

Áttérés a karpaszományos tiszt kiképzésre

Az 1944. nyarán és őszén bekövetkezett háborús helyzet miatt a korábbi előírások szerinti, a csapatoknál létesített karpaszományos tiszt iskolák megszűntek, így az ilyen jellegű központi tiszt képzésre országos jelleggel a veszprémi Magyar kir. „Kinizsi Pál” honvéd karpaszományos tisztképző iskola lett kijelölve.

Az akkori honvédelmi minisztérium falragaszokon, és egyéb más módon, esetleg behívó paranccsal kiadta az utasítást, hogy az eddig még katonai szolgálatot nem teljesített újoncok kötelesek a honvédséghez a megadott helyekre bevonulni.

Az újoncokat az illetékes katonai parancsnokságok fogadták, majd ezzel egyidejűleg a karpaszományos honvédeket automatikusan – a központi utasítás szerint – azonnal tovább vezényelték hozzánk Veszprémbe a karpaszományos tisztképző iskolára.

Igen nagy változás következett be az iskola sorsának alakulásában, mivel 1944. október 20-tól kezdve megkezdődött a sorköteles és póttartalékos – vagyis valamilyen okból eddig felmentett – karpaszományos újoncok tömeges bevonulása. Nagyrészt az 1923-as korosztályból kerültek ki az újoncok, de sokan voltak olyanok is, akik ennél jóval idősebbek voltak.

A beérkezés üteme szerint megkezdődött a szakaszok, majd később a századok szervezése. Mivel az iskola hivatásos tiszthelyettes állománya a szükséges parancsnoki létszámot nem fedezte, ezért a már előléptetett hadapród őrmesterek egy részét kiképzőnek osztották be a karp. újonc szakaszokhoz, illetve századokhoz. Így kerültem többek között én is az 1. karp. újonc század 1. szakaszához. Századparancsnok: Avemária Brunó³⁸⁵ hvt. százados, szakaszparancsnok: Győri

³⁸⁵ Avemária Brunó százados (poszt.: őrnagy) (Szeged, 1910 – Mezőtúr, 1986. 12. 31.). Anyja Radányi Evelin. A gimnáziumi érettségi megszerzése után felvették a Ludovika Akadémiára. Kalocsától Hódmezővásárhelyig számos helyen szolgált, 1943-ban Békéscsabáról rendelték ki a Don mellé. A legnagyobb fegyvertényt a Stanislaw és Kolomen térségében lezajlott tankcsatában érte el alakulata, mely tizenkét szovjet tankot semmisített meg. A hadifogságból 1945 szeptemberében tért vissza Budapestre. Itt Népbíróskodás elé állították, majd felmentették a háborús bűnösség vádjá alól. A szegedi jogi egyetem hallgatójaként abszolválta négy

F. hvt. hadnagy, szakaszparancsnok helyettes: vitéz Csikós Gábor hadapród őrmester. [...]

Minden nap érkeztek az ország különböző – még el nem foglalt – részéből karp. újoncok, de még a későn jövő első tiszti iskolát végzett karp. tizedesek is a hadapród zászlóaljhoz. A karp. újoncok létszáma elérte – csupán becsült adat – az 1000–1200 főt, akikből az iskola parancsnoksága végül is két zászlóaljt és egy géppuskás századot szervezett:

I. zászlóalj parancsnoka: Pásztor Lajos alezredes úr

II. zászlóalj parancsnoka: Saáry Endre alezredes úr

Géppuskás század parancsnoka: Gundelfingen György százados úr

helyettese: Koppányi Sebestyén főhadnagy úr.

A mi előléptetésünk után, tehát október és november hónapokban érkezett első tiszti iskolát végzett karp. tizedeseket egy zászlóaljba sorolták be, amely két századból állt. Ők tulajdonképpen a hadapród iskolát végezték.

A felsoroltakon kívül volt még egy híradós, illetve távbeszélős szakasz is Ádám Lőrincz főhadnagy úr parancsnoksága alatt.

Természetesen a század, zászlóalj és az ezred irodák, valamint az egyéb adminisztrációs munkát igénylő irodák is összességében igen jelentős létszámot vettek igénybe.

Harcok a Balaton térségében

A szovjet csapatok 1944. november hó végén már erősen megközelítették a Balaton térségét és iskolánk ezáltal a veszélyeztetettség helyzetébe került. Ezért a hadapród zászlóalj egyik megerősített századát a Balaton Székesfehérvár közötti frontszakaszra vezényelték harci feladatokkal ellátva. Tevékenységük főleg Füle, Polgárdi, Szabadbattyán, Lepsény és Mezőszentgyörgy térségére terjedt ki.

A harcegyeség parancsnoka vitéz Vihorláti László főhadnagy úr volt. Többek között gránátvetőkkel is rendelkeztek. Az alakulat 1944. december 2 – december 24-ig vett részt a Balaton térségében lezajlott harcokban, halottakat, sebesülteket és hadifoglyokat vesztek. Azért hívták őket vissza 1944. december 24-én, mivel az iskolát kiürítő utolsó szerelvény 1944. december 27-én indult el Veszprémből és 1945. január 10-én érkezett meg Grosskirschbaumba. Az iskola

---

évet, de már nem államvizsgázhatott. Az 1956-os forradalom idején nem vállalta a vásárhelyi laktanya vezetését, de felolvasta a 12 pontot a Kossuth téren, amiért három év börtönbüntetést kapott. Forrás: Csongrád Megyei Hírlap, 1997. ápr. 26. Posztumus vitéz. 11. o.

állományában volt még huszár egység és fogatolt vonat egység is, rengeteg lóval és a velük járó problémákkal. Az iskola kitelepítése folytán ez az állomány is kiszállításra került.

Az amerikai-angol légitámadások fokozódásával a légvédelmi gépágyúval ellátott Nimród harcokosi is tüzelőállásba lett helyezve és naponta általában 11 óra körül vadul tüzeltek a Liberátor bombázókra. A Liberátorok ugyanis kilences kötelékekben általában menetrendszerűen ilyenkor érkeztek fölénk szinte órákon keresztül és a Balaton fölött váltak el egymástól különböző irányokba. [...]

Az iskola kitelepítése Németországba

[...] Megtudtuk, hogy a tisztek családtagjai (feleség, gyermek, szülők, testvérek, stb.) már az iskolához közel elhelyezve várják az indulást, mivel állítólag elsőnek őket fogják kiszállítani az összepakolt csomagokkal együtt. És valóban így is történt. A kitelepítés történetét az alábbiak szerint tudjuk összefoglalni:

I. Vasúti szerelvény indulási ideje kb. 1944. december 9. Ezzel a szerelvényvel utazott el v. Tóth Imre ezredes úr iskolaparancsnok vezetésével az egész parancsnokság, a Gazdasági Hivatal, élelmezési cikkek igen nagy mennyiségben, a családtagok, valamint a tulajdonukat képező csomagok. A csomagok be- és kirakását, valamint őrizetét a távbeszélő szakasz végezte. Az egész vonat biztonságát a géppuskás század, illetve annak egy része volt hivatva biztosítani. Ez a szerelvény 1944. december 24-én érkezett meg az észak-kelet németországi Wandern-Grosskirschbaum körzetében lévő katonai táborba.

II. Vasúti szerelvény nem Veszprémből, hanem a nyugat magyarországi Szany községből indult el. Minket a Sári Károly főhadnagy úr parancsnoksága alatti, és a II. zászlóaljhoz tartozó századot kb. 1944. december 12–15. közötti időpontban riadóztattak és minden felszereléssel együtt kimeneteltünk a vasútállomásra, ahol személykocsikból álló szerelvénybe szálltunk be. Hogy pontosan hány század jött velünk, azt nem tudtuk megállapítani, mivel mi voltunk az 1. század és nem láttuk, hogy utánunk még mennyien jöttek.

Néhány óra múlva megérkeztünk a már említett Szany község állomására, ahol kiszálltunk és családi házakhoz lettünk beszállásolva. Később közölték velünk, hogy néhány napot még várnunk kell, amíg a többiek is megérkeznek. [...]

Kb. 5–6 nap múlva riadóztattak bennünket azzal a hírrel, hogy a Bakonyon át gyalogszerrel megérkezett Veszprémből az I. és II. zászlóalj egy része, és így folytatódik a kitelepítésünk. Kimentünk az állomásra és beszálltunk a teherva-

gonokból álló szerelvénybe. Igen hosszúra nyúló utazásunk alatt rádöbbenünk arra, hogy nem Ausztria felé megyünk, hanem észak-keleti irányba: Brno–Prahá–Dresden, és még sokkal tovább és még mindig észak-keleti irányban. Valamikor december 30–31. táján érkeztünk meg az általunk ismeretlen és még soha nem hallott Wandern-Grosskirschbaum katonai táborba, ahol barakkokban lettünk elhelyezve.

Vasúti szerelvény Wandern-Grosskirschbaumba úgy 1945. január 6. táján érkezett meg Avemária Bruno százados úr parancsnokságával és az I. valamint II. zászlóalj egységeit szállította.

Vasúti szerelvény főleg az iskolában maradt, valamint a Balaton mellől visszavont hadapród zászlóaljt, valamint minden még ott lévő egységet és felszerelési tárgyakat szállított Pásztor Lajos alezredes úr parancsnokságával. Ezt megelőzően történt annak a v. Tóth ezredes úr által adott parancsnak a végrehajtása, miszerint az iskola minden iratanyagát az udvarra le kellett hordani és elégetni.

Ez a szerelvény Veszprémből 1944. december 27-én indult el és 1945. január 10-én érkezett meg. Ezzel az iskola elhagyása, illetve a kitelepítés teljesen befejeződött.

Természetesen nagyon el voltunk keseredve, mivel helyzetünket megismerve várható volt, hogy az előretörő szovjet seregek előbb-utóbb ideérnek. Hát ettől talán az is jobb lett volna, ha ott maradunk Veszprémben. Hideg volt, nagy hó volt és igen gyenge élelmezés. Úgy éltünk ott, mint a vágóhídra váró állatok, nem tudtuk, hogy mikor sújt le ránk a hatalmas szovjet bárd. Tulajdonképpen fogalmunk sem volt arról, hogy pontosan hol vagyunk, térképünk nem volt és senki nem volt hajlandó közelebbi felvilágosítást adni. Lakóházakat nem látunk, rádió hiányában pedig nem tudtuk, hogy mi is történik a nagyvilágban, és főleg a frontokon. Mindenki tisztában volt azzal, hogy a háborút már régen elvesztettük, és nem szerettük volna, ha pont a végén ér bennünket valami nagy baleset. Abban viszont biztosak voltunk, hogy ha itt maradunk, akkor előbb-utóbb összetalálkozunk a szovjetekkel.

Utazás Poznańba

Poznań (németül: Posen) kb. 120 km-re fekszik az iskola kijelölt körletétől, azzal Wandern-Grosskirschbaum térségétől keletre, a Warta folyó mentén.

A Poznańba küldött alakulat két egységből tevődött össze az alábbi részletezés szerint:

a.) 1945. január 13–14-én a II. karp. tisztii iskolás zászlóalj tehergépkocsikkal.

b.) 1945. január 15–16-án a hadapród zászlóalj személykocsiból álló vasúti szerelvénnel.

Mi a II. tisztii iskolás zászlóalj 1. százada Sári Károly főhadnagy úr vezetésével 1945. január 13-án, vagy január 14-én este 4–5 óra körül – tehát már sötétben – lettünk riadóztatva, minden holminkkal együtt fel kellett sorakoznunk a barakunk előtt. Abban reménykedtünk, hogy talán mégis csak eltávoznunk nyugati irányban a szovjetek elől.

Nemsokára tehergépkocsik érkeztek és szakaszonként fel kellett szállnunk a gépkocsikra, amelyek személyszállításra voltak berendezve. Aztán elindultunk keleti irányban. Nem értettük, hogy hová megyünk és mindez miért történik, de főleg a keleti irány volt számunkra rendkívül gyanús. Érdeklődni nem tudtunk, mivel Sári főhadnagy úr és a szakaszparancsnok tisztiek elől ültek a gépkocsi vezetők mellett.

Kb. este 8 óra körül megérkeztünk egy laktanya udvarára – később kiderült, hogy a Kundorf laktanya –, és azonnal be kellett mennünk a kijelölt terepre [...].

Úgy 1945. január 20. táján jött hozzám Sári főhadnagy úr, de nem egyedül. Legnagyobb meglepetésemre vele együtt jött egy khaki színű, de folyamőri egyenruhás, tányérsapkás alezredes úr aki – jelentéstételelem után – bemutatkozott, miszerint a neve Ditrich Kálmán, aki most érkezett egy hadapród zászlóaljjal Poznańba és v. Tóth ezredes őt nevezte ki a magyar front parancsnokának. A korát kb. 55 évesnek ítélt meg. [...]

Ditrich alezredes úr megkérdezte, hogy van-e valami panaszunk, illetve észrevételünk. Természetesen elmondtam, hogy nincs fegyver lőszer, élelmiszer, kötszer, távcső, iránytű, rohamsisak, stb., stb., ő mindent megígért, mondván, hogy azért parancsnok és ez a kötelessége. De még csak most érkezett és ez ügyben majd felveszi a kapcsolatot a német parancsnoksággal mivel a hadapród zászlóaljnál ugyanezek a problémák állnak fenn. Szinte mondanom is kár, hogy egyáltalán nem kaptunk semmit.

Ditrich alezredes úr és Sári főhadnagy úr lőszerhiányra való tekintettel kiadja az utasítást, hogy csak akkor szabad visszalőni, ha a szovjetek támadnak és a célpontok láthatóvá válnak.

Az első támadást balról, a tó túlsó oldaláról kapjuk, amikor két szovjet katona ránk tüzelt és B. hadapród a bal karján megsebesült. A golyó csontot nem ért, bekötöttük és a Kundorf laktanyai parancsnokságra kísértük. Állítólag a német katonai kórházba vitték. A támadókat célzott lövésekkel visszavertük.

Előttünk kb. 250–300 m széles, sima havas területsáv húzódott, mögötte sűrű fás erdő, ahol már megjelentek a szovjet alakulatok és állandó jelleggel, kézi fegyverekkel tűz alatt tartottak bennünket. Távcsővel minden mozgásunkat, tevékenységünket meg tudták figyelni.

Többször jelent meg felettünk egy kétfedeles, általunk „varrógépnek” becézett felderítő repülőgép, amely minden bizonnyal légi felvételeket készített a magyar frontvonalról. Nyugodtan tehetne, nekünk nem volt mivel rálőni.

Első hősi halottunk Szabó Béla hadapród őrmester bajtársunk volt, aki fejlődést kapott és azonnal meghalt. Eltemettük. A lövedékek fűtülése szünet nélkül hallatszott, egy pillanatil sem hagytak nyugodtan minket.

Eldöntöttük, hogy a közeli tisztáson sorakozó Opel-Blitz gépkocsikkal sürgősen elhagyjuk Poznańt és már minden elő volt készítve. 50 év távlatából visszatekintve, és az akkori helyzetünket megismerve, ez a tervünk minden bizonnyal kudarcot vallott volna. De akkor ez így volt.

Egyik napon óriási méretű aknavető támadást kaptunk, legalább fél óráig tartott, a fehér hó olyan feketévé változott, mintha korommal hintették volna be. Én akkor a lövészgödöröm szélén ültem és a jobb lábamra támaszkodtam. Légnyomást kaptam és befordulva a gödörbe elvesztettem az eszméletemet. Arra ébredtem, hogy a havas földön fekszem, többen vannak mellettem, a füleim zúgnak, csilingelnek és nem hallok semmit. Aztán később erős kattogás és újra hallok. A jobb lábam alsó izmába aknaszilánkot kaptam, szerencsére a köpenyem, a nadrágom, a hosszú gatyám és a vastag térdzokni erősen lefédkezte, a seb nem volt súlyos, én magam kötöztem be. A hegyi hátizsákomban volt kötszer, deseptylpor és jód is, tudtam, hogy mit kell tennem. A seb begyógyult, csak a helye van meg emlékem gyanánt. Csak soha nagyobb bajom ne legyen! Mondtam akkor és most is.

Sári főhadnagyon egyre inkább látszik, hogy idegileg már teljesen összeropant. Kértük őt, hogy ne halogassuk az időt, mivel a helyzetünk egyre nehezebbé válik, hiszen már napok óta enni sem kaptunk. Vagy éhen halunk ebben a hidegben, hiszen már 10–12 napja kizárólag a lövészgödörökben „laktunk” a szabad ég alatt –10 –15 fok hidegben. Teljesen ki voltunk merülve. Ő kijelentette, hogy nem ellenzi az eltávozásunkat, de kötelességének tartja jelenteni a parancsnokának, Ditrich alezredesnek. Mi bizonyosak voltunk benne, hogy akkor mindennek vége.

Néhány óra múlva visszajön – rettenetesen feldúlt állapotban – és közölte velünk, hogy az alezredes úr „teljesen begurult” és hadbíróság elé állítással fenyegette meg parancsmegtagadás miatt. [...]

A poznańi csata 50. évfordulójára³⁸⁶

Ez év februárjában lesz 50. évfordulója a II. világháború egyik nagy jelentőségű eseményének, a „poznańi csatának”. Ennek magyar vonatkozású története eddig azon fehér foltok közé tartozott, amelyek elkerülték a magyar hadtörténeteszek figyelmét. A poznańi csata 1945. február 22-én este 22–24 óra között fejeződött be, amikor is a szovjet csapatok végső rohammal elfoglalták a Kernwerk erődöt. Mi, az egykori sorkatonák, valamint póttartalékosok, az 1944. szeptember 1-től megalakult veszprémi m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd hadapród-, majd karpaszományos tisztképző iskola állományból lettünk kitelepítve 1944. december folyamán négy vasúti szerelvényvel, az akkori Németország észak-keleti térségben levő Wandern-Grosskirschbaum központi táborába. Innen szállítottak el 1945 januárjában a 120–150 kilométerre levő Poznań városába teherkocsikkal és vasúton, a szovjet támadás feltartóztatására. Felszerelésünk az első világháborús Manlicher puska, egy-két tár lőszerrel.

A parancsot vitéz Tóth Imre ezredes, az iskolaparancsnoka adta ki, annak ellenére, hogy a zászlóalj részére a harcbevételhez szükséges legelemibb feltételeket sem biztosította. Velünk együtt Poznańban voltak az egri rohamtűzerek, rohamlöveg nélkül, mintegy 5–700 levente korú fiatal is fegyvertelenül, és ugyancsak részt vett a poznańi csatában a nagykanizsai 17. honvédgyalogezred. A város északnyugati részén levő Vináry külvárosban és környékén kezdődött meg „a halál negyven órájának” nevezett csata, hatalmas túlerőben ránk zúduló szovjet csapatokkal, amelyeket többek között repülőgépek és harcokocsik százai támogattak. Kénytelenek voltunk visszavonulni, és a város szélén egy német raktárbázisban sikerült sok lőszerhez, fegyverhez és élelmiszerhez hozzájutni. Súlyos utcai harcok után jutottunk el az utolsó felvonást jelentő, a keleti oldalt szegélyező Warta folyó feletti dombon fekvő Kernwerk erődbe. A szovjet erők északról és délről megkerülték a várost, és nyugat felől, keleti irányba szorítva bennünket, megkezdték a város ostromát. Ezzel Poznań sorsa megpecsételődött.

A Kernwerk volt a Poznań védő német erők utolsó támaszpontja. Feladata az volt, hogy a támadó szovjet csapatok minél nagyobb hányadát kösse le. Tudtuk, hogy a szovjet csapatok a Kernwerk erődöt biztosan elfoglalják, és mi nem akarunk a németekkel együtt fogságba esni, elhatároztuk, hogy február 21-én este 8 órakor kitörünk az erődből. A tervet sikeresen végrehajtottuk.

³⁸⁶ A visszaemlékezést Csikós Gábor volt hdp [hadapród] őrmester, a Poznańi Öreghadapródok Bajtársi Egyesületének ügyvezető elnöke írta. *Hadifogoly Híradó*, 1995. febr. 1. Hadifoglyok írják ... 5–6. o.

Másnap az utánunk küldött SS alakulat támadását veszteség nélkül visszavertük, a várakba vezető kijárat nyílást berobbantottuk. Ez volt a Poznańba vezényelt magyar tiszti iskolás zászlóalj még megmaradt egységének utolsó harci tevékenysége. A szovjet csapatok hatalmas tüzéségi és légi előkészítés után 1945. február 22-én este 22–27 óra között foglalták el az erődöt. A Kernwerk erőd parancsnoka, Batke tábornok öngyilkos lett. Mi 1945. február 23-án felemelt fejjel és teljes fegyverzettel utolsónak adtuk meg magunkat. Azt, hogy a németekkel megszakítottuk a kényszerű közösséget, és kitörtünk a Kernwerkből, a minket megszemlélő Zsukov vezette tábornoki kar is méltányolta. A marsall néhány mondatot váltott velünk.

Becsülettel teljesítettük a sors keze által ránk rótt kényszerű feladatot, az emberiség írott és íratlan törvényeit soha nem sértettük meg. Az elfogott szovjet katonákat minden esetben bántódás nélkül elengedtük. Ezt a magatartásunkat fogságba esésünk után még az ellenfél is méltányolta.

Dankházi Árpád szakaszvezető³⁸⁷

Jutasinak érzem magam mert a tényleges katonai szolgálatom nagyobb részét Jutason töltöttem.

1942. október 5-én bevonultam Sárbogárdra, onnét 1943. január 5-én áthelyeztek Jutasra. Ott többféle beosztás, tornaterem, konyha, tiszti étkezdé, majd újra tornaterem, és ezen belül mint a sportot vezető Száraz százados úr legénye én jártam ki a lakására takarítani. Közben jött egy lehetőség, lehetett jelentkezni az Iskolaparancsnokságra írónoknak. Többen jelentkezünk, nekem is sikerült a felvételi, ettől kezdve ott dolgoztam.

Elvégeztem 1944. február 1-től július 1-ig a tisztis iskolát, majd utána előléptettek őrzető majd tizedessé. 1944. őszén lejárt a két év szolgálati idő, de nem szereltünk le, visszatartottak még egy évig.

Nekem nagyon jó dolgom volt, az irodavezető Nagy főtörzsőrmester úr mellett. Mi beosztottak hárman voltunk abban az irodában, mi csináltuk a változás kimutatásokat és a Népmozgalmi nyilvántartókkal leveleztünk és egyéb munkákat végeztünk.

Mikor Jutasra kerültem Markóczy vezérőrnagy úr volt az iskolaparancsnok. Őt elhelyezték Becsei ezredes [valójában alezredes] úr, majd ha jól emlékszem Tóth ezredes úr volt a parancsnok.

---

³⁸⁷ Részlet a szerzőhöz írt leveléből

Az idő járt és egyre komolyabbá vált a háborús helyzet. Lehetett hallani, hogy valószínűleg kivisznek bennünket Németországba. Így is történt, az első szerelvényen december közepén el is indult. Én a második szerelvényen december 24-én szenteste indultam. Ezzel meg is szűnt a tiszthelyettes képzés Jutason.

Mielőtt kimentünk Németországba, előtte édesanyám meglátogatott, nagyon bánatos volt, de bánatát fokozta, hogy a bátyám már akkor kint volt a Szovjetunióba és 1943. óta nem adott életjelt magáról. Édesanyám a Rab-Mária közbenjárását is kérte, és ha hazajövünk, egy kis Szűz-Mária szobrot elhelyez a Rab-Máriánál. Sajnos ezt a körülmények nem engedték, így a kis szobrot itthon őrizzük..

Drezdában vagonéroztunk ki és mentünk Gross-Kirsbaumba. Innét menekülni kellett 1945. január 29-én jöttek az oroszok, így kerültünk Westlagerba. Ott tovább folyt a kiképzés, de 1945. április 23-án amerikai fogságba estünk. Gyalogoltunk 40 km-t Kám városba, onnét tehergépkocsikkal szállítottak bennünket Nürnberg mellett Fürstbe, egy nyolcvanezres lágerbe körülkerítve a szabad ég alatt.

Pár hónap után felszámolták, én is több helyre kerültem, végül visszakerültem újra Westlagerbe. 1945. december közepén nagyon megbetegedtem, gyengélkedő, majd kórházba (kerültem) Amberg városába. Itt működött a debreceni kórház. A tüdőmmel volt baj, próbáltak tölteni, végül 1946. január 25-én megműtöttek, a jobb tüdőlebenyemet lekapcsolták. Hála Istennek, jól sikerült, még életben vagyok.

2004. április 15-én töltöm be a 83. évet.

A fogságból 1946. április 17-én értem haza, két évig nem dolgozhattam, de utána megkezdtem a kemény munkát, kovács a szakmám.

Nyugdíjazásom után a fiammal többször jártam Jutason, de csak az őrségig jutottunk, be nem mehettünk. Legutóbb kb. 2 éve voltunk. Meglepetésünkre egy kis lakótelepet találtunk az iskola területén. Bementünk, körülnéztünk mivel régi szép emlék fűzött a Rab-Máriához, az édesanyám ha meglátogatott oda mindig ki kellett vele menni, ezért most is felkerestük. Szomorú volt a látvány, mert ezen a szép helyen csak piszkot és szemetet láttunk. Abban az időben, amikor még ott szolgáltam, szépen kialakított partfal, rajta elhelyezett márvány lapocskák „Hálából” felirattal, csodálatos gyógyulások emlékére. Ezért aztán hiányolom is, hogy nem tudok többet a létezéséről. Örülnék, ha többet megtudhatnék a kegyhelyről.

Visszatérve 1944-re mikor megkezdtük a harmadik év szolgálatot, úgy volt, hogy előléptetések lesznek. Ez nem történhetett meg az egyre komolyabbá vált

háborús helyzet miatt. Így aztán csak Németországban 1944. szept. 6. körrendelet alapján 1945. márc. 1-ei ranggal előléptettek 41 hallgatót és 9 törzsalosztálybeli tisztet. A törzsalosztályosok nevét leírom. Én jómagam szakaszvezető lettem. Tizedesek: Pető György, 1921. Ő volt az egyik írnoktársam. A másik egy miskolci fiú, ő már Grosskirschbaum-ban elvált tőlünk, a karpaszományosokkal együtt vezényelték őket valahová. Vele tartjuk a kapcsolatot, levelezünk. A következő, Horváth Jenő, 1920. Ő volt a törzsalosztály írnoka. Horváth József, 1922. Keller Ernő, 1920. Őrvezetők: Avas Emil, 1921. Mándli Zsigmond, 1922. Pető Gyula, 1922. Pillók Károly, 1921.

Szép volt Veszprém, a vár, a viadukt, a Rab-Mária és a külső, az iskola szeleme, magasabbrendűsége megtanított viselkedni, az életre felkészülni s a következő nehéz gondterhelt éveket elviselni.

Papp Sándor Ferenc őrmester³⁸⁸

(Lejegyezte Nagy Ferencné szül: Papp Julianna)

Papp Sándor volt jutasi őrmester 1910-ben született a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kunmadarason. Szülei dolgos, egyszerű emberek voltak, földműveléssel és állattartással foglalkoztak. Elemi iskoláit Kunmadarason végezte, jó tanulmányi eredményével kitűnt társai közül. Szigorú, de igazságos szülei és iskolai tanítói – akikre mindig nagy szeretettel gondolt vissza – megtanították az emberségre, vallásos hitre, szeretetre, kitartó akaratra, embertársai megbecsülésére.

Az elemi iskola befejezése után ács-kőműves szakmát tanult.

1932. évben Szegeden kezdte katonai pályafutását, majd Budapesten folytatja szakaszvezetőként.

³⁸⁸ Részlet a szerzőhöz írt leveléből.

Budapesti katonai évei alatt megismerkedik édesanyánkkal, akit 1937. évben feleségül vett. Édesanyánk Vincze Erzsébet kunmadarasi születésű, jólelkű, családcentrikus, szerény és szorgalmas volt.

Édesapánk szerette hazáját, a katona életet, a fegyelmet, a bátorságot, a becsület belső értékeivé váltak és végig kísérték életét.

Erős akaratával kitartóan próbálta elérni célját.

Katonai pályafutását Veszprémben a jutasi Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Tiszthelyettesképző iskolában folytatta. A legjobbak közé tartozott úgy a katonai ismeretek elsajátításában, mind a gyakorlati kiképzésben.

A Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Tiszthelyettesképző iskolában 1942. évben végzett légvédelmi tüzér hallgatói közé tartozott.

Kisgyermekként nem sokat tudtunk Veszprémben, Jutason töltött éveiről, később pedig megfontoltsága óvatossá tette: családja védelmében nem mesélhetett katonai életéről, „jutasi” élményeiről.

Elbeszéléseiből a következőkre emlékszünk vissza:

– anyyi karika volt a légvédelmi ágyú csövére helyezve, ahány repülőgépet lelőttek;

– egyik körlettársa a körlet takarításakor a kályha körül rendetlenséget hagyott. E miatt a szobaparancsnok nem engedte eltávozásra, hanem megparancsolta neki, hogy telefonáljon haza a kályha csövébe beszélve. Másnap megjelent az édesanyja és egy csomagot hozott a fiának.

Az évek múlásával is, ha a „Jutas” szót meghallotta, megcsillant a szeme. Vitéz Markóczy János vezérőrnagyot és tanárait emlegette, szeretettel beszélt katonatársairól.

Sajnos a háború kettévágta pályafutását. Hadirokkantként érkezett haza Kunmadarasra 1944. év késő őszén a kórházból, gránát találat által veszítette el jobb kezének négy ujját. Hazaérkeztével családját védelmezte, óvta a háború borzalmaitól. Későbbi években megtanult bal kézzel írni, dolgozni.

Vitéz Markóczy János vezérőrnagy lánya, Markóczy Éva (helyesen Angéla – Földesi) a Megyei Gyógyszertári Központnál dolgozott, férje gyógyszerészként helyettesítette egy időben Kunmadarason. Édesapánk felkereste őt és egész délután beszélgettek a Jutason töltött éveiről.

Mi gyerekek köztiszteletben álló emberek lettünk Kunmadarason szüleink nevelése révén. Édesapánk nyugdíjasként a Kunmadarasi Református Egyház gondnoka volt. Isten féltő emberként élt, 1977. június 26-án Kunmadarason hunyt el.

Hegedűs Ferenc őrmester:³⁸⁹ Huszárból lett harckocsizó³⁹⁰

A Honvéd Hagyományörző Egyesület Területi Szervezeténél, Kecskeméten van két olyan hadastyán is, akik egykoron Jutason kapták meg alapos katonai kiképzésüket. Életük javát leélve még ma is katonás léptekkel, emelt fővel, szálfegyenes derékkal járnak közöttünk. Magam is kíváncsi voltam, honnan ez a katonás magatartás, az elmélyült katonai tudás.

A Kecskeméten élő, 89 éves Hegedűs Ferenc obsitos harckocsizó őrmester nem mindennapi katonai élményeket tudhat magáénak. A veterán harcos élemedett kora ellenére még ma is aktívan dolgozik. No, nem otthon! Állandó munkahellyel rendelkezik, naponta jár dolgozni. A munkahelye számít rá, várják pontossága, tisztessége miatt is. A volt hivatásos katonának a háború után nem volt könnyű elhelyezkednie, de szívósságára, kemény akaraterejére vall, hogy a polgári életben is mindig helyállt, bárhová sodorta az élet.

Hegedűs Ferenc 1914. július 10-én született. Iskoláit Szajolon és Kecskeméten végezte, majd a Magyar Államvasutaknál helyezkedett el. A behívóparancs alapján 1937. október 5-én vonult be Kecskemétre a Magyar Királyi I. Ferenc József Jász-Kun 1. Honvéd Huszárezred II. huszárosztályához. Itt kapta meg az újonckiképzést, majd letette a katonai esküt, részt vett a Felvidék és Kárpátalja, valamint az erdélyi részek visszafoglalásáért indított hadműveletekben, majd a II. világháborúban is.

A kecskeméti huszárosztálynál alapos lovaskiképzést kaptunk – kezdte a beszélgetést Hegedűs Ferenc. Alapvető fegyverünk volt a karabély, golyószóró, géppuska és a jókora lovassági kard. A kard forgatásához nagyon erős, izmos kar kellett, de hozzáedzöttünk. Én több alkalommal is sikerrel szerepeltem lo-

³⁸⁹ Hegedűs Ferenc 1914. július 10-én született Szajolban. 1937. október 5-én vonult be a magyar királyi I. Ferenc József Jász-Kun Honvéd Huszárezred II. huszárosztályához. Őrvezetőként végzett a tisztesiskolán, rövidesen pedig tizedessé léptették elő. 1940-ben jelentkezett a Jutasi Csapataltisztképző Iskolára, ahol már páncélos kiképzést kapott. A végzés után, szakaszvezetőként a 2. lovasdandár páncélos-zászlóaljához helyezték, egy év múlva pedig előléptették őrmesternek. A háború során több ütközetben is részt vett, 1942 nyarán pedig az egységét a szovjet frontra, a Donhoz vezényelték. Miután a heves harcokban zászlóaljának több tisztje is hősi halált halt, átvette az alegység vezetését. Helytállása elismeréseként rövidesen századparancsnok-helyettesnek nevezték ki – tizennyolc harckocsi és 220 katona tartozott az alárendeltségébe. A háború végén angol hadifogságba esett, ahonnan 1946-ban tért haza. Először a Kecskeméti Konzervgyárban, majd a helyi Volánnál helyezkedett el. A közlekedési vállalatnál 1976-ig dolgozott, majd nyugdíjasként további 32 évet maradt munkaviszonyban. 103 éves korában, 2017-ben hunyt el. Forrás: honvedelem.hu.

³⁹⁰ *Honvéd Altiszti Folyóirat*, 2003/4. Kenyeres Dénes: Huszárból lett harckocsizó. 58–60. o.

vasversenyeken és különböző akadályugrató lovaglásokon. 1938. május 1-jén őrvezető, október 1-jén pedig tizedes lettem.

Elég mozgalmas volt a sorideje is.

Igen, részt vettem a huszárokkal rajparancsnokként a Felvidék és Kárpátalja visszafoglalásáért indított hadműveletekben. Főleg felderítő-járőr feladatokat hajtottunk végre, természetesen lóháton. Szolgálataim elismerésül lovasdandár parancsnoki dicséretet kaptam.

Hogyan került Jutasra?

Nagyon szerettem a huszáréletet, a parancsnokaim is felfigyeltek rám. Révai Kálmán huszárőrhadnagy, a huszárosztály egyik kiváló tisztje – a később mártírhalált halt honvédtábornok – ajánlott engem az Altisztképző Intézetbe. 1939. október 7-én vonultam be Jutasra. Huszonhatan voltunk egy osztályban. Az osztályfőnökünk Hadházy József százados, helyettese Mádikovács Boldizsár főhadnagy, szolgálatvezetőnk Kuruc Ferenc tiszthelyettes, szakaszparancsnokunk és oktatónk vitéz Marzsó Lóránt százados, szakaszparancsnok helyettes és oktatótisztünk Hais Tibor főhadnagy, az osztályelső Máthé Lajos őrmester volt.

A tanintézetet éveken keresztül vitéz Markóczy János vezérőrnagy úr vezette. Rendkívül jól szervezett volt a kiképzésünk és az oktatásunk, kiváló ellátást kaptunk a kétéves kiképzés egész ideje alatt. Az én időmben három gyalogos-, egy híradó-, egy műszaki és egy gyorsosztály képezte a hallgatói létszámot. A gyorsosztály méneskari osztályból 25 fővel, ejtőernyős csoportból 15 fővel, páncélososztályból 26 fővel állt.

Milyen tantárgyaik voltak?

Sokat kellett tanulni, főleg az első évben. Ugyanúgy bántak velünk, mint ha újoncok lennénk. Az alaki kiképzéseink nagyon erősek voltak. Teljesen más közegben éreztem magam az iskolán, mint amit a csapatnál megszoktam. Az iskolán minden előírászerű volt. Különlegesen oktattak bennünket a vigyáz-zállásra, a fordulatokra, a tisztelgésre, a menetelésre. A testtartás is más volt, magas fokú, egységes követelményrendszer alapján tanultunk. Módszertani oktatás keretében sajátítottuk el a vezénylés rendjét, a kiképzés tematikáját. Az elsajátított tananyagot pedig napokig, hetekig sulykolták belénk. Az iskolán a katonai tantárgyak mellett polgári képzést is kaptunk: magyar nyelvet, történelmet, irodalomtörténetet, számtan-mértant, valláserkölcs és illemtant, motortant,

járművezetést tanultunk. A katonai tárgyak közül a szolgálati szabályzatot, a harcászati szabályzatot, a tereptant, az alaki szabályzatot, a testnevelést, a gázkiképzést, a vegyvédelmi ismereteket, a lökiképzést, a fegyverismeretet, a felderítést, a műszaki ismereteket, valamint a harcászati elméleti és gyakorlati kiképzést kell megemlíteni. Természetesen a hallgatók a kiképzés mellett őr és belszolgálatot is elláttak.

Milyen változás történt a képzésben?

1940-ben a huszárosztály parancsnoka kikért az iskoláról, így részt vehettem az erdélyi bevonulás hadműveleteiben. Óriási élményt jelentett érzelmileg az ottani magyar lakosság hangulata, az a határtalan öröm, amit az arcokon láttam. Soha nem feledem el. Visszatérve Jutasra, a huszárokat átképezték a páncéloszakra. Engem nagyon érdekelt az új fegyvernem alkalmazásának lehetősége, hatékony tűzereje. Alapos ismereteket kaptunk motorelméletből, a páncélgépkocsik és harckocsik típusleírásából, a harckocsik harci alkalmazásáról, az alegységek bevetéséről. Ott tanultam meg az Ansaldo páncélgépköcsi és a Toldi harckocsik szerkezetét, vezetését, a beépített rádió és telefon használatát.

Megtanították a támadás, a védelem fajtáit, a harcbiztosítás szabályait, a harckocsik harci alkalmazásának lehetőségeit éppen úgy, mint a harcjárművek üzemeltetésének szabályait. A gyakorlati ismereteknél főleg a támadás végrehajtása szerepelt. De a védelmet is megtanították, külön gyakoroltuk a bekerítő hadmozdulatokat. A lőelem- és irányzékállítást is szerepelt a programban. A második évben olyan képzést kaptunk, hogy önálló alegységparancsnoki feladatokat is képesek legyünk ellátni. Szükség esetén, főleg háborús körülmények között, a tiszteket kellett tudnunk helyettesíteni.

Az avatás hogyan történt?

A kiképzést befejezve 1941. június 29-én nagyon szép ünnepség keretében avattak bennünket az alakulótéren. Megjelent Kállai Miklós miniszterelnök, Grósz József veszprémi püspök és vitéz Szombathelyi Ferenc vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke is.³⁹¹ A püspök szentmisét celebrált és beszédet mon-

---

³⁹¹ Az emlékezet ez esetben nem pontos. Az avatáson nem volt jelen dr. Kállai Miklós miniszterelnök. A Honvéd Vezérkar főnöke ekkor Werth Henrik volt, de ő sem volt jelen, személyét Horváth Sándor tábornok képviselte. Ebben az időben dr. Czapik Gyula volt a veszprémi egyházmegye püspöke, aki jelen volt az avatáson, felszentelte az új templomot is. Szombathelyi Ferencet 1941. szeptember 6-án nevezték ki a Honvéd Vezérkar élére. Az említett Grósz József ekkor nem veszprémi, hanem szombathelyi megyéspüspök volt (később Kalocsa érseke), de nem volt jelen. Az ünnepségről lásd: *Veszprémi Hírlap*, 1941. júl. 2. Kettős ünnep ... 1–2. o.

dott. Szólt az avatandókhoz a vezérkari főnök és az intézet parancsnoka. Engem akkor hivatásos szakaszvezetővé léptettek elő. Az avatásra megkaptuk a páncéljármű-vezetői igazolványt, amely érvényes volt – ma is megvan – az Ansaldo és a Toldi típusú harcjárművekre. Ezenkívül megkaptuk a honvédségi gépjárművezetői igazolványt is.

Mit adott önnek Jutas?

Nehéz ezt így megfogalmazni. Egyfajta erkölcsi tartást, nagyon szép nemzeti, hazafias érzést, emberséget. Önfeláldozásra, hazafias cselekedetre kész katonákat bocsátott ki a kiváló intézmény. Hálás vagyok a sorsnak, hogy ott tanulhattam és elvégezhettem a katonai iskolát. Nekem életre szóló ismereteket, jellemet, becsületet adott. Megtanított arra, hogy fegyelemben éljem le az életem, még ha időnként nehéz is volt.

Hasznát vette-e az iskolán tanultaknak?

Különösen a háború alatt, de a polgári életben is. Az avatás után hamar a mély vízbe dobtak. Július 4-e és december 24-e között orosz hadművelési területre kerültem önálló oszlopparancsnokként, az 1. páncélos hadosztály kötelékében. Zsákmányanyagok szállítását hajtottuk végre az alegységgel. Ekkor léptettek elő őrmesterré. 1942 elején Németországban kaptunk átképzést a Panzer IV. típusú, igen korszerű harcokocsikra. Ezt követően a magyar királyi 30. harcokocsiezred II. zászlóalj (Cegléd) kötelékében ismét a frontra vezényeltek. Urivnál rendkívül véres harcokban vettünk részt, melyek során a zászlóaljparancsnokunk is hősi halált halt. Ideiglenesen én vettem át az alegység vezetését. Ezt jelentettem Lux Péter századosnak. Zászlóaljunk a túlerő ellen vívott harcban csaknem elvérzett. A veszteségek után megbízott századparancsnok-helyettes lettem. A hídfő birtoklásáért vívott harcok során óriási veszteségeink voltak, a 200 harcokocsinkból télire már csak 80 darab maradt hadrafogható állapotban.

Hogyan úszta meg a doni áttörést?

Az 1943. január 12-i orosz támadás idején a mi alegységünk Osztrogorzsk és Korotojak között volt állásban. Halogatóharcral lassítottuk a szovjet csapatok előrenyomulását és harctevékenységét. Márciusban váltottak le minket. Később másik alakulattal kerültem ki Németországba s ott fejeztem be a háborút, majd angol hadifogságba estem. Hazakerülve egy évig nem tudtam elhelyezkedni.

Nagyon nehéz volt, mert én igazán katonának készültem. Még bántottak is azért, mert részt vettem a háborúban.

Járt-e azóta Jutason?

Az 1960-as években egyszer elmentem a laktanyába. Nagyon furcsa érzés került hatalmába. Az ismerős falak között, a jól ismert gyakorlótéren senki ismerőssel nem találkoztam. Olyan üresnek éreztem mindent. Úgy éreztem magam, mintha idegen bolygón tartózkodnék. Nem esett jól a nosztalgizálás! Néhány éve beléptem a Honvéd Hagyományőrző Egyesület területi szervezetébe. Itt sok régi katonával találkozom. Elbeszélgetünk a háborúról, a hadseregről és sok egyéb más témáról is. A programokra mindig szívesen járok.

*Hegedűs Ferenc őrmester (balról a második) 2014-ben,
a Veszprémben tartott altisztavatáson*

Jutasi Karpaszományos Iskola – a katonai szigor felsőfoka³⁹² Egykori tiszthelytessel (?) Monostori Károly beszélget

*„Amikor elindultam, akkor hatvan voltam.
Amikor megérkeztem, akkor az emberek mondták,
hogy »ez nem keletről jött«.”*

Nagyváradról származom. 1944-ben kerültem át Magyarországra, Budapestre. Mint leventének, 1944 novemberében kellett volna bevonulnom munkaszolgálatra. De miután a körülmények nagyon rosszak voltak, s mivel a bátyám hadnagyként Jutason teljesített szolgálatot, ő elintézte, hogy elmehessek Jutasra, a Karpaszományos Iskolába. Annak ellenére, hogy nem voltam katonaköteles, és nem hívtak be katonának. Két lehetőség között választhattam: vagy megyek munkaszolgálatra, vagy önként jelentkezek a Hunyadi Páncélos Hadosztályba. Mit mondjak, kérem? Nekem, bizony, egyikhez sem fülött a fogam. Egyik sem tetszett, így természetesen Jutast választottam.

Fogkefével takarítottak

– Azt hiszem, az átlagember nagyon jól ismeri ennek a kis veszprémi körzetnek, Jutasnak a történetét, ahol a Horthy-korszakban altiszteket képeztek. Miként azt is tudjuk, hogy a tiszteket itt, Budapesten, a Ludovikán tanították mindenféle okos dologra. Milyen volt az élet Jutason? Milyen volt az őrmesterképző iskola?

– Az igazság az, hogy mi főleg hírből ismertük a jutasi tiszthelyetteseket és a jutasi fegyelmet, de azért maradt ott egy pár eredeti, hamisítatlan jutasi őrmester a mi kiképzésünkre is... Így volt alkalom személyesen is meggyőződni arról, hogy miképpen is nézhetett ki ennek az iskolának a működése a fénykorában.

Kérem, ott a fegyelem, a tisztaság fontossága mindenem felül állt! Ha kellett, parancsra fogkefével padlót takarítottunk. Ha az őrmesternek olyan kedve volt, akkor fölforgatta az ágyat, és „szobarend!” parancsot adott ki... Pillanatok alatt helyre kellett állítani a szobarendet. A gomboknak úgy kellett állni az egyenruhán, hogy a korona felül legyen, mert ha nem úgy volt, az őrmester rögtön levágta. Azonnal vissza kellett varrni! Kimenőkor, ha a gomb nem úgy állt, ahogy az kellett, nem engedtek ki!

³⁹² Ring (Vasárnapi Ujság), 1992. ápr. 29. (ápr. 26.). 25–26. o.

Vagy például az, hogy „légiriadó” a szobában, azt jelentette, hogy be kellett bújni az ágy alá, és amikor a légiriadó elmúlt, akkor vigyázállásba föl kellett állni az ágygal együtt!

– *Ennek az iskolának volt egy híres parancsnoka, vitéz Tóth Imre, akiről annyit tudunk, hogy 1946-ban a Népbíróság elé akarták vinni.*

– Emléket szeretnék állítani vitéz Tóth Imre ezredesnek, az iskola parancsnokának. Ő, mintegy ezerötyszáz, húsz és harminc év közötti fiatalembert mentett meg. Ezeket a karpaszományos fiatalembereket nem engedte a frontra vinni, nem engedte őket bevetni. Egészen a fogságba esésig biztosította azt, hogy a németek se tudják felhasználni és bevetni ezeket az embereket.

– *Mi volt a különbség a tiszthelyettesképzőn végzett, és a karpaszományos hallgatók között?*

– A Kinizsi Pál Tiszthelyettesi Iskolára azok a tiszthelyettesek kerültek, akik úgynevezett továbbszolgálok voltak a Horthy hadseregben, s ezekből Horthy hivatásos tiszthelyetteseket neveltetett. Nos, ezeket a tiszthelyetteseket 1944 nyarán, a front közeledtével kiküldték a frontra. És ekkor alakult át ez az iskola karpaszományos iskolává.

Karpaszományos volt az a Horthy-hadseregben, aki leérettségizett, és katonai szolgálatra bevonult. Kapott a zubbonyára egy karpaszományt, innen lehetett tudni, hogy ő karpaszományos.

Jöttek az oroszok

– *A Jutasi Karpaszományos Iskola 1944 november elején mintegy 1500 hallgatóval elindult a világba... Miért?*

– Erősen közeledett a front. Egyszer csak parancsot kaptunk, hogy „sorakozó!”, majd „indulás!”... Jutásról gyalog indultunk el, és a Bakonyból, Zirc, Nagygyimót, Pápa, Szany útvonalon mentünk, egészen Szanyig, ahol letáboroztunk. Ott töltöttünk néhány napot, majd 1945 januárjának első napjaiban bevagoníroztak minket marhavagonokba, és elindult az iskola Nyugatra. Wiener-Neustadtba mentünk.

Azután nem tudtuk, hogy hol járunk, hiszen a marhavagonokból sokat nem láthattunk. Ráadásul általában éjszaka mentünk. Azt tudom, hogy mi keresztülmentünk Poznañon, mert azt az állomást azért megismertük, és Poznañ meg

Frankfurt am der Oder között valahol megálltunk. Annak az állomásnak és városnak a nevét nem tudom. Gyalog mentünk fel egy Loskirschbaum [Grosskirschbaum] nevű falucskába, ahol korábban nagy német katonai tábor volt, s e táboron belül volt még egy nem nagy létszámú hadifogolytábor is. Mi reggeltől estig kivonultunk a hóba, esőbe – alaki kiképzést kaptunk. Fából kézigránátot faragtunk, azzal gyakorlatoztattak minket. Fegyverünk nem volt. Az ellátásunk és a ruházatunk is elég gyenge volt.

Február végén egy éjszaka óriási lövöldözésre ébredtünk. Megjelentek a szovjet katonák, s megláttuk a T-34-eseket. Akkor derült ki, hogy ez egy olyan szovjet ék, amely mintegy 50 harckocsiból áll, és áttörte a keleti frontot. Stettinbe igyekeztek. Ahogy jöttek keresztül a helységen, észrevették, hogy vannak itt emberek, de azt nem tudták, hogy kik. Ezért elkezdtek tüzelni, de miután semmilyen ellenállás nem volt, nem értették, hogy mi is lenne ez: bejöttek a barakkba. Mindenáron a „nyemeckiket” keresték. Mi persze tiltakoztunk, hogy nem „nyemeckik” vagyunk, mi „vengerszkek” vagyunk. Megkérdeztük, hogy most aztán mi lesz? Erre a parancsnok – miután nagyon siettek – azt mondta, hogy álljunk sorba, és induljunk el a harckocsioszlop mellett, menjünk visszafelé. Aztán majd jönnek a szovjet csapatok, és azok elintézik a mi dolgunkat.

Szépen sorba álltunk, és mentünk a harckocsik mellett, visszafelé, ahogy a parancsnok mondta. Egy idő után aztán vége lett az éknek, csak nem jöttek a szovjet csapatok. Ekkor jutott eszébe a parancsnoknak, hogy most menjünk inkább dél felé, mint hogy a szovjetek elé menjünk.

Amerikai fogságban

– *Tehát, ha jól értettem a szavait, vitéz Tóth Imre ezredes a Jutasi Karpaszmányos iskolát haza akarta hozni Magyarországra.*

– Ez így van. Tulajdonképpen nem hozta haza, de lehetővé tette, hogy aki akar, az hazajöhessen. Ennél a szovjet „ékesetnél” két részre szakadt az iskola. A mi barakkunk legénysége volt az, amelyik elindult az ék mellett, az iskola többi része pedig Tóth Imre vezetésével, de ugyancsak az erdőn keresztül, haldéktalanul dél felé indult. Elszakadtunk, majd utána mi is bementünk az erdőbe. Majd egy városkába keveredtünk, ahol egy olyan vonatot találtunk, amely éppen indulófélben volt. Föl tudtunk rá szállni, s az levitt mindenkit Frankfurt am der Oderbe. A legnagyobb meglepetésünkre ott találtuk az iskolát, és Tóth Imre ez-

redest. Tóth Imre ezredesnek sikerült szereznie egy teljes szerelvényt az iskola részére. Ezzel a szerelvénnel leszállítottak bennünket Nürnbergtől nem messze, egy Auerbach nevű faluba, amely mellett egy nagy német katonai kiképzőtábor volt, amelyet Grafenbergnek hívtak. Amikor az amerikaiak közeledtek nyugat felől, akkor az iskola elindult déldélkelet felé, azzal a szándékkal, hogy megpróbálunk hazajönni, amennyire lehet, ahogy tudunk. Elérkeztünk egy Neuburg nevezetű, nagyon szép kis német városkába, ahol aztán az iskola tulajdonképpen felbomlott, s befejezte együttes menetelését. Grafenbergben még ott voltak a Csanádi testvérek, a FRADI-ból jól ismert játékosok.

– *Illetve arról a Csanádi Árpádról is szó van, aki később a Magyar Olimpiai Bizottságnak is volt elnöke...*

– Igen, ő szervezte meg a futballcsapatot, amikor még nem voltunk fogságban. Abban a csoportban, amellyel én a bátyámmal együtt Neuburgból hazafelé indultam, volt benne szegény Pécsi Sanyi is, korábban nagy színészünk.

– *Ennek a kalandos útnak 1946 májusában lett vége. Ugyanis nem egyenesen érkeztek haza, mivel volt még egy kis kitérő.*

– Elég sok kitérő volt, mert mi ugyan heten leértünk majdnem Passauig, amikor május 7-én a 7. Amerikai Hadsereg utolért, és fogságba ejtett minket. Innen aztán újra visszakerültünk Regensburgba, onnan Münchenbe, majd utána megint Grafenbergbe, ahol ugyanazokban a barakkokban laktunk, mint foglyok, ahol azelőtt katonaként laktunk. Végül Grafenbergből vittek le Dachaubá, ahol aztán az idő nagy részét eltöltöttük, és innen hoztak haza '46 áprilisában vonaton az amerikaiak Komáromig. Két nagy zsákkal és nyolcvankét kilóval jöttem meg. Amikor elindultam, akkor hatvan voltam. Amikor megérkeztem, akkor az emberek mondták, hogy „ez nem keletről jött”.

Gazdag Ferenc főtörzsőrmester³⁹³

(Lejegyezte Gazdag Ferencné szül: Németh Anna)

Én egy 81 éves asszony vagyok, aki 22 évesen Jutason lakott másfél évig. 1944-ben jöttek az oroszok és mindenki menekítette a családját. Engem 1944 december 2-án a férjem az egy éves kislánnyal felrakott a vonatra és haza-

---

³⁹³ Részlet a szerzőhöz írt leveléből.

küldött a szüleimhez Vas megyébe, Kemestarodfára. A bútorunkat meg bevitte Veszprémbe, a Hosszú utcába egy Deák nevezetű civil emberhez.

Férjem a hozzám írt levelében megírta, hogy karácsony előtt egy egész vonat szerelvényt megraktak és elindultak Németországba. Stettin-be értek, ahol lebombázták a vonatot, égett minden. Ők kiugráltak a vonatból és ott el is fogták őket. A tisztek nagyon megijedtek, azt mondták, ők nem mennek Szibériába. Egy Gundelfidel nevezetű százados az egész családját lelötte. Feleségét, két kisgyereket, anyósát, utoljára önmagát. A férjem, aki egészségügyi volt, ők mosdatták meg őket. Azután a foglyoknak a házakba küldték pakolni. Egy nagy ládába, bördöndökbe kellett belerakni külön a női és férfiruhát, majd vitték az állomásra, felrakták a vonatra, és elindult a rakomány Oroszországba.

Mikor ennek is vége lett elindították a foglyokat is Oroszország felé ki vonaton, ki gyalog. A Ladoga tó partján kötöttek ki. Ott volt valami kórház és ott a férjemet sok mindenre fel tudták használni, még bútort is faragott nekik. Sok osztrák és német katonával megismerkedett. Egy esztendőt letöltött a fogságba és 1945 karácsonyán mint betegkísérő hazajöhetett.

1949-ben kérte magát vissza a katonasághoz. Levél nem jött, hanem behívták Szentgotthárdra a rendőrségre, és ott úgy elverték, ahogy csak tudták, bedobták a fogdába és rá akarták beszélni, hogy legyen besúgó, de nem vállalta. Akkor még jobban elverték, éjjel engedték haza.

Vitéz Káplán György ny. alezredes, oktató

Jutasra helyeznek³⁹⁴

Egy szép május végi napon kint foglalkozom új katonáinkkal a Kis-Rákosi gyakorlótéren, mikor kirobog értem egy oldalkocsis motorkerékpár, és jelenti a vezetője, hogy a páncélos hadosztály-parancsnokságról keresnek telefonon. „Itt X. Y. alezredes, meg szeretném kérdezni a hadnagy úrtól, hogy mint hadi-tapasztalatokkal rendelkező hivatásos páncélos tisztnek, volna-e kedve a jutasi tiszthelyettesképző iskolában oktató tisztként tanítania?”

³⁹⁴ KÁPLÁN 2000. Káplán György visszaemlékezési különösen fontosak, alapvető forrásértékűek. Naplójában teljes részletességgel írja le az altisztképző harcait, kitelepülését, fogságba esését, megpróbáltatásait. De leírásában azt is láthatjuk, hogy a „jutasi szellem” mindenkor és minden helyzetben jelen volt. Tartásukat, katonai kötelességüket és főleg emberségüket soha nem veszítették el. Személyes elmondása szerint a hadifogságban is csak a jutasi iskolából valók tartották meg katonás megjelenésüket.

Villámgyors gondolkodás. (Itt kell hagynom Pestet, szüleimet, teljes ellátásomat, stb. és az ismeretlen, félelmetes Jutas!)
„Alázatosan jelentem, igen!”

„Jól van, majd a zászlóalj-parancsnokság megkapja az áthelyezést. Köszönöm. Sok sikert új beosztásához. Végeztem!”

Mi, katonák, annak idején így beszélgettünk, ez volt az előírás.

„Mit akartak?” – kérdezi izgatottan a segéd-tiszt.

Elmondom. Jól hátbavágnak, micsoda mázlista vagy! Ő is gratulál, s egyben sajnálkozását is kifejezi, hiszen alapító tagja voltam az 51. pc. vadász-zászlóaljnak.

Néhány nap múlva, mikor megjött a papír, kocsimmal és egy kis tehergépkocsival kora reggel indultunk Veszprémbe, illetve Jutasra.

Lejelentkezés – soron és renden kívüli díszben – az iskola parancsnokságon, vitéz Markóczy János, a hírek szerint az ország legszigorúbb tábornoka barátságosan fogad és közli örömét, hogy végre egy „igazi” páncélos tisztet kapott, mert minket a Ludovikán erre képeztek ki.

Lakást szerezni Veszprémbe hamar lehet, találtam is egy kis villában, a Kórház utca 4-ben, jó központi fekvésű.

Még Pestről történő elutazásom előtt megkaptam a Signum Laudist, a hadiszalagon, kardokkal és a Tűzkeresztet, büszkén viselem a szívem felett. Az előbbi tábornoki kihallgatáson már így jelentem meg.

A jutasi iskolában rengeteget tanultam oktatási módszerekben, rendszeretben, pontosságban, stb. – nemhiába volt a maga nemében a leghíresebb intézmények egyike.

Kemény munkával, de kellemesen éltünk, szabad időben sokat lovagoltunk, úsztunk a Balatonban, néha lóval is.

Káplán György hadnagy

Az utolsó hónapok Magyarországon³⁹⁵
(Veszprém, 1944. október–november–december)

A II. világháború vége felé közeledett, de a béke még nagyon messze volt. Október 15-e délutánján már megkezdődött a szálnalmas, értelmetlen, véres nyilas hatalomátvétel. A hadihelyzet „reménytelen, de nem kilátástalan” volt, mint a korabeli szlogen megállapította.

November 29-én elesett Pécs, december elején a Balatontól délre szinte az összes terület már szovjet kézen volt.

A Veszprém melletti Jutason, a volt Kinizsi Pál tiszthelyettesképző iskolába viszonylag még békésen folyt a kiképzés. Az intézmény nevét átkeresztelték KIKFEK-re, ez a szép betűszó azt jelentette: „Kiképző és felállító keret”. A hallgatók mind (néhány oktató kivételével) bevonultak csapattestükhöz, mi pedig futószalagon gyártottuk a frontra menő alakulatokat.

Én ez idő tájt főhadnagy voltam, az iskola páncélos századának (...és huszár szakaszának!) közös parancsnoka, a fegyvernemekkel való együttműködést oktattam; a bevonulók nagy része még nem is látott közlről harckocsit. Általában havonta cserélődött az állomány, a gyorstalpaló tanfolyamokon kiképzett századokat kék autóbuszok hosszú sora vitte a frontra, egy-két órai kocsikázás után már ott is voltak ágyútöltelékként. Szomorúan integettünk egy-egy ilyen buszkaravánnak. Volt olyan eset is, hogy a tömött autóbuszt érte telitalálat.

Veszprémben az ún. békebeli élet kétségbeesetten igyekezett tartani magát. A mozik zsúfolt házak előtt játszottak magyar és német limonádékat. Amerikai Liberátorok menetrend szerinti pontossággal bombázták Budapestet.

Időnként – ködmentes napokon – az iskola területe felett is végigviharzik néhány kéttörzsű Lightning amerikai vadászgép, esztelenül tüzelve, de nem sok kárt okozva. Két Nimródóm van, ezekkel változó helyeken foglalunk tüzelőállást és gépágyúinkból oda-oda eresztünk egy négyes sorozatot, de nincs olyan szerencsénk, mint kint a fronton, ezek a gépek sokkal gyorsabbak.

Egyik este a hangulat javítása céljából elvittem páncélosaimat – és huszárait – a Veszprémi Színházba, az „Ártatlanok” c. darabot adták. Hogy miről szólt, arra már nem emlékszem, de arra igen, hogy odafelé és visszafelé úgy meneteltek és énekeltek „fiaim” (kik általában idősebbek voltak mind, egy-két évvel nálam), mint a legszebb békeidőben.

³⁹⁵ KÁPLÁN 1999.

Két alkalommal, néhány jutasi tiszttel kirendelnek az Ostkommandóra, a visszavonulás útvonalait szemrevételezzük a Bakonyon keresztül, útrobbantási tervekkel kombinálva. Egyáltalán nem tetszett, pláne a német tiszt pökhendisége (De Uram, az a mi földünk, a mi hazánk!)

Jutasra egyre-másra érkeznek a „Szigorúan Titkos” parancsok. Vitéz Tóth Imre ezredes, akit a frontra vezényelt csodálatos vitéz Markóczy János altábornagy (tulajdonképpen csupa nagy betűvel kellene írnom a nevét) utódjául neveztek ki, tiszti gyűlésen ismerteti, hogy az iskolát Németországba telepítik át, itt felszerelnek új fegyverekkel és majd visszatérünk. Győztesen persze.

A menetkészséget N. napon X. órára el kell érniük. Mindenre komoly feladat vár. Nagy „verkli” ez az iskola. Mintegy 2000 fő, kocsik, lovak, fegyverek, lőszer, élelmiszer, oktatási segédletek, étkezdé, konyha, egy tábori kápolna és még sok minden, ráadásul legalább 80 családtag, szülők, feleségek, gyerekek és ezek holmijai. Felér talán két ezreddel, vagy egy könnyű hadosztállyal.

Négy vasúti szerelvényt fogunk kitelepíteni. Én a IV. szerelvényt megyek

Háború és béke

A szovjet csapatok Dunaföldvárnál átkeltek a Dunán, hatalmas ék közeledett Veszprém felé. A 4. gárdahadsereg csapatai erőltetett ütemben nyomultak előre. A német hadvezetés viszont mindent elkövetett, hogy megakadályozza a Balaton és a Velencei tó vonalának, az ún. Margit vonalnak az áttörését. Minden rendelkezésre álló erőt ide összpontosítottak.

Egyik reggel – úgy december 3-án, vagy 4-e körül – gyanútlanul megyek be az iskolába. (külön busz vitte és hozta a Veszprémbe lakó tiszteket) s itt a „Riadó!” izgalma várt. A szovjetek állítólag már elérték Siófok–Enying–Lepsény vonalát. Indulás azonnal bevetésre. Ez egy kissé váratlanul ért. Van két Toldi könnyű harckocsim, két Nimród páncélozott gépágyúm és a Csaba páncélgép-kocsi, két teherautó. 26–30 ember, én vagyok a parancsnokuk. S velünk szemben az 5. gárda-lovashadtest és a 18. harckocsihadtest.

Bevetették az iskola néhány gyalogszázadát is (puskákkal és golyószórával a Hajmáskér-i tüzér és a Várpalota-i gyalogos lökiképző táborát az előrenyomuló ellenség feltartóztatására).

Harckocsijaimmal azonnal indultam. Lőszerünk is volt, legalább egy „csatanapra” elegendő. Útközben beugrottam veszprémi lakásomba, hadiruhába öltözni.

Mentünk a jól ismert Balatonalmádi–Fűzfő–Kenese útvonalon. Sehol egy lélek. A lakosság bebújt házaiba, pincéibe, várták a végzetet. Német alakulatot még hírmondónak sem láttunk. Itt-ott mindenféle vegyes csoport szaporázta lépteit puskákkal felszerelten, a legtöbbjének sisakja sem volt.

Balatonkenese. Itt voltunk 1940-ben az Akadémiával terepfelmérési gyakorlaton. Megállítottam páncélosaimat rövid pihenőre, a vasútállomás előtt. Pihenő után visszamegyek páncélosaimhoz: „Motort indíts!” Borzasztóan szerettem azt a mozdulatot, amikor a felemelt tárcsát lassan előre leengedtem, az összes jármű egyszerre indult.

Jelentkeztem a kijelölt ideiglenes HÁP-on [Harcálláspont]. Mindjárt telibe talál a (lehet, hogy tudatlanságból fakadó) rosszindulat: „Igaz-e, hogy a páncélosaim civil ruhában vannak?” Azt hittem, hogy ott üt meg a guta. Szó nélkül kifutok az egységemhez: „Motort állíts! Harckocsiból! Hozzám!”

Pillanat múlva ott sorakozik előttem félkörben, feszes vigyázállásban – ahogy kell – pompás, fegyelmezett egységem, vállukon keresztben a géppisztoly, sűrű kezeslábasuk nyakánál világít a kék parolis rangjelzés, mindegyik őrmester, vagy szakaszvezető, két törzsőrmester, karjukon a továbbszolgáló háromszög. A sűrű szerelőruhát nézték a „mószelőruhák” civil ruhának. Úgy látszik még nem láttak ilyent. Mind jutasi, kemény, kisportolt, edzett katona volt.

Nem szóltam egy szót sem a védőkörlet kijelölt parancsnokának, ő rám mosolygott: „Köszönöm! Jól van fiúk! Végeztem!” Süvítve vágódtak a kezek a sapka széléhez, mintha dróton mozgatták volna, csapódott a hátraarc és rugalmasan, szabályosan már bent is ültek a harckocsiban. Nem tudták, hogy miért volt ez a kis közjáték, én meg nem mondtam.

Fülén, a református templom melletti házakban szállásoltunk el, egyelőre kézsültség, helyben pihenő.

Előttünk húzódott az ún. Margit vonal (Margareten Linie), cérnavekony futóárok; a lakossággal, gyerekekkel ásatták ki. Nem tanultunk semmit a Don-i védelem óta! Németek egyelőre sehol, mindenféle vegyes magyar alakulat vonulgat ide-oda, az idő kellemetlen, a havas eső sem ösztönöz a védelem műszaki megerősítésére.

Másnap reggel erőszakos felderítésre rendelnek ki. Kérdés, mi a helyzet Siófokig? Tehát addig előre, ameddig tüzet nem kapunk.

A Csaba tornyában állok, mögöttem jönnek a lánctalpasok. Egyelőre semmit sem látni. A köd is nehezíti a felderítést. A páncélkocsi tornya sem valami biztonságos, mint említettem ez csak látszatra páncél, valójában acéllemezekből

készült kísérleti darab, s az agyongyakorolt fegyverzete sem pontos, a géppuska folyton elakad. Fázik a arcom, kissé lehúzódok a kocsim belsejébe, egyszer csak püff! nagy csattanás, egy puskaövedék, melyet valamelyik út menti házból lőhettek ki, úgy átment a tornyon, mintha kartonból lett volna. Megállunk egy viszonylag biztonságos helyen. A Csaba a menetoszlop végére sorol, átszállok az első Toldi-ba. Polgárdiig semmi baj. Nézelődünk jobbra-balra, a helyzet nyugodtnak látszik, itt-ott a fűben, az út árkában fekszik arca borulva egy-egy holttest, fekete ruhás, csizmás bácsi, arrébb két orosz katona, a kerítésnél egy sokszoknyás paraszt néni, mellette elgurult kosár ... Talán az unokájának akart vinni valamit.

Ezen mélézgatam, mikor a Polgárdi benzinkútnál elég közlelől tüzet kapunk. Durr – csinn – phiu – süvítenek a lövések, villognak a torkolattüzek, árnyak mozognak a kerítéseknél. Éles csattanás: szemből eltalálták a Toldit, a vezetőm jajgat, szívja a fogát, repeszt kapott a lábába. A lövedék (szemből, hosszú páncéltörő puskából lőhették ki) a kocsi alsó részébe fúródott, a sebességváltó mozgató-rudazatát roncsolta, mert a motor jár, de se előre, se hátra. A kezelők kiemelik a sérült vezetőt, közben a Gebauerrel szórom az előteret, hátulról az egyik Nimród nagyokat durrog bele a gyanús bokrok közé, a másik minket biztosít, mert felül a kimászás a toronyból eléggé bizonytalannak látszik, de sikerül. Futás a legközelebbi házba. Csak úgy porzik a gyenge hó előttünk-mögöttünk a géppisztoly sorozatoktól. Időnként nagy csörrenéssel betörik egy ablak. Elég rosszul lőnek a tovarisok, de ebben biztosan szerepet játszik a Nimródok gépágyú sorozata. Elértük a házat, karonfogva behúztuk a derék M. Gézát, ki nem tud az egyik lábára ráállni. Bent a háziak nagy gonddal veszik ápolás alá.

Visszatérve saját egységünkre, a helyzet tarthatatlannak látszik. A gyalogság géppisztolytüze egyre erősebb, s egyre közelebből hangzik, orosz nyelvű kiabálást hoz a szél. Harckocsijaink hátrálnak, beállnak valami fedezék mögé; a harcfelderítés tulajdonképpen véget ért: szovjet gyalogság elérte a Polgárdi benzinkutat.

December lévén gyorsan beesteledett. A hangokból ítélve be voltunk kerítve. Minden irányból orosz beszéd. Páncélosaim sehol, a túlerő elől valószínűleg visszavonultak. Bízam kiváló katonáimban, tudtam, hogy helyettesem Sz. őrmester átvette a parancsnokságot és úgy jár el, ahogy kell.

Lassan hajnalodott... Mi következhet ezek után?

Ekkor megrendült a föld. Tüzérségi előkészítés nélkül rengeteg sárga Tigris dübörgött előre, mögöttük gépkocsizó lövészek, rajgépkocsijaikon ülve, menet-

ből mentek át támadásba. Percek alatt visszafoglalták Polgárdit s visszalökték az oroszokat Siófok–Enying vonaláig. Minket is az ellenlökés mentett meg.

Még jó pár napig ügyködtünk itt a Füle–Polgárdi–Lepsény háromszögben. A kisebb csatákról nem írok, a hadtörténelem ezekről meg sem emlékezik, de ennek a zömmel iskolákból, tanfolyamokból álló vegyes köteléknek mi voltunk a mozgó tűzereje. Hol itt, hol ott bukkantunk fel, löttünk, ha löni kellett; hol földi célra páncélgránáttal, hol légire repeszgránáttal. Nem volt itt tervszerű harcvezetés, ilyesféle lehetett a végvári élet. Néha fél napig is tétlenül dideregtünk lesállásban, majd ha valahol betört egy ukrán lovasegység, akkor odarohantunk. A Nimródok sorozatait határozottan nem szerettük, főleg a lovak rohantak el, ahányan voltak, annyifelé.

Nem céлом most az itteni harcokról, harcainkról beszámolni, lényeg az, hogy megérkeztek az ideirányított, erősnek tűnő német és nagyon leharcolt magyar csapatok. A szükségből bevetett iskolákat, kiképzőtanfolyamokat leváltották s öt-hat nap múlva, aránylag csekély veszteséggel, mindenki bevonult az eredeti támaszpontjára. Ekkor vezettem életemben utoljára harckocsi oszlopot. Igaz, hogy csak néhány kocsiból állt, de mégis csak az volt.

Áttelepülés

Veszprém részben kiürítve; Jutas a Rendes, a Mintaszerű, a Fegyelmezett Jutas hogyan néz ki! Irtozatos a szemét, a piszok. Szétdobált faládák, üres lőszeres rakaszok, kábeldobok, újságlapokat görget a szél. Mindenütt szalmacsomók, törek... Ez elképzelhetetlen volt itt, ahol egy utólag lehullott falevélért botrányt csináltak, még ősszel sem lehetett a nagy utcaseprés után a földön elsárgult levelet látni.

Kocsijaink begördülnek a páncélos körlet elé, nagy ovációval üdvözöl mindenki. Kiigazítom „elvágozólag” megmaradt járműveimet s jelentem az illetékes parancsnoknak bevonulásunkat; aki nagy elismeréssel szól helytállásunkról.

Még két hét Magyarország van számomra. Veszprém már kihalt. Színház, mozi zárva, utcák teljesen elsötétítve, alig lehet valamit kapni. Az utak tele vannak a frontra menő, vagy onnan jövő fáradt csapatokkal, reménytelen menekültekkel.

Repültek a napok, december 24-én katonakarácsonyt tartottunk Jutason. Miután tűzifánk volt „dögivel” a Bakonyból, az egyik hálóteremben befűtöttünk, az erdőből egy nagy fenyőfát hoztak. Mindenki hazagondolt, mindenki a jövőjére gondolt.

Két nap múlva Veszprém-külsőről kigördült a volt jutasi iskola negyedik szerelvénye és nekivágtunk a nagy ismeretlennek.

Jutas, mint a magyar honvédség tiszthelyettesképző bázisa, a fogalommá vált intézmény; később ócska kabarétréfák és destruktív, enervált írások célpontja, megszűnt létezni.

Dicsőség emlékének!

Kalandozások a Harmadik Birodalomban

Gross-Kirschbaum

Vasúti szerelvényünk 1944. december 27-től január 7-ig lassan, de biztosan döcögött Brno–Prága–Cottbus–Grossen menetvonalon Wandernig. Az utazás aránylag csendes volt. Kirakodás nyakig érő hóban. Elszállásolás helye: Gross-Kirschbaum. Csendes kis falu a háború előtti német-lengyel határon. Papíron minden úgy megy, ahogy kell: Őrség, ügyeletes tiszt, eligazítás, foglalkozási napló, de belül minden üres. Ezt nem lehet komolyan csinálni. Folydogál a kiképzés megmaradt néhány fegyverünkkel. Alig lehet járni a magas hótól. Az elkenődött hangulat javítására műsoros estet rendezünk. Ekkor voltunk talán utoljára „állásszerűen” felöltözve.

Január 28. Vasárnap

Beesteledik. Délután 4 órakor már sötét van. Ellenőrzöm a belső és a külső őrséget, életemben most működök közre először tábori őrsök felállításában (Milyen jó, hogy ezt annyit gyakoroltuk. A baj ott kezdődik, hogy alig van fegyver.) Puskák és néhány magyar golyószóró, lőszer alig.) Sítalpas felderítő, élükön egy kiváló sportolóval, fehér lepelben suhan el keleti irányban.

22. óra. Elöl lövöldözés közvetlen közletről, a falu széléről. A derék jutasi sorompóór, úgy, ahogy a szabályzatban írva van, torkaszakadtából kiáltja: „Fegyveeerbe!”

Bumm. Dörren egy harcokcsiágyú. Golyószórótűz szinte minden irányból. Fényjelző lövedékek villognak a sötét égen. Mint később megtudtuk, először a néhány főnyi őrség vette fel a harcot az óriási túlerővel, később beavatkozott a riasztott karpok serege is; de ekkor már hosszú sorban dübörögtek a T 34-esek, egymás után. (...)

Hajnal felé elcsendesedett a dübörgés. (...) Befutok a parancsnokságra. Akik itt ragadtak az éjjel, már sokkal tájékozottabbak. Sokan elestek, megsebesültek, néhány házban a bennlévőket az oroszok lötték le, többen öngyilkosak lettek.

Legvidámabb huszárszázados bajtársunk kiirtotta az egész családját, majd magával is végzett, mikor betörték az ajtajukat a szovjet katonák. Süket öreg állatorvos ezredesünket lelőtték, mert nem felelt a kérdésekre. Az egészségből nem hallott semmit...

Telefon ide-oda. Még működik. Végre Wandern jelentkezik. Reppen felé szabad az út. Irány Frankfurt.!

Azonnal riasztunk mindenkit. (...) A falu nyugati széle, ahol a hallgatók körlete volt, már teljesen üres, ők még az éjjel folyamán visszavonultak nyugat felé. A falu nyugati végében volt egy óriási garázsszerűség (...) ott állt az iskola autóbusha, két műmester, meg néhány karpos próbálja beindítani. Szerencse az akku elég erős volt, néhány nyekergés után felbőg a motor. (...) Nagy nehezen odaérünk a parancsnokság elé, ott már vártak ránk vagy negyvenen, a családtagok, nőket, gyerekeket betuszkoljuk a kocsiba.

Végre Wandern. Ez még német kézen van. Menet tovább Frankfurtba. Ezt jelöltük meg gyülekezési célul. Itt van az iskola szinte hiánytalanul, a lovak felnyergelve, a járművek befogva, s meg vagyunk mentve, mert az élelmiszer és a cigaretta tartalékunk is beérkezett.

Az iskolatörzsszel rohangászunk az egyik parancsnokságtól a másikig, itt is van „PUP” (pályaudvar-parancsnokság), s bekövetkezik a második csoda: Sikerül ebben a nagy zűrben egy szerelvényt felhajtani. Tiszta véletlen, a nyugati frontról ideszállított alakulatét kapjuk meg.

Sorakozót rendelék el. Furcsa ebben az idegen városban a magyar kürtszó. A trombitahangra a megrendült „Jutas” visszazöttyen a régi fegyelemben. Villámgyorsan sorakoznak, száználmasan kevés a fegyver, lőszer alig. Miután a vonat a légitámadások és a tüzérségi belövések miatt nem jön be a városba; érthető okokból biztosított menetben megyünk a néhány kilométerre lévő Pilgramba.

Néhányad magammal lóháton előrevágtatunk a pilgrami állomásra, nehogy mások elhappolják a szerelvényt.

Még nincs bent, s mire a gyalogmenetben jövő iskola is beérkezik, még akkor sincs a vonatnak híre hamva.

Egyszer csak mozdonydohogás hallik, befut a szerelvényünk.. (...) Villámgyorsan berakodunk, utoljára szállnak fel a golyószórós rajok. Éjjel 1 órakor nagyot rándul a szerelvény, a nyelvünket majdnem elharapjuk, de: MEGYÜNK!

Aránytalanul zavartalanul döcögünk: Berlin–Leipzig–Chemnitz–Zwickau–Hof. Enni nem sokat kapunk, mozgókonyhánk az egyik pőrekocsin működ-

dik. (...) Reggelenként, ha a vonat állt valahol, a szakaszparancsnokok és a fiatal tisztek derékgig meztelenül ledörzsölték egymást hóval, így még megfázás sem fordult elő a fűtetlen kocsikban. Parancsnokságunk ügyelt arra, hogy még ebben a nehéz helyzetben is fegyelmezetten nézzünk ki, akinek szükséges volt, mindennap megborotválkozhatott.

Majd megérkeztünk Auerbach-ba. A német katonai szervezéstől rövidesen megkapjuk az eligazítást. Irány Grafenwöhr-Westlager.

Grafenwöhr-Westlager hatalmas területen fekvő barátságtalan kiképzőtábor, rengeteg fabarakkal, garázsokkal, hatalmas teremmel. Az itt lévő német tisztek (...) Csodálkozva nézték a mi mozgolódásunkat, újjászerveződésünket, katonás pattogásunkat. Innen-onnan sikerül némi személyi felszerelést, fehérműt, ingeket, szappant, törölközőt szereznünk, s pár nap múlva már elfogadható külalakban sorakoznak reggelente a századok és énekszóval vonulnak ki a közeli terepre. A legnehezebb feladat a néhány órás délelőtti kiképzést valamivel eltölteni.

(...) A német parancsnokságon bizonyos sikereket érünk el. Kapunk két darab német betűs írógépet, papírt, indigót, stencilt; fegyvert persze semmit. De a papírháborút már meg lehet kezdeni.

Március 15. A parancsnokság elhatározza, hogy méltóan ünnepeljük meg.

Rossz hírek a frontról. Elesett Veszprém és a fél Dunántúl. Egyre több a légitámadás.

Legnagyobb gondunk a kiképzés. A karpokat már nem lehet etetni azzal a mesével, hogy majd kapunk új fegyvereket. Látják, hogy mi van a németeknél. Nóta és jobbra-át balra-át.

A fegyelem fenntartása érdekében reggel sorakoznak a századok. Jobbra nézz! Jelentés-adás, majd menet a kijelölt helyre, van bőven terület, csak mit gyakoroljunk?! Tavaszodik. Kék az ég, bomlanak a rügyek, lassan már a megtépett, foltozott köpenyek is lekerülnek. Néha-néha a németektől kapunk kölcsön néhány géppuskát, villám-géppuskát is pár száz tölténnyel, oktató táblákkal. (...)

Táborunk is egyre több mélytámadást kap; mint a dühös lódarazsak csapnak le az amerikai vadászok. Egyik reggel is az iskolaparancsnokság is több találatot kapott.

1945. április 13. Péntek. Egész éjjel berregtek a telefonok, futárok jöttek, mentek. Az amerikai páncélosok elérték Bayreuthot. Másnap reggel elrendeljük a menetkészültséget. A táborból beküldjük kocsijainkat és az autóbust a hozzátartozókért. Karavánunk elindul.

Időnként felbukkannak kis parancsnoki kocsijukon különböző német tiszték nagy rakás térképpel a hónuk alatt, a legtöbbje különböző erődítési munkára akarja az iskolát bevetni.

Április 14-én indulunk a Westlagerből, s tartott a hosszú menetelés kilenc nap és kilenc éjjel rövid megszakításokkal és nagyon kicsi ellátmánnyal. (...) Ha estére beérkezünk egy kis faluba, szükségszerű elhelyezés, csűrökben, pajtákban, istállóban – s ekkor lép működésbe a parancsnokság. Egy laposplatójú lovaskocsira van szerelve az „iroda” (egy ún. altiszti asztal), szék, írógép, sokszorosító gép. Készül a másnapi iskolaparancs. Én gépelek: a sokszorosítógépet egy gyertya lobogó fénye mellett tekeri valaki. Éjszaka van, mire kitapogatok egy fekhelyet (...)

Nabburg előtt vagy 15 kilométerre kapunk egy írásbeli parancsot, mely szerint az iskolát a Kossuth hadosztálynak rendelik alá és egyelőre műszaki erődítési munkára vetik be, Nabburgtól keletre. Mindez történt Guteneckben.

Úgy érezzük, hogy ... már csak egy nap a világ ... ki tudja mire ébredünk. Az „irodában”, szemergő esőben, a platós kocsin, imbolygó gyertyafény mellett F. Szilveszter törm. forgatja a sokszorosító gépet, amelyből most angol nyelvű szöveg potyog ki. Igazolványt kap mindenki, mely bizonyítja, hogy felmutatója magyar, és a „Royal „Kinizsi Pál” Honvéd Unteroffizier School” állományába tartozik. Talán hasznát vesszük.

Másnap összeáll bent a malomban a parancsnoki kar. Mit tegyünk? Összekötetés senkivel. Rádiónk nincs. (...) Parancsnokságunk várjuk a végét. Seholy lélek. Lánctalpak dübörgése. Géppuskasorozat.

Fehér zászló: 1945. április 23.

Valamit tenni kell. Óvatosan kikandikálok a függönyös ablakon. A falu szélén áll egy Scherman harckocsi, s körülötte néhány sisakos, géppisztolyos amerikai katona.

„Eh, mit, – essünk túl rajta, lesz ami lesz!” Megigazítjuk egyenruhánkat, meghúzzuk a derékszíjat, kesztyűben és sapkában határozott léptekkel kijövünk a házból, vitéz Tóth Imre ezredessel és egy kürtőssel, nyugodtan, ügyelve a lépéstartásra, megyünk a harckocsi felé. Előtte mintegy tíz méterre megállunk, egyszerre tisztelgünk keményen, mind a hárman. Az „amik” nem csinálnak nagy ügyet belőlünk. (...) Előkerül valami tiszt-féle, felírja az iskola nevét, létszámát, lóállományát. A feszült hangulat kissé felenged. Az amerikai tiszt a falucska fő-

terére mutat, hogy ott gyülekezzünk. Ez rendben van, csak az nem tetszik, hogy azonnal odaáll körbe vagy hat harckocsi, s mindegyik csöve középre irányul.

Sorakoztatjuk a legénységet. Halkan mondom, illetve kérem őket, hogy még egyszer utoljára pattogjanak, mintha Markóczy tábornok előtt sorakoznának. Hadd lássák ezek a kacsázó tisztek, milyen egy katonás fellépés.

Pillanatnyi ötlettől vezérelve, vigyázz-t és fővetést vezényelek, s németül jelentek az újabban előkerült németül beszélő tisztek, akin már rendfokozati jelzések is vannak. Hanyagul, egy újjal fogadja a jelentésemet. Újra jelentem a létszámot, a családtagok, járművek stb. számát.

Egyelőre internálva vagyunk, a még kinn lévő fegyvereket adjuk le, a legénység telepedjen le, verjen sátrat. (...)

„No, hát ezen túl vagyunk!” – gondoltuk. – Vége a háborúnak. (...) Hangulatunk úgy-ahogy kezd megnyugodni. Esteledik. Kimerülten fekszünk le, izgalmas nap volt a mai: találkozásunk a soha nem látott amerikai hadsereggel. Korán elalszunk. Éjjel dörömbölés, lábdobogás ver fel. Zseblámpa fények villódnak. Két MP-s katona rángat ki az ágyból. Letuszkolnak a malomudvarba, ott egy nagy csűr tele van katonáinkkal. Tisztek, tiszthelyettesek, hallgatók, legénység vegyesen. Az MP-sek gorombák, durvák. (...) Lassan pirkad. Aztán ismét „Lecgő!” Kiengednek. Bekerülünk újra a térre, ahol tegnap sorakoztunk, a tankok még ott állnak, de ezek után a fene törődik velük, örültünk, hogy kikerültünk a csűrből és újra katonáink között lehetünk. Álldogálunk a téren, átfázva, borostásan. Rémhírek (...), hírek. Végül: A közeli Cham-ba megyünk, gyalog. Ez bizonyult az igaznak.

A falu szélén hatalmas máglya ég: bakancsok, puskák, szolgálati könyvek. Közel menni nem tanácsos, mert az odakeveredett lőszer, néhány kézigránát időnként robban.³⁹⁶

Újra gyalogmenet, de már amerikai kísérettel. Hajnali négykor ébresztő. Zárt rendben menetel az iskola, tisztjeink még az élen, a parancsnokok, én is lóháton, mindenki természetesen fegyver nélkül. Ügyelünk, hogy viszonylag katonásan nézzünk ki, ne úgy, mint Robin Hood csapata az erdőben. A menetoszlop elején és végén néhány US páncélgépkocsi bumlizik. Majd végre megérkezünk Cham-ba. (...)

Másnap reggel 8-kor újra sorakozó, újra katonás formában állunk, jön dzsip-jén egy MP-s őrnagy, angolul ismerteti a helyzetet. Tiszteket, nős tiszthelyet-

---

³⁹⁶ Valószínű ekkor semmisült meg a „Kinizsi Pál” csapattisztképző iskola magával vitt teljes iratanyaga és tárgyi emlékei.

tesek, tisztí legények és a lóápolók a lovaikkal itt maradnak a helyszínen. A tiszthelyetteseket, karpaszományosokat és a legénységet gépkocsin azonnal elszállítják. Pillanatok alatt kell búcsúzni. (...)

Katonáink elszállítása után Tóth ezredes „tisztí gyűlést” tart, az árokparton üljük körbe. Tárgy: a Harcászati és Szolgálati Szabályzat idevágó pontjainak ismertetése: magatartás a fogságban. Mihez van jogunk a Genfi Egyezmény értelmében és mihez nincs. Igyekszünk úgy viselkedni, hogy méltóságunkat megőrizve, eleget tegyünk furcsa kívánságaiknak. Mindannyian egyetértünk abban, hogy a lehetőségekhez képest „állászerűen” öltözünk, fegyelmet tartunk lefelé és fegyelmezetten viselkedünk fölfelé.

Mindezeket végig meg tudtuk tartani.

„Jutusról elmenni lehet, – de elszakadni soha!”³⁹⁷

A háború szele egyre közelebb kísért. Néha riadók vannak, nagy tömeg Liberátor húz el a város felett. Bácska, Baja, Pécs a sláger, de mi sem bántjuk őket, ők se minket.

1943 július nagy részét a Palatinuson töltöm, bérletet is vettem, nagyokat úszom, s áztatom magamat a meleg medencében. [...] ³⁹⁸

Hogy a laktanyában mi volt, arra már nem emlékezem. Töröcsváry [János] ³⁹⁹ volt-e már ekkor újra a zlj. pk. [zászlóaljparancsnok], vagy még Atya szellemi béklyója alatt tevékenykedtünk, nem tudom. De nem is érdekelt.

Augusztusban újra jutasi áthelyezési hírek keringenek. Nem is foglalkozom vele, félek tőle, mint ördög a tömjénfűsttől. Érdeklődési köröm csak a szórakozás, délelőtti foglalkozásomról nem tudnék már beszámolni, valószínűleg eseménytelen kivonulások, kényszerkiképzés tengés-lengés, itt-ott egy szolgálat. Az érdeklődés délutánra szorítkozott. Mozi, fagyaltozás,

³⁹⁷ Káplán György kézzel írt naplójának részlete, amiben más megközelítésben ismerteti a Jutasi Altisztképzésben eltöltött szolgálati idejét, a kitelepítést és a fogságba esésüket. Megjelent *Veszprémi Szemle*, 2019/4. 133–168. o. Az idézet Markóczy János vezérőrnagy 1943. évi díszparancsából való.

³⁹⁸ A kézzel írt naplóban Káplán György feljegyezte a Ludovika Akadémián eltöltött időt, majd katonai szolgálatát az orosz fronton, Urivnál. Az itt közölt naplója nem csak a katonai pályafutásáról szólt. Több esetben családi feljegyzések is bekerültek. Ezeket töröltem és [...] -el jelöltem. A katonai szakkifejezéseket az első előfordulási helyén, valamint ott, ahol fontos volt az értelmezése, [...] -ben feloldottam. A sok esetben rövidítetten megfogalmazott gondolatokat kiegészítettem és normalizáltam. Naplóját jegyzetekkel kiegészítettem. Földesi F.

³⁹⁹ Töröcsváry János pc. ezredes (szül.: 1893. 11. 02.). A tisztokról közölt adatok forrása a tisztí rangsorolás. Lásd: <http://www.militaria.hu/rang/>

Palatinus, „4 Szürke”, Törökbánya, Bruckbauer, nagy vasárnap séták a Húvösvölgyben.

Egyes mozaikok: Mami állandó izgulásai az éjjeli vezetések miatt („Nem való!”). Palatinuson egy vasárnap délben nagy zápor. Autó nélkül voltam, [...] a szakadó esőben civilben, villamosoztam haza. Nálunk Klenhánné volt; villámgyorsan átöltöztem egyenruhába, kitoltam az autót és már gurultam is a frissen ázott utcákon, vidáman bűgött a Ford motor, sistergett a kerék a vizes aszfalton.

Ilyen napokra a hadifogságból⁴⁰⁰ úgy tekintek vissza, olyan élesen látom, mintha tegnap lett volna.

Szeptemberben épp a zlj. pságon [zászlóalj-parancsnokságon] voltam, mikor csengett a telefon, a pán célos hdtpság-ról [hadtestparancsnokság] telefonált Koháry-Koritsánszky ezds. [ezredes],⁴⁰² hogy Káplán hdgy. [hadnagy] Jutasra került. Épp én vagyok! – Örülsz? I-igen! – dadogtam és úgy éreztem magam, mint ártatlan ember a máglyán. Laktanyai működésemet a 0-ra redukáltam, s minden törekvésem arra irányult, hogy 15-én megkezdődő átköltözési szabadságomig mindent mielőbb átadjak Várkonyi Olivérnek.⁴⁰³

Bíró Gézától⁴⁰⁴ kapok egyet, s mást az autómhoz, főleg a 40 l benzint tesz boldoggá és – várom a szabadságot és az átköltözést. Büszke vagyok, hogy olyan

*Káplán György édesanyjával
a Tabánban³⁹⁹*

⁴⁰⁰ A második naplója a hadifogságban töltött időről szól.

⁴⁰¹ A naplóban közölt fotók a Káplán család gyűjteményéből valók.

⁴⁰² Helyesen: Koritsánszky-Koháry Endre pc. ezredes (szül.: 1891. 06. 18.)

⁴⁰³ Várkonyi Olivér pc. hadnagy (szül.: 1921. 08. 13.)

⁴⁰⁴ Bíró Géza gk. főhadnagy (szül.: 1910. 12. 15.)

helyre kerülök, amelyik mindenki szerint kitüntetés. Félek, hogy esetleg nem tudom megállni a helyemet, mert hallom a nagy követelményeket. Kíváncsi vagyok új helyzetemre, lakásomra, társadalmi életre stb-re. Fáj itt hagyni szüleimet, Pestet, [...] várom is, meg nem is, de majd csak lesz valahogy.

Kb. 10 nappal október 1. előtt Polskyval (Morvayval és Vendéggel) megyek le Jutasra jelentkezni. Először bemegyek a városba, Hajni édesanyjának⁴⁰⁵ adom át a megbízásokat, utána fordítom rá a Polsky lehetetlenül kicsi kormánykereket a jutasi műútra. Ez az út, mint I. rendű út élt képzeletemben, de olyan volt későbbi hasonlatom szerint, mint egy lefektetett bordásfal.

Először a pánccélus századot keresem. Meglep a feszesség, a tisztaság, a jutasi szellem falszerűsége, mely minden idegent mellbe vág. Régi ismerősök, Penyigey⁴⁰⁶ nagyon kedves, Esztelneki Béla⁴⁰⁷ nagyképű („fiam”). Meglep nagy szabadságuk (vadászat, betegjelentés stb.)

Jelentkezem Illy [József]⁴⁰⁸ őrnagnál és a kihallgatás Markóczyánál. Dobogó szívvel állok elébe, szolgálati hangon, de barátságosan fogad. Szerencsém van. Kruchina szds.⁴⁰⁹ [százados] lakását sikerült lekötnöm, Léhmanéknál a Kórház utcában.⁴¹⁰ Utána Takáchékhoz ugrom még be, T[akách]. papa nagyon kedves, alig tudok $\frac{3}{4}$ óra múlva elköszönni, akarnak ebédre is tartani. Az utat hazafelé [Budapestre] egy részben teszem meg, a Polsky jól dolgozik, a ház előtt vár Ech Béla a Forddal, fürdő, öltözés és vittem H[ajni]-nak a hazait.

Laktanyában mindent átadok és utolsó nap még Büntetési jkv-et [jegyzőkönyveket] írok Törösvárynak, amit Koós⁴¹¹ nem csinált meg annakidején. Albrétletbe adtam ki egy karnak [karpaszományosnak],⁴¹² Várkonyi Olivér⁴¹³ mindent átvett és furcsa érzésekkel áthatva búcsúztam el az 51-esektől.⁴¹⁴

⁴⁰⁵ A személyeket nem tudtam beazonosítani. (Földesi F.)

⁴⁰⁶ Penyigey József pc. százados (szül.: 1910. 03. 21.)

⁴⁰⁷ Esztelneki Béla pc. százados (szül.: 1918. 02. 21.)

⁴⁰⁸ Illy József gk. őrnagy (szül.: 1905. 03. 15.)

⁴⁰⁹ báró schwanbergi Kruchina Béla százados (szül.: 1908. 02. 28.)

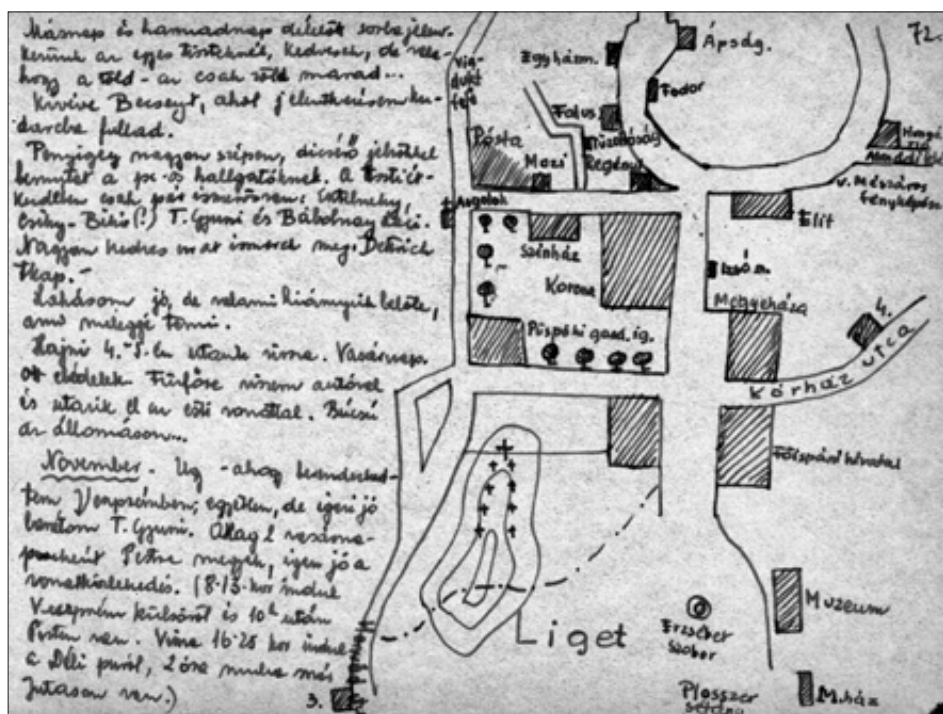
⁴¹⁰ Az épület ma is áll, a Kórház utca 2. szám.

⁴¹¹ Koós Roland pc. százados (szül.: 1911. 07. 09.)

⁴¹² Aki érettségije vagy azzal egyenértékű iskolai végzettsége alapján tényleges katonai szolgálata alatt tartalékos tiszti kiképzésben részesült, és megkülönböztetésül karpaszományt viselt.

⁴¹³ Várkonyi Olivér pc. hadnagy (szül.: 1921. 08. 13.)

⁴¹⁴ M. kir. 51. honvéd pánccélvasdász-zászlóalj.

Káplán György rajza a veszprémi belvárosról.

A 4. számmal jelzett épület volt a lakása

Október elsején hajnalban indultam le egy Klöchnerrel,⁴¹⁵ mely a holmimat szállította – rádió, vill[amos]. gramofon, sok könyv, ládák, írógép, ágynemű stb. – és kocsimmal Veszprémbe. A Maros utcában felvettem Hajnit, őt meglepetésnek vittem le a szüleihez. Jó út után kora de. futottam be a városba. H[ajni]. leadása után újra jelentkeztem M[arkóczy]-nál, ki úgy látszik nem emlékezett múltkori jelentkezésemre, mert ugyanazon szavakkal fogadott, mint egy héttel ezelőtt.

Délben kiszaladtam a Kórház utcába, ott a Klöchnerből kirakodtam és fájó szívvel indítottam útba, haza. Berendezkedés után légiriadó volt, de gépeket nem láttam.

A kik[épzési]. tapasztalatokat, Markóczy észrevételeit olvastam, átvittem H[ajni]-hoz is a rajzokat betekintésre. Sokat nevtünk M[arkóczy]. nyílt stílu- sán. (Gatyábarázás, stb.) Du. tisztgyűlés volt, M[arkóczy]. üdvözöl, Horváth

⁴¹⁵ Kb. 3-3,5 tonnás teherbírású diesel Klöcknernek nagyon megbízható tehergépkocsik voltak.

Bandi szds [százados]. belemorog M[arkóczy]. beszédébe. Kirúgja a teremből. Este az Elitben vajjas kenyeret ettem, T[akách]-ék sokat nevettek sápadtságomon. Este befutott T[akách] Gyuszi⁴¹⁶ is, ő is idekerült.

Másnap és harmadnap délelőtt sorba jelentkezünk az egyes tisztelnél, kedvesek, de valahogy a zöld – az csak zöld marad. Kivéve Becseyt,⁴¹⁷ ahol jelentkezésem kudarcba fullad. Penyigey nagyon szépen, dicsérő jelzőkkel bemutat a pc-os [páncélos] hallgatónak. A tisztí étkezdében csak pár ismerőseim: Esztelneki, Csiky-Bibó (!) T[akách]. Gyuszi és Bábolnay Laci.⁴¹⁸ [...]

November

Úgy-ahogy berendezkedtem Veszprémben, egyetlen, de igazi jó barátom T[akách]. Gyuszi. Átlag 2 vasárnaponként Pestre megyek, igen jó a vonatközlekedés. (8.13-kor indulunk Veszprém külsőről és 10 óra után Pesten van. Vissza 16.28 kor indul a Déli pu-ról, 2 óra múlva már Jutason van.)

Penyigey nagyon meg van velem elégedve, a mélyponton lévő Nimród kiképzést napok alatt felemelem. Tereptant, hadseregszervezést és műszaki ismeretet tanítok a huszároknál. Utóbbi órám hétfőn van, ettől félek a legjobban. T[akách]. Gyuszi segít a gyakorlójegyek elkészítésénél. P[enyigey]. még előttem is dicsér másoknak, T[akách]. Gyuszinak a Koronában. A szamarlegelőre⁴¹⁹ járunk ki foglalkozni. Aránybecslés, tűzparancsadás, helyesbítések sulykolása; vonásszámítás, vezetés rádión, tárcsajelek. Egyszerű dolgok, de sulykolva csinálom és ez hat.

Szolgálatban van egy kellemetlenségem M[arkóczy]-vel, elkésve viszem le a századot csuklóra. Igaz, hogy Segesdi – napostiszt – hibája, de engem rendel kihallg[atás]-ra érte.

Halottak napján Pesten. Megkapom az 51-től a nagysport-érmét,⁴²⁰ büszkén hordom.

Jutason megkezdjük Gyuszival a viziteket. Szörnyű unalmasak. Először a táborban, Markóczyéknál, Hárskutyéknál,⁴²¹ Lindenmayeréknél⁴²² és még több

⁴¹⁶ Takách Gyula (szül.: 1916. 07. 03.)

⁴¹⁷ Becsey Dezső ezredes (szül.: 1899. 03. 23.) Szolgálatának kezdete 1916. 08. 18.

⁴¹⁸ Bábolnay László főhadnagy (szül.: 1919. 10. 12.)

⁴¹⁹ Szamarlegelő: A Benedekhegytől északra, a Temetőhegy (Dózsaváros) felső része, amely lapos, tágas, terjedelmes dolomitplató. A veszprémiek Jutasi nagymező, Jutasi legelő, vagy Szamarlegelő néven ismerik.

⁴²⁰ Nagysport érem szabatos megnevezése: Nagy honvéd sportügyességi jelvény. A honvéd sportügyességi jelvényekről: Sallay Gergely Pál: *Seregszemle fémbe, zománcban. A Magyar Királyi Honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938-1945*. Monarchia Kiadó, Budapest, 2009. 117–127. o.

⁴²¹ Hárskuty Lajos őrnagy (szül.: 1901. 06. 10.)

⁴²² Lindenmayer Sándor százados (szül.: 1909. 09. 22.)

családnál. A 10 percet nem lehet betartani, a sok konyak totál a fejünkbe száll és marhaságokat beszélünk.

Gyuzsi nőszülni akar, igyekezem lebeszélni róla. Majdnem minden vasárnap náluk ebédelek, igen jól érzem magamat náluk, pótolja a hiányzó családot. Kocsimat is garázsukban tartom, hogy a meredek kijáraton hideg motorral is ki tudjak jönni, csigaberendezést építtek és azzal húzzuk ki reggelente, T-ék nagy derűtsége mellett. Sokat lovagolunk, Hubertus vadászlovaglás fejezi be a novembert, táncos mulatsággal, de 10^h tájban meglógtam.

Szombaton reggel csak 1 órám van, ½ 8-tól ¼ 9-ig, az utolsó 10 percet el-sikkasztom, és kp-ral [kerékpárral] rohanok ki a vasútra. [...] Így megy ez jó párszor, de az egyformaság nem unalmas, alig várom a legközelebbi alkalmat, hogy Pestre mehessek.

December

Közeledik az év végi zárlat, minősíteni kell, sok az írásbeli munka, pláne egyik feledékenységemért P[enyigey]. plusz munkát ad. Elvégeztettem a hallgatókkal, én pedig Pestre megyek. Rangsor megállapítás az étkezdeben.

Főtiszthelyettesi⁴²³ vizsga. A hallgatók búcsúja után (a huszárhallgatók voltak nagyon kedvesek), bár nekem nem sok feladatom volt, de nem mehettem el szabadságra F[őtiszthelyettesi]. vizsga miatt. M[arkóczy]. mintaszerűen rendeztette meg. Ekkor láttam először a csapatfogások bemutatását. Ez is befejeződik egy unalmas bankettel és Veszprémtől búcsút véve, rettenetes nagy ködben vágtam neki kocsimmal Pestnek. [Székes]Fehérvárig még rendben ment az út, de onnan kezdve besötétedett és olyan köd volt, hogy ½ méterre sem lehetett látni. Ködlámpám, ablakmelegítőm nem volt, vakon tapogatóztam az úton. Este hét óra után a Pestre vezető úton letértem Budafok felé, és a Gyufagyár előtt leállt gyújtászavar miatt a kocsim. A tők sötétben nem tudtam elhárítani a bajt, ott hagytam a kocsit és többszöri eltévedés után villamossal és gyalog hazakeveredtem. Mamiék izalmát már előre el tudtam képzelni, mikor kora délután helyett ½ 11 tájban futottam be. [...]

Másnap kimentem a laktanyába, szerencsémre egy tgh [tehergépkocsi]. ment arrafelé lőszerért, azzal kimentem egy gk. [gépkocsi] műszaki⁴²⁴ thts-sel [tiszthelyetessel] és rövid úton elhárítottuk a hibát. (Kábelszakadás.) Vettem egy ködlámpát és egy ablakmelegítőt hasonló kellemetlenségek elkerülése végett.

⁴²³ 1943-ben hozzák létre az alantiszttek háborús veszteségeinek pótlására, elvileg tisztí jogállású kategória volt. A tanfolyam sikeres elvégzését követően az alábbi rendfokozatok lettek elérhetőek: 1. zászlóshelyettes; 2. hadnagyhelyettes; 3. főhadnagyhelyettes.

⁴²⁴ Olyan altiszt, aki a gépkocsik műszaki ügyeit intézte, de ő nem gépkocsizott

1943. Karácsony.

Utolsó boldog pesti karácsonyom. Épp úgy zajlott le, mint ha kisdíák lettem volna. [...] karácsony Nagymaminál: pici csámpás fa, sok rózsaszínű papír, Gézáék ajándékai, – utána fel hozzánk, Peti [a család kutyája] izgatottan, csillogó szemekkel nézi a fát, boldogan örül kis porolójának, huncutkodva ugrál, mikor megcsapkodják kicsit vele, szeme ígéri, hogy jó lesz.

Ünnepek alatt szabvány vizitek, azután Hajni is visszajön V[eszprém]-ből, Szilveszter délutánján nála vagyok, utána autóval haza, s otthon szilveszterezünk épp olyanfajtan, ahogy 23 év óta mindig. Ha akkor sejtettük volna, hogy mi lesz egy év múlva!

Ki tudja, mit hoz az újesztendő? 1944.

A vártnál sokkal rosszabbat hozott ...

Január 1-i reggel fhdgy [főhadnagy] lettem, büszkén varrattam fel a r[end] fokozati jelzéseket [...].

Szabadságom lejártával átköltöztünk a pc-os [páncélos] barakkba, sokkal hidegebb, mint a régi körlet, de kiesik a forgalomból. P[enyigey]. sokat kellemetlenkedik, sokkal morózusabb, mint eddig. Az új hallgatók kiképzése gőzerővel folyik, jutasi bunkók, csapat is mesterfogások körül repked minden.

Elkap a haditudósító láz. Darvas Jóskával⁴²⁵ levelezek több ízben, azt is megtudom, hogy Csikós ezds.⁴²⁶ [ezredes] levelet írt M[arkóczy]-nek ügyemben. A sok munka, de főleg P[enyigey]. magatartása letört, bejelentettem ezt P[enyigey]-nek, elővezet díszben Bitaihoz.⁴²⁷

Felszabadító gyakorlatot tervezek, de egyelőre elmarad. Újra tereptant tanítok, de most kat. ügy [katonai ügyvitel] irányt heti 3 órában a műszakiaknak és számtant a pc. [páncélos] óráknál. Penyigey élvezi a számtanóráimat, én nem a „csapatfogásokat” gyúrom. (Helytelen-helyes tisztilegény, öltözködés, oktatás – Mit nevelünk? – Sorakozó – Hazám, stb.) Gerencsér levele alapján megismerem Előd Pistát.⁴²⁸ Nagyon szimpatikus, jellem táblázatai alapján jellemez.

⁴²⁵ Darvas József (Orosháza, 1912. 02. 10.–Budapest, 1973. 12. 03.): író, újságíró, politikus, országgyűlési képviselő (1945-1973).

⁴²⁶ Csikós Jenő ezredes (szül.: 1897. 10. 12.)

⁴²⁷ Bitai István százados (szül.: 1897. 10. 29.)

⁴²⁸ Előd István (Nagykanizs, 1912. 04. 17. – Budapest, 1990. 08. 16.) piarista tanár. A budapesti tudományegyetemen hittanári oklevelet szerzett, majd 1940–1946 között Veszprémben a piarista gimnáziumban tanított. Írásai jelentek meg a *Vigiliában* és a *Veszprémi Hírlapban*. Forrás: Veszprém Megyei életrajzi lexikon. Lásd még: LÉH István–KOLTAI András: A Magyar Piarista Rendtartomány történeti névtára 1666–1997 – Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997. Magyar Piarista Tartományfőnökség – Magyar Egyháztörténeti Munkaközösség, Budapest, 1998.

Február

Zenekari estet rendez Markóczy. A tiszti étkezde nagy termében Babics kanonok⁴²⁹ zenekara játszik, kat[olikus]. lányok konferálnak. Itt ismertem meg a klérust, Révai Jóskát.⁴³⁰ Ez volt első cikkem tárgya: „Híd épült Jutason.”⁴³¹ Sikere volt.

Felszabadító gyak[orlat]. Nagyvázsonyban. Minden raj ö[nálló]. feladatot kapott, kisebb harccselekményt hajtott végre. Gyülekező [Nagy]Vázsonyban volt, itt szállásoltunk el Penyigeyvel. Másnap elment vadászni, egyedül maradtam a századdal. Fáztam és éhes voltam egész nap, alig vártam, hogy hazaérkezzen. Összevásároltam tojást stb.-t és felvittem Pestre. Nagy hófúvás volt Hajmáskér környékén, alig bírtam keresztülvergődni Horváth Bandival.

Vadászvacsoera Jutason. Nagy előkészítéssel szervezték meg. Vacsoera előtt jelentek meg T[akách]-ék, H[ajni]-is. Furcsa volt őt látni a tiszti étkezdében. Pörkölt vacsoera volt, sok bor, utána tánc. Itt táncoltam először H-val – és valószínűleg utoljára. T-ék unják, T. papa fáradt, hazaviszem őket autójukkal és viszszaem, H[ajni]-t és Gy[uszi]-t csak hajnalban vittem haza. Jó volt vezetni a remekül karbantartott Opelt. Másnap vasárnap volt és szolgálatban voltam, mint városrendészeti tiszt. Örült havazás volt, a Hungáriában söröztünk H-ékkal. Igen kellemetlen volt Krudy⁴³² részegen.

Itt valahogy másodosorban voltam már, Hanthy, vagy hogy hívják – huszárszázados érdekelte H-t. [...]

Jutason új társunk van: Chapó Gyuszi.⁴³³ Sajnos valami fertőzése volt és kb. 9 hónapig hiányzott, kórházban és szabadságon volt.

Előd Pistánál igyekszem unalomszagú életemet változatossá tenni, ezenkívül egyre több cikkem jelenik meg a V. H[Veszprémi Hírlap]-ban.

Március. 19-én, szombatról vasárnapra isk. ügy. ti. [iskola ügyeletes tiszt]

⁴²⁹ Babics Endre (Lovászpátona, 1894. 07. 26. – Kaposvár, 1955. 06. 26.) kanonok. Esztergomban szentelték pappá 1917. 05. 13-án. Balatonfüreden plébános 1928. május 1-től, 1932-től kerületi esperes és püspöki biztos. 1943. február 11-től Veszprémben kanonokplébános. 1947-től a kaposvári Nagyboldogasszony plébánián címzetes apát. Forrás: PFEIFFER 1987. 70–71. o.

⁴³⁰ Révai József (Deveser, 1917. 06. 06. – Kaposvár, 1993. 10. 05.) plébános, esperes, a Veszprémi Hírlap főszerkesztője. Bécsben, 1941-ben szentelték pappá, majd Káptalantóiban, Balatonfüreden káplán és hitoktató. 1942 után alkántor Veszprémben, a *Veszprémi Hírlap* főszerkesztője, majd 1943-tól az Egyházmegyei Nyomda és Könyvkereskedés igazgatója. 1979-től Marcaliban plébános, 1982-től címzetes prépost. Forrás: VMÉL valamint PFEIFFER 1987. 875–876. o.

⁴³¹ *Veszprémi Hírlap*, 1944. 03. 12. Híd épül Jutason. 3. o.

⁴³² Krudy Géza százados (szül.: 1900. 03. 20.)

⁴³³ Chapó Gyula pc. főhadnagy (szül.: 1919. 07. 24.)

voltam. Farkas Miklósnál⁴³⁴ voltam du. a gh-ban [gazdasági hivatal], nagyokat ettem, leellenőriztem a kiírt vizsgálatokat, s 10-kor lefeküdtem aludni, előzőleg levelet írtam, Előd Pistával beszéltem telefonon. Alig alszom el, cseng a telefon kicsoszogok az őrszobába, M. alez. a fegyvergyár⁴³⁵ katonai pk-a [parancsnok] telefonálja, németül mondja: A n[émet]. csapatok ma éjjel átlépték a határt, több helyen fegyveres összetűzésre került sor, a csapatokat lefegyverezik ... Mit tegyen? Valószínűleg fel akarta robbantani a gyárat. M[arkóczy]-nek jelentettem. Mit tagadjam, a torkomban dobogott a szívem, mikor kora hajnalban becsengettem a lakásába.

Nagy rendetlenségben aludt, tudomásul vette: Várjunk.

Olyan mozgás indult meg, hogy hajnalig befellegzett az alvásnak. Telefonok, távmondatok jöttek mentek. – Minden sűrűlődást el kell kerülni! – Elő kell segíteni a németeket! – Ahol a fegyverletételt követeleik, eleget kell tenni! – Nem követelhetik a fegyverek átadását!

De. izgatott, gyors mise, utána tisztigyűlés. M[arkóczy]. ismerteti a beérkezett jelentéseket, együtt-tartást rendelt el, egyben a lakosság megnyugtatóására bevezényelte a hallgatói századokat. Pcosok, [páncélosok] kp-sok, [karpaszományosok] gk-sok [gépkocsizók], huszárok, gyalog díszszázadok teljes menettöltözetben, kürtökkel vonulgattak a veszprémi utcákon. Mivel M[arkóczy]. az ellenkezőjét érte el, a V[eszprémi]-ek megrémültek a nagy csapatmozgástól, a németek meg nem mertek tovább jönni, azt gondolták ellenük készül valami.

Délután jelenik meg az első csapat. Pc-osok,[páncélosok] gk. gység [gépkocsizó gyalogság], rengeteg kétlaki kocsí. Pestet ejtőernyősök szállták meg... Egy nap alatt befejeződött a megszállás, a rádió nem mondott be semmit... Egy nap alatt mindent megszálltak. Állítólag Kállay ki akart ugrani, s a németek egy nappal előzték meg az angol-orosz eje-ket.[ejtőernyősöket] Kár!

Jutason együtt-tartás. Egy tisztnek a körletben kell aludnia. Megindul a zsidók összegyűjtése. Zsidó vagyont, üzleteket lefoglalják. Táblák jelennek meg: ZSIDÓ ÜZLET. Jutason a magyar őrség mellett német is áll.

M[arkóczy]. ennek ellenére felavatja az átrestaurált ép.[állomásparancsnokság] épületét.⁴³⁶ Óriási díszelgést rendez, német pc-osok is elvonulnak. Ap. [ál-

⁴³⁴ Farkas Miklós hadnagy (szül.: 1916. 12. 02.)

⁴³⁵ A budapesti Danuvia Fegyver- és Lőszergyár Rt-hez tartozó és 1940-re felépült veszprémi Magyar Lőszerművek a Csopakra menő út mellett. 1968-tól a székesfehérvári Videoton gyáregysége. Forrás: VARGA 2009.

⁴³⁶ Az állomásparancsnokság a mai Gizella tér 6. szám alatti épületben volt, később a Veszprém Járási Kiegészítő Parancsnokság elhelyezési körlete. Ma antikvárium, lakások található benne.

Díszszázadparancsnok az állomásparancsnokság avatásán

lomásparancsnok] ügy. ti. [ügyeletes tiszt] voltam, az ablakból néztem a felvonulást. Megírtam a V. H-ban,⁴³⁷ Révai Jóska 100 P. tiszteletdíjat utal ki havonta. A németeknek imponál M[arkóczy]., éjjelizenét adnak tiszteletére. Veszprémben alig lehet mozogni a sok némettől, atrocitások napirenden vannak, éttermekben alig lehet enni kapni, annyi német étkezik ott.

Gyakran adunk szolgálatot az ápságon. [állomásparancsnokság] Jó koszt van a ti-i [tiszti] étkezdében. Légitámadások állandóan szaporodnak, sőt Pest is erős légitámadást kap, aggodalommal hallom a híreket. Posta nekem jön, telefonálni csak éjjel tudok, katonai vonalon. Megkönnyebbülve hallom, hogy nincs otthon semmi baj. [...]

Bejön a sárga csillag. Meglepve látjuk, milyen sok a zsidó Veszprémben. Még zsidó lakást is akarok bérelni Schmilovitsnál, de szerencsére nem lesz belőle semmi.

Kezdem szeretni Jutast. P[enyigey]. is nyugton van, teljes önállósággal tanítok. T[akách]. Gyuszi elkeseredett, szakított Máriával. Bánatunkban sokat járunk moziba, néha az Elitbe újságot olvasni.

⁴³⁷ Veszprémi Hírlap, 1944. 04. 05. Veszprém helyőrsége elbúcsúzott tábornokától. 1–2. o.

Halvax Vince lesz a ti.-i étkezde gondnoka, nagyon javul a koszt, nagy olvasásokat rendeznek ebéd után.

Az Egyházmegyei előtt ismerem meg a V[eszprémi]-i Futura bizományos rokonát, Verdössy Flórit, helyes kislány, sógorával dr. Varga Gyurival nagyon jóba leszek, csak családját nem szeretem, pedig nagyon barátságosak.

Április.

Várakozásunk és az események ellenére megkapjuk a húsvéti szabadságot. Pesten töltöm, s előáll az a furcsa eset, hogy H[ajni]. V[eszprém]-ben van szabadságon, én meg Pesten. Csendben töltöm a szabadságot, Petivel [a kutya] nagyot sétálok a ligetben. Riadók száma szaporodik, néha még Papi kelt fel éjjel riadtan, de bombázás nem igen van a mi környékünkön.

Mikor a bombázások nagyon elszaporodtak Varga Gabival⁴³⁸ lementünk Almádiba, szobát nézni. A családi panzióban vettem ki pár napra egy szép szobát. Autóval hoztam le Mamit és Nagymamit. Fehérvárnál defekt (porlasztó hamislevegő) tisztí étkezdében ebédelnek a külön szobában, utána temetésre vagyok kirendelve és este viszem le őket Almádiba. Sajnos idő rossz, de azért aránylag jól érzik magukat, minden du. meglátogatom őket. Egyszer Flórit is leviszem, a cukrászdában találkozunk, Mamiéknak nagyon tetszik. Vasúttal mentek vissza Pestre. Sajnos Pesten egyre több a légitád[légitámadás]. (Iskola ledűl, Városligeti géppuskázás, Lendvay-Bulyovszky utcai szőnyeg[bombázás].)

Újdörögre megyünk gyakorlatra. A hk. [harcocsi] lépcsőt én vezetem oda felé. Nagy porban érkezünk be, a leg.[legénység] egy majorban van elhelyezve. Bólyai Akadémia⁴³⁹ bemutató lövészetén a Nimródok⁴⁴⁰ is részt vesznek.

Befejezés: nagy díszebéd sátorban. P-vel Polskyn sietek előre, mert mozijegyem van. Alig ülök be otthon a fürdőkádba, mikor belép [---]: Egy Toldi⁴⁴¹ Márkónál felfordult, Palócz örm[ester]. meghalt, Czimerman súlyosan megsebesült. Este a fehérvári kórházban meghalt ő is. Tükön állva csináltuk a jegyzőköny-

⁴³⁸ Varga Gábor katolikus táborigazgató (szül.: 1911. 05. 15.)

⁴³⁹ Magyar Királyi Honvéd Bólyai János Műszaki Akadémia, a Magyar Honvédség műszaki tisztképző intézménye. A Bólyai János Honvéd Műszaki Akadémia néven 1939-től 1945-ig, korábban (1931–1939 között) Honvéd Ludovika Akadémia II. főcsoport néven szerepelt.

⁴⁴⁰ A 40M Nimród a 38M Toldi I. harcocsi módosított alvázára épített 40 mm-es önjáró géppágyú. A módosított futómű 5 helyett 6 futógörgőt tartalmaz oldalanként. A Nimródot licenc alapján gyártották a Weiss Manfréd Művekben.

⁴⁴¹ A 42M Toldi, vagy Toldi II. egy magyar fejlesztésű könnyűharcocsi-típus. Általában felderítésre használták, mely célra kiválóan megfelelt, a páncélosok elleni harcban azonban nem jeleskedett.

veket az irodában, alig vártuk már, hogy vége legyen, hiszen $\frac{1}{2}$ 6 egyre jobban közeledett és még szó sem volt a végéről.

Czimerman temetésére én megyek egy O. D Roverrel és küldöttséggel. Túl korán érkezünk, de pár pohár karcostól nem menekszünk meg. Késő éjjel érkezem be V[eszprém]-be.

Markóczyt elhelyezik. Nagy húsvéti ünnepélyek, templomban, utána a tisztii étkezdében. Egész Jutas ott volt...

A jutasi fenyves erdő aljában... Becsey lett a pk. Gyanakvás, ellenőrzés, stb. Undorító.

Nimródjaim lgv. [légvédelmi] tüzelőállásban vannak. Becsey rengeteg légo [légoltalmi] intézkedést hoz, egyik kellemetlenebb, mint a másik. Nimródjaim egy helyen feltépték a füvet, kihallgatásra rendelt. [...]

Május.

Megindul a Nimród lgv. [légvédelmi] szakkiképzés, közösen a lgv. tüzérekkel a Márkói úton végzünk iránybecslési, tűzvezetési gyakorlatokat. Újfajta helyesbítés: irányhelyesbítéssel. [IRÁNY KETTŐVEL KEVESEBB].

Varga Gy-ékkal többször megyünk moziba, Hungáriában sörözünk.

Légiriadók szaporodnak, majdnem mindegyik délt az árokban töltjük a pc. [páncélos] körlet mögött; P[enyigey]. és Örményi alez.⁴⁴² Több gépet lónek le Hajmáskér és Fűzfő felett.

Fertőszentmiklósi kihelyezés.

Kijön a rendelet a kihelyezésekre: a pc. szd. [páncélos század] zöme P[enyigey]. psága [parancsnoksága] alatt Vörösberénybe megy, a Nimródosok velem F[ertő]sztmiklóstra.

Autóval akarok menni, de P. szerint: együtt kell a csapattal! Megbeszélem a Veszprém külső állomásfőnökkel, kapok egy nagyobb (IH) és egy I. kocsit,

Örményi Zoltán alezredes

⁴⁴² Örményi Zoltán pc. őrnagy (szül.: 1899. 07. 23.)

erre teszem a 2 Nimródot és kocsimat, s egy szép du. [délután] berakodok hallgatóimmal: Bula Imre és Rábai István szkv-k [szakaszvezető] (vez. thts – vezénylő tiszthelyettes) András törm.[törzsőrmester]; Takács törm., Morek, Paksi, H. Tóth, Szabó János, Hankó, Fülöp, Kállai stb. szkv-vel és legényemmel: Bús Gézával elindulunk vasúti szállítással. Az álls. [állomás] főnök Merész Károly jóvoltából a nagy kocsit simán megkapom. Lőszerral van baj, táviratozom a lőszerkiutalás végett.

Kb. 20 óráig utazunk Celldömölkön keresztül. Jó helyen szállásolunk el, a tüzérek szálláscsinálói már várnak, este befut a lgv [légvédelmi]. tüzér oszlopa is. Pk: Soós Gyula szds.⁴⁴³ Makay Sándor fhdgy, Deli Zoltán és Moser Lajos dr. fhdgy-ok. egy lgv. á-s és egy gá-s szakasz gk-kal [légvédelmi ágyús és egy gépágyús szakasz gépkocsikkal].

Csomagolás, szalmazsák-tömés a kihelyezéskor

Nagyon kedvesek a házigazdáim, az egész falu nagyon barátságos, tiszta. Másnap berendezkedés, karbantartás, rektifikálás, stb. Milyen más a kik. [kiképzés] a tüzéreknél. Micsoda nagyképű és lógós!

⁴⁴³ Soós Gyula százados (szül.: 1908. 05. 14.)

Tiszti étkezdét állítunk fel a Hangyában. Soós Gyuszi bácsi sokat mérgelődik a poharak piszkossága miatt. [...]

Becseytől igazoló jelentést kapok a lőszerigénylő távira miatt...

Megkezdődnek a lövészetek, az új helyesbítést nehezen veszik át Nimródosaim. [...]

Hogy mi van a kiképzéssel? Csak tiszthelyetteseim kiválóságának köszönhető, hogy nem fullad botrányba; de ők úgy látszik megértőek, mert nincs semmi baj. Sőt!

Sok rep. [repülő] felismerést, rádiókik-t [rádiókiképzés] csinálok, s egyre kevesebbszer megyek ki a lőterre. Egyik rádiókész-nél [rádiókészzenlét] nagyon kitűnik Rabai ötletes helyszíni közvetítése.

Jutason ezalatt főtiszthelyettesi vizsga van, s az angol-amerikai csapatok partra szállnak Nyugaton. Izgatottam hallgatjuk a Donausender híreit, a V-1 lövi Londont! [...]

Sok bombázás. Minden délben hosszú riadók. Berakodási tilalom. Lelovich Laci a helybeli leventetiszt. Utolsó nap. Búcsú a parktól, búcsú a templomtól... virágot teszünk a Mária szoborhoz... Nimródok beraknak a vagyona, plébánostól is elbúcsúznak... házigazdától, s reggel nekivágunk az útnak. Útközben riadó. Marcaltónél az út elárasztva.

[...] Nekihajtok az útnak, a Ford lecsúszik az árokba s elmerül... derékig ér a víz, rádióm, csomagok víz alatt. Előfogat húz ki, az ülésekből, ömlik a víz, Dühöngök, ... egy lovas kocsi elhúz a legközelebbi faluig, itt tépelődés félig, porlasztó, benzintartály tele vízzel, olajtartály szintén ... nincs egy csepp benzinnem sem ... végre jön egy veszprémi Steyr 220-as és irtó ütemben behúz Pápára. Az eje [ejtőernyős] laktanyában kocsimat kincstárinak jelentem be és kapok 20 l. benzint és olajat, szerelőt. Kb. egy óra munka után nagy durrogás után beindul a motor! Megy. Próbálunk Pápán szobát s fürdőszobát kapni – nincs! Piszkosak, éhesek és halálosan fáradtak vagyunk, viszont menni kell, mert a tüzerek már beérnek Hajmáskérre. Pápa után a Bakony lejtőin egy pihenőre megállunk. [...]

Pestről nyugtalanító hírek érkeznek, Városligetet megbombázzák. Mkp-val [motorkerékpárral] Pestre indulok délben, beugrom Hajmáskérre. Kuplung be ragad, Fehérvárnál hátsó kerék leenged, mkp-t ott hagyom egy házban, autóstoppal egy ronda lassú olasz tgg-val [tehergépkocsival] megyek fel Pestre. Taxi nincs. Város rondán néz ki. Otthon uzsonnát kapok, Petivel átgyalogolok a Rózsadombra, a Berkenye utcába Ariékhoz. Mamiék elég nyomorultan élnek ott, habár ők azt mondják, hogy jól érzik magukat. $\frac{3}{4}$ 11-es vonattal indulok haza.

Fehérvárnál egy honvéd segítségével betolom a gépet az állomásig, s a hajnali vonattal futok be halálos fáradtan Veszprém külsőre.

Penyigey „elnéző” és hazaenged. Nagyot fürdöm és alszom ... s bombázásra ébredek. A reptér kapott „szőnyeget”,⁴⁴⁴ rengeteg sebesült... Nagy begyulladás Jutason. Új légó szabályok.

Leállítják az autóm, nagy leolajozás és rozsdamentesítés után sikerült kiszárítani és a keresztes garázsban elhelyezni, felbakolni.

Megjön Tóth Imre ezds.

A pc. szd [század] P[enyigey]. psága [parancsnoksága] alatt Esztergomba ment lögyakorlatra, de egyik átmenetelmonkor le volt zárva a lóter, másodsor meg bomba esett az E-1-mellé.

Géza is Hajmáskéren van az 1. tü. e-nél [tüzérezrednél], sokszor felkeresem [...] Hallgatók ezalatt zömmel „önművelést” végeznek, az évi anyagot ismételik át, saját előadásukban.

Várpalotai szemlegyakorlatra megyek le a Nimródosokkal, kürttel, zárt rendben Buba lövöldöz párat az aksi [akadémikusi] zárógyakorlaton, mi sokat írunk a thts-ek [tiszthelyettesek] lezárásán. Jó helyen laktam Várpalotán. Chapó Gyuszival az Erzsébetben vacsorázunk. Itt találkozom Röder Ivánnal,⁴⁴⁵ Dechlevával.

Augusztus

Elmennek a hallgatók.

A várpalotai gyakorlat után Becsey átadja a pságot Tóthnak, az első vélemények eltérők róla. A beszédgye alapján kiváló katona, de a cselekedettyei szerint ...?

Nagy változások lesznek Jutason, a harctéren nem volt urakat sorban elhelyezik fronton levő csapatokhoz. Érezzük, hogy Jutas nem lesz többé. Könnyes szemmel búcsúzom el a pc-os hallgatóktól, különösen a Nimródosoktól. Sok nyugalmat köszönhetek nekik, de viszont ők is tanultak tőlem, az biztos!

A hallgatók elmentek, utána pár napig csend Jutason, legfeljebb Becsey esztelenkedik.

Szabadságot kapok pár napot, autóm leállítva alszik Keresztes Árpádék garázsában. (Isten veled, kis autóm.) Rózsi valami tüzérhadnagyba gabalyodott bele és elhízott. Hajnitól kaptam egy kedves levelet, mikor a Pippó esetet meg-

⁴⁴⁴ Július 8-án súlyos légítámadás érte a veszprémi repülőteret is, amely következtében a földi kiszolgáló személyzet és a repülőakadémia állományából 62-en veszítették életüket.

⁴⁴⁵ Röder Iván (Kolozsvár, 1924. 05. 03. – Budapest, 1988. 06. 10.): gépészmérnök. 1944-46-ban katona volt. 1977-ben Eötvös Loránd-díjat kapott.

írtam neki – egyedül voltam –, azaz nem: rendőrtiszt barátom bemutat Jánosi Mariának,⁴⁴⁶ a Fő utcán, az emelkedőnél, az Ilevel. [...]

Egyik este hallom Móri Jancsitól.⁴⁴⁷ Azonnali bevonulás! Felhívom telefonon Jutast: be kell vonulnom! Búcsú Almáditól, a strandtól és az esti vonattal beutazom V-be. Tulajdonképpen nem volt érdemes, a kutya sem keresett, de amúgy is fel kellett jönnöm, mert Körös Vilmos⁴⁴⁸ szds-sal és Dávid szkv-vel egy hétre Ürömbe vezényeltek gk. vez. [gépkocsi vezetői] oktatási tanfolyamra a gk. tanezredhez.

Augusztus vége felé thts-i bizottsággal O. D. Rexxel Pesten voltam a Ludovikán a főtiszthelyettesek avatóján. Ekkor éltem át először pesti bombázást. Mamiék Ariék pincéjében. Alvás Martonvásáron.

Ürömi vezénylés. IX., 1–9-ig kb. Szombaton mentem fel Pestre vonattal. A gyors már nem járt, déltől késő estig bumlizott a vonat Pestig. Délin alig kaptam taxit, rengeteget szenvedett a város a legutóbbi otltélem óta. Mamiék Ariéknál, vagy otthon laknak. Vasárnap du. a Nyugatiból mentünk le vonattal Ürömbe. Leg[énységi]. elhelyezés, leg. koszt, de aki akar, Pesten lakhat. Azonnal utazom vissza Mohoni Tibi gk-jával Pestre, s gyalog sétálok végig a városon. Másnap reggel kezdődött a kik[épzés]., Molnár ezds. szavaival, utána csoportokba osztva átvettük az egész anyagot 7 nap alatt. Lényeg a Jutason már régóta dívó futószalagrendszer. Minden csoport egy napig egy helyen. Ilyen rendszerrel tömegeket lehet rövid idő alatt kiképezni.

Minden nap délutánján lerohanunk a hegyről a Csillaghegyi állomásra és HÉV-vel utazunk haza. A délutánt legtöbbször otthon töltöm, könyveim között böngészve, Petivel játszva és főleg, sokat éve!

Móri János főhadnagy

⁴⁴⁶ Jánosi Mária dr. Jánosi József vármegyei törvényszéki bíró lánya, Káplán György felesége.

⁴⁴⁷ Móri János főhadnagy (szül.: 1918. 01. 21.). A rendszerváltás után kinevezték dandártábornokká és tanácsadói minőségben segítette az újjáalakuló Magyar Honvédség altisztképzésének a megújítását.

⁴⁴⁸ Körös Vilmos százados (szül.: 1914. 04. 06.)

Éjjelente riadók vernek fel álomból, Papi mindig lezavar az óvóhelyre, de csak távoli gépzúgást észlelünk, az izgalom ellenben annál nagyobb.

Reggel 7 h után indul a HÉV Csillaghegyre, 8-kor kezdődik az oktatás, minden nap jobban ellaposodva. Utolsó napokban már 1 óra tájban utazom haza s otthon ebédelek. Szombaton felvesszük aapidíjat, s gk-s öntudatunkban és sok nyomtatvánnyal meggazdagodva hagytuk el Ürömöt. Utolsó nap még H-val beszéltek telefonon és vasárnap indulunk vissza Veszprémbe.

Jutasra visszaérkezve nagy átszervezési irányzat van. Tóth általában minden régi jutását elküld, alig maradunk páram régiek. Penyigey 1. sgt. [segédtsízt] Chapó 2. sgt. lesz, Esztelneket elhelyezik a Szt. László ho.-hoz [hadosztályhoz], Bozzay szds-t⁴⁴⁹ is, hir. szd-a [hiradó század] zömével. Lakását mindenesetre kibérelem.

Szeptember közepe táján a pság [parancsnokság] átköltözik az új épületbe és én átveszem a karh. pc. szd. pságot. [Karhatalmi páncélos századparancsnokság] kiváló

Mádi Kovács Boldizsár százados

embereim vannak: Szentesi Endre őrmester, Kocsor Endre szkv., Buba Imre szkv., Tehenes Mihály szkv., Szilágyi Imre őrm., Fülöp Sándor szkv., Sós tsz. [továbbszolgáló] szkv., Fekete tsz. szkv. Gk: Segesdi László őrm., Szabó István őrm., Fülöp Károly őrm., Pauer Gáspár őrm. Honvédek: Tóth örv [örvezető], Kovács, Mátyás, Szilágyi, Fülöp, Bús Géza stb.

Karhatalmi kik[épzés]. lenne elvileg, de Becsey vezeti, halott ügy. Reggelenként órás sorakozók, létszámenőrzés tiszti, legény[ségi] rendeletek, még a leg[énység]. is röhög.

Afférom Tóth-tal, mikor a hir. szd. [hiradó század] tantermeit megnézi. Kovács Bódi⁴⁵⁰ gyalogszázadot kap, átveszem a huszár századp[arancsnok]ságot,

⁴⁴⁹ Bozzay Ferenc százados (szül.: 1912. 03. 22.)

⁴⁵⁰ Mádi Kovács Boldizsár százados (szül.: 1909. 10. 20.). Az iskola menekülése során Gross-Kirschbaumot ért nagy erejű szovjet harcokcsikötélék támadása során 1945. január 28-án – félve a szovjet fogságba eséstől – kiirtotta családját, majd magával is végzett.

Simoni Kovács József törm, és három vezényelt thts. Terhelő lesz a lovam. Sőt pár nap múlva Demkó-Belánszky Tibor szds-t⁴⁵¹ is elhelyezik, és a fog[atolt]. von[at]. og-ot [oszttag] is átveszem. Három alosztályom van már és a jóléti fa és szénügyeket is átveszem.

Munkám nem sok van, Kókai és Révész alaposan kordában tartja a fog. vonat. Közös gyakorlatokat rendeznek. Hu. szd. [huszárszázad] nfgy. kik-e [nehézfegyver kiképzése]. Fog[at]. van, állandóan fát szállít.

Megalakul a kikfek [kiképző-felkészítő]. Pc-osaim a pc. romboló kik-ben vesznek részt.

Nimróddal és hk-val [harcokosi] Hajmáskérre megyek lövészetre, egy földről felszedett gránát felrobban, sok sebesült (vasgyűjtés!) kb. 2 hét múlva egy nehézpuskával lövi át a barakkot. Erre beszüntetem az éleslőszer használatát.

Pc. leg-et [legénységet] majdnem mindennap leviszem Almádiba, én is mindig ott vagyok.

Bevonulnak a karpok [karpaszományosok]. Általában lehetetlenül el vannak rontva. Tereptant tanítok.

Huszárjaimtól elbúcsúozok. A lovakat kik. fekhöz vezénylik. Tóth meg akarja fűrni, persze eredménytelenül. Pár lovat tartottunk csak vissza.

Soha sem lesz ennyi kiváló thts-em. A munkám elvileg rengeteg. Pc, és fog. von. pság. Fa és szénügyek, tereptan tanítás és filmtiszt vagyok. Mindezek ellenére van időm Almádiba lemenni, V-ben fagyalatozni, és a színház–mozi sajtójeget állandóan kihasználni.

Kisboldogasszony napján a Rab Máriát Hász püspök⁴⁵² szenteli fel. Szépszertartás (újságcikk) utána ebéd! Micsoda ebéd! Félreálló hassal megyek el s Becseybe ütközöm mkp-val, de azért lemegyek Almádiba. Szeretek J[ános]i. Máriával lenni, csak bosszant, hogy mindig rendetlen.

Polskyval rengeteget járok Almádiba, még ma is csodálkozom, hogy simán megúsztam.

Sokat lovagolok, néha Gyusziéknál vacsorázom, Izsó mamáéknál ebédelek, Koronában is étkezem s majdnem minden este: Színház. Elég jó társulat, sok kritikát írok.

⁴⁵¹ Demkó-Belánszky Tibor százados (szül.: 1909. 11. 05.)

⁴⁵² Hász István (Kisbér, 1884. 12. 22. – Einsiedeln, Svájc, 1973. 01. 28.). A honvédség táborig püspöke lett. 1944. 07. 11: lelkész altábornagy rangot kapott. A visszavonuló hadsereggel került Ausztriába, majd Svájcban telepedett le.

Oroszok gyors ütemben törnek be Magyarországra. Már a Tiszántúl teljesen elesett. Egy tdk-n [tehergépkocsin] meglátom Porpáczy Zolit⁴⁵³ sebesülten, elhelyezem a kórházban s ellátom.

Kocsimat „kiürítés” ürügye alatt újra üzembe helyezem, szelepcsiszoláson átmenve igen jó most a kis öreg.

Faügyeket lassan teljesen átveszi Fülöp örv.

Pcgy.-val [páncélgépjármű] (Kocsor vezetésével) Mányon keresztül Pestre megyek. Szombat este érünk fel, otthon alszunk, Csaba a vasasnál áll, másnap – vasárnap – de. megy légiriadó 2X, a hozott csirkéket alig tudtam megenni. Visszafelé Zsámbékra benézek, ekkor voltam utoljára ott.

Október.

Tóth reggeli kihallgatásán kívül nem sok dolgom van, pc-sok karbantartanak, itt-ott fegyvertanoznak. Hetente egyszer nagy kivonulást rendeznek összes járműveinkkel, délutánonként nagy zártrend, este színházba mennek gyakran.

Oroszok előretörése katasztrófális lehet. Szóba kerül a németországi kitelepülés. [...]

Hangszórót szereltek fel a pc. körletben. Bús Gézát kiköttetem, mert elaludt, mint telepőr. MÉG MA IS BÁNOM.

Hatalmas légiriadók, néha egész nap. Autóm nagyon jó, lassacskán egész nyugodtan, szabadon járok vele, habár behívják a 3. hdt-hez [hadtest] Szombat-helyre, de nem viszem el. (Rábába fordulás)

Hangulat teljesen letört. Veszprém már hetek óta tele van menekülttel. Bácskaiak. Rengeteg katona, részek, fegyelmezetlenek. Csapatok jönnek, mennek. Enni alig lehet kapni az éttermekben. Riadóktól való félelem egyre fokozódik.

Színház, mozi ezek ellenére játszik és mindig tele van.

1945 [az év téves, a helyes: 1944.] október 15-e az a dátum, amelyik kétféle osztja az életünket. Minden, ami előtte volt szép, derűs, gondtalan, ami utána jött sáros, piszkos, aggodalmas.

Délelőtt szolgálatban voltam. Vasárnap. Sorakozók, mise, lötyögés a pk-i épületben. Végre megjött a váltás, már feketenadrágba átöltöztem ebédünk. Becsey, Pásztor, Vargha Gabi és még pár úr. Jó ebéd volt, hirtelen torkomon akadt a falat: elhallgatott a rádió. Komoran a Szózatot kezdte játszani, s majd vészes hangon szólalt meg a bemondó: **MAGYARORSZÁG SORSÁRA DÖNTŐ JELENTŐSÉGŰ KÖZLEMÉNYT ADUNK!** A Kormányzó belátva

⁴⁵³ Porpáczy Zoltán pc. főhadnagy (szül.: 1920. 08. 11.)

a további harc céltalanságát, a németek gyengeségét és árulásait ... a további felesleges vérontás elkerülése végett elhatározta, hogy Magyo. [Magyarország] hadereje leteszi a fegyvert és bízunk ellenségeink igazságosságában.

Dermedt csend ... azt hiszem kibuggyant egy csepp könnyem ... ennyi harc, áldozat most befejezést nyert. Komoran pergő indulók, majd újra a Kormányzói Szózat ... megint zene – gyászzenének is beillett – agonizálásunk kezdete ... harmadszor is hallottam a végzetes szavakat.

Együtt tartás. Autómmal rohanok haza. Léhmanéknál izgalom, Összezsomagolok futtában, beugrom Takáchékhoz. Sírnak. Varga Gyuriéknál is nagy izgalom ...

A pc-os század teljes menetképesen áll a riadó helyén, Ismertetem a leg-gel [legénység] a helyzetet, elcsuklik a hangom. Az ő arcukon is aggodalom. Hívatnak a pságra. Nem igaz az egész ... puccs volt, a harcot folytatjuk. Vágtázom vissza a leg-hez. Karhatalmi szakaszok most vonulnak ki a város felé.

Megszállják a Nemzeti Bankot, a gyárakat, raktárakat, légo. központot.

Este újra befutok [...] V[arga]. Gyuriékhoz, megkönnyebbülés náluk is. A rádió már német indulókat harsog. Bús Géza ijedtebb, mint valaha, hiszen puskával és kgr-tal [kézigránáttal] ül mellettem az autóban.

8 [óra] tájban a psági rádióban felcsendül a Szálasi szózat. Indulók. Rádióparancsok. Megkönnyebbülve fekszem le a pc. iroda kemény ágyára, a közvetlen veszély elmúlt.

Másnap már összejárom a várost, ismerősöket, talán csak a cirkáló járőrök árulják el, hogy történt valami és a folyton szóló rádiók.

Este már kilógok V. Gyuriékhoz és másnap, habár még együtt tartás volt, otthon alszom. Az élet tovább folyik, színház játszik, mintha mi sem történt volna... Az érvágás sikerült, a beteg még ideig-óráig él...

T. Dudinak lovagias ügye támad egy nyilas óriással, én képviselem lov. ügyét Miklóssy Sándorral.

Horthyt hol burkoltan, hogy nyíltan gazembernek nevezik, felesküszünk Szálasi sira, Hungarizmusra, eszmerendszerre, ez azonban nem gátolja meg az oroszokat előretörésükben, sem a légiriadók számát nem csökkentette. Sőt. Amerikai Liberátorok vadul bombázták Pestet, mélyrepülők lőtték a vonatokat, országutakat. Rádióban nappal harsog az „Ébredj magyar”, programbeszédék, egyesek lelkesednek, sok a nyilaskeresztes zászló, karszalag, autó. Az ország megmaradt lakosságának zöme azt sem tudja mi fán terem a [horogkereszt] csak azt látták, hogy korlátlan lehetőségeket rejt magában, zsidó vagyon lefoglalásában, hon-

védségi raktarak lefoglalásában, stb. (színházban, Lovas úr) Leg-gel megnéztem az Ártatlanokat.

A Pest körüli orosz gyűrű állandóan szűkül. A Ludovikáig beszalad két T-34-es, ott lövik ki [őket].

Egyik szombaton már érettnak látom a helyzetet és egy O. D. Rexel és kocsimmal – teljesen feketén persze – felmegyek Pestre menáziért. Az úton teljes anarchia, német csapatok vonulnak ide-oda, sajnos főleg Ny. felé, s kinézésük, felszerelésük nem sok jót árul el. Pesten persze riadó. Nagy zűr. Ott töltök pár percet Mamival a Berkenye utcában, mikor hatalmas detonáció. Felrobbant a Margit híd. Tiba is különböző rémhíreket hoz, Papi fáradt és idegkimerült.

Alig tudom őket rábeszélni, hogy minden elő van készítve, jöjjenek le V[eszprém]-be. Végre délután elhatározzák, Mami féle tervszerűtlen csomagolás elől átmegek a Szinyei utcába, kb. 1-2 óráig tart, míg a zsúfolt hidakon átvergődöm. Sajnos Fülöp örv-nek és Szabónak nem tudok semmit enni adni, csak szalonnát és kevés kenyeret.

Petivel és Bélával megrakodva – szinte lépésben csoszogok át autómmal a F. J.⁴⁵⁴ hídon.

Mamiék csak estére készülnek el összevissza csomagjaikkal, a Rex félig üres, amikor már félig sötétben indulunk meg V. felé. Életveszélyes menni a nagy katonai forgalom miatt, többszöri „hajsza” sűrűlőds után kb. este 10 tájban érkezünk meg Bozzai szds. lakásához. Kocsor szkv. és Bús Géza kitett magáért: Fűtött szoba, konyha, ágyak beállítva, úgy hogy az első benyomás is olyan jó a lakásról, hogy félelmem alaptalan volt, igen jól érzik Mamiék magukat, Peti teljesen otthonosan ugrik fel a karosszékbe, forgolódik és elégedett nyögéssel alszik el. Mamiból kitör a nő, vacsorát rögtönöz, az első este már olyan kellemes, hogy boldog voltam felhozásukért.

Másnap vasárnap, gyönyörű napos idő, kirendelem a sárgakocsit, végig kocsiznak a városon, kimegyünk Jutasra ebédelni, du. séta, alvás, berendezkedés. Én is olyan jól érzem magamat, hogy itt vannak. Boldog, békés vacsorák, rádió, igyekszem őket ellátni ennivalóval, kenyérral, csirkével, fával, szekrényvel. Bús is lelkesen szolgálja ki őket.

2x kirendelnek az Ortskd [Orstkommando – Körzetparancsnokság] vivon. [visszavonulási] útvonalakat szemrevételezni. Egyáltalán nem tartozott!

Egyik szombat reggel Révai Jóskával és Papival felindulok Pestre autóval.

⁴⁵⁴ Ferenc József híd, ma Szabadság híd.

Káplán György szülei a Korona vendéglő teraszán

Nagyon jól fut a kocsim, s pechemre a Károly laktanya előtt beszaladok egy német autó vonóhorgába.

Beverem a fejem az üvegebe, s az autóm eleje kaputt lett. Szerencsére baleset nem történt. Otthagyva a kocsit, bevillamosoztunk a Futurába, s utána haza. Bámulatos: Kató vacsorát, ebédet rögtönöz, én még felkeresem P. Evelynt az új lakásukon, még az anyját is megismerem. Paragonékhöz is elszaladok egy új autót venni, de nincs, sőt még a Bulyovszky u.-ban álló Ford Eifellel is tárgyalok. Éjjel telefonálok Jutasra: Kocsor szkv. az AC-val, vontatóeszközökkel holnap 10^h-ra legyen a lakásom előtt... Reggel még elmegyek templomba, hazajövök, Papi izgul, s pontban 10^h-kor befut a Csaba! Nagy megkönnyebbülés – nekem is – és Kocsor, s Fülöp megvendéglése után elbúcsúzom a lakástól, a szobámtól, a könyveimtől, mindentől, ami az otthont jelenti, s az idehallatszó ágyúdőrgésben elhagyom Pestet... A Károly laktanyánál felkötjük a kocsimat és egy légiriadótól eltekintve simán lejutunk V-be, ahol Mami már izgatottan vár, Peti örjög, jó uzsonna, jöttek Vargáék – szép du. volt.

Szálasi esküje.

Olyan jó volt V[eszprém]-ben – „haza” menni. Jó vacsorák, meleg, rádió, Peti. Mamival egyszer színházba megyek – Csirkevacsorák. Vizit Bányaiéknál.

Csőpi nagyon helyes. Dódinénak sok könyvet szállítok. J. Mária féltékeny és haragszik.

Jutason főleg a fa és szénügyekkel foglalkozom Tóthék a No.-i [németországi] kitelepülést szervezik. Sajtócenzor leszek. Huszárszázadom a lovas kikéknél [kiképző-felkészítő] volt, semmi hír nem jön róluk.

Peti élvezi az őszt. Nagyokat ugrik az őszi levelek között, szertelenebb, mint valaha, ugat, s már a riadók sem izgatják, pedig van belőle elég.

Iréнке malom hófehér kenyeret és vaját szállít, Vargáék húst, Bús hordja az étkezést a tisztai étkezdéből, Mari néni babot küld Maminak.

Káplán György Zsivány nevű lovával

December.

Autóm a karambol után nehezen akar javulni a hajmáskéri műhelyből Halvax Vince⁴⁵⁵ jóvoltából sikerül egy egész motort szerezni, hűtővel együtt. Szabó és Fülöp dolgozik rajta, de nagyon nehezen illeszhető össze.

Tóth le akarja foglalni a kincstárnak. Elvonulást szervezünk, minden nap nagyobb a rendetlenség és a fejetlenség.

Az oroszok Dunaföldvárnál átkelnek a Dunán. Súlyos harcok Baranyában.

⁴⁵⁵ Halvax Vince ifj. százados (szül.: 1900. 04. 25.)

Szabó örm. sok almát hoz valahonnan, Karpok veszik meg, haza is viszek. Pechemre a Torpedó sem üzembiztos, s kocsim sem megy még.

Váratlanul: Bevetés! Két részre osztom a századot, Kovács Bódinak átadom a fog. von-ot [fogatolt vonatot].

Javitó részleg: Szabó örm. psága alatt Kovács és Fülöp javítja a kocsimat, egy O. D-t és a Torpedót.

Harcos részleg: Löv. Toldi: Segesdi; Nimród: Bula, Toldik: Fülöp, Tekeres szkv-k, Csaba: Kocsor szv. psága alatt kb. 30 fő. Szentesi örm-rel.

Bula Imre szkv. elvonulás délelőttjén esküszik meg, tanú vagyok az esküvőjén, utána ebéd a ti-i étkezdében, Mamiéknak forg. szab-ot [forgalomszabályzás] bejelentve, búcsú nélkül gördültünk le a 100% ismert úton Fülére. Útközben benézek Kenesére, Hausmannékat még a villában találok.

Vihorláthy László főhadnagy

Fülén jelentkezem a karh, zlj. pságon [karhatalmi zászlóalj parancsnokság] Bankó Béla szds-nál.⁴⁵⁶ Vihorláthy⁴⁵⁷ és Molnár Győző⁴⁵⁸ van még itt. F[ülé]-n elszállásolok. Először a paplakban töltök egy napot. Másnap reggel Fülére menet hallom a vádat, hogy pc-osaim civil ruhában vannak. (Szerelőruha!) Mikor látom, hogy ez rosszabb jellegű dolog lesz, Fülén egy parasztházban szállásolok el. Margaréta vonal védőkörlet pk: Major ezds.⁴⁵⁹ sgt: Hradetzky alezr.⁴⁶⁰ Többet nem tudok V-be menni. Szentésit, Kocsort, Fülöpöt küldöm váltva az ök. [összekötötés] fenntartása végett.

Eleinte 4 feld[erítő]. feladatot kapok. Siófok, Enying, Dég, Lepsény-be. Pc. gk. átlövése. Buda bevonul feleségével

⁴⁵⁶ Bankó Béla százados (szül.: 1914. 01. 17.)

⁴⁵⁷ Vihorláthy László főhadnagy (szül.: 1914. 08. 02.) Szolg. Kezd.: 1939. 08.

⁴⁵⁸ Molnár Győző főhadnagy (szül.: 1914. 07. 16.)

⁴⁵⁹ Major Ottó ezredes (szül.: 1895. 11. 11.)

⁴⁶⁰ Hradetzky Zoltán alezredes (szül.: 1902. 04. 16.)

együtt. Riasztó híreket hoz V[eszprém]-ből. Szüleim kiköltöztek a pc. os barakkba, V-t kiüritik...

Egy nagyon szimpatikus htp. őrm-rel épp palacsintát ebédelek, amit bevetési parancs erősíti meg a közeli ágyúdörgést. Oroszok áttörték a Margit vonalat, benn vannak Polgárdiban! Menet! Járműveim közül csak 2 jön. Major P[olgárdi]-ban pcs-ot [parancsot] ad a falu felderítésére. Előretörök, a főutcában kilövik a Nimródot, s egy perc múlva a Toldimon csattan egy npc. [nehéz páncéltörő] lövedék: vezetóm jajgat. Nimród vezetőnek, Mátyás Gézának súlyos lábsebe van. Futás hátra elg-es [ellenséges] tűzben! Orosz gyság [gyalogság] a zlj. pságot [zászlóalj-parancsnokság] tád-ja [támadja]. Német gya. [gyalogos] szakasz lanyha ellentámadása. Oroszok ugrálnak be a Nimródba. Saját pctá [páncéltörő ágyú] belelő.

Beesteledik. Major sgt-e [segédtiszt] npu-tól [nehézzéppuska] megsebesül. Füle felől [---] Be vagyunk kerítve. Benzinkút jelenet.

Üvegcserepek ropognak. Halott az árokban. Vissza az zlj. pságra. Légnyomásom van, vacog a fogam. Major cipel ide-oda. Zlj pságon éjjel. Feszült csend. Vissza a benzinkúthoz!

Gk. megjön Fehérvárról. Egy német szd [század] és más semmi. S mi, a nagy pk-i kocsiban lehetetlen helyen éjjelezünk. Végre reggel. Késve fut be a német Tigris ellentád [ellentámadás], de gyönyörű! Ennek ellenére lassan halad előre. Embereimmel visszahúzódok a Polgárdi Batthyányi Kastélyba, s ott alszunk kimerülten egész délelőtt.

Sok rep. tád [repülő támadás]. P[olgárdi]. felszabadul. Előre a kilőtt kocsizhoz. Megkezdjük a leszerelését, orosz akna[vető] ellentád. és rep. tádok [ellentámadás és repülő támadások] miatt futva jövünk vissza, [---] bemegy Fülére járműért. Illy örgy., kis idő múlva befut két Toldi[val], s azon hazautazunk, a háziak s otthonmaradt embereim Fülén remek vacsorával várnak. Szentesi meghozza a leváltási pcs-ot, bemutatom Majornak, nem fogadja el. Másnap újabb bevetés, felvételi állás egész nap. Buba lovakat zsákmányol. Kocsort „segítségért” visszaküldöm Jutasra. Éjjel: sünállás Polgárdiban az egység körül. Másnap átköltözöm a majorban, két disznót vágunk le, ez az első nap, hogy nem történik semmi. Másnap ragyogó napsütés: hívatnak a pságra, itt van Chapó – leváltottak. Majdnem megcsókolom, én magam ülök a hk-ba s megyek Fülére, búcsú a házigazdáinktól, paye kocsit, Torpedót utána kötjük a hk-nak, mkp-kat felteszszük a hátára és tengelyig ért sárban: Menet hazafelé! Soha ilyen boldogan nem vezettem még hk. oszlopot, életemben utoljára! Útközben szedjük fel a pc gk-t.

A múútra érve, paye fogatot fogatoljuk, kocsit leakasztjuk, s gyors menetben Vörösberényen keresztül vonulok be Jutasra.

V[eszprém]. kiűrtve, Jutason minden tele szeméttel, gk. piszokkal, megy a rakodás. Befordulunk a pc. körzet elé, szüleim szaladnak elé, igyekszem katonára lenni, tárcsával handa-bandázom, kiigazítom a kocsikat, Mami sírva borul rám. Már vagy egy hete a pc-os körletben laknak, ma indul a szerelvényük Noba. Jelentkezem Tóthnál a tisztai étkezdében. Leg. koszt. Csabával hazamegyek fürdeni, minden holmim elszállítva már.

Mire este kiérek Jutasra, Mamiék már nincsenek ott, a belső pu-ra rohanok a Torpedóval, s már a vagonokban találom meg őket.

Beszélgetés Papival, a női vagonban Mami.

Fáj nézni az elhagyatottságukat, nincstelenségüket, elárvultságukat. Még visszarohanok a Torpedóval valami zsírt, húst adok fel a vagonjukba, elbúcsúzom tőlük, s kint alszom a pc szd-nál.

Kint ezalatt megkezdték a karbantartást, lepörzsölték a disznókat – és pihenő.

Másnap (december 12.) hintón megyek be V[eszprém]-be, elhozom Petit, egy mérnököt. A kis piszok apprehendál, alig örül. Léhmanné morog a kutya miatt.

Étkezés elég gyenge, Koronában nem kapni semmit, Jutason csak leg. koszt van, még szerencse hogy a P[olgárdi]-i „szajréból” telik némi feljavítás.

Buba is hoz valahonnan húst, szalonnát, sonkát.

Fülöp szkv-t felküldöm Pestre Katóhoz, pénzt küldök és fehérműt hoz le. Chapó Gyuszival pc. gk-vel Sopronba megyek, de csak Ilondiékat találom ott, s a Flórában Szissziékkal ebédelek. Győrben éjjelezek a korházban, másnap térek csak haza nagy hidegben.

Kocsimmal lemegyek Bakonybélbe, Konkoly-Thege Miklóshoz.⁴⁶¹ Lickóék jól vannak, majdnem sír, amikor megpillant, nem is csoda, hiszen már hetek óta egy sort sem kapott otthonról. (Soproni bombázások!) Náluk ebédelek és csak késő du-ra vergődök vissza V-be, elég nagy hó és kocsim minduntalan megállt.

Veszprém kihalt. Színház, mozi zárva, éttermekben alig lehet valamit enni kapni.

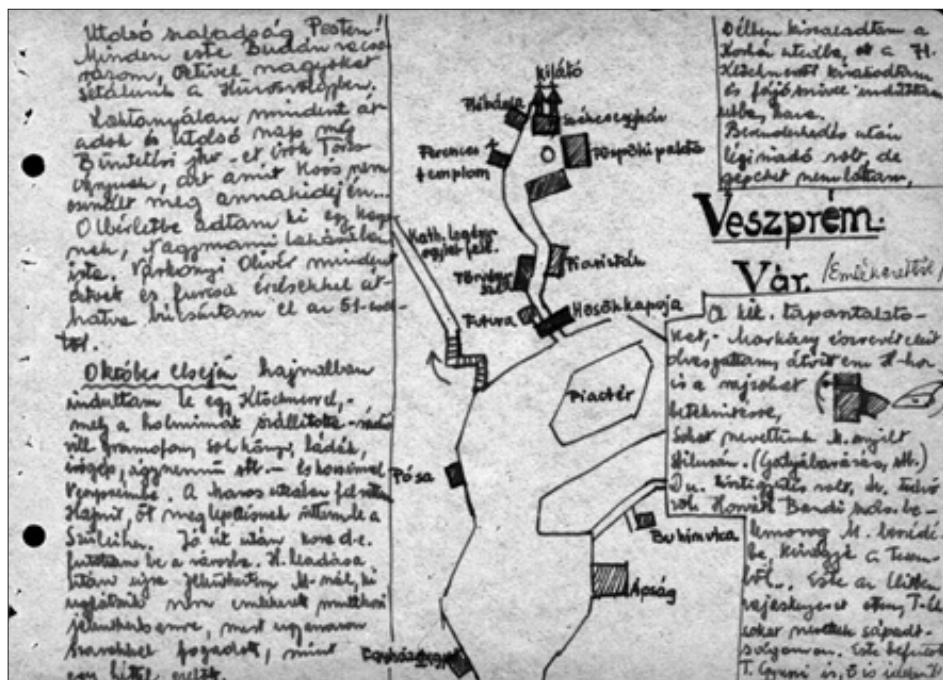
Minden tele van frontról jövő fáradt, tépett csapatokkal. Sok német jármű, tele szajréval húz Ny. felé. Ágyúörgést hallani Polgárdiból.

⁴⁶¹ A régi nemesi származású Konkoly-Thege család sarja. Édesapja Konkoly-Thege Aladár (1894–1958), édesanyja Krasznay Erzsébet (1895–1973) volt. Apai nagyszülei Konkoly-Thege Sándor (1852–1937), királyi tanácsos, országgyűlési képviselő. Konkoly-Thege Miklós (Pécs, 1921. 04. 04.–Pécs, 1977. 09. 22.) testvérei ifjabb Konkoly-Thege Aladár, Konkoly-Thege István és Konkoly-Thege Erzsébet Júlia.

Detrich⁴⁶² állandóan a különböző vasúti pságokra sír szerelvényekért. Megtudom, hogy Mamiék még csak Pápánál vannak, autómmal, Fülöp örm. kíséretében – lehetetlenül rossz, csúszós havas úton –, minden írás nélkül töröm át az ellenőrzéseket, s egy-két órai várakozás után befut a szerelvény, s találkozom Mamiékkal. Révész szkv. és Mura honv. segít őket megkeresni. Hangulatunk nagyon deprimált, de Gézáék kitelepülésének hírével sikerül felvidámitani őket... Hát, ami azt illeti, tényleg eléggé nyomottan utaznak... Peti részvétlenül szemléli az eseményeket. Furcsa, hogy szüleim enivalót kérnek tőlem...

Detrich ti. gyűlést tart, rendelet értelmében be kellene vonulnom a pc. hdthez. Chapó evégből Esztergomba megy és egy hétig ismeretlen helyen elmarad.

Éhségemben – (ti. étk. nincs, éttermek üresek) a Gözmalomból sikerült kenyeret és vajat kapnom, s Révai Jóska jóvoltából bekövetkezik legnagyobb V-i élményem: Lehmannéval kapcsolatos állandó surlódásaim miatt beköltözöm a

Naplórészlet: A veszprémi vár

⁴⁶² Detrich Kálmán törzskapitány (szül.: Abda, 1896. 05. 18.) Apja Detrich Kálmán körjegyző, anyja Dragičević Katalin. Szolgálatának kezdete: 1915. 05. 19. A tényleges szolgálata 1918. 11. 01. – 1919. 06. 30-ig megszaktíva.

püspöki palotába. „Isteni jó” ott lakni, jóformán egész nap otthon vagyok. Milyen más lett volna, ha eleitől kezdve ott lakhatnék! Költözést egy-két óra alatt hajtom végre, Léhmannénak be sem jelentem.

Meglátogatom Mindszenty püspököt a törvényszéken. Leereszkedésemben még Hegedűsékhez is felmegyek R. Jóskával.

Németek jönnek a palotába, este kivilágítják, s két bomba vág le mellette, ablakok betörnek. Jóska nagy ijedelmre. Átköltözünk egy barátságosabb, naposabb részbe, apácák nagyon kedvesen rendezik be. Megsérül a Korona, az Angolok [Angolkisasszonyok] temploma, sőt: volt lakásom is a Kórház u.-ban. Nagy az ijedelem V-ben.

Jutason Chapó Gyuszi megjön E[sztergom]-ból, ill. Gyórból, Detrich-el érintem, hogy ő veszi át a szd-ot én pedig No-i kitelepülést jelentve, az utolsó szerelvénnyel megyek ki az iskolához.

Detrich egyszer vasárnap kihívat Jutasra, mert feléje sem nézek az ügyeknek. Említi, hogy a leg[énység]. milyen dicsérőleg nyilatkozik p[arancsnok]-i magatartásomról. Ti-étkezéden néha Ciru-Miru – Hárskuthyné főz. Chapóval történt megegyezés alapján átadom a szd-ot, azért de-ként [délelőttöként] bejárok Jutasra, Szentesi több ízben megvendégel.

Fülöpöt még egyszer Pestre küldöm, hogy Petit vigye fel, de már nem tud feljutni.

Elmegy a 2. és 3. szerelvény, a karp-ok Pásztor alez. psága alatt B[akony]. bélbe mennek, mert az orosz tü[zérség]. már veszélyeztetheti Jutast. Német alakulatok csinálnak szédületes rendetlenséget.

Markóczy egyszer ott ebédel, megemlíti P-i magatartásomat és a püspökvári bombázást.

[December] 23. Babitsnál ebédelek. Du. Révai Jóskával az Egyházmegyében beszélgetünk Margittal és Jucival. Vettem magamnak és Liciéknek szampont, kölnit, gyerekjátékokat s kizárólag magamnak egy Portable írógépet. (3000 P)

A Püspökvár felé menet a Hősök Kapujánál egy lefelé jövő nagy teherautó keresztülment Petin, [a kutyán]. Teljesen megbénulva a fájdalomtól vonított szegényke. Azonnal pisztolyt rántottam, s két lövés dörrent. Peti kicsorgó vére festette pirosra az utcát. Egy pillanat alatt kimúlt. Bús Géza temette el a P[üspöki] Palota kertjében. Frissen ásott sírját belepte a szállingózó hó... Teljesen egyedül maradtam; egy fiatal pap szomszédommal sakkoztam, de sírni szerettem volna.

[December]24. Reggel előállt kocsim és újra lementünk B-bélbe. Ez a Karácsony sem lett olyan kedélyes, mint ígérkezett. Peti elvesztése amúgy is levert, az éjjeli bombázások miatt kialudatlanul, gyenge érkezés miatt állandóan éhesen érkeztem meg. Lici beteg volt, Cini nyugós és Miklós egész de. szolgálatban volt. Ennek ellenére egész kedélyes [volt az] ebéd. Segítettem fát díszíteni, s mivel a leg[énység]. várt, ebéd után elbúcsúztam Liciéktől és Jutasra mentem. Itt Chapó Gyuszi bátortalansága miatt volt egy kellemetlen jelenetünk a részeg Krudy Gézával, – még szerencse, hogy nem jött el a szd. karácsonyi ünnepélyére. Szentesi hangulatosan rendezte be az egyik hálótermet, s igen jó sonkás hús és mákosészta volt, és sok bor. Én mondtam beszédet, s egyben elbúcsúztam tőlük.

Soha nem lesznek ilyen embereim. (Talán egyáltalán nem lesz senkim.)

Nem hittem volna, hogy valaha leg[énység]. között ilyen kellemesen tölthetek el egy estét és nem úgy, ahogy azt 23 év óta megszoktam – otthon.

Szomorú fekete karácsony!

Késő estig búsan sakkozom fiatal pap barátommal, s azután lefekszem.

Karácsony 1944. 25-én mise, utána Babitsnál ebédtünk Jóskával, nagyon kedélyes, csak újra éhes maradok.

[December] 26-án lötyögés a püspökvárban, mise. 27-én Bús jön a hírrel: Kész a szerelvény! Elbúcsúzom Jóskától, a püspöki palotától, Peti sírjától, az Egyházmegyétől, Veszprémtől és a Külső pu-n berakodunk. Szentesiek Chapóval indulnak Győrbe.

Azonnali berakodás. Reménytelennek néz ki a helyzet, de jól elrázódunk: eleinte csak Krudy szól. Nagy Andris szds,⁴⁶³ Irinyi Gyurka hdgy, Máthé Pista fhdgy⁴⁶⁴ és én vagyunk a vagonban. Szanyánál szállnak be a karpok, Pászor alez, Kovács Bódi és Körös Vili.⁴⁶⁵

Függönyökkel, pokrócokkal, két kályhával és lámpákkal sikerült lakályossá tenni a kocsit. Autómat és kerékpáromat is feldobatom a szerelvényre. Rengegetet étkezünk s még többet nevetünk. Bor, pálinka, vaj, sonka, fehér kenyér, lecsó, mákosnudli stb. az állandó menü.

Szilveszter est Pápán, punchot főzünk, Krudy isiásza ellenére lerészegedik.

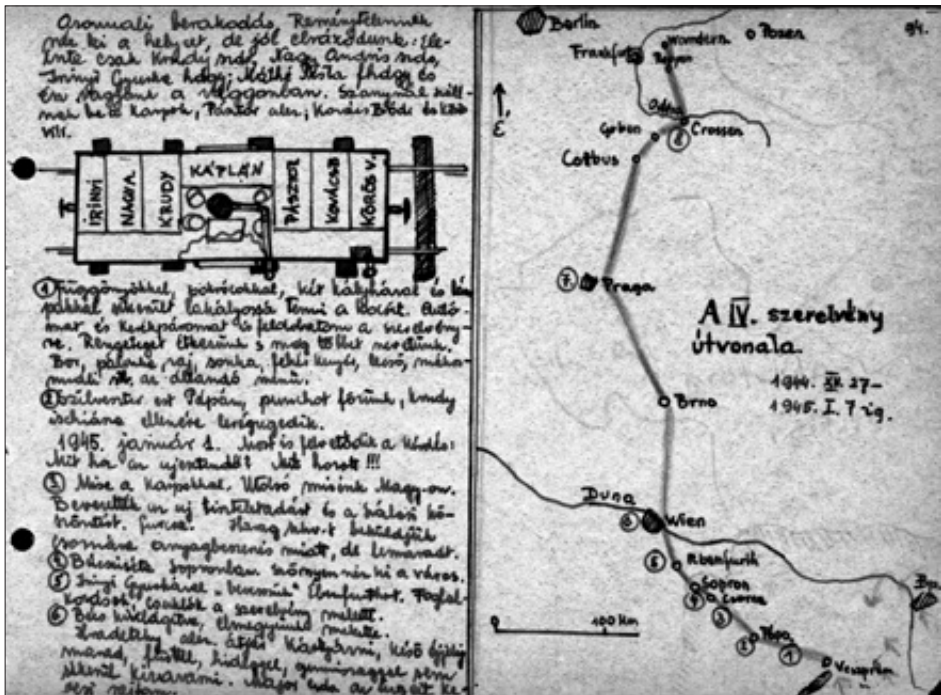
1945. január 1. Most is felvetődik a kérdés: Mit hoz az újesztendő? Már hozott!!!

⁴⁶³ Nagy András százados (szül.: 1912. 07. 16.)

⁴⁶⁴ Máthé István főhadnagy (szül.: 1916. 12. 19.)

⁴⁶⁵ Körös Vilmos főhadnagy (szül.: 1914. 04. 06.)

A tiszték elhelyezési vázlata és az Altisztképző menetvonala a kitelepüléskor

Mise a karpokkal. Utolsó misénk Magyarországon. Bevezették az új tiszteladást és a Szálasi köszöntést. Furcsa. Harag szkv-t beküldjük Csornára anyagbeszerzés miatt, de lemaradt. Búcsúséta Sopronban. Szörnyen néz ki a város.

Iryni Gyurkával „bevesszük” Ebenfurthot. Foglalkozások, csuklók a szerelvény mellett. Bécs kivilágítva, elmegyünk mellette. Hradetzky alez. átjár kártyázni, késő éjjelig marad, füsttel, hideggel, gumiszaggal sem sikerül kizavarni. Major ezrd. az ingeit keresi rajtam.

Megpróbálom a cseh forgalmi rányitókkal lecigarettázni, hogy ha lehet, tolnak be Prágába, elmondom a püspök nagybácsik, meg a Hradzsint, az Aranyvárost, a cigarettát elfogadják, meg is ígérik – de valami miatt nem teljesül vágyunk. A tájék viszont gyönyörű. Bódi szerint az utazási költséget feltétlenül megéri.

Crossenben három szép napot töltünk, mégis sikerül „állatni” a szerelvényt. Iryni Gyurkával de-du. bemegyünk, igyekszünk végigcsinálni mindent, amit egy ilyen alsó német kisvárosban csinálni lehet. Meg is étkezünk, de rossz szó-

játékkal: meg is éhezünk tőle, s rohanunk vissza a vagonokba a „Krudy féle kifőzde” sonkás, borjú szeletei jobbak.

Még 5 napi kenyéradagot is sikerül szereznem vagy 900 fő részére a Crosseni utász laktanyában, viszont mást sem.

Harmadik nap hajnalán hozzánk vágódott egy mozdony, s szédült ütemben vágatott el Wandernig. Raktárt látunk Karp. örrel. Tóthék közelsége nyomasztólag hat mindannyiunkra.

Nagy hó és hideg. Fertőtleníteni kellene menni, de már elvből is meglógom, nem szeretem a hivatalos tetűfelszedési alkalmakat.

Hangulatom egyre nyomottabb lesz, az a tudat, hogy már csak néhány km választ el a három ezredestől, még szüleim közelsége sem, hat enyhítőleg... Kocsim is sztrájkol, a 10 napos fagy és utazás után, a konyhakocsiról beletöltött forró víz, melegítőlámpák ellenére sem hajlandó beindulni, Diószegi, Dávid, Szováti és egy 30 karp. vad tologatására bög fel csak a motor, de jaj, dörömböl. Csapágyolvadás!

Leállított 2-ik hengerrel vágok neki a tengelyig érő hónak. Körös Vili Penyigey kocsijával kínlódik, ott még a kerekek is eresztenek. Hólánc nélkül néha teljes gázra állítva, kívülről tolom a kocsit, a kb. 20 fokos hidegben agyonizzadva eltávolodok, ködlámpa kiegészéssel vergődünk be Kirschlaunba.

Szerencsésen megtaláljuk rögtön a pságot. Benyitok, első, akiket megpillantok: a triumvirátus! Papi is ott ül köztük. Nevethetnékem van. [...]

Munkám: Fa és szén elszámolás, végzi Fülöp örvez. Később löfti. [lőszerfelelős tiszt] leszek, végzik: Ligetfalvai és a fegyvermesterek. Az egész iskola fa állományát egy kis darab papírra fel lehet írni, más munka nincs vele, karb. tartó ag. [karbantartó anyag] sincs.

T[óth]ék szörnyű viresaftot csinálnak, mindenki gyűlöli őket. Detrich-vel tkap [törzskapitány] letörük [am.: kedvét veszti] és Posenbe megy.⁴⁶⁶ Itt veszítjük el

⁴⁶⁶ A német hadsereg gyalogsági szemlélője két ízben is megsejmelte az iskolát és elrendelte január 20-ával egy karp-os zászlóalj összeállítását azzal a céllal, hogy Poznań [Posen] térségében bevetésre kerüljenek. Parancsnokuknak Tóth ezredes Detrich folyamőr alezredest nevezte ki, akinek olyan utasítást adott, hogy a bevetés ellen mindent kövessen el és visszaszivárgással esetleg vonják ki magukat ez elől, majd további sorukról a megérkezés után távbeszélőn jelentést tegyen. Január 25-én Detrich alezredes távbeszélőn jelentette, hogy az oroszok Poznańt 7 km-re közelítették meg, majd a bevetést a németek elrendelték. Tóth ezredes Körös századost egy személygépkocsival útba indította azzal a parancsral, hogy Detrich alezreddel [törzskapitány a folyami erőknél] a bevetést minden körülmények közt akadályozza meg és vonuljon be az iskolához gyalogmenetben. A százados és a kiküldönített zászlóalj azonban nem érkezett vissza. Forrás: Tóth Imre ezredes beszámolója. A visszaemlékezés a HM HL AKVI 1890/2564 alatti „Kérdőív a ME 5000/1946. sz. rendelet végrehajtására” 26. pontja alatt található. A kiküldönített zászlóaljról lásd: Csikós Gábor hadp. őrm.: *A poznani csata. Az elárvult zászlóalj 1944–1945.* MH HL TGY 3386. és Kovács István hadp. őrm.: *A poseni hadapród zászlóalj 1945. 12. 23.–1947. 06. 11.* MH HL TGY 4029.

Nagy Fúrót, még pár tisztet és vagy 200 hadp-t [hadapród]. Óriási lopások folynak. Cigaretta, hús, stb. Folyik a pletyka – s nem alaptalanul.

T[óth]. megkezdi reggeli kihallgatásait, Becsey végzi a szervezést a tőle megszokott módon. Megható misék.

Szolgálatról elég ennyi.

Káplán György „életpiramisa” 1952
januárjáig

Vitéz Káplán György főhadnagy

Fekete Pál⁴⁶⁷

Bekerültem a Magyar Néphadseregbe, ahol abban az időben még bajtárs megszólítás volt, Bocskai-egyenruha, Bocskai-sapka volt. Akkor még nem volt gimnasztyorka, nem volt pilotka – az a fejfedőféleség, melynek a neve magyarul ködvágó, olyan sapka, melynek az eleje is, hátulja is ugyanolyan, közepén szétnyílik, és éppen hogy csak elfedi a fejtetőt. A gimnasztyorka pedig egy olyan zubbony volt, amibe úgy kellett belebújni. Tipikus régi orosz muzsikingből lett ez. Aztán jött a sonkanadrág, csizma, derékszij, és aki ránk nézett, az rögtön összetévesztett bennünket a „dicsőséges felszabadító szovjet hadsereggel”.

Tehát bevonultam Budaörsre, ott Csernai őrmester úr kezei alá kerültem. Csernai őrmester úr még egykori jutasi őrmester volt, s a jutasi szellemiséget képviselte. A történelmi igazság kedvéért szeretnék néhány szót szólni erről. Az, hogy jutasi őrmester, a magyar történelemben a lejáratott fogalmak közé tartozik. Értünk alatta egy bunkó, ostoba, képzetlen, durva őrmestert, aki csak ordítani és káromkodni tud. Pedig valójában az egész Horthy-hadsereg gerincét nem a ludovikás tisztek képezték, hanem a jutasi őrmesterek, törzsőrmesterek, tiszthelyettesek.

Ezek igen magas katonai műveltséggel rendelkeztek, de hangsúlyozom, nem csak katonai, hanem magyar történelmi, irodalmi műveltséggel és széles körű hadászati ismeretekkel. Kiválogatták ide azokat a legtehetségesebb bevonuló magyar katonákat, akikkel úgy érezték, érdemes foglalkozni. Két év Hajmáskéren.⁴⁶⁸ Akik arrafelé élnek, vagy jártak arra, tudják, hogy az egy rendkívül zord, sziklás terep. Itt volt ennek az intézetnek a kiképzőközpontja. Ezen a terepen kapták ők a kiképzést. Méghozzá olyan kemény kiképzést, mely manapság az idegenlégióéhoz hasonlítható. Kegyetlen, testet-lelket próbára tevő feladatokat kellett végrehajtaniuk, fizikai teljesítményeik – ezt merem állítani – vetekedtek az idegenlégiósokéval. Esőben, szélben, sárban, ha kellett, szakadék fölött kifeszített köteleken keresztül mentek, s emellett, ahogy már említettem, nagyon alapos történelmi ismeretekkel rendelkeztek. Én nagyon sok jutasi emberrel beszéltem, és meg voltam döbbenve: elsősorban is mélységes hazafiság hatotta át őket. Másodszor rendkívül kemény katonai fegyelem, és ezt megkövetelték a közlegénytől is. De e mögött az igen szigorú fegyelem mögött volt egy atyás

⁴⁶⁷ Fekete Pál: *Egy élet regénye. Családja és élete történetét maga Fekete Pál meséli el* (2003. július 01.) <http://dominium.hu/main.php?mode=hirek&hir=74> (Letöltve: 2006. 01. 23.)

⁴⁶⁸ A szerző nyilván tévedett. A tiszthelyettes képzés központja Veszprémben, a Jutasi Altisztképzőben volt. Hajmáskéren csak a tüzér tiszthelyettesek kiképzése folyt, de az is a Jutasi Altisztképzőhöz tartozott.

szeretet. Ezek a tiszthelyettesek a fronton inkább meghaltak, de egyetlen egy katonájukat sem hagyták ott. Képesek voltak kimászni a lövészárokból sebesült társaikért. A magyar baka öbennük látta az apját.

Ez után a kis kitérő után visszakanyarodnék Csernai őrmester úrhoz. Hogy milyen volt ez az élet? Ha egy kényeskedő kis úri gyerek lettem volna, hát bizony igen nehezen viseltem volna, de én egy nagy kalandnak fogtam fel az egész katonaságot, ezt a két hónapos kiképzést. Elmesélek egy esetet. A pihenők alatt is állandóan ott kellett, hogy legyen a legénységgel az altiszt, az őrmester. Mindenféle tréfás jelenetek voltak, nem akarnám nagyon részletezni, hátha ezt a történetet hölgyek is olvassák. Az őrmester úrral én úgy ismerkedtem meg, hogy szabadidő alatt bementem egy másik körletbe, hogy beszélgessek egy barátommal. Bekopogtam, és mivel szabadidő volt, beléptem.

– Szervusztok, szervusztok bajtársak... – nem vettem észre a Csernai őrmester urat. Erre ő odaintett.

– Honvéd! Maga nem tudja, hogy hogyan kell belépni egy legénységi szobába?

– Kérem szépen, kopogtattam.

– Na, fiam, menjen ki, és gondolkozzon!

Hát én kimentem, és gondolkodtam. Aztán bejöttem, és köszöntem tiszteséggel.

– Jó napot kívánok! Kérek engedélyt a benntartózkodásra.

– Ez sokkal jobb már, de nem tökéletes. Maga, fiam, meg van ijedve.

– De kérem, én nem vagyok megijedve.

– De maga igenis meg van ijedve. Hozzanak neki egy csajka vizet, majd meg fog nyugodni.

Tudni kell, hogy az a négyszögletes honvéd csajka jó másfél literes volt. Azt tele engedték nekem vízzel, és ő mondta, hogy

– Igya csak meg, fiam, jót fog magának tenni.

– Sok.

– Ez nem sok.

Úgyhogy én kiittam azt a másfél liter vizet. S utána azt mondta:

– Most pedig megtanítjuk, hogyan kell bejönni.

Nos hát ez az a szöveg, amelyik nyomdafestéket tűrően nehezen reprodukálható, de azért amennyit lehet, elmondok belőle:

„Szobaparancsnok úr! Kérek engedélyt benntartózkodni a rozmaringgal felsöpört, szüzlány h...gyal fellocsolt, ezt és ezt szerető legénységi szobába.” Az

„ezt és ezt” egy bizonyos női testrészt jelöl. Én nem sértődtem meg, hanem úgy éreztem, hogy a Csernai őrmester úr, a maga jópofaságával meg férfiaságával, el akarja üzni azt az időt, amikor a kopasz még nem mehetett kimenőre.

Én Csernai őrmester urat nagyon megszerettem, mert emberséges volt, derék volt. Amikor egymás között találkoztunk és látta, hogy valaki lógatja az orrát (egyébként ilyesmi, mint mostanság, hogy öngyilkos lett volna valaki, meg efféle, nem fordult elő), megveregette a vállát.

– Csak fel a fejjel, gyerekek, olyan kemény ... legények lesztek, amikor innen kimentek, hogy a lányok... – és akkor mondta a továbbiakat.

Valóban nagyon megszerettük ez alatt a kiképzés alatt mindannyian, és én az életem végéig a szívemben őrzöm ezt az embert.

Pardi Attila őrnagy⁴⁶⁹

1975-77. között, mint tartalékos tiszti hallgató katonai szolgálatot teljesítettem a tapolcai Dobó laktanyában, – vagy ahogy akkor nevezték – MN 1480 alakulatnál. A katonai szervezet akkori parancsnoka Váradi Miklós vezérőrnagy volt.⁴⁷⁰ Róla szeretnék megemlékezni.

Váradi vezérőrnagy izzig-vérig katonaember volt. Már a megjelenése is tekintélyt sugárzott, fekete, szüros tekintete, feszes testtartása volt.

⁴⁶⁹ Pardi őrnagy tisztársam volt a Veszprém Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságon. Szakdolgozatát a Jutasi Altisztképző és Nevelőintézetéről írta és felkért, hogy legyen a konzulense. Ő „fertőzött” meg Jutassal és az altisztképzés kutatásával.

⁴⁷⁰ Váradi Miklós vezérőrnagy 1921-ben született. 18 évesen önként jelentkezett katonának és 1939. január elsején bevonult Mezőtúrra a 19. gyalogezred 19/2 lövész zászlóaljhoz. Három hónap múlva már tisztesiskolára vezényelték, majd 1940-ben a jutasi altisztképzőbe irányították. Az altisztképzőt kiváló eredménnyel elvégezte, és visszakerült Mezőtúrra alakulatához. 1943. március 1-től a keleti hadszíntérre irányították, ahol 1945. március 1-ig – fogságba eséséig – szolgálatvezető, illetve szakaszparancsnoki beosztásokat töltött be. Hadifogságát – ami 1947. október 1-ig tartott – a Cselgalinszk-i hadifogolytáborban töltötte. 1947-ben hazaérkezett, igazolták, de a hadseregből elbocsátották, azonban 1948-ban reaktiválták, és a Kossuth tüzér tiszti iskolára vezényelték. A tiszti iskolát 1949-ben befejezte, kinevezték alhadnaggyá, majd igen rövid idő alatt – két év – elérte az őrnagy rendfokozatot. Tüzér üteg-, osztály-, törzsparancsnok, majd 1953-tól már Polgárdiban a 28. av. dandár parancsnoka. 1962-ben Szovjetunióba vezényelték „Különleges tanfolyamra”. Hazaérkezése után 1963. február 15-én nevezték ki az újonnan szervezett tapolcai 5. önálló harckocsi ezred (ami a harcászati-hadműveleti rakéta egységet jelentette) dandár (!) parancsnokává. Elévülhetetlen érdemei vannak a rakétadandár megszervezésében, kiképzésében. 1961-től ezredes, majd 1974 november 7-én kinevezték vezérőrnaggyá. Nyugállományba 1978-ban került. Meghalt 1989. október 24-én.

¹ellemzésében minden esetben kiemelték fejlett szervezőképességét, magabiztosságát. 1957-ben a MN tüzérfőnöke úgy jellemezte, hogy „(...) Kiváló parancsnoki tulajdonságokkal rendelkezik. Feszes, katonás fellépésű. Jellemének fő vonásai közé tartozik: az egyenesség, becsületesség. Beosztottjai – sokszor kemény szigorú ellenére is – szeretik és tisztelik. Arcvonal előtti fellépése kemény, határozott, energikus.

Tapolcán is tudták, hogy az „öreg” Jutason szerezte az őrmesteri rendfokozatát. Akkor még nem tudtam, hogy mi az, hogy „Jutasi”, de későbbi tanulmányaim során (A jutasi altisztképző iskoláról írtam a főiskolai szakdolgozatomat) ráismertem arra a parancsnoki-vezetői stílusra, amit Váradi Miklós képviselt. Szinte az egész laktanyát áthatotta ez a szellem, az a kökemény, szilárd fegyelem – de ugyanakkor az emberséges bánásmód, a katonákról való mindenoldalú gondoskodás. Váradi vezérőrnagy megkövetelte minden tisztól, tiszthelyettes-től, rajparancsnoktól ugyanezen elvek betartását.

Reggel beérkezésekor kürtös fújta a parancsnok érkezését. Erre a jelre, aki az épületen kívül tartózkodott, vigyázzba vágta magát bárhol is állt, mindaddig, amíg a kürtös le nem fújta azt.

A parancsnok mindennap a „jó gazda” módjára végigjárta a laktanyát. Egy zugot, egy zsebkendőnyi területet sem hagyott ki. Ahol szabálytalanságot észlelt, azonnal hívatta az illetékes parancsnokot és megszabta a határidőt a rendellenesség kijavításra. Általában rövidre szabta őket – de jaj volt annak, aki nem teljesítette.

Lassan és érthetően beszélt – kiabálni ritkán hallottam. A káromkodást meg egyenes üldözte. Ha meghallotta, hogy valaki (rendfokozatra való tekintet nélkül) káromkodik – azt nagyon megróta.

Semmit el nem felejtett, ha kiadta a parancsot a végrehajtást szigorúan ellenőrizte. Nem lehetett kibújni alóla.

A rendet, a fegyelmet mindenkitől megkövetelte. Az étkezdében a szalvétáknak, szivacsoknak, poharaknak is meg volt az elhelyezési rendje, arról már nem is beszélve, hogy gyönyörűen „elválogat” kellett lenniük.

A körletekben is ragyogó rend, tisztaság volt. Az ágynak úgy kellett kinézni mint a gyufásskatulya – emlékszem még a törülközőket madzaggal „lőttük be”, hogy elvágó legyen. A katonáknak (rendfokozattól függetlenül) mindent megadott ami járt, de meg is követelte mindenkitől a becsületes munkát és a hozzáállást. Kifejezetten nagy gondot fordított az étkezésre és az étkezési adagok szigorú betartására.

Az étkezdébe belépni csak főhajtással és ápolat öltözékben lehetett, az étkezés ideje alatt illendően kellett viselkedni. Az ÜTI-től meg is követelte ennek betartását: ha valaki nem úgy viselkedett, fel kellett állnia és elhagyni az étkezdét.

„A katonát megrövidíteni nem szabad” – ez volt a jelszava. Sokszor személyesen ellenőrizte étkezés előtt a már elkészített adagokat, lemérette azokat és ha egy dekával is rövidebb volt, a szakácsok már mentek is a fogdába: – mert a bajtársát megrövidítette.

A sorkatonáktól is megkövetelte az ápoltságot – három rend gyakorló ruha járt mindenkinek –, nem tűrte, hogy a katona foltos, szakadt, piszkos ruhában közlekedjen.

A '70-es évek közepén még nagy divat volt sok helyőrségben a „szívátás”, kitolás az újoncokkal. Váradi könyörtelenül megtorolta, ha tudomására jutott – de szerencsére nemigen akadt rá példa.

Nagy súlyt helyezett a testnevelés fontosságára. A reggeli torna bizony nagyon kegyetlen tudott lenni (két és fél, három kilométeres futás, gimnasztika). Minden évben megrendezte a dandár sportvetélkedő, amely két napos volt. Szerepelt benne nehéztorna, könnyűatlétika, labdajátékok. A győztesek jutalomszabadságot kaptak (3–4 napot), ami még nagy szó volt abban az időben.

A kiképzésre is nagy hangsúlyt fektetett (sokmillió rakétatechnikát üzemeltettünk). A foglalkozásokat rendszeresen és váratlanul látogatta. Még a foglalkozásvezetőt is vizsgáztatta és felelősségre vonta, amennyiben készületlenül tartotta a foglalkozást.

Kemény és következetes katona volt. Saját erejéből, tudásával érte el a jutasi őrmesteri rendfokozattól indulva a vezérőrnagyi sarzsit. De soha nem felejtette el, hogy mit tanult, mire képezték ki a jutasi altisztképzőben. Híres volt keménységéről, de híres volt bajtársiasságáról is.

Hiába: Jutason végzett.

BEFEJEZÉS

Tanulmányomban elsősorban az altisztképzés megszervezését és a veszprém-jutasi altisztképző megnyitását kívántam bemutatni.

Mindenképpen újra ki kell emelnem, hogy az 1924-ben megindított, egységes elvek alapján folytatott altiszt képzés a Veszprém-jutasi Altisztképző Intézetben kezdődött. Nem találtam olyan iratot, amely ezt a megállapítást megcáfolta, né- tán bizonytalanná tette volna.

Jutason valóban roppant kemény képzés, férfivá való nevelés folyt, amely az iskola elvégzése után az egyszerű embernek is módot nyújtott a felemelkedésre. Már a 30-as években is felülmúlta az azonos szinten lévők jövedelmét. Jelentős volt a lakbér-hozzájárulás, illetve az áthelyezéseknél – a gyakori díszlokációk miatt – költözködési segély. Ingyenes volt a fogorvosi, orvosi és a kórházi ellátás, egész évben rendelkezésre állt a hévízi, balatonfüredi, balatonaligai üdülő, ahol minimális térítés ellenében üdülhettek családjukkal. Az anyagi juttatások mindig biztosították a megfelelő életszínvonalat, hiszen a honvédség vezetése szem előtt tartotta az úgynevezett „egykeresős” családmódellet.

A tiszthelyettesek a hadseregben belül az államhatalom reprezentánsai voltak. Ezzel lehet magyarázni, hogy házasságkötés előtt nősülési engedélyt kellett kérniük, hiszen az altiszt nem nősülhetett rangon alul, vagy kétes egzisztenciájú hölgygel.

„A társadalom is nagy tisztelettel tekintett az altisztre, hiszen a tábori barna zubbonynak, az ezüst csillagoknak, kardbojtnak tekintélyét semmiféle civil nem tudta pótolni.”(Káplán György)

*„És mindezért a nemzet, a jutasi honvéd altiszt jelölttől semmi mást nem kívánt, csak azt, hogy a rá váró feladatot hivatásszeretettel és híven teljesítse, amely abban áll, hogy mint altiszt és oktató, a hazának és a honvédségnek kötelességtudó, harcrakész, megbízható és vasfegyelemmel rendelkező honvédeket neveljen”.*⁴⁷¹

A jutasi iskola képzését nagy jelentőségűnek minősítették, mert példamutató módon össze tudta kapcsolni a szakmai és általános műveltséget. A hallgatókban olyan személyiségjegyeket alakítottak ki, melyek életük végéig elkísérték őket, ami a hivatás alázatos szeretetében, a bajtársiasságban, a haza iránti hűségben, „az ezüst kardbojt becsületének” megvédésében nyilvánult meg.

⁴⁷¹ *Honvéd Altiszt Folyóirat*, 1940/1. Almási Mihály: Jutas. 83–84. o.

2019-ben Kovács Tibor ny. ezredes összeállította az altisztek és tiszthelyettesek aranykönyvét, amiben – többek között – felsorolta a Veszprém-jutasi Altisztképzőben kiválóan végzettek neveit is. Összesen 80 fő neve szerepel a könyvben, amelynek kevés számát így indokolta: „*Sajnos a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár ezen időszakot felölelő anyaga a tanügyi dokumentáció vonatkozásában (is) eléggé hiányos, töredékes, csak néhány rangsorozati jegyzék, osztályozási jegyzőkönyv, tanterv található benne. (...) Habár a jutasi kiválóan végzettekről csak ennyi anyag maradt fent, azt tudjuk, hogy tanulmányi eredményüktől függetlenül döntő többségüket a követelménytámasztás, a katonás fellépés, a fegyelmezett-ség, de mindenekelőtt a mélységes hazafiság jellemezte.*”⁴⁷²

Az altiszt kiemelt szerepet játszik majd a jövő hadseregében. Ez az életpálya munkalehetőséget is nyújt rövidebb-hosszabb ideig. A jutasi iskolában folyt képzés és nevelés szellemét lehetne (kellene?) átültetni a mai kornak megfelelően. Azt az örökséget kell átörökíteni a mai altiszt, (tiszthelyettes, zászlós) növendékekbe, ami az iskola jelmondatában is szerepelt: „*(...) erős hit, és akarat*”.

A hitnek óriási szerepe volt a fiatal hallgatók nevelésében: higgyen és bízzon önmagában, bajtársaiban, előjáróiban, hivatásában. Ehhez pedig erős akarat szükséges. A jutasi iskolában a parancsnokoknak és oktatótisztoknak sikerült megvalósítani kemény, fegyelmezett és kitartó munkával, hogy az iskolából kikerülő altisztek mindazon szempontoknak megfeleljenek, amelyeket a csapatok követelnek tőlük.

Következésképpen Veszprém-jutasi Altisztképző Intézetnek is nevezem az intézetet, hiszen ez fejezi ki legjobban kötődését a városhoz. Ezt a kötődést a város vezetése még azzal is erősítette, hogy állhatatosan kérte a Kormányzótól az intézet nevének megváltoztatását, hogy abban is kifejezésre jusson áldozatvállalásuk: az altisztképző Veszprémhez is tartozik, büszkék az intézetre. Végül a Kormányzó helyben hagyta a város kérelmét, mint az a kiadott HM rendeletben⁴⁷³ olvasható: „*a M. Kir. jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézet elnevezését a Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1927. október 17-i hatállyal a 1797/K.I.-1927 számú magas elhatározásával M. Kir. Veszprém-Jutasi honvéd altisztképző és nevelőintézetre változtatta.*” A város később szomorúan vette tudomásul, hogy néhány év múlva kikerült az intézet megnevezéséből a Veszprémre utaló kitétel.

Végezetül egy-két példával szeretném érzékeltetni, hogy Veszprém város lakossága még most is – ha nem fokozottabban – magáénak vallja, érzi az al-

⁴⁷² KOVÁCS 2019. 15., 22. o.

⁴⁷³ HL HM 40.189/Eln.9-1927.

tisztképző intézetet. A honvédelmi miniszter 2001. augusztus 1-el létrehozta az egyetlen tiszthelyettesképző intézetet a Magyar Honvédség Központi Tiszthelyettes Szakképző Iskolát Szentendrén. Az intézmény 2003. május 29-től felvette a Kinizsi Pál nevet⁴⁷⁴ is, majd ezek után megkereste az akkor már a tulajdonosi jogokat gyakorló Veszprém megyei Levéltár igazgatóját, hogy a leendő levéltári székházépületét díszítő „vezérszobrokat” engedjék át a szentendrei iskolának. Mivel az épület védett városképi jelentőségű, valamint a felújítás előírásai szerint az épület homlokzatát az eredeti állapotnak megfelelően kellett helyreállítani – aminek tartozékai voltak a szobrok is –, nem támogatta a kérést. Azonban hozzájárult ahhoz, hogy a „vezérszobrok” másolatát elkészítsék és azokat Szentendrén felállítsák, továbbá előzetesen hozzájárult ahhoz, hogy az intézet főbejáratánál színvonalas emléktáblával tisztelegjenek az altisztképző alapításának 80. évfordulóján.⁴⁷⁵

Az igaz, hogy a hosszú szovjet katonai jelenlét az intézetben kialakította a köznyelvben a „szovjet laktanya” megnevezést (még kivonulásuk után is hosszú évekig így nevezték a területet). Ehhez kapcsolódik a Veszprém megyei *Napló* egyik 2002. decemberi írása. Az újság beszámolt arról, hogy a Veszprém Megyei Levéltár – annak felújítása után – új épületbe, a „volt szovjet laktanyába”⁴⁷⁶ költözik. A *Napló* következő megjelenésekor olvasói levélben egy veszprémi lakos helyreigazítást kért:⁴⁷⁷ Nevezze az újság – és az újságírók is – újra a közismert nevén az épületet, vagyis ahogy kezdetben nevezték, vagyis – a köznyelv szerint – **Jutasi altisztképző**.

---

⁴⁷⁴ KOVÁCS 2019. 114. o.

⁴⁷⁵ A MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes és Szakképző Iskolához írt levélből. Forrás: MNL VeML XV.134. Földesi Ferenc ny. ezredes (Veszprém) iratgyűjteménye, 1871–2006.

⁴⁷⁶ *Napló*, 2002. dec. 10. Területet cserél a megye a várossal. 1., 3. o.

⁴⁷⁷ *Napló*, 2002. dec. 11. Forródrót. 4. o. „Gyimesi Gyula azt kifogásolta, miért emlegetjük a Jutasi úti volt altisztképzőt mindig szovjet laktanyaként ...”

IRODALOMJEGYZÉK

Levéltári források

HM HIM Hadtörténelmi Levéltár

Kiadó	Száma	jelzet	év	Tárgy
HM	21938	/Eln.35.	1919.	Altiszti kérdés átmeneti szabályozása
HM	64170	/Eln.1.	1920.	Alantas tisztii tanfolyam
HM	4010	/biz.kiképz.	1921.	Hivatásos altiszti kar nevelése
HM	16771	/Eln. 10.	1921.	Hivatásos altiszti kar nevelése
HM	74881	/Eln. 11.	1922.	Jutasi barakk-kórház további felhasználása
HM	84798	/Eln. 11.	1922.	Jutasi barakk-kórház kihasználása
HM	8773	/Eln.1.	1924.	Altisztképző és nevelőintézet felállítása
HM	12401	/Eln. 11.	1924.	Altisztképző feláll. Örkénytáborban
HM	16815	/Eln. 1.	1924.	Altisztek vezénylése az alti. Képzőbe
HM	40066	/Eln. 9.	1924.	Altisztképző int-be szolg. vez. útbaindítása
HM	40074	/Eln. 9.	1924.	Altisztképző intézet új tanári állománya
HM	40076	/Eln. 9.	1924.	Jegyzőkönyv a jutasi szemléről
HM	40078	/Eln. 9.	1924.	Huszár altisztek vezénylése az intézetbe
HM	51024	/	1924.	Felvétel az altisztképzőbe
HM	40027	/Eln. 9.	1925.	Pályázati hirdetmény az 1925/26. évre
HM	1634 doboz	/Eln. Titkos	1926.	1927/28. költségvet. év tervezése
HM	4060	/Eln. 9.	1926.	Alhadnagyi helyek beállítása
HM	13618	/Eln. 1.	1926.	Altisztképző intézet állománya
HM	40065	/Eln. 9.	1926.	Pályázati hirdetmény az 1926/27. évre
HM	40071	/Eln.9.	1926.	Növendékek felosztása
HM	227469	/Eln.9.	1926.	Kimutatás a tanórák (téli és napi) beosztásáról
HM	260	/Titkos I.	1927.	Alt. alapelvek a fegyvernemek kik. rendszeréhez
HM	40011	/Eln. 9.	1927.	Iskolai végzettség egyenértékesítése
HM	40092	/Eln. 9.	1927.	Főpk-i szemle Jutason + kiképzési tematikák
HM	40101	/Eln.9.	1927.	Felavatott IV. évesek felosztása a csapatokhoz

HM	40122	/Eln.9.	1927.	I. évfolyam fegyvernemenkénti szétosztása
HM	40140	/Eln.9.	1927.	I. évfolyam szétosztása
HM	40163	/Eln.9.	1927.	Kiképzések szigorítása Jutason
HM	40176	/Eln.9.	1927.	Osztályozási jelentés az 1926/27. évről
HM	40184	/Eln.9.	1927.	Jutasi alti. képz. pk. jelentése a képzésről, felszerelések igénylése
HM	40189	/Eln. 9.	1927	Az iskola neve Veszprém-Jutas
HM	225051	/Eln.9.	1927.	Napi és tanórák felterjesztése
HM	225106	/Eln.9.	1927.	Veszprém területátengedése Jutasnak
HM	225396	/Eln.9.	1927.	Növendékek kimenőjének szabályozása
HM	227624	/Eln.9.	1927.	Altisztképző évi jelentése 1926-ról
HM	227714	/Eln.9.	1927.	Alti. képző tisztí karának takarék alapszabálya
HM	227821	/Eln.9.	1927.	Jutasi alti. képző létszáma
HM	227834	/Eln.9.	1927.	Fegyver, kerékpár és zsebrádió igénylése
HM	109436	/Eln. 9.	1929.	Felvételi korhatár megemlése (tervezet)
HM	8340	/Eln.1.	1930.	Az altisztképző loállományának megemlése
HM	108968	/Eln.1.	1931.	Az altisztképzés megoldása (előterjesztés)
HM	6945	/Eln. 9.	1932.	Évi jelentés felterjesztése 1932/33. tanév
HM	111000	/Eln. 1a.	1932.	MH szervezési intézkedés
HM	780	/Eln. 9.	1933.	Lelkészi teendők ellátása Jutason
HM	7330	/Eln. 9.	1933.	Évi jelentés felterjesztése 1932/33. tanév
HM	115000	/Eln. 1a.	1933.	MH szervezési intézkedés
HM	108881	/Eln. 1a.	1934.	Csapaltisztképző szervezésére előzetes intézkedés
HM	119641	/Eln. 1a.	1934.	Kinizsi P. csapaltisztképző szervezése, feladata
HM	102722	/Eln. 1a.	1936.	Szervi határozvány a csapaltisztképző részére
HM	106027	/Eln. 1a.	1936.	Jutasi csapatalti. Képző felállítása
HM	62650	/Eln.10.	1939.	HT (altiszti, tisztési) állom. hiány pótlása
HM	9998	/Eln. 1a.	1941.	Szervezési javaslat az alti. képző kettéosztására
HM	18122	/Eln. 1a.	1941.	Csapatalti. képző feláll. Javaslat
HM	52672	/Eln. 1a.	1941.	Csapatalti. képző nevének megváltoztatása
HM	59148	/Eln. 1a.	1941.	Altisztképző loállományának felemelése

Horthy kori parancsnokságok 1. doboz.: Decentralizáció folytán a vf. altisztek ügyei (Sz.n.)

Katonai objektumok építése: 105 és 106. doboz

Anyakönyvi lapok:

Vasek (Vajtafy) Ottó ezredes AKVI 07275

Csillag Viktor ezredes AKVI 34696

Beöthy Dezső ezredes AKVI 15030

Matherny Ödön ezredes AKVI 1890/1455

Kiskéry Lóránt ezredes AKVI 1890/274

Markóczy János altbgy AKVI 1890/1470

Tóth Imre ezredes AKVI 189/2564

MNL Veszprém Vármegyei Levéltára

V. 173/b. Veszprém város polgármesterének iratai

1.	15.714	1917
2.	872	1944
3.	244	1945
4.	3585	1949

V.177. Veszprém város Mérnöki Hivatalának iratai, 1870–1950

5	15353/1929, 651/1944, 14219/1927, 14256/1927, 18419/1927, (5780/1930, 7645/1930, 5010/1932, 3929/1938, 2208/1943, 6772/1928, 14564/1928, 15353/1929; 651/1944, 13957/1929, 630/1944, 5780/1930, 7645/1930, 5010/1932, 3929/1938, 2208/1943, 17466/1928, 2811/1929, 4430/1929, 13957/1929, 19404/1929 tételek
---	--

XV.134. Földesi Ferenc ny. ezredes (Veszprém) iratgyűjteménye, 1871-2006

6.	3. doboz, 1., 2. dosszié
----	--------------------------

Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár

	Egyházmegyei iktató	Év.
1.	2555	1922.
2.	4856	1923.
3.	4315-4375	1941.
4.	505, 627, 774	1942.
5.	1721, 2109	1945.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ARADI Nóra (főszerk.) – NÉMETH Lajos (szerk.) (1981): *Magyar művészet 1890–1919*. 1–2. kötet. Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoport. Akadémiai Kiadó, Budapest.

ÁRMÁS János (2004): Elitkatonák Jutasról. *Napló*, 2004. nov. 20. 10. o.

BACHÓ László, dezséri (szerk.) (1930): *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*. A M. Kir. Honvéd Ludovika Akadémia kiadása, Budapest.

BACZONI Tamás (2012): *Az 1924 M tiszti díszsisak*. In: ZÁVODI Szilvia (szerk.): 100 év 100 műtárgy a XX. század hadtörténetéből. Jellemző műtárgyak a Hadtörténeti Múzeum gyűjteményeiből. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest. 66–67. o.

BANGHA Ernő (1990): *A Magyar Királyi Testőrség 1920–1944*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

BARNA Imre: Az intézeti altisztképzés megteremtése folyamatának elemei a magyar királyi honvédségben, ZMNE, *Akadémiai Közlemények*. Budapest, 1992/1–2.

BARCY Zoltán (1991): *Évszázadok egyenruhái*. Magyar Honvédség Ruházati Szolgálatfőnökség. Budapest.

BERKÓ István (szerk.) (1928): *A Magyar Királyi Honvédség története 1868–1918*. M. Kir. Hadtörténelmi Levéltár. Budapest.

BODÓ Sándor – VIGA Gyula (főszerk.) (2002): *Magyar múzeumi arcképcsarnok*. Budapest.

BOROS Károly (2007): Káplán György. *Magyar Demokrata*, 2007. ápr. 12. 63–64. o.

BOROVI József (1992): *A magyar tábori lelkészet története*. Zrínyi Kiadó, Budapest.

CHOLNOKY Jenő (1938): *Veszprém*. Árpád részvénytársaság, Kalocsa. Hasonmás kiadás, Szokoly Antikvárium, Veszprém. é. n.

CSÁKY Imre (1995): *A Magyar Királyság vármegyéinek címerei a XVIII–XIX. században*. Budapest.

CSÁSZÁR László (1939): Az altisztképzés. *Magyar Katonai Szemle*, 1939/2.

CSISZÁR Miklós (szerk.) (2014): *A Polgármester és Városa. Dr. Komjáthy László 1911–1929*. Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata. Veszprém.

CS. KOTTRA Györgyi – KREUTZER Andrea – BACZONI Tamás – TÖLL László (2000): *Kard és koszorú. Ezer esztendő katonai jelképeiből*. Kiállításvezető. Hadtörténeti Múzeum, Budapest.

CS. KOTTRA Györgyi (2003): *Szabálytalan szabályosok. Gyalogsági zászlók a két világháború között, 1919–1938*. – Disorderly Orderlies. Infantry Flags Between the Two Worlds Wars, 1919–1938. – Unregelmässige Regelmässige. Fahnen der Infanterie zwischen den beiden Weltkriegen, 1919–1938. A Hadtörténeti Múzeum Értesítője 6. – Acta Musei Militaris in Hungaria 6. Hadtörténeti Múzeum, Budapest. 209–219. o.

CS. KOTTRA Györgyi (2012): *Az 1938 M csapatzászló*. In: ZÁVODI Szilvia (szerk.): *100 év 100 műtárgy a XX. század hadtörténetéből. Jellemző műtárgyak a Hadtörténeti Múzeum gyűjteményeiből*. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest. 94–95. o.

ESZÉNYI József (1994): *A Magyar Királyi Honvédség altiszti kara (1920–1944.)*. Püski kiadó.

FERENCZINÉ SEDLMAYR Krisztina (2002): *A legújabbkori textilgyűjtemény*. In: *A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei*. Szerk.: Pintér János. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. 418–425. o.

FETTICH Nándor (1963): *Emlékezés Rhé Gyulára (1871–1936)*. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*, 1. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, 1963. 9–16. o.

FÖLDESI Ferenc (2003): *A veszprémi Rab Mária-forrás*. *Napló*, 2003. márc. 20. 16. o.

FÖLDESI Ferenc (2005): *Sokat tett és adott Veszprém a Jutasi Altisztképzőért*. *Napló*, 2005. aug. 19. 9. o.

FÖLDESI Ferenc (2010): *Erős hit – erős akarat. A Magyar Királyi Veszprém-Jutasi Honvéd Altisztképző Intézet 1924–1944*. Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány. Veszprém. Veszprémi Szemle Könyvek 3.

FÖLDESI Ferenc (2014): *A Polgármester. Világégéstől a megerősödésig – korrajz dr. Komjáthy László polgármesterről*. *Veszprémi Szemle*, 2014/2. 17–47. o.

- FÖLDESI Ferenc (2015): Sigilum civitatis Wesprimiensis – Veszprém város címer és pecséthasználatának története. *Veszprémi Szemle*, 2015/3. 6–76. o.
- GELLÉR Katalin – KESERŰ Katalin (1987): *A gödöllői művésztelep*. Corvina Kiadó, Budapest.
- GELLÉR Katalin – G. MERVA MÁRIA – ŐRINÉ NAGY Cecília (szerk.) (2003): *A gödöllői művésztelep 1901–1920. – The Artist’ Colony of Gödöllő 1901–1920*. Gödöllői Városi Múzeum, Gödöllő.
- GÉCZI János (főszerk.) – GOPCSA Katalin (vendégszerk.) (1999): Nagy Sándor (1869–1950). *Vár Ucca Tizenhét*, VII. évfolyam 2. szám. Művészetek Háza igazgatója, Fenyvesi Ferenc, Veszprém.
- GYIMESI Gábor (1972): A Horthy-hadsereg hivatásos altiszti karának történetéhez (1924–1938). *Hadtörténelmi Közlemények*, 1972/2, Budapest. 99–121. o.
- HAHN Ferenc – ZSADÁNYI Oszkár (szerk.) (1929): *Veszprémmegyei fejek*. Emlékalbum a vármegye egyházi, hivatali, tudományos, társadalmi és közgazdasági reprezentánsairól. A „Veszprémmegyei fejek” Kiadóvállalat, Veszprém. (Oldalszámozás nélkül.)
- HAMANN, Brigitte szerk. (1988): *Habsburg lexikon*. Új Géniusz Kiadó, Budapest.
- HERCZEGH Géza (1936): *A m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred, a 31., 46. és a 79. honvéd menet zászlóaljak, valamint a 31/I. népfőlkelő zászlóalj története*. Sárík Gyula és Géza Könyvnyomdai Müintézete, Cegléd.
- HIRN László (összeáll.) (1933): *A negyvenhatosok fegyverben 1914–1918*. Szeged.
- HOFFMANN, Oskar – HUBKA, Gustav (1943): *Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnungen im Weltkrieg 1914–1918*. Verlag „Militärwissenschaftliche Mitteilungen”, Wien.
- HOGYA György (1989): *A veszprémi Helyőrségi Klub története 1953–1989*. Veszprém.
- HOGYA György (1998): *A város szolgálatában. Veszprém város polgármesterei és tanácselnökei (XIX–XX. század)*. Veszprém.
- HOPPÁL Dezső (2001): *A történelmi Magyarország vármegyéinek címerei*. Cartographia, Budapest.
- JÁKÓI Bernadett (2010): A Bokrossy-dinasztia Veszprémben. *Veszprémi Szemle*, 2010/3–4. 39–53. o.

KARLINSZKY Balázs – VARGA Tibor László (szerk.) (2010): *Centenárium album a veszprémi székesegyház újjáépítésének százéves évfordulójára 1910–2010*. Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, Veszprémi Érseki Könyvtár, OOK-Press Kft., Veszprém.

KARLINSZKY Balázs – VARGA Tibor László szerk. (2011): *Aedes jubilat. Tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újrászentelésének tiszteletére*. Veszprém. A Veszprémi Egyházmegye Múltjából 23.

KATKÓNÉ BAGI Éva – ORBÁN Imre (2003): *Két évszázad zászlói*. A szegedi Móra Ferenc Múzeum zászlógyűjteményének katalógusa. Móra Ferenc Múzeum, Szeged.

KÁKONYI Anna (2016): A Laczkó Dezső Múzeum története I. rész. *Veszprémi Szemle* 2016/3. 61–79. o.

KÁPLÁN György (1999): *Nyugatos voltam, Egykori m. kir. pc. főhadnagy majd PW-310-3807635 sz. amerikai hadifogoly naplója. 1944. decemberétől – 1946. márciusáig*. Budapest. Kézirat.

KÁPLÁN György (2000): *Első huszonnég évem 1920–1944*. Budapest. Kézirat.

KEREKES Zoltán (1971): *Az Országos Hadtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye*. – Die Fahmensammlung des Kriegsgeschichtlichen Landesmuseums. Az Országos Hadtörténeti Múzeum Értesítője 1. – Bericht des Kriegsgeschichtlichen Landesmuseums 1. Országos Hadtörténeti Múzeum, Budapest. 72–160. o.

KESERŰ Katalin (1987): *A szövőműhely*. In: GELLÉR–KESERŰ 1987. 89–98. o.

KÓPHÁZI Ferencné (1994): Laczkó Dezső és Rhé Gyula irodalmi munkássága. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei múzeumi napló az 1994. esztendőre. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém. 34–41. o.

KOVÁCS Tibor – FÖLDESI Ferenc (2012): *Jutastól Szentendrétől – Altiszt- és tiszthelyettesképzés a magyar haderőben*. Budapest, Zrínyi Kiadó.

KOVÁCS Tibor (szerk.) (2019): *Altisztek, tiszthelyettesek aranykönyve*. Budapest, Zrínyi Kiadó.

KŐSZEGI Frigyes – KRALOVÁNSZKY Alán – VARGA Béla (1979): In memoriam Dr. Nagy László. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 14. 7–10. o.

Magyar Katolikus Lexikon (1993–2014): Magyar Katolikus Lexikon. 1–14. kötet. Főszerk.: Diós István. Szerk.: Viczián János. Budapest.

LÉH István – KOLTAI András (1998): *A Magyar Piarista Rendtartomány történeti névtára 1666–1997* – Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997. Magyar Piarista Tartományfőnökség – Magyar Egyháztörténeti Munkaközösség, Budapest.

LÉNÁRT Sándor (1994): *Az első magyar altisztképző intézet kialakulása és működése (Örkénytábor és Jutas) 1924–1944*. Szakdolgozat, Kossuth Lajos Katonai Főiskola.

Vitéz MARKÓCZY János (1939): *Kiképzési segédlet*. Turcsány Kft Nyomda, Budapest.

MIHÁLYFI József – RUPERT Rezső (2017): *A veszprémi túszság története*. Jegyzetekkel ellátta: Földesi Ferenc. Veszprém. Veszprémi Szemle Könyvek 10.

MOLNÁR Jánosné (2019): *Mesélő házak*. Veszprém Megyei Honismereti Egyesület. Veszprém

NAGYNÉ Kozma Ildikó – SZABÓNÉ Vörös Györgyi szerk. (2014): *Sétál a család Veszprémben. A Nagy Háború nyomában (1914–1918)*. Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság, Veszprém.

ŐRINÉ NAGY Cecília (2003): *A Gödöllői szövőműhely*. In: GELLÉR – G. MERVA – ŐRINÉ NAGY 2003. 99–106. o.

ŐRINÉ NAGY Cecília (2007): *A gödöllői szőnyeg 100 éve*. Gödöllő Város Önkormányzata, Kieselbech Archívum, Nemzeti Kulturális Alap, Budapest.

ŐRINÉ NAGY Cecília (2019): *Nagy Sándor 150 (150 éve született Nagy Sándor) című emlékkiállítás*. Gödöllői Városi Múzeum, Gödöllő. /Gödöllői Múzeumi Füzetek 18.

PALÁGYI Sylvia (1991): 120 éve született Rhé Gyula. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei múzeumi napló az 1991. esztendőre. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém. 38–40. o.

PFEIFFER János (1987): *A veszprémi egyházmegye történeti névtára. (1630–1950). Püspökei, kanonokjai, papjai*. Görres Gesellschaft, München. /Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae VIII.

RADA Tibor (1998): *A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története (1830–1945)*. I. kötet. Bánkuty E. Géza és a Gálos Nyomda B. T., Calgary–Budapest.

RAINER Pál (2016): Fényképészek a hőskorban. *Séd*. Veszprémi kritikai lap. 2016. nyár, 55–57. o.

RAINER Pál (2017): *31-es morzsák. Dokumentumok, adalékok, apróságok a m. kir. 31. (veszprémi) honvéd és népfőlkelő gyalogezredek történetéhez és utóéletéhez 1914–1941*. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém.

RAINER Pál (2018): A Veszprémi Dalegyesület zászlaja. *Veszprémi Szemle*, 2020/2. 41–68. o.

RAINER Pál (2020): A m. kir. Veszprém-Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelő Intézet zászlaja. *Veszprémi Szemle*, 2020/4. 5–26. o. + borító színes és fekete-fehér ábrái

RAINER Rezső (1944): *A rendjelek és kitüntetések történelmünkben*. Szerkesztőbizottság: Felszeghy Ferenc – Rátvay Imre – Petrichevch György – Ambrózy György. Társadalmi Könyv- és Lapkiadó Vállalat, Budapest, é. n. (1944)

RÁCZ Katalin (szerk.) (2023): *Genius loci Wesprimiensis. Színhelyek, legendák, csodák*. Hét Domb Hagyományörző és Kulturális Egyesület, Veszprém.

REGENYE Judit (1994): Az őskori kutatások története a veszprémi múzeumban. *Múzeumi Diárium*. Veszprém megyei múzeumi napló az 1994. esztendőre. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság. Veszprém. 4–14. o.

REIDER Mónika (2012): *A Magyar Királyi 2. honvéd gyalogezred zászlószentelési ünnepsége*. – The Consecration of the Flag of the Royal Hungarian 2nd Infantry Regiment. – Das Fahnenweihfest des königlichen ungarischen 2. Infanterie-Regiments. *A Hadtörténeti Múzeum Értesítője 13*. – Acta Musei Militaris in Hungaria 13. Hadtörténeti Múzeum, Budapest. 141–151. o.

RÉVY Kálmán: Az egységes hivatásos altiszti kar. *Magyar Katonai Szemle*, 1935/3. 8. szám.

RÉVAI (1911–1935): RÉVAI Nagy Lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. 1–21. kötet. Révai Testvérek. Budapest.

RUZSA György (1974): Adatok Nagy Sándor gödöllői festő- és iparművész életéhez. *Művészettörténeti Értesítő*, 1974/2. 152–155. o.

R. GELLÉR Katalin (1978): *Nagy Sándor*. Corvina Kiadó, Budapest. A művészet kiskönyvtára.

SÁGVÁRI György (2010): *A Magyar Királyi Honvédség és a honvédegyenruha 1868–1918*. Hadtörténeti Intézet és Múzeum és a Verlag Militaria közös kiadása, Budapest.

SHVOY Kálmán (1983): *Titkos naplója és emlékirata 1918–1945*. Sajtó alá rendezte, a bevezető szöveget írta, magyarázó jegyzetekkel ellátta Pernecki Mihály. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.

S. LACKOVITS Emőke (2001): *Köveskál*. Száz magyar falu könyvesháza Kht., Budapest, é. n. (2001)

SZABADI István (2018): *A magyarországi protestáns címer és pecséthasználat*. In: Kolléga Tarsoly István – Kovács Eleonóra szerk.: *Heraldika*. Tarsoly Kiadó, Budapest. A Történelem Segédtudományai II. 289–296. o.

SZÍJJ Jolán – RAVASZ István szerk. (2000): *Magyarország az I. világháborúban*. Lexikon A-Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest.

TÓTH László szerk. (2007): *A Magyar Királyi Honvédség egyenruhái 1926–1945*. Huniform Könyvek. Budapest.

VARGA Béla (2009): *Veszprém város lexikona*. Varga Béláné kiadása, Veszprém.

VARGA Béla (2014): *Veszprém megyei életrajzi lexikon*. Bővített és javított kiadás. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém.

Vitézek albuma (1939). Merkantil Nyomda, Budapest.

V. FODOR Zsuzsa (1989): „*Isten áldja a tisztességes ipart*”. *Iparosélet Veszprémben a két világháború között*. Tanulmányok a szabó, a vendéglős, a fényképész és a bérautós szakma történetéből. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, Veszprém. Veszprémi Múzeumi Értesítő.

V. FODOR Zsuzsa (szerk.) (1994): *Veszprémi művészek és mecénások a századelőn*. Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, Veszprém.

ZÁDOR Anna – GENTHON István (főszerk.) (1965–1968): *Művészeti Lexikon*. 1–4. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

ZATKALIK András (1999): Emléktáblát a jutasi őrmestereknek. *Napló*, 1999. nov. 19. 5. o.

ZATKALIK András (2000): A balatonfürediek nyugalalmát őrizte. Móri János egykori nemzetőrparancsnok emlékezik életére és az 1956-os forradalomra. *Napló*, 2000. okt. 21. 6. o.

MELLÉKLETEK

1. számú: Markóczy János ezredes (szerk.): Kiképzési segédlet⁴⁷⁸ (részlet)

Bevezetés

Ezt a segédletet első ideiglenes könyvnyomatos formájában, az elmúlt kiképzési évben az 1. kerékpáros zászlóaljnál alkalmazott kiképzési eljárásom, valamint gyűjtött háborús és békebeli tapasztalataim alapján, felsőbb parancsra állítottam össze.

Felsoroltam benne a kiképzés sok gyakorlati példáját, a gyakran előforduló hibákat és azoknak célszerű kiküszöbölési módját.

Nem azt akartam elérni, hogy az oktatók ezeket mereven lemásolják, öncélúlag alkalmazzák, hanem inkább, hogy harcfeladatokba beépítve hasznosítsák.

Azok hosszadalmas, tudálékos boncolgatása éppúgy, mint merev, lélek nélküli gyakorlása, megakasztaná az egyszerű, friss, merész kiképzést.

Ezekből tehát mindenki annyit és oly módon használjon fel, amennyire az egyéniségének, rendelkezésre álló idejének, illetve kitűzött céljának megfelel.

Sokszor olyan kifejezéseket használok, melyek a katonai irodalomban szokatlanok.

Nem is irodalmi művet, hanem a csapat-kiképzőre meggyőző erővel ható munkát akartam összeállítani, mely sok helyen oly egyszerű, hogy azt a legalsó oktató is önállóan hasznosíthatja.

A segédlet célja: A még elég tapasztalattal nem rendelkező, fiatal oktatóknak „kiképzési módot” bemutatni. Ez tehát nem a kiképzési anyagnak „kiképzési tervezet”-szerű feldolgozása.

Hangsúlyozom, hogy a segédlet ezen a téren nem hoz semmi újat. A szabályzatok és utasítások pontosan előírják a helyes kiképzési módot, amelyet én is igyekeztem alkalmazni.

Ennek alap gondolata: A friss, tudálékosság nélküli kiképzés, melyben egyrészt a „harcos” józan gondolkodását teljesen felszabadítom, másrészt a „katona” külső megjelenését megfelelő formába öntöm és nevelem, hogy a katonakerkölcsöket meggyőződésből kövesse.

---

⁴⁷⁸ MARKÓCZY 1939.

*

A kiképzési segédlet első kiadásához beérkezett egyes javaslatokból azt a kérdést olvasom ki, hogy: „Miért ez a segédlet, hisz szabályzataink és kiképzési utasításaink elég támpontot adnak a kiképzésre?”

Bár a Főparancsnok úr Őnagyméltósága kísérő rendeletében ennek célját fel-tüntette, mégis a következőkben előadom, hogy miért állítottam annak idején össze a segédletet saját használatomra.

A háború utáni hosszú csapatszolgálatom alatt sokszor tapasztaltam, hogy fiatal oktatók minden igyekezetük ellenére sem találták meg a helyes kiképzé-si eljárást. Kínlódtak, elkedvetlenedtek, részint az eredménytelenség, részint előljárók kifogásain.

A „kiképzési jártasságot” nem lehet a szabályzatokból egyedül elsajátítani. A szabályzat csak általános szabályokat hozhat és nem bocsátkozhat konkrét, megtörtént esetek tanulságos boncolgatásába és beállításába.

A szabályzat mellett mindig szükség volt – a régi békevilágban is – a kikép-zési tapasztalatok „átültetésére”.

A háború előtti időkben ez az átültetés fokozatosan és folyamatosan történt egyik sorványról a másikra.

A háború után ez a folyamatosság megszakadt.

Ennek hátrányos hatása még fokozódott azáltal, hogy igen sok új szabályzat jelent meg, mely szabályzatok határozványainak a gyakorlatba való átvitelére hiányzott a megfelelő számú oktató és a gyakorlati alap.

Ezt felismerve, fiatal oktatóim segítségére siettem a tapasztalatoknak írásban és rajzban való lefektetésével. Így elértem azt, hogy oktatóim kiképzési eljárásá-ban az egyéniség teljes megóvása mellett – a folyamatosság fennmaradt.

Sokszor tapasztaltam, hogy egyes oktatók kiképzési eljárásába olyan hibák gyökeresedtek be, melyeket egyszerű magyarázattal, oktatással nem lehet ki-küszöbölni. Itt azután az eljárásokban túlozni, a beállításokban torzítani kellett.

Ilyen túlzásokat a kiképzési segédlet is tartalmaz.

Pl.: „Az újoncokkal mindjárt az első kiképzési napon géppuskával lövetni, fák tetejéről, padlásról stb. is.” (Ennek magyarázata: Előfordult, hogy 2 hóna-pos újoncok még mindig géppuska alkatrészekkel és elnevezésekkel babráltak és még azt sem látták, hogyan kell megtölteni és elsütni a géppuskát.)

Más példa: „Az első kiképzési napokban a zárt rendet látszólag hanyagoljuk el, hogy így kiküszöböljük az emberek magukkal hozott merevségét és ijedel-mét.”

(Ennek magyarázata: A józan gondolkodásnak zárt renddel való agyonbunkózása nélkül is lehet a csontokig menő zárt rendű feszességet elérni. Az eredmény a fokozatosságban és a célszerűségnek megfelelő beállításban rejlik.)

Vagy: „Harcászati eljárást bemutató gyakorlatokat addig ne tartsunk, míg az emberek a harc értelmi részét kis, önálló viszonyossági feladatok végrehajtásával fel nem fogták.”

(Ennek magyarázata: Azt tapasztaltam, hogy ilyen bemutató gyakorlatoknál az emberek csak a „harcrendet” látják, a cselekmény értelmi részét azonban egyáltalában nem fogják fel.

A bemutató gyakorlatoknál rendszeren „képeket” mutatunk, pedig a harckiképzés első heteiben éppen a harctér ürességét kell érzékeltetni.)

Egyes javaslatok ezt – mint helyesbítendő – szavá is teszik. Mindezek ellenére ezen torzításokat meghagytam, mert azokat nem merev lemásolás, hanem egyénileg való felhasználás és főképen fantáziafejlesztés céljából vettem fel.

Természetes, hogy azokat az adott helyzetekhez mérten át kell formálni és beállítani. Céljuk kézenfekvő.

A segédletben nem térhettem ki a gyalogság és kerékpárosok összes alegységeinek, fegyvereinek és egyéneinek mindennemű ténykedésére, mert ez túlhaladná a segédlet megfelelő keretét.

Felesleges is. A kiképzési „mód” elsajátítására elegendő a segédlet anyaga.

Általános kiképzési támpontok

Az értelem által alkotott tervből menjünk át a végrehajtás technikájára, nem fordítva.

Az alakiságok feszes végrehajtása – tökéletes harckiképzés mellett – ma éppoly fontos, mint ez előtt. Az alakiságokra fordítandó idő lényegesen kevesebb, de anyagterjedelmük is jóval kisebb.

Erkölcsei erők és testületi szellem kifejtése nélkül értelem és feszesség mit sem érnek.

Ösztönre építsünk és ebből fejlesszük ki a rendszeres munkát; nem fordítva. Túl sok rendszerbe préselés után elvész a józan ösztön; ez pedig az alsó vezetés legfontosabb ténye.

Tapasztalatokat, melyeket az emberek már a polgári életben szereztek, állítunk be a kiképzés szolgálatába.

A végrehajtás módját akár rávezetéssel, akár bemutatással váltsuk ki.

A sulykolás helyenkint úgy harctechnikai, mint zártrendű alakiságok begyakorlásánál sokszor szükséges. Sulykolást is úgy lehet és kell végezni, hogy a szellemi frissesség ne szenvedjen. (Az emberek ne tompuljanak el.)

A hibákat vegyük észre és javítsuk ki.

Elméletet csak annyit vegyünk amennyit az emberek megértenek és meg is tudnak tartani, és amennyi a gyakorlat alátámasztására okvetlen szükséges.

Háborús tapasztalatokat elsősorban és állandóan használjunk fel.

A kiképzési anyagszoport bekapcsolódását előbb érzékeltessük teljes egészében és csak azután boncolgassuk alkotó elemeire.

Több eshetőség közül, melyek valami kiképzési anyagszoportnál adódnak, mutassuk be elsősorban a két végletet és azután, ha idő van, térjünk át a közbeeső lehetőségek oktatására.

Szemléltető oktatáshoz okvetlen használjunk ki minden lehetőséget. (Minta, rajz, kép, forma.)

Versengés beállítása sokszor célszerű.

Önálló hatáskörök adásával ne fukarkodjunk. Sokkal többet és jobbat végezz így mindenki.

Túl sok munka esetén ne túleröltetéssel és túlórázással dolgoztassunk. A lényeg kivonásával, egyszerűsítéssel inkább érünk célt. (Vannak természetesen kivételek.)

A munkamennyiséget ne a foglalkozási idő, hanem az elért eredmény szerint szabályozzuk.

Egyszerű kiképzési segédletekkel dolgozzunk.

Egyéniségeket ne igyekezzünk egyformává préselni, hanem használjuk ki őket jellegük szerint a szolgálat javára.

Konkrét munkát végezzünk; ne foglalkozzunk csak időtöltésből, inkább adjunk teljes pihenőt.

Elismeréssel ne fukarkodjunk. A jó szándékot is kell dicsérni, nemcsak az elért eredményt, mert sok függ a szerencsétől; egyiknek van – a másinak nincs.

Büntetést célzó gyakorlatozást lehetőleg ne alkalmazzunk, mert ha azt helytelenül hajtjuk végre, akkor többet ártunk, mint használunk.

A katona erkölcsöket inkább példaadással, mint oktatással fejlesszük. Inkább a szabad természetben való közös munkában és szenvedésekben, mint a túlszűfolt laktanyákban és tantermekben fejlődnek az erkölcsök.

A „Jó” elgondolásokkal elégedjünk meg. Ne pazaroljuk erőnket és időnket

mindig csak a jónál „még Jobb” elgondolások keresésére. Inkább azon fáradozunk, hogy a „Jót” határozott akarattal és tökéletesen végrehajtsuk. A „Jobb” sokszor ellensége a „jónak”!

Súrlódások ne kedvtelenítsenek el senkit, ellenben serkentsenek mindenkit azok friss eltávolítására. A háború a súrlódások láncolata; tehát barátkozunk meg velük, szokjunk meg velük bánni és ne keseregjünk.

Merészség a kiképzési eljárásban friss szellemet fejleszt, megóv a tudálékoskodás, harcászati jogászkodás és bábáskodástól. Vállalkozó kedvű férfiakat termel, akik nem ismernek akadályt.

A parancsnok illetve oktató merészsége terjedjen ki a következőkre:

Egyéniségét vigyen bele nevelési munkájába még akkor is, ha erre nem talál paragrafust vagy utasítást. A szabályzatok nem adhatnak minden eshetőségre utasításokat.

Újoncaival azonnal, első nap végeztessen komoly munkát.

(Kis harcfeladatokat felelősséggel megoldatni, közelharc verekedést rögtönözni, golyószóróval, géppuskával lövetni fák tetejéről, padlásról is stb. – rögzített műszaki munkát végeztetni stb.)

Újoncait kisebb, nagyobb csoportokban telepíttesse ki több napra is helyőrségének környező falvaiba, ahol minden külső, zavaró befolyás nélkül csak katonai munkát végeztethet.

Bizonyos időtartamra helyeztesse őket egymással szembe „hadiállapotba”.

Egyes embereket vagy kis csoportokat bizzon meg azzal, hogy mindenféle alkalmakkor saját maguknak főzzenek.

Tüzeltesse el azt a sok elavult kiképzési segédletet és segédeszközt, mely ősidők óta – különféle rendszerekből – irodákban, padlásokon stb. összegyűlemlett.

Néha-néha egész osztagát kapcsolja ki az adminisztrációs tevékenységből és vigye ki a gyakorló területre. Irodákba és egyéb helyekre begyökeresedett egyéneknek adjon alkalmat, hogy ők is élvezzék a szabad természetet.

Sokszor, a megszokott napirendet és órarendet félredobva, ki- és bevonulásokat, étkeztetéseket állítson be rendszertelenül.

Sokszor, ha becsületesen elvégezték az emberek munkájukat, engedélyezzen tökéletes pihenőt, alvást, eltávozást.

A kiképzésben, nevelésben és vezetésben a hasznosat a kellemessel kösse össze és rendezzen a legkomolyabb harci munka után is bajtársias összejövetelt, táborozást stb.

Néha bizonyos időre kapcsolja ki a munkából az egész tisztí kart és bízson az altisztí karra nehéz, felelősségteljes munkát

A parancsnok meggyőző hatása minden munkában domborodjék ki. A parancsnok és oktató nemcsak „katona”, hanem „ember” is legyen. Ennek alapfeltétele: kérlelhetetlen erős akarat az egyik oldalon, emberismeret és megértés a másik oldalon.

Parancsok végrehajtása előtt ne azon tünődjék az ember, hogyan „nem lehet” a parancsot végrehajtani, hanem azon, hogyan lehet minden akadály ellenére is a parancsnak eleget tenni, mert „erős akarat minden akadályt legyőz!”

A kiképzés módja általában

Minden katonai kiképzés értelmi és alaki részből áll. Az alaki rész nem lehet öncél; az csak az értelmi rész gyakorlati végrehajtására szolgál.

Eszerint a kiképzés és nevelés helyes sorrendje is csak a következő lehet:

„Először az értelmi rész megismerése, majd az ezzel kapcsolatos alaki rész végrehajtása.”

Bár ez teljesen félreérthetetlen alapigazság, mégis a két tényező sorrendjének felcseréléséből adódnak a kiképzés legsúlyosabb – később már helyrehozhatatlan – hibái.

Egy igen egyszerű, a gyakorlati életből vett példa meg fogja világítani az előbb mondottakat:

Ha egy szabó ruhát varr, akkor előbb elgondolja, megtervezi a ruhát (értelmi rész), majd összevarrja a részeket, és gombokat varr rá, stb. (alaki rész). Mit mondanánk egy olyan szabóról, aki egy vég szövetet venne, gombokat varrna azon végig és azután a gombok körül tervezné meg és szabná ki a ruhát?

Ez a példa talán túlzottnak és ilyen komoly helyen nevetségesnek látszik. Nem! Mindannyian, akik kiképzéssel foglalkozunk, láttunk a harcfeleladatok megoldásánál hasonló eljárást, de nem a nyers kiképzetlen embereknél, hanem ellenkezőleg: kiképzett katonáknál, akik nem ésszel, hanem harcrenddel akarták az ellenséget megsemmisíteni.

Egy ilyen példa:

Feltevés szerint egy elgs. gp. [ellenséges géppuska] tűz alatt tartott egy utat és megakadályozta, hogy a magyar mozgókonyha az ebédet a századhoz vihesse. Ezt a géppuskát meg kellett semmisíteni. A feladatot előbb egy elsőnapos újonc, majd ettől függetlenül és elválasztva egy tizedes egy-egy kis csoporttal hajtotta végre.

Megoldás:

Az újonc azt mondta, hogy most embereivel „bujkál és odalopózik” a géppuska közelébe, majd az embereket agyonveri, a géppuskát elveszi tőlük.

A tizedes pedig a következőket mondta: „Vezénylek! Támadás! Irány a gp. a töltésen! Csatárlánc!”

Ha a kiképzési eljárást a helyes mederbe akarjuk vinni, akkor kutassunk előbb a hibák forrásai után, majd állapítsuk meg a hibák kiküszöbölésének módját.

Általában a bevonulók zöme a katonai szolgálat lényegét a külsőségekben látja. Főképp a zárt rendek, vigyázz-lépések, állások, harcalakzatok és egyéb formások képei rögződnek meg bennük. Ezáltal a velük született merész, ösztönszerű, harc fantáziájukat elvesztik. Később azután, mikor katonai szolgálatra bevonulnak, nem tudják már magukat ezektől az érzésektől függetleníteni; ezért vannak azután nehézségek a harckiképzés értelmi részében.

De hibák történnek a katonai nevelés megindításánál is.

Az újoncoktatók első és legfontosabb kötelessége a bevonuló emberekkel vele hozott lelki és testi merevséget kiküszöbölni.

Ennek elérésére a következő eljárás vezet leginkább a célhoz:

Azt, amit idáig a zártrendű alakiságból tanultak, látszólag el kell hanyagolni, ezekről a dolgokról az első napokban csak úgy „mellesleg” legyen szó. Ezzel akarjuk kidomborítani, hogy máson fekszik a súly. Feszességet ugyan követeljünk, de csak rövid ideig és nem öncélú gyakorlatok keretében, hanem a napi munkába beépítve.

Az embereket azonnal oly helyzetbe kell állítani, melyben szabad elgondoláskuk és észjárásuk szerint valami igazi harcfeladatot felelősséggel megoldhatnak. (Ha csak primitív eszközökkel is.)

Ez szabaddá teszi az észjárást, önbizalmat ébreszt, önállóságot és öntevékenységet nevel, munkakedvet fejleszt. Önbizalom és munkakedv pedig képezik a jó munka alapját.

Az oktatók minden kiképzést ténykedésben (harc, zártrend, lökiképzés, közelharc testnevelés, jelzőszolgálat, műszaki szolgálat, gépek kezelése, stb. stb.) „feladatok” elé állítsák az embereket. Azok végrehajtásában ne zavarják őket kicsinyes közbeszólásokkal, elmélkedésekkel, rávezetésekkel, stb.

Majd, ha minden ember ilyen feladatot teljesen fesztelenül és saját fantáziája alapján oldott meg, csak akkor kell rámutatni arra, hogy a gyakorlatok alatt adódott részleteket, a harceljárás elemeit most már hogyan lehet gyakorlatilag a legjobb módon (formával) végrehajtani.

Mіндеzt nem szervezetszerű kötelékben, hanem kisebb-nagyobb csoportokban, melyeknek mindig újonc a parancsnoka, hajtassuk végre.

Ha így az emberek megismerték az egyes harccselekmények észszerű összefüggését, akkor lehet rendszeresen az egyes ember harckiképzésének elemeire (csatár kiképzés) áttérni.

Ezzel párhuzamosan és összefüggően kell a zártrendű alaki kiképzés anyagát átvenni és pedig oly mérvben, amint azt az egyik vagy másik ilyen kis feladat megoldása előtt, alatt, vagy annak végén be lehet illeszteni. (Sorakozók, jelentés beadások, menet, fordulatok, megállások, puskafogások stb.)

Természetes, hogy adódnak esetek, amikor külön csak alakiságot gyakorlunk. Ennek módjáról és mértékéről a zártrend fejezetben tesz szó.

A zártrendű és egyéb alaki kiképzésnek a harckiképzés keretébe való beillesztésével két célt akarunk elérni:

Először is értse meg az ember ezek szükségességét, tehát ne tartsa azokat felesleges kellemetlenkedéseknek.

Másodszor pedig szokja meg azt, hogy a bármilyen szépen és dicséretremélően végrehajtott gyakorlat után, előbb a szétmállott kötelékeket, felszerelést, harceszközöket hozza rendbe és csak azután pihenjen.

Ennek az eljárásnak azért van döntő fontossága, mert hiszen komoly esetben épp a harc eredményes befejezése után kell felkészülni a siker kiaknázására, illetve az elért sikernek ellenhatásokkal szembeni megtartására.

Egy eredményes harcmozzanat után való elpilledés káros következményekkel járhat. Ez az a pillanat, amelyben legtöbb lelki erőre, a legfegyelmezettebb összefogásra van szükség.

A zártrend gyakorlásába is hozhatunk munkakedvet.

Míg az érdekes harci munkával élesítem és fegyelmezem az észjárást, addig a zártrendű alaki kiképzéssel erősítem és fegyelmezem a testet, és hozzászoktatom az embereket akaratuknak korlátlan alárendeléséhez.

Ha az ember tudatára ébred annak, hogy testtartása, külső katonai megjelenése, férfiassága a zártrend gyakorlása által fejlődik, akkor büszkesége, munkakedve erősödik. Persze, az oktató értsen hozzá, hogy néhány szóval ezt a fejlődést dicsérőleg ki is emelje.

A kiképzés másik hibája az, hogy sok helyütt túl nagy feneket kerínek annak, ami egyszerű és túlságosan ügyefogyottnak tartják az oktatandó embert; amint általában túl kicsi hatásköröket szoktunk adni alárendeltjeinknek.

Az oktatók sokszor vég nélküli tudálékos körmondatokkal – melyek tele vannak hajmeresztő szak- és idegen kifejezésekkel – oktatnak, és abban lelik örömeiket, hogy „milyen okos és művelt embernek tartanak most ezek, hogy én ilyen előkelően és tudományosan tudok előadni.”

Amíg valami harceszközt rendeltetésszerű használatra átadtunk az embernek, harccselekményt végrehajtatunk, addig mindenféle nyakatekert „előiskolázásokon – elemzéseken – előgyakorlatokon” inkvizitorikus segédképzési eszközök használatán, elnevezések tömkelegén kínoztuk át, úgy, hogy végül az illető okvetlen művészetet és boszorkányságot lát abban, ami olyan egyszerű, mint a pofon. (Ha nem volna egyszerű, akkor hadihasználatra amúgy is alkalmatlan lenne.)

Ez helytelen!

A helyes eljárás lényege, mely minden kiképzési ágra vonatkozik: A legelső kiképzés alkalmával nem részletezem a cselekményt, hanem azonnal teljes terjedelmében végrehajtom az emberrel.

Ha észbeli cselekményről van szó, akkor megfelelő helyzetbeállításával és feladatadással kiváltom a megoldást az ember józan ösztönéből. (Nem nyakatekert rávezetési kérdésekkel.) Viszont, ha kezelésalaki cselekményről van szó, akkor ezt előbb teljes terjedelmében megmutatom és azután azonnal az egész cselekményt végrehajtom.

Ezen elv kidomborításának módját a kiképzés minden anyagcsoportjában felüntettem. És pedig:

- a) Harcoktatásnál feladat elé állítom az embert, fantáziáját szabadon működtetem és azután rámutatok a helyes eljárásra. Nem célszerű a harc kiképzés első napjaiban bemutató harcgyakorlatokat tartani (megközelítés, fejlődés, támadás stb. kisebb-nagyobb kötelékekben), mert ebből az ember nem az értelmi részt, hanem csak a harc alaki részét tartja meg; ez pedig káros befolyással lehet további értelmi fejlődésére.
- b) Puskával való lövészetet a városligeti vurstli löbódéihoz hasonló eljárással kell kezdeni, azaz érdekessé tenni és a találatokat mindjárt érzékeltetni.

Elíjlesztő példaképen a következő megtörtént esetet vázolom:

Az újonckiképzés második hónapjának vége felé történt. Géppuska oktatás. Egy legénységi asztalon egy géppuska felállítva; körülötte kb. 30 ember úgy, hogy a géppuskát éppen csak 8 ember láthatta. Az oktató magyarázta a géppuska alkatrészeknek elnevezéseit és azokat kórusban ismételtette. A géppuskához az emberek nem nyúlhattak. Megkérdeztem az oktatót, vajon megmutatta-e már, hogyan kell tölteni és löni, a válasz:

„Nem!” Erre elrendeltem, hogy mutassa meg, mert hiszen épp ez érdekli az embereket elsősorban. A válasz: „Nem hoztuk el a hevedereket!”

Ezek után elrendeltem, hogy már az újonckiképzés első napjaiban, talán, ha még katonaruhába sincsenek öltözve az emberek, azonnal, egyszerű bemutatás után az újoncok töltsék meg a géppuskát vigyék tüzelőállásba és lőjenek. Majd közvetlenül ezután egy másik újonccsoport vigye fel a géppuskát a fára és onnan lőjön. Ugyancsak egy-egy csoport golyószóróval felszerelve, versenyszerűen másszon fel egy-egy fára és ott egymásra nyissa meg a tüzet. Csodálatosképpen!? – Illetve természetesen – az emberek – anélkül, hogy egyetlen szó, magyarázat, vagy szakkifejezés esett volna –, már tudtak a géppuskával és golyószóróval lövéseket leadni!

- c) Adok műszaki szerszámot, kötelet, fát, deszkát az újoncnak és elrendelem, hogy patakon át bürüket készítsen, fa tetején figyelőhelyet rendezzen be, vagy bármi mást, anélkül, hogy bővebb magyarázatot adnék hozzá.
- d) Adok élelmi cikkeket az embereknek és legkülönbözőbb helyzetekben és segédeszközökkel főzetek velük.
- e) Elrendelem, hogy az ember figyelje meg az elg-et [ellenséget] és komájával megbeszélte egyéni jelekkel jelentse megfigyeléseit.
- f) Megbeszélte helyen és időben 2 embernek találkozni kell.
- g) Szóbeli parancsot továbbítson.
- h) Bizonyos jelenségeket, ellenséges helyzetet saját megfigyelése alapján jelentsen parancsnokának, stb., stb.

Míndezeket a dolgokat már az első napon kelt az újonccal kezdeni.

Természetes beszédmód, természetes viselkedés, természetes gondolkozásra súlyt kell helyezni.

Az ilyen kiképzési eljárásnál azonban fokozott módon ügyelni kell arra, hogy a parancsnokok és emberek közötti komázás, tiszteletlen, illetlen fellépés, nevetlen kritika és tunyaság ne forduljon elő.

Ha az utóbb mondottakra nem ügyelünk kellőképpen, akkor ezt a kiképzési rendszert nem lehet és nem is szabad alkalmazni, mert ez így kétszeresen szellem- és fegyelmrontó.

Ezzel a kiképzési rendszerrel, mely – látszólag (de csak látszólag!) – a zártrendű és alaki kiképzést elhanyagolja (lásd: Zártrend fejezet), a kiképzés végével épp olyan „a csontokig fegyelmezett”, jó küllemű és külső megjelenésükre büszke katonákat kell nyernünk, akik zártrendű fellépésben is mindig imponálni fognak.

Arra is kell ügyelni, hogy az oktatás alatt sértő gorombáskodás, csúfolódó le-kicsinylés ne legyen. A tisztések és az öreg legénység ne ijessze az újoncokat az újoncbaka viccekkel, mert sokszor megszegyenítik és egész katonai szolgálatuk-ra kihatóan elkedvetlenítik az embereket. Ez azonban ne befolyásolja a kedélyes hangulatot, mert kedély nélküli katona mit sem ér!

A gyakorlatokból és bemutatásokból úgy az újoncok, mint az oktatók azt a meggyőződést nyerjék, hogy bármilyen harccselekmény, szolgálati ténykedés végrehajtásához feleslegesek a vezényszavak, mintaparancsok, szakkifejezések. Mindent józan ésszel, saját elgondolású kifejezésekkel is el lehet érni.

Később azután rá lehet vezetni az embereket arra, hogy bizonyos vezényszavak és szakkifejezések könnyítik és gyorsítják a munkát.

Erre azért van szükség, mert tapasztaltuk, hogy parancsnokok, tisztések, stb. a szakkifejezések dobálózásával, illetve vezényszavak és mintaparancsok alkalmazásával keresik az eredményt.

Példa: Mikor egy elg-es [ellenséges] géppuska fészeknek rajtaütésszerű ki-emeléséről volt szó (a terep és helyzet erre kiválóan alkalmas volt) és kérdeztem a tisztas parancsnokot, hogyan fogja végrehajtani, a következő volt a válasz: „Támadás! irány a géppuska, csatárlánc!”

Az ilyen kiképzésnek gyökeresen meg kell szűnnie. Inkább ne is hallja soha-sem az ember a „támadás” szakkifejezést, de menjen az alárendelt kis csoport-jával, mint a tolvaj a géppuska közelébe és vágjon ott mindenkit agyon. (Egy kiképzetlen újonc ezt a feladatot kiválóan megoldotta.)

Az oktatásnál meg kell tiltani hosszabb elméleti fejtegetéseket és párbeszédet. Az oktató adjon hajszálpontos, tiszta kérdést, melyre a kérdezettnek egyedül kell válaszolnia. Meg kell tiltani, hogy ilyenkor az emberek kórusban válaszoljanak, mert akkor senki sem gondolkodik. A kórus-rendszert csak ott alkalmazzuk, ahol bizonyos dolgok súlykolásáról van szó. Meg kell tiltani, hogy az oktató a kérdés után maga indítsa meg a feleletet és azt az alany, vagy állítmány kivételével elmondja; míg végre a kérdezett, szajkó módra nagy nehezen az alanyt, vagy állítmányt kinyögi.

Ez struccpolitika, önmegtévesztés.

A kérdéseket az egész csoporthoz kell intézni, gondolkodási időt adni és azu-tán egy embert felszólítani a válasz megadására. Meg kell tiltani a körmondatok-ban való oktatást. Csak olyan egyszerű vagy rövid bővített mondatokkal szabad oktatni, amilyen egyszerű mondatokban az újonc beszélni szokott.

Meg kell tiltani és drasztikus módon eljárni mindazok ellen, akik a parancs-adásban nem használják a parancsoló igemódot.

Épp azért, mert a katonák nagy része nem tartja ezt szem előtt, adódik lép-ten-nyomon félreértés. De lássuk csak! Azt akarom mondani: „Kovács honvéd! Menjen fel oda a dombra!”

A következőket szoktuk hallani:

„Kovács honvéd! Maga fölmegey oda a dombra!”

„Kovács honvéd! Oda menni a dombra!” „Kovács honvéd! Maga oda fog menni a dombra!” „Kovács honvéd! Magának oda kell menni a dombra!” „Kovács honvéd! Oda a dombra!”

Tehát minden módon parancsolnak, csak éppen a legegyszerűbb módon nem, mert azt hiszik, hogy a katonai parancs más, mint a polgári életben használt beszéd.

Igen! – más a katonai parancs –, de nem a nyelvtanilag helytelen felépítésében különbözik, hanem határozottságában, rövidegében és egyszerűségében.

Harckiképzés

A harckiképzés menete

1. Kisebb csoportok játékszerűen, minden módszeres megkötés nélkül, hajt-
sanak végre kis harcfeladatokat.

Ha minden ember így már fesztelenül, teljesen saját fantáziája után harcolt,
akkor:

2. az oktatók ilyen feladatok végrehajtásakor hámozzák ki ügyesen az ilyen
csoportok harceljárásának elemeit.

Az újonc érezze az ő elgondolása alapján – egyéni parancsai segítségével
végrehajtott – és az oktató által utólag bemutatott rendszeres munka közötti kü-
lönbséget.

Azaz: ő csak körülményes paranccsal lassan, ügyetlenül, nem egyöntetűen
hajtotta azt végre, amit most az oktató egy rövid vezényszóval, paranccsal, jellel
gyorsan és ügyesen elintézett.

Vigyázat! – hogy ilyenkor a gyakorlatlan oktatók ne essenek a tudálékosko-
dás, alakiség, parancsadási merevség és fantázia nélküliség hibájába.

Sokszor az újonc egyszerű parancsa jobb, mint az oktató „hivataloskodó in-
tézkedése”

A gyakorlat szelleme uralkodjék, ne a formája. Ha az emberek a harcössze-
függést megértették, akkor:

3. az oktatók vezessék le egy-egy ilyen összefüggő harccselekményből a csa-
tárkiképzés elemeit és dolgozzák fel azokat rendszeresen.

Természetes, hogy a felsorolt 1–3. pontok anyagát egybefonódva és sűrűn váltakozva kell átvenni.

Kis harcfeladatok a harcérzék felébresztésére

Ezeknek a feladatoknak csak akkor van értelmük, ha csak a feltevést és feladatot adjuk meg és a megoldást minden megkötés nélkül az emberekre bizzuk. Ne csináljunk belőlük „egyszerű típusgyakorlatokat”, mert épp az ellenkezőjét érezzük el annak, amit akarunk.

Ezeket a kis harcfeladatokat messzebb kifutókkal is be kell állítani. Ne csak 2–300 méterre legyenek az ellenfelek egymástól (megszokott eljárás).

A feladat szót minden alkalommal, szinte azt mondhatnám, hogy a laktanyában adódó egyszerű parancsoknál is kell használni (túlzás), hogy ez így az emberek – főképp parancsnokok – vérébe átmenjen.

Ilyen gyakorlatoknál ne használjuk az „ellenfél”, „ellenség” kifejezéseket, hanem ezek helyett konkrét megjelölést. (itt a segédletben érthető okok miatt nem használom.)

A feltevéseket fűszerezni kell érdekes, az emberek fantáziáját foglalkoztató, izgató részletekkel. Kémek jönnek, ellenség elfogott két magyart és azokat börtönbe csukta. Egy elg-es csoport betört a faluba és elhurcolta az élelmet. Ellenséges laktanyában fel kell gyújtani a raktárakat, az irodából meg kell keríteni a fontos iratokat. Egy elg-es csoport ott rejtőzik. A magyar csoport rejtőzzön a barlangban és onnan üssön rajta az úton menetelő ellenséges járőrökre, stb., stb.

A feladat meggyőző (szuggesztív) módon hasson. Nem lehet a feladat: „Támadjon!” – „Keresse meg az ellenséget!”, hanem: „Semmisítse meg!, – Lője le!, – Fogja el, kergesse el!, – Derítse fel! – stb.”

Az ilyen kiképzés céljaira nem elegendő a „hivatalos gyakorlótér”.

Erdő, hegy, völgy, út, barlang, patak, híd, major, gyárkémény, távíróoszlop, falu, fa, csónak, kilátótorony, forrás, vasút, alagút, hó, jég, víz, stb., mindent bele kell kombinálni a kis harc- illetve a tábori életben adódó feladatokba.

Szakkifejezésekkel nem szabad elterelni a figyelmet a lényegtől.

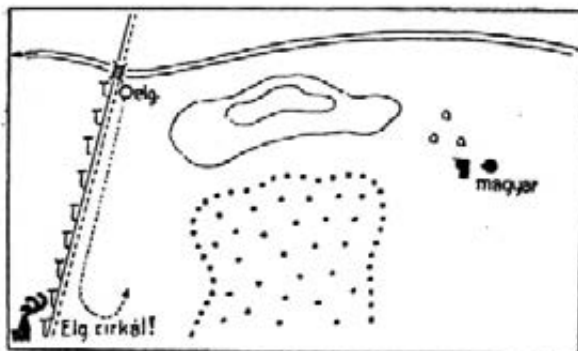
Ilyenkor a gyakorlatvezető ne mondjon bírálatot, hogy: „Na, ez rossz!”

Rossz csak az lehet, amit az ember lustaságból, nemtörődömségből, tiszteletlenségből, kötelességtudás hiányából követett el.

Amit jó szívvel, igyekezettel hajt végre, arra ne mondjuk rá, hogy rossz. Inkább kérdezzük, hogy más ezt vajon hogy csinálta volna.

Kis feladatok:

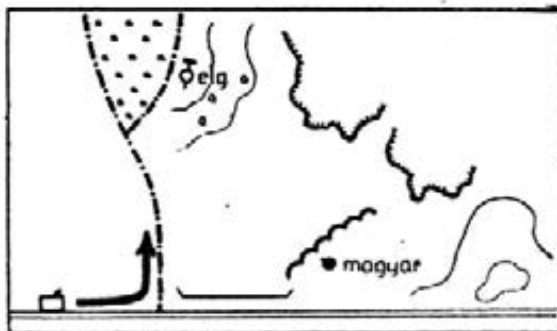
A magyar csoport feladata:

„Döntse ki a híd és gyár közötti szakaszban a távbeszélő póznákat.”

A század konyhagépkocsija nem tud az útra letérni, mert ellenséges géppuska megakadályozza.

A magyar csoport feladata:

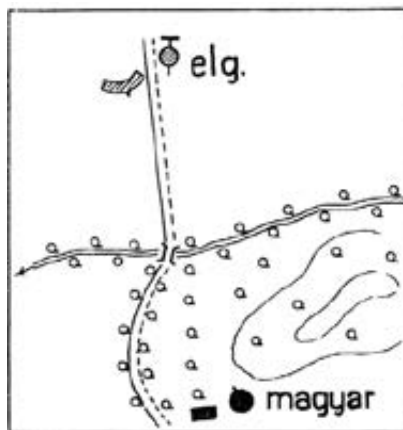

„Semmisítse meg az ellenséget, vegye el a géppuskát.”

Ellenséges géppuska be van állítva a hídra, hogy azt lezárja.

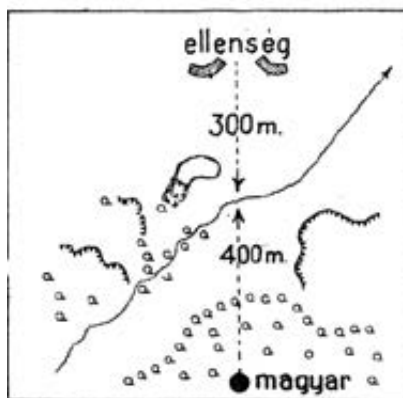
Feladat:

„Helyezzen el robbantószert a híd alá és robbantsa fel a hidat.”

Megjegyzés: A robbantószert lehet konzervdobozzal, a gyújtást spárgával jelezni.

Ellenséges arcvonal előtt a felderítő járőrparancsnok felfedezett egy térkép-táskát, melyet az ellenség elvesztett. (Egyéb felszerelési cikketek).

Feladat : „Hozza be a táskát.”

Megjegyzés: A beállítást úgy lehet csinálni, hogy nehezen lehessen láthatlanul a közelbe férközni. Végre valami ággal, pálcával, spárgával, kampós szeges bottal be kell húzni a táskát a gödörbe.

A csatár harceljárása

A szabályzat követeli, hogy a csatár „ismerje meg a harceljárásnak reá vonatkozó elveit.”

Ezek:

Támadás, védelem, visszavonulás, üldözés.

Halogatás és színlelés.

Erdőben és helységben.

Lovasság, harcokcsi és repülőkkal szemben.

Műszaki záróharc eszközei és elvei.

Műszaki munkák.

Mocsáron és vízen való átkelés.

Gázban és ködben való magatartás.

Összeköttetés és híradás.

Helyes magatartás éjjel.

Ezeket az elveket mind kis harceladatok keretében kell kifejezésre juttatni és azok értelmi részét, valamint harceljárás elemeit ez alkalommal kidomborítani.

Háborúban és a békekiképzés alatt bizonyos harc- és egyéb elvek alakultak ki, melyeknek ismerete mindenképpen szükséges.

Az elvek „tanulása” azonban ne fadjuljon oda, hogy a harcosok (vezetők) me-reven csak ezek után igazodjanak.

A harcos (vezető) minden alkalommal, mikor cselekednie kell, hallgasson elsősorban ösztönére, majd vonultassa fel gyakorlati érzékét, gyakorlati tapasztalatait és józan esztét.

Tehát ilyenkor ne keressen előbb elveket!

A fent felsorolt témák gyakorlása közben ezek az elvek gyakorlatilag ki fog-nak domborodni.

Minden katona rövidebb-hosszabb szolgálati ideje alatt bizonyos egyszerű gyakorlati fogásokat (csapatfogások) sajátított el.

A „csapatfogások” kifejezés sokszor mosolyt varázsol egyik másik vezető aj-kára, pedig ezekben óriási szuggesztív erő rejlik, főképp oktatók és kis egységek vezetői részére.

Mindannyian mosolygunk az öreg „Grenzer”⁴⁷⁹ országszerte ismert elvein (fogásain), amelyeket itt azért rögzíték, hogy a fiatalság is tudomásul vegye és

⁴⁷⁹ Grenzer ezredek különlegesen képzett, elsősorban határőr-ezredek voltak. Csak akkor vetették be más had-szintéren, ha a határok nem voltak veszélyben.

feledésbe ne menjenek, mert bölcsességüket és harcászati gyakorlati értéküket elvitatni sohasem lehet.

A csapatkiképző ne restellje azt, hogy ma, a haditudomány oly magas fejlettsége idejében ilyen primitív eszközökkel is éljen – Sőt! – Mint ahogy a híres humorista Wilhelm Busch világra szóló sikereket ért el életbölcsességekkel teli, vicces, – rajzos gyermekverseivel,⁴⁸⁰ melyek örökké igazak maradnak, épp úgy hatnak ezek az elvek, (eredeti szövegük):

„Wer oben ist, der hat's (Aki fönt van, – azé az eredmény!) „Im Wald sind Rauber.” (Erdőben tolvajok vannak!) „In der Nacht kann man nicht.” (Éjjel nem lehet!)

Lássuk az értelmüket

Minden harcvezetés (tűz- és harcászati) lényege a figyelés. A harc gerincét a figyelőrendszer képezi. Figyelni az tud aki fönt van. Legyen az magas figyelő helyeken, repülőgépen, vagy léggömbön.

Az erdő bizonytalan! Mindig kellemetlen és különleges óvatosságot igényel, ha erdő mellett kell elhaladnom, ha védelemben erdő van a környezetemben, ha erdőn át kell hatolnom. Másrészt azonban magam, mint tolvaj elbújhatok és felhasználhatom az erdő előnyeit lesben állásra, láthatatlan elhúzódásra, gyülekezésre stb.

Tudjuk, hogy milyen óriási súrlódások adódnak az éjjeli harccselekményeknél. Tehát: amit lehet, nappal intézek el. Egyébként azonban (vonatkozik ez különösen a mai viszonyokra) az éjjeli kiképzést fokozottan és oly mérvben kell végrehajtani, hogy az adódó súrlódásokat a legcsekélyebb mértékre csökkentsük.

Még felsorolok néhány hasonló, humoros köntösbe öltöztetett elvet, melyek gyakorlatok után bajtársi körben, tábortűz melletti megbeszéléseknél alakultak ki:

„A kotlós tyúk elve!”

Annyit jelent, hogy a parancsnok féltékenyen őrizkedjék alárendelt embereinek, harceszközeinek könnyelmű szétküldésétől. Mit használ a legszebb feldeleitési, biztosítási, összeköttetési, anyag utánpótlási, stb., stb. rendszer, hogyha annyi ember és eszköz vész el, hogy a végén ütőerő egyáltalán nem marad.

---

⁴⁸⁰ Wilhelm Busch (Wiedensahl, 1832. április 15. – Mechtshausen, 1908. január 9.) német költő, elbeszélő, karikaturista. Az egyik leghíresebb és sok nyelven újra és újra kiadott sorozata, a „Max und Moritz” (Max és Móric, de fordították Ugri Matyi, a vészmadár címmel is), egy verses, rajzos történetfűzér, két szörnyű gyerekről, akik folyamatosan rafinált galádságokat követnek el. Ez a műve – ami roppant népszerűvé vált – lényegében a világ egyik első képregénye.

Ezen a téren a papírmunka (alkalmazó megbeszélések, írásbeli feladatok) sokszor igen rossz befolyással vannak, ha a gyakorlatvezető nem fékezi kellőképpen a kikülönítéseket. Papíron az illető csapatrész még akkor is megvan, ha minduntalan és minden irányban felderíték, biztosítok, stb., stb. De a valóságban láttam már olyan zászlóaljat, melyiknek zöme összesen 9 (kilenc) emberből állott. A többi az mind felderítésre, felderítés kiegészítésére, stb., stb. lett elküldve.

„Ne add albrétbe csapatodat”

Sokszor tapasztalható eljárás: A parancsnok megbízza az egyik alparancsnokát, az alparancsnok az altisztjét, az altiszt a csapatcsendőrt és a csapatcsendőr végül a kürtöst. Ennek megfelelő azután az eredmény is.

A vezető legyen büszke, hogy személyesen vezethet.

„Aki sokat kérdez, sok választ kap!

Akaratgyengeségre vall, ha az illető nem tud önálló elhatározásra jutni, sokszor kihasználatlanul hagyja a legjobb alkalmakat. Tanácsokat kér innen is onnan is és a sok jó gondolat közül nem tud választani.

Ez az elv sokszor vonatkozik a felderítésre is. Aki mindent csak a felderítéstől tesz függővé és még ezt, még azt a részletet akarja megtudni, az elkésik. Annak az ellenség egy megfelelő ellenakcióval „választ” ad.

A bizonytalansági tényezőt a legtökéletesebb felderítés sem tudja teljesen megszüntetni! Mert az ellenségnek is van saját akarata!

„Találkánál: Várhatsz babám elvárhatsz, amíg bele nem fáradsz!”

Igen gyakran elrendelik, hogy egyes részek bizonyos helyeken találkozzanak (harcközben, mindenféle terepen, stb. stb.). Ezeknek az intézkedéseknek sokszor igen keserves csalódás a vége! Ilyenkor a legkülönbözőbb véletlenek is óriási súrlódásokat okoznak. Gyökeresen kell az ilyeneket előkészíteni; feltűnően érzékeltető helyek, járatos vezetők, pontos tervek, harcászati lehetőségeket adni.

Súrlódások a következőkben adódnak: hirtelen adott parancs, melyet a két rész nem értett meg egyformán, hasonló nevű községek, egyforma jelzésű magassági pontok, (amiket lehetőleg egyáltalában ne használjunk ilyenkor) térkép jelzések, melyek a terepnek már nem felelnek meg.

Igen célszerű ilyen gyakorlatokat nappal, éjjel és fokozatosan nehezebb beállítással végeztetni. Előbb megmutatjuk a terepen a helyet, majd megmagyarázunk egy távolabbi helyet – írásban adjuk a parancsot –, vázlatot adunk, térkép után eligazítunk. Azonnali végrehajtással, időben megkötve, valami jeladáshoz kötve, valamint valami esemény bekövetkezéséhez kötve, stb., stb.

Zártrendű alaki kiképzés

Általában

Ha azt akarjuk megállapítani, hogy milyen mérvben és milyen módon hajtsuk végre a zártrendű alaki kiképzést, akkor legyünk előbb tisztában annak céljaival.

Célok:

- a) Csoportok gyülekeztetése, mozgatása, oly alkalmakkor, amikor ellenséges figyelés, illetve tűz behatásról nincs szó.
- b) Háborús lélektani szempontokból kifolyóan sokszor az akaratnak korlátlan alárendelését kell követelnünk és ezt a zártrendű kiképzés előmozdítja.
- c) Bizonyos kezelési fogások súlykolására azért van szükség, hogy adott esetben az emberek, legnagyobb lelki izgalmak mellett is helyesen végrehajtsák azokat.
- d) A tiszteletadás – mint a legfontosabb és legfőbb katonai erkölcs – fejlesztését is célozza.
- e) Tekintélyt parancsoló fellépés a polgári lakosság és külföld előtt, megkövetel bizonyos alakiságokat.
- f) Testedzés és az izmok és idegek szoktatása a pontos és elhatárolt munkához.

Látjuk tehát, hogy éppen olyan téves volna a zártrendű alaki gyakorlatokat elhagyni, mint azokat az öncélúságig fokozni.

Végrehajtás módja:

Téves nézet az, hogy a mai harckiképzés mellett nem marad idő a zártrendű alaki kiképzésre!

Igen is! Erre van idő!

Ha állandóan és szüntelenül csak elhatárolt „Harc” kiképzéssel foglalkozunk, akkor az emberek azt is meg fogják unni.

Meg kell találni a módot és időt arra, hogy a különböző kiképzési ágak között megtartsuk azt az összhangot, mely mellett az emberek állandó érdeklődését fenntarthatjuk.

Központilag nem lehet az egyes ágakra felhasználandó időt százalékokban kifejezni. A csapatparancsnok, az alosztályparancsnok, a kiképzést vezető, gyakorlati érzékkel meg tudja állapítani a szükséges beosztást. Időjárás, elhelyezési viszonyok, népjellem, fegyelmi helyzet, stb. befolyással vannak.

Általában lépten-nyomon panaszt hallottunk az alakiságok helytelen végrehajtására vonatkozólag: egyiknek túl sok, másiknak túl kevés!

Az igazság a középúton van!

Mik voltak a hibák?

A háború utáni, 6–8 évig tartó, zsoldos kiképzés mellett már az oktató és oktatandó is kimerültek a gyakorló undortól. Sokat ront az is, ha a parancsnokok, oktatók, jobb program híján és felkészületlenség esetén, zártrendű fegyelmező gyakorlatot tartanak.

Hibákat hoztak a polgári életből is.

Helyes időbeosztás és helyes gyakorlási mód mellett kevés időben tökéletes eredményt lehet elérni.

Az alakiság nem öncél, hanem segédeszköz a katona hivatásának ellátására. Tehát hivatásbeli ténykedésének minden alkalmát – lehetőleg – (harc alatt, menetben, szállásban, szolgálatban, stb.) ki kell használni az alakiságok előírások, csontokig-menő feszes, fegyelmezett, pontos végrehajtására.

Ez azonban, tapasztalat szerint, nem elegendő. Külön gyakorlatozás is szükséges, hogy mennyire, az az anyag jellegétől függ. És pedig részletezve: Állások – mozgások – testhelyzetek – puskafofások – különleges fogások.

Tiszteletadás

A helyesen végrehajtott tiszteletadás okvetlen hozzájárul a katonaerkölcsök elmélyítéséhez.

A tiszteletadásban nem a kéznek a sapkához való felemelése a fontos – hanem „büszke” testtartás, egyenes határozott, férfias szembenézés és ha az előljáró kezét nyújtja akkor férfiasan kell kezét fogni.

Aki nem vesz fel férfias tartást, aki nem néz nyíltan az előljáró szemébe és aki lagymatagon odatartja üdvözlésre a kezét, az nem tiszteletadást végez, hanem tiszteletlenséget követ el.

Fővetés:

Még egy, sőt több éves katonáknál is előfordul, hogy a fővetésnél nem néznek az előljáró szemébe és nem követik őt tekintetükkel. Ez onnan ered, hogy rendszeren előljárók nélkül gyakorolják ezt a mozdulatot.

Helyes eljárás: A legelső gyakorlattól kezdve, a fővetésnél mindig előljárót kell jeleztetni; így az emberek megszokják az előljáró szemébe való nyílt nézést. Amellett ne csináljanak bánatos arcot, ne horgasszák az orrukat.

Tisztelgési gyakorlatok

Az elvégzésére a következő sorrend célszerű:

a) Valami „jóképű” tisztséssel a különféle helyes és helytelen eljárásokat bemutatni.

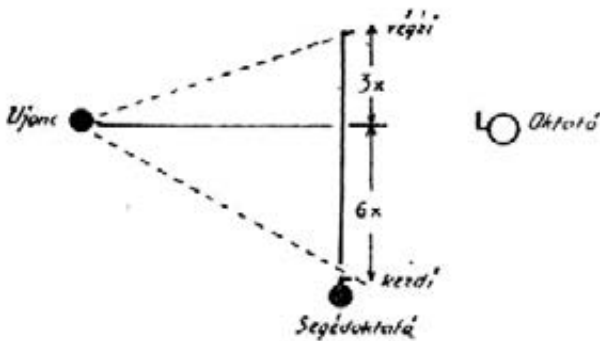
b) Szembenézési gyakorlatokat tartani. Szemben állva, elmenetelve, stb. Ennél a gyakorlatnál másra nem kell súlyt helyezni. Az arcki-fejzés is katonás, férfias legyen. Arcizmok megfeszítve, fogak inkább összeszorítva, ajkak zárva.

c) Katonás, férfias testtartás felvétele.

d) Tisztelgés állóhelyben. (Jelzett előljáróval.) Csak a kar mozogjon a sapka felé. Ne a fejet hajtsák le a kézhez.

e) Tisztelgés álló helyben, fővetéssel jobbra, vagy balra. Előbb elemi gyakorlattal.

Rossz!

f) Tisztelgés menet közben. Ezt gyakoroljuk:

Az újonc meneteljen az oktató előtt és jobbra tisztelegjen.

Az újonc meneteljen az oktató előtt és balra tisztelegjen.

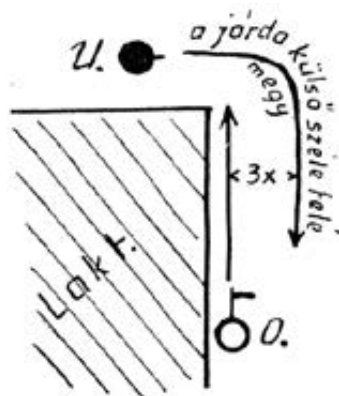
Mind a ketten meneteljenek és az újonc tisztelegjen jobbra.

Mind a ketten meneteljenek és az újonc tisztelegjen balra.

g) Sarkon találkoznak hirtelen.

h) A járdán való magatartás.

Lépten-nyomon találkozhatnak az ember olyan katonákkal, akik – dacára annak, hogy a járda teljesen el van foglalva –, a ház felé somfordálnak és úgy igyekeznek az előljáró és a fal között előre jutni, természetesen ezzel az előljárót leszorítva a járdáról.

Kihallgatáson való magatartás.

Két ember egyszerre tiszteleg. Ilyenkor beszédgyakorlatokat is lehet végezni. Beszélni, jelenteni, stb. nem jelent lélek nélküli kiabálást! Katonás, értelmes, rövid beszédet gyakorolni kell.

Magatartás zárt helyiségben

Szolgálaton kívül, puska nélkül:

Még az ajtó előtt vegye le a sapkáját (sisakját) és fogja jobb kézbe.

Karja legyen kinyújtva.

Mielőtt belépne, kopogtasson és csak ha a „szabad” figyelmeztetést hallja, lépjen be.

A helyiségben menjen néhány lépést előre és ne álljon meg félszegen közvetlen az ajtó előtt. A tiszteletadást feszes állással teljesítse.

Sapkáját (sisakját) csak a helyiség elhagyása után tegye fel.

Puskával: Sapkája (sisakja) fején marad.

Puskáját még az ajtó előtt vegye „súlyba”.

Belépés után szabályos állás és a puskáját tegye lábhoz.

Puskáját csak a helyiség elhagyása után teheti hátára.

Szolgálatban: Akár puskával, akár puska nélkül van, sapkáját (sisakját) ne vegye le, hanem úgy tisztelegjen, mint a szabadban

Ha az ajtóban találkozna előljáróval, nyissa ki az ajtót és tartsa fogva, miközben a tisztelgést a fent leírt módon teljesíti.

Tisztelgés nyilvános helyeken.

Utcán: Csoportban beszélgetnek. Mindenki arccal az előljáró felé fordul és tiszteleg.

Moziban: (sapkáját vegye le) feszes állással

Vendéglőben: (oldalfegyverét nem teheti le) feszes testtartással tisztelegjen.

Templomban: Adja meg előljárójának a tiszteletadást oly módon, hogy ezzel a többi hívők ájtatosságát ne zavarja.

Sétahelyen: Egyszer teljesítsen tiszteletadást. Ha az előljáró nem vette volna észre, úgy újbóli találkozásnál újra tisztelegjen. Miután előljárója tiszteletadását fogadta, többet ne tisztelegjen.

Fürdőben: Feszes állással tisztelegjen.

Ünnepélyen szabadban: A „tisztelegj” fogást hajtsa végre; – zárt helyiségben: feszes állással tisztelegjen, de ezzel az ünnepélyt nem szabad zavarni.

Tánc közben: Ne tisztelegjen, hanem a tánc befejezése után feszes állással tisztelegjen, ha előljárója közelébe ért.

Korcsolyázás közben: A „Tisztelegj” fogást hajtsa végre.

Karonfogva megy. (Öreget, beteget vezet): Szabad kezével tisztelegjen. – Bárkivel mással megy: Karját tegye szabaddá és tisztelegjen.

Tisztelgés mozgó járműveken.

Kerékpáron: Tisztelegjen szabályosan.

Motorkerékpáron: Ha vezeti, ne tisztelegjen; ha oldalkocsiban, vagy hátsó ülésen ül, szabályosan tisztelegjen.

Gépkocsin: Ha vezeti, ne tisztelegjen, ha benne ül, szabályosan tisztelegjen.

Kocsin: Ha hajt, fővetéssel tisztelegjen; ha ül, szabályosan tisztelegjen.

Vonaton: Álljon fel és szabályosan tisztelegjen. (Ha nincsen más ülőhely, úgy helyét feljebbvalójának kínálja fel.)

Villamoson: Tisztelegjen ülve. (Ha más ülőhely nincs, helyét feljebbvalójának kínálja fel.)

Hajón: Álljon fel és tisztelegjen.

Lóháton: Tisztelegjen.

Tisztelgés, ha a keze el van foglalva, (csomag, stb.).

Ha csak egyik kéz van elfoglalva: Ha van ideje, jobb kezét tegye szabaddá és tisztelegjen.

Ha kerékpárt tol, vagy lovat vezet: Fővetéssel tisztelegjen. Ha mind a két keze el van foglalva: Fővetéssel tisztelegjen. Ha kocsit húz, havat lapátol, súrol, vagy egyéb munkát végez: Csak a munka részleg parancsnoka tisztelegjen.

Mint őr.

Puska nélkül: Felállítási helyén minden nálánál magasabb rendfokozatú egyénnek tisztelegjen úgy, hogy mire a feljebbvaló hozzá 6 lépésre jut, befejezze a fogást.

Puskával: Tiszteknek: „Puskával tisztelegi” fogást hajtsa végre és vesse fejét feljebbvalója felé. A tiszteletadást előljárója előtt öt lépéssel már fejezze be.

Legénységi állománynak: Fővetéssel tisztelegjen felállítási helyén.

Csapatnak; „Puskával tisztelegi” fogást hajtsa végre, úgy hogy mire a csapat parancsnoka 6 lépésre ér, a fővetést is befejezze.

Az Oltári Szentség előtt: Az „Imához” fogást hajtsa végre.

Tisztelgés az Államfő és idegen uralkodók előtt.

Az Államfő vagy idegen uralkodó előtt 30 lépésre álljon meg, forduljon arcba és tisztelegjen, úgy, hogy az államfő, illetve idegen uralkodó előtt a tisztelgés 10 lépésre be legyen fejezve. Kísérje tekintetével és ha 10 lépést túlhaladta, folytassa útját.

Különleges esetekben.

Oltári Szentség előtt: Vallási szokása szerint tisztelegjen. Himnusz játzsása (éneklése) alatt: Álljon meg és tisztelegjen.

Szózat játzsása (éneklése) alatt: „Vigyázz”-ban álljon.

Hiszkegy játzsása (éneklése) alatt: „Vigyázz”-ban álljon és mikor a „Hiszek, hiszek, hiszek Magyarország feltámadásában” játzsásához (énekléséhez) érnek, tisztelegjen.

Egyéb esetekben

Fogoly kíséretében: Ne tisztelegjen.

A dicsőséges Szent Jobb: „Imához!”.

Honvédség zászlói előtt: Szabályosan tisztelegjen. Hősök emlékművei előtt: Valahányszor elhalad mindig tisztelegni köteles.

Gyászkísérettel haladó katona koporsó előtt: Szabályosan tisztelegjen.

Polgári ruhában megjelenő előljáró előtt: Tisztelegni köteles. Rendőrség és pénzügyőrséggel szembeni tiszteletadás: Aranyozottát viselő tisztviselőknek tiszteletadással tartozik.

Járőröknél: Csak a parancsnok tisztelegjen, ha ezt szolgálata (harchelyzet) megengedi.

Hídon: Csak a parancsnok tisztelegjen.

Menetek és pihenő alatt: Tiszteletadás nincs, csak ha az ország kormányzója, vagy ezredesnél magasabb előjáró jön, a neki járó kürtjelet kell adni és a parancsnok jelentkezik, ha az ellenség helyzete ezt megengedi.

Harc közben felderítő és biztosító szolgálatban: Tisztelet adás nincs.

Ismétlem, hogy a tiszteletadásban nem a kéznek a sapkához való emelése a fontos, hanem a nyílt szembenézés, férfias tartás, testületi büszkeség kifejezésre juttatása azzal a tudattal, hogy: „Ha én előjárómnak megadom a tiszteletet, akkor elsősorban a Honvédség tekintélyét, másodsorban saját magam értékét emelem!”

Erkölcsei nevelés

Bevezetés

Az erkölcsi nevelés alapja a jó példa és a természetesség.

Úgy, mint ahogy a gyermek a szülők példáján, a ház szokásain nevelődik, épp úgy a katonák erkölcsi ereje, a csapat testületi szelleme a parancsnok meggyőző (szuggesztív) erejéből és az illető csapat életének, működésének minden megnyilvánulásából fakad.

A gyermeket nem lehet csak szóval, vagy erőszakkal mássá nevelni, mint amilyenné a környezet hatása teszi.

A katonából sem lehet csupán előkészített „erkölcsi előadásokkal, vagy oktatásokkal” mást kiváltani, mint amit a gyakorlati élet – amelyben mozog, amelyet átél – belőle csinál.

Erkölcsei oktatások mindig csak a gyakorlati élet alakító hatásának „támaszai” maradnak.

Az a módszer, hogy az általános kiképzési tervezetünkbe – egy kiképzési év keretén belül – már előre bizonyos napokra vagy órákra beállítjuk az erkölcsi nevelés bizonyos elemeit (pld. febr. 20-án 18 h – 19 h-ig „Kötelességtudás”, márc. 10-én 9 h 30 – 10 h-ig „Bajtársiasság”, stb.) – rossz, mert többet ártunk vele, mint használunk!

Hozzá még az ilyen „előadások”-on az oktató rendesen sajnálja a „más célra jól felhasználható időt” és vagy pihenők alatt, pihenők helyett, vagy esti órákban tartja az előadásokat.

Azaz: kedvezmény helyett szellemi munkát követel, mely szellemi munka bizony a legénység zömének nagyobb megterhelést jelent, mint a gyakorlat.

Ne akarjunk tehát erkölcsöket csak nevelni, hanem teremtsük meg a csapat-testben – illetve a ránk bízott alakulatban – azt a megfelelő talajt, melyben az erkölcsök természetesen, észrevétlenül, tudat alatt fejlődhetnek.

Ez vonatkozik a csapatélet minden, még oly csekély fontosságúnak látszó ténykedésére: a bakancstisztítástól, az étkezésen, gyakorlati kiképzésen, díszelgéseken át, a vallási kötetmek ellátásáig.

Az ember érezze mindezekben elsősorban a parancsnok egyéniségének átfogó befolyását!

Az erkölcsi nevelés, oktatás, csak akkor eredményes, ha erre az emberek – bizonyos események és előzmények által gyakorlatilag „hangolva” vannak.

Ezalatt azt értem, hogy a nevelő éber figyelemmel kísérje a harckiképzés, menetek, belszolgálat, ünnepélyes alkalmak, fegyelmi események, társadalmi események, újonc bevonulás, eskütétel, kitüntetések, áthelyezések, búcsúk, üdvözlések alkalmait; versenyeredményeket, magas előjárók, bajtársak látogatását, előjárók dicsérő és elítélő megjegyzéseit stb. Ezeket mind használja föl arra, hogy a hangulatnak épp megfelelő oktatást tartson.

Persze, ez se legyen előadásforma, hanem sokszor csak néhány odavetett bátorító szó egy dicséret, egy példa, hasonlatosság vonása, egy kedvezmény adása, egy lelkes kiáltás, vagy akár egy halk szó, egy intés, egy tüntető hallgatás, díszruha öltése stb.

Ezt szuggesztív erővel kell, hogy érezze a parancsnok.

Persze, szuggesztív hatás elérését, nehezen lehet könyvből tanulni, erre nehezen is lehet receptet adni. Itt főképp gyakorlat teszi a mestert.

Megfigyelhetjük azonban, hogy mi segíti ezt elő.

A példaadás, az emberismeret, az igazságosság és az igyekezet, hogy a parancsnok ne csak katona, hanem „Ember” is legyen!

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy Katona = kérlelhetetlen és goromba, Ember = puha és elnéző. – Nem! Hanem, hogy megértéssel legyen a szerepet játszó egyénnel szemben és legyen ereje ahhoz, hogy tévedéseit beismerje, adjon igazat az alárendeltjeinek akkor, ha azoknak valóban igazuk van.

Tekintélyét nem az ő igazának erőszakos, csökönnyös követelésével, hanem tudásával, példaadó munkájával tartja csak fenn.

Az erkölcsi erők kifejlesztésének elemei:

„Harcosnak születik az ember ősi ösztöneivel, katonává a beléje nevelt erkölcsi tényezők teszik.”

Ezért az erkölcsfejlesztés kétirányú legyen:

– az emberekkel velük született harci ösztön, a vitézség, a magyar virtus ébrentartása, erősítése és

– az erkölcsi érzelmek különböző elemeinek, Istenfélelem, kötelességtudás, stb. (lásd későbbi részletezés) fejlesztése.

Mindkettőben közvetve és közvetlenül érhetünk el eredményt.

Közvetve: a mindennapi munka útján.

Közvetlenül alkalmi oktatások által.

A harci ösztön, vitézség, magyar virtus ébrentartása, fejlesztése

Ennek legfontosabb gyakorlati követelménye a helyes harckiképzés. A kiképzés felépítésének módjáról feltüntettem annak szükségességét, hogy mindenképp csináltassunk az újoncokkal kis harcfeleadatokat minden megkötés nélküli viszonyossággal, és ne boncolgassuk azokat tudálékosan, hanem dicsérijük bennük a merész és furfangos eljárást.

A raj, szak[asz], század gyakorlatok zömét is a viszonyosságon alapuló gyakorlatok képezzék.

A harceszközök oktatásánál is elsősorban azok használati módját mutassuk be és gyakoroltassuk, ne foglalkozzunk eleinte alkatrészek elnevezésének tanításával.

A versengések beállítása szintén fejleszti a harckészséget. Közelharcot se oktassunk előbb elemezve. Eresszük egymásnak az embereket birkózni, verekedni (védőeszközökkel).

A vitézségről, a magyar virtusról a következő tárgyú oktatást tarthatjuk.

Hiába kutatunk más nemzetek szókincsében, nem találunk oly kifejezést, mely ezt a fogalmat fedné.

Mi ez tehát?

A minden emberrel vele született egészséges harci ösztön? Avagy a beléje nevelt katonai erkölcsök összességének különleges megnyilvánulása? Nem! Előbbiek minden nemzet fiának tulajdonai lehetnek, ha megfelelő életviszonyok közé kerül, de a magyar virtus, az más – az annál több!

Ha hallod e szót, akkor látod a fáradhatatlanul száguldó ősmagyart, kinek nincs ideje kényelmeskedni – látod őt, amint színlelt harcmozdulatokban okosan maga után csalogatja ellenfelét, hogy kellő pillanatban több oldalról, mint a fergeteg, rácsapjon az elbizakodott üldözőre: – látod, amint Európa csataterain hol itt, hol ott feltűnik! Nem fosztogatni, nem nyereszkedni és sarcolni, hanem lovagiasan küzdeni.

De nemcsak ott látod őt, ahol nyílt esze és szíve erejével vívott győzelmi mámore vitte előre, hanem ott állt ő a vártán évszámra is, amikor török, tatár ellenében, szomjan az utolsó emberig védte kis végvárait. Mikor már az utolsó védőbástya is romokban hevert, ott állt a magyar – szinte védtelenül, tán törött karddal, de lerongyoltságában is csillogó, dacos tekintetével.

És a világháború magyarja?

Vajon a megváltozott életviszonyok nem sorvasztották el ezt az ősi erényt? Igaz, hogy nehéz sora volt a magyar katonának – aki szemtől-szembe szeret nézni az ellenséggel és veszéllyel – most, amikor hónapok-számra kellett bujkálnia sáncokban.

De ő túrta azzal az önmegtagadással, azzal a daccal, amellyel ősidők óta szembeszállt a sorssal: azzal a sorssal, mely őt hol északról, hol délről, hol mind a négy világtáj felől a földszínéről le akarta seperni.

Vitézi cselekedetek leírását bőven találunk a katonai irodalomban, katonaujságban, de a napi sajtóban is.

Ilyenektől lehet oktatni, de igen hatásos oktatási mód az is, hogy az emberek apáik, rokonaik, ismerőseik ily háborús élményeit elmondják.

Egy naplórészlet:

– Hosszú hónapokon át ott álltunk a lövészárookban. Az éjjel-nappali munka, a szüntelen őrszolgálat, a sovány ellátás, a rossz ruha, ázás, fázás mind, mind rügött embereim ellenálló erején.

De ők állták a sarat!

Június 15-én megszólaltak az orosz ágyúk! Már 10 órája döngötte a pergőtűz az árkokat. Pusztulás, romhalmaz, összelőtt árkok, eltépett drótok, felperzselt fák, amerre a szem ellát.

Az emberek árkokba húzódva, lapulva, tépetten is csak túrték ezt a poklot. Aki nem ismerte a magyar katonát, azt hinné, hogy: itt a vég! De nem! Mert ő nemcsak okosan rajtaütni, hanem meggyőződéssel kitartani is tud!

Igaz! Vége volt az ároknak, vége a begyakorlott védelmi magatartásnak, vége az akadályoknak és mindennek, amivel a védelmi harcra műszakilag felkészültünk.

De nem volt vége annak a szikrának, mely sár, bűz és cafat alól az emberek szeméből csillant parancsnokuk felé.

Vége! Az orosz támadás megindult.

Hirtelen, a föld alól ott termett sok emberem törődötten, sebesülten; ki a drót-

hoz ugrott és tusával fejbevágta az orosz ki a mellvédre térdelt és lőtt, ki szuronyával neki rontott.

Az orosz támadás összeomlott!

Az előbb mondtam, hogy Hazánk fiai „magyar virtussal” dacosan szembeálltak a sorssal, mely az összes világtájak felől rájuk sújtott.

Nem jól mondtam!

Nem a sors sújtó kezét, hanem a Mindenható kitüntető kezét látom abban, hogy ezzel a Hazánk felett gyakran elszárguló vérzivattal alkalmat ad arra, hogy őseinktől öröklött ezen gyönyörű erkölcsünk soha el ne lankadjon.

Tehát küzdj és bízzál, magyar katona! Mert Isten gondviselő szeretete e küzdelmet erkölcsöd erősítésére rendelte, hogy ne tünj el a föld színéről, mint megannyi hős, de később elpuhult nemzet, hanem újult erővel indulj neki a második évezred útján!

Erkölcsei érzelmek különböző elemeinek fejlesztése

Sokszor halljuk a kifejezést: „Katonai erkölcsök”.

Legyünk tehát elsősorban tisztában azzal, hogy mik és melyek ezek. Beszélhetünk-e külön hivatásbeli – szakmabeli erkölcsökről?

A keresztény erkölcsök, melyek egész társadalmi berendezésünk alapját képezik, nem adnak-e elég lelki támaszt az élet minden megnyilvánulásában, munkában, küzdelemben, örömben, bánatban egyaránt?

Igen! A katona is megtalálja bennük mindazt, ami lelkének egyensúlyához kell. A katona hivatása azonban – eltérőleg az általános társadalmi élettől – oly különleges követelményeket támaszt, amelyek irtózatossága alatt az ember természetes ösztönei, (létfenntartási ösztön és ebből eredő félelemérzés, valamint az önző érzelmekből eredő kényelemszeretet stb.) könnyen legyűrhetik a lélekbe nevelt erkölcsöket.

A katona a győzelem kivívásáért latba veti legnagyobb kincsét testi épségét, véréét, életét. Sok-sok fáradságot és nélkülözést tűr.

Ezek hatása alatt a gyengébb lélek önkéntelenül is oly cselekményeket, vagy mulasztásokat vált ki, amelyek homlokegyenest ellenkeznek gyakorlattal, tudással és az általános erkölcsi felfogással, és amelyek előre nem látott módon alakítják munkáját, harca eredményét.

De nekünk, magyar honvédeknek erős lélek – egész ember – kell, aki vak elszántsággal ellenséges tűzben, biztos fedezékből előretör, rohamoz, közelharcban szuronnal, késsel verekszik, cafatokban, lógó ruházatában,

véresre sebzett körmökkel, sárban, hóban csúszik, sziklára kapaszkodik. Véraláfutott szemekkel várja a leszámolásra neki rontó ellenfelét – éhes gyomorral, fagyott lábbal, véres fejjel egyaránt túri a legpokolibb acélzáport és fenséges nyugalommal szembeszáll gáz- és tűzokádó harcokosi szörnyetegekkel.

Ilyen értelemben tehát igenis, ismerünk „katonai erkölcsöket”.

Ezért kell a katona lelkét jobban edzeni, ezért kelt benne az erkölcsök egyes elemeit úgy megerősíteni, hogy azok az önző érzelmek és ösztönök a háború rettenetes szenvedéseiben is minden kísértésnek ellenállhassanak.

Mielőtt a különféle katona-erkölcsi tulajdonságok lényegét, fejlesztési módját taglalnám, megemlékezem itt mindazon érzelmekről, amelyek mint fő mozgató lelki erők a világháborúban az egyes küzdő népeket oly hihetetlen nagy teljesítményekre serkentették.

Ezekről az oktató alkalomadtán beszélhet.

A magyarnál a legjobb eredményt a becsületérzésre való hivatkozással tudtuk elérni.

Ebben a mai magyar ember teljesen megtartotta ősei erényeit. A németeknél a mélyen belenevelt és legmagasabb színvonalon álló meggyőződéses kötelességtudás játszotta a főszerepet.

Az olaszokat régi, dicsőséges múltjuk felébresztésére való törekvés képesítette azokra a kitartó, nehéz harcokra, melyeket a Karszt poklában álló hős katonáink ellen oly önmegtadással vívtak.

A franciákat a 40 esztendőn át állandóan szított, becsvágyból eredő nemes bosszú (revanche) hajtotta. De erőt merítettek ők annak a dicsőségnek (gloire) fényéből is, mellyel nagy császáruk – Napóleon – haditettei annak idején besugározták a francia katonát.

A szerbet izzó hazaszeretete bírta kitartásra még akkor is, mikor egész országát már elvesztette.

Az oroszot az uralkodó hatalom melletti feltétlen engedelmesség bírta arra, hogy szó nélkül tömegekben áldozza fel magát.

Az angolt a hagyományaihoz való rendületlen ragaszkodás, az egyén és munkájának feltétlen megbecsülése, valamint a nagy mérvben kifejlett sport erkölcsi hatása segítette.

A lengyeleket a történelmi erők igazságába vetett hitből eredő feltétlen bizakodás lelkesítette. Szép nemzeti himnuszukban ezek az érzelmek meghatóan jutnak kifejezésre.

Miután a katonai erkölcsök is az általános keresztény erkölcsökből merítik éltető elemüket, alapjuk csak az a megdönthetetlen irány lehet:

„Imádkozzál és dolgozzál”

Az Istenbe vetett hit és a tökéletesen elvégzett jó munka felemelő hatása együtt adják meg azt a bizakodást és lelki egyensúlyt, amely polgárt és katonát az élet minden zivatarán egyaránt átsegít.

Ha az emberből ez a két erény hiányzik, akkor a többi sem fejlődhetik ki.

A katona jellem fejlesztésére elsősorban fontosak a következő érzelmek: Istenfélelem, hazaszeretet, becsületesség, kötelességtudás, bajtársiasság, önzetlenség, tisztelet tudás, felelősségérzés őszinteség és igazságérzet.

Ezeket teljes tisztaságukban csak a meglett és jól nevelt – illetve a környezet, a jó példa által helyesen befolyásolt – embernél tapasztalhatjuk.

A még meg nem állapodott jellem a jót főképp a dicséret kedvéért teszi, a rosszat, pedig a büntetés miatt kerüli. Az erkölcsileg erős ember – és ezt minden katonától és hazaszerető polgártól egyaránt követeljük – ellenőrzés nélkül is tökéletesen ellátja a sors által reá szabott kötelemeket.

Az Istenfélő katona

Egy magasabb, földöntúli lény igazságosságába vetett hit szent igazságunkért való küzdelmünkben lelkesít, szenvedésben, nélkülözésben pedig bizalmat és erőt ad a kitartásra.

A világtörténelemben és nemzetünk történelmében egyaránt látjuk, hogy a győzelem mindig a mély vallásosságtól áthatott seregek mellé szegődött.

Az ókori hatalmas népek fényes pompával tisztelték isteneiket. Az ősmagyarok küzdelmeik előtt és után híres táltosaik által áldozatot mutattak be „Harduruknak”.

A középkor vitézeinek ruházatán, fegyverzetén egyaránt ott tündökölt a kereszt jelvénye.

Hunyadi törökverő hadai és Rákóczi hős kurucjai „Jézus!” kiáltással rontottak az ellenségre és verték szét annak seregeit.

Negyvennyolcas honvédeink dicső harcaiban ott lengett Nagyasszonyunk, Mária lobogója a küzdő csapatok előtt.

A világháború katonája a hatalmas küzdelmekben találta meg ismét az utat Istenéhez, mely útról a háború előtt felburjánzott marxista áramlat már-már eltérítette.

Milyen érzéseket váltott ki a háború az istentagadóból?

Érezte, hogy a puskatúz, ágyútúz poklában, véres rohamban nincs honnan segítséget várnia, nincs, ki ezer veszélyben megóvja.

Egy szeszélyes, eltévedt golyó véget vethet életének, egy gyámoltalan ellenség kézigránátja széttepheti.

Hány egészséges ember idegrendszere ment így tönkre, mert elvesztette a bizakodást, majd ingadozott és így alul maradt a küzdelemben.

Istenfélő ember sohasem csüggedt el egészen, kitartással, bátran teljesítette kötelességét és győzött, mert Isten a bátrakat segíti!

Igen sokat hallottuk a hadjárat alatt a következőket:

„Ah! mit törődöm a háborúval, én nem izgulok, én fatalista vagyok.”

Tudjuk, hogy Mohamed azért állította tanaiba a fatalizmust, hogy ezzel könnyebben serkentse híveit a „tűzzel-vassal” való térítési munkában.

A kérdés most már az, hogy a mohamedánok ezen tanításukkal többet, jobbat tudtak-e elérni, mint a keresztények?

Azt hiszem, nem!

A fatalizmus kíséző jelensége a veszély lekicsinylése, könnyelműség. Ez pedig káros befolyással van a harcban.

A keresztény vallás azt mondja: „Segíts magadon, az Isten is megsegít!”

Tanítsuk meg katonáinkat arra, hogy minden helyzetben, legyen az bármily kétségbeejtő, segítsünk magunkon, mert bizalom és erős akarat minden akadályt legyőz.

De mégis! Miért tudtak annak idején a mohamedánok oly nagy sikereket elérni? Mert az akkori harcmodor mellett inkább zárt tömegek harcoltak. Ott az egyénnek nem kellett önállóan gondolkodni, öntevékenyen cselekedni.

Ma minden harcos külön-külön egy kis hadvezér, akinek mérlegelnie, elhatároznia, terveznie és sokszor teljesen önállóan és öntevékenyen cselekednie kell.

Hacsak arról is kell döntenie, hogy előreküzdés alatt melyik bucka mögött keressen védelmet, már ez is eléggé indokolja a felfogást: „Segíts magadon, az Isten is megsegít!”

Bár csodákat ma nem várunk, mégis oly helyzeteket teremtett a háború, melyek a legbámulatosabb csodákkal határosak és melyek mély nyomot hagytak a küzdők lelkében.

Ilyen példákat a valláserkölcsi nevelésben fel kell használni.

A vallásosság a katona hivatásában oly erőt jelent, melyet okvetlen gondosan ápolnunk kell.

Minden parancsnok, vezető kötelessége e téren irányító befolyását érvényesíteni.

A parancsnok vallási meggyőződése ugyan személyes magánügy, de alárendelt alakulatának valláserkölcsi nevelése elsőrendű hazafiúi és katonai kötelessége.

Talán sehol sincs a parancsnok példaadása oly nagy befolyással, mint épp ezen a téren.

Ezért legyen tudatában, hogy nem elegendő csak osztagát napiparancsokkal templomba rendelni, valláserkölcsi oktatásokat elrendelni és a többit a lelkészre bízni.

Miben nyilvánuljon a parancsnok, a tisztikar, az előjárók befolyása?

a) Fel kell ébreszteni az emberekben azt a meggyőződést, hogy a parancsnok „törődik” emberei lelki életével, valláserkölcsaik ápolásával.

Az előjárók legalábbis olyan fontosságot tulajdonítsanak embereik templombajárásának, valláserkölcsi oktatások megtartásának, különleges ájtatosságai ellátásának, mint a gyakorlatokra való kivonulásnak.

Bizony több alkalommal állapítottam meg saját osztagaimnál, hogy emberek indokolatlanul távol maradtak, hogy egész külső megjelenésük ruházatuk, a gondozatlanság benyomását keltette, hogy énekes- vagy imakönyvecskéjüket elhagyták stb.

Ezzel nem törődött senki, ez mellékes volt! De jaj, ha egyszer a gyakorlati kivonuláshoz nem hozták el a gyakorló töltenyt, vagy szakadt volt a bakancs! Ilyenkor 4–5 előjáró is egymás után dorgálta, fenyítette őket.

Ezen eljárás lélektani eredménye kézenfekvő.

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy „erőszakkal” akarjunk vallási meggyőződést az emberek lelkébe préselni!

Nem!

Én azonban azt tapasztaltam, hogy ha a templomba járás külsőségeit gondosan kezeljük, akkor azok az emberek is, akik a polgári életben különleges életviszonyaik folytán e téren elmaradtak, lassan lassan oly belső átalakuláson mennek át, mely leszerelésük után is maradandó alapot képez jövő életmódjukban és felfogásukban.

b) A vasárnap és az ünnepnapok „ünnepet” jelentenek.

Ezt juttassuk minden vonatkozásban kifejezésre.

A napirendben előírt kötelmeken kívül adjunk teljes szabadságot, pihenőt,

az étkeztetésre fektessünk különös gondot, adjunk alkalmat, hogy az emberek hozzátartozóikkal érintkezhessenek.

Ne akarjuk vasárnap külön munkával pótolni azt, amit hétköznapi elmulasztottunk, mert ez bénító hatással van a következő hétre és a lelki életre is.

Ne tartsunk mindig vasárnap „belrendi” szemléket, hogy azután hosszabb kutatás után azzal toroljuk meg a talált hibáikat, hogy vasárnap délutánra rendeljünk el tisztogatást stb.

Ily módon az ember oly lelkiállapotban jut a templomba, melyből azután nehéz ájtatos elmélyülést kiváltani.

Ne is tartsunk vasárnap „büntető” pótgyakorlatozást.

(A gyakorlás egyáltalán nem lehet „büntetés” tárgya.)

Ha a parancsnok azonban meggyőződött arról, hogy kivételesen épp ezen a napon kell megkülönböztetett szigorral fellépnie, akkor ezt tegye meg, mert a helyes időben alkalmazott, igazságos megtorlás csak emelheti az erkölcsi erők kifejlődését.

c) A templomba-menés és Istentiszteleten való részvétel külsőségei:

A templomba vezetés „díszkivonulás”-számba megy! Tehát a külsőségek által is emeljük belső értéküket.

Minden ténykedésben – kivéve magát a szertartást – elsősorban a „katonás, büszke, férfias” fellépés jusson kifejezésre.

A templomba vezető parancsnokot (ha nem tisztról van szó) ki kell válogatni. Ne bízzuk ilyenkor az osztag elvezetését egy olyan egyénre, akinek külső megjelenése, fellépése, parancsnoki tekintélye nem elég katonás.

A parancsnok megjelenése és fellépésének szuggesztív hatása átszáll az alárendeltre, emeli büszkeségüket, önértéküket és a felsőbbrendűség érzetét váltja ki belőlük.

Ez hozzátartozik az ünnepies hangulat emeléséhez és ellentétet képezve a szertartás alatti alázatossággal, termékenyítőleg hat a lélek erősítésében.

A szervezetszerű parancsnok néha legyen személyesen jelen a templomba való elindulásnál, illetve az Istentiszteleten.

Nézze végig embereit. Igyekezék tekintetükből szinte lelkiismeretükben olvasni; szóljon ilyenkor néhány jó szót vagy intézzen kérdéseket az emberekhez.

Érdeklődjék a létszámok felett, nézze meg az öltözéket, a tisztálkodást, beretválkozást, hajak gondozottságát stb.

Az osztagok külső megjelenését tegyük tetszetőssé. Nagyság szerint sorakoztassuk, féltagokat tüntessük el, tisztéseket csoportosítsuk megfelelő nagyság szerint.

Az összes kürtösöket kürttel vonultassuk ki. (Rendeljük ki a zenét.) Nagyobb osztagoknál egyesítsük a kürtösöket az élen és helyezzünk súlyt az erőteljes, tiszta kürtölésre. (E téren néha szinte szánalmas benyomást keltett bennem egy-egy osztag. A kürtös kürtje piszkos, rosszul fúj, állandóan mellé fogja a hangokat, egy-egy hang kimarad, ütemezése rossz stb. Akkor inkább tüntessük el a kürtöst, ha nincsenek még „kész” kürtöseink, mert ez mérhetetlenül árt nemcsak a honvédség tekintélyének, de az emberek büszke önértetének is!)

A templomban jó előre gondoskodjunk megfelelő helyekről, nehogy azután a templomba való bevonulás után ide-oda tolongás, polgári személyek zaklatása fejlődjék, illetve az emberek annyira össze legyenek zsúfolva, hogy ájtatosságuknak nem tehetnek eleget.

Adjunk alkalmat az embereknek, hogy megtanulhassák az előírt énekeket, imákat.

Az Istentisztelet megtartásához szükséges segítséget adjuk meg az egyháznak. (Ministránsok, énekesek, zene kirendelés, diplomá díszítése stb.)

Tábori Istentiszteletek előkészületeit megkülönböztetett gondval hajtsuk végre.

Követeljük, hogy az előírt énekeket minden ember énekelje.

Különösen helyezzünk súlyt arra, hogy a Himnuszt erőteljesen, férfiasan énekeljék és nemcsak „úgy magukba dúdolják” mert ez igen lesújtó benyomást tesz minden hazafira.

d) Kihelyezések, nagyobb gyakorlatok alatt is találjunk alkalmat valláskötelmeink ellátására. Egy tábori Istentisztelet, melyen a vidék polgárai is részt vesznek, kiváló módon emeli a honvédség tekintélyét, de az emberek vallási érzelmeit is erősíti.

e) Különleges egyházi ünnepekre kirendelt katonai osztagok, díszszázad, őrségek készüljenek fel erre a szolgálatra legalább úgy, mintha magas előljáró díszszemléjéről volna szó.

A parancsnokok ilyenkor gondosan állapítsák meg a teendőket, felállást, fogadásokat, díszmenetet stb. és ne mulasszák el, az Egyház közegeit, lelkészeit megkérni, hogy a lehetőséghez mérten a katonákat, osztagokat részesítsék megkülönböztetett áldásban illetve a prédikációban emlékezzenek meg a honvédségről is.

Ezzel szemben a parancsnokok a honvédség nevében köszönik meg lelki-pásztori szolgálatukat. Ezt lehetőleg úgy, hogy az osztag tudomást vegyen róla.

f) A parancsnok ne csak a saját vallásfelekezetének meg felelő Istentiszteleten

jelenjen meg, hanem találjon alkalmat arra hogy a többi egyházzal is felvegye az érintkezést.

g) A különböző vallásfelekezetű egyéneknek adja meg a rendeletileg előírt szabadságot.

h) Parancsnokok és oktatók találjanak a mindennapi életben alkalmat arra, hogy adott esetekből kifolyólag tanulságosan alkalmazott valláserkölcsi gondolatokat vessenek fel.

i) Oly alkalmakkor, amikor az egyén élete az egyházzal kapcsolódik, előjárók, bajtársak, osztagok, küldöttségek jelenjenek meg. (Esküvő stb.)

j) A kapcsolatot az egyház-férfiakkal tartsuk minden tekintetben fenn, vegyünk részt az ő ünnepeiken, de hívjuk meg őket a mi jellegzetesen katonai ünnepeinkre, sőt nagyobb gyakorlatainkra, társadalmi megmozdulásainkra is.

A valláserkölcsök ápolásában mindenképpen és elsősorban tartsuk gondosan szem előtt az illető Egyházak előírásait, különleges szokásait.

A munka mint erkölcsfejlesztő tényező

Az erkölcsről szóló bevezetésben mondtam, hogy minden erkölcsök alapja: „Imádkozzál és dolgozzál!”

A jól elvégzett munka felemelő hatása fejleszti az önbizalmat és újabb cselekményekre serkent.

Szem előtt kell tartanunk azonban a következőket:

A munka csak akkor erkölcsfejlesztő, ha az ember annak értelmét fel tudja fogni, ha a célszerűségnek megfelelő változatosságot visszük bele, ha megfelelő testi és lelki pihenésről gondoskodunk, ha túl sok munka esetén nem állandó túleröltetéssel, az idegek túlfeszítésével dolgozunk, hanem a lényegyet kivonjuk és azt elvégezzük, ha az embereket munkájukban észre vesszük és munkájuk módjáról, eredményéről elismerőleg vagy feddőleg nyilatkozunk, ha nemcsak azért dolgozunk, hogy a napirendben előírt időt eltöltsük, ilyenkor inkább adjunk teljes pihenőt.

A munkát csak szükség esetén használjuk föl mint büntető eszközt. Vonatkozik ez különösen a gyakorlati kiképzésre.

Ha viszont az eredmény nem megfelelő és az oktató ember csak lustaságból és nemtörődömségből kifolyólag nem halad, akkor a gyakorlást, a munkát sulykolásig lehet vagy kell fokozni, hogy az illető érezze a parancsnokának, oktatójának feltétlen erős akarátát.

Vigyázzunk arra, hogy az úgynevezett szemkitörő tüntető munka, melynek

csak önző feltűnési vágy a célja, ne találjon elismerésre és befogadó talajra, mert az ilyen esetek egy osztág testületi szellemét teljesen alááshatják.

Igen felemelő hatással van az oktatandóra, ha munkájának eredményét azonnal látja, illetve érzi. Ezért célszerű a kiképzési eljárás minden ágazatában legelőbb valami komoly eredményt ki váltani. (Lásd: „Kis harcfeladatok viszonyossággal”, „Lőkiképzés”, „Éjjeli kiképzés”, melyeket nem „elemi” gyakorlatokkal, hanem eredményteljes munkával kezdek.)

Súlyt kell helyoznünk arra is, hogy az emberek ne szokják meg a munkában való változtatást, minőség vagy rendfokozat stb. szerint.

Mindenki megkapja ugyan szervezetszerű munkakörét, de ha a szükség kívánja, akkor minden munkához fogjon, – ha csak nagy rangkülönbség szakértelem hiánya, célzatosság stb. mást nem követel.

Egyébként, ha a parancsnokot „ellenőrző” ténykedése teljesen leköti, akkor tényleg nem dolgozhat, de ha csak néhány emberre kell felügyelnie, akkor álljon be szintén a munkába.

Tekintélyét ne azzal akarja emelni, hogy zsebre tett kézzel cigarettázva nézi a dolgozó bajtársakat, hanem azzal, hogy a munkát jobban végzi, mint amazok.

Shoktassuk az embereket arra, hogy minden munkát odaadással végezzenek. Ha akadályok elé kerülnek, ne keseregenek és tétlenkedjenek, hanem a lehető legfurfangosabb módon, rögtönzésekkel stb. segítsenek magukon. A közmondás: „Munkásság az élet sója, – ábrándozás (értsd alatta sült galamb várását, tétlenkedést) a megrontója!”

A természet mint erkölcsfejlesztő

A természettel való sűrű érintkezés elsőrendűen emeli az egyes ember, illetve csoportok erkölcsi erejét.

Csak arra a történelmi tényre kell rámutassak, hogy erkölcstelenségek, a világ erkölcsi rendszerét felforgató áramlatok mindig a túlszűfolt kultúrközpontokból indultak ki. (Róma az ókorban, Párizs a nagy forradalom idején, Budapest 1918-ban, stb.)

A katona hivatása már magában véve megköveteli a természetben való tartózkodást, mozgást, a természet adta erők ki használatát. Tehát, ha csak lehet, rendezzünk táborozást, étkeztetést, tábortüzet a szabadban, hosszabb gyakorlatokat és szorítsuk a legminimálisabbra a zsűfolt laktanyákban való, – többnyire elméleti és utató foglalkozást.

Az erkölcsileg igen magas fokon álló „vadász- és cserkészszellem” a természettel való sűrű érintkezésből meríti erejét. A katonai kiképzésben pedig éppen ez a két tényező igen nagy szerepet játszik; tehát éljünk velük.

A kötelességtudás

Mondottam, hogy harcérzékkal születik az ember. A kiképző feladata ezt az érzéket ébren tartani, fokozni.

A kötelességtudást azonban beléje kell nevelni. A nevelés két fő pillére: a tanító és a századparancsnok. Bár a család, a felsőbb iskolák, a munkaadó mind-mind kiveszik részüket az ez irányú munkából, mégis ők vannak leginkább formáló hatással az egyénre.

Az egyik a gyermek zsenge lelkébe plántálja a kötelességérzés első, érzékeny palántáját és nagy gonddal szeretettel óvja úgy rideg, mint tál lágy külső befolyások ellen. Jaj annak a szülőnek aki e téren nem támogatja a tanítót, vagy ellentétesen befolyásolja gyermekét.

A másik pedig, a századparancsnok – hivatva van a nyugtalansággal és képzellel teli ifjú lelkét úgy megerősíteni, hogy mint kész férfi gyakorlatilag is megállja helyét az élet küzdelmeiben.

A kötelességtudás ezen tanítómesterei legyenek ezért hatalmas felelősségük teljes tudatában, legyenek büszkék rája és nemzetnevelő feladatokra és nemcsak szaktudásukat, de „emberi” erényeiket, szeretetüket is vigyék bele a munkába.

Nem csak a nagy hőstettekben, hanem a kis munkában; ott ahol nincs ellenőrzés, ott nyilvánul meg az igazi kötelességtudás.

De lássunk egy példát:

Amilyen egyszerű és szerény ennek a tartalma, olyan hatalmas tanulságot vonhatunk belőle.

1917-ben történt az oroszok előnyomulása során.

Az oroszok visszaverték csapataink egy részét.

A viasszorított had egy erdőn ment át, elvesztette az összeköttetést, a vezetés lehetetlenné vált; mindenki elvesztette a fejét. Ebben a zűrzavarban az orosz túzéréség és gyalogság tüze még jobban fokozta a rémületet.

Hanyatt-homlok futva menekültek az emberek.

Egy folyóvíz útját állotta a visszaözlő emberáradatnak. Csak egy fahíd vezetett át. Élet-halál harc fejlődött itt ki az emberek között, hogy átjuthassanak a hídon.

Egymást lökve, legázolva, a hídról leszorítva tolakodtak előre. Néhányan úszva igyekeztek a patakon át, sokan benne rekedtek.

A híd másik oldalán egy rakáson feküdt saját tüzéségünk néhány lőszerládája, tele lőszerrel.

Futás közben, embereink a ládákon megbotlottak, elestek és felugorva, trágár szitkok között futottak tovább.

Arra senki sem gondolt, hogy most az előre törő oroszok ezeket a lövedékeket kézre kerítik és ellenünk felhasználják. Bevallom, hogy én magam sem törődtem vele.

És ekkor már az utolsók között jött egy közlegény.

Nehéz felszereléséből nem hiányzott egy darab sem. Mikor odaért a lőszerládákhoz, megállt ... a ládákat kinyitotta ... a lőszert kiszedte ... és egyenként minden egyes darabot más-más helyre hajította a patakba. Utána hajította az üres ládákat is, és azután futott tovább vissza.

Ezt az embert senki se biztatta, senki se dicsérte!

Nem a vitézséget, nem a hőstettet csodáltam meg ebben az egyszerű emberben, hanem most ismertem csak meg, mit jelent a kötelességtudás, amelyről békenevelésem idején szép szavakban bár sokat hallottam. És magam is sokat tanítottam, de valódi értelmét felfogni nem tudtam.

Egy másik példa:

Szabadságot kaptam és egy szánon igyekeztem a legközelebbi vasútállomásra.

A dermesztő hidegben jól beburkolódtam pokrócba, bundába. Útközben találkoztam egy gyalogossal, aki szintén szabadságra ment. Felvettem a szánra és adtam neki egy pokrócot. Ő arccal hátrafelé ült, a pokrócot magára vette és jól bebagyulálkodott a szalmába. Menet közben egyszer csak arra kért, hogy állítsam meg a szánt. Azt hittem, hogy elvesztett valamit; hát megálltunk.

Az ember kigubózkodott szalmás, pokrócos meleg helyéből, leugrott a szánról és kb. 30 lépést futott hátra az úton. Ott fel emelt valamit és beletette a kenyértarisznyájába. Mikor újból visszaült a helyére, megkérdeztem, hogy mit emelt fel. Erre szó nélkül belenyúlt a tarisznyájába és kihúzott egy darab vasat. Kb. fél kilós darabja lehetett egy törött abroncsnak.

Kérdem, mit akar ezzel?

„Elviszem az állomásra és ott leadom az anyaggyűjtő állomásra, mert – azt mondja – Hazánknak nagy szüksége van vasra!”

A vér az arcomba szökött, elpirultam, szégyelltem magam!

Én tőlem az egész út tele lehetett volna spékelve vasdarabokkal, én ugyan nem vettem volna észre, pedig tudtam, hogy Hazámnak szüksége van sok vasra.

Ezt az embert sem ellenőrizte senki, elismerést, jutalmat nem várt!

Meggyőződéses kötelességtudása serkentette őt arra, hogy akkor, amikor Hazája naponta ezer tonna számra termelte és fogyasztotta a vasat, ő akkor evvel a kis darabkával is segítsen!

A kötelességtudásra való nevelés módja:

Adjunk önálló megbízásokat, feladatokat az embereknek. Ott, ahol állandóan, úgyszólván dróton rángatjuk és kicsinyesen beleavatkozunk az emberek részletes munkájába, ott kötelesség tudás nem tud kifejlődni. Időközönként persze, a munka eredményét szóvá kell tenni!

Egy másik lélektani jelenségre is felhívom itt a figyelmet.

Sok helyütt azt látjuk, hogy az emberek ténykedését számtalan „tilalmi rendszabály” felállításával irányítják. Az épület, az udvar, a kert tele van „Tilos!” – „Nem szabad!” „Nincs megengedve!” – stb. feliratokkal. A napiparancsok özöneivel hozzák a rendelkezéseket arra vonatkozólag, hogy mit „nem szabad” tennie az embernek.

Ezek a tilalmak talán helyénvalók lehetnek, de az emberek ténykedésének ilyen módon való keretbe szorítása semmi szín alatt sem fejleszti a kötelességtudás érzelmét, sőt, ellenkezőleg.

Természetes, hogy ott, ahol sok ember együtt van, nem nélkülözhetjük teljesen a „tilalomfák” felállítását, de igen sok esetben tilalom helyett biztatással, önérzet ébresztéssel, – kötelességtudásra való hivatkozással jobban érünk célt.

Példák:

„A kimenőről nem szabad elkésve bevonulni” – helyett „A megbízható katonára pontosan vonul be kimenőjéről!”

Lássa az ember, hogy a „pontos” bevonulással kötelességet teljesít, mely pontosság a katona minden ténykedésében egyaránt szükséges. Az a szó, hogy „elkésni” nem is fordulhat elő a katona szókincsében.

Ha alkalmazunk is tilalmi megjelöléseket, akkor mondjuk meg mindig utána, hogy „a kötelességtudó katona, – a jó harcos, – a derék ember ilyenkor mit tesz!”

Ez az eljárás azt mutatja az embernek, hogy előjárója bízik benne, és így kiváló módon fejlődik a kötelességtudás érzése. Az emberek ellenőrzés nélkül is tökéletesen fognak dolgozni.

Ne mulasszuk el adott alkalmakkor apró példák (a mindennapi életből, vagy háborús eseményekből) előadásával nevelési munkánkat alátámasztani.

A tiszteletadás

A tiszteletadás minden társadalmi érintkezés alapja. Én oly nagy fontosságot tulajdonítok a hadseregben szükséges eme érzésnek, hogy azt vallom: „A tiszteletudással áll vagy bukik a honvédség!”

Ez mennyiben igaz, azt láttuk 1918 őszén.

A kommunisták igen jól tudták, hogy a feltétlen tiszteletadás adja meg azt az erőt, mely a honvédséget, de a társadalmat is összetartja; ezért kezdték meg romboló munkájukat éppen itten.

Bármennyire is erősködtek volna az agitátorok, bármennyire ültettek volna új eszméket az emberek lelkébe, ha a tiszteletadás – amellyel a társadalomban élők előjáróiknak, öregebbeknek, tapasztaltabbaknak, képzetebbeknek, erősebb egyéniségeknek és intézményeknek, valamint bizonyos gondolatok jelképeinek, (zászló, stb.) tartoznak –, megmaradt volna, a hadsereg nem züllött volna szét.

A tiszteletadásra való nevelés első, elemi gyakorlati eszköze a beszéd közben való nyílt szembenézés.

A tiszteletadás külsőségeiben nem a kéznek a sapkához való emelésén van a lényeg! Nem! Büszke testtartás, nyílt szembe nézés és férfias kézfogás, ezek a tiszteletadás belső érzésének külső megnyilvánulásai. Az, aki ilyenkor nem tekint a másik szemébe, aki kézfogásnál csak úgy „odatartja” a kezét, mint valami hideg szivacsot, az nem tiszteletet ad, hanem tiszteletlenséget követ el.

De az előjáró is, ha beszél, ha parancsol, ha tiszteletadást fogad, dicsér vagy kifogásokat tesz, keresse az ember tekintetét, és azt ne eressze el!

A katona nevelésénél e téren nagy kihatással vannak a következők:

Egy csapatnak bármely községben történő elszállásolásánál az emberek adják meg a tiszteletet a polgárságnak. Kéressék fel az öreg katonákat, a rokkantakat, vitézeket, érdeklődjenek náluk, hogy valamivel a segítségükre lehetnek-e, elbeszéléseket, panaszokat hallgassanak végig és járjanak a kezükre.

Minden alkalommal különös gondot kell fordítani a Hősök szobrának ünnepélyes díszítésére, rövid beszéddel, zenével, kúrtszóval, díszkivonulással. Erre az alkalomra meg kell hívni egyébként az öreg katonákat, előjáróságot, iskolákat. Ilyenkor néhány bátorító szó a jól végzett munkáról, illetve a parancsnokoknak fennhangon elmondott köszönete a vendégszerető község előjáróságához és

polgáraihoz, óriási nevelő értékkel van a honvédségre és a polgárságra egyaránt. Tiszteletudást fejleszt és emeli a testületi büszkeséget.

Akinek bármilyen tisztelet jár, az követelje is meg és ne szerénykedjék. Azon érv, hogy a tiszteletadásra szánt idő a „munkából elvész” nem helyes érvelés. Igen! A munkából elvész, de nem a nevelésből: a tiszteletadásra való nevelésből.

Az a szokás, hogy előjárók, ha katonai osztagokkal találkoznak, félreértett szerénységéből, vagy „kímélési” szándékából leintik a fővetést, nem helyénvaló.

Az előjárónak – ha szigorúan vesszük – nincs joga lemondani arról, amit a Szolgálati szabályzat jól felfogott nevelési célból előír! Ez a tiszteletadás nem csak az ő köszöntését, hanem a katona és polgárság tiszteletudás-erkölcsének emelését is szolgálja.

Milyen benyomást szerez a polgárság a honvédségről, illetve egy olyan előjáróról, aki mellett az osztag csak úgy elbandukol.

A tiszteletadásban mindig a férfiaság jusson elsősorban kifejezésre. Az úgynevezett mézes-mázos tolakodó hajbókolást nem szabad tűrni, mert erkölcsromboló!

Felköszöntéseknél, előjárókhoz intézett beszédeknel a hosszú lére eresztett szónoklatok émelyítő hatásukkal rendszeren a tiszteletadás hátrányaira válnak, Egy őszinte szembenézés, egy férfias kézfogás, egy rövid jókívánság többet mond katonák között, mint az előjárók érdemeinek, sokszor túl színes, célzatos felsorolása, stb.

A tisztelet érzésnek egyik legjobb megnyilvánulása az, ha előjáróm parancsait, szívvel, lélekkel, tökéletesen teljesítem! És nem töröm a fejemet ellenérveken, mely ellenérvekkel sokszor azt akarom megmutatni, mennyivel vagyok „okosabb” mint előjáróm – anélkül, hogy ezzel bármiképpen is előmozdítanám a szolgálat ügyét.

Az előjárók viszont legyenek a parancsadásukban határozottak. Az erélytelenség automatikusan maga után vonja a tisztelet lanyhulását.

Sokszor halljuk azt a kitételt, hogy „az előjáró óhaja parancs!” Ez ugyan igaz, de már rengeteg félreértésnek és kellemetlenségnek volt az alapja.

„Óhaj és kívánság” helyett az előjáró parancsoljon!

Ez olyan eljárás, mint a közmondás: „A kecske is jóllakjon, meg a káposzta is megmaradjon!”

Ennek lélektani kihatásairól különösen katonai értelemben véve bővebben lehetne írni – de hely hiánya miatt mellőzöm. Az előjáró iránt érzett tiszteletet nagyban emeli, ha az előjáró az alárendeltjének igazat ad akkor, ha igaz van.

Az előljáró is – mint minden ember – tévedhet. Ha tévedését nem látja be, és csökönyösen ragaszkodik elgondolásához, ez árt a tiszteletnek.

A fiatalság és az idősebbek közötti helyes viszony kialakításában a lényeg: Az idősebb legyen elismeréssel a fiatallal szemben, a fiatal pedig ne akarjon az utolsó szó jogán élni, hanem értse meg azt, hogy az idősebbek tapasztalata erősebb érv mint a fiatalság elgondolása.

A tisztelettudás azonban azt is megköveteli, hogy az egyént apró egyéni hibáival – melyekkel nem vét a társadalmi együttlét törvényei, a katonai felfogás ellen – tiszteltem.

Nézzük csak az angolokat.

Nincs annyi különös ember a világon, mint ott. De nincs is olyan óriási kiterjedésű összetartás mint épp náluk. Miért? Mert embertársaikat egyéni hibáikkal együtt tisztelik.

Mert valaki születéséből kifolyólag nem lángész – mert valaki különc az életmódjában, az még nem ok arra, hogy ne tiszteljem, ha egyébként ellátja különleges és általános társadalmi kötelemét.

Nem egyszer lehattunk szemtanúi annak, hogy csúfolkodásokkal hogyan rontták el egyik-másik ember munka- és életkedvét!

Az újoncokat e téren járjanak nyílt szemmel! Mert kiváló egyéneket veszíthetünk el így a jó munkától.

Hiba az, ha valaki a másik tekintélyét alárendeltjei, bajtársa előtt rontja, de hiba az is, ha valaki alárendeltjének komolyan és jó szándékkal mondott megjegyzéseire lekicsinylően nyilatkozik.

Egy példa:

Volt egy katonám, kinek neve azonos volt egy idegen állambeli hadvezér nevével.

Úgy odavetőleg megkérdeztem: „Talán a nagy hadvezérrel rokonságban van?”

Az ember komoly magyarázatba kezdett, hogy ez irányú kutatások arra mutatnak, hogy valami rokoni kapcsolat lehetséges.

Erre a kijelentésre a körülöttem álló közvetlen előjárói hatalmas – cinikus nevetésbe kezdtek. Az ember elpirulását nem tudtam mire vélni: Szégyenérzet, dac, az alsóbbrendűség érzelmének (Minderwertigkeitsgefühl⁴⁸¹) jelentkezése?

Ezzel szemben én nagyon becsültem az embert, már csak azért is, mert tudta, hogy ki volt az a hadvezér és ismerte élettörténetét, származását stb.

---

⁴⁸¹ Kisebrendűségi érzés

De, hogy az ember előjáróival szemben ezek után mit érzett – azt mindenki elgondolhatja, aki csak némileg is ért jellemeik neveléséhez.

Végül a tiszteletudást elősegítik a következő külsőségek: kifogástalan öltözködés, (ezalatt főleg a tisztaságot érteni), ápoltság (nem cicomázottság!) társadalmi érintkezés helyes megválasztása, határozott beszédmód és a meggyőződéssel elvégzett jó munka.

E téren azonban nem csak az a fontos, hogy mi ne vétsünk, de ne is tőrjünk, hogy mások tegyék, mert sokszor nem lehet megállapítani, hogy bizonyos rendelkezéseknél ki a hibás: „aki elkövette, vagy aki eltűrte!?”

A bajtársiasság

Bajtársiasság erőt jelent.

Közös öröm – kettős öröm.

Közös bánat – fél bánat.

Így hát könnyebben bírjuk a harctér nehézségeit.

Okvetlen tápláljuk a bajtársiasság érzelmét, mert ha a harcosok egymást nem segítik, akkor segítségre nem számíthatnak.

A bajtársiasság fogalma azonban csak ott kezdődik, ahol egyik ember a másikért – vagy „egy mindenkiért – mindenki egyért” áldozatot is tud hozni.

A fehér asztal mellett ugyan fejlődhetnek némi baráti érzelmek, de bajtársiasság csak kint a kemény életben, a küzdelemben születik meg.

De beszéljen a harctéri naplóm:

„Az oroszok a szomszéd zászlóaljnál betörték a védőállásba. Egy századot ellentámadásra rendeltek.

A század az előre kijelölt ponton, rejtve gyülekezett és ott kellett volna bevárni az előkészítő tüzérségi tüzet is, ami kb. még fél órát vett volna igénybe.

Közben a hátraszaladó emberek a századnál gyülekeztek és egyhangúan azt a hírt hozták, hogy az oroszok az árkokban elfogott embereket rohamkésekkel gyilkolják.

„Ne hagyjuk bajtársainkat!” kiáltották felvillanyozva az emberek.

És ekkor a századparancsnok – felismerve a bajtársi érzés lenyűgöző erejét – haladéktalanul, minden tüzérségi tűz előkészítés nélkül előretört, magával ragadta az embereket, kik ellenállhatatlanul előrerohantak, hogy fölszabadítsák bajtársaikat és megbosszulják őket.

A váratlan támadás meghökkentette az oroszokat és a század tökéletes diadalával végződött.

Ott azután volt ítékezés!

Nem tudom, hogy a tüzéségi előkészítő tűz – ez esetben – használt volna-e annyit a támadásnak, mint a bajtársiasság e gyönyörű megnyilvánulása. (Ebből azonban ne vonjuk azt a ferde következtetést, hogy tüzéségi tűz nem kell a támadásokhoz!)

Most pedig megemlékezem még volt zászlóaljparancsnokomról K. alezre-desről.

Segédtsztje voltam.

Az 1914. évi nehéz kárpáti harcokban bizony sokszor éhezünk is. Végre valami ételmezei raktárból csokoládét kaptunk. Megfeleztük és napi adagokra beosztottuk. Én becsületesen megettem adagjaimat, látszólag ő is. De titokban mindig egy-egy darabkát félrerakott. Várjeszenő hegyeiben, erdeiben jártunk, amikor már az enyém elfogyott. Ő sugárzó arccal elővett málnatászkájából egy csomagot: „Látod” – mondotta, – „ezt a csomagot neked spóroltam, napi adagjaimból!”

A bajtársiasság ápolásának módja

A katonai kiképzésben és életben szinte magától adódik annak kifejlődése. Elősegíthetjük úgy, ha sokszor alkalmat adunk az „egymásrautaltságra”. Ezalatt értem: Kis csoportoknak hosszabb lélegzetű önálló működése, érdekes járőr gyakorlatok – újoncok kihelyezése rövidebb-hosszabb időre a környező falvakba – szervezetszerű kötelékeknek lehetőleg minden vonatkozásban való állandó együttes alkalmazása.

Pusztán csak statisztikai adatok kiegyenlítése céljából ne formáljuk állandóan át a kötelékeket.

Ha idegen kötelékektől egyének hozzánk kerülnek, akkor minden igyekezetünkkel (fogadás, elhelyezés, ellátás, egyéni ügyeikben való segítség) legyünk azon, hogy otthon érezzék magukat.

Gyakorlatokon, ha csapattestüktől elszakadt emberekre bukkanunk, segítsük őket.

Egy ízben konyhagépkocsim nagy robajjal elhaladt egy fáradtan sántikáló, csapattestétől elmaradt gyalogos mellett és hatalmas porfelhőbe burkolta a derék embert. A gépkocsit megállítottam, a parancsnokot felelősségre vontam és elrendeltem, hogy érdeklődjék az embernél: merre megy, mikor evett utoljára stb. Az embernek ebédet adattam és a gépkocsival előrevitettem, majd pedig elrendeltem, hogy hasonló helyzetekben – ha különleges szempontok mást nem

követelnek – vonat- és ellátó közegeim minden lehető segítséget adjanak meg.

Gyönyörű megnyilvánulása a bajtársiasság érzésének és igen tanulságos a következő eset. (Elbeszélésből tudom).

Egy bevonult póttartalékos nyomorúságos házikójának a teteje, fala beomlott.

Derék parancsnoka erre egy vasárnap összeszedte osztagát, szerszámokkal, gyűjtött anyaggal kikerékpározott az illető községbe és rendbe hozta az ember házát!

Gyönyörű megnyilatkozása nemcsak a bajtársiasság, de a felelősségvállalás érzésének is!

A felelősségérzés

Ez a jó katona legnemesebb, de egyúttal legsúlyosabb követelményeket támasztó lelki tulajdonsága.

Főképp a parancsnok, a vezető ténykedésére van nagy kihatással. Az ő mérlegeléseiben és elhatározásaiban az egyik oldalon a kapott parancs, a másik oldalon pedig emberek és anyag szükségképpen elhasználása áll.

Ez a két, egymásra ellentétesen ható tényező erős lelki tusát vált ki a vezetőből, mielőtt elhatározásra jutna. A felelősségérzés van hivatva ezt a lelki tusát leküzdeni. És a parancs teljesítést, vagy öntevékeny elhatározását az elkerülhetetlen áldozatokkal összemérni.

Ennek a lelki küzdelemnek súlya rendszerint erősebben hat a vezető idegrendszerére, mint az életveszély.

Minden ember legyen tudatában annak, hogy a felelősség viselése – válságos esetekben felér akármilyen hőstettel és legyen büszke, hogy épp őrá hárul ez a megpróbáltatás.

Ezzel szemben sokszor hallottuk a harctéren a következő kijelentést: „Igen, végrehajtom a parancsot, de a felelősséget ezért nem vállalom”.

Azt hiszem, hogy mikor előljáró parancsnok az ilyen kishitű, akaratgyenge embereket nem állítják azonnal hadtörvényszék elé, akkor elvesztik erkölcsi jogosultságukat a győzelemre.

Legyen mindenki tudatában annak, hogy valamely „parancsért” a parancsadó vállalja a felelősséget, ezért nincs mit kishitűsködni az alárendeltnek, de, ha az alárendelt egyszer belefogott a parancs végrehajtásába, akkor fektesse bele minden tudását, lelkiismeretességét még akkor is, ha neki más nézete van e téren. A végrehajtás módjára vonatkozólag a felelősség kizárólag őt illeti.

Nevelési munkánkban ügyeljünk az ilyen megnyilatkozásokra.

Felelősségérzés csak abban az emberben fejlődhet, aki felelősségteljes munkát kap. Tehát adjunk feladatköröket, feladatokat az embereknek és bízzuk azok végrehajtását rájuk. Eredményt tegyük szóvá.

Ez vonatkozik minden ténykedésre. Gyakorlat, szolgálat, belrend, munka, oktatás, szállítás, irodai ténykedés stb., stb.

Általában azt tapasztaljuk, hogy túl kicsi hatásköröket adunk az embereknek, tiszteteknek, altiszteteknek, fiatal tiszteteknek.

Lehetőleg a rendfokozatnak kijáró egy fokozattal magasabb feladatkört bízhatunk az emberekre. Csak így tudunk parancsnokokat nevelni.

Inkább tűrjünk el egy-egy hibát, mely a gyakorlatlanságból ered, semmint, hogy kicsinyes beavatkozással a felelősségvállalás kedvét aláássuk.

Önálló alkalmazások, járógyakorlatok, kisebb kihelyezések kiváló módon elősegítik a nevelést.

Az őszinteség

Erről az erkölcsi tényezőről talán itt a magyar honvéd könyvében nem is kellene írni!

Az igaz magyar ember inkább feláldozza földi javait, kényelmét, jólétét és szembeszáll minden álnoksággal, de a szigorú őszinteség útjáról nem tér le. Ilyen a magyar egyén, a magyar honvédség és az egész nemzet! Amit mondott, azt állotta, amit ígért, azt betartotta.

Milyen gyönyörűen jut kifejezésre a romlatlan magyar néplélek nagy költőnk, Petőfi örökbecsű művében, a „János vitéz”-ben, amikor azt mondja: „Becsületes magyar név ez nem hímez, nem hámoz”.

Ha nem értékelték egyenes, nyílt szavát, panaszát vagy követelését, akkor nem kétszínű görnyedéssel és sötétben való bujkálással igyekezett sorsán segíteni, hanem fegyvert ragadott.

Emiatt azután a szövetségesei becsülték a magyart.

A világháborúban is a Monarchia hadvezetősége magyar csapatokat küldött oly helyekre, ahol megbízhatatlan csapatok árulása miatt felbomlott az arcvonal.

A katonai vezetés elsőrendűen fontos követelménye a jelentések őszintesége, pontossága. Könnyen el tudjuk képzelni, hogy harcban egy hamis jelentés milyen beláthatatlan következményekkel jár!

Harcászati szabályzatunk ezzel kapcsolatosan a következőket mondja: „A jelentéseket és közléseket a feltétlen rideg őszinteség, megbízhatóság, elfogulatlanság jellemezze. Élesen el kell bennük választani a megállapításokat a sejtelmektől.”

Az őszinteségre való nevelés tényezői

Az emberek érezzék azt, hogy őszinteségüket nagyra becsüljük. Oly nagyra, hogy esetleg egy-egy botlást is megbocsátunk, ha azt őszintén bevallják.

E téren a parancsnok befolyása igen nagy hatással van. Rendszerint az újoncok első napjai mértékadók. Ha mindjárt az elején az előjárók megfélemlítik az embereket és félszagságükből kiváltja az első szinte azt mondhatnám ártatlan valótlanágot, akkor ez később csak fokozódik és az alapjában véve rendes embert sunyivá tettük.

Az őszinteséget szinte sulykolásszerűen lehet belenevelni az emberekbe.

A parancsnok feltétlen igazságérzete, emberies bánásmódja a fenytéseknek megértő alkalmazása a tényezők, melyekkel okvetlen célt érünk.

Hivatkozunk a büszkeségre, a férfiaságra, a csapattest, a század testületi szellemére és tegyük dicsérő elismerésként szová, ha valaki az előrelátható fenytés dacára is nem tér le az őszinteség útjáról.

Az igazságérzet

Igazságtalanág és protekció megbontja a parancsnok szuggesztív erejét és tekintélyét, de tönkreteszi a jellemes ember munkakedvét és életörömét is.

A magyar ember mindenképpen elvárja feletteseitől, hogy igazságosan bánjanak vele.

Ennek alapfeltétele, hogy az előjáró törődjék alárendeltjeivel, nézze meg őket munka közben, lássa munkájuk eredményét, vagy eredménytelenségét és szóljon is róla.

Csak erélyes ember lehet igazságos. Ezért halljuk sokszor leszerelt katonák elbeszélései közben a következőket: „Kemény ember volt ez a százados, nagyon szerettük és tiszteltük!”

Miért halljuk inkább az „erős kezű” előjárókat dicsérni? Azért, mert ezek cselekedeteit külső tényezők alig befolyásolják és így az igazságérzet is jobban érvényesülhet bennük.

„Kemény” előjárón azonban nem értendő a „goromba” előjáró. A gorombaság rendesen önző érzelmekből ered.

Az igazságérzet megköveteli, hogy az előjáró közölje is alárendeltjeivel megfigyeléseit, hadd érezzék, hogy előjárójuk látja őket. Semmi sem fáj jobban, mint az a tudat, hogy az előjáró „nem törődik” az emberrel. Dicsérjen, vagy dorgáljon! Mikor hogy! Csak ne hagyja észrevétlenül az embert!

Még néhány tudnivaló:

- a) Vigyázzunk nagyon a hatásköri túllépésekre! Különösen fiatal, gyakorlatlan tisztetek hajlamosak arra, hogy hatalmuknak ily módon adjanak kifejezést.
- b) Tartsuk szem előtt azt, hogy sokszor: „annak aki haragszik, nincs igaza!” Az természetes, hogy a katonai nevelési munkában sokszor hirtelen kell ítéletet mondani. Talán épp ez a hirtelenség bír kiváló nevelő hatással. Sokszor azonban – különösen, ha súlyosabb dolgokról van szó –, jó, ha a parancsnok előbb a természetszerűleg keletkezett ingerlékenységet környezetváltogatás által levezeti, hogy azután tisztábban láthasson. Ez azonban ne vezessen vég nélküli jogászi elemzésekre és puhaságra!
- c) Ne akarjunk csak „elvekket” nevelni! Az elvi álláspontok kizárólagos hangsúlyozása a katonai nevelési munkában sokszor káros kihatással van. Egyéniségeket nem elvekket, hanem józan ésszel és főképp a tapasztalat szülte egészséges érzéssel kell vezetni. Az a vezető, akinek cselekedetében más érv nincs, mint az „elv” – az nem vezethet meggyőző erővel!

Ünnepélyek rendezése

Ünnepélyek rendezése kiválóan hozzájárul a katona erkölcsök fejlesztéséhez.

Katonai alakulat azonban kifejezetten katonai ünnepeket rendezzen. Ez alatt: Díszkivonulások, Hősök szobra előtt való tisztelgés, fogadtatások, ezrednapok (stb.) rövid katonás méltatása stb.

Míndezekben elsősorban a katonás, férfias testületi szellem jusson kifejezésre.

Ezekben a szigorú katonai és katonás ünnepeken kívül rendezhetünk tisztán szórakoztató alkalmakat. Tiszteknek, altiszteknek bált, táncestélyt, legénységnek majálist. Lő- és egyéb versenyek után kint a szabadban táborozással kapcsolatos szórakozást.

Színielőadások, kabarék és hasonlókat rendezését nem tartom célszerűnek, mert egyrészt állandóan elvonják az embereket az alosztályoktól, másrészt pedig az ilyen „primadonna-katonák” rendszerint különleges, a katonai fegyelemmel össze nem egyeztethető jogokat formálnak maguknak, mely eljárás végeredményben kihatással van az osztagra is. Tapasztalataim e téren bőven vannak, de azt hiszem, sok alosztályparancsnok bajtársamnak is; ezért nem sorolok fel itt külön példákat.

Belrend

Általában

A rendszeret fel kell ébreszteni és minden módon ébren tartani.

Ebbeli figyelmünk terjedjen ki a laktanyára, az elhelyezési körletek (szállás, tábor) minden részére, az emberek általános magatartásra, szolgálati kötelemeik ellátására, öltözetre, felszerelésre, anyaggyűjtésre, a munka felépítésének módjára, beszéd módra, írásmunkákra, egészségügy kezelésére stb.

Vezető elgondolásunk legyen: „A csontokig menő rendre való neveléssel és a rend szigorú megkövetelésével nem veszítünk időt a kiképzésből, hanem ellenkezőleg, nyerünk időt a kiképzésre!”

Vigyázzunk tehát, hogy a természetesen mindent túlszárnyaló harckiképzés érve alatt – (mely érv sokszor azonban csak a kényelemszeretet és nemtörődömség indokolását és palástolását célozza) ne hanyagoljuk el a belrend megkövetelését, mert a rendszeret épp a harcténykedéseknek igen fontos tényezője. A belrendet elhanyagolni – katonai értelemben véve – épp olyan bűn, mint annak „bogarászássá” való öncélú kifejlesztése. Itt is találjuk meg a középutat.

Az emberek ne csak azért tartsanak rendet, mert ezt így „muszáj!” hanem ismerjék fel a rendszeret szükségességét és hasznosságát és nem csak a saját kötelemeiken belül tevékenykedjenek, hanem mindenütt, ahol a közös ügynek használhatnak.

Neveljük az embereket arra, hogy mindig „nyílt szemmel” járjanak.

Bizony sokszor állapíthatjuk meg, hogy csak néznek néznek, de nem látják a rendellenességeket.

Például: nem elegendő, hogy az ember ne dobjon el cigarettavéget a lépcsőházban, hanem ha ott ilyet lát, akkor azt emelje fel és tegye a hamutartóba. Láttam egy őrséget a laktanyaudvaron üldögdélni. Kb. tizlépésnyire tőle eldobott, undorító ételmaradék. Az őrparancsnok egy világerő sem tisztította el a szeméttel, mert az nem az „ő körlete!”

Az emberek öntevékenyen járuljanak hozzá a rend fenntartásához. Például: A feleslegesen égő villanyt oltsák el, viharban csukják be az ablakot, a rosszul zárt vízcsapot zárják el, a ferdén lógó képet állítsák egyenesre, a bajtárs ruházatát igazítsák meg, ha rendellenességet vesznek rajta észre, az elszórt hasznos anyagokat (vasat, dobozt stb.) gyűjtsék megfelelő helyen, a nyitva hagyott árnyékszék-fedelet csukják rá, az udvaron összegyűlt víznek csináljanak lefolyást stb., stb., anélkül, hogy erre mindenképpen parancsot várjanak.

Különösen a laktanyagondnok közegeinek van mit tenniük! Az ő munkájuk ne abból álljon, hogy a rendellenességeket reggeli jelentésekben – parádésan megszerkesztett szolgálati jegyek rovatainak tömkelegében stb. „jelentsék” –, hanem, hogy cselekedjenek!

Egy példa: A laktanya minden szögletében, zugában, udvaron, kertben stb. van valami rendellenesség. Leszakadt falvakolat, törött csó az árnyékszék vizeldéjében úgy, hogy az emeletről lefolyó lé arasznyira áll a helyiségben, az udvar közepén álló kút körül konyhahulladékok, mert a lefolyó eldugaszolódott, a szemétkihordó oldaldesz-kája leszakadva, az udvar tele vízmosta gödrökkel, a kert kerítése düledezőben stb.

E mellett viszont az épület padlásain, pincéjében stb. a legfondorlatosabb anyagok, drótok, ócska deszkák, pléhek, lécek, téglák, szerszámok részint összevissza heverésztek, részint pedig jól elcsomagolva évtizedeken át pihentek. Ezek a holmik csak úgy felkínálkoztak arra, hogy velük a hiányosságokat helyre lehessen hozni. Egyebekben pedig a község szívesen bocsátott rendelkezésre homokot, kavicsot, agyagot, követ a bányából; csak kérni és elvitetni kellett. Akadt a legénység között bőven szakember és mindezen adottságok mellett az árnyékszék csak tovább rongálódott, a kút körüli mocsok csak duzzadt, az udvar vízmosta gödrei csak nőttek, a szél kidöntötte a kerítést, a padlás létrafokai kitérdeztek, a szobák korhadt padlózata alól kikandikált a homok stb. A megfelelő közeg csak írogatta és küldözgette a szép jelentéseket és kérelmeket.

Miután elmagyaráztam, hogy az ő kötelessége nemcsak jelenteni, hanem elősorsban cselekedni és minden kínálkozó forrást és erőt kihasználni arra, hogy saját magán segítsen, akkor rövid időn belül minden rendbe jött.

Egy ócska paradicsomoskonzerv-doboz pléhével a kilyukadt vizeldecsvet kijavították, – a szemétláda deszkája két szöggel meg lett erősítve, – a kerítés fel lett állítva és néhány ócska léccel kiegészítve, – az emberek egy gyakorlat után, mely a homokbánya körül játszódott le, homokot hoztak homokzsákokban, ezzel rendezték az udvart, falvakolatot rendbe hozták, – a kút levezető csatornáját átrakták, – a szobák padlózatának gödreit deszkadarabkával vagy pléhekkel kijavították stb., stb.

Egész oldalakat lehetne arról írni, hogy ily módon miként segíthet a csapat saját helyzetén – ezzel egyébként óriási kihatású nevelési munkát végezve.

Az elhelyezési körletek belseje

A Trianonban ránk kényszerített zsoldos rendszer sok minden vonatkozásban káros hatással volt a honvédségre nézve, (szervezés, felszerelés, kiképzés, nevelés stb.) így a körletek belrendjére is.

A békében megszokott egyszerű (puritán) berendezések, melyek kiválóan elősegítették a józan férfiasságra való nevelést, (Manneszucht⁴⁸²) most a zsoldos katona életének tűrhetőbbé tételének jelszava mellett a félremagyarázott kényelmi és szépészeti berendezések paródiájává dagadtak. Alosztály-otthonok mindenféle lehető és tehetetlen limlommal, függönyökkel, virágsoportozatokkal, aranyrámás képekkel, karosszékekkel, a társasjátékok tömegeivel stb., stb. fejlődtek, ami végeredményben csak terhet jelentett mindenki számára (takarítás, szemle, sokszor pénzgyűjtés a berendezés tökéletesítésére stb.) és legfőképp az ember számára, aki „hivatalból” malmozott, vagy olvasott olyan könyvet, amit nem értett meg.

Jól ismerjük a jellemző adomát, mely arról szól, hogy a szemlére két embert „beállítottak” sakkozni és előre „besulykolták” a húzásokat!

De ez a felcicomázás átterjedt a folyosókra, legénységi szobákra stb. A vége az lett, hogy az ember nem mozoghatott szabadon a saját szobájában, az asztalt nem használhatta, mert tele volt díszes korsókkal, virágserepekkel, tálcákkal és terítőkkel. Pénzgyűjtés is folyt ezek tökéletesítésére és a szabadságáról hazatérő marcona katona meglepte a szobaparancsnokot egy-egy himzett asztalterítőcskével, melyet menyasszonya saját kezűleg készített, vagy egy aranyrámás tájképpel – csókolódzó galambokkal mely „jó lesz a szobaparancsnok ágya fölé” stb., stb.

Hát mosolyogjunk most egyet ezen, mint egy rossz álmon és értsük meg, hogy a „Katona” mesterségéhez az egyszerű, tiszta, napfényes, sallangoktól mentes szállás illik és hogy ilyen környezet mellett a tiszta „emberi” érzelmek és erkölcsök sokkal szebben fejlődnek!

A körletnek oktató és szemléltető táblákkal, eszközökkel stb. való ellátásáról néhány szó:

Ezeknek nevelő hatásáról nem kell külön beszéljek, a szemléltető oktatás legyen mindannyiunk alap gondolata, de tartsuk szem előtt, hogy:

- a) Csak az a falitábla jó, mely plakátszerűen ordítja a tanulságot még annak az agyába is, aki érdeklődés nélkül halad el mellette.
- b) A sok írásmagyarázat nem ér semmit.
- c) Túl sok tábla bizonyos megszokottságot, közönyt vált ki.
- d) Ne ringassuk magunkat abban a hitben, hogy eleget tettünk kötelességünknek, ha a táblát kifüggesztettük! Nem! Minden ilyen oktató segédletet legalább egyszer el kell magyarázni.

---

⁴⁸² férfiasság

- e) Az elavult segédleteket okvetlen és idejében semmisítsük meg.
- f) Sokszor többet érünk el, ha időközönként váltjuk a táblákat (az oktatással párhuzamosan) mintha állandóan kifüggesztve hagyjuk. (Lélektanilag érthető!)
- g) A táblák sokszor egy csomó kellemetlenségnek az eredői: porosak, szakadtak, fogdosástól zsírosak, olajosak, ferdén lógnak, védőüvegük be vannak zúzódva, egyik elöljáró úgy akarja, hogy a felső szélek legyenek egy magasságban, a másik szimmetriát követel, a szegek kitörnek a falburkolatot stb.

Sokszor meg az alosztályok közötti „versenydíszítés” nem kívánatos kinövéseket termel.

Most pedig próbaképen nézzük meg saját magunk körletét és állapítsuk meg, hogy hány kimutatás, tábla, utasítás stb. van kifüggesztve, melynek tartalmáról magunknak sincs fogalmunk! (saját magamat már többször rajtacsíptem ebbeli tudatlanságomon.) Azután nézzük meg, hogy hány ilyen tábla nem időszerű már, épp úgy, mint az a Bizonyos Mária Terézia korabeli őrszem, melyet még mindig a lőportorony őrzésére felvezettek, noha a torony már évtizedek óta a bolgárkerész szamarának istállójául szolgált.

Elszállásolások, táborozások

Egy ízben a néhány napos újoncszakaszokat kb. 1 hét idő tartamra kihelyeztem a helyőrséget környező falvakba. Egyik alparancsnokom azon aggodalmának adott kifejezést, hogy: „az újoncok a belrend és fegyelem terén még nem elég erősek, hogy így ki lehessen őket helyezni.”

Ezt a példát azért idéztem, hogy rámutassak arra: „A rendre való neveléshez nem kell sem laktanya, sem legénységi szoba, sem laktanyaparancsok mindenféle megkötéseikkel, szolgálati utasítások stb., hanem elsősorban az oktató rendérzéke!”

A legnyomorúságosabb szállásban is épp olyan feszes belrendet lehet és kell teremteni, fenntartani, mint a legszebb laktanyában. (...)

Az étkezés kiosztásnál is vezessünk be valami – a helyi viszonyoknak megfelelő rendszert. Sokszor látni tolongást, szitkozódást, tanácstalanságot stb., aminek a vége azután az igazságtalan elosztás, illetve az étel elpocsékolása. Az alosztály ügyeleti közege vezesse zárt osztágban a konyhához az ételhordó embereket (fazekakkal, vagy csajkahordó tálcákkal és adjon át egy pontos jegyzéket

a szükséges anyagokról. A felelős közeg figyelje néhány napon át az „elosztási mozgalmat” és a tapasztalatok alapján szervezzen meg egy megfelelő rendszert aminek célja: „rend, gyorsaság és igazságos elosztás.”

Sokszor látni a laktanyákban kutak mellett csajkát mosó katonákat. Az ételmaradékot a nyitott kanálisba szórják és piszkos homokkal, földdel, hideg vízben súrolják a sajkát. Célszerű alosztályainknak valami vályúszerű mosogatót csináltatni és a súroláshoz külön homokot előkészíttetni. Ilyenkor szobánként egy-egy ember a konyhából hozott meleg vízben moshatja az összes csajkát.

Anyaggondozás

Okvetlen fel kell ébreszteni az emberekben az érzést, hogy az anyaggal való kíméletes bánásmód egyike a katona legfontosabb erényeinek.

Értsék meg azt, hogy:

1. Csak a durva, nevetlen ember bánik kíméletlenül az anyaggal.
2. Gondatlan anyagkezeléssel az ember nemcsak hazájának, de saját magának és adófizető szegény polgároknak is árt.
3. Sok kicsi sokra megy!

Az alosztályok körleteiben is gyűjtsünk mindent: fémeket, dobozt, papírt, kenyeret, csontot stb. és használjuk azt föl, illetve értékesítsük a megfelelő közegek által.

4. Kis hibát azonnal tegyünk rendbe! Állítsunk fel anyaggyűjtő ládákat.

Szoktassuk az embereket ahhoz, hogy a rájuk bízott ruházatot, felszerelést stb. gondosan kezeljék és szakadást, rongálást azonnal hozzanak saját maguk rendbe, – ne várjanak, mindig arra, hogy a műhelybe beadhassák a holmit. Minden ember tanuljon meg varrni és tartson magának rendes varrófelszerelést.

Laza gombokat erősítsék fel és ne várjanak míg a gomb elveszett. Az olyan kifogást, hogy: „most szakadt le a gombom,” nem kell elfogadni!

Irodákban ne pocsékoljuk a papírost stb.

5. Ételmadékot ne pazaroljuk el, hanem juttassuk a szegényeknek.

Ruházat

A rendes, tiszta, gondozott öltözet emeli a katona önérzetét, testületi büszkeségét. Az ilyen katona felemelőleg hat környezetére, szuggesztív erővel van bajtársaira, alárendeltjeire, de előljáróira is! Egy rendesen öltöztetett és felszerelt osztag az erő érzetét váltja ki.

Nincs lesújtóbb látvány, mint a hanyagul öltöztetett ember, vagy osztag.

421/a. ábra. Gondatlanul összeállított díszosztag.

421/b. ábra. Rendes díszosztag.

Újoncaink öltöztetésére fordítsunk különös gondot!

Ne dobjunk rájuk szakadt, gondozatlan ruhát, mert megtörjük önérzetüket!

Sapka ne legyen a tarkóra húzva. Gombok álló koronával felvarrva, sapka nemzeti színe ne legyen kopott. A sapka zsíros szélét mossuk ki meleg vízzel, szappannal. Ne hordjunk bohóc-szerűen csúcsokba vont sapkákat.

Jó!

422. ábra. Rossz!

Tisztessarj kiképzése

A honvédség Főparancsnok Úr Önagyméltósága a „Tisztesképzés menetére” vonatkozólag a következőket rendelte el. (Kivonatosan).

Cél:

a) A legkisebb harc- illetve munkaegység vezetésére való teljes értékű kiképzés.

b) Szakasz (hasonló) parancsnokul való szükségszerű kiképzés.

Helye: Általánosságban a tisztesképzés az anyakönyvi alosztálynál történik.

Vezetése: Elvileg az alosztályparancsnok.

Végrehajtás: A tisztessarjadék kiválogatása már az első naptól megkezdődik. A kiképzés előrehaladásával mind több és több mód adódik a tisztessarjadék részletes megismerésére. Az előírt „tisztesképzés” kezdeti időpontjától fogva (lásd I. és II. sz. táblázat) megindul a tisztessarjadékkal való behatóbb foglalkozás.

Ettől kezdve az alosztályon belül a kiképzés súlya fokozatosan a tisztés képzésre helyeződik át. A többi legénység kiképzése ehhez alkalmazkodva folytatózó a kiképzési szükségletnek megfelelően.

Az alosztálynál való kiképzés elve nem zárja ki azt, hogy a csapat-, illetve osztály pk. ott, ahol a kiképzés egyes ágazataiban az alosztályoknak nem áll elegendő kik. személyzet, anyag, vagy legénység rendelkezésére, a tisztesképzést rendszeres, vagy rendszertelen időpontokban (pld. a hét egy-egy délutánján, vagy egyes különleges foglalkozásain stb.) osztályokon belül összevont csoportokban oldják meg. Ily összevonást azonban csak kivételnek kell tekinteni. Ált. kat. kik. [Általános katonai kiképzési] ágak oktatására (téreképolvasás stb.) a tisztésjelöltek osztályonként a túloldali táblázaton megjelölt időszakban heti 1–2 délutánon összevonhatóak.

Néhány gyakorlati tapasztalatom és tanácsom:

Parancsnokokat neveljünk a tisztéseinkből, ne tudósokat. Fektessünk tehát elsősorban súlyt jellemük kialakítására.

Tartsuk szem előtt, hogy csak felelősségteljes munka mellett fejlődhet a hit, az önbizalom, melyek nélkül parancsnoki állást eredményesen senki sem tölthet be, A hit és önbizalom termeli azután a tehetségeket. Ehhez azonban az előljáró biztató és dicsérő szava elengedhetetlenül szükséges.

Tehát bízzuk meg a tisztésjelölteket felelősségteljes parancsnoki munkakörrel, még mielőtt elnyerték volna a „hivatalos képesítést”.

Egy-egy melléfogás nem árt, ha azt oktatólagos célokra felhasználjuk.

Tanítsuk meg a tisztet: Parancsolni, engedelmeskedni, felelősséget vállalni; szoktassuk a feltétlen pontosságra, rendre és ébresszünk fel benne testületi büszkeséget, önérzetet.

Részletezve:

a) Parancsolni

Már a legalsóbb rendfokozatban is jusson kifejezésre a szuggesztív hatás, melyet minden parancsnoktól meg kell követelni. Az újonccokkal átveendő kis szoktató harcfeladatok keretében ki kell fejlődjön a kijelölt parancsnokban az „akarat” és az „egyszerű, tiszta parancskészség”. Ne avatkozzunk ilyenkor mindenféle magyarázatokkal és gondolatokat kiváltani akaró „rávezetési” eljárásokkal a munkába! Hadd játssza ki magát teljesen az ember.

Ha ilyenkor a fiatal pk. [parancsnok] jelölt eléri azt, hogy alárendelt emberei oda mennek ahova ő akarja és oda tüzelnek ahova ő akarja – akkor már elértük célunkat.

A parancs adásában arra az egyre figyelmeztessük őket mindjárt a kik. elején, hogy „minden gondolatot új mondattal kezdjenek és okvetlenül használjanak parancsoló módot.”

Például: „ide kússzon, oda lőjön! az árokban húzódjon el! maradjon itt!” stb. mert ezzel megóvjuk őket eleve attól a hibától, melybe igen sok parancsnok esik, ki olyan parancs-mondatszerkezeteket épít, melyeknek végül se füle se farka.

Vezényelni csak akkor tanuljon, amikor már tud egyszerű, rövid mondatokban parancsolni!!

Ha előbb tanítjuk vezényelni, (ahogy azt rendszeren látjuk) akkor később a parancsokban mindig a külső formát fogja keresni, aminek vége a mesterkélt, érthetetlen parancs!

Magatartása a parancsadásnál, vezénylésnél:

Olyan távol és olyan helyen álljon fel, ahol minden ember őt látja, illetve hallja.

Vezényszó leadása előtt karfeltartással, esetleg füttyel figyelmeztesse az embereket.

Előbb nézzen végig minden emberén és ha látja, hogy az emberek készek a vezényszó, vagy parancs befogadására, akkor adja ki a parancsot.

(Nagyon sokszor fogjuk tapasztalni pld. tüzelőállás elfoglalásánál és a tűzparancs kiadásánál, hogy a „Tüzelőállás” figyelmeztető kiadása után az emberek

egész helyesen befészkelődnek, kilövést keresnek, töltenek, eltolódnak stb. és ebbe a nyugtalanságba, amikor minden ember figyelme másra van terelve, a parancsnok kiadja a tűzparancsot. A vége az, hogy senki sem ismeri pontosan a célt és a távolságot.

Újabb parancsot (vezényszót) csak akkor adjon, amikor az előző már végre lett hajtva és csend van. Példa: Már többször láttam a következő jelenséget: A parancsnok-tisztes megfenyíti az embereket azzal, hogy hússzor egymásután vezényel nekik „Feküdj! – Fel!”! A tisztas zsebre tett kézzel föl-alá sétálva adja az új vezényszót, mielőtt az emberek az előbbit végrehajtották volna. Végül az emberek mint a bohócok ugrálnak fel-alá és röhögnek hozzá.

Az ilyen eljárás mérhetetlen káráról – úgy a pk. tekintélyére, mint a kiképzés és nevelés menetére nézve – kár tovább szót pazarolni.

Ha a pk. a sulykoló, megerőltető munkát szükségesnek tartja, akkor álljon a sarkára és kettőzött pontossággal követelje a helyes végrehajtást.

Ha a pk. visszakoztatást rendel el, akkor mondja meg, hogy miért visszakoztatott.

Mozgó osztagba, tüzelő vagy egyáltalában munkában levő osztagba ne kiabálja bele általános kifogásait, megjegyzéseit stb., hanem előbb állítsa meg az osztagot, illetve hozza olyan helyzetbe, melyben az emberek fel is tudják fogni a kifogásokat.

Általános kifogásokat ne tegyen, hanem határozottan mutasson rá, hogy ki, mikor, milyen hibát követett el és vonja azt felelősségre, illetve oktassa külön.

Pld. A raj a vigyázz menetet gyakorolja. Egy-két ember valahogy lanyhábban dolgozik, mire a raj pk. belekiált a menetelő csoportba: „húzzák meg jobban a térdet!”

Az eredmény: Azok, akik amúgy is már beleadták egész lelküket a munkába, görcsös túlfeszítéssel elrontják jó lépésüket. Sokkal hathatósabb ilyenkor: „Állj!” – „Kovács honvéd! figyelmeztetem, hogy ne lustálkodjon! Húzza meg jobban a térdét menet közben! Meneteljen itt előttem el! A többiek oszolja! Pihenj!”

A parancsnok ne menjen sohasem hátrafelé, mert megbotlik, felbukik és nevetségessé válik. Forduljon meg és menjen úgy hátra! Ahol a helyzet megengedi, álljon magasabb helyre mint az emberek.

Ha vezényel, ne álljon pongyolán, hanem férfiasan. Kezeket ne süllyessze zsebre. Ne nyúljon az emberekhez. Ha valamit be akar mutatni, akkor ne közeledjen az emberek felé, hanem inkább távolodjon.

Egészen érdekes rossz szokás: a pk. távol van az oktatótól, kap egy parancsot. Most ahelyett, hogy a parancs végrehajtásához szükséges „környezet-tanulmányozást” tenné, azonnal, parancs vétel útján közvetlen az osztály közelébe megy, ahol azt a kis áttekintést is, amije van, elveszti. **Helytelen!**

Szd. pk. [századparancsnok] parancsol: „Foglaljon rajával tüzelőállást ott a dombon!” Erre a rajpk. ismétli a parancsot, gondolkodás nélkül odamegy a rajához és ott vezényel. **Helyes!**

Ez vonatkozik minden parancsnokra, nemcsak a tisztésre!!! Ha gyorsan kell parancsolni, akkor nem gyors beszéddel, idegeskedéssel és kapkodással segítsen magán, hanem vonja ki a parancs lényegét! Ha parancsol, akkor mindent, amit mutatni lehet, mutasson! Harcparancsban a megfelelő tervezést, stb. Zártrendben pedig főképpen az új irányokat. Ha eltávozik a rajától, azonnal adja át a parancsnokságot.

Minden vezényszó, parancs után ellenőrizze az embereket s dicsérjen, vagy kifogásoljon. Két parancsnoka soha se legyen egy osztagnak! Bármikor és bárhol összetalálkozik két vagy több ember szolgálati ténykedésben, egyik vegye át a parancsnokságot és ezt kemény formában, egy vezényszó leadásával juttassa kifejezésre.

b) Engedelmeskedni

A leendő tiszt is tanulja a megdönthetetlen igazságot – „Erős akarat minden akadályt legyőz!” – a gyakorlatban keresztülvinni.

Igen sokszor tapasztaltam, hogy valamely parancsom kiadása után az alárendelték mindjárt azon tűnődtek, hogy tudnak-e valami érvet, valami vélt akadályt találni, mely miatt a parancsot nem lehet végrehajtani. Szinte epidémiává vált a parancs utáni „fontoskodás”, ami után a válasz: „Nem lehet, – nincs, – nem tudom, – nem láttam stb.!!”

Bár meg kell követelni, hogy az alárendelt őszintén jelentse azokat a körülményeket, amelyek befolyással vannak a parancs végrehajtására és melyeket a parancsdó a parancs kiadása előtt nem ismert, mégis legyünk kérhetetlenül szigorúak akkor, ha az illető nem igyekezett előbb minden lehető módon rögtönzésekkel stb. a parancsnak eleget tenni és csak rossz szokásból vagy gyámszalanságból tett ellenvetést. Ilyenkor úgy fenyítsük meg az illetőt, hogy az egész csapattal emlékezzék vissza az esetre és szégyenítsük meg őt bajtársai előtt, zárjuk ki a leendő tisztetek sorából!!

c) Felelősségvállalás

Már a tisztesképzés legelső időszakában adjunk az embereknek felelősségteljes feladatokat, úgy a harc kiképző munka, mint a belrend és egyéb szolgálat keretében.

Pld. Önálló, különleges feladattal megbízott járőr vezetése, mint jelző parancsnok egy különleges ténykedés kiváltása, egy ügyetlenkedő ember pótkiképzése, bizalmi feladatként egy ember általános magatartásának ellenőrzésére, kisebb munkakörök kiutalása belrendi viszonylatban, egy kikülönített kis csoport étkezés-gazdálkodása (cserkész módon való főzés).

d) Pontosság, megbízhatóság.

Akiből ez az erény hiányzik, abból semmi szín alatt ne csináljunk tisztet.

Ezzel együtt jár a jó időbeosztás is, mert az a tiszt, aki csak azért, hogy osztagával az elrendelt időben és helyen legyen, illetve valami elrendelt munkát elvégezzen, idegességében órákkal előbb állítja munkába embereit, mint ahogy szükséges, az nem végzi jól a dolgát.

e) Testületi büszkeség, rátartiság, önértet felébresztése ezeknél a fiatal embereknel okvetlen szükséges. De ez nem a mások lenézéséből fakadjon, hanem a jobban elvégzett munka eredményeként fejlődjön.

Láttam olyan fiatal tiszteseket is, akik fegyelmetlen alárendeltjeik körletét saját maguk hozták rendbe – vagy az alárendeltre háruló piszkos munkát helyettük elvégezték –, csak hogy rend legyen! Tehát ellenőrizzük a tisztessarj embereit ilyen szempontból is. Van-e kellő tekintélyük? Nem rontják-e tekintélyüket rosszul felfogott szerénységükkel? Századparancsnokok és oktatók adjanak nekik kedvezményeket – de csak akkor és addig, amíg azt kiérdemlik. Adjanak nekik jobb ruhát – ha azt jól is gondozzák.

f) A kiválasztás.

Az újonckiképzés első napjaiban már mutatkoznak a különböző jellemek, tehetségek stb. A lélektani tapasztalatokkal nem eléggé rendelkező újoncoktatók akkor mindjárt készek arra, hogy végleges véleményt adjanak le az emberekről.

A tapasztaltabb oktató tudja, hogy ez az idő még nem mutatja az ember igazi arculatát.

Egyik helyen szalmaláng, a másikon kezdeti elzárkózottság, a harmadikon némi színészkedés stb. stb.

A második hét végéig egészen jól haladnak az emberek, rengeteg új benyomást, kiképzési anyagot vesznek fel és látszólag uralják is azt.

A harmadik és negyedik hét azután visszaesést hoz, értelem, figyelem, felfogó- és ítélőképesség, munkabírás, erkölcsök megnyilvánulása terén olyannyira, hogy bizony egyik másik oktató elkedvetlenedik.

Csak az 5. és 6. hét termeli végre tisztán ki az igazi jellemet és képességet, amikor is a végleges kiválasztást eszközölhetjük. A kiválasztásnál nemcsak az értelem a fontos, hanem a nyugalom, a természetesség, az ügyesség, a küllem, a határozott fellépés, a rendszeretet, a beszédmód, a tisztelet megnyilvánulása és különleges szaktudások. Figyeljük csak, kit szeretnek a bajtársai. Ne vezessen bennünket félre az iskolázottság foka, a hangadó fellépés, a minden lében kanál és a túlzottan szolgálatkész, csapkodó, kapkodó ember!

Minden foglalkozásbeli embert állítsunk be és különösen ne feledkezzünk meg arról, hogy a sokszor teljesen iskolázatlan szerény parasztfiú a legkiválóbb tisztessanyag; lassan tanul, de gyökeresen és nem tudálékoskodó!

g) A kiképzés időbeosztása.

Az alapkiképzés időszakában mindent egyformán végeznek a többi újonccal. (Bár az újoncoktató különleges megbízatásokat adhat.)

A kiválasztás után a harc kiképzést végezzék együtt a többi emberekkel, parancsnoki helyekre is beosztva. Néha-néha vonjuk össze őket külön osztagba.

Minden egyéb kiképzéshez alkossunk az alosztályon belül külön csoportot belőlük, még ha azonos is a foglalkozásuk a többi emberével.

Általában igyekezzünk őket csak annyi ideig foglalkoztatni, mint a többi embert, de ne riadjunk vissza attól sem, hogy bizonyos alkalmakkor több munkát végeztessünk velük. Így szokjanak le arról, hogy a munkát idővel mérjék! A munkát elért eredménnyel kell mérni.

h) Az átveendő anyag.

Harc kiképzésben általában ugyanaz, mint a többi emberé. Azt az anyagot azonban oly jól kell uralják, hogy azt vezényelni parancsolni, oktatni é ellenőrizni is tudják.

Az általános katonai tárgyakból, mint Szolg. Szab., [Szolgálati szabályzat] terep tan, gázvédelem, hadseregrendezés, műszaki szolgálat, híradó szolgálat, testnevelést azonban annyit kell tanuljon, hogy mint önálló feladattal meghízott szakaszparancsnok (örpk.,[őrparancsnok] járörpk., [járörparancsnok] biztosító

pk., szoba pk., munkavezető, összekötő tisztos, csapatcsendőr, oktató) megállja a helyét.

Ezt a célt fokozatos munkával a 2. kiképzési év végéig tökéletesen elérhetjük.

i) A kiképzés módja.

Csak gyakorlati alapon. Még a szükséges kevés elméletet is csak szemléltető módon.

Bizonyos alkalmakra a zászlóalj pk. vonja össze a leendő tisztosokat külön kiképzési csoportba, (a hét két délutánján, Hfp. [Honvédfőparancsnok] rendelet) de ne csináljon tisztosiskolát!

Ha ilyenkor valami „szakoktatót” (árkász, távb.,[távbeszélő] gáz, stb.) állít be, akkor ügyeljen szigorúan arra, hogy az oktatás ne legyen öncélú!! hanem kapcsolódjon szervesen és egyszerűen a rendes harckiképzés keretébe.

Ezen a téren nem lehetünk eléggé óvatosak! Szinte hihetetlenül hangzó példák lebegnek szemeim előtt ilyen „túlméretezett” tanításról.

Pl.: A hadseregszervezés oktatója a kerékpárosokkal a táblára rajzoltatta a huszár szakasz egyes embereinek különleges csapatjelzéseit!! Vajon ki tudja azokat közülünk, kik e könyvet olvassuk, úgy hirtelen felrajzolni? Én nem!

Vagy: A műszak oktatója a tanteremben vizsgáztatja az embereket: „Mit nevezünk fészeknek? Mit nevezünk támpontnak?”

Vagy: Szolg. szabályzat: „Mit nevezünk fegyelemnek?”

Vagy: Tereptan: „Mit nevezünk terepnek? Mit terepfedezetnek? Terepalakulatnak?”

Hát oktató és nevelő bajtársaim! Ne tőrjétek az ilyet. Az, aki a tisztosok kiképzéséből nem tudja nélkülözni a definíciók lehadartatását, elnevezések bemagoltatását és nem tudja az okvetlen szükségést a felesleges sallangtól különválasztani, nem veszi magának a fáradságot, hogy a kik. anyag lényegét plasztikusan, mindenki részére érthetően kidomborítja, azt ne engedjétek a leendő tisztosok közelébe.

Egyedül az anyagi és életbiztonsági felelősséggel járó tudnivalókat a sulykolásig tudják kívülről. Igen ferde jelensége az ilyen kiképzési rendszernek azután még az „osztályozási notesszel” való gazdálkodás és „záró vizsga” tartás rangsor felállításával.

Ne akarjuk az emberek fejébe azt préselni – amit bár megértenek – de nem való az ő agyukba, mert nem tudják megtartani és értékesíteni a hallottakat.

A fent mondottakkal nem akarom az ész és agy sulykolását teljesen elvetni és abba a hibába esni, amelybe sajnos igen sok modern pedagógus esik a jel-

szóval: „mindent megkönnyíteni, mindenre furfangos módon rávezetni, úgy, hogy a tanítvány játszva tanuljon stb.” ezzel szinte az oktató egyedül magára veszi a felelősséget az elért eredményért. De nem oda!! A tanítványnak is kell erős munkát végezni és bizonyos dolgokat sulykolásig kívülről kell tanítani, részint gyakorlatilag, részint elméletileg. Pld.; Mikor használhatja a fegyverét az ör? Jeleket stb.

Az átveendő anyagcsoportokat és mennyiséget itt nem tüntetem fel, azt a Honvédfőparancsnok Úr Őnagyméltósága által kiadott kik. intézkedések tartalmazzák.

Karpaszományosok kiképzése

A karp. [karpaszományos] kiképzés végrehajtását az E-36 jelz. Utasítás és az ehhez 31.530/el. Hfs. Kik.–1938 szám alatt kiadott rendelet határozza meg.

Az 1938. évi 33.000/el. Hfp. kik. rendelet értelmében a karpaszományosok szolgálati ideje két évig tart.

Alapkiképzésüket az állomány-illetékes alosztályoknál kapják a többi legénységgel együtt.

Ennek befejezése után tartalékos tisztképző tanfolyamba kerülnek.

Az alapképzési időszak feladatai:

A Karp.-oknak adja meg azt a szilárd gyakorlati alapot, melyre a parancsnoki és vezetői kiképzésük felépülhet. Itt kell elsajátítani gyakorlatilag és sulykoltan mindazt a tudnivalót, ami fegyverneme (szolg. ág.) rendfokozat nélküli legénységével szemben a I. kik. időszak végén követelmény. A képzetebb karp. anyagra tehát azáltal rovnunk nagyobb terhet és használjuk ki magasabb iskolázottságát, hogy a dolgok elsajátítására adott időt rövidebbre fogjuk. Ez azonban megköveteli, hogy a karp.-okkal a kiképzés folyamán hol szükséges még behatóbban foglalkozunk és nekik módot és alkalmat adjunk, hogy minden rendfokozat nélküli beosztásban eme időszak alatt szerephez jussanak.

Meg kell értse a karp., hogy neki példát mutatóan, többet kell teljesítenie.

Ez alatt az idő alatt ismeri meg a jövő tartalékos tisztje igazán a csapatéletert, a magyar legénységet, annak lelkületét, tehát azokat akiket majd vezetni fog.

A tanfolyami kiképzés alatt a karp.-ok a megalakított egységen belül gyakorlatilag elsajátítják mindazt, aminek elsajátítására egyáltalában mód van és megismerik azt, ami tartalékos tiszt tájékozottságukhoz szükséges.

Gyakorlati tapasztalataim:

A kiképzést oly egyszerűen, primitíven építsük föl, mint minden csapatkiképző munkát. Az a körülmény, hogy a karpaszományosok magasabb általános iskolá-

zottsággal rendelkeznek, ne vezessen oda, hogy most az oktatók, magasabb kiképzési eljárással próbálkozzanak, mert ezzel a gyakorlatias érték elvész. A karpaszományosok tanulják meg azt, hogyan kell majd nekik oktatni, nevelni, vezetni.

Az iskolázottság által szerzett előnyt arra használhatjuk fel, hogy gyorsabban haladunk és nagyobb képesítést adunk. Mindent, amit lehet, gyakorlatilag és kint a terepen hajtassuk végre. Az elméletet okvetlen támasszuk alá itt is szemléltető segédletekkel.

A legénységi szobákba való beosztás azt a büszke érzést kell, hogy kiváltsa minden karpaszományosból, hogy neki különleges hivatása van: a kiképzésben, munkában, nélkülözésben és fáradságok elviselésében – szóval a katonai erkölcsök terén – magával ragadja azokat a bajtársakat, akik nehéz polgári kenyérkereseti munkájuk közben, szellemileg talán nem fejlődhettek úgy mint ő.

Altisztek kiképzése

Az altiszt vegye cselekedeteiben a tisztikart példaképnek. Felelősségteljes szép altiszti munkakörének tökéletes lelki és fizikai betöltésével azután alakítson ki magának egy – a büszke öntudatban rejlő – külön altiszti szellemet.

Az altiszt, mint a Haza hatalmas legénységi táborának feje és közvetlen előjáró feljebbvalója, büszkélkedjék abban a megtiszteltetésben, mely őt eredeti hivatásának betöltése mellett méltán megillet és tényleg körül is vesz.

Így nyeri el és tartja fenn életének és hivatásának egyensúlyát és méltón képviseli a honvédség egyik vezetői erőtényezőjét.

Az altiszti kar feladata:

1. Önálló alkotó munka a saját hatáskörön belül.
2. Tisztikar helyettesítése
3. Szervező, összefogó, összetartó, ellenőrző munka a tisztikar utasításai szerint.
4. A tisztikar és legénység közötti kapcsolat fenntartása – lelki- és munkateljesítmény tekintetében.
5. Bajtársiasság ápolásával egy oly egység kialakítása mely hatalmas erőtényezőt képvisel az esetleg kívülről ható romboló befolyások ellen.
6. Végül az altiszti kar arra hivatott, hogy társadalmi egységbe összeforrva a polgárság hasonló rétegeiben a honvédség érdekeit képviselje és az együttműködését a haza érdekében megalapozza.

Ezen feladatnak megfelelő. legyen kiképzésük, nevelésük, illetve befolyásolásuk a tisztikar által.

Részletezve:

1-hez) Önálló alkotó munka a saját hatáskörön belül. Adjunk önálló feladatköroket, munkaköroket az altiszteknek mint kiképző, szolgálatvezető, irodavezető, anyagkezelő, laktanyagondnok, stb. stb. és szoktassa őket itt önálló munkára, mert nem volna lehangolóbb látvány, mint egy altiszt, akit túlságos beavatkozással esetleg arra szoktatnánk, hogy állandóan kérdezzen, kérjen, utasításra várjon és ebből kifolyólag tétlenkedjen.

Csak önálló hatáskör mellett fog az altiszt igazi értéke kidomborodni! Használjuk ki ezt az értéket.

2-hez.) A tisztikar helyettesítése.

Már békében is, de főképp egy felriasztás és majd egy háború alatt szükség van tisztii helyeknek altisztek által történő betöltésére.

Ezért adjunk alkalmat az altiszteknek, hogy a tekintetbe jövő helyek kötelmeit gyakorlatilag elsajátítsák.

Ezt tehetjük állandó megbízatásokkal és időnként való beállítással a kiképzés, vezetés és szervezésnek az alantas tisztikara (sokszor az alosztályparancsnokra) vonatkozó kötelmekben. Mert komoly esetben a szervezési kötelmek az alosztályon belül leginkább az altisztekre hárulnak.

Egy alkalommal a zászlóaljammál az egész tisztikart 36 órára kikapcsoltam minden munkából. Sem a laktanyába bemenni, sem legénységgel érintkezni nem volt szabad a tisztikarnak. Azután pedig az altisztekkel végrehajtattam egy riadót, zászlóalj-menetgyakorlatot, bemutató lövészetet, elszállásolást, rögtönzött ellátást, főzést, éjjelezést, harcgyakorlatot, díszelgést. Az altisztek lelkesedéssel, igyekezettel és büszkeséggel igen jól dolgoztak.

Ilyen eljárásoknál azonban ügyeljünk arra, hogy ezek a megbízatások tisztia gyakorlati feladatokra vonatkozzanak, nehogy a vasat is megemésztő kemény gyakorlati emberből tudálékos elméleti embert faragjunk.

3-hoz.) Szervező, összetartó munka.

Az altisztek kiképzésében az legyen a főtörekvésünk, hogy harcoskatonákat neveljünk mindegyikből. A második lépés az, hogy szervezői érzéküket feléberesszük és tökéletesítsük.

Ezalatt értendő első szélsőség: Békés viszonyban egy kis munkarészleg munkába állítása. Másik szélsőség: harctéri viszonyok mellett egy harc után megma-

radt, vezető nélküli ember- és anyagcsoportnak harcos kötelékké való megszerzése és „gatyába rázása”.

Emlékeztem egy harc utáni jelenetre, amikor egy tiszthelyettes a támadás után tisztek nélkül maradt zászlóalj megmaradt részeit kiválóan megszervezte és harcászatiilag helyesen lehelyezte.

Ezen két véglet között találunk azután sok-sok szervezést, feladatot a kiképzéssel, belrenddel, társadalmi fellépéssel stb. kapcsolatosan.

4-hez.) A tisztikar és legénység közötti kapcsolat fenntartása. Ennek gyakorlati alapfeltételei. Az altisztek részéről: Feltétlen, szinte tüntető engedelmesség és tiszteletadás a tisztikarral szemben. A tisztikar elgondolásainak, parancsainak érvényre juttatása a legénységnél – különösen akkor, amikor a tiszt nincs jelen. Az altiszt óvakodik attól, hogy a tisztek intézkedéseit a legénység előtt bíráló tárgyává tegye, mert ezzel nemcsak a fegyelmet rongja, hanem saját tekintélyét is aláássa. Az altiszt fegyelmező ereje óriási, ha helyesen kezeli a legénységet. Tekintélyét csak emeli az, ha a legénység érdekeit, melyekről a tiszt esetleg nem tud, tolmácsolja és ezzel megkönnyíti a tiszt helyes nevelési eljárását. Egy jó altiszt sok mindent tapasztalhat a legénység lelki életéből, amiről a tisztnek nem lehet tudomása. És amit kiválóan értékesíthet.

A tiszt részéről: Becsülje meg altisztjét és mutassa is meg becsülését a legénység előtt. Mindenképpen tartózkodjunk attól, hogy akár a nemtudás – (vonatkozik különösen az elméletre) –, akár a helytelenül elvégzett munka miatt az altisztet a legénység előtt olyan módon felelősségre vonjuk, hogy ezzel az egyébként derék altiszt tekintélyét rontsuk. Más a helyzet, ha netán ilyenkor már nevelési szempontból is a helyszínen kell megtorlást végezni.

Az öreg kiérdemesült, családos, harcteret járt, kitüntetett, óriási csapatgyakorlattal és élettapasztalattal rendelkező altisztek is mindenkoron fegyelmezetten meg fogják adni a tiszteletet és feltétlen engedelmességet a fiatal tisztikarnak. A fiatal tisztek viszont minden bizonnyal megkülönböztetett megbecsüléssel fogják ezeket az altiszteket kezelni, így saját tiszt mivoltuk értékét emelni, és az altisztben azt a lelki erőt felébreszteni, mellyel az illető egyrészt a tűzbe megy tisztjéért, másrészt pedig a legénységgel való kapcsolatot tényleg meggyőző módon fenn is fogja tartani.

5-höz.) Az altisztikar bajtársiasságának fejlesztése.

Bajtársiasság óriási erőt jelent. A bajtársiasság mértéke mindig csak az lehet, hogy az egyik mennyi áldozatot tud hozni a másikért, – de semmi szín alatt az,

hogy ki milyen társadalmi rétegből származik, milyen iskolázottság és szolgálati beosztás után lett altiszt, illetve ki milyen társadalmi rétegből nősült. Utóbbi kérdés felett az altisztikar úgyis saját maga dönt.

Bajtársiasság nem annyit jelent, hogy társam minden lehető és lehetetlen kérését pártolom! Sokszor épp a bajtársiasság megköveteli, hogy a kérés teljesítését megtagadjam! (Könnyelmű adósságcsinálás stb.)

Az igaz bajtársiasságról sok-sok példát mondhatnánk a háborúból. Itt egy talán szokatlan, de tanulságos példát hozok:

Törzsőrmesteri vizsgát kellett tartani zászlóaljamnál. Ehhez több zlj. [zászlóalj] őrmesterei ki lettek rendelve, úgy, hogy a vizsganap előtti délután érkezzenek be a zászlóaljhoz. Ekkor altisztjeim megkértek, eszközöljem ki, hogy a többi zlj. vizsgáztatói már 2–3 nappal előbb jöhessenek a zászlóaljhoz, mert amazok nem ismerik a helyi viszonyokat, terepet, stb. és így a vizsgánál hátrányban lesznek. Ők majd tájékoztatják bajtársaikat mindezekről és gondoskodnak elhelyezésükről, ellátásukról. Kérésüket természetesen úgy én, mint zlj. társaim teljesítettük.

6-hoz.) Altisztek társadalmi érintkezése.

Az altisztikar társadalmilag is egy egységet alkosson úgy országos, mint helyőrség-, csapattest stb. viszonylatban.

Érintkezésében az altiszt tanúsítsa azt a rátartiságot, mellyel hivatása tekinthető tartozik, de óvakodjék a gögtől, mely mögött rendszeren egy nagy adag tudatlanság rejtőzik. A gög végül is lerombolja azt az értéket, melyet az altisztikar önzetlen, becsületes, áldozatkész és a haza boldogulásában oly nagy szerepet játszó munkája jelent. Tehát! Büszke lehetsz honvéd altiszt a hazafias társadalom kialakítására gyakorolt fontos szerepedre. Becsüld meg az étellel nehezen küzdő polgártársaidat is, hogy ők viszont becsülhessenek Téged!

Ebben a kölcsönös megbecsülésben forrjon össze az altiszt kar elsősorban egyéb hasonló testületek altiszt karjaival – melyek tagjai nagyrészt katonaviselt egyének –, másrészt a polgársággal.

Az altisztek találjanak alkalmat arra, hogy társadalmi megmozdulásaikon (táncestély, ünnepségek, majális, stb.) ezek részt vegyenek. (Ez kölcsönösségre legyen alapozva). A tisztikar hathatósan támogassa az ilyen igyekezetet, egyrészt azzal, hogy megadja a gyakorlati lehetőséget ezek megtartására, másrészt, hogy ilyenkor részt vesz, megjelenik és a polgári vezető egyéniségeket részvételre felkéri.

2. számú: A „Kinizsi Pál” Csapatalisztképző Iskola felállítása, szervezése és feladata⁴⁸³

A.) Általános intézkedések

I.

A m. kir. „Kinizsi Pál” altisztképző és nevelőintézet mint ilyen megszűnik és az 1934/35. kiképzési év kezdetétől mint „m. kir. Kinizsi Pál csapatalisztképző iskola új alapokon folytatja működését.

- 1) Az altisztképző iskola rendszeresített állományát (az iskolához vezényelt hallgatók nélkül) a 115.000/el.n.1/a.-1933 sz. és ezt helyesbítő 113.000/el.n.1/a.-1934 sz., valamint 114.000/el.n.1/a.-1934 sz. HM rendeletek tartalmazzák.
- 2) Az iskola rendszeresített kellálladékát, valamint az iskola részére kiadott gazdaszat-közigazgatási határozványokat 117.383/el.n.1a.-1934. sz. HM rendeletekben foglaltak szabják meg.
- 3) Az altiszt iskolához a hallgatók vezénylését, valamint az 1. pont szerinti rendszeresített állomány kiegészítését célzó vezényléseket külön HM. illetve Hfp. rendeletek szabályozzák.

A hallgatók vezénylését az 1934/35 kiképzési évre a mellékelten csatolt táblázat tünteti fel.

Miután az iskola a meginduló kiképzési évben a hallgatók tekintetében (1931. évfolyambeliek és ezek mellett vegyes évfolyambeliek is) átmeneti jelleggel bír, a későbbiekben kifejtettek teljes értelemben csak az 1931. évfolyambeli hallgatókra (I. évfolyambeliek) vonatkoznak. Ezen átmeneti évben mint 2. évfolyambeli hallgatók vezényelték részére úgy a tananyag, mint a körvonalazott kiképzési célok értelemszerűen leegyszerűsítve mérvadóak.

Az 1. évfolyamba való vezénylésre javaslatba hozott, de helyhiány miatt az idén fel nem vett tsz. Tisztesek jövőre kivételesen újból javaslatba hozhatók.

II.

Az iskola feletti szemlejogomat helyettesem útján gyakorolom.

Az iskola minden katonai- és kiképzési vonatkozásban nekem van alárendelve.

Alárendeltségét gazd. közig. vonatkozásban az I. fejezet 2. pontjában idézett HM rendelet szabályozza.

⁴⁸³ HL HM 119641/Eln. 1a.-1934. (Részlet a kiadott rendeletből)

III.

Az iskola parancsnokát csapattest-parancsnoki hatás- és jogkör illeti meg.

IV.

Az iskola belső szervezetében megalakuló részek, osztagok parancsnokainak úgy hatásköreit mint fegyelmi fenyítő jogait a Szolg. Szab. határozványainak szellemében, valamint az iskola surlódásmentes és legcélravezetőbb működését biztosítandó, az iskola parancsnoka állapítja meg.

V.

Az iskolába jutó hallgatók felvételi feltételeit a HM 107.700/aln. 10.-1932. sz. rendeletében (altiszti pragmatika) rögzítettek szabják meg.

A képességvizsgálatok rendszeresítése tárgyában az iskolába történő felvételekkel kapcsolatban a központi képességvizsgáló intézet további fejlődése után annak idején intézkedem.

VI.

Az altisztikar értékének emelése céljából az iskolai hallgatók selejtezését és elbírálását illetően alábbiakat rendelem el:

a. Selejtezés

Az iskola parancsnoka a központ előzetes hozzájárulása nélkül mindazon hallgatókat, akik

- erkölcsi fogyatékoságokat mutatnak és társaikra rossz befolyást gyakorolnak, fegyelem hiánya miatt 2 súlyosabb fegyelmi fenyítésben részesültek, az altiszti tekintélyt csorbító cselekmény miatt fenyítésben részesültek,
- iszákoságért egy évben 2 fegyelmi fenyítésben részesültek, az iskolából a tanári kar egyhangú határozata alapján kizárja és eredeti csapattestéhez visszaküldi.
- A tanári kar nem egyhangú határozata esetén a pk. A HM döntését kéri ki.
- Oly hallgatók selejtezésére vonatkozóan, akiknek tanulmányi előmenetele a kítűzött kiképzési cél elérést nem biztosítja, az iskola parancsnoka mindenkor az 1. iskolai évfolyam téli elméleti időszakának végén javaslatot terjesszen fel.

b. Pótbehívások

Pótbehívások elvileg csak az 1. iskolai évfolyamból bármily okból (selejtezés, eü-ok stb.) a kiképzési év december hó 1-ig fogyatékbba jutó hallgatók történhetnek. Így pótbehívásokat az iskolaparancsnokság jelentésére a központ rendel el.

c. A hallgatók rangsorolása

A hallgatók a 2. iskolai évfolyam befejeztével elméleti tanulmányi, valamint katonai kiképzési értékelésüket egybevetve rangsorolandók. E rangsorolás a hallgatók fegyvernemére, csapatnemére stb. való tekintet nélkül egységes rangsorba történjék.

Miután az átmeneti kiképzési évben a 2. évfolyamban különböző szolgálati idővel rendelkező hallgatók lesznek, ezeknél rangsorolás csak az egyforma szolgálati idővel bíró hallgatókat illetően eszközözendő.

Rangsorolásnál a katonai értékelésén van a súly. A rangsorolás gyakorlati végrehajtásának elveit a következők adják:

- általános és katonai erkölcsi érték;
- a saját fegyvernembeli gyakorlati és elméleti tudás értékelése;
- általános katonai ismeretek értékelése;
- a polgári ismeretek értékelése.

VII.

Az iskola befejezése a 2. évfolyam elvégzésével, minden augusztus hó 20-án.

Az iskolát elvégzett hallgatók kivétel nélkül eredeti csapattestjeikhez vonulnak be és onnan az iskolát követő 3 éven belül elvileg át nem helyezhetők.

VIII.

Szabadságok

A hallgatóknak az iskolaparancsnok által adott szabadságokon kívül iskolai szabadság az 1. évfolyam hallgatói részére az őszi gyakorlati kihelyezés végétől (általában szeptember 17.) október hó 1-ig.

A 2. évfolyambeliek a tanév végén szabadságot a csapattól a viszonyokhoz mérten kapnak.

IX. Zárójelentés

Az iskolaparancsnokság zárójelentését évente 2 részre bontva terjeszti hozzá-
m elő.

a. E zárójelentés 1. része kiterjed általánosságban mindazon körülményekre, amelyek alapján az iskola bármily vonatkozású megsegítése a következő tanévre szükséges. E jelentést éven – június hó 15-ig – küldje be.

A zárójelentés 1. részében térjen ki azokra a tapasztalatokra is, amelyeket az 1. évfolyam hallgatóival (előképzettség, a hallgatók 3 évi csapat szolgál-
latának értékelése) szerzett.

b. A zárójelentés 2. része röviden és összefoglalóan tárgyalja az iskola elméleti és gyakorlati kiképzési eredményét, térjen ki oly javaslatokra, amelyek

megvalósítása főleg a következő év gyakorlati kiképzési időszakára vonatkozóan kívánatos.

A zárójelentés e részéhez csatolja az iskolát elvégzett hallgatók rangsorolását is. A zárójelentés 2. része évente október hó 15-ig esedékes.

- c. Miután a meginduló kiképzési év az új rendszerű iskola kísérleti évének számít, az iskolaparancsnokság esetenként lényeges javaslatokat a zárójelentésen kívül is előterjeszthet.

B.) Az iskola belső szervezését

(a 115.000/eln.1a.-1933. sz. HM rendelet 56. sz. melléklet b. fejezetében foglaltak helyett) alábbiak szerint rendelem el:

Parancsnokság								
Zászlóalj-parancsnokság							Közvetlen szervek	
Gyal. aloszt-ok	Gyal. gépek		Lovas osztag	Tüzér osztag	Műsz. og	Híradó-osztag		Von. és gk og.
I. évf. hallgatói	fegyver-nemek	keret						
II. évf. hallgatói			folyamőr	gépkocsizó				

- 1) Az iskola fenti belső tagozása általában a belrend, fegyelem és az egyes fegyvernemek, csapatnemek valamint szolgálati ágak kiképzésének végrehajtása szempontjából bír érvénnyel.
2. A későbbiekben körvonalazott tananyag (polgári és 8 katonai) oktatása szükségessé teszi, hogy e tagozódás sok vonatkozásban leegyszerűsítessék. Úgy az elméleti, mint gyakorlati kiképzés szempontjából szükséges csoportosításokat, a tanrend és foglalkozási tervezet összeállítását a későbbiekben megadott irányelvek alapján az iskolaparancsnokság rendeli el.
3. Az iskolához beosztott oktatótiszteket, tanárokat és egyéb személyzetet a fent vázolt tagozódásnak valamint a tan és kiképzési követelményeknek megfelelően az iskolaparancsnokság alkalmazza.

4. A hallgatók beosztását a gyalogsági gépek keretéhez turnusonként, általában 2 havi váltással, a későbbiekben körvonalazott kiképzési célnak megfelelően az iskolaparancsnokság rendeli el.
Különböző testületektől (testőr, koronaőr, stb.) származó hallgatókat fegyvernemüknek megfelelő alosztályhoz (osztaghoz) kell beosztani.

C.) A csapataltiszti iskola feladata

1. Az altisztképző iskola általános feladata az összes fegyvernemek részére (a Légi erők kivételével) a csapataltisztképzés.
2. A csapataltisztikar az a testület, amelyben minden csapattiszt úgy a béke csapatszolgálat minden vonatkozásában mint különösen háborúban egyik legszámottevőbb támaszát ne csak keresse, de meg is találja – a legnehezebb viszonyok között is.
E testületet bizonyos fokú általános szellemi alapok mellett reális erkölcsi értékeknek, magyaros becsületességgel párosult izzó hazaszeretetnek, katonás szerénységnek, istenfélelemnek és emberismeretnek, valamint általános – a főfegyvernemek sajátosságait felölelő tudás mellett a saját fegyvernem oly mérvű gyakorlati ismeretének kell jellemeznie, amely a testület minden egyes tagját megbízhatóan képesíti saját fegyvernemén belül az alantos tiszt kötelmeinek rövidebb tartamú, teljes értékű, önálló ellátására.
3. E tömören felsorolt követelmények adják azt a keretet, amely az altisztképző iskola feladatának rögzítésénél vezérfonalként szolgál.
4. Az iskolán belüli nevelést illetően különös súlyt helyezek arra, hogy a hallgatók részére az iskolában eltöltött időszak semmilyen vonatkozásban sem jelentsen eltávolodást a csapatélet és csapatszellemtől.
E követelményeknek úgy az iskolai belszolgálat kezelése, valamint a hallgatókkal való bánásmód útján kell megfelelnie. Az iskola elvégzése után a csapathoz jutó hivatásos altiszt szempontjából tapasztalatok szerint igen káros kihatással bír, ha ott összehasonlítva az iskolában eltöltött időszakkal, csalódások érik.
5. Felhívom a figyelmet arra, hogy az altisztikar nevelésével és oktatásával megbízott közegekre igen nagy és felelősségteljes feladat hárul és a honvédség érdekében elvárom, hogy e téren az iskola minden tekintetben rendeltetésének meg fog felelni.

D.) Tananyag általában

I. Az altiszti iskola elméleti tananyaga polgári és katonai vonatkozású anyag-
ra oszlik.

1. A polgári tananyag felöleli az

- I. évfolyamban a polgári fiúiskolák 1. osztályának, a
- II. évfolyamban pedig a polgári fiúiskolák 2. osztályának anyagát oly mérv-
ben, hogy a hallgatók az egyes évfolyamok befejezésével az 1. illetve a 2.
osztály végbizonyítványát megszerezzék.

A bizonyítványok tanulmányi értékelésére vonatkozóan a m. kir. vallás- és
közoktatásügyi miniszter 42.836/1934 sz. rendelete mérvadó.

Az iskola polgári tanulmányi felügyeletével a Vüm [vallás- és közokta-
tásügyi miniszter] úr a budapesti kerület polgári iskolái kir. főigazgatóságát
bízta meg.

2. A katonai vonatkozású tananyagot következőkben körvonalazom:

a. Szolg. Szabályzatok

- A zászlóalj, osztály, önálló alosztályon belül a belrend és belszolgálatot
tárgyaló részek.
- Az alárendeltekkel való helyes és emberséges bánásmód.
- Az álláskötelmek ismerete.
- Gyakorlati útmutatások az altiszt magánéletére.
- Szakasziskolák megtartásának gyakorlati úton való ismertetése.
- Katonai és közönséges büntettek és azok megtorlásának ismertetése.

b. Gyakorlati Szabályzatok

Gyakorlati szabályzatok ismertetése általában a hallgatók fegyver- illetve
csapatnemének megfelelően – a főfegyvernemek hallgatói a főfegyvernemek
harceljálásának lényegét ismerjék.

Csapatnemek és szolgálati ágak hallgatóinál a súly saját gyakorlati szabály-
zataik ismeretén [legyen]. Az ismertetés oly mérvben, amint az általában az ön-
álló szakaszparancsnok (ezzel hason beosztású) részére oktatói minőségben is
szükséges.

c. Harcászati szabályzat

A harcra és harctéri szolgálatra vonatkozó részek általános ismerete, az egyes
fegyvernemek összműködésének kidomborításával.

d. Hadseregszervezés

A főfegyvernemeknél általában ezredig bezárólag a szervezés részletes ismerete, a többi fegyvernemek és szolgálati ágak általános ismerete.

A csapatnemek és szolgálati ágaktól származó hallgatóknál saját csapatnemük, szolgálati ágak részletes ismerete, a főfegyvernemek szervezésének általános ismerete.

e. Lőutasítás és fegyvertan

A kézi lőfegyverekre vonatkozóan oly mérvű ismeretek, hogy a hallgatók mint önálló lőoktatók illetve tűzvezetők alkalmazhatók legyenek.

A csapatnemek és szolgálati ágak hallgatóinál saját lőkiképzésüknek megfelelő mérvben.

f. Tereptan

Általában térképolvasás, tájékozódás, iránytű használata, egyszerű vázlatok, célvázlatok szerkesztése.

g. Gázutasítás

Általában a gáztisztesek és gázaltisztek részére szükséges ismeretek.

h. Műszaki oktatás és erődítés

A műszaki csapattól származó hallgatók részére támpontokat a tananyag részletezését tartalmazó fejezet nyújt.

A nem műszaki csapattól származó hallgatók részére a fegyvernemük alkalmazásával összefüggő és annál előforduló egyszerű műszaki munkák ismerete oly mérvben, hogy e munkát vezetni és oktatni képesítve legyenek.

i. Az egyes fegyvernemek, csapatnemek és szolgálati ágak

Szabályzatai, műszaki szabályzatai és utasításainak ismertetése az illető fegyvernem-, csapatnem és szolgálati ág hallgatói részére oly mérvben, amint az a tananyag részletezését tartalmazó fejezetben körvonalazva van.

Ezek általános ismertetése az összes hallgatók részére csak oly mérvben, amint arra az egyes fegyvernemek, szolgálati ágak összműködésének megismeréséhez szükség van.

j. Közelharc és sportutasítás

Közelharc-kiképzés oly mérvben, hogy a hallgató fegyverneménél mint oktató alkalmazható legyen.

Általános katonai sportkiképzés a legénység oktatásához szükséges mérvben.
k. Kerékpározásban az összes hallgatók szükségszerű kiképzése kívánatos.

l. Lóismeret

A lovasított fegyvernem és csapatnembeliek részére tökéletes, a lóállomány-nyal rendelkező egyéb fegyvernem stb. hallgatói részére szükségszerű mérvben: a ló gondozásához, egészsége fenntartásához, betegségek megelőzéséhez és kezeléséhez (elsősegély) szükséges ismeretek.

A ló anatómiája oly mértékben, amennyire előbbiek kapcsán arra szükség van. Szükségszerű patkolás elsajátítása.

m. Katonai ügyirány és gazdasz-közigazgatási ismeretek

Az altiszt részére előírt előjegyzések vezetésének elsajátítása, harcjelentések, egyszerű jelentések szerkesztése, leltár, stb. szerkesztése.

A legénységi illetmények ismerete.

n. Honi légvédelem

A honi légvédelem kérdései általánosságban, a gyakorlati honi légvédelem legegyszerűbb ténykedései.

E.) Tanmódszer

1. A polgári vonatkozású tantárgyaknál a tanmódszert körvonalazzák a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter által kiadott „Tanterv és utasítás a polgári fiúiskolák számára” című utasítás határozványai.

Miután az iskola hallgatói egyrészt koruk folytán idézett utasításban rögzített módszerektől eltérő oktatásra szorulnak, másrészt pedig a hallgatók bizonyos része több polgári iskolai előképzettséggel már eleve rendelkezik, e körülményeket az iskolaparancsnokság oly értelemben vegye figyelembe, hogy

a. az egyes tantárgyak előírt óraszámait a tényleges szükségletnek megfelelően állapítsa meg.

b. az egyes tantárgyakat, melyekre szükség nincsen (pl. német, kézimunka, iskolai testgyakorlás, ének, iskolai rajz) teljesen hagyjon el.

c. ezek helyett a 2 polgári osztály részére nem előírt, de a nemzeti nevelés és a katonai tantárgyak szempontjából lényeges egyéb tantárgyakat állítson be (pl. történelem, bizonyos fizikai és vegytani ismeretek, élet és egészségügyi ismeretek stb.).

d. azok a hallgatók, akik beigazoltan a szükséges polgári iskolai vagy ennek megfelelő képesítéssel (gimnázium, reáliskola stb.) rendelkeznek, a polgári iskolai előadásokon résztvesznek, az részükre értékes ismétlést jelentsen. E hallgatók részére azonban újabb bizonyítványok kiadása nem eszközendő.

2. A katonai vonatkozású tantárgyaknál

A katonai vonatkozású tantárgyak oktatását elvileg a csapatnál is szokásos – gyakorlati módszerrel, gyakorlati példák magyarázatával – ezt követően az elméleti rész bekapcsolásával célszerű végrehajtani.

Elvont fogalmak, szabályok, elvek gyakorlati példákon oktatandók.

Célszerű az elméleti és gyakorlati oktatás gyakori váltása oly módon, hogy az elméleti oktatás az azonos tárgyú gyakorlatit kiegészítve végeredményben változatos tanmódszerre vezessen.

[...]

G.) Részletes kiképzési és tancélok

I. Gyalogság és ezzel azonos eredetű hallgatók

Az iskola hallgatóinak zömét mindenkor a gyalogságtól származók képezik. E fegyvernem hallgatói közé sorolnak a határőrség, kerékpáros, páncéljárműves csapat és a különböző testületektől (testőrség, koronaőrség, stb.) származók is.

Miután egyrészt e fegyvernem sokoldalú szakmaszerinti tagozása, másrészt pedig e fegyvernemhez sorolt egyéb hallgatók az elérendő kiképzési célok tekintetében minden egyes szakma kielégítését nem engedik meg, általában egységes kiképzési célok kitűzése szükséges.

Ezeket alábbiakban körvonalazom:

1. A gyalogos, határőr és kerékpáros hallgatók, a puskás, golyószórós és géppuskás egységek tekintetében általában szakaszparancsnokig, a többi hallgatók általában rajparancsnoki képesítést érjenek el.
2. A gyalogos, határőr és kerékpáros hallgatók nyerjenek szükségeszerű szakaszparancsnoki képesítést az aknavető és gyalogsági ágyús szakmában. A gyalogos és határőr hallgatóknak a kerékpáros szakmában is meg kell szerezniük a szükségeszerű szakaszparancsnoki képesítést.
3. A gyalogos, határőr és kerékpáros hallgatók gyalogsági árkász és távbeszélő szolgálatban, a többi hallgató ezenkívül a géppuskás, aknavető, gy.

lovassági ágyús és kerékpáros kiképzésben is szerezzen alapvető gyakorlati ismereteket.

4. Az egyes szakmáktól származó hallgatóknál saját szakmájukat illetően általában a szakaszcsoportos képzés elérése egyben a kiképzési cél is.
5. A kiképzési célok ily értelmű rögzítésével törekedni kell arra, hogy a főfegyvernem különböző alosztályaiból eredő összes hivatásos altiszt sarjadék a gyalogság összeg nehéz fegyvereit ismerje, azokat kezelni tudja és azoknak harcban való alkalmazásával tisztában legyen. Ezáltal nemcsak általános katonai tudásuk bővül és alkalmazhatóságuk válik sokoldalúvá, hanem közös alap teremődik e szakalakulatoknak harcbani szoros és célirányos együttműködéséhez.
E cél elérésére pedig azért is szükség van, mert a gyalogság szakalakulataitól származó hallgatók előképzettsége általában csak szorosan vett szakmájukra terjed ki és ezért egyoldalú.
6. A gyalogárkász tisztesek kiképzésüket az iskola műszaki osztagánál nyerik; a távbeszélő kiképzés az iskola híradó osztagával – különösen a gyakorlati időszak alatt – sok vonatkozásban összhangban történjék.
7. Tekintettel arra, hogy a gyalogsági alakulatok háború esetén igen magas lóállománnyal rendelkeznek, e fegyvernemnél a csapatvonat-szolgálat alapismereteinek elsajátítása is képezze úgy elméleti, mint gyakorlati oktatás tárgyát.
8. A tüzérismereteket illetően a súlyt arra kell helyezni, hogy a gyalogos altiszt az egyes lövegek hatásadatait általánosságban ismerje.
9. A gyalogsági hallgatók gyakorlati kihelyezéseit általánosságban a tanév beosztását feltüntetető táblázat mutatja.
E kihelyezések konkrét végrehajtására esetenként külön intézkedést adok.
10. A határőrségtől származó hallgatók részére a határőrszolgálat alapismereteinek körvonalozását külön szabályozom.

II. Lovasság

1. A kiképzési cél általában a képesítő elméleti és gyakorlati ismeretek lényegi elsajátítása úgy gyalog, - mint lóháton alkalmazott lovas egységnél.
2. Különös súlyt kell helyezni arra, hogy a lovas fegyvernem sajátosságából eredően az altiszt nagy önállóságra neveltessék.
3. Az egyes szakmákat illetően a gyalogságnál kifejtettek

a. A méneskartól beosztott hallgatókat, a lovas osztagba kell sorolni. Amennyiben harcászati kiképzésükre lovak rendelkezésükre nem állának, a lovasság részére előírt gyalog kiképzésben kell őket részesíteni.

Kiképzési cél: általában a rajparancsnoki ismeretek elméleti és gyakorlati elsajátítása is. Az egyes szakmákat illetően (gp., gsz., távb. stb.) csak alapvető gyakorlati ismereteket kell szereznük.

A 2. évfolyam hallgatóinál lovagló oktatókká való kiképzésére (oktatók helyettesítésére való alkalmasság) kell törekedni.

b. a tereplovaglást illetően annak tökéletesítése a kiképzési cél.

III. Tüzérség

1. Kiképzési cél általában a szakasparancsnoki képesítés.

2. A fegyvernem azon sajátossága mellett, hogy egyrészt szervezésében (fogatolt és gépvontatású), rendeltetésében (tábori, légvédelmi) sarkalatosan egymástól eltérő – másrészt pedig ebből eredően úgy tisztí mint főképen altiszti közegekben erősen szakmák szerint tagozódni kényszerül (mérők, bemérők, a tűzlépcső közegei, a parancsnoki törzsek közegei, fogatos közegek stb.), az iskolán belül végrehajtott altisztképzésnek sok vonatkozásban – oktatás technikai okokból – egységes korlátok közé kell leegyszerűsíteni. Az iskolában ily módon nyújtott egységes ismeretek teremtik meg az alapot arra, hogy a hallgatók egyrészt a gyakorlati kiképzésük alatt, másrészt pedig az iskola elhagyása után a fegyvernem „különleges szaktanfolyamain” eredményesen továbbképezhetők legyenek.

[...]

IV. Műszaki

1. A kiképzési cél általában a szakasparancsnoki képesítés megszerzése. A vasútépítő csapattól, a vill. és fényszóró iskolától vezényelteknél a kiképzés saját szakmájuk, illetőleg ameddig az iskola a szükséges felszereléssel nem rendelkezik, csak elméleti kiképzésre szorítkozzék.

a. szaktantárgyanként beállítandók az összes műszaki hallgatók részére:

- a műszaki gyakorlati szabályzatot;
- a robbantás;
- a szárazföldi műszaki szolgálat;
- az erődítés (záróharc);
- az általános motortan ismertetése.

b. E tárgyakon felül:

az utász és hidász csapattól, valamint a csapat-árkász alakulatoktól származók:

- a vízenjárás;
- szükséghid-építés;
- út- és vasútépítés;
- áthajózás és
- hadihídverésben.

A vasútépítő csapattól származók: géptan;

A vill. és fényszóró iskolától származók: elektrotechnikai és gépismeretekben részesülnek.

[...]

V. Híradók és csapattávbeszélők

Általános kiképzési cél

1. Híradó

A rendszeresített híradó eszközük és tartozékaik ismerete és saját kezű kiszolgálása. Teljes jártasság a kisebb hibák és akadályok elhárításában.

Rajparancsnoki kiképzés bármely rajtípusnál.

Az állandó híradó hálózaton a hírszázad által végzendő munkálatok ismerete. Az általánosan elterjedt postai távbeszélő készülékek bekapcsolási módjának ismerete, a posta szabványú L.B. és C.B. távbeszélő központ kapcsoló kezelésének ismerete. Az iránymérés elméleti ismerete.

2. Csapattávbeszélő

A fegyvernemnél rendszeresített készülékek és tartozékaik ismerete.

Kiképzés az összeg állomáscsoportok (rajok) vezetésében.

Szakaszparancsnok-helyettesi képesítés

3. Úgy a híradó, mint csapattávbeszélő kiképzés célkitűzése az 1. és 2. pontokban felsorolt anyagot illetően a hallgatóknak teljes értékű oktatókká való kiképzése is.

A híradó csapattól az iskolába jutó hallgatók zömének előképzettsége általában egy rajtípuson belül teljes értékű.

Szükséges, hogy az iskolai kiképzésen belül az egyoldalú képzettség helyett általános értékű kiképzés biztosítottassék.

E célból az összes rajtípusoknál rajparancsnoki kiképzés szükséges.

A szakaszpk. helyettesítésére való továbbképzésre csak magasabb rend-

fokozatú altisztek jönnek tekintetbe, ezirányú kiképzés az iskolában tehát mellőzhető.

A lehallgató és az iránymérő századból származó hallgatóknak a vezetékes rajpki. kiképzés rovására a rádió-lehallgató szolgálat alaposabb ismeretét kell nyújtani.

Az iránymérő szolgálat oktatása – anyag hiány miatt – csak elméletileg történik.

2. A csapattáv. alakulatoktól származó hallgatók általában vagy a távb. vágy a rád. szolgálatban bíznak előképzettséggel. Miután e hallgatók fegyvernemük egyéb gyakorlati anyagából is képzésben részesülnek, híradó kiképzésük súlya a fegyvernemüknél rendszeresített hir. anyag gyakorlati használatán fekszik. Szakaszpk. helyettesi kiképzésük is saját fegyvernemükre vonatkozik.
3. A hir. és csapattáv. hallgatók kihelyezései elvileg együttes iskolai osztagokban van tervezve.

VI. Vonat és gépkocsi

1. Vonatcsapat

- a. Kiképzési cél: az 1 évfolyamban részlegparancsnoki, a 2. évfolyam elvégzésével általában osztagparancsnoki képesítés.
- b. A fentiekben körvonalazott célok elérésénél a kiképzés különösen a lovaglásban, hajtásban, málhásállat-szolgálatban, a lófelszerelés és vonatanyag ismeretében, felillesztésében, karbantartásában és raktározásában történő gyakorlati kiképzésen fekszik
- c. Az általános katonai tárgyú kiképzésnél a súly azokon a részleteken, amelyek a vonatcsapat szempontjából fontosak. Ezek lényegben a következők:
  - a vonatutasítás,
  - a harctéri vonatszolgálat,
  - a lovas és hajtó kiképzés,
  - vonatgyakorlati szabályzat.
- d. A gyakorlati kiképzés az általános foglalkozási tervezetben feltüntetett kihelyezések alatt. A kihelyezések alatt a hallgatók minden beosztású vonataltiszti kiképzésben részesülnek.

2. Gépkocsizó csapat

- a. Általános kiképzési cél: az 1. évben gépkocsizó félszakasz, a 2. évben gépkocsizó szakaszparancsnoki képesítés

- b. A kiképzés súlyát a fent körvonalazott célkitűzés szabja meg.
A kiképzésnek lényegben még az alábbiakra kell kiterjednie: gépkocsizó műhely és raktárszolgálat, általános kiképzés a gépjármű anyagi szolgálat terén.
- c. Gépkocsi vezetésben a hallgatók továbbképzése történik.

VII. Folyamórség

1. A folyamórségtől vezényelt hallgatók – a kormányosok és gépészek kivételével, akik képéseiket a folyamórségen belül nyerik – a szakmájukkal rokon fegyvernemek szerint szétosztva általában oly kiképzésben részesítendőek, amely folyamór szakmájukkal kapcsolatos ismereteiket elmélyíti és e mellett bizonyos harcászati tudást és szaktudásbeli többletet jelent.
2. A folyamór hallgatók közül: rendészek a vonat (gk) csapatbeliekkel; a tüzérek a tüzérosztaghoz (lgy); aknászok, torpedósok a műszaki osztaghoz; híradósok a híradó osztaghoz osztandók be.
3. Kiképzési cél: általában a folyamóraltiszt részére azonos annak a fegyvernemnek megadott célkitűzésével, ahová a folyamórhallgató a 2. pont szerint beosztott (színvonal egyenlő a szakaszparancsnoki képesítéssel).

Évfolyam	október	november	december	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szeptember												
I. évfolyam	TÉLI ELMÉLET IDŐSZAK																							
													Gyalogsági lövészet, Várpalota											
													Tüzérség, Hajmáskér											
													Hír. von. gk.											
	Tavaszi																							
	Műszaki																							
	Főr. Pcjim.																							
	Gyakorlati kiképzés a csapatnál																							
	Gyakorlati kiképzés a csapatnál																							
	Gyakorlati időszak																							
II. évfolyam	TÉLI ELMÉLET IDŐSZAK																							
													Gyalogsági lövészet, Várpalota											
													Tüzérség, Hajmáskér											
													Hír. von. gk.											
	Tavaszi																							
	Műszaki																							
	Főr. Pcjim																							
	Gyakorlati kiképzés a csapatnál																							
	Gyakorlati kiképzés a csapatnál																							
	Gyakorlati időszak																							

Megjegyzés:

Az elméleti időszak április hó 30-ig tart, a gyakorlati időszak május hó 1-én kezdődik. Május hónapot kizárólag az iskolában végrehajtandó gyakorlatokra kell fordítani. Az elméleti időszak alatt délutánokon általában gyakorlati foglalkozást kell tartani, kivételt képeznek a különleges fegyvernemek és szolgálati ágak, ahol a nagyobb mérvű elfoglaltság miatt 2–3 délután fordítható.

- Bevonulás az iskolához október 1-én.
- Október 6-áig bezárólag terjedő időszak a bevonult hallgatók fegyvelmezésére, beosztására, valamint az iskolai beszolgálat ismertetésére az iskolaparancsnokának áll rendelkezésre.
- A foglalkozási tervezet felépítésénél alapul szolgál, hogy a súly minden vonatkozásban a katonai tantárgyakon van. E körülmény az elméleti időszakok beosztásánál is figyelembe kell venni.

3. számú: Szervi határozványok és szolgálati utasítás

Főméltóságú Kormányzó Úr!

A m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapataltisztképző iskola eddig Szervi Határozványok és Szolgálati Utasítás nélkül működött.

Az iskola eddigi működése alapján szerzett tapasztalatok felhasználásával megszerkesztettem a „Szervi Határozványok és Szolgálati Utasítás a m. kir. »Kinizsi Pál« honvéd csapataltisztképző iskola számára” című szolgálati könyv tervezetét és azt hódolattal ide zárva legfelsőbb jóváhagyásra legalázatosabban előterjesztem.

Budapest, 1936. évi február hó 1-én.

Gömbös sk.

*

A–2. d. d.

HM 106.027/Eln. 1a–1936

SZERVI HATÁROZVÁNYOK

és

SZOLGÁLATI UTASÍTÁS

a m. kir. »Kinizsi Pál« honvéd csapataltisztképző iskola számára

*

I. Fejezet

Általános határozványok

1. §

1) Megnevezés és rendeltetés

Az iskola megnevezése: M. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapataltisztképző iskola.

Az iskola két évfolyamú, alsóbb fokú katonai szakiskola.

Rendeltetése: a m. kir. honvédség altiszti karába beálló fogyatékok pótlására harcos állományú hivatásos altiszteket nevelni és képezni.

Állomáshelye: Jutas.

2) Hallgatók elnevezése, megkülönböztetése, évfolyamjelzés

Az iskolába vezényelt tsz. Tisztesek általános elnevezése: hallgató, megszólításuk rendfokozatuk szerint. Megkülönböztetésül úgy a zubbony, mint a köpeny bal vállszalagján – az évfolyamnak megfelelően – egy vagy kettő 3 mm széles ezüst sujtást viselnek.

2. §

3) Állomány és állományvezetés

Az iskola önálló állománytest (számadótest és anyagszámadótest).

Az összállomány áll:

a) A személyzeti állományból, melybe az iskola összes alkalmazottai (tisztok és hasonállásúak, valamint a segéd-személyzet: altisztek, legénység és polgári alkalmazottak) tartoznak.

b) a lóállományból.

A hallgatók az iskola tartama alatt a vezénylést eszközöző csapattestek (állománytestek) állományában megmaradnak és az iskola elvégzése után elvileg állományilletékes csapattestükhöz vonulnak be.

A hallgatók fegyvernemenkénti létszámát, valamint, az iskola személyzeti és lóállományát a szükségletnek megfelelően esetenként a honvédelmi miniszteri állapítja meg.

Az állományvezetésre az „Utasítás az állományvezetésre a m. kir. honvédségnél” (B. 1.) szolgálati könyv és az ezt kiegészítő rendeletek mérvadók.

3. §

4) Alárendeltség

Az iskola katonai és kiképzési tekintetben a m. kir. Honvédség Főparancsnokának, míg gazdaszat-közigazgatási és anyagi tekintetben a területileg illetékes vegyesdandár parancsnokságnak van alárendelve.

A szolgálati út az összállomány személyi- és csapatkiképzési (tanulmányi) ügyekben a m. kir. Honvédség Főparancsnoka útján, az összállomány fegyelmi ügyekben, továbbá az altiszti és legénységi személyzeti, állománykiegészítési, felülvizsgálati ügyekben, továbbá a karhatalmi, építészeti, lóállomány-kiegészítési, állategészségügyi, anyagi- és gazdaszat-közigazgatási ügyekben a területileg illetékes vdd. útján, egyéb ügyekben közvetlenül vezet a honvédelmi miniszterhez.

- 5) Szemlejog Szemlejoggal a Honvédség Főparancsnoka, anyagi és „bb” [becsületbíró] tekintetben Aczf., [Anyagi Csoportfőnök] Kkcsf. [Kiképzési Csoportfőnök] vagy helyettesük van felruházva.
A m. kir. Honvédség Főparancsnoka szemlejogát a helyetese útján gyakorolja.
- 6) Évfolyam beosztás. Tanosztályok Oktatás szempontjából belső tagozódást illetően az iskola két évfolyamból áll.
Az évfolyamok a fegyvernemen belül a létszámnak megfelelően tanosztályokba tagozódnak. Tanosztály pl.: I. évf. gyalogság 1. század, röviden = I. Gy. 1.; II. évf. Tüzérség = II. T., vagy összevontan: I. évf. Lov., Hir., Von. = I. L.H.V.
- 7) Fegyvernemenkénti kiképzés Úgy az I., mint a II. évfolyamban valamennyi hallgató fegyvernemenkénti kiképzésben részesül.

5. §

- 8) Belső tagozódás A vezetés és belső szolgálat kezelés szempontjából az iskola:
a) a parancsnokságra;
b) zászlóaljra;
c) közvetlen alosztályokra;
d) törzsalsosztályra;
e) gazdasági hivatalra;
f) intézeti kórházra tagozódik.
- 9) Parancsnokság A parancsnoksághoz tartoznak: a parancsnok, a segéd-tisztek, lelkészek, orvosok, gazdasági tisztek, állatorvos, az alosztályokhoz be nem osztott tisztek (tanárok) és a segéd-személyzet.
- 10) Zászlóalj A zászlóaljhoz tartoznak a gyalogságtól vezényelt hallgatók. A zászlóalj a) zlj. [zászlóalj] parancsnokságra (pk., [parancsnok] sgt., [segéd-tiszt] beosztott altiszt), b) 2 puskás századra, c) gyal. [gyalogos] gépkocsi alosztályra tagozódik.
A zászlóalj parancsnokság alárendelt alosztályaira vonatkozólag katona közigazgatási, fegyelmi és kiképzési tekintetben mint közbeeső szerv működik.

- 11) Pu. [puskás] századok A puskás századokat a gyalogságtól vezényelt arányosan elosztott I. és II. évfolyambeli hallgatók alkotják. E századokhoz tartoznak az oda szolgálattételre beosztott tisztek és segédoktató altisztek.
- 12) Gépkeret alosztály A gépkeret alosztályt alkotják a gp., [géppuskás] av. [aknavető] (gyal. á.) kp. [kerékpáros] és távb. [távbeszélő] kiképzésben részesülő a kiképzési tervezet szerinti időben a kik. [kiképzési] ágak szerint esetenként csoportosított I. és II. évfolyambeli hallgatók. Ide tartoznak ezt a kiképzést vezető tisztek és segédoktató altisztek.
- 13) Közvetlen alosztályok A nem gyalogsági hallgatók fegyvernemükhöz képest külön-külön az alábbi alosztályokba tagozódnak:
- a) Lovas osztag.
  - b) Tüzér osztag. (főr. tü. [folyamór tüzér])
  - c) műszaki osztag (főr. aknász)
  - d) híradó osztag (főr. hír [híradó])
  - e) vonat (gk. [gépkocsi]) osztag.
- Ezekhez az osztagokhoz tartoznak a hozzájuk szolgálattételre beosztott lov., [lovas] tü., mü. [műszaki] (főr.), hír., von. [vonat] (gk.) tisztek és segédoktató altisztek. Ezek az osztagok katonai közigazgatási, fegyelmi és kiképzés tekintetében közvetlenül vannak az iskolaparancsnokságnak alárendelve.
- 14) Törzsalosztály A különböző belszolgálat ellátására az iskolához beosztott legénység (kat. mesteremberek, lóápolók, stb.) a törzsalosztályt alkotja. Ennek parancsnoka egy gyalogsági főtiszt, ki egyúttal az iskolában a laktanya gondnoki teendőket is ellátja. Melléje szolgálattételre egy altiszt van beosztva. A törzsalosztály az iskolának mint önálló állománytestnek egyetlen anyakönyvi alosztálya, s így a beosztott legénységen felül – a vezényelt hallgatók kivételével – az iskola tisztjei (hasonállásúak) és altisztjei állományilag valamenynyien ide tartoznak. A törzsalosztály fegyelmi tekintetben az iskolaparancsnok-helyettes (egyúttal számadótest-parancsnok) útján van az iskolaparancsnokságnak alárendelve.

- 15) Gazdasági hivatal A gazdasági és számviteli szolgálatot az iskolán belül a gazdasági hivatal látja el, az erre vonatkozólag érvényben lévő gazdaság-kezelési szabályzatok és rendeletek alapján.
- 16) Intézeti kórház Az intézeti kórház a beteg hallgatók elhelyezésére és gyógykezelésére szolgál.
- 17) Ruházat, fegyverzet és felszerelés Mint a honvédség fegyvernemeinél, azonban a hallgatók ruházata a 2. pont szerint leírt megkülönböztető sujtással. Az iskolába vezényelt hallgatók magukkal hozandó ruházatát, fegyverzetét és felszerelését a HM külön rendeletben szabályozza.

6. §

A tanév (kiképzési év) tartama és beosztása, szünidők

- 18) Tanév tartama A tanév október 7-én kezdődik és a következő év augusztus 20-án végződik. Ha október 7-e vasárnapra vagy ünnepre esnék, akkor a tanév kezdete október 8-a.
- 19) Tanév beosztása A tanév általában elméleti és gyakorlati kiképzési időre tagozódik
- 20) Elméleti időszak Az elméleti időszak október 7-től (8-tól) április 30-ig tart.
- 21) Gyakorlati időszak A gyakorlati kiképzési idő általában a tanév elejétől augusztus 20-ig tart; ennek utolsó négy hónapja (május–június–július–augusztus) tisztán gyakorlati jellegű. A többi hónapokban az elméleti tanulmányok mellett a gyakorlati kiképzést a délutáni foglalkozási időben a tanórarend szerint akként kell elosztani, hogy az a május hónapban kezdődő gyakorlati kiképzésbe folytatólagosan bekapcsolódjék.
- 22) Záróünnepély Augusztus hó 18-án záróünnepély, mely után az iskolát végzett I. és II. évfolyambeli hallgatókat csapattestükhöz bevonulnak; az I. évfolyambeli hallgatókat az őszi csapatgyakorlat után, a tanév kezdetéig (lásd 18. pont) szabadsággal kell.

- 23) Főszüenidő, a tanári kar és segédszemélyzet számára
A főszüenidő a tanári kar és segédszemélyzet számára augusztus 21-én kezdődik és a következő tanév kezdetéig tart. Ezt az időt az iskola épületeinek és berendezési tárgyainak javítására kell fordítani. A tisztii (tanári) kar és az altisztii oktató személyzet főképpen ekkor nyerhet szabadságot.
- 24) Rövid szüenidő
Rövid szüenidő:
– A karácsonyi, mely december hó 23-tól január hó 2-ig bezárólag tart.
– A húsvéti mely virágvasárnaptól húsvét utáni szerdáig bezárólag tart.
- 25) Szüennapok
Ezenkívül szüenettel a foglalkozás:
a) Kormányzó Úr Ő Főméltósága magas születés- és névnapján;
b) október 6-án és március 15-én;
c) vasárnapokon és a rom. Kat. egyház ünneppnapjain, továbbá
d) az ág. ev. és ref. hallgatóknak a reformáció emlékűnenpén.
- 26) Parancsnoki szüennapok
Az iskola parancsnoka – a fentiekkel megállapított szüennapokon felül – az iskolai évnék 3, nem egymást követő napjára szüenetet rendelhet el.
7. §
Fegyelmi fenyítő hatalom
- 27) A hallgatók feletti fegyelmi hatalom
A hallgatókkal szembeni fegyelmi fenyítő hatalomra vonatkozólag minden tekintetben a Szolg. Szab. I. rész XIII. fejezetében foglaltak mérvadóok.
- 28) A fegyelmi-fenyítő hatalom gyakorlásának ellenőrzése
A fegyelmi fenyítő hatalom gyakorlásának a Sz. Sz. I. R. 689. pontja, illetve az A-B. jelz, fegy. fenyítő szabályzat 26. §-a szerinti ellenőrzésére a területileg illetékes Vegyesdandár parancsnokság hivatott.
8. §
A tanterv
- 29) A tanterv és tancél
Az oktatásra és kiképzésre a tanterv mérvadó.
A tantervet (tanórák számát feltűntető úttekintéssel együtt) az iskolaparancsnok állítja össze és a Honvédség Főparancsnoka hagyja jóvá. Az összeállításnál a gyakorlatias oktatást kell szem előtt tartani.

A tancél kétirányú:

a) Katonai. Ennél a kitűzött cél az, hogy a Honvédség altiszti karának színvonalát emeljük és a hallgatókkal általában minden katonai elméleti és gyakorlati ismereteket elsajátíttassunk, melyekre nekik, mint leendő altiszteknek szükségük van. Összhang megteremtése a fegyvernemek és a szolgálati ágak között. Egységes és egyöntetű kiképzés a honvédségen belül. A tananyagot, a tan módszert és a részletes kiképzési és tancélokot a honvédelmi miniszter esetenként – a kiképzési elveknek megfelelően – meghatározza.

b) Polgári: A polgári tantárgyak tanítása a vallás és közoktatásügyi miniszter által kiadott: „Tanterv és utasítás a polgári fiúiskolák számára” szerint történik.

A csapataltisztképző iskola I. és II. évfolyamának eredményes elvégzése után a hallgatóknak „Bizonyítvány”-t (1. melléklet) illetőleg a »Végbizonyítvány«-t kell kiadni.

A Bizonyítvány, illetve a Végbizonyítvány a polgári fiúiskolák felsőbb osztályaiba való beiratkozásra jogosít.

A pedagógiai tanítás és az egyes tantárgyak közötti összhang biztosítása céljából a tantárgyak tanulmánycsoportokba vannak összefoglalva. Ezeket az „Átnézet tanulmánycsoportokról” tartalmazza (3. melléklet)

9. §

Napi- és tanórarend

31) Napi- és tanórarend

A napi- és-tanórarendet külön az elméleti időszakra és a napi- és-tanórarendet külön a gyakorlati időszakra az iskolaparancsnok állítja össze és azt a tiszti (tanári) kar beosztását feltüntetve átnézettel együtt jóváhagyás végett a m. kir. Honvédség Főparancsnokának felterjeszti.

A tanórarend összeállításánál figyelembe kell venni hogy a napi oktatásra szánt idő általában 8 óra legyen és hetenként legalább 10 óra a délutánokra elosztva gyakorlati foglalkozásra essék, ezenkívül, hogy a tisztek (tanárok) órái lehetőleg a hét összes napjaira eloszoljanak és amellet nekik lehetőleg a szombat délutánon kívül még egy szabad fél napjuk legyen.

- 32) Szünetek Az egymást követő tanórák között legalább 10 perc, délelőtt pedig ezeken kívül még legalább 30 percig tartó szünet legyen. A déli szünetre legalább 1 ½ órát kell beállítani.
- 33) Ismétlő órák A tantárgyakra való előkészüléshez a hallgatóknak megfelelő időt kell rendelkezésre bocsájtani, ezért a napirendben ehhez mérten ismétlő órákat kell beállítani.

10. §

A tanítás segédeszközei

- 34) A tankönyveket és tansegédleteket A tankönyveket és tansegédleteket a könyvtártiszt az iskola egyéb könyvtáraitól, illetve könyveitől elkülönítve kezeli.
- 35) Könyvtár igénybevétele A tiszték a hallgatókat olvasmányaik megválasztásánál irányítsák és őket a könyvtár használatára buzdítsák.
- 36) Napilapok és folyóiratok A hallgatók tájékozva legyenek a világeseményekről. Ezért alkalmat kell nyújtani, hogy a nemzeti és keresztény irányú napilapokat és folyóiratokat olvashassák. A tisztikar egyes, kivált az erkölcs és nemzeti szellem fejlesztésére alkalmas cikkeket a tanításnál is használjon fel.
- 37) Megtekintések Nagy súlyt kell helyezni a hagyományok ápolására. Adódó alkalmakat mindenkor ki kell használni arra, hogy történelmileg nevezetes helyek, vidékek, műemlékek megtekintésével a hazafias érzést és az általános műveltséget a hallgatóknál fejlesszük.
- 38) Színház-, mozielőadások Az iskolaparancsnokság nyújtson módot a hallgatóknak arra, hogy hazafias-, erkölcsnemesítő- és tanulságos színházi és mozielőadásokon részt vehessenek.

11. §

Szolgálatkezelés az iskolán belül

39. Szolgálatkezelés Az iskolán belüli szolgálatkezelésre és az iskola személyzetének magatartására általában a Szolg. Szab. [Szolgálati szabályzat] Határozványai mérvadók. E határozványok alkalmazásánál az iskolai különleges jelleget tekintetbe kell venni.

Az ehhez szükséges kiegészítő intézkedéseket és időközben szükségessé váló módosításokat az iskola parancsnoka állapítja meg, megfelelő módon szabályozza és (napiparancsilag) kihirdeti. Lényegesebb intézkedéseit a honvédelmi miniszternek bejelenti.

12. §

Egészségügy

40) Intézeti kórház

Az intézeti kórházat a rangban idősebb orvos vezeti, aki az iskola parancsnokának közvetlenül van alárendelve.

Az orvosi szolgálatot a honv. és közr. [Honvéd és Közrendészeti Kórház] kórházakban előírt szolgálathoz hasonlóan kell végezni. Minden fekvő beteg adatait betegfölvételi jegyzőkönyvbe kell bevezetni. A betegeket lehetőleg betegségüknek megfelelően csoportosítva külön-külön betegszobákban kell elhelyezni.

A sérüléseknél követendő eljárásokra vonatkozólag a H-1. Eü. Sz. Sz. [Egészségügyi szolgálati szabályzat] 2. füzet 5 §-ában foglaltak mérvadók.

Fertőzés gyanús betegek részére elkülönítő helyiségeket kell fenntartani.

Az eü. beadványok én előjegyzésekre nézve, a honv. és közr. eü. intézetek részére kiadott utasítások és rendelkezések értelemszerűen mérvadók.

A gyógyszer és fogyó eü. anyag igénylése elvileg állandó eü. intézetekhez hasonlóan történik a G-54. Utasítás rendelkezései szerint a székesfehérvári honv. és közr. helyőrségi kórház útján. Ezek árhatárát, valamint az eszközkölttség címén elszámolható összeg nagyságát a mindenkori HM rendeletek szabályozzák.

41) Beteg hallgatók különleges gyógykezelése

Olyan hallgatókat, akiket az intézeti kórházban gyógykezeltetni nem lehet, vagy akinek gyógyulása előreláthatólag csak hosszú idő múlva várható, azzal a vonatkozó külön utasítások és rendeletek szerint kell eljárni.

II. Fejezet

A hallgatókra vonatkozó határozványok

13. §

- 42) Vezénylés
- Vezénylés, szem. és erk. [személyi és erkölcsi] okmányok, nyilvántartás
Az iskolába való vezénylésre a honvédelmi miniszter intézkedik.
A vezénylésre kiszemelt tisztesekkel a képességvizsgálatot kell megtartani és annak eredményét a kiválasztásnál a többi feltétel mellett figyelembe kell venni.
- 43) Szem. és erk. okmányok
- A csapattest, illetve állománytest az iskolaparancsnokságnak július 15-ig a vezényelt hallgatók alábbi személyi és erkölcsi okmányait küldi meg:
1. Anyakönyvi lap másolat; 2. Személyi lap másolat; 3. Nyilvántartási névjegyzék kivonat; 4. Minősítvényi táblázat fogalmazványi példány másolat; 5. Büntetési jegyzőkönyv kivonat; 6. Orvosi vizsgálati jegyzőkönyv kivonat; 7. Iskolai végzettséget tanúsító végbizonyítvány; 8. Kartoték lap (eredeti); 9. Az Országos Bűnügyi Hivataltól beszerzett „Értesítő lapot.”; 10. A képességvizsgálatok eredményét.
Az anyakönyvi lap eredeti példánya továbbra is annál az állománytestnél marad, melyhez a hallgató az iskolába való vezénylésekor tartozott. A hallgatók személyében beálló változásokat a vezénylő csapattest és az iskola állománykezelés és nyilvántartás céljából egymással kölcsönösen közli.
- 44) Előléptetés
- Az iskolába vezényelt és előléptetésre az iskolai idő alatt tekintetbe jövő hallgatók előléptetésére vonatkozólag a B-4 jelz. Szolgálati Könyv 20. pontja és a mindenkor honvédelmi miniszteri rendeletek mérvadóak.
- 45) Nyilvántartás
- A Honvédség Főparancsnoka, illetve a honvédelmi miniszter által kiadott névjegyzék és a vezénylést eszközöző csapattestek által a 43. pont értelmében megküldött személyi és erkölcsi okmányok alapján az iskolaparancsnokság a hallgatókat a 4. sz. melléklet szerint „Nyilvántartási névjegyzék”-ben nyilvántartásba veszi.

46) Eljárás az iskola el-
végzése után

A Nyilvántartási névjegyzék egy példányát november 1-ig a honvédelmi miniszternek (10. osztály) felterjeszti, az abban előfordult változásokat pedig „Változási kimutatás”-sal (4. melléklet) minden hó 5-ig bejelenti.

Az iskola elvégzése után az iskolaparancsnokság a 43. pont szerinti okmányokat megfelelő kiegészítéssel, valamint a hallgatók bizonyítványát és végbizonyítványát az illetékes csapattestnek vissza, illetve megküldi, hol az iskola eredményes elvégzését a honvédelmi miniszter előírta módon állománykezelni és az anyakönyvi lapon keresztül vezetni kell.

14. §

Az osztályozás alapelvei

Az egyes tantárgyakban elért ismeretek és ügyességek fokának megjelölésére a

kitűnő = kit. = 5 egység

jeles = jls. = 4 egység

jó = j. = 3 egység

elégséges = e. = 2 egység

elégtelen = 1 = 1 egység osztályzatok szolgálnak.

A tisztességes hallgatók teljesítményének egyöntetű értékelésére az alábbi elvek mérvadók:

„Kitűnő” osztályzatot érdemel az, aki a tantárgy egész tananyagát tananyagát tökéletesen bírja, annak teljesen önálló szóbeli, vagy írásbeli előadásában kimagasló társai közül és határozott tehetséget és rátermettséget mutat.

„Jeles” osztályzatot érdemel az, aki az egész tananyagot az átlagot meghaladó mérvben bírja és azt szóban és írásban önállóan tudja előadni.

„Jó” osztályzatot érdemel az, aki az egész tananyag lényegét általában tudja és azt helyesen is alkalmazza. A részletek tudása nem kötelező. Tehát „jó” a tisztességes átlagával szemben támasztott teljesítmény osztályzata.

„Elégséges” osztályzatot érdemel az, aki a tananyag legfontosabb részét ismeri és azokat a tanár jelentősebb támogatása mellett elő tudja adni, tehát ez az osztályzat azt jelenti, hogy az illető a tancélt csak éppen elérte.

„Elégtelen” osztályzatot érdemel végül az, aki az „elégséges” eredmény feltételeinek sem felelt meg, tehát a tancélt nem érte el.

48) Az „összegyéniség”
elbírálásának fokozatai

A hallgatók magaviseletét, jellemét, erkölcsi és belső katonai értékét „összegyéniség” megjelölése alatt kell elbírálni. Az „összegyéniség” fokozatainak megjelölésére:

Kiváló = kiv.

Igen jó = igj

Jó = j.

Megfelelő = mf.

Nem megfelelő = nmgf. kifejezések szolgálnak.

A hallgatók összeredményének megállapításánál az elért átlagegységyszám mellett (55. pont) az összegyéniségre vonatkozólag odaítélt fokozat is döntő kihatással bír. (56. pont)

Az összegyéniséget az általános magatartás alapján kell megítélni.

A „kiváló” és „igen jó” összegyéniségű megjelölés nem jelentheti azonban csupán ezt, hogy az illető nem esik kifogás alá, hanem csakis oly hallgatónak ítélt oda, kiknek a leírások (50. pont) által is megvilágított magaviselete, jellege, erkölcsi és belső katonai értéke példaadó, illetve az átlagból kimagasló.

49) Az osztályzatok számbeli értéke, többszörösen számító osztályzatok

A hallgatók az egyes tantárgyakban elért osztályzataik alapján rangsorban sorolnak. A sorolás megállapításánál az osztályzatok (47. pont) feltüntetett értékkel (egység) bírnak.

A gyalogos és lovas fegyvernemnél: a Harc. Szab.-ban;

tüzér, főr. [folyamőr] tüzér: tü. lökiképzésben;

műszaki: hadihídban;

csap. ár. [csapat árkász]: szükséghidban;

főr. aknász: robbantásban;

fényszóró: elektrotechnikában;

hiradó, főr. hir. távb: Rádió;

gépkocsi: gépkocsi szerkezetben;

vonat: vonatutasításban, az illető fegyvernek (szolgálati ág) gyakorlati szabályzatában (annak megfelelő szabályzatban), valamint a gyakorlati kiképzésben elért osztályzat egységyszámát háromszorosan,

ezen kívül minden fegyvernemnél (szolgálati ágnál) a testnevelésen kívül 2–2 kijelölt fontos katonai tárgyban lovaságnál és tüzérségnél a lovaglásban elért osztályzat egységyszámát pedig kétszeresen kell számítani.

E tárgyak a:

- gyalogságnál: géppuska fegyvertan – löutasítás, tereptan, torna;
- lovasságnál: géppuska fegyvertan, löutasítás, tereptan, lovaglás;
- tüzérségnél: tüzér-ismeret, tereptan, lovaglás, illetve gépkocsi vezetés;
- műszaki csapatnál, utász, csapat-árkász: erődítés, harc. szab., torna;
- hídvető-, építő: út- vasút, szükséghid, torna;
- fényező: gk. szerkezettan, harc. szabályzat, torna;
- folyamőr erőknél: műhelygyakorlat, főr. harc. szab.;
- aknász: jelző szolg., főr. harc. szab., torna;
- tüzér: tüzér-ismeret, főr. harc. szab., torna;
- híradó: jelző szolg., főr. harc. szab., torna;
- híradó csapatoknál: harc. szab., (hír. szolg. a harctéren), motortan, torna;
- vonat és gk. csapatoknál: gyakorlati vonat felszerelés, hajtás, torna;
- gépkocsizó: gk. műhelygyakorlat, gk. vezetés, torna.

50) Leírások

a) Általában

Rövid, de találó leírás domborítsa ki a tisztesek jellemtulajdonságait, kedélyállapotát, tehetségét, szorgalmát, különös hajlamait, magatartását, végül ruházkodását.

b) Jellemtulajdonságok

A jellemtulajdonságok elbírálásánál megnyilvánulási módok szerint csoportosítva alapul szolgáljon, hogy a leírandó milyen:

a) Megítélhetőség szerint: – Nyílt, vagy zárkózott.

b) A fejlődöttség szerint: – Kiforrott, megállapodott, vagy fejlődésben lévő, kialakuló.

c) Gondolkodásmód szerint: – Férfias, megfontolt vagy gyerekes, önálló vagy vezetésre szorul, következetes vagy ingadozó, önzetlen vagy önző, bizakodó vagy közönyös.

d) A cselekedetek szerint: – Kötelességtudó, megbízható, lelkiismeretes, alapos, öntevékeny és kezdeményező vagy ellenőrzésre szorul, hanyag.

- e) Vérmérséklet szerint: – Nyugodt vagy élénk, higgadt vagy könnyen lobbanó.
- f) A kedély szerint: – Komoly, csendes vagy víg kedélyű.
- g) A nevelhetés szempontjából: – Érzékeny és kevésbé érzékeny, makacs vagy könnyen vezethető, befolyásolható, ragaszkodó, majd tartózkodó, őszinte, nem őszinte.
- h) Modor szerint: – Sima vagy nyers, szerény vagy öntelt, bizalmaskodó, szerénytelen, biztos vagy félszeg, vagy darabos.
- c) Tehetség
- A tehetség összfogalma alatt értendő:
- a) A felfogó képesség.
- b) A gyakorlati és elméleti képességek.
- c) Az emlékezőtehetség.
- A tehetséget ezeknek a tulajdonságoknak a megbírálása után:
- „Kiváló”
- „Jó”
- „Közepes”
- „Gyenge” szavakkal kell értékelni.
- Kiváló tehetség csak egész különleges képességű hallgatóknál ítélni oda.
- d) Szorgalom
- A szorgalom fokának jelzői ugyanezek, de ennél már a „Kiváló” jelző is általában használható.
- e) Magatartás
- A magatartás leírásánál el kell bírálni az előjárókkal szemben úgy a szolgálatban, mint szolgálaton kívül tapasztalt magatartást.
- f) Különös ismeretek
- Különös ismeretek és ügyességek mindazok, amelyek osztályozás tárgyát nem képezik.
- Különös ismeretek alatt értendők a különös rátermettség nélkül is elsajátítható és általánosan kevésbé ápoltságok, pl.: fényképészet.
- g) Különös ügyességek
- A különös ügyességekre csak megfelelő hajlammal és képességgel lehet szert tenni. Tehát ide tartoznak pl. az évezés, szítés, rajzolás, stb.
- h) Öltözködés
- Az öltözködés leírásánál a tisztaság, rend és csín a jellemzésre alkalmas tényezők.

- 51) Osztálylajstrom
A hallgatók összes tanulmányi, magaviseleti és leírási bejegyzéseit az évfolyamonként, osztályonként évente felfektetett és nyilvántartott osztálylajstrom tartalmazza.
Az osztálylajstrom mintáját az 5. melléklet mutatja.
- 52) Az osztálylajstrom vezetése
Az osztálylajstrom az a hivatalos okirat, melyen az osztályozásra vonatkozó összes kiadványoknak alapulniok kell. A betűrendben összeállított osztálylajstrom a hallgatók tanulmányi eredményeiről könnyű áttekintést és azok szorgalma, tehetsége, stb. megítélésére támpontokat nyújt.
- 53) A végosztályzat megállapítása
Az előadó tisztek az elméleti időszak befejezése után (április hó vége) a tantárgyak mindegyikéből végosztályzatot állapítanak meg és a katonai tantárgyak osztályzata a gyakorlati idő végével (augusztus hó) az értekezleten válik végérvényessé.
A végosztályzat a hallgatók összismeretét és tudását fejezi ki.
A végosztályzat megállapításánál a csekélyebb tehetséget, nyelvi nehézséget, nehéz felfogást, stb. a tisztek (tanárok) jóindulatúlag mérlegetlik.
- 54) Leírás megállapítása
A „leírást” a századparancsnok előterjesztésére az osztályozó értekezlet állapítja meg. Ennél különösen súlyt kell helyezni az iskolából kikerülő II. évfolyambeli hallgatók jellem és magatartásra vonatkozó helyes és találó leírására.
- 55) Átlagegység-szám és annak kiszámítása
A hallgatók tanulmányi átlag teljesítményét az átlagegység-szám fejezi ki, ez képezi alapját „az eredmény” és „rangsorolás” megállapításának is.
Az átlagegység-szám kiszámításánál az előző évfolyamban elvégzett, de további tanítás tárgyát nem képező tantárgyak év végén elért végosztályzata is beleszámít.
Az átlagegység-szám = az egyes tantárgyakból elért számértékek (egységek) összege: a tantárgyak 9 egységgel megnagyobbított számával.
Az átlagegységet mindig három tizedes pontosságig kell kiszámítani, kiegészítések (kerekítések) nem eszközölhetők.
Az elért egységek összegének 9 egységgel megnagyobbított tantárgyszámmal (20tantárgy esetén 29-el, stb.) való elosztása a többszörösen értékelt tantárgyakból kifolyólag szükséges.

Ugyanis a „kiváló”, „igen jó”, „jó” stb. összeredmény eléréséhez szükséges határ átlagegység-száma az 56. pont táblázatában az értékelés egyszerűsége céljából az osztályzatok általános értékelési határai (kitűnő 5, elégséges 2) között vannak megállapítva. Így a „kiváló” összeredmény átlagegységének alsó határa 4,8 – kitűnő 5 és jeles 4 között két tizeddel a kitűnőhöz, az „igen jó”-é 3,7 jeles 4 és jó 3 között három tizeddel közelebb a jeleshez, a „jó”-é 2,6 a jó 3 és elégséges 2 között négy tizeddel közelebb a jóhoz, stb. Fenti művelet révén az átlagegység-számot már ezen általános osztályzat értékhatárok közé redukálva kapjuk meg.

56) Összeredmény megállapítása

Az összeredményt a következő 5 fokozatban nyer kifejezést: „Kiváló”, „Igen jó”, „Jó”, „Megfelelő”, „Nem megfelelő”.

Az összeredmény első 4 fokozatának elnyeréséhez a következő feltételek szükségesek:

kiváló	igen jó	jó	megfelelő
Összeredmény eléréséhez			
4,8	3,7	2,6	2
átlagegységet			

Az összegyéniség tekintetében pedig legalább

kiváló	Igen jó	jó	megfelelő
leírást			

A gyakorlati kiképzésből pedig legalább

jeles	jó	elégséges
-------	----	-----------

Osztályzatot kell érdemelnie.

Azok a tisztetek, akiknek egy vagy több elégtelen osztályzatuk van, „elégtelen” összeredménnyel zárnak le.

Az összeredményre az előző tanévben lezárt tantárgyakból nyert osztályzatok is beszámítanak.

57) Be nem osztott hallgatók

Azoknak a hallgatóknak, akik a folyó tanévben valamely tárgyból nem osztályozhatók, (önhibájukon kívüli mulasztások miatt, pl. betegség) nem ítéltető oda összeredmény. Ilyen hallgatókat „Be nem osztott” elnevezéssel kell megjelölni és osztályrangot nem kapnak.

Ha azonban az illető csak egy tantárgyból is elégtelenre zárt, vagy nem megfelelő összegyéniségű leírást (fokozatot) kapott, úgy az nem megfelelő összeredményűekhez sorol.

58) Évfolyamrang. Rangsorolás

A hallgatók egymás közötti rangviszonyát az évfolyamokon (osztályon) belül a zárlatok után meg kell állapítani.

A hallgatóknak a rangsorba való besorolására az alábbi táblázat ad útmutatást:

Sorrend		Az egyes csoportokon belüli sorrend	
Kiváló		<p>Összeredményűek</p>	<p>A legmagasabb átlagegységsszámmal kezdődik és az alacsonyabb irányba halad. Ha két, vagy több hallgatónál ugyanazon átlagegységsszám adódik, úgy a sorrendre az alábbi tantárgyakból elért jobb eredmény a mérvadó:</p> <p>a) Összegyéniség. b) Gyakorlati kiképzés. c) A háromszorosan számító tantárgyak átlagegységsszáma. d) Kétszeresen számító tantárgyak átlagegységsszáma. e) A fentiek tekintetbe vétele után is egyenlő eredmény adódik, akkor a besorolásra az előző év eredménye a mérvadó, vagy ha az sem vezet eredményre, úgy az alosztályparancsnokok javaslata alapján az iskolaparancsnok dönt.</p>
Igen jó			
Jó			
Megfelelő			
Nem megfelelő	1 tantárgyból bukottak		
	2 tantárgyból bukottak		
	3 tantárgyból bukottak		
	Stb.		
	Nem megfelelő magaviseletűek		
Be nem osztottak		betűsorban	

- 59) Be nem osztott hallgatók későbbi rangsorolása
- A be nem osztott hallgatók pótlóvizsgán az utólag elért átlagegységszám alapján sorolnak be az eredeti rangsorba. Az új rangszámot ilyenkor tört alakban kell kifejezni.
- 60) Fegyvernemen belüli rangsorolás
- A fegyvernemen belül a hallgatók az évfolyamrang alapján sorolnak.
- 61) Munkálatok az összeredmény megállapításához
- Az összeredmény megállapításához szükséges összes munkálatokat az osztálytisztek bevonásával az alosztályparancsnokok végzik.
Ezek a munkák felölelik:
a) Az átlagegységszám kiszámítását.
b) A leírás megszerkesztését.
c) Fentiek alapján az alosztályokon belüli rangsorolást.
- 62) Osztály- és főértekezlet
- A századparancsnok megállapította rangsorolás az osztály és főértekezlet hozzájárulása után válik véglegesé.
Az osztályértekezleten részt vesznek az iskola zlj., alosztály pk.-ok, tan. csop. vezetők, azok a tisztek (tanárok) akik az illető osztályban tanítanak.
- 63) Bizottsági vizsga
- „Elégtelen” érdemjegy esetén az illető tiszt (tanár) vagy hallgató „bizottsági vizsgát”-t kérhet, mely kérés felett az iskolaparancsnok – a tiszt (tanári) kar meghallgatása után – dönt. Az iskolaparancsnok ezt mindenkor (nemcsak az „elégtelen” érdemjegyek igazságosságának megítélése céljából) elrendelheti.
A bizottsági vizsgát az elégtelen érdemjegynek az illető hallgatóval való közlése után mielőbb, legkésőbb azonban 3 napon belül (még az osztályozó főértekezlet előtt) kell megtartani. A bizottság összeállítása azonos a pótlóvizsgák bizottságaiéval (15.§. 74. pont).
- 64) Táblázatok az osztályrang megállapításához
- Az osztályértekezlet alapjául, a századparancsnok szerkesztette „Táblázat az osztályrang megállapításához” ki-mutatás szolgál (6. melléklet).

- 65) Főértekezlet
A főértekezlet határoz azon javaslatok felett, melyek az egyes hallgatók osztályzataival járó követelményekre, vagy osztályozási ügyekre vonatkoznak és melyekre nézve a döntés joga a honvédelmi miniszter Úrnak van fenntartva. A főértekezleten részt vesznek:
Az iskola parancsnoka és a teljes tiszt (tanári) kar (Tan- és nevelő személyzet)
- 66) Rangsorozati jegyzék
A főértekezlet állapítja meg az évfolyamrangot és ennek alapján a hallgatókról rangsorozati jegyzéket szerkeszt (7. sz. melléklet)
- 67) Értekezleti jegyzőkönyvek
A főértekezletek tárgyalási menetét az ott szerkesztett „Értekezleti jegyzőkönyvek” tartalmazzák.
Az osztálylajstromokat a letárgyalás után aláírják:
A főértekezlet elnöke és az előadó, az értekezleti jegyzőkönyvet pedig a főértekezlet összes tagja.
- 68) Értekezleti végzések érvényesítése
Az értekezleti végzések, kivéve azokat, melyekben a honvédelmi miniszter úr dönt, akkor lépnek érvénybe, ha azokat az iskolaparancsnok jóváhagyta.
Az összegyéniség elbírálása a leírás és az osztályzatokból kifolyó következmények megállapítása tekintetében az iskola parancsnoka nincs az értekezlet végéhez kötve. Az utasítás adta kereteken belül önállóan is határozhat, de ezen elhatározását az osztálylajstromba – aláírással igazolva – be kell vezetnie.
- 69) Az iskolaparancsnok külön javaslati joga
Az iskola parancsnokának ilyen, értekezleti végzéstől eltérő határozata a hallgatókra nézve következményekkel jár (pld. elbocsátás, eltávolítás, stb.), akkor erre nézve az osztályozási kivonat előterjesztése mellett a honvédelmi miniszter döntését ki kell kérni.
- 70) Az iskolaparancsnok állásfoglalása a főértekezlet javaslatához
A főértekezlet összes javaslataihoz az iskolaparancsnoknak állást kell foglalnia, hogy vajon azokkal egyet ért-e, vagy esetleg más rendszabályok keresztülvitelét tartja-e szükségesnek.

15. §

Az osztályozás következményei

- 71) Figyelmeztetés
A tanév alatt olyan hallgatókat, kiknek magaviselete, a tanulmányi előmenetele, vagy testi alkalmatlansága az iskola eredményes elvégzését kétségessé teszi, a századparancsnok javaslatára az iskolaparancsnok a kihallgatásnál, vagy az osztályértekezleteken a tisztikar előtt figyelmezteti és erről az illetők csapattestjeit – a várható következményekre való utalás mellett – értesíti.
- 72) Pótlóvizsga
A pótlóvizsgára azokat a be nem osztott hallgatókat lehet bocsájtani, akik kilátást nyújtanak arra, hogy a mulasztottakat a szünet alatt pótolni tudják és erre engedélyt kapnak. A pótlóvizsgára való bocsátásra a javaslatot a századparancsnok az iskola parancsnokának teszi meg, aki ezt a főértekezlet döntésére bocsájtja.
- 73) Pótlóvizsga ideje
A pótlóvizsgákat az alábbi pont szerint összeállított bizottság előtt a csapataltisztképző iskolában október hó 5. és 10-e közötti időben kell lefolytatni.
- 74) A bizottság a pótlóvizsgán
A pótlóvizsga bizottsági tagjai:
– Az iskolaparancsnok;
– a szaktanár;
– tanulmánycsoport-vezető;
– századparancsnok és
– egy más megfelelő szakismeretekkel rendelkező tanár.
- 75) A vizsga lefolyása
A vizsga engedélyezését az iskolaparancsnok napiparancsnokban kihirdeti.
A kérdéseket a szaktanár adja fel, úgyszintén ő javítja és osztályozza az esetleg feladott írásbeli dolgozatot is.
Az eredményt a bizottság szótöbbséggel állapítja meg. Egyenlő szavazat esetén az iskolaparancsnok dönt.
- 76) Pótlóvizsga utáni eljárás:
a) Meg nem felelés esetén
b) Megfelelés esetén
A pótlóvizsgán meg nem felelt hallgatók az évfolyamot, elvileg nem ismételhetik.
A bevonultatásukra az iskolaparancsnok a honvédelmi miniszternek javaslatot tesz, akin javaslat felett dönt.
Azok a hallgatók, akik a pótlóvizsgán megfelelték, magasabb évfolyamba léphetnek.
- 77) Pótlóvizsgák eredményének nyilvántartása
A pótlóvizsga eredményét a századparancsnok az osztálylajstromba vörös tintával bevezeti.

- 78) Jelentés a pótlóvizsgákról
- A pótlóvizsgák eredményéről az iskolaparancsnokság közvetlenül a vizsgák befejezése után „Jelentés a pótlóvizsgákról”-ról cím alatt a honvédelmi miniszternek jelentést tesz (16. § 81. pont)
A jelentéshez az iskola parancsnoka az esetleges javaslatait is mellékeli. (Elbocsátás)
- 79) Évfolyam ismétlés
- Évfolyam ismétlésnek – elvileg – nincs helye.
- 80) Fellépés magasabb évfolyamba
- Magasabb évfolyamba való fellépéshez legalább elégséges összeredmény szükséges.
16. §
Az osztályozásra vonatkozó előjegyzések és tudósítások
- 81) Osztályozási jelentés
- A főértekezlet (14. § 65. pont) alapján október 15-ig a parancsnok a honvédelmi miniszternek a 8. melléklet szerint szerkesztett osztályozási jelentést felterjeszti.
Az osztályozási jelentés mellékletei a következők:
- a) Rangsorozati jegyzék
- a) Az évfolyamonként szerkesztett rangsorozati jegyzék (14. § 66. pont)
- b) Osztályozási kivonat
- b) Osztályozási kivonat (9. melléklet), a büntetési jegyzőkönyv kivonatokkal együtt azokról a hallgatókról, akiket az iskolaparancsnokság tanulmányi eredmény, vagy magavi-selet alapján pótlóvizsgára, elbocsátásra hozott javaslatba. Az iskolaparancsnokság a „Jelentés a pótlóvizsgákról” tárgyú felterjesztését (15. § 78. pont) hasonlóképpen szerkesz-ti.
- 82) Bizonyítvány
- Az I. évfolyambeli hallgatók osztályzatairól és magatartá-sáról a csapattestek a főértekezlet után szerkesztett „Bizo-nyítvány”-ból tájékozódnak (1. melléklet)
A bizonyítványokat az osztályozási lajstrom alapján az alosztályparancsnok szerkeszti és az iskolaparancsnok lát-tamozza.
A bizonyítványokat a csapattestparanok láttamozása után vissza kell küldeni és az illetékes alosztálynál a hallgatók okmányai mellett kell őrizni.
Az iskolaparancsnokság ugyancsak közli a csapattestpa-rancsnokkal a hallgatók pótlóvizsgára bocsátását és esetle-ges elbocsátását.

- 83) Végbizonyítvány A II. évfolyam elvégzése után minden hallgató „Iskolai végbizonyítványt” kap (2. melléklet)
- 84) Bizonyítvány és végbizonyítvány másolatának kiadása Az iskolaparancsnokság – felkérés esetén – az iskolából elbocsátott hallgatók bizonyítványáról, illetve végbizonyítványáról másolatot bármikor kiállíthat és kiszolgáltathat.

17. §

Szabályszerű kilépés az iskola elvégzése után

- 85) Kilépés az iskola elvégzése után A II. évfolyambeli hallgatók az iskola elvégzése után csapattestükhöz vonulnak be.

18. §

Idő előtti kilépés az iskolából

A hallgatók idő előtti kilépése bekövetkezhetik:

- a. Elbocsátás (büntetéképpeni eltávolítás);
- b. felülvizsgálat és
- c. saját kérelmére, önkéntes kilépés alapján.

- 86) Selejtezés. A központ előzetes hozzájárulása nélkül
- a) Erkölcsi fogyatékoság miatt Az iskola parancsnoka mindazokat a hallgatókat, akik: erkölcsi fogyatékoságot mutatnak és társaikra rossz befolyást gyakorolnak, vagy akik fegyvelemhiány miatt 2 súlyosabb fegyelmi fenytésben részesültek, vagy az altiszti tekintélyt csorbító esemény miatt fenytésben részesültek, avagy

iszákosságért egy évben két fegyelmi fenytésben részesültek, az iskolából a tiszt (tanári) kar egyhangú határozata alapján kizárja és eredeti csapattestéhez bevonultatja.

- b) Tanulmányi előmenetel miatt A tiszt (tanári) kar nem egyhangú határozata esetén a parancsnok a honvédelmi miniszter döntését kéri ki. Az iskola parancsnoka mindazokat a hallgatókat, akiknek tanulmányi előmenetele a kitűzött kiképzési cél elérését nem biztosítja, selejtezésre felterjeszti.

- 87) Felmentés és csapattesthez bevonultatás a központ előzetes hozzájárulása nélkül Az iskolaparancsnok felmentheti és csapattestéhez bevonultathatja mindazokat a hallgatókat, akik felmentésüket kényelemszeretetből kérik, mert ezekből a tisztesekből hiányzik az az alap, amelyből kiindulva lehet csak tovább fejleszteni a csapataltiszti-kartól megkívánt erkölcsi és fizikai tulajdonságokat. Úgy a selejtezés, mint a felmentés alapján bevonultatott hallgatókkal a fennálló rendeletek szerint kell eljárni.

88) Pótbeküldések Pótbeküldések elvileg csak az I. iskola évfolyamból bármely okból (selejtezés, eü. ok) a kiképzési év december hó 1-éig fogyatékbba jutó hallgatók pótlására történhetnek. Ily pótbeküldéseket az iskolaparancsnokság jelentésére a központ rendel el.

19. §

A hallgatók szabadságolása

89) Hallgatók szabadságolása A hallgatóknak az iskolaparancsnok az alábbi szabadságokat engedélyezheti:

- a) Szünidei szabadság;
- b) egészségügyi szabadság;
- c) szabadság sürgős, családi, vagy más ügyben.

A szünidők tartamát a 6. § 23. és 24. pontja írja elő.

90) Eü. szabadság

Az eü. szabadságot az iskolaparancsnok az iskola vezető orvos javaslata alapján adja. A javaslatban a szabadság szükségés tartamát is kifejezésre kell juttatni.

Ilyen szabadság esetleges meghosszabbításokkal együtt sem terjedhet 3 hónapon túl.

91) Családi ügyben szabadság

Sürgős családi ügyben, vagy más fontos személyi viszonyok miatt tanév közben 8 napig terjedhető szabadság engedélyezhető.

Egyebekben „a legénységi állományú egyének ideiglenes szabadságolására szóló határozványok” mérvadók.

20. §

A hallgatók részére engedélyezett kedvezmények

92) Kimenő

Azok a hallgatók, kiknek magatartása és tanulmányi előmenetele kifogás alá nem esik, szabad idejükben az iskola területét az iskolaparancsnokság rendelkezéséi szerint a „Napi- és tanórarend”-ben megszabott időben a Szolg. Szab. I. R. 28. §. 189. pontban előírtak szerint elhagyhatják. Egyéb kedvezményben a Szolg. Szab. I. R. idevágó §§-ai alapján részesülnek.

21. §

Hallgatók tiszteletadása

93) Tiszteletadás

A Szolg. Szab., illetve a Gyak. Szab. Határozványai szerint.

III. Fejezet

A tan- és nevelő személyzetre vonatkozó határozványok

22. §

A parancsnokra vonatkozó határozványok

- 94) Parancsnok rendfokozata, kinevezése
- Az iskola parancsnoka a gyalogságtól származó törzstiszt (ezredes), akit a honvédelmi miniszter előterjesztésére az Államfő nevez ki.
A parancsnok kinevezésére olyan kiválóan minősített törzstisztek jöhetnek tekintetbe, akik a tiszti (tanári) kar tudományos és katonai tekintetben való vezetéséhez szükséges képességekkel rendelkeznek.
- 95) Szolgálati minősége
- Az iskola parancsnoknak ezen minőségben teljesített szolgálata a csapatszolgálattal minden tekintetben (előléptetés, kitüntetés, szolgálati idő beszámítása, stb.) egyenlő.
A parancsnok az iskolán belül a neki alárendelt személyekkel szemben csapattestparancsnoki hatáskörrel van felruházva.
- 96) Felváltás
- Az iskola parancsnoka elvileg 4–5 évi parancsnokság után kerül felváltásra.
A felváltás elvileg a tanév (kiképzési év) végével történik.
- 97) Helyettesítés
- A parancsnokot az iskola állományába tartozó rangban legidősebb katonállományú csapattiszt helyettesíti, mint iskolaparancsnok-helyettes.
- 98) Kötelességei
- A parancsnok a kiképzésnek és oktatásnak irányítója és a tanterv végrehajtásáért teljes mértékben felelős.
A hallgatók erkölcsi neveléséről, különösen az igazi katonás gondolkodásmód és hazafias szellem fejlesztéséről gondoskodik.
A tisztek (tanárok) tevékenységére felügyel.
A parancsnok kötelességeit gazdaság- és közigazgatási tekintetben a vonatkozó szakutasításoknak és rendeleteknek a csapattestparancsnok számára előírt határozványai szabályozzák.
A parancsnok minden kiképzési év (tanév) kezdetén s kinevezi a kiképzésvezetőket, a tanulmánycsoport-vezetőket, (az alosztályparancsnokokat, felosztja a tantárgyakat a tan- és személyzet között, valamint megteszi a tiszti- (tanári) kar továbbképzésére szükséges intézkedéseket.

A parancsnok támogatására a tanulmánycsoport-vezetők, illetőleg a számadótest-parancsnok vannak hivatva. Ezek közreműködését a parancsnok a legmesszebbmenő módon vegye igénybe.

Miként a tanulmánycsoport-vezető a tanulmánycsoporton belül, akként a parancsok a tanulmánycsoportok közötti kapcsolat és egyensúly megteremtéséről és fenntartásáról gondoskodni köteles.

A tanulmány-ellenőrző értekezleteket, valamint az osztály- és főértekezleteket az iskolaparancsnok hívja össze és azokon elnököl.

23. §

A tiszti (tanári) karra vonatkozó határozványok

99) Tisztek (tanárok) beosztása, rangosztálya

A tiszti (tanári) kar létszámát a honvédelmi miniszter határozza meg és a Honvédség Főparancsnoka javaslata alapján osztja be az iskolához.

A tiszti (tanári) alkalmazások az iskolában rangosztályhoz (rendfokozathoz) általában nincsenek kötve.

A tisztek (tanárok) iskolán belüli szolgálati beosztását az iskolaparancsnok szabályozza.

100) Iskolaparancsnok helyettes, számadótest-parancsnok

Az iskolaparancsnok helyettes az iskolaparancsnok után rangban legidősebb katonáállományú csapattiszt. Feladata, hogy a parancsnokot olyan ügyektől mentesítse, melyekben annak döntése nem szükséges és amelyeket a parancsnok nem tart fenn magának. Ő végzi egyúttal teljes felelősséggel a parancsnok helyett a számadótest-parancsnoki teendőket.

Gazdászat-közigazgatási kötelességeit részleteiben a vonatkozó szakutasításoknak és rendeleteknek a számadótest-parancsnok részére előírt határozványai szabályozzák. Nem helyettesítheti azonban a parancsnokot olyan szolgálati ügyekben, melyeket a parancsnok személyesen végez és melyekért személyesen felelős és térítés köteles.

A törzsosztály legénységi állományú egyénei felett fegyelmi tekintetben osztályparancsnoki hatáskörrel bír.

101) Segéd-tisztek

Az iskolaparancsnok mellé két főtiszt, mint 1. és 2. segéd-tiszt, a zászlóaljparancsnok mellé egy főtiszt, mint zászlóalj-segéd-tiszt van beosztva. Kötelességeiket a Szolg Szab. és egyéb szolgálati utasítások szabályozzák.

- 102) Zászlóalj, század (osztág) parancsnokok
- A zászlóalj-, század- és osztágparancsnokságokkal lehetőleg olyan, a csapatszolgálatban kiválóan megfelelt törzs- illetve főtiszteket kell megbízni, akik már előzően az iskolában mint oktatótiszték működtek.
- 103) Oktatótiszték
- A különböző fegyvernemek alosztályaihoz az iskolaparancsnok alantostiszteket, mint oktatótiszteket oszt be, akik az illető alakulás alantostizti szolgálatát a Szolg. Szab. ban előírt módon látják el.
- 104) Lelkészek
- A lelkészek a szolgálatukkal összefüggő ügyekben a parancsnok előadói.
- Lelkészi teendőiket a fennálló utasítások, stb., szabályok és rendeletek szerint gyakorolják, E teendőkön kívül elsősorban ők hivatottak az illető vallásfelekezetű hallgatók hitoktatására és valláserkölcsi nevelésére.
- A lelkészek képességeiknek megfelelően és lelkészi (hitoktatói) elfoglaltságukhoz képest a hitoktatásokon kívül más tantárgyak tanításával is megbízhatók.
- Mint tanárok a tanulmány tekintetében a tanulmánycsoport-vezető útján, egyébként közvetlenül vannak az iskolaparancsnokhoz utalva.
- A lelkészek a lelkészi szolgálati ügyek ellátása tekintetében, valamint ez iskola állományába tartozó egyének és családtagjaik egyházi szervezetének és igazgatásának részleteire vonatkozó, kizárólag egyházi ügyeket tárgyaló kérdésekben, egyházi hatóságaikkal közvetlenül érintkezhetnek, de ezen tisztán egyházi vonatkozású kérdésekben nyert közvetlen rendelkezések és utasítások, valamint az azokra tett esetleges jelentések is bemutatandók az iskola parancsnokának.
- Amennyiben ezen kérdések az iskolát érintenék, úgy azokat előzőleg az iskolaparancsnok tudomására kell hozni.
- 105) Orvosok
- A beosztott rangban idősebb orvos az iskola vezető orvosa, s mint ilyen az intézeti kórház vezetője.
- Az orvosok kötelességét az eü. szolgálati utasítások írják elő. Orvosi elfoglaltságuk mellett képességeiknek megfelelően tanítással is megbízhatók.

- 106) Gazdászati tisztek
Az idősebbik gazdászati tiszt az iskola gazdasági hivatal főnöke és gazdászati-közigazgatási ügyekben az iskola parancsnokának és helyettesének – mint számadótest-parancsnoknak – szakelőadója. Mint szakelőadó közvetlenül, mint gh. főnök a számadótest-parancsnok útján van az iskolaparancsnoknak alárendelve.
A gazdászati tisztek kötelmeit a szakutasítások és rendeletek tartalmazzák. Gazdászati tiszt teendőik ellátása mellett – képességeiknek megfelelően – tanítással is megbízhatók.
- 107) Állatorvos
Az állatorvos a szolgálatát érintő ügyekben az iskola parancsnokának szakelőadója. Állatorvosi elfoglaltságuk mellett – képességeiknek megfelelően – tanítással is megbízhatók.
- 108) Különleges alkalmazások
Egy-egy tapasztalt és kiváló egyéni tulajdonságokkal rendelkező gyalogsági, lovassági, tüzérségi, műszaki (főr.), híradó, vonat (gko:), tiszt az illető fegyvernem kiképzésének s egyúttal a megfelelő tanulmánycsoportnak is vezetője.
A polgári jellegű tantárgyak tanulmánycsoport-vezetőjét az iskolaparancsnok ezen felül külön jelöli ki.
A gyalogsági kiképzés vezetője egyúttal a zászlóalj parancsnoka.
Elvileg a rangban legidősebb lovas-, tüzér-, műszaki, „híradó-, vonat csapattiszt ez iskolán belül felállított megfelelő hallgatói alosztály parancsnoka.
Azokat a tiszteket, illetve tanárokat, akik valamely kiképzési csoportnak, vagy az oktatásnak több tárgyban való vezetésével is meg van bízva a „tanulmánycsoport-vezető” elnevezés illeti.
- 109) Egyéb megbízások
Az iskolaparancsnok fentiekén kívül a tisztikar tagjai közül még kijelöli: a lő- és fegyver-törzstiszteket, a sporttiszteket, könyvtártiszteket, anyagkezelő-tiszteket, valamint egyéb ezen szolgálati utasításban nem említett különleges alkalmazásra szükséges személyzetet.
- 110) Szolgálati minőség
Az iskolához beosztott csapattiszteknek ezen minőségben teljesített szolgálata a csapatszolgálattal minden tekintetben (előléptetés, kitüntetés, szolgálati idő beszámítása, stb.) egyenlő.

111) Alkalmazás és felváltás

A tiszteknek az iskolánál való alkalmazása elvileg 4–5 évig tart és felváltásuk a tanév (kiképzési) végével történik.

24. §

A tiszti (tanári) kar általános feladatai

112) Kötelességek általában

A tiszti, illetve tanárikar az oktatás mellett a hallgatók nevelésére és a belső szolgálat ellátására is kötelezve van.

113) Nevelés és tanítás célja

A nevelés és tanítás célja a hivatásos katonai altiszti szolgálatra önként jelentkező tisztos-hallgatókat jellemében, erkölcsben és testben olyanná nevelni, hogy azok az életben és jövő hivatásukban becsületes, igazi katonai gondolkozás mellett a hazának vallásos, keresztény, hazaszerető polgárai legyenek.

Fenti célok szolgálatában a hallgatókat a szükséges általános műveltség megadása mellett, katonai képzettségre és oly fokú szellemi önállóságra kell nevelni, mellyel jövő hivatásuknak közmegelégedésre meg tudnak felelni.

A hallgatók erkölcsi és szellemi nevelésével a testi nevelésnek karöltve kell járnia, mert csak az ép testű és az ezzel együtt járó katonai ügyességek birtokában lévő hallgatókból lehetnek az arcvonal előtt biztos fellépésű, a legénység tanítására és nevelésére alkalmas altisztek.

114) Nevelő oktatás

A nevelő oktatás olyan jellembeli tulajdonságoknak, erkölcsi érzésnek és testi kiválóságnak legyen szülője, amely mindenkinek díszére válik és a férfi értékét megalapozza.

A vallásosság, hazaszeretet, hűség és kötelességérzet, bátorság és engedelmesség, bajtársiasság, összetartás és egyetértés azok a katonai erények, melyeket a buzdító példaadásnak mindenféle eszközével és az élősónak minden hatalmával a hallgatók szívében fel kell ébreszteni és meg kell szilárdítani.

A nevelő oktatás, ezen utakon járva, serkentsen és irányítsa a hallgatókat, erősítse akaratukat, vezérelje őket tevékenységre és lelkesítse katonai hivatásuk iránt.

A hallgatókat szoktassuk őszinteségre. Ne habozzanak az igazságot bevallani még akkor se, ha saját elkövetett hibájuknak beismeréséről is volna szó. Tetteikért a felelősséget vonakodás nélkül vállalniok kell, de az öntevékenységtől a következményekért való helytállás ne riassa vissza őket.

- Fenti elveken kívül az oktatásra és nevelésre az általános irányt az illető állománycsoport, fegyvernem stb. számára kiadott szervei határozványok és szolgálati utasítások szabják meg.
- 115) Iskolán kívüli szolgálat Az iskolához beosztott tisztek (tanárok) az iskolán kívüli szolgálatra elvileg nem, általában csak a Honvédség Főparancsnoka előzetes engedélye alapján rendelhetők ki.
- 116) Tanítási kötelezettség A tisztek (tanárok) elméleti órabesztásánál az iskolaparancsnokság azoknak más irányú elfoglaltságát is vegye tekintetbe.
Elméleti és gyakorlati órákiutalásoknál általában az óraszám a heti 25 órát ne lépje túl.
Azoknál a tiszteknél (tanároknál), akik tanulmányvezetők, írásbeli dolgozatok javítása, vagy különös szolgálatok által (szd. pk., orvos., stb.) fokozottabban igénybe vannak véve, heti tanórák számát megfelelően csökkenteni kell.
Kivételes esetekben (megbetegedés, stb.) a rendelkezésre álló tiszteknek (tanároknak) ideiglenesen több órát is ki lehet utalni.

25. §

A tisztek (tanárok) tevékenysége és a tanításhoz szükséges segédletek

- 117) Tanterv Az egyes tárgyak tananyagát az iskolaparancsnokság szerkesztette „Tanterv” foglalja magában.
- 118) Tananyag beosztása. Oktatási tervezet A tantervbe felvett tananyagot a tiszt (tanár) az általa szerkesztett, egész évre szóló „Oktatási tervezet”-be állítja be.
Az oktatási tervezet összeállításánál a tiszt (tanár) legyen figyelemmel arra, hogy az illető szak elemeinek alapos ismerete nélkül a további tanítás kérdésessé válik, mert semmi sem pótolható nehezebben, mint az elméleti- (alap) ismeretek kezdetben elhanyagolt tanítása.
Az egyes tantárgyak tanítására előírt időt gondosan ki kell használni, mert ez a tanítás egyenletes haladásának és a tananyag egyöntetű feldolgozásának mellőzhetetlen feltétele.
Az „Oktatási tervezet”-be a tiszt (tanár) az egész évre előírt tananyagot, hónapokra elosztva, olyan sorrendben vegye fel, hogy abból az egész tananyag helyes és következetes csoportosítása kivehető legyen.

Az „Oktatási tervezet”-nek a következő rovatokat kell tartalmaznia:

- a) Hónap;
- b) tananyag elosztása;
- c) használt segédletek;
- d) írásbeli dolgozatok száma;
- e) milyen tanulmánycsoportba tartozik?;
- f) megjegyzés.

Az „Oktatási tervezet”-be tanár változás esetén az utódnak át kell adni, akinek azonban nem okvetlenül szükséges ahhoz alkalmazkodnia.

119) Munkanaplók

A „Munkanapló”-ba minden hó végén a következő hónapra eső tananyagot a tanulmánycsoport értekezleten kell bevezetni.

A „Munkanapló” elsősorban az egyes tantárgyak közötti összefüggés biztosítására van hivatva.

A „Munkanapló” rovatai:

Felírás: Az ..... tanulmánycsoport munkanaplója

- a) Tantárgy;
- b) tanítási anyag az ..... hónapban;
- c) esetleges írásbeli dolgozatok tárgya és ideje;
- d) megjegyzés.

A „Munkanapló”-t olyan helyen kell tartani, hogy abba a tisztek (tanárok) mindig betekinthessenek.

Ha az egyes hónapokra előírt tananyagot bármely okból nem lehetett elvégezni, akkor azt a munkanaplóba a következő hónapra kell előjegyezni.

120) Óravázlat

Minden tisztt (tanár) köteles óráról-órára érvényes óravázlatot készíteni, mely a tanóra célját és a cél eléréséhez szükséges eszközt (a tanórák szándékolt lefolyását) tartalmazza. Arra szolgál, hogy a tisztt (tanár) ezzel az oktatás folyékonyágát biztosítsa és hogy fontos dolgok, talán feledékenység miatt el ne maradjanak.

A tisztt (tanár) készületlenül soha ne menjen előadásra.

121) Osztálykönyv

A tisztek (tanárok) együttműködésének és a tanulmányi folytonosság biztosítására mindegyik osztályban „Osztálykönyv”-et kell vezetni. (10. melléklet)

Míg ugyanis az évi „Oktatási tervezet”-ben és az ennek alapján szerkesztett „Munkanapló”-ban az előadásra kerülő anyag van összeállítva, addig az „Osztálykönyv”-ben a 3 már előadott anyagot kell óráról-órára bevezetnie.

122) Előadás (tanítás)
módja

Az iskola a hallgatókat e katonai hivatásra, elsősorban a csapatszolgálatra készíti elő.

A csapatszolgálat pedig a hallgatóktól nem annyira nagy elméleti ismeretet, mint gyakorlati tudást, arcvonal előtti határozott fellépést és gyakorlati alkalmazhatóságot kíván. Ezt pedig csak akkor lehet elérni, ha mindazokat a tantárgyakat, melyek tanítása ezt megengedi, elsősorban gyakorlatilag tanítjuk.

Az oktatás tehát, mikor csak lehet, alkalmazó módszerű legyen, vagyis e tiszt (tanár) a tanítást szemléltetéssel kezdje, ehhez fűzze az elméleti magyarázatot, mindjárt azután a feladatok megoldásával az alkalmazásra és gyakorlásra térjen át, és a katonai gyakorlatias célokat minden alkalommal domborítsa ki.

A tételek gyakorlatias alkalmazására (példák megoldására, stb.) mindig több időt kell fordítani, mint a tétel elméleti magyarázatára. Ennek az óravázlatból ki kell tűnni.

A tananyag tollbamondása tilos!

Az oktatást a tantárgy természetéhez és a hallgatók szellemi fejlettségéhez kell szabni.

A tanításnál kiterjedt módon kell használni azokat az eszközöket, melyek tapasztalat szerint alkalmasak arra, hogy a tanítás anyagának gyors és alapos feldolgozását előmozdítsák (szemléltetés, képek vetítése).

123) Ismétlések

A tanóra hallgatóknak nemcsak oktatási, de kiváltképpen tanulási-ismétlési órája is.

Arra kell tehát törekedni, hogy a hallgatók az előadottakból már a tanóra alatt lehetőleg sokat megtanuljanak.

Az általános ismétlési órákat (a szabad foglalkozást) nem szabad olyan munkálattal megrövidíteni, mely a tanítási céllal nincs összefüggésben.

Ezért tehát az iskolaparancsnok engedélye nélkül semmi-féle olyan feladatot, úgynevezett házi dolgot adni nem szabad, melyet a tanórán kívül kellene kidolgozni, vagy befejezni, legyen az akár rajz, akár más írásbeli feladat.

Hasonlóképpen büntetési feladatok kidolgozása is tilos.

A tanulási időt oktatásra vagy vizsgák tartására felhasználni nem szabad.

- 124) Német nyelv oktatása Az iskolában a német nyelv oktatása van előírva. Ennek oktatásánál a nyelvtani tanítás kellő óvatosságot követel. A tanárnak soha nem szabad szem elől tévesztenie, hogy idegen nyelvek tanításának kizárólagos feladata az, hogy a hallgató magát a nyelvet tanulja meg, nem pedig csakis annak nyelvtanát.
- 125) Tankönyvek és tansegédletek Az iskolában a honvédelmi miniszter előírta tankönyveken kívül mást használni nem szabad. Tansegédletek használatát az iskolaparancsnok engedélyezi.
- 126) Új tankönyvek bevezetése Új tankönyvek bevezetését az iskolaparancsnokság javaslatára a honvédelmi miniszter engedélyezi

26. §

Vizsgák

- 127) Vizsgák általában A különböző vizsgák általában a hallgatók tanulmányi előrehaladásának ellenőrzésére, a tanítással és előadásokkal kapcsolatban, támpontok szerzésére és ismétlésére szükségesek. A vizsgákkal kapcsolatban a hallgatóktól sohase követeljünk olyat, ami az iskola végcélját tekintve túlzott, vagy szükségtelen és így semmiképpen sem jogosult.
- 128) Tájékoztatóvizsga A tájékoztatóvizsga módot ad az átvett tananyag ismétlésére, tudásbeli hiányok kiküszöbölésére és a hallgatók megítélésére. Az ilyen vizsgákat az óra elején kell megtartani és rövid, határozott kérdésekkel lehetőleg sok hallgatót felszólítani.
- 129) Osztályozóvizsga Az osztályozó vizsga főleg olyan hallgatóknál szükséges, akiknél a tanár az előmenetelről tájékoztatóvizsgák alapján a tanítási idő alatt határozott ítéletet alkotni nem tudott. Az osztályozó vizsga időpontja a tanárra van bízva, de annak megtartása – rendszerint egy átdolgozott előadási szakasz után – előnyös.
- 130) Írásbeli iskolai dolgozat Az iskolai dolgozatok számát és az időpontját a tanulmányvezetők tartotta értekezleten kell megállapítani és akként szabályozni, hogy lehetőleg egy osztályban se legyen egy és ugyanazon napon, egynél több írásbeli dolgozat.

131) Írásbeli vizsga

Nagyobb létszámú osztályokban az iskolaparancsnok olyan tantárgyakból, amelyekből különben írásbeli vizsga nincs előírva, írásbeli osztályozóvizsga tartását engedélyezheti. Az írásbeli osztályozóvizsgának azonban a szóbeli vizsgánál nagyobb jelentőséget tulajdonítani nem szabad.

Az írásbeli osztályozóvizsgánál valamennyi hallgatónak ugyanazon kérdést csak akkor lehet feladni, ha körülmények olyan ellenőrzést biztosítanak, hogy visszaélés nem fordulhat elő.

Az írásbeli vizsga általában az oktatás előrehaladottabb időszakában ajánlatos.

A munkaidőt e feladatnak és más egyéb viszonyoknak megfelelően kell megszabni.

132) Írásbeli dolgozatok átvizsgálása

A tiszt (tanár) az írásbeli dolgozatokat idejében átvizsgálja. A tartalmat, az irányt, a helyesírást és külalakot megbírálja, osztályozza és megbeszéli. A megbírálás alapos, higgadt és jóindulatú legyen. A hallgatók önértéket önbizalmát kímélni kell s főleg az oktatásra kell szorítkozni.

Téves felfogásokat a tanár határozottan helyesbítsen.

A megbeszéléséknél ajánlatos elsősorban az általánosan előfordult hibákkal foglalkozni.

Ilyen eljárás megkönnyíti a hallgatók felfogásának és tudásának megbíráását és időmegtakarítás tekintetében is kedvező.

A tanár minden esetben győződjék meg arról, hogy a javítások hibátlanok-e, nehogy a hallgatók azt gondolják, hogy az egész javítás csak semmitmondó alakiság.

A tanár nem adhat új írásbeli dolgozatot addig, míg az előbbi át nem vizsgálta, a hallgatókkal alaposan meg nem tárgyalta és ki nem javította.

133) Osztályzatok bevezetése

Az osztályzatokat a tanár az „Osztálylajstrom”-ba, annak utasítása szerint (5. melléklet 51. ponthoz) bevezeti.

134) Év végi osztályzatok

Az osztálylajstromokba bevezetett osztályzatok alapján a tanár minden tantárgyból év végi osztályozáshoz végosztályzatot állapít meg, s azt az „Osztályozási lajstrom” megfelelő rovatába bevezeti.

27. §

Tisztek (tanárok) és hallgatók

135) Saját példaadás

A tisztek (tanárok) tevékenysége az óraadással, oktatással nem merül ki. A hallgatókkal való foglalkozás az órákon kívül, azok alaposabb megismerésére vezet.

A nevelés legfontosabb eszköze a saját példaadás.

Ezzel lehet a hallgató érzelmeit, magaviseletét a legjobban befolyásolni, s azok bizalmát, ragaszkodását megszerezni. Rideg szigorúság eredményre nem vezet.

136) Óralátogatás

Kívánatos, hogy a tisztek (tanárok) egymás tanítási óráit látogassák. A látogatások nemcsak azért fontosak, mert egymás példája mindenkor okulást nyújt, hanem azért is, mert a hallgatók erkölcsi fejlődésére is jótékonyan hat az, ha tisztjeik (tanáraik) működésében a szellemi közösséget, bajtársias egyetértést látják.

A rokon tantárgyak tanárai egymás oktatási tervéről és a használt tankönyvekről tájékozódjanak és tartsanak egymással megfelelő érintkezést.

137) Követelmények a tanárokkal szemben

Az oktatólagos működés elengedhetetlen feltétele a türelem, enélkül eredményt elérni nem lehet.

A fellobbanó heveskedés pillanatnyi benyomásokból eredő igazságtalanságra vezethet, ami a nevelésre rendkívül káros.

A semmi körülmények között meg nem rendíthető nyugodtság és határozottság az egyesekre való hatása folytán, növeli a tiszt (tanár) személyes befolyásának hatalmát valamennyi hallgatóra.

A tiszt (tanár) önuralmában nyilvánul meg azon magasabb fokú értelmi és lelki műveltség, mely a tiszt (tanár) hatásos befolyását a hallgatóra leginkább biztosítja, mert az önuralom minden körülmények között jóindulatú igazságosság szerinti cselekvésre vezet.

Igazságosság áradjon ki a hallgatóktól való követelményekből, a bánásmódból és a hallgatók tevékenységének megbírálásából is egyaránt.

Azon erény, melyet a tiszt (tanár), nemcsak a hallgatókkal, hanem önmagával is gyakoroltasson – a pontosság.

A tanóra pontos megtartása nemcsak a hallgatóknak, hanem a tisztnek (tanárnak) is fontos kötelessége.

A tanórát idejében kell megkezdeni és éppen úgy befejezni.

138) Oktatás

Nem elég a hallgatóktól a tananyagot követelni, hanem őket arra is oktatni kell, hogy miképp tanuljanak, ismételjének.

Ha elmulasztják a hallgatóknak a tanulás módját megmagyarázni, vagyis azt, hogy a tanítás anyagát miként fogják fel, miként értsék meg és hogy dolgozzák fel, akkor nagyon gyakran megtörténik, hogy a hallgató helytelenül használja fel erejét, azt egészen téves irányba meríti ki, a fáradozása haszталannak mutatkozik, mert nem ér el kedvező eredményt, ami elkedvetlenedésére vezet.

A gyakorlatias tantárgyak oktatása, melyet elvileg a szabadban kell megtartani, legyen nevelő hatású, tervszerű és az iskolai szokásoknak megfelelő.

A csapatnak elsősorban nagy gyakorlati tudású jó felkészült altisztekre van szüksége, ehhez pedig alapos gyakorlati kiképzés szükséges.

139) Egyszerű életmódra való nevelés

A hallgatókat egyszerű életmódra kell nevelni. Az ezzel ellenkező nevelés kapcsán a hallgatókban esetleg felköltött nagyobb igények később csalódásokra vezetnek, ilyenek pályájukkal nem lesznek megelégedve, ami később fegyelmezetlenségre vezethet.

A hallgatóknak már az iskolában meg kell érteniök, hogy az a társadalmi réteg (altiszti kar) melybe az iskola elvégzése után kerülnek, velük szemben milyen követelményeket állít fel, s hogy ebbe miképpen kell beleilleszkedniök.

140) Igazmondás, engedelmesség

A hallgatóktól követeljük meg, hogy mindig igazat mondanak.

A hallgatóknak engedelmességre való nevelése a leglényegesebb feltétele jövőendő hivatáson működésük sikerességének. Aki engedelmeskedni nem tanult, később parancsolni sem tud.

141) A hallgatók műveltségének fejlesztése

Az olvasmányok tervszerű megválasztásával a nevelő oktatásnál szerzett tudást kiegészítjük, az általuk ébresztett hazafias, katonás érzéseket fejlesztjük és megszilárdítjuk. Ezért úgy a parancsnokok, mint a tiszt (tanári) kar különös figyelmet szenteljen a könyvtár berendezésére, fejlesztésére és kezelésére, aminél nem a művek nagy száma, hanem azoknak belső értéke a fődolog.

A könyvek megválasztásánál a tantárgyakra, értelmi fejlettségére legyünk tekintettel. Csakis a nyelv és írály szempontjából kifogástalan műveket állítsunk be.

A könyvtár használatát mindenféle módon támogassuk.

28. §

Tisztek (tanárok) továbbképzése

142) Tisztek (tanárok) továbbképzése általában

A tisztek (tanárok) továbbképzése részben öntanulmányok és személyes tájékozódás, részben közös oktatólagos foglalkozásokon történjék.

143) Hivatásbeli továbbképzés

A tisztek (tanárok) hivatásbeli továbbképzését a fennálló rendeletek értelmében kell végrehajtani.

144) Testedzés. Sport

Az iskolaparancsnok a tiszti (tanári) karnak adjon alkalmat arra, hogy magukat a testedzés és sport minden ágában gyakorolhassák, s ebben őket támogassa.

145) Foglalkozási napló

A tiszti (tanári) kar oktatólagos foglalkozásairól az iskolaparancsnokság naplót vezet, melyet a szemlélő előljárónak be kell mutatni.

29. §

Tiszti gyűlések, tanulmányi gyűlések

146) Általában

Esetenként az érkeztetett rendeletek, parancsnok közlésére és ismertetésére összehívott tiszti gyűléseken kívül az oktatás egységességét és összhangját, valamint az összes tanítási tényezők tervszerű együttműködését a tanulmányi gyűlések biztosítják.

Ezek lehetnek:

- a) Tanulmányi, ellenőrző értekezletek.
- b) Tanulmánycsoport értekezletek.
- c) Osztály értekezletek.
- d) Főértekezletek.

147) Tanulmány-ellenőrző értekezlet

A tanulmány-ellenőrző értekezleteket decemberben – szükség esetén máskor is – az iskolaparancsnok hívja össze és azokon elnököl.

Résztevők a tiszti (tanári) kar.

- Az értekezlet tárgya a hallgatók tanulmányi előmeneteléséről tájékozódás, melynek alapján a tanulmányi téren gyenge előmenetelt tanúsító hallgatókról az illetékes csapattesetek értesítendőek.
- December hóban (esetenként) tartott értekezlet véghatározata értelmében a tanulmányi téren meg nem felelő hallgatókat a 18. § 86. pont értelmében selejtezésre kell felterjeszteni.
- Az értekezlet lefolyásáról jegyzőkönyv készül, melyet minden résztvevő aláír.
- 148) Tanulmánycsoport értekezletek
- A tanulmánycsoport értekezleteket minden hónapban a tanulmánycsoport-vezetők hívják össze, azon a tanulmánycsoportban tanító összes tisztek (tanárok) részt vesznek.
- A tanulmánycsoport értekezletek főtárgya az egyes tárgyak tanítása közötti összefüggés biztosítása. Ezekben az értekezleteken a „Munkanapló”-t az egyes tisztek (tanárok) kitöltik.
- A tanulmánycsoport értekezletről felvett jegyzőkönyveket az iskolaparancsnok láttamozza.
- 149) Osztály- és főértekezletek
- Az osztály- és főértekezletre a határozványokat a 14. § 62. és 65. pontjai tartalmazzák.
30. §
- Jelentés tisztekről (tanárokról)
- 150) Tiszti névjegyzék
- Az iskolaparancsnokság a tisztekről (tanárokról) a 11. melléklet szerint „Névjegyzék a katonaaállományú és nem katonaaállományú tisztekről” szerkeszt és minden év november 1-éig a honvédelmi miniszterhez (kik. oszt.) terjeszti fel. A felterjesztés után beálló változásokat pedig „Változási kimutatás”-sal (11/a melléklet) minden hó 5-éig bejelenti.
- 151) Áthelyezési javaslatok és kérelmek
- A tisztek (tanárok) alkalmazása alóli felmentése és pótlás végett az iskolaparancsnokság a honvédelmi miniszter külön rendeletével szabályozott „Áthelyezési Beadvány”-t minden év október hó 25-éig a honvédelmi miniszterhez (Kik. oszt.) felterjeszti. A beadvány nemcsak az áthelyezési javaslatot, hanem a tisztek (tanárok) áthelyezés iránti kérévényeit és a „Kimutatást arról, hogy az állományba tartozó tisztek (r.o.s.k.a.) esetleges áthelyezésük esetén mely állomáshelyre törekszenek” tartalmazza.

31. §

Zárójelentés és heti jelentés

152) Zárójelentés

Az iskolaparancsnok minden kiképzési- (tan) évben október hó 15-ig a Honvédség Főparancsnokához „Zárójelentést” terjeszt fel.

153) Heti jelentés

Az iskolaparancsnokság minden hét végén szombati nappal lezárva a honvédelmi miniszterhez (kik. o.) közvetlenül a 13. melléklet szerint „Heti jelentés”-t terjeszt fel.

32. §

Határozványok a segédszemélyzet számára

154) Beosztás

A segédoktató csapat- és közigazgatási altiszteket, valamint a rendfokozat nélküli honvédeket a honvédelmi miniszter, illetve a területileg illetékes vegyesdandár parancsnokság osztja be az iskolába.

155) Alkalmazás

Alkalmazásukat a parancsnok szabályozza. A segédoktató altisztek az alosztályparancsnokok segédkezei és minden tekintetben ezekhez vannak utalva. Az előírt oktatásoknál való segédkezés mellett őket a parancsnok szükség esetén egyéb szolgálattal is megbízhatja.

156) Altiszti névjegyzék

Az iskolaparancsnokság a honvédelmi miniszterhez (10. o.) évenként november 1-éig a 14. melléklet szerint „Névjegyzék az altisztekről” terjeszt fel és az év közben előforduló változásokat „Változási kimutatás”-sal (14/a. Melléklet) minden hó 5-éig bejelenti.

157) Felváltás

A segédszemélyzet felváltása az iskolaparancsnok javaslatára a honvédelmi miniszter intézkedése szerint történik. Olyanok, akiknek visszatartása a belszolgálat különleges céljaira való tekintettel kívánatos, lehetőleg sokáig maradjanak az iskolánál.

158) Polgári alkalmazottak

A polgári alkalmazottak, illetve a háziszemélyzet az előírt és szokásos módon felfogadott (alkalmazott) szakmunkásokból (munkásnőkből és napszamosokból) áll.

Ezek létszámát, valamint alkalmazásuk és elbocsátásuk általános szabályait a honvédelmi miniszter határozza meg, és őket az iskola gazdasági hivatala a számadótest-parancsnok javaslatára az iskolaparancsnok jóváhagyásával fogadja fel, illetve bocsátja el.

IV. Fejezet

33. §

Lovak

159) Lovasítás

Az iskola tisztjeinek fegyvernemük, rendfokozatuk és szolgálati állásuk szerinti lovasítására, a hallgatók lovasítására, illetve utóbbiak fegyvernemének megfelelő kiképzésére szolgálnak az iskola állományába tartozó tiszti és szolgálati-, kincstári hátas-, málhás- és hámos lovak, melyeknek létszámát a honvédelmi miniszter állapítja meg.

Az iskola különböző fegyvernembeli tisztjeinek lovasítása ugyanúgy történik, mint a honvédség csapattesteinél.

A hallgatók lovasításánál elv, hogy a lovas osztag és vonat osztag minden hallgatója részére 1–1 kincstári hátasló, a tüzér osztag részére pedig annyi kincstári hátasló álljon rendelkezésre, hogy az osztag parancsnoki szakasszal tudjon kivonulni.

160) Lovak osztályozása, pótlása és kiselejtezése

A lovak időnkénti osztályozása és kisajátítása a lóügyi szabályzat határozványai szerint történik.

Az iskolai (kiképzési) év folyamán elhullás, kiirtás, vagy kiselejztés folytán fogyatékbba jutott lovak pótlása iránt esetről-esetre az iskolaparancsnokság jelentése alapján a honvédelmi miniszter intézkedik.

Az iskola lóállományából tiszti szolgálati lovakat nem lehet kiutalni

31. § 152. ponthoz

Zárójelentés az 193.../... tanévről
I. Hallgatókról
1) Állományváltozások a tanév folyamán

Éspedig			I.	II.	Összesen
	Évfolyambeli hallgató				
Állomány a tanév elején					
A tanév folyamán	elbocsát- va	Betegség (testi alkalmatlanság) miatt			
		Előmenetel miatt			
		Magaviselet miatt			
		büntetésképen			
	meghalt				
	A csapathoz került				
	Összes fogyaték				
Marad ennél fogva a tanév végén					

- 2.) Különös tapasztalatok az elméleti kiképzés terén.
  - a.) A hallgatók szellemi színvonala fegyvernemenként.
  - b.) A II. évfolyam elméleti képzettségének foka.
  - c.) A hallgatók erkölcsi értékének megbírállása évfolyamonként.
- 3.) Alosztály könyvtárak kihasználása és azok eredménye.
- 4.) Ismeretterjesztő előadások a hallgatók részére.
Az év folyamán tartott előadások megnevezése, kik tartották és mily eredménye volt.
- 5.) Műkedvelő előadások ünnepélyek alkalmával.
- 6.) Iskola dalárda működése.
- 7.) Esetleges javaslatok a jövő elméleti kiképzésre.

- 8.) Különös észleletek a gyakorlati kiképzés terén.
- a.) A gyakorlati kiképzés eredményessége.
  - b.) A gyakorlati kiképzés eredményességére előnyös és hátrányos körülmények felsorolása.
  - c.) Lövészetbeni kiképzés mikénti beosztása és az elért eredmény.
  - d.) Egyes fegyvernemek általános katonai kiképzésében (gp., av., kp., távb., stb.) elért eredmény felsorolása.
    - d.1) A gyakorlati időszak körülményeinek méltatása.
    - d.2) A gyakorlati időszak tervezetétől való esetleges eltérések és azok indokolása.
    - d.3) Esetleges javaslatok a jövő évi gyakorlati kiképzésre.
- 9.) Különös tapasztalatok a testi nevelés terén. .
- a.) Általában a hallgatók fogékonysága testedzési foglalkozások iránt.
  - b.) Sportünnepélyeken, versenyeken való részvétel és azok értékelése.
  - c.) Mily testedzési ágakat űztek és melyeket kedvelik a hallgatók leginkább.
- 10.) Észleletek egészségügyi téren.
- a.) A hallgatók eü. állapota általában.
  - b.) Statisztika a hallgatók testi fejlődésére (átlagos, továbbá legnagyobb és legkisebb súly, magasság, mellbőség a be- és kilégzésnél a tanév elején és utolsó hónapjában).
  - c.) A hallgatók fogainak állapota.
  - d.) Megóvó fogkezelés és ennek költségei.
  - e.) Különösen gyakori betegségek és ennek okai.
  - f.) Statisztika az előfordult betegségekről és testi fogyatkozásokról.
  - g.) Különleges fertőző betegségek, a nemi betegségek száma és nemei.
  - h.) Járványok.
  - i.) Halálesetek.

II. Tan- és nevelőszemélyzetről

- 1.) Tiszti és tanárikar magatartása és tevékenysége általában.
- a.) Tapasztalatok a tiszti és tanárikar működése tekintetében.
  - b.) Összműködés és tantárgyak közötti kapcsolat tekintetében tapasztalt nehézségek.
  - c.) Milyen szaktekintetben fordult elő hiány.
  - d.) Tiszti és tanárikar eü. viszonya.

- 2.) Tiszti és tanárikar továbbképzése
  - a.) Általában.
  - b.) Pedagógiai és szaktudományi irányban.
  - c.) Ismeretterjesztő előadások.
  - d.) Tiszti és tanárikar sportúzése.
- 3.) Segédszemélyzet
  - a.) Általában.
  - b.) Segédszemélyzet képzettsége, szelleme, magatartása, használhatósága, tevékenysége és alkalmazhatósága körül szerzett különös tapasztalatok.
  - c.) Erre vonatkozó esetleges indítványok.

IV. Taneszközök

- 1.) Iskola könyvtárak gyarapodása.
  - a.) A beszerzett művek és folyóiratok jegyzéke, a beszerzési költségek feltüntetésével.
  - b.) Költségvetési tervezet a jövő tanévre.
- 2.) Az iskola szertárainak gyarapodása.
  - a.) Szertáranként külön-külön a tanév folyamán beszerzettek jegyzéke a beszerzési költségek feltüntetésével.
  - b.) Beszerzési terv a jövő tanévre és ezzel kapcsolatban a felmerülő előre látható költségek.
- 3.) Mintatermek felszerelése.

Beszerzési terv a jövő tanévre. Kiképzési segédeszközök, falitáblák, mintatárgyak stb. beszerzése és ezzel kapcsolatban felmerülő előre látható költségek.
- 4.) Tankönyvek, szabályzatok és tansegédletek beszerzésére vonatkozó javaslatok.

Beszerzési terv a jövő tanévre és ezzel kapcsolatban felmerülő előre látható költségek.

V. Felszerelés

- 1.) A hallgatók fegyverzetére és felszerelésére vonatkozó jelentések és javaslatok.
2. Az iskola lóállományára vonatkozó jelentések és javaslatok.

VI. Elhelyezés

- 1.) Az iskola épületekre vonatkozó jelentések és javaslatok.
  - a.) Épületek állapota, célszerűsége.
  - b.) Javítási, átalakítási szükséglete.
  - c.) Esetleges javaslatok.
- 2.) Bútorzat és házberendezésére vonatkozó jelentések és javaslatok.
  - a.) Felmerült szükségletek.
  - b.) Esetleges javaslatok.

VII. Egyéb észrevételek és javaslatok.

- 1.) Iskola üzemek.
  - a.) Célirányos volta.
  - b.) Fejlesztés, esetleges javaslatok.
- 2.) Jóléti intézmények
  - a.) Működés.
  - b.) Elért eredményről jelentés.
  - c.) Esetleges javaslatok.
- 3.) Különleges jelentések és javaslatok.

Oly javaslatokat kell felvenni, melyek az egyes tisztek tantárgyában, vagy szakmájába vágó kérdéseket tárgyalnak.

4. számú: A Veszprém Megyei Levéltár avatása

Földesi Ferenc: A Jutasi Altisztképző és a Levéltár⁴⁸⁴

„Erős akarat minden akadályt legyőz — Erős akarat csak erős hitből fakad.” Olvasta hajdanán minden nap a Jutasi Altisztképző Intézet növendéke és oktatója ennek az épületnek a magasföldszintjén elhelyezett iskolai jelmondatát. Erős hit és erős akarat jellemezte mindenkori lakójukat is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Jutasi Altisztképző Intézet épülete felébredt Csipkerózsika álmából, ami az erős akaratnak és az erős hitnek is volt köszönhető. Ugyanakkor a jelentős áldozatvállalásnak is. Kevés szó esik manapság azokról az erényekről, áldozatvállalásokról, amelyeket egy közösség tett vagy tesz a **HON** védelme érdekében. Ez a nemes tett megjelenik Veszprém város- és megye esetében a Jutasi Altisztképző Intézet máig is látható épületegyüttesének megszületésekor, illetve ezt megelőzően a barakk-kórház építésekor is. Egy korabeli városi közgyűlési jegyzőkönyvben olvasható: *Veszprém megyei város közönsége áthatva attól a tudattól, hogy a honvédelem érdekeinek szolgálása minden polgárnak és minden közületnek hazafias kötelessége, hazafias áldozatkészségből ajándékba adja az altisztképző és nevelőintézet fejlesztésének céljára az igényelt földterületeket.*”.

Az iskola helyén eredetileg katonai kórház volt, amelyet a Veszprém város által adott területen 1915-ben kezdtek építeni. A város az átadott földterületen kívül ingyen biztosította az építőanyagot az áram- és a vízellátást is. A kórházegyüttes 1916 júniusára felépült, benne egy 304 ágyas kórházrészsel a háborús sebesültek ápolására, és egy 150 ágyas járványkórház a fertőző betegek gondozására.

A Honvédelmi Minisztérium a harcok megszűntével a jutasi tábort 1921-ig kórházként, illetve 1924-ig tiszti üdülőtelepként működtette. Majd 1924-ben a megalakuló altisztképző intézet céljaira használta fel. Az intézet 1924. november 6-án nyitotta meg kapuit, amely nagyon rövid idő alatt európai hírnévre tett szert.

Amint az altisztképző intézet birtokba vette az épületegyüttest, szinte azonnal átalakítási-bővítési munkákba fogott. Az altisztképző jellegzetes, és az itt látható épületének felépítése 1928-ban kezdődött, átadására 1929-ben került sor. Az építési versenytárgyalásokon érvényesült az a Honvédelmi Minisztériummal kötött megállapodás, hogy a veszprémi vállalkozókat előnybe kell részesíteni, ha egyébként megfeleltek a versenytárgyalás kiírási feltételeinek. Ennek megfelelő-

⁴⁸⁴ A Veszprém Megyei Levéltár avatásán elmondott köszöntő írásos változata.

en több veszprémi iparos is részt vett ennek az épületnek a megszületésében. Így az építési-tervezési munkákat Kürthy Lajos és Gyökeres János, a lakatosmunkákat Paksi Gyula, a szobafestés-mázolást Márky József, az asztalosmunkákat Hajda Gyula és Hoffmann Géza veszprémi iparosok végezték. Az altisztképző jellegzetes ún. „vezérszobrai” is ekkor kerültek az épületre. A homlokzati részt Árpád- és IV. Béla, a főbejáratot Kinizsi Pál és Szent László király szobra ékesíti.

Az építkezések és a katonai kiképzések gyakorlatilag az intézet megszűnéséig folytak. Amikor a világháború eseményei, a harcok egyre közelebb kerültek Veszprémhez, 1944. december első hetében megkezdődött a jutasi altisztképző kitelepítése, majd december 26-án – ahogyan vitéz Káplán György főhadnagy, páncélosoktató tiszt megfogalmazta: „*Veszprém-külsőről kigördült a jutasi iskola negyedik szerelvénye. Jutas, mint a magyar tiszthelyettes-képző bázisa, a fogalomává vált intézmény megszűnt létezni.*”

Az altisztképző épületei napjainkig sok megpróbáltatáson mentek keresztül. A II. világháború után szovjet csapatok foglalták el épületeit, majd 1951-ben a megalakult 15. honi légvédelmi tüzérhadosztály kapott helyet az épületegyüttesben. Az 1956-os forradalom után újra szovjet csapatok települtek a volt altisztképző épületeibe, amit 1990-ig használtak.

Földesi Ferenc: Az Altisztképző szellemiségéről

Hölgyeim és Uraim!

Mindenképpen szót kell ejteni az intézetből kikerülő növendékekről, a helyszelleméről is. „*Erős hit, és akarat*”- olvasható az iskola jelmondatában. A hitnek óriási szerepe volt a fiatal hallgatók nevelésében: higgyen és bízson önmagában, bajtársaiban, elöljáróiban, hivatásában. Ehhez pedig erős akarat szükséges. Egy jutasi iskolát végzett altiszt a következőképpen fogalmazta meg a növendékekkel, az intézetből kikerülő altisztekkel szembeni elvárásokat: „*A nemzet a jutasi honvéd altisztól semmi mást nem kívánt, csak azt, hogy a rá váró feladatot hivatásszeretettel és híven teljesítse, amely abban áll, hogy mint altiszt és oktató, a hazának és a honvédségnek kötelességtudó, harcrakész, megbízható és vasfegyelemmel rendelkező honvédeket neveljen*”. A jutasi altisztek – kikerülve a csapatokhoz – olyan katonai stílust teremtettek és képviseltek, amely méltán tette európai hírűvé az altisztképzőben folyó kiképzést és nevelést. Keményen megkövetelték a rend és a fegyelem betartását, de ez sokszor életet is mentett a különböző hadszíntereken. Sok csatát megnyertek, a végeredmény nem rajtuk múltott.

Kötelességtudat, fegyelem a munkavégzésben, pontosság és megbízhatóság, amit e szigorú falak között tanultak a növendékek. És ezek azok az erények, amelyek kapcsot jelenthetnek a Jutasi Altisztképző Intézet és a Levéltár szellemisége között. Ugyanakkor ez a közel 80 éves épület felújítása jelenti a hagyományok tiszteletét, a múlt emlékeinek megőrzését is. Úgy érzem, hogy Jutas eszmevilága töretlenül folytatódik.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Somfai Balázs: Új lakó a laktanyában: Levéltár⁴⁸⁵

Épületünk történetének legutolsó fejezete a Veszprém Megyei Levéltárhoz kapcsolódik.

A megyei levéltár – közvetlen elődeivel, a vármegyei levéltárral és a többi beolvadt elődintézménnyel együtt – Veszprém megye történetének, a megye területén élő lakosság, a települések, testületek, hivatalok, intézmények, gazdálkodó és egyéb szervezetek históriájának talán legfontosabb történeti adatbázisát jelenti, legalábbis a XVIII–XX. század korára. Az elvonatkoztatott történetiség szolgálata mellett számtalan egyéni érdekű, társadalmi, politikai jelentőségű, gazdasági vagy más szaktudományos információ hordozójának, a jelenkorban és a jövőben is fontos okiratnak az őrzőhelye, mint minden közlevéltár, ez a levéltár is.

⁴⁸⁵ Bár több változás is történt a Levéltár felügyeletében és elnevezésében, itt az első kiadásban közölt szövegen nem változtattam. Földesi F.

A Veszprém Megyei Levéltár iratállománya sajnálatosan komoly veszteségeket szenvedett a II. világháborúban, illetve közvetlenül utána. A háborús események sodrában, de lényegében emberi felelőtlenség következtében a jegyzőkönyvek sorozatának kivételével megsemmisült a kiegyezés és a háború közti polgári korszak iratanyagának legnagyobb része. Olyan lényeges és olyan tömegű dokumentum pusztult el, amely által hordozott információk pótlására vajmi kevés az esély valaha is.

A levéltár új épülete

Éppen a veszteségek pótolhatatlan mivoltának tanulsága okozta, hogy a háború után lassan magára találó megyei levéltárnak szinte ösztönévé vált az iratok felderítése, mentése, begyűjtése iránti különös késztetés. Az ilyen igények kielégítése egyébként az intézménynek nemcsak szakmai érdeke, hanem hivatali kötelessége is volt az 1950-es évek során megszerveződő központosított magyar levéltárügy intézkedései folytán. Évtizedek alatt állománya sok száz régebb vagy újabb iratképzőtől származó fonddal gazdagodott, így anyagának terjedelme is folyamatosan gyarapodott. Az 1946-ban még alig 360 folyóméternyi polcot kitöltő és csak három megyeházbeli raktárhelyiséget elfoglaló levéltári anyag mennyisége az ezredfordulóra 12–13 ezer folyóméternyre nőtt, amivel

messze túlszárnyalta a megyei (területi) levéltárak átlagos fejlődési ütemét. Az intézmény ezzel, valamint egyéb anyagi, személyi, szakmai előrelépésével az országosan is számontartott nagy „vidéki” levéltárak közé küzdötte fel magát. Mindezen tényezők oda vezettek, hogy a Veszprém Megyei Levéltár lényegében permanens helyhiánnyal, elsősorban raktári férőhely hiányával küszködött évtizedeken át.

Az 1980-as évtized végének világpolitikai változásai áttételesen, de elemi erővel voltak hatással a levéltár életére, működésére is. A levéltár vezetése, jeléül annak, hogy reálisan látja helyzetét, a rendszerváltás után hivatalosan kinyilvánította, hogy a kimagasló történeti, műemléki, közművelődési és idegenforgalmi értékű Várból, ottani épületeiből – mert a székházon kívül a levéltár 1985 óta használója volt a Vár utca 6. sz. épületnek, a Havranek-háznak is – hajlandó kivonulni, ha a város területén, más alkalmas helyen, kellő állapotú, megjelenésű, használati értékű és nem mellékesen: beépítésében bővíthető ingatlanhoz jut. Ez a merész kijelentés aztán találkozott a megyei önkormányzat azon törekvésével, amely egy elég bonyolult fejlesztési elképzelés révén egyidejűleg több intézmény jobb elhelyezését is nagyobb időtávra meg akarta oldani.

Így került sor arra, hogy a levéltárfenntartó megyei önkormányzat évente sorozatosan megújított pályázatot nyújtott be az államhoz a Jutasi úti laktanyaépület levéltári célú felújítására. A kitaró akaratot végül siker koronázta, a megye 2002-ben elnyerte a magyar állam egymilliárd forintos címzett támogatását a mondott célra.

A szóban forgó épületről messziről látszik, hogy a monarchiabeli kincstári laktanya-építészet műve, utószülött alkotása. Szabadon álló, földszint + 3 emelet soros, kétszeresen is szimmetrikus építmény. A 73 x 40 méteres alapú, 21 méter magas kubusban elhelyezkedő hatalmas létesítmény belső térkapcsolása ropant egyszerű: egy végigérő belső folyosóra felfűzve nyíltak középütt eredetileg az irodai és a kiszolgáló helyiségek, a szárnyakban a légénységi körletek. Egy ilyen elrendezési sémájú és ekkora méretű épület nagy vonalakban megfelel egy levéltárnak. De mondhatjuk úgy is, hogy a kimondottan levéltári célból létesített új épület mint eszmei lehetőség után rögtön egy ilyen hatalmas, praktikus és jó állapotú épület következik a levéltárosok vágyaiban. Ámde ilyesmiről legfeljebb álmodozhat a legtöbb levéltár még ma is.

Ha egy város látható arculatáról, utcaképi megjelenéséről, történelem érlelte műemlékeiről beszélünk, nem könnyű egy alig nyolcvanéves építmény kvalitásairól szólni, ám neki is megvan a helye az összképben. Különösen úgy, ha figye-

Madarász Lajos igazgató köszönti a vendégeket

lembe vesszük: az annak idején idegen haderő által birtokolt épületet akkoriban nem nagyon volt tanácsos szemügyre venni, amúgy is visszataszító, otromba betonkerítés választotta el a járda felől. A megújult és megszépült épület léte mostanában tudatosodik a veszprémi polgár fejében is, bizonyosan. Érdeemes hát néhány mondat erejéig foglalkozni vele. Látványában számos apró jellegzetesség mutatkozik. Már messziről feltűnik a szemlélőnek a masszív vöröskő lábazat és a hasonló színű dísztéglafalsávok, melyekkel jól összecseng a teltsárga vakolat, a világosabb sárga nyíláskeretek és a rozetták szürkéje. Komoly, de nem komor külsőt ad az ablaktengelyek kimért ritmusa és a bejáratok alig kiugró előtetői a játékosan lecsüngő lámpásokkal. Az út felőli főhomlokzatot az enyhén előrelépő középrizalit uralja – itt most állandó a zászlódísz –, amelyet visszafogott díszű, ökörablakos timpanon zár le. Az udvar felől a lépcsőház képez hangsúlyos épülettagot, az eléje kiugró földszinti belépőtér felett egy kisebb, jelenleg funkció nélküli terasszal.

Összességében az épület a nemzeti romantika némely elemét magán viselő és a hagyományos felületképzés egypár stílusjegyét szerencsésen vegyítő eklektika nem harsány, mégis harmonikus alkotásának tekinthető. Értéket képviselnek a főhomlokzatok falfülkéiben pózoló keménygipsz „vezérszobok”, kettő az út

felől és kettő az udvar, az egykori alakulótér felől. Ezek egyértelműen és visszavonhatatlanul kinyilvánítják az épület eredeti rendeltetését. Harcias tekintetüket jobban elviseljük talán, ha elfogadjuk: az egykori intézet egykori jelmondata a világ bármely honvédő harcosának hitvallása lehetne: „*Erős akarat minden akadályt legyőz. Erős akarat csak erős hitből fakad.*” Bizonyos értéket képvisel az elülső díszkert és az udvar kertészeti kialakítása is, de a legjelentősebb alighanem mégis az épület maga: tömegalakítása, alaprajzi tagolása, tetőkiképzése, az egész létesítmény markáns megjelenése, perspektivikus távlatai. Mindezeket méltányolva kapott helyi építészeti védettséget Veszprém város szakhatóságától.

Az épület levéltári célú kialakításának előkészítésében tevékeny szerepet vállalt a levéltár. A legfontosabb szakmai cél volt a levéltári anyag biztonságos és praktikus elhelyezése, nagyobb időtávú gyarapodással is számolva; emellett az iratvédelem, a feltáró-feldolgozó munka, a tudományos és közművelődési munka és a kor kívánalmainak megfelelő ügyfél- és kutatószolgálat igényeinek kielégítése. Mindebben a legkorszerűbb informatika biztosítása.

Kiemelkedő eredményként könyvelhető el a 26 db, közel 100 négyzetméteres iratraktár kialakítása, egyenként általában 800 polcfolyóméternyi férőhellyel. Ez már önmagában hallatlan vívmánynak számít a hazai levéltárak világában! Közülük négy raktár gördíthető állványzattal van berendezve, ezeknek a kapacitása mintegy 30%-kal nagyobb. Méltán megemlíthető további két klimatizált raktár a legértékesebbnek tekintett anyagok számára, ami szakmailag országosan is példamutató dolog. Örvendetes fejlemény három nagyobb és egy kisebb rendezőszoba kialakítása is. Berendeztek és felszereltek még: egy korszerű restaurátor-műhelyt, reprográfiai műhelyt és egy méretes kutatótermet 14 ülőhellyel, egy nagy térképasztallal és 4 mikrofilmolvasó fülkével.

A tervező és a kivitelező munka során ez esetben is bebizonyosodott, hogy egy épület azért leginkább arra való, amilyen célra eredetileg megépítették. Bizonyos körülményekkel itt is meg kellett barátkozni, pl. a helyiségek adott belmagasságával, amely nem engedte a raktári állványzat szintbeli megosztását. Vagy az alaprajz kötöttségével, amely miatt nem lehetett kiiktatni egészen a közlekedési-szállítási útvonalak némely helyen való nem kívánatos kereszteződését. És ha nem tűnik túlzásnak, megjegyzendő még, hogy amíg a folyosók kissé szélesek, addig az irodák, dolgozószobák alapterülete egy árnyalattal szűkebbnek bizonyul a kívánatosnál.

Az épület felújításában felmerült a raktárak belső dobozszerű megvalósítása a szárnyakban a homlokzat kulissza jellegű megtartásával, mint a Hadtörténelmi

Levéltár budai épülete esetében, de ezt aztán pénzügyi okból elvetették. Ehelyett a földemek megerősítése történt meg, hatalmas acélgerendákkal. Sor került a hajdani liftek megújítására is, a földszinten kétfelé nyíló megoldással. Új helyre kerültek a vizes helyiségek, újonnan létesült a kazán és a kiemelt szerepű raktárak légkörét klimatizáló léghűtő és levegőpárásító-szárító berendezés. Az informatikai rendszert ellátó szerverszoba is klimatizálva van. Különleges feladatként jelentkezett még a levéltár szakmai örökségéhez tartozó, tulajdonát képező XVIII. század végi, fordított L alaprajzú vármegyei levéltári szekrénynek és két hasonló rendeltetésű XIX. századi bútornak, a veszprémi káptalan hiteleshelyi levéltára majdnem körbe érő szekrény sorának és Veszprém város levéltári szekrényének alkalmas elhelyezése. Mindegyik iparművészeti védettség alatt áll. Méretei és alakja folytán a vármegyei bútor elhelyezése jelentett igazán feladatot, amelyet sikerrel oldott meg az épületfelújítás tervezője, a budapesti Horber mérnökiroda. A hatalmas szekrény ma a közművelődési övezet, a nagyterem legfőbb dísze.

Az építómunka 2003 szeptemberétől 2005 augusztusáig tartott. Ez év [2009] augusztus 26-án zajlott le a székház ünnepélyes avatása; majd a raktárak hét hétig tartó feltöltése és a beköltözés után, 2006 februárjában az intézmény megnyitása következett a nagyközönség előtt. A kivitelezés lebonyolítója a Veszprém Rt., fővállalkozója a ZÁÉV Rt. volt.

Egy katonai tanintézet és egy közlevéltár mindennapi élete, működése alighanem erősen különbözik. Az azonban feltétlenül helytálló felismerés, hogy *a nemzet hivatásszerű szolgálatának eszméje és a mindenre kiterjedő fegyelmezettség gondolata elválaszthatatlanul összeköti a két hivatást, a két intézményt.*

E sorsközösség alapján a levéltár tudatosan vállalja az épület katonai múltját, amelyről emléktábla és már egy szobor is tanúskodik. A levéltári székházat időnként felkereső katonai küldöttségek, egykori növendékek vagy családtagjaik, de minden más látogatócsoport is meglelégedéssel nyugtázza, hogy a hajdani katonai iskola épülete végre megszépült, sorsa jó kezekben van, dísze környezetének.

Az épület a rendszerváltás után kialakult új városrésznek, a *Bakonyaljának* legkorábban létesült ma is álló épülete, a közelebbi környék legtetszetősebb építészeti alkotása, és a szomszédos Kossuth-laktanya főépülete után a városrész legterjedelmesebb alaprajzú létesítménye. Hangsúlyos az épület a Jutasi út e szakaszának utcaféképi megjelenésében és talán a városrész tengelyét jelentő Török Ignác utca felől is. Azzal, hogy a Török Ignác utcán beljebb álló egykori katonai raktárépületekben elhelyezett megyei múzeumi központ is itt formálódik, a levéltár máris egy városiasabb funkció katalizálója lett. Ebből a tekintetből azért

A felújított növendéki épület udvari homokzata

sok még a teendő, egyebek közt a szomszédos, egykori szovjet színházépület és a levéltári felújításkor felvonulási épületként létesített szerény földszintes kiszolgálóépület utcafény effektusának javításában, a szomszédos parkoló és zöldterület kellő rendezésében.⁴⁸⁶

A felújított épület lakossági kezdeményezésre – ami nagy szó! – 2007. augusztus 20-án átvehette a városi önkormányzattól az általa alapított „Virágos Veszprémért” plakettet. Még rangosabb elismerés, hogy a levéltár, illetve új székháza 2009 tavaszán elnyerte a „Helyi Építészeti Örökség” nevű nívódíjat. Az elismerési pályázatot a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Területfejlesztési Szakállam-titkárságának Építésügyi és Építészeti Főosztálya megbízásából a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht. hirdette meg.

Ha az épület fenntartására, üzemeltetésére, jó karban tartására mindig kellő figyelem fordul és kellő anyagiak jutnak, nem jelenthet leküzdhetetlen gondot a hajdani altisztképző épülete jövőjének biztosítása. Bízunk benne, hogy valóban így lesz!

Veszprém, 2009. augusztus 23.

⁴⁸⁶ *Napló*, 2005. aug. 26. (TÉ): Régi-új épületben őrzik múltunkat. 6. o., *Napló*, 2005. aug. 27. (té): Méltó helyre költözik. 1., 3. o.

Dióssy László polgármester:
Memento – A veszprémi katonahősök emlékére⁴⁸⁷

Hölgyeim és Uraim!

Nem hétköznapi feladatom szerint Veszprém város polgárainak nevében egy szobrot kell átadnom az új levéltárnak, vagy inkább felavatnom új helyén.

Ez a szobor eddig is a várost gazdagította, hiszen a Művészetek Háza udvarán állt lassan egy évtizede, de most méltó és különleges helyére került. Sokan fogják látni ezután is, hiszen a levéltár maga is látogatott intézmény és ez a városrész, ahová most került, sok ezer embernek az otthona. A levéltár, azaz a hajdani Jutasi Laktanya felújítása olyan szépre sikerült, hogy egészen biztos vagyok benne, a következő hetekben sok százan jönnek majd megnézni az épületet és találkozhatnak itt az udvaron R. Kiss Lenke szobrával.

A művészről sajnos már nincs közöttünk, így nem lehet tanúja annak, hogy Memento című műve így otthont kapott.

Dióssy László polgármester átadó beszéde közben

---

⁴⁸⁷ A Veszprém Megyei Levéltár felavatásán, annak diszkertjében a katonahősök emlékére felállított szobor avatásán elmondott beszéd írásos változata.

Mindig is veszpréminek számította magát, hiszen 1964-től a városban élt és így bizonyára öröme telne abban, hogy mély értelmű, sok gondolatot hordozó alkotása egy történetiségében is meghatározott városrészt díszít mától kezdve.

Csak zárójelben jegyzem meg, nem felejtettem el azt az ígéretemet, hogy egyszer, s talán nem is sokára állandó kiállításon mutathatjuk be gazdag életművét itt a városban.

R. Kiss Lenkét mindannyian úgy ismerjük, mint kedves veszprémi szobrok alkotóját. Hadd emlékeztessenek a színház előtti szökőkút-szoborra, vagy a városháza melletti korsós lányra, amelyet a helyi köznyelv már csak Zsuzsiként emleget. A szobrászművész számára ez maga a halhatatlanság kezdete, amikor a szobraival együtt élők elfogadják művét, életük részévé teszik, befogadják érzelmeikbe, és kedveskedő névvel látják el, mint egy családtagot.

És íme, most Önök szembesülnek egy teljesen más művészeti kompozícióval, amely azt igazolja, hogy R. Kiss Lenke mindig maximálisan tudott művészi eszközeivel alkalmazkodni azokhoz a feladatokhoz, amelyet elvállalt.

A Mementó nem a megszokott magyar hősi emlékművek gesztusait vagy éppen szimbolikáját utánozza, ismétli. Mindannyian ismerjük az első világháborús emlékműveket, – a földrerogyó, – a fegyverét el nem ejtő, – a zászlót kezéből ki nem ejtő katonák országot beborító szobor-seregét.

Volt szerencsénk látni magyar földön hamis és kiüresedett szovjet katona-szobrokat, amelyeket a kötelező, az előírt művészi teljesítés formált jellegtelenné.

S persze láttunk hasonló módon megformált sematikus partizánfigurákat, amelyek mögött nem éreztük meg a valódi helytállás, a valódi hazaszeretet átsugárzó gondolatát.

A Mementó teljesen más. Ez a szobor lelket felkavaró, szívet megfájdító, ez a szobor minden időnkön átnyúló gondolatot fejez ki. Az örök katona gondolatát. Ezen a tájon a katona fogalom ezer esztendő tartalommal bír, mert lehet ugyan, hogy a fegyverek, az egyenruhák, a hadi stratégiák mások voltak, de a katona mindig ugyanaz. A hétköznapi létéből kiszakított ember, aki vagy saját, vagy mások akaratából fegyvert fogott, csatasorba állt, rohamozott és elesett.

Ez a katona itt hős és áldozat, ezt siratja édesanyja, visszavárja kedvese, tiszteleg előtte bajtársa.

Ez a katona névtelen. A történelem csak a hadvezérek nevét őrzi, legyenek bár nagy csaták diadalittas vezérei, vagy csúful kudarcot valló tábornokai. A seregek katonáinak nincs neve, ők a közkatonák, akiket – tudjuk Petőfi verse óta is –, hogy mindenkinek tisztelni kell.

Ezek a katonák áldozathozók, mindig, minden esetben a hazáért halnak meg, akár szülőföldjükön, vagy attól távol. Az ismeretlen katonának a sírjára két botból ácsolt keresztet tűznek bajtársai és arra a sisakját teszik emlékül és emlékeztetőül. A botok eldőlnék, a sisak elgurul és a föld betemeti. A sírdomb eggyé válik a réttel, a dombbal, fű benövi, helyén virág nyílik.

R. Kiss Lenke alkotása, amely ismétlem, Veszprém e szempontból legihletettebb helyére kerül, ilyen Mementóvá válik előttünk. A mű gondolatisága felerősödik itt, a hajdan volt Jutasi Altisztképző udvarán. Mert akiket itt képeztek, azok ugyan remélték, hogy soha nem kell fegyverüket használni, hogy nem lesz soha olyan helyzet, hogy a haza védelméért fegyvert kel fogni, de tudták, ha ez mégis bekövetkezik, a kötelességüknek eleget kell tenni és nem parancsszóra, hanem olyan belső erkölcsi erő kimondhatatlan, megfogalmazhatatlan parancsára, amelyet úgy nevezünk: hazaszeretet.

R. Kiss Lenke műve tehát többszörösen is szól a nemzet történetéről, a hazáját megvédő, azért minden áldozatot vállaló, köztük a legnagyobbat, az élet feláldozását vállaló mindenkori magyar katonáról.

Nekünk különösen kedves és lélekben erősítő alkotás ez, mert nemcsak egy veszprémivé vált művésznő alkotása, hanem nyugodtan mondhatjuk Veszprém ezeréves története ismeretében, ez a mindenkori veszprémi katona emlékműve is.⁴⁸⁸ Meghajtom fejemet előttük én is.

Mementó (R. Kiss Lenke alkotása)

⁴⁸⁸ *Napló*, 2005. szept. 2. (TÉ): Méltó helyen a Mementó. 9. o.

5. számú: Rainer Pál: Adalékok a m. kir. „Kinizsi Pál” honvéd csapat-tiszthelyettesképző iskola könyvtára és emléktárgyai 2. világháború utáni sorsáról⁴⁸⁹

A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára jelenlegi épületében működött 1924-től 1944-ig Veszprém város és a m. kir. Honvédség egykori büszkesége a (hivatalos megnevezését többször is változtató) Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelő Intézet.⁴⁹⁰ Az ekkoriban már karpaszományos iskolaként, Kiképző és Felállító Keret (KIKFEK) névre hallgató intézet a 2. világháború végén, a hadiesemények következtében 1944 decemberében, személyi állományával és felszerelésével együtt, vasúti szállítással kitelepült a Német Birodalomba.⁴⁹¹ Itteni kálváriájuk (és egyben az intézet két évtizedes története is) 1945. április 23-án Gutenecknél ért véget, ahol amerikai hadifogságba estek. Felszerelésüket az amerikaiak hatalmas máglyán égették el.⁴⁹²

A Németországba való kitelepülés során azonban természetesen szó sem lehetett az intézet teljes felszerelésének, ingóságainak maradéktalan kiürítéséről és áttelepítéséről. Még az iskola fegyverzetének egy része (páncéltörő ágyúk, aknavetők) is átadásra került a veszprémi 4/III-as gyalogzászlóaljnak.⁴⁹³ Ismeretlen az intézet Veszprém városától 1926-ban kapott, Nagy Sándor festő- és iparművész által tervezett zászlájának a sorsa is.⁴⁹⁴ Bár az intézetben ezután átmenetileg (1945. január–március) a német 501-es SS tábori kórház működött, majd szovjet csapatok települtek az épületekbe,⁴⁹⁵ mégis az anyag legalább egy része épségben átvészelte a háborút. Így helyben maradt az intézet könyvtára és múzeumi anyaga is.

⁴⁸⁹ Megjelent *Veszprémi Szemle*, 2023/3. 69–75. o.

⁴⁹⁰ Az intézet történetéről: FÖLDESI 2010.

⁴⁹¹ FÖLDESI 2010. 110. o. (v. Tóth Imre ezredes iskolaparancsnok leírása), 120. o. (Koppányi Sebestyén főhadnagy leírása), 134. o. (v. Káplán György főhadnagy leírása).

⁴⁹² FÖLDESI 2010. 112. o. (v. Tóth Imre ezredes iskolaparancsnok leírása), 137–138. o. (v. Káplán György főhadnagy leírása). Földesi Ferenc valószínűnek tartotta, hogy „*ekkor semmisült meg a »Kinizsi Pál« csapattisztképző iskola magával vitt teljes iratanyaga és tárgyi emlékei*”. FÖLDESI 2010. 171. o. 148. jegyzet. Az iratanyag esetében – már, ha egyáltalában eljutott eddig – ez esetleg igaz lehet, de a tárgyi anyag legalábbis egy része, mint a most közreadott dokumentumok tanúsítják visszamaradt Veszprémben és 1945. október végén még megvolt.

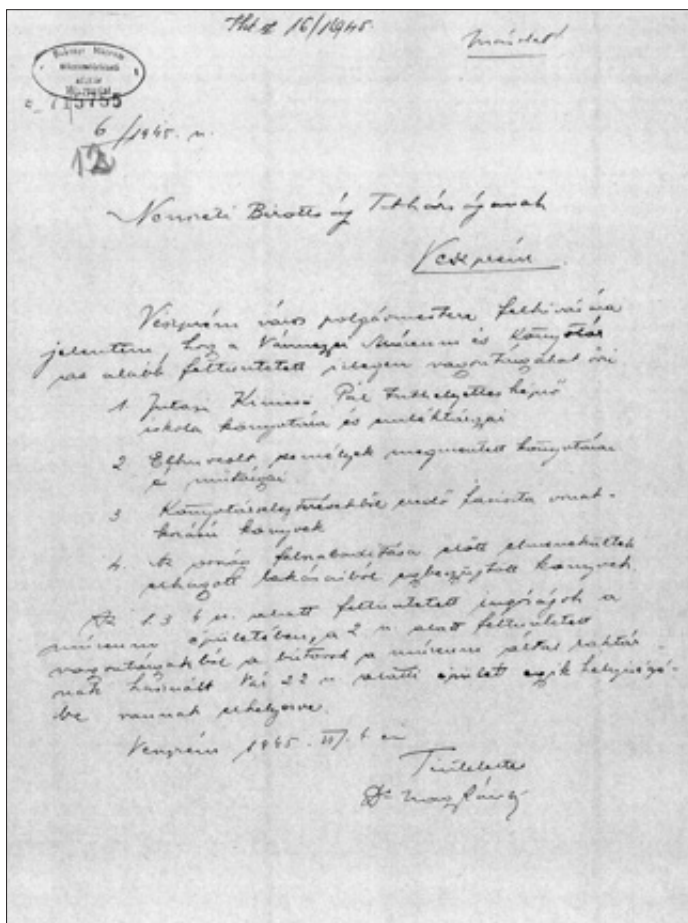
⁴⁹³ FÖLDESI 2010. 120. o. (Koppányi Sebestyén főhadnagy leírása).

⁴⁹⁴ Az intézet zászlajáról részletesen: RAINER 2020.

⁴⁹⁵ FÖLDESI 2010. 44. o.

Ezen matéria sorsáról nyújtanak (jóllehet szerény) információt az itt közre-
adandó dokumentumok, amelyek a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum Múzeum-
történeti Adattárában maradtak fenn.⁴⁹⁶

1.)⁴⁹⁷

Nagy László múzeumigazgató jelentése a Nemzeti
Bizottság titkárságának a múzeumban őrzött idegen
vagyontárgyokról, Veszprém, 1945. június 4.,
másolat (LDM–MA 71.5755.)

⁴⁹⁶ A dokumentumokat eredeti írásmódjukkal közöljük.

⁴⁹⁷ LDM–MA ltsz. 71.5755.

„Másolat

6/1945. sz.

Nemzeti Bizottság Titkárságának

Veszprém

1. Veszprém város polgármestere felhívására jelentem, hogy a Vármezei Múzeum és Könyvtár az alább feltüntetett idegen vagyontárgyakat őrzi.

1. Jutasi Kinizsi Pál tiszthelyettes képző iskola könyvtára és emléktárgyai
2. Elhurcolt személyek⁴⁹⁸ megmentett könyvtárai és műtárgyai
3. Könyvtárselejtezésekből eredő fasiszta vonatkozású könyvek⁴⁹⁹

Az ország felszabadítása⁵⁰⁰ előtt elmenekültek elhagyott lakásaiból egybe-
gyűjtött könyvek.

Az 1. 3. 4 sz. alatt feltüntetett ingóságok a múzeum épületében, a 2. sz. alatt feltüntetett vagyontárgyakból a bútorok a múzeum által raktárnak használt Vár 22. sz. alatti épület egyik helyiségébe vannak elhelyezve.

Veszprém 1945. VI. 4. en

Tisztelettel

*Dr. Nagy László*⁵⁰¹ (1. ábra)

⁴⁹⁸ Értsd zsidók.

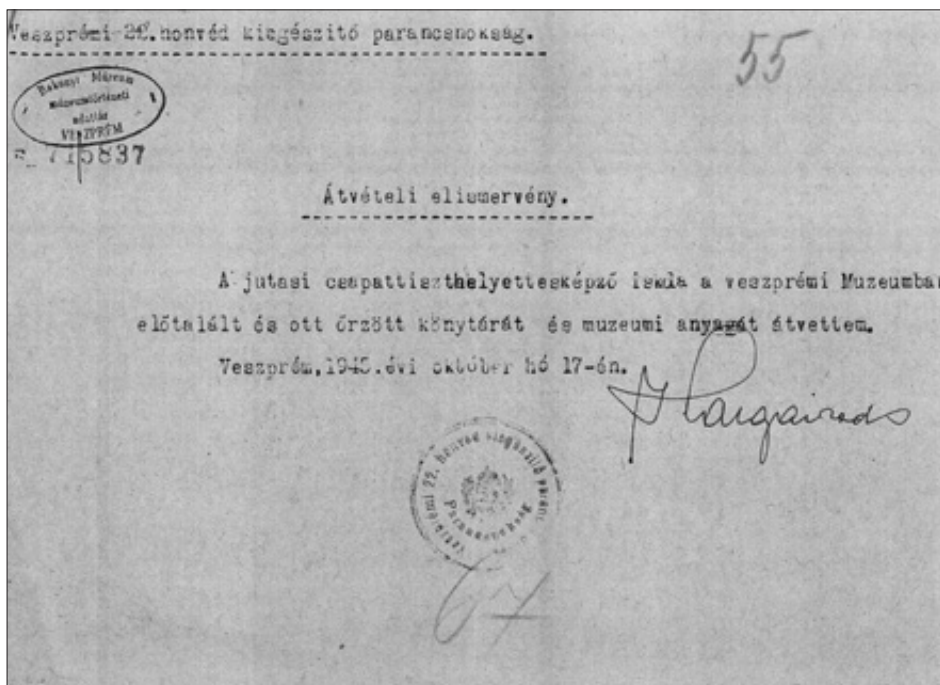
⁴⁹⁹ Értsd a kommunista ideológiával ellentétes könyvek. Valójában ezeknek csak elenyésző része lehetett fasiszta (véltetően inkább náci) tartalmú.

⁵⁰⁰ Értsd szovjet megszállás.

⁵⁰¹ Nagy László (Jác, Nyitra vm., 1904. okt. 4. – Budapest, 1978. nov. 15.) tanár, régész, etnográfus, könyvtáros, irodalomtörténész, múzeumigazgató. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett magyar–latin szakos tanári oklevelet (1927). Bölcsészdoktor (1929). A berlini Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként a muzeológia és a könyvtartás módszereit tanulmányozta Németországban (1930–1931). A Magyar Nemzeti Múzeum önkéntes, díjtalan gyakornoka (1932. jan. 1. – 1933. márc. 31.). A Veszprém-vármezei Múzeum és Könyvtár múzeumőre (1933. szept. – 1936. nov.), majd igazgatója (1936. nov. 23. – 1949. ápr. 13.). Többek között Királyszentistvánon (bronzkori temető, Rhé Gyulával, 1934), Veszprémben (Veszprémvölgyi kolostor, 1937), Szentkirályszabadja-Romkúton (római és népvándorlás-kori telep, sírok, 1942–1943), Zircen (Árpád-kori templom és királyi curtis, 1942), Farkasgyepűn (későbronzkori halomsírok, 1948), Nagydém-Középrépusztán (koravaskori temetkezések), Mezőkomáromban végzett ásatásokat. Rendezte, katalogizálta és nyilvános közkönyvtárrá fejlesztette a múzeum könyvtárát. Néprajzi kutatásai során főként a kismesterségek (bőr- és gyapjúfeldolgozás, csutorások) munkaeszközeivel és munkamódszereivel foglalkozott. Az általa vezetett régészeti és néprajzi leltárkönyveket gyönyörű tárgyrajzokkal látta el. A múzeum épülete mellé egy őcsi kismemesi lakóház mintájára felépíttette az ún. Bakonyi Házat (1936). 1942. április közepétől három hónapig a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter megbízásából a berlini Reichsamt für Vörschichte keretében a németek által megszállt Ukrajnában végzett magyar őstörténeti vonatkozású kutatásokat. 1944–1945-ben a „Zsidók zár alá vett műtárgyainak számbavételére és megőrzésére” hivatott kormánybiztos (Csánky Dénes) veszprémi kormánybiztosi megbízottja. (Ezen kellemtelen megbízatás elől az ő pozíciójában és szakismereteivel akkoriban aligha lehetett kitérni.) A 2. világháború alatt részben elmenekítette, elrejtette és összességében sikeresen megmentette a múzeumi gyűjteményeket. A háború után a Veszprém

2.)⁵⁰²

A veszprémi 22. honvéd kiegészítő parancsnokság elismervénye a múzeumnak a jutasi csapatbiztoshelyettes-képző iskola átvett anyagairól, Veszprém, 1945. október 17. (LDM–MA 71.5837.)

„Veszprémi 22. honvéd kiegészítő parancsnokság.

Átvételi elismervény.

A jutasi csapatbiztoshelyettesképző iskola a veszprémi Múzeumban előtalált és ott őrzött könyvtárát (sic!) és muzeumi anyagát átvettem.

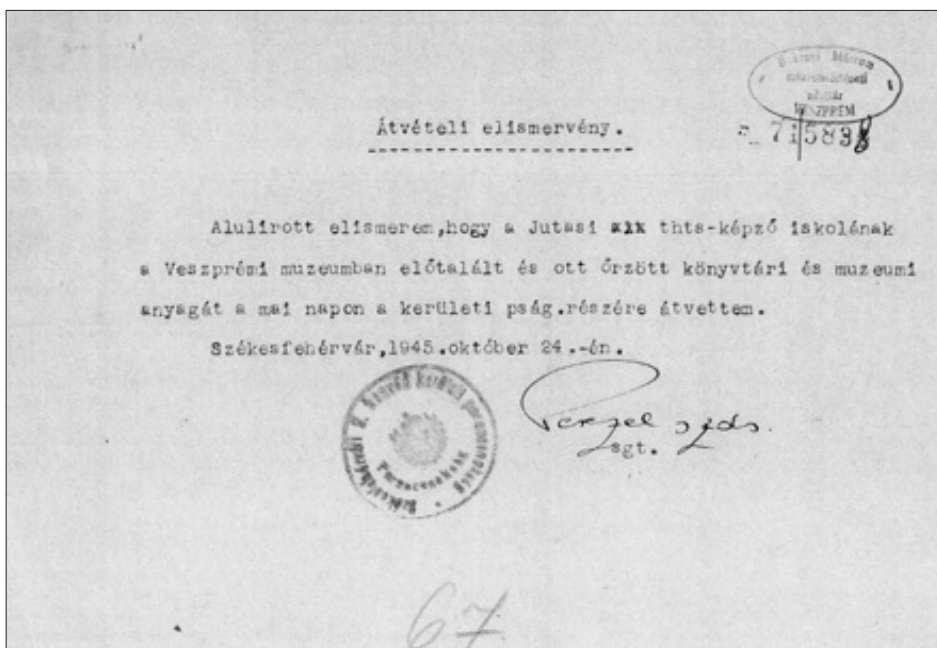
---

rém Megyei Szabadművelődési Tanács elnöke (1946–1949). Igazgatói tisztéből koncepciós vádak alapján táviratilag felmentették (1949. ápr. 13.). Miután fegyelmi úton elbocsájtották, ásatási munkás a budai várban (1951–1952), segédmunkás Sztálinvárosban és Budapesten, az Északi összekötő vasúti híd építkezésénél. 1957-től a Budapesti Történeti Múzeum régész munkatársa. Megszervezte a múzeum régészeti adattárát, a leletbejelentő hálózatot és a nyilvántartást. Az MTA Régészeti Intézetének munkatársa (1964–1966). 1966-ban vonult nyugállományba. Számos publikáció szerzője. KŐSZEGI–KRALOVÁNSZKY–VARGA 1979.; REGENYE 1994.; BODÓ–VIGA 2002. 644–645. arcképpel; KÁKONYI 2016. 75–76. arcképpel.

⁵⁰² LDM–MA ltsz. 71.5837.

Hangai(?) szds.”

Körbélyegző lenyomata Magyarország Szt. Koronás, tölgy- és babérágas kiscímerével, „Veszprémi 22. honvéd kiegészítő parancsnokság *Parancsnokság” körirattal. (2. ábra)

A székesfehérvári 2. honvéd kerületi parancsnokság elismervénye a múzeumnak a jutasi csapattiszthelyettes-képző iskola átvett anyagairól, Veszprém, 1945. október 24. (LDM–MA 71.5838.)

3.)⁵⁰³

„Átvételi elismervény.

Alulírott elismerem, hogy a Jutasi tñts-képző iskolának a Veszprémi múzeumban előtalált és ott őrzött könyvtári és múzeumi anyagát a mai napon a kerületi pság. részére átvettem.

Székesfehérvár, 1945. október 24.-én.

⁵⁰³ LDM–MA ltsz. 71.5838.

Perczel szds.”

Körbélyegző lenyomata Magyarország Szt. Koronás, tölgy- és babérágas kiscímerével, „Székesfehérvári 2. honvéd kerületi parancsnokság *Parancsnokság” körirattal. (3. ábra)

Nem világos, hogy miért állított ki két különböző katonai parancsnokság is lényegében csaknem azonos szövegű elismervényt a jutasi javak átvételéről a veszprémi múzeum részére mindössze egy hetes időeltolódással. Esetleg a veszprémi 22. honvéd kiegészítő parancsnokság továbbította az átvett anyagokat felettes parancsnokságának a székesfehérvári 2. honvéd kerületi parancsnokságnak?

Sajnos mindössze ennyi és nem több az az információ, amelyet a korabeli – a korra jellemzően meglehetősen szűkszavú, a tételes felsorolást mellőző – dokumentumok napjainkig megőriztek. A könyvtári anyag és az emléktárgyak további sorsa ismeretlen. Az azóta eltelt csaknem nyolc évtized során nagyobb részük vélhetően véglegesen elpusztult (elpusztították?), kisebb részük pedig tán azóta is ismeretlen helyen kallódik.

*Ágotha Árpád ezds szemléje Jutason, 1925. 04. 22–24-én.
(* Ágotha Árpád ezds, 1 Vasek Ottó alez, 2 Főris Ferenc tü. szds,
3 Mammusitch Ferenc szds, 4 v. Molnár László szds, 5 Uher
Ernő szds, 6. Szánthó Gyula hu. szds, 13. Bohuniczky János rk.
lelkész, 14 Gombos Lajos ref. lelkész.)*

Forrás: HIM Fotóarch. 84.802

6. számú: A M. Kir. Veszprém-jutasi Kinizsi Pál Honvéd Tiszthelyettesképző Iskola pecsétje

Mint ahogy már több visszaemlékezésből tudjuk, az Altisztképző Intézet „kincstári felszerelése” a sorozatos áttelepülések miatt, valamint a hadifogságba eséskor elveszett, illetve megsemmisült. Időnként különböző aukciós oldalakon feltűnik egy-egy, az intézethez kapcsolódó tárgy, melyek döntő többsége eddig magántulajdonban volt. Ebben a sorban különleges az alább bemutatott tárgy – megtalálása és jelentősége okán is.

A »M. Kir. Veszprém-jutasi Kinizsi Pál Honvéd Tiszthelyettesképző Iskola Jutas« pecsétnyomója (pozitív nézet). Fotó: Varsányi István

Káplán György

naplójában – *Kalandozások a harmadik Birodalomban* fejezetben – írta: „*Vasúti szerelvényünk 1944. december 27-től január 7-ig lassan, de biztosan döcögött Brno–Prága–Cottbus–Crossen menetvonalon Wandernig. Az utazás aránylag csendes volt. Kirakodás nyakig érő hóban. Elszállásolás helye: Gross-Kirschbaum [Trześniówek!] Csendes kis falu a háború előtti német-lengyel határon.*”⁵⁰⁴ 1945. január 28-án a Berlin irányába rohamozó szovjet magasabb-egységek – T-34-es harckocsik tömegével támogatva – keresztültörték a táborozó Jutasi Altisztképzőn. Az altisztképző parancsnoki kara rövid idő alatt úrrá lettek a kialakult káoszon és zűrzavaron, majd az iskola menetoszlopba rendeződve

⁵⁰⁴ FÖLDESI 2010. 134. o.

elindultak Frankfurt felé. Minden bizonnyal ekkor veszett el – többek között – az iskola hivatalos pecsétje is.

A vásárolt pecsétnyomó Lengyelországból „érkezett vissza” Magyarországra – Varsányi István gyűjtő jóvoltából – 2023 januárjában. *Egy Rafal Makiela nevű személytől vásároltam* – írta Varsányi István –, *aki Kluczborkban lakik*. Leírta, hogy hol találták rá erre a viasz-pecsétnyomóra.

A megtalálás helye!

1945 előtt Wandern-ban a mai gyakorlótérhez hasonló területen működött egy német csapat-gyakorlótér, Truppenübungsplatz Wandern (ahol 1945 januárjában a Jutasi Altisztképző is táborozott – Földesi). 1945 után a gyakorlótér bővítése miatt három falu, Lindow (Lędów), Gross-Kirschbaum (Trześniówek) és Malkendorf (Malutków) felszámolása mellett döntöttek. 1948-ban hozták létre a Wędrzynben található 3. számú Kerületi Tüzérségi Gyakorlótérrel. Ma a területen a lengyel Szárazföldi Erők Kiképző Központja található.⁵⁰⁵ A pecsétnyomó megtalálójá megjegyezte, hogy a pecséten kívül más is előkerült a területen – mint pld. Magyar Háborús Emlékérem (kardok és rohamsisak nélkül), Erdélyi Emlékérem, Honvéd Sportügyességi Jelvény, Kinizsi Emlékplakett (Jutasi), Íjász sportérem –, miután az eszközöket és a hátrahagyott hadianyagot a terület melletti tóba dobták, ami idővel kiszáradt.

A hazatért pecsétnyomó. Fotó: Varsányi István

⁵⁰⁵ https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Ośrodek_Szkolenia_Poligonowego_Wojsk_Lądowych_w_Wędrzynie

A pecsétnyomó paramétereit:

A pecsételőfelület ábrája: Magyarország Szt. Koronás, tölgy- és babérágas kiscímere.

Körirata: M. KIR. KINIZSI PÁL HONVÉD TISZTHELYETTESKÉPZŐ ISKOLA * JUTAS *

A pecsételőfelület átmérője: 38 mm

A pecsételőfelület vastagsága: 5 mm

A pecsétnyomó összmagassága a menetes résszel: 48 mm

Anyaga: bronz

(Földesi)

KÉPMELLÉKLET

Az Altisztképzőről⁵⁰⁶

A parancsnoksági épület

A növendéki épület főbejárata

⁵⁰⁶ A szerző gyűjtéséből és magánygyűjteményekből.

Főépület, gazdasági hivatal, konyha utcai része

Az intézet látképe

Altizti laksor és tornaterem

Parancsnoksági épület belső nézete, szemben az intézet főbejáratával

Parkrészlet a Viktor pihenőhellyel

Viktor pihenő

Az intézet étkezdéje

Horthy Miklós szemléje Jutason

*Horthy kormányzó szemléje az Altisztképző Intézetben 1925. május 24.
Forrás: LDM 87-22.1*

Nagy Pál altábornagy szemléje Jutason

Főparancsnoki szemle Jutason

Avatás előtt

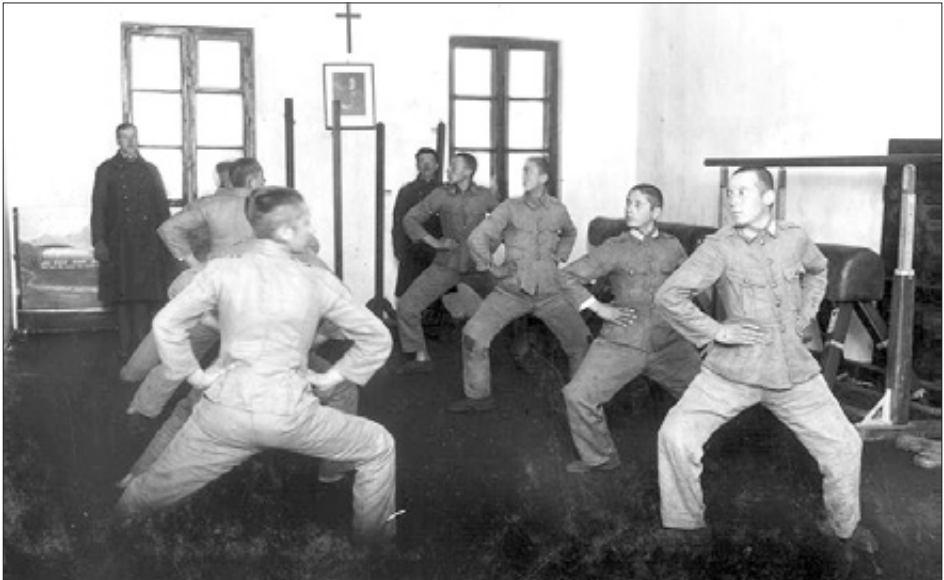

A körletrend alakítása – takarítás („főkázás”)

Műhelygyakorlat

Sportfoglalkozás

Lóápolás

Testnevelési kiképzés

Csaba páncélautó, oldalán a Jutasi Altisztképző címerével

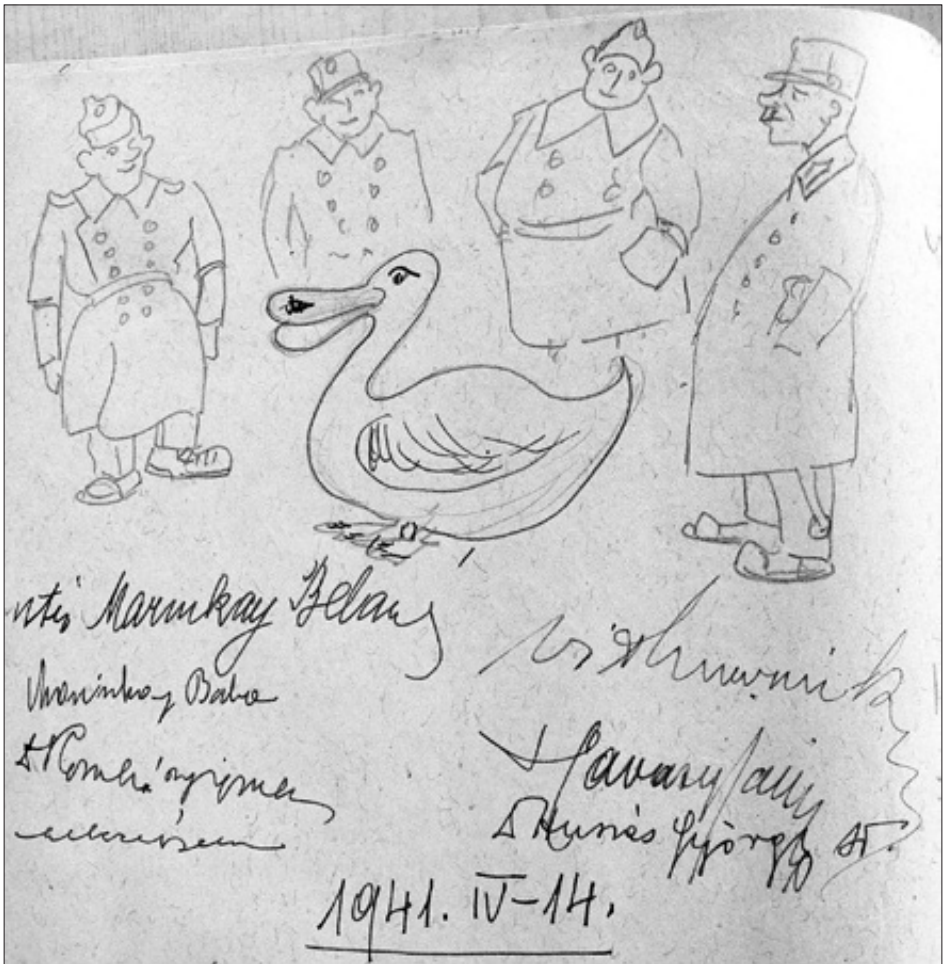
Gyakorlat Hajmáskéren

*Hajmáskéri tüzérségi bemutató szünetében. 1941 májusa.
Papp Sándor őrm hagyatékából*

Rajzok a veszprémi Kiskuti csárda emlékkönyvében

A „Kinizsi Pál” Jutasi Akasztéképő Indulója
 Énekletke: id. Szalaitfalvi Ferenc (sz. 1893), aki az indulót a 1930-as
 években őssétőlt (dunai) tanulta. Zongorára felbőltgosta: Balogh Ferenc

lendülettel

f

Ha hazaszeretel él szívünkben,

mf

élni fog a hon, szép szögöm, vég- lő. Igyszeretek, úgy imádlak te- ged!

cresc..... f

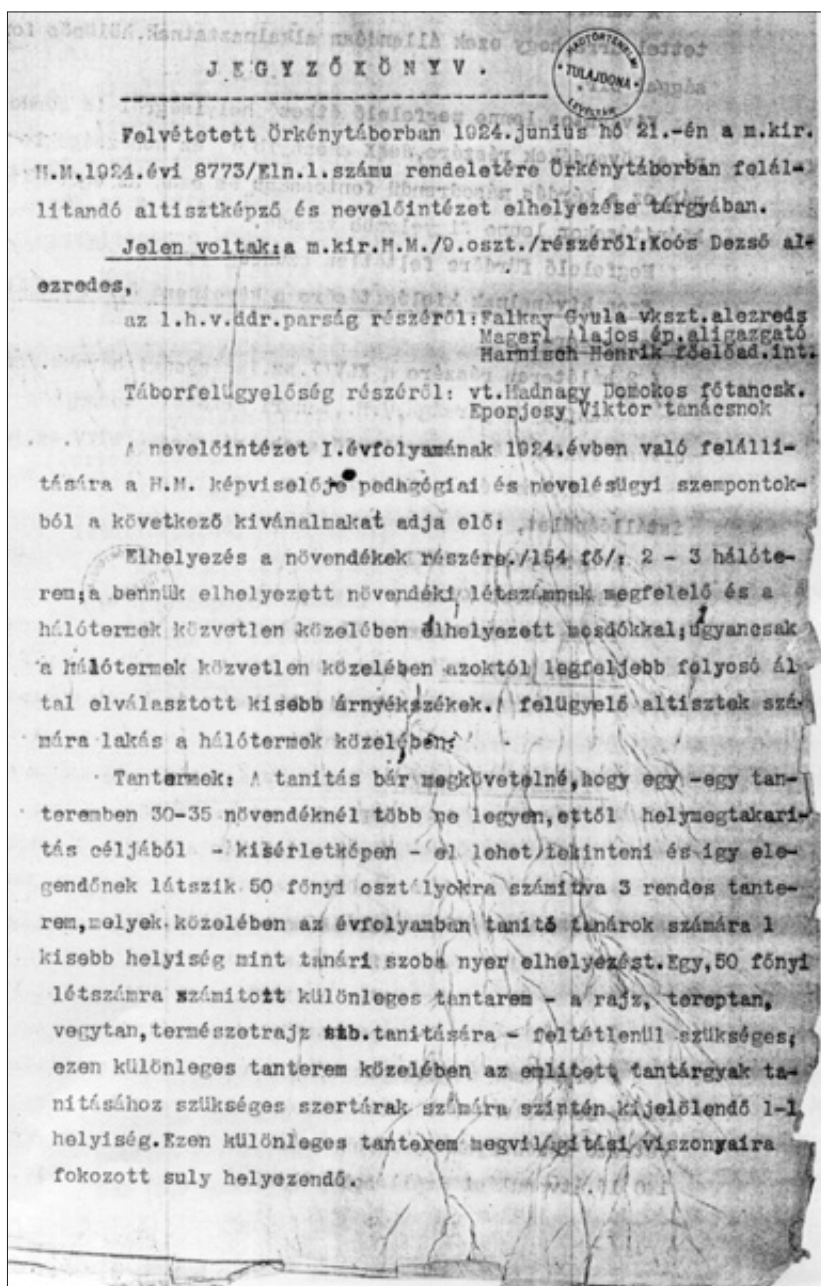
Dreiga na zám örö- hest neked a- dom u- lőso káp vőrem. Migmagyarke- bel le- hel,

ff

s benne szív elbőg, El- ni fogsz szép hazám, míg a Föld fo- rug! Rajta, ifjú nemze- tők,

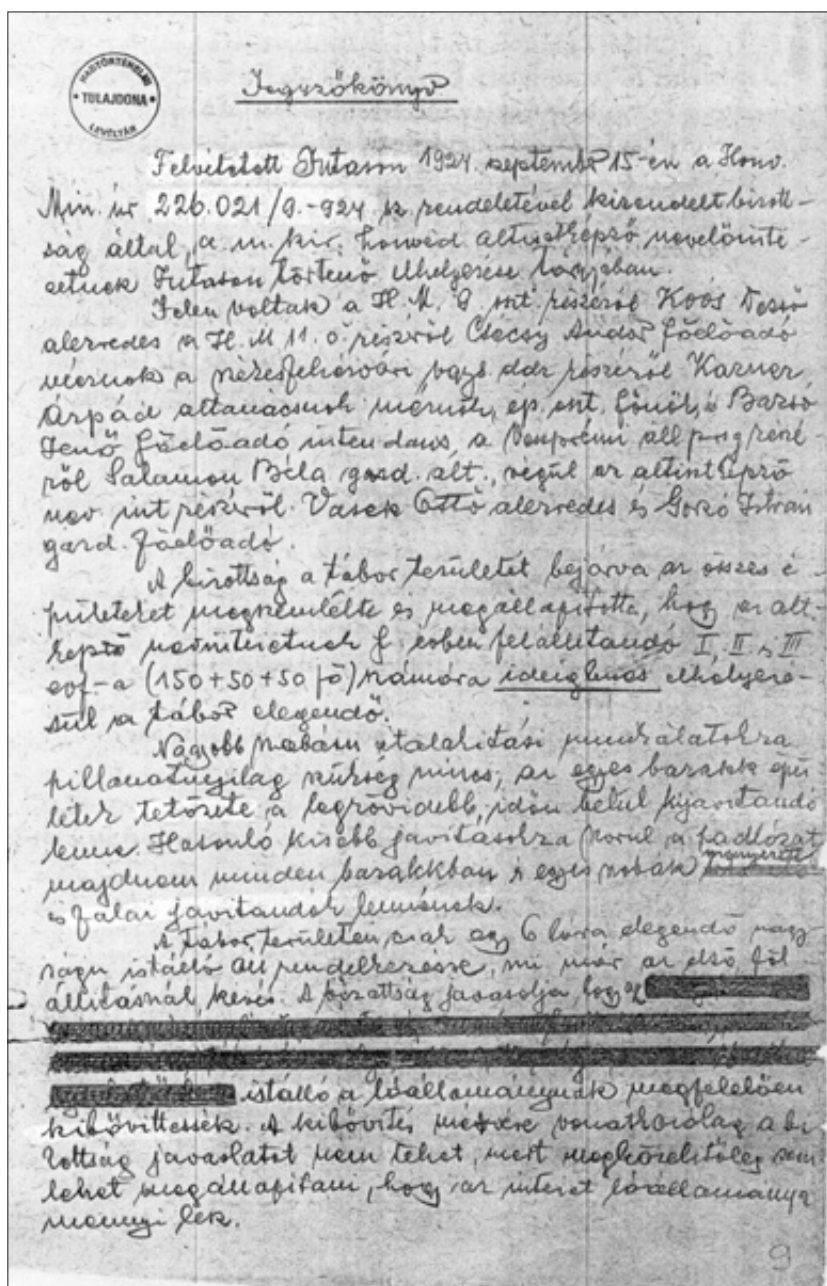
itt az oek- lom! Munka és e- rő után a- si ker- hets. lom!

A Jutasi induló kottája

Jegyzőkönyv – Örkénytábor

Jegyzőkönyv – Jutas

Csapatzászló és emléktárgyak⁵⁰⁷

A zászló jobb oldala Magyarország kiscímerével

*Csapatzászló
a zászlószalagokkal*

*Az intézet címere
a balatonszőlősi iskola falán*

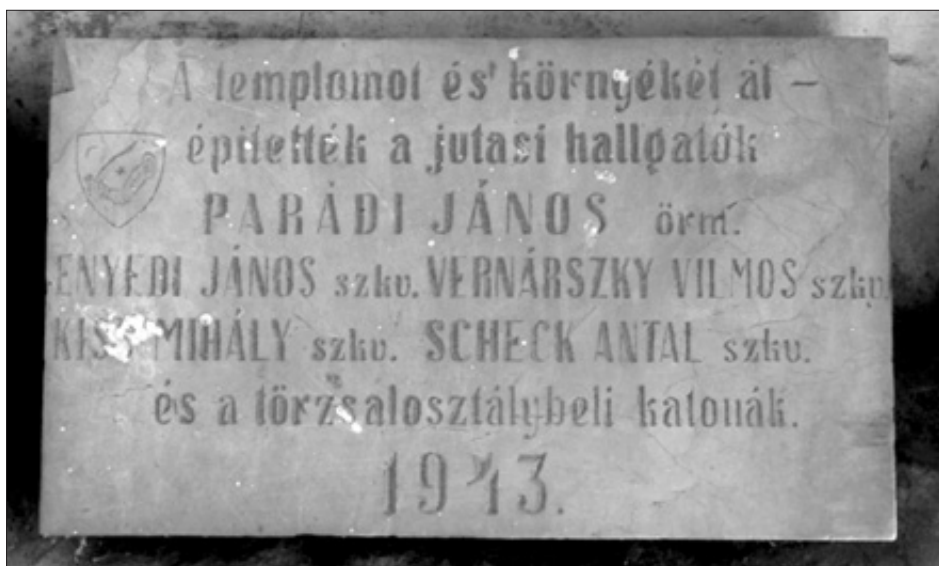
⁵⁰⁷ A szerző gyűjtéséből és magángyűjteményekből.

Emléktábla a balatonszőlősi iskola falán

Emléktábla a balatonszőlősi katolikus templom falán

Emléktábla Balatonszőlősen a református templomon

Jutasi üllő 1938/39

Az 1942-ben végzett páncélosszázad Emléklapja

Okirat Papp Sándor szakaszvezető részére

*Emléktábla koszorúzása 2004-ben.
A kép bal szélén Káplán György ny. alezredes, volt páncélos oktató*

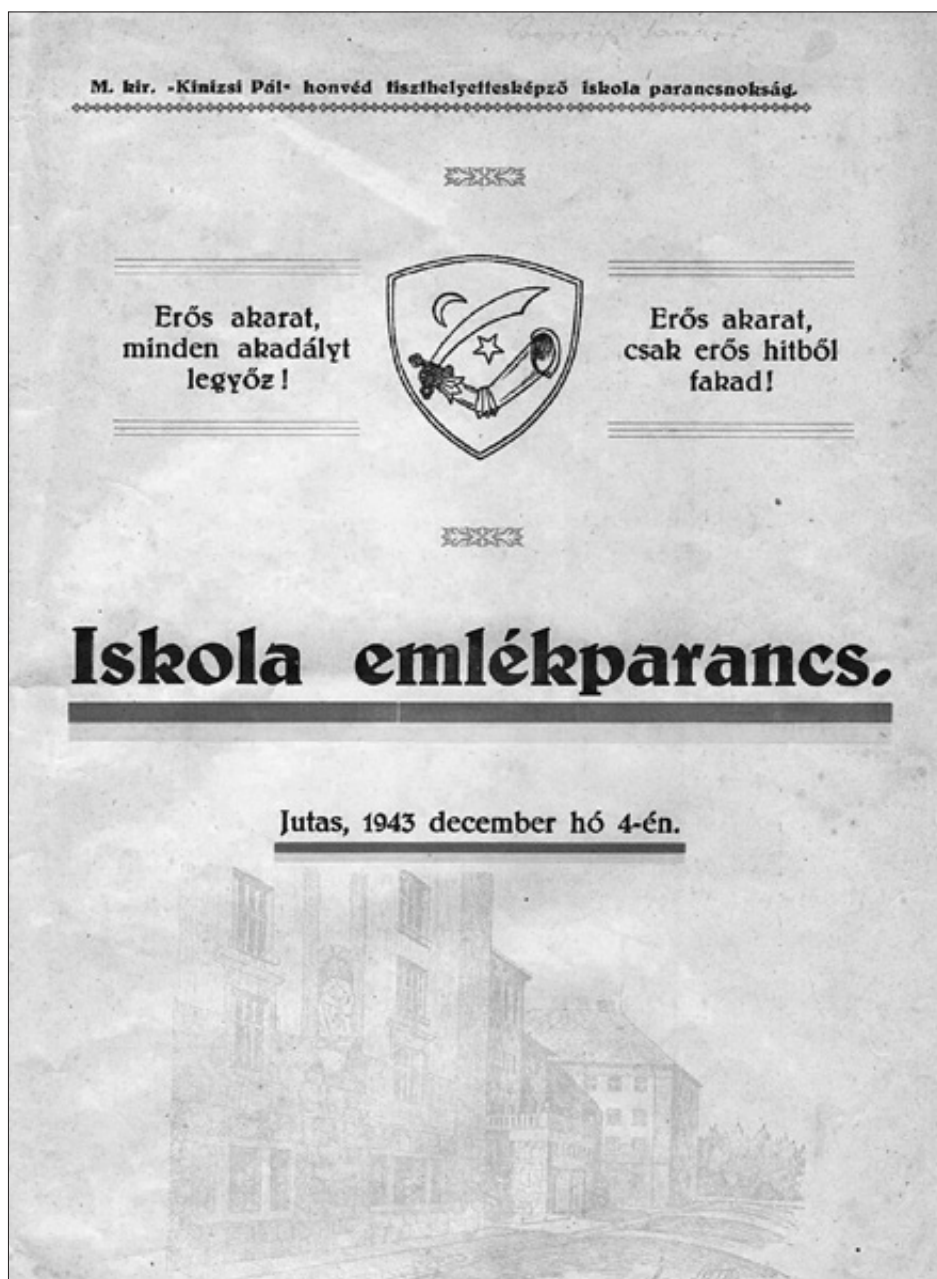

A szentendrei MH Altiszti Akadémián felállított emléktábla

Markóczy vezérőrnagy díszparancsa az elismerésekről (1943)

Hallgatóim!

Utavalóul: Legyetek hűek a Ti örök ottho-
notok — Jutas — szelleméhez!

Hígyjetek a Mindenható igazságosságában, Elöljáróitok vezetésében és Önmagatokban.

Aharjatok derek katonák és igaz férfiak lenni.

Szeressétek munkátokat!

Jutas-ról elmenni lehet, — de elszakadni soha!

2.
Dicséret és
jutalmazás

1) Igen sok hallgatóm látható jutalmat és dicséretet érdemelt ki. Így az arany jutas-i gyűrűjét D e v e n y i I á n o s szlov. mint évlolyam első.

Az ezüst jutas-i gyűrűt mint fegyvernemi
elsőb:

Kozenbat János tőrn. gyógyos,
Gazdag Ferenc szlov. testőr,
Szabó Gyula szlov. előőrnnyós,
Septei Ernő szlov. gk. lövész,
Szántó Sándor szlov. páncélos,
Kecskés Ferenc szlov. huszár,
Balogh László őrn. híradó,
Dévai István őrn. műszaki,
Biri Lajos őrn. repülő,
Ernyes János őrn. jog. hízer,
Bernhardt János tőrn. gk. hízer,
Zetfl Károly szlov. folyamerőltől,
Siblósi István szlov. jog. von.
Molnár István őrn. gk. von.
Hegyi Ferenc őrn. egészségügyi,
Zombori Antal szlov. elm. u. csapat-ól.

A jelenlegi hadigazdálkodás mellett nevezetteknek az iskola a gyűrűket nem adhatja ki, — ha majd a viszonyok megváltoznak, az iskola a lehetőséghez képest a gyűrűket kiutálja. Nevezetteknek ezt az iskolaparancsomal kiadom, mely egyúttal jogosítványt képez majdán a gyűrűk átvetelére.

<p>2.) Szóbeli dícséretben részesítem: a.) Kiváló fellépés és parancsnoki magatartásúkért:</p>	<p>Kiss Bertalan őrm-t, Kocsor Endre szkv-t, Kovács Lajos őrm-t, Kozma Antal őrm-t, Kövágó Pál őrm-t, Láng Ferenc őrm-t, Lőrinc József őrm-t, viléz Magyarlaki Károly őrm-t, Molnár József őrm-t, Molnár László őrm-t, Nyuzó Imre őrm-t, Olajos Károly szkv-t, Oszlanszki Ferenc őrm-t, Pétervölgyi Ferenc őrm-t, Pődör Géza őrm-t, Rátkai József őrm-t, Sántha László őrm-t, Szász Ferenc őrm-t, Sztanbó Lajos szkv-t, Szunyog István őrm-t, F. Tóth János őrm-t, Végyvári Sándor őrm-t,</p>
<p>b.) Oktatásban szerzett érdemeikéért:</p>	<p>c.) Kimagasló szorgalmukért és előmenetelükéért:</p> <p>Andrási Mihály őrm-t, Balogh Bálint szkv-t, Bula Imre szkv-t, Éles Sándor őrm-t, Fábián Dezső szkv-t, Fáblán Zoltán szkv-t, viléz Fekete Gergely szkv-t, Podor János őrm-t, Galgóczy János őrm-t, Gábor János őrm-t, Gergovácz Mihlós őrm-t, Hercsics Gyula szkv-t, Hosszifaludi János őrm-t, Karácsony Péter őrm-t, Kecskeméti Dénes őrm-t, Kerekes József őrm-t, Kiss Ferenc János őrm-t, Körmendi Ferenc őrm-t, Kövágó György őrm-t, Lövész Antal szkv-t, Major Ferenc őrm-t, Marosfár János szkv-t, Mészáros Károly őrm-t, P. Nagy Bálint őrm-t, Panyi János szkv-t, Rádi Gyula szkv-t, Somogyvári Mihlós szkv-t, Szilágyi Imre őrm-t, Szoboszlai József őrm-t, Tarr Ferenc szkv-t, Varga II. Lajos szkv-t, Varga Sándor szkv-t,</p>

d) A belrend és a szolgálat példás kezeltéséért:

vitéz Bede Kósa Zsigmond tőrn-t,
Berecz Károly őrn-t,
Bíró György őrn-t,
Boros István őrn-t,
Csengeri István tőrn-t,
Csorhás Károly őrn-t,
Déri László szkv-t,
Dibóbi Gusztáv őrn-t,
Geresó Sándor őrn-t,
Győrke Gyula tőrn-t
Hídeghull Ferenc szkv-t,
Kapuvári Ferenc tőrn-t,
Károlyi József őrn-t,
Kéri György őrn-t,
Kishalmi Pál őrn-t,
Kóhag László őrn-t,
Magda Flórián őrn-t,
Madarász Lajos őrn-t,
Magyar János őrn-t,
Magyar István szkv-t,
Mészáros János szkv-t,
Mesterházi Kálmán tőrn-t,
Mosonyi József tőrn-t,
Nagy László szkv-t,
P. Nagy Mihály őrn-t,
Ónódy Károly őrn-t,
Papp György őrn-t,
Pál István őrn-t,
Pálfi Balázs őrn-t,
Rakovszky Géza szkv-t,
Sámson József őrn-t,
Selymes András őrn-t,
Süli Béla őrn-t,
Szabó Ferenc tőrn-t,
Szatmári József őrn-t,
Tahács István őrn-t,
Torma Gyula őrn-t,
Vencz György őrn-t,

e) Amiórt bajtársait rendszeresen és eredményesen támogatta tanulmányukban:

Andrási Mihály tőrn-t,
Balázs János szkv-t,
Bálint Lajos tőrn-t,
Bognár Károly szkv-t,
Brassányi Sándor szkv-t,
Czigány Ferenc tőrn-t,
Déri György őrn-t,
Faragó János őrn-t,
Kulencs József szkv-t,
Lakatos Lajos őrn-t,
Lengyel Dezső őrn-t,
Luhács Lajos őrn-t,
Nagy Gyula tőrn-t,
Pörös József őrn-t,
Rajczai Ferenc őrn-t,
Sárfi Antal őrn-t,

Szűgyi Lajos őrn-t,
Timár Miklós tőrn-t,
Turóczy János őrn-t,

f) A létesítési anyag lelkiismeretes kezeléséért és nyilvántartásáért:

Barcai János őrn-t,
Bazsinba István őrn-t,
Bálint Miklós szkv-t,
Beczó András őrn-t,
Bognár Lajos őrn-t,
Dobák Lajos szkv-t,
Erdős Imre e. őrn-t,
Fekete Károly szkv-t,
Fertő Ferenc tőrn-t,
Hercku Péter szkv-t,
Kocsis József szkv-t,
Kronabeth Lajos e. tőrn-t,
Kurucz János őrn-t,
Mecsek Lajos szkv-t,
Németh László szkv-t,
Orosz György őrn-t,
Panák János szkv-t,
Pintér Imre őrn-t,
Pintér Pál tőrn-t,
Róza Kálmán őrn-t,
Segesdi János őrn-t,
Szabó Lajos szkv-t,
Szilágyi László szkv-t,
Szőlősi Mihály őrn-t,
Táboros József szkv-t,
Táncos György őrn-t,
Ványi Lajos őrn-t,

g) Mert vasszorgalommal a velük egy-szintvonalon állókkal szemben jobb eredményt érték el:

Bánházi György szkv-t,
Bátki Nándor szkv-t,
Finota József szkv-t,
Kasza János főtőrn-t,
Lajtai Gyula őrn-t,
Menyházi Péter szkv-t,
Nagy Lajos szkv-t,
Pala József szkv-t,
Porkoláb Miklós őrn-t,
Porpácz Lajos őrn-t,
Sipos Sándor tőrn-t,
Vass Péter tőrn-t,
Vincze József tőrn-t,
Zámbori Béla őrn-t,

h) Mert a kiképzés valamelyik ágában különös előszeretettel, kiemelkedő készséget és ügyességet mutattak. Járórszolgálatban:

Széchy Gyula szkv-t,
Rohamkiképzésben:
Keserü János őrn-t,
Rusznay Imre szkv-t,

Tereplanban:	Bujdosó György c. őrm-t, Mogyorosi Mihály tőrm-t, Reidl Konrád szkv-t, Szépl József őrm-t,	Bacsik József szkv, Dávid István szkv, Enyedi János őrm, Gulyás József őrm, Kis András szkv, Kis Mihály őrm, Kövesdi István szkv, Lovas Lajos őrm, Magyar Mihály szkv, Mészáros József tőrm, Mocsányi Bertalan őrm, Müller József őrm, Scheeb Antal őrm, v. Simon Ferenc szkv, Szabó Mihály szkv, Szilágyi Lajos őrm, Venárszki Vilmos szkv,
Nehézfegyverképzésben:	Kecső István őrm-t, Oláh Pál tőrm-t, Oszta István őrm-t, Sín József őrm-t, Szabó János szkv-t,	
Lőoktatásban:	Major József szkv-t, Toldi János szkv-t,	
Rep. ismeretben:	Rezes Imre szkv-t,	
Gk. szolg-ban:	Rácz Mihály szkv-t,	
Szülésgépjárműben:	Flórián István őrm-t,	
Géptanban:	Kaczor Antal szkv-t,	
Záróharcban:	Borsi János szkv-t,	
Hadihídverésben:	Smányi János őrm-t,	
Vizenjárás-ban:	Kocsis Gáspár őrm-t,	
Szárazföldi mű. szolg-ban:	Nagybai Lajos tőrm-t,	
Rádió kiképzésben:	Fodor László őrm-t,	
Gp. kiképzésben:	Csikós Ferenc szkv, v. Kósa Miklós szkv,	
Gránátvető kiképzésben:	Somogyi István szkv,	
Pc. gk-ban:	Mohácsi János őrm,	
Hk-ban-ban:	Szentesi Endre őrm,	
Pc. gá:	Jahab Lajos őrm,	
1) Az alosztály és elhelyezési körletek fejlesztése és szépítése terén kifejtett eredményes tevékenységért:		1) Egyéb érdemekért: A legénység felnevelése körüli eredményes munkásságáért: Bodszán István szkv, Eizenberger István tőrm, Sasvári Ferenc szkv, Írnokszolgálatban felmutatott eredményes szolgálatáért: Gaacsály Károly őrm, Jenovai József őrm, Puskás Géza őrm, Szaib György őrm, Kiképzési segédletek készítésénél felmutatott ügybuzgalmáért: Csepregi Sándor szkv, Cserlői László szkv, A löszér kezelésében felmutatott lelkismeretes munkásságáért: Györfi János szkv, Fog. tiszthelyettesi szolgálatban felmutatott eredményes munkásságáért: Egyed Lajos tőrm, Az iskola énekkarának vezetéséért: Bánkuti Lajos őrm, Tábortüzek rendezésével felmutatott ügybuzgalmáért: Juhász József szkv,

A jutasiak Hősi Emlékművének kőfaragói és építési munkálataiért iskola parancsnoki dicséretben részesítem és részükre egy emléklapot, albumot és az iskola nagyjérmét adom:

Kürti László őrm.,
Szabó István őrm.,
Majtai Antal őrm.,
Zsibai Nándor őrm.,
Inhoff Lajos szkv.,
Uti László szkv.

A Hősi Emlékmű közműves munkálataiért isk. pl. dicséretben részesítem és részükre emléklapot, valamint az iskola érdemét adom:

Erdélyi István őrm.,
Koppány István szkv.,
Kobzos István szkv.

A Hősi emlékmű villanyvillágítási munkálataiért isk. pl. dicséretben részesítem és részükre egy emléklapot, valamint az isk. érdemét adom:

Burmeisler Márton tőrm.,
Domos Sándor szkv.

Az Emlékmű vas és vízvezetéki munkálataiért isk. pl. dicséretben részesítem és részükre egy emléklapot, valamint az isk. emlékérmét adom:

Szűcs György szkv.,
Varga József szkv.

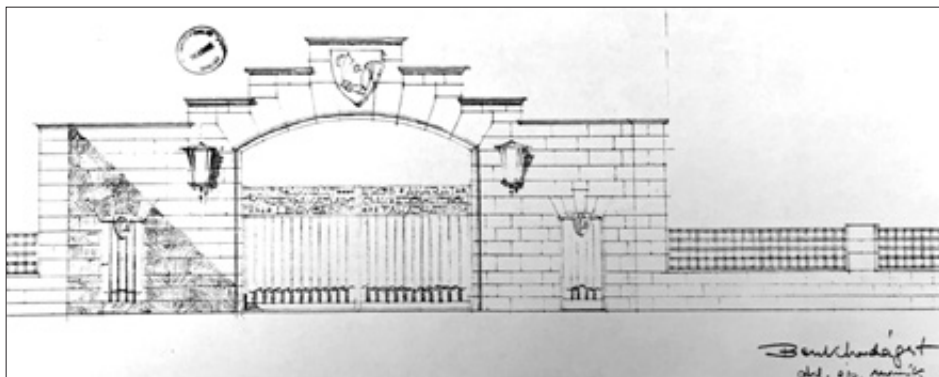
3.
Díjjak kiosztása.

A lövészny, labdarúgó mérkőzés, vadászlovaglás, érmek és tiszteletdíjakat külön parancsok szerint a díszmenet után Becsey Dezső alez. ossza ki. A győztesek neveit Száraz Aliréd szds. olvassa fel.

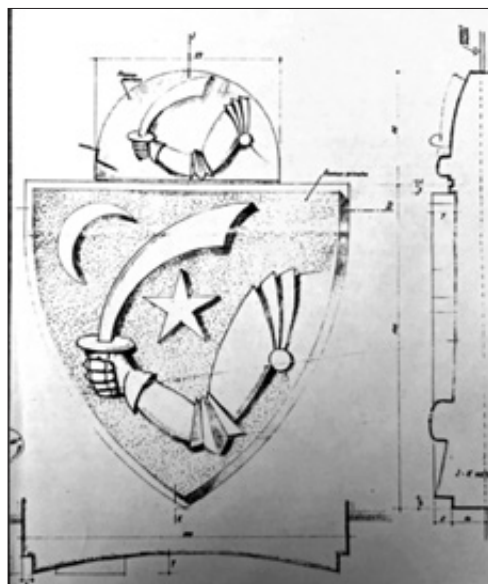
vitéz **MARKÓCZY** György s. k.

iskolaparancsnok.

Tervek és építkezések⁵⁰⁸

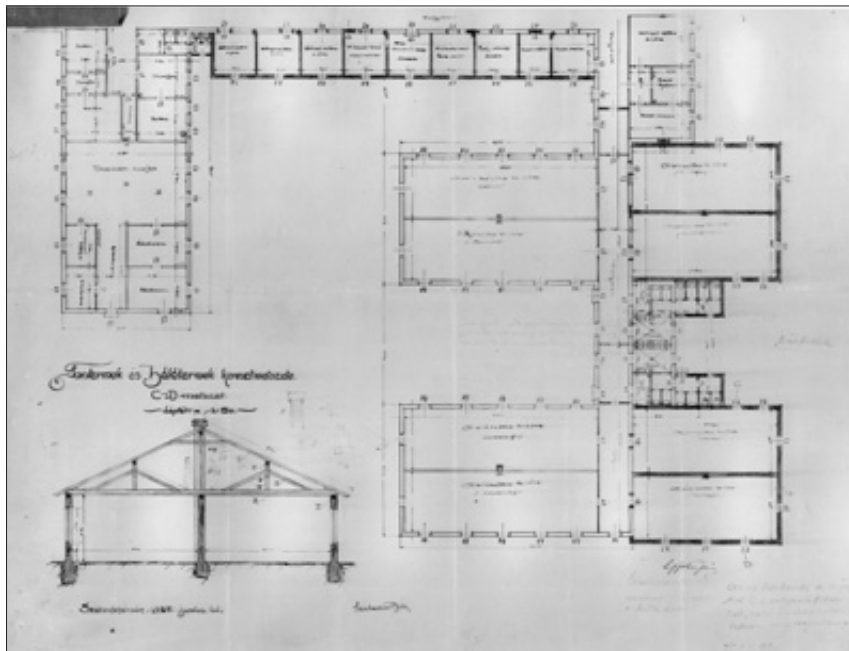

A Főkapubejáró terve

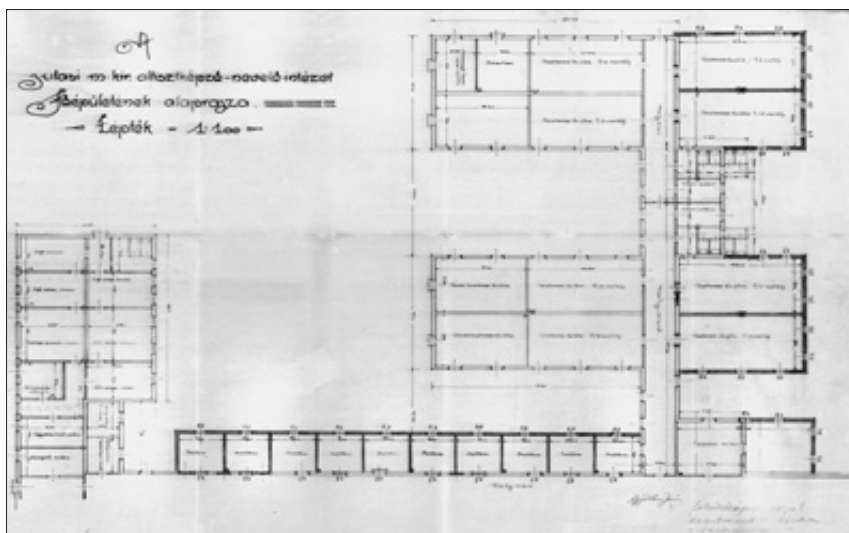

A Kinizsi-címer a Főkapubejáró homlokzatán (tervezet)

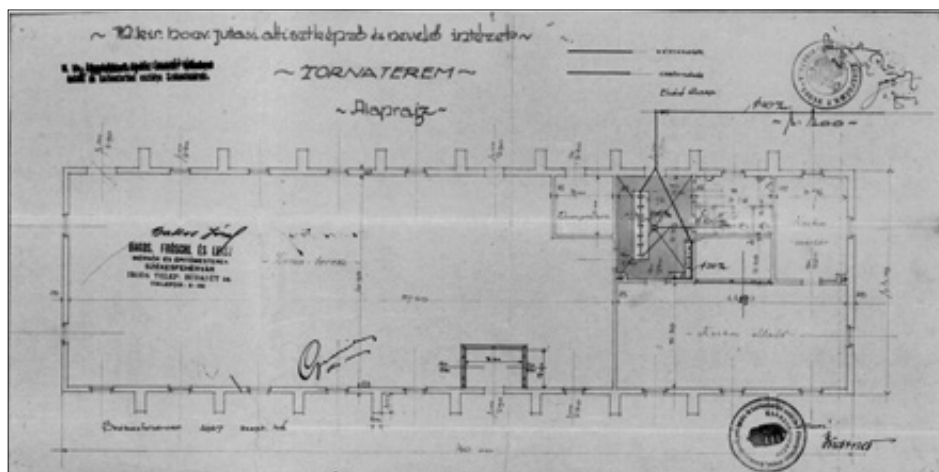
⁵⁰⁸ Forrás: MNL VeML V.177, valamint MNL VeML Veszprémi Kaleidoszkóp. A fotókat ifj. Takács János készítette. A bokrétaünnepről is lásd: *Rab Mária Híradó*, 2013. március Takács Irén: Bokréta-ünnep a családi emlékekben. 6. o.

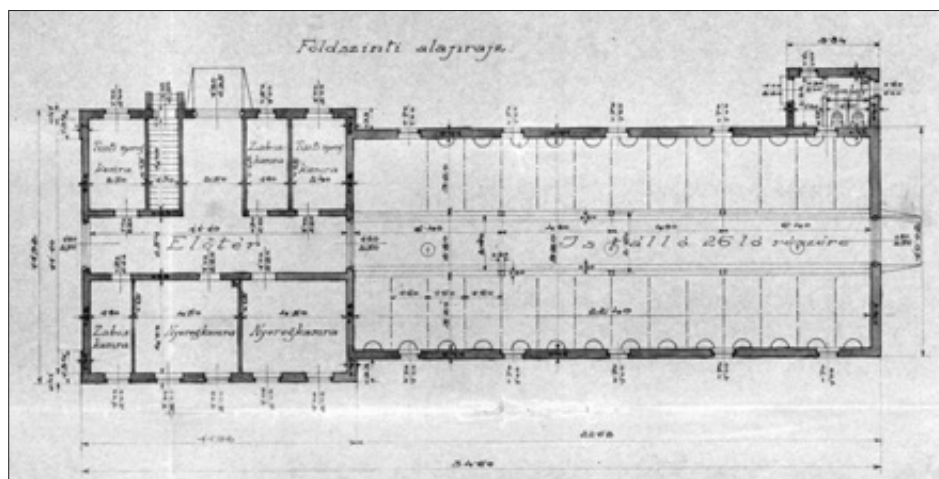
Tantermek és a hálótermek elosztása 1925-ben

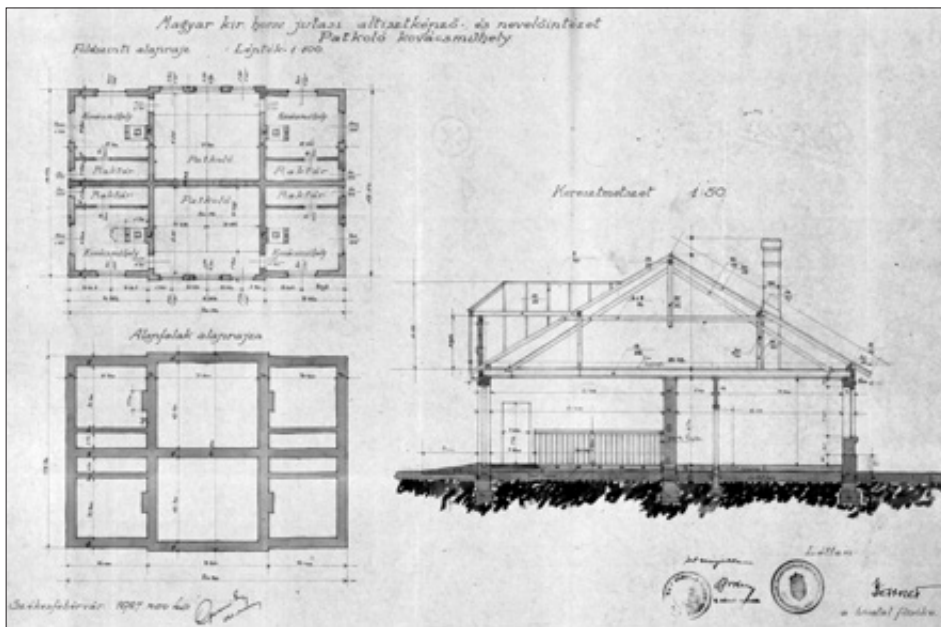
A régi főépület alaprajza 1926-ban

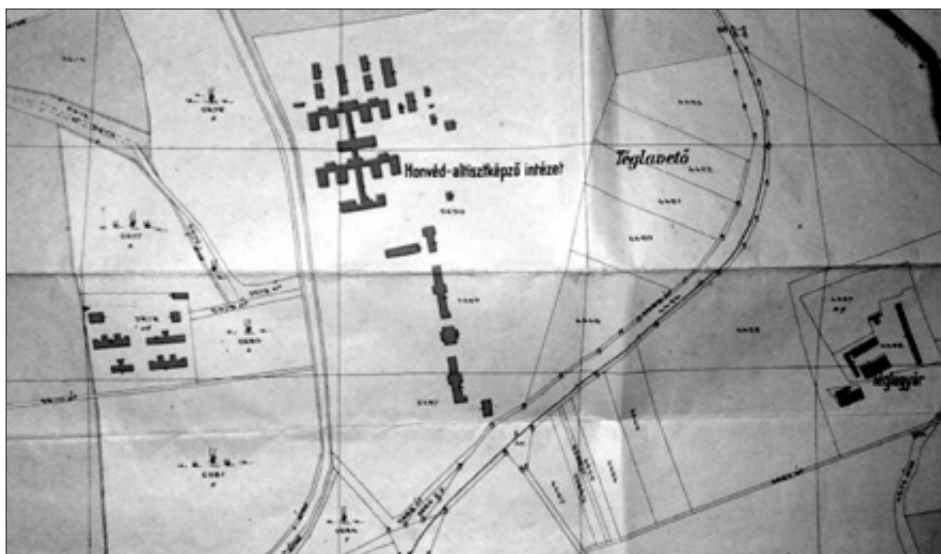
Tantermek és a hálótermek elosztása 1925-ben

A régi főépület alaprajza 1926-ban

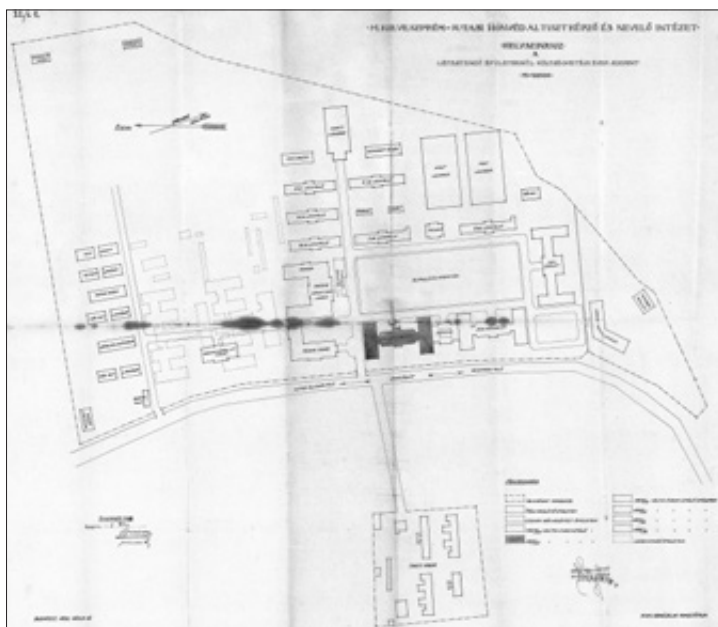

A patkoló kovácsműhely 1927-ben

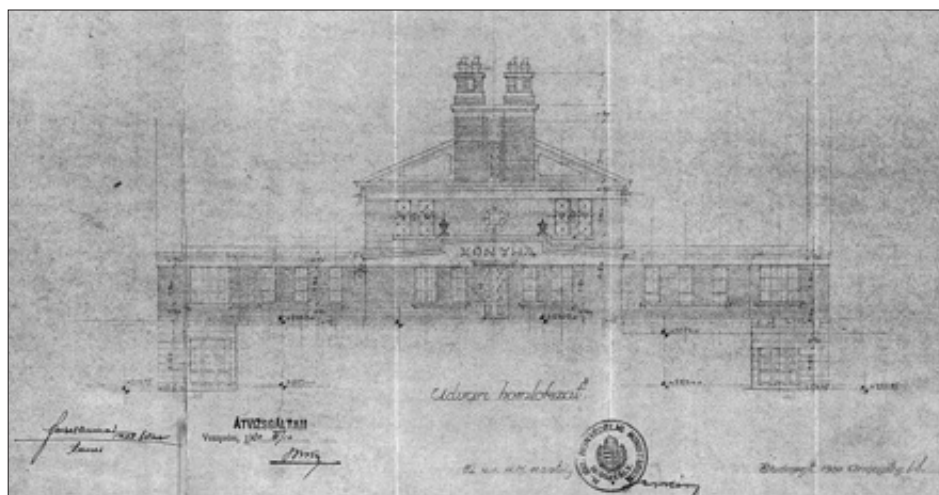

Az Altisztképző épületei 1927-ben

Az Altisztképző Intézet tervezett építkezései 1928-tól

Gazdasági épület és konyha udvari homlokzata 1930-ban

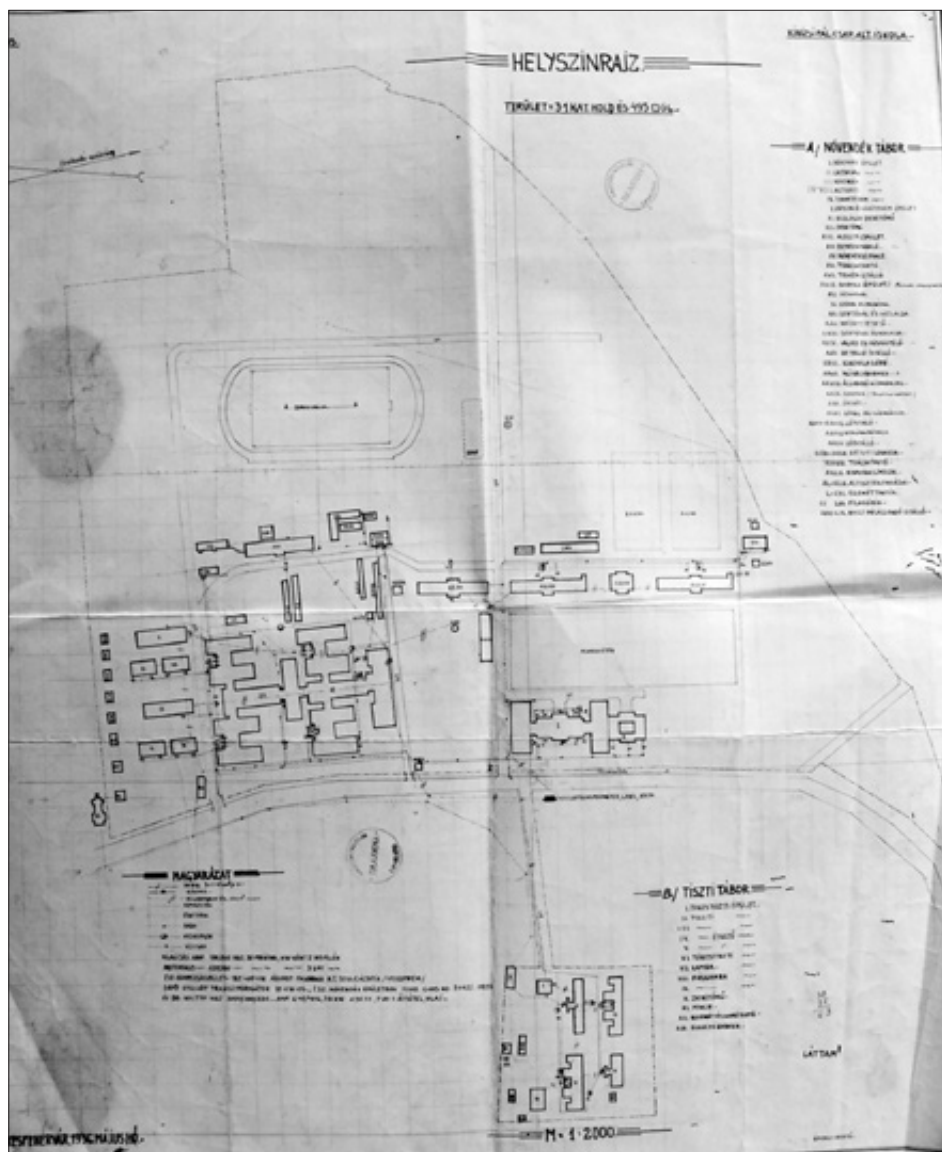

A gazdasági épület udvar felőli bejárata

A Gazdasági épület utcai homlokzata

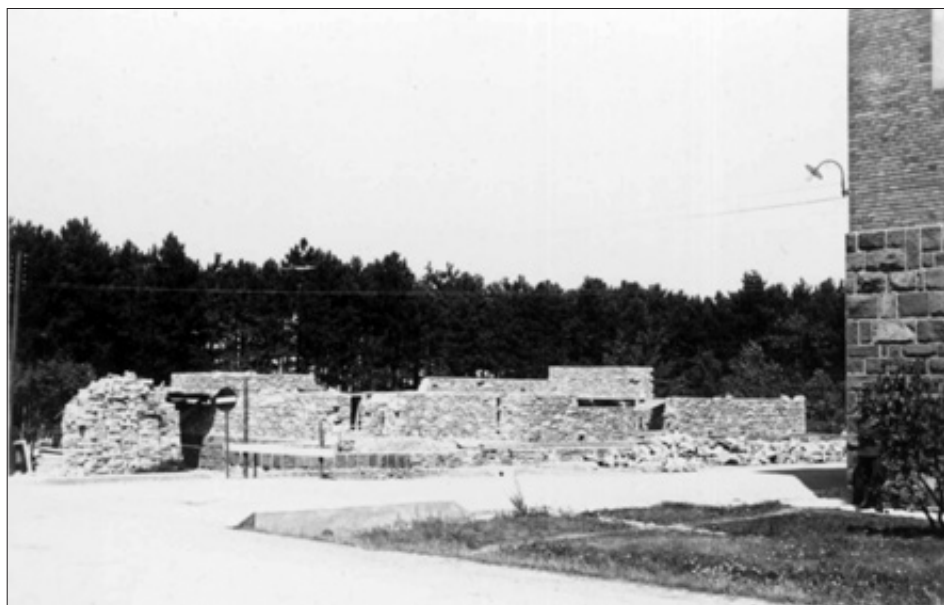

Az Altisztképző Intézet helyszínrajza 1936-ban

„Kinőtt” a földből a Gazdasági épület

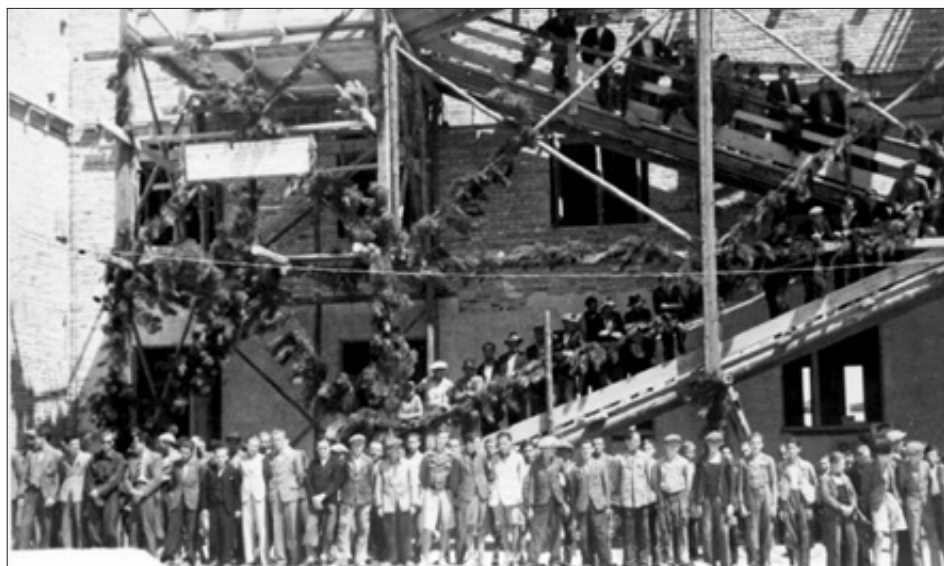
Az épülő őrség-épület (ma cukrászda és boltok)

Jutasi építkezés

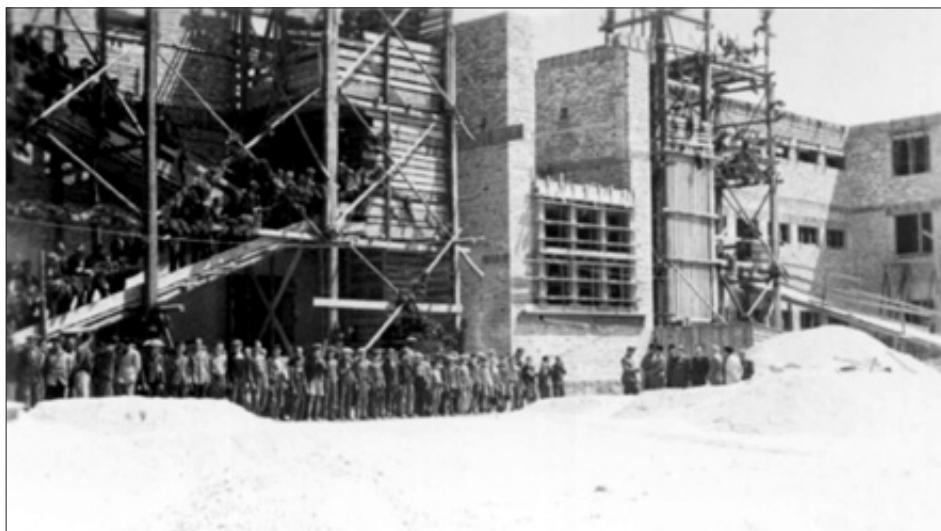

A II. sz. növendéki épület alapozásának előkészítése

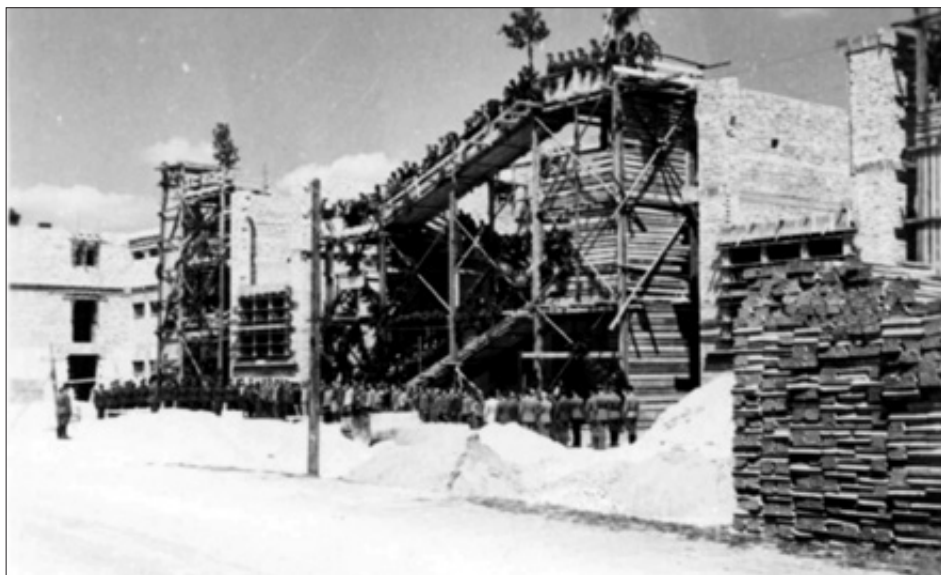

A II. számú növendéki épület építőmunkásai

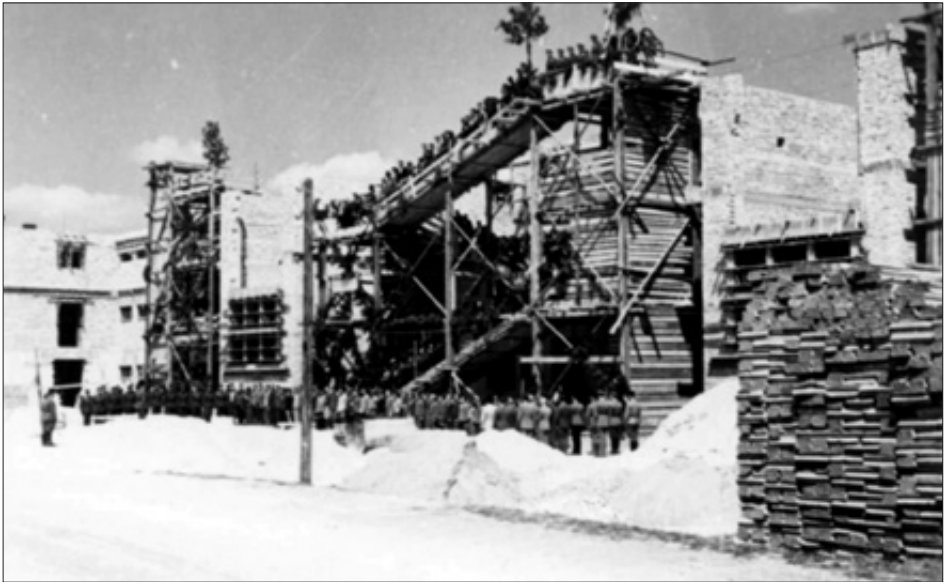

II. számú növendéki épület (ma Kossuth laktanya)

Jutasi építkezés 1943-ban

Jutasi építkezés 1943-ban

Bokrétaiünnep az intézet erdejében

Bokrétaiünnep az intézet erdejében

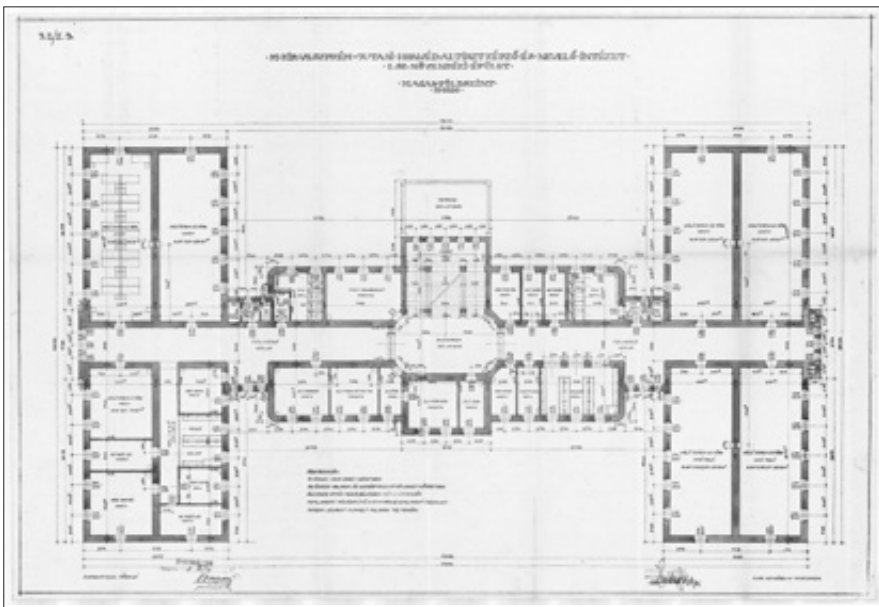
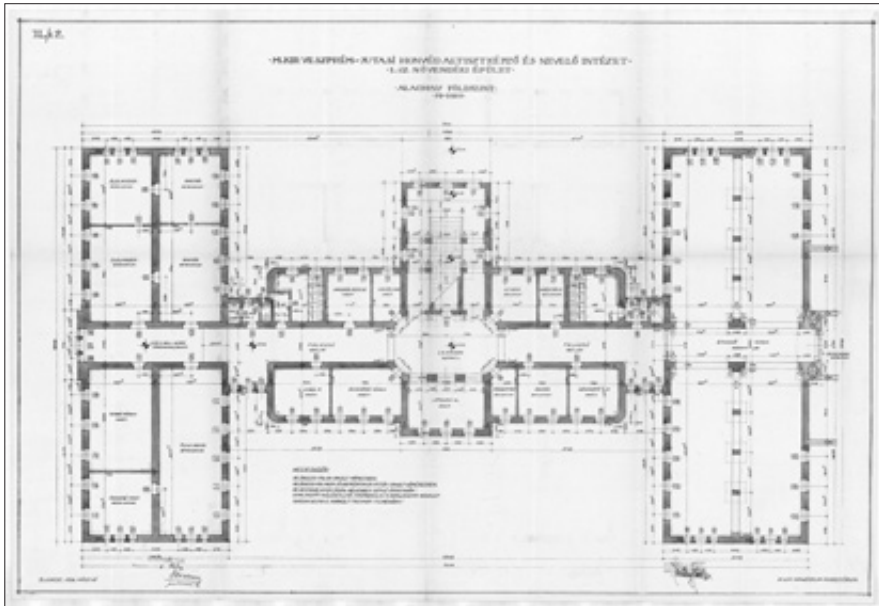
Az épület felújítása 2004-ben

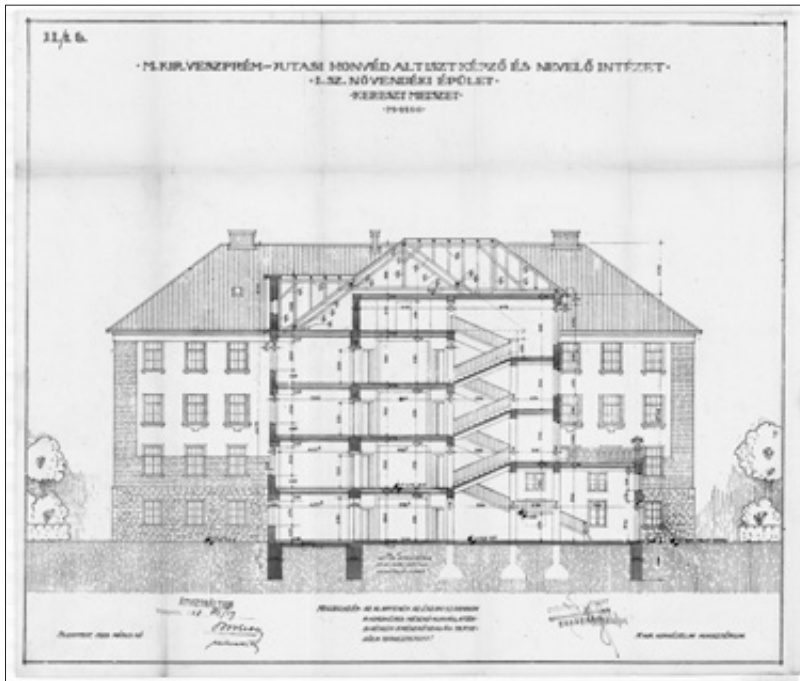
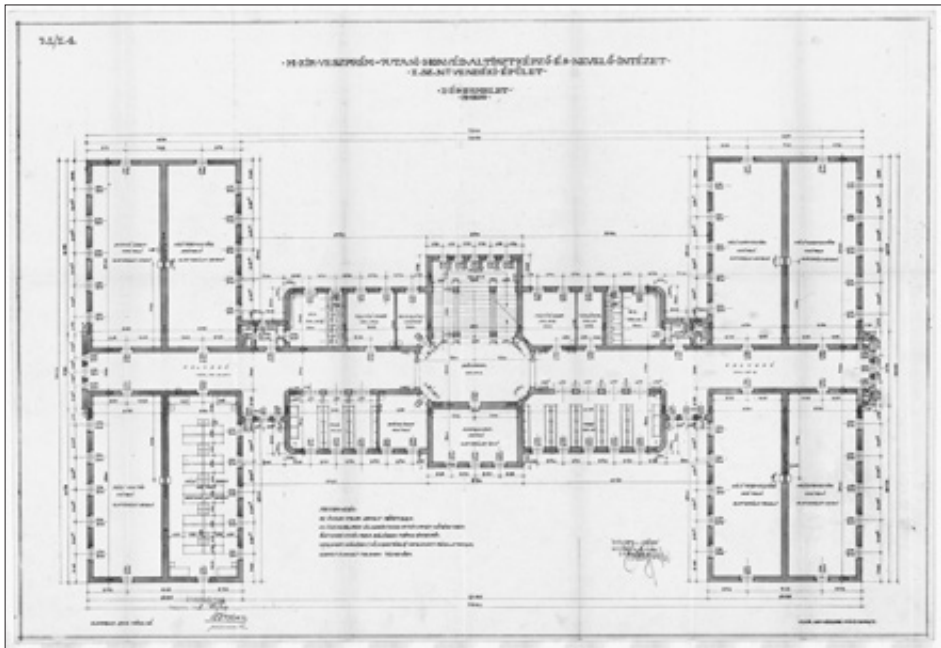

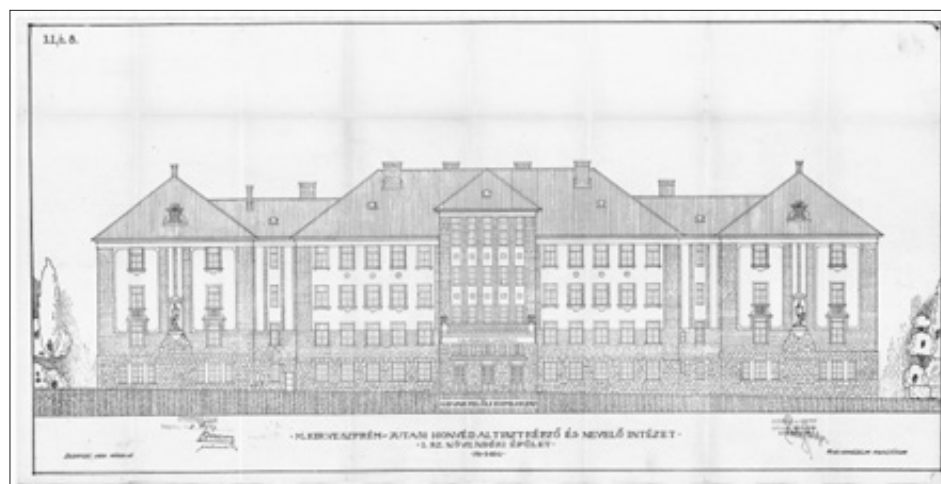
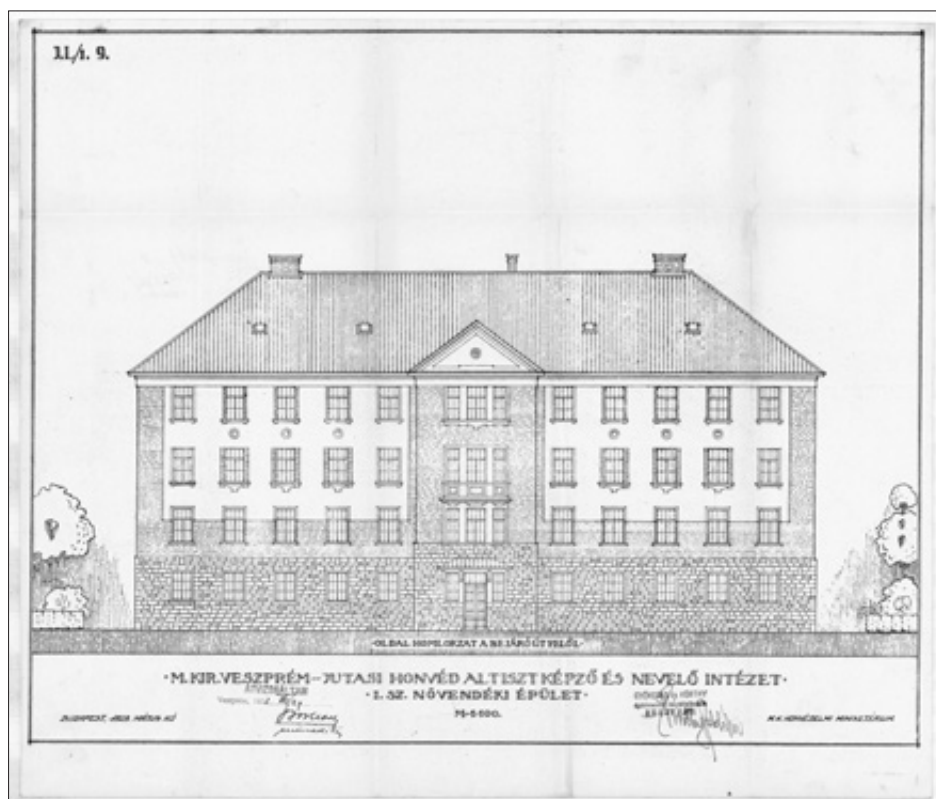
Az épület felújítása 2004-ben

**Az I. számú növendéki épület
(ma MNL Veszprém Vármegyei Levéltára)**

A „vezérszobrok”⁵⁰⁹

*Kinizsi Pál kard nélkül
(a felhívítás előtt)*

*Kinizsi Pál a névadó vezér
szobra*

Kinizsi Pál

⁵⁰⁹ Forrás: Az 568–569. oldali fotókat készítette Földesi F., valamint Révay Máté családi fotógyűjteménye

Szent László király

Szent László király

*IV. Béla király szobortalpazatán
a szobrász – Krausz L szobrász – neve*

Árpád vezér szobormakett

IV. Béla szobormakett

Árpád vezér szobra készen a műteremben

*Krasznai Lajos
és a készülő IV. Béla szobor*

*IV. Béla kifaragott szobra és
Krasznai Lajos szobrászművész*

Az utcai homlokzaton a Vezérek már az őrhelyen

Árpád vezér

IV. Béla király

M á s o l a t .

M. Kir. Honvédelmi Miniszter.
472966/II.-1935.

Krasznai Lajos szobrászművész urnak,

B u d a p e s t .
Lehel-u. 14. sz.

Kérelmére igazolom, hogy a Veszprém-jutasi altisztképző intézet épület homlokzatán elhelyezett és Ön által művészileg megminta-
tított és mészkőből kifaragott 3 m. magas Árpád vezér és IV. Béla király szobrai 1929. évben pályanyertes munkájával a honvédkinestár megbízásából megelégedésünkre készítette le.

A miniszter rendeletéből
Magyar Sándor s.k.
szedés.

Tekintetes

Krasznai Lajos szobrászművész urnak,

B u d a p e s t

Ezennel igazolom, hogy szobrászművész Ur mintázta és kőből faragta ki a M. Kir. Honvédelmi Miniszterium megbízásából a Veszprém-Jutasi altiszti intézet homlokzata részére Árpád vezér, IV. Béla király három méter magas kőszobrai.

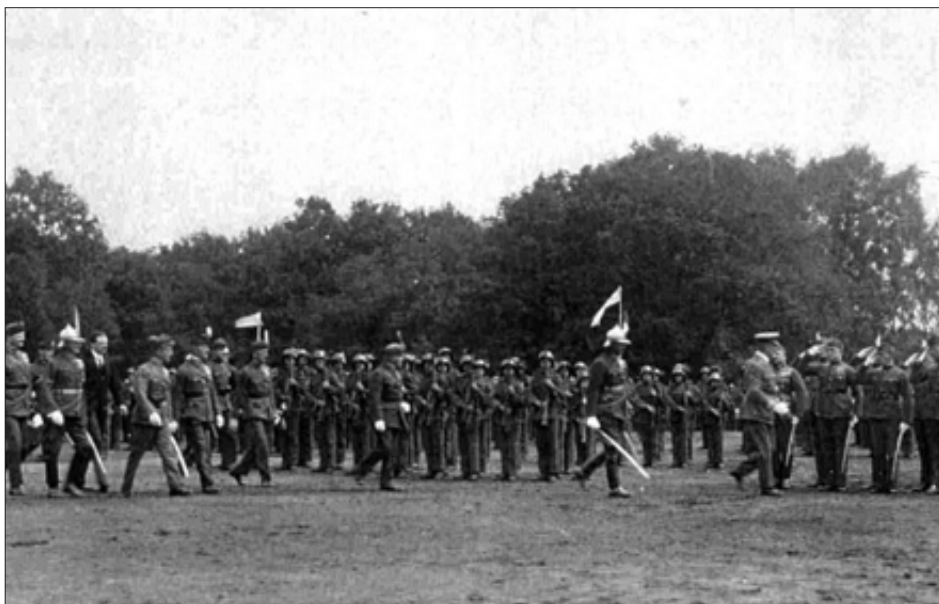
Művét megelégedéssel vettük át és megjegyezzük, hogy megbízatását sikeres szűkebbkörű pályázat útján nyerte el pályaműve alapján.-

Budapest, 1935. szeptember 7.

s.k.
Zombory József
tervező műépítész,
építészmérnök

Igazolás az elkészült művekről

Évzárók és ünnepek⁵¹⁰

⁵¹⁰ Forrás: Káplán György családi fotógyűjteménye, Buri János ht. ftörm hagyatéka

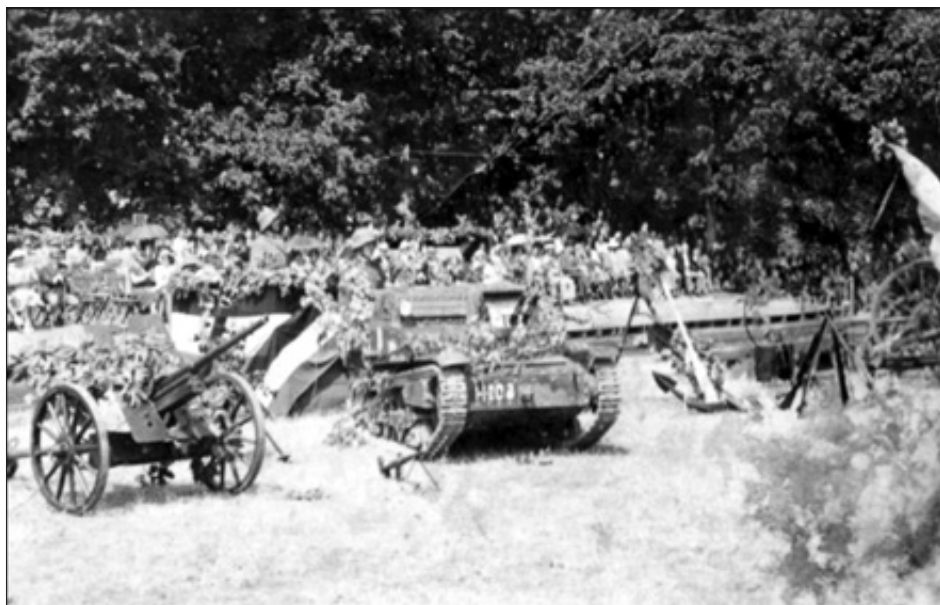

Altisztavatás: Veszprém 2014⁵¹¹

⁵¹¹ Forrás: Kálmánfi Gábor, HM Zrínyi Nonprofit Kft, Budapest

A növendéki épület Jutasi úti oldala a szökőkúttal

Nagy Sándor festő-grafikus
a csapatzászló Madonnás oldalára készített
tervrajza